Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Eremita, Victor.; udgivet af Victor Eremita.
Titel | Title:	Enten - eller : et Livs-Fragment
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 1
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : C.A. Reitzel, 1843
Fysiske størrelse | Physical extent:	2 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

H. Brockmer.
J. U. Leuersen 26/2 76.

Enten — Eller.

Et Livs-Fragment

udgivet

af

Victor Eremita.

Første Deel.

Enten — Eller.

Et Livs-Fragment

udgivet

af

Victor Eremita.

Første Deel

indeholdende A.'s Papirer.

Er da Fornuften alene dødt,
ere Lidenskaberne Hedninger?

Young.

1913. 1249

Kjøbenhavn 1843.

Faaes hos Universitetsboghandler **C. A. Reitzel.**

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Forord.

Det er maaskee dog stundom faldet Dig ind, kjære Læser, at tvivle en Smule om Rigtigheden af den bekjendte philosophiske Sætning, at det Udvortes er det Indvortes, det Indvortes det Udvortes. Du har maaskee selv gjemt en Hemmelighed, om hvilken Du følte, at den, i sin Glæde eller i sin Smerte, var Dig for kjær til, at Du kunde indvie Andre i den. Dit Liv har maaskee bragt Dig i Berøring med Mennesker, om hvilke Du ahnede, at noget Saadant var Tilfælde, uden at dog Din Magt eller Din Besnærelse var istand til at bringe det Forborgne til Aabenbarelse. Maaskee passer intet af Tilfældene paa Dig og Dit Liv, og dog er Du ikke ukjendt med hiin Tvivl; den har nu og da som en flygtig Skikkelse svævet Din Tanke forbi. En saadan Tvivl kommer og gaaer, og Ingen veed, hvorfra den kommer eller hvor den farer hen. Jeg for min Part har altid været noget kjætterst sindet paa dette Punkt af Philosophien, og har derfor tidlig vant mig til, saa godt som muligt, selv at anstille Jagttagelser og Efterforskninger; jeg har søgt Veiledning hos de Forfattere, hvis Anskuelse jeg i denne Henseende deelte, kort, jeg har gjort hvad der stod i min Magt for at bøde paa det Savn, de philosophiske Skrifter efterlode. Efterhaanden blev da Hørelsen mig den kjæreste Sands; thi ligesom Stemmen er Aabenbarelsen af den for det Ydre incommensurable Inderlighed, saaledes er Øret det Redskab, ved hvilket denne Inderlighed opfattes, Hørelsen den Sands, ved hvilken

den tilegnes. Hver Gang jeg da fandt en Modsigelse mellem hvad jeg saae, og hvad jeg hørte, da fandt jeg min Tvivl bestyrket, og min Jagttagelseslyst blev forøget. En Skriftefader er ved et Gitter adskilt fra den Skriftende, han seer ikke, han hører blot. Efterhaanden som han hører, danner han et Udvortes, der svarer hertil; han kommer altsaa ikke i Modsigelse. Anderledes derimod, naar man paa eengang seer og hører, og dog seer et Gitter mellem sig og den Talende. Mine Bestræbelser for i denne Retning at anstille Jagttagelser have, hvad Resultatet angaaer, været saare forskjellige. Snart har jeg havt Lykken med mig, snart ikke, og Lykke hører der altid til for paa disse Veie at vinde noget Udbytte. Imidlertid har jeg dog aldrig tabt Lysten til at fortsætte mine Efterforskninger. Har jeg end en enkelt Gang været nær ved at fortryde min Vedholdenhed, saa har ogsaa en enkelt Gang et uventet Held kronet mine Bestræbelser. Et saadant uventet Held var det, der paa en høist besynderlig Maade satte mig i Besiddelse af de Papirer, jeg herved har den Ære at forelægge det læsende Publicum. I disse Papirer fik jeg Leilighed til at gjøre et Indblik i tvende Menneskers Liv, der bestyrkede min Tvivl om, at det Udvortes ikke er det Indvortes. Dette gjælder i Særdeleshed om den Ene af dem. Hans Udvortes har været i fuldkommen Modsigelse med hans Indvortes. Ogsaa om den Anden gjælder det til en vis Grad, forsaavidt han under et ubetydeligere Udvortes har skjult et betydeligere Indre.

Dog, det bliver vel bedst, at jeg først for en Ordens Skyld fortæller, hvorledes jeg er kommen i Besiddelse af disse Papirer. Det er nu omtrent 7 Aar siden, at jeg hos en Marchandiser her i Byen bemærkede en Secretair, der strax første Gang jeg saae den tildrog sig min Opmærksomhed. Den var ikke af moderne Arbeide, temmelig brugt, og dog fængslede den

mig. At forklare Grunden til dette Indtryk, er mig en Umulighed, men de Fleste have vel i deres Liv erfaret noget Lignende. Min daglige Vei førte mig forbi Marchandiseren og hans Secretair, og jeg undlod aldrig nogen Dag i Forbigaaende at fæste mit Øie paa den. Efterhaanden fik hiin Secretair en en Historie i mig; det blev mig en Nødvendighed at see den, og jeg tog til den Ende ikke i Betænkning, naar det en usædvanlig Gang gjordes fornødent, at gjøre en Omvei, for dens Skyld. Alt eftersom jeg saae paa den, vaagnede ogsaa den Lyst at ville besidde den. Jeg følte meget vel, at det var en besynderlig Lyst, da jeg ingen Brug havde for dette Møbel; at det var en Ødselhed af mig at anskaffe det. Dog, Lysten er, som bekjendt, meget sophistisk. Jeg gjorde mig et Ærinde ind til Marchandiseren, spurgte paa andre Ting, og idet jeg vilde gaae, gjorde jeg flygtigt et meget lavt Bud paa Secretairen. Jeg tænkte, at muligen Marchandiseren skulde have slaaet til. Det var da et Tilfælde, der havde spillet mig den i Hænderne. Det var saavist ikke for Pengenes Skyld, jeg bar mig saaledes ad, men for min Samvittigheds Skyld. Det mislykkedes, Marchandiseren var ualmindelig bestemt. Jeg gik atter en Tidlang hver Dag forbi, og saae med forelskede Øine paa Secretairen. Du maa beslutte Dig, tænkte jeg, sæt, den bliver solgt, saa er det bag efter; selv om det lykkedes Dig at faae fat paa den igjen, Du faaer dog aldrig mere det Indtryk af den. Mit Hjerte bankede, da jeg gik ind til Marchandiseren. Den blev kjøbt og betalt. Det skal være den sidste Gang, tænkte jeg, at Du er saa ødsel; ja det er netop en Lykke, at Du har kjøbt den, thi saa ofte Du seer paa den, skal Du tænke paa, hvor ødsel Du var, med Secretairen skal der begynde et nyt Afsnit i Dit Liv. Ak, Lysten er meget veltalende, og de gode Forsætter ere altid ved Haanden.

Secretairen blev da sat op paa mit Værelse, og som jeg i Forelskelsens første Tid havde min Glæde af at betragte den fra Gaden, saaledes gik jeg den nu forbi derhjemme. Efterhaanden lærte jeg hele dens rige Indhold at kjende, dens mange Skuffer og Gjemmer, og jeg var i alle Maader glad ved Secretairen. Dog saaledes skulde det ikke blive. I Sommeren 1836 tillod mine Forretninger mig at foretage en lille Tour paa Landet i en 8 Dage. Postillonen var bestilt til Kl. 5. Hvad Tøi jeg behøvede at have med, var pakket ind om Aftenen; Alt var i Orden. Allerede Kl. 4 vaagnede jeg, men Billedet af de skjønne Egne, jeg skulde besøge, virkede saa berusende paa mig, at jeg atter faldt i Søvn eller i Drømme. Min Tjener vilde formodentlig unde mig al den Søvn, jeg kunde faae, thi først Kl. 6½ kalder han paa mig. Postillonen blæser allerede, og skjøndt jeg ellers er utilbøielig til at lystre Andres Befaling, saa har jeg dog altid gjort en Undtagelse med en Postillon og hans poetiske Motiver. Hurtigt var jeg paaklædt; jeg stod allerede i Døren, da falder det mig ind: har Du ogsaa Penge nok i Din Tegnebog. Der befandtes ikke mange. Jeg lukker Secretairen op for at trække min Pengeskuffe ud og medtage, hvad Huset formaaer. See, da er Skuffen ikke til at bevæge. Ethvert Middel er forgjæves. Det var saa fatalt som muligt. Netop i dette Øieblik, da mit Øre endnu gjenlød af Postillonens lokkende Toner, at stode paa saadanne Vanskeligheder. Blodet steg mig til Hovedet, jeg blev forbittret. Som Xerxes lod Havet pidske, saaledes besluttede jeg at tage en forfærdelig Hævn. En Haandøxe blev hentet. Med den bibragte jeg Secretairen et Gru vækkende Hug. Hvad enten jeg nu i min Vrede slog feil, eller Skuffen var ligesaa stivsindet som jeg, Virkningen blev ikke den tilsigtede. Skuffen var lukket og Skuffen blev lukket. Derimod skete der noget Andet. Om mit Slag har rammet netop dette Punkt,

eller den totale Rystelse i Secretairens hele Organisation har været Anledningen, det veed jeg ikke, men det veed jeg, at der sprang en hemmelig Dør op, som jeg aldrig før havde bemærket. Denne lukkede for et Gjemme, som jeg naturligviis heller ikke havde opdaget. Her fandt jeg til min store Overraskelse en Masse af Papirer, de Papirer, der udgjøre det foreliggende Skrifts Indhold. Min Beslutning blev uforandret. Paa den første Station vilde jeg aabne et Laan. I største Hast blev en Mahogni-Kasse, i hvilken der ellers pleiede at ligge et Par Pistoler, tømt; Papirerne deponerede i den. Glæden havde seiret og vundet en uventet Forøgelse; i mit Hjerte bad jeg Secretairen om Tilgivelse for den ublide Behandling, medens min Tanke fandt sin Tvivl bestyrket, at det Udvortes dog ikke er det Indvortes, og min Erfarings-Sætning bekræftet, at der hører Held til for at gjøre saadanne Opdagelser.

Midt paa Formiddagen ankom jeg til Hillerød, brägte mine Finanser i Orden, lod den herlige Egn gjøre et almindeligt Indtryk paa mig. Strax den følgende Morgen begyndte jeg mine Excursioner, der nu fik en ganske anden Charakteer end jeg oprindelig havde tiltænkt dem. Min Tjener fulgte mig med Mahogni-Kassen. Jeg opsøgte nu et romantisk Sted i Skoven, hvor jeg saa godt som muligt var sikkret mod en Overraskelse, og fremtog derpaa Documenterne. Min Vært, der blev lidt opmærksom paa disse hyppige Vandringer i Selskab med Mahogni-Kassen, yttrede af sig selv, at jeg maaskee øvede mig i at skyde med Pistoler. For denne Yttring var jeg ham meget forbunden og lod ham forblive i Troen.

Et flygtigt Blik paa de fundne Papirer viste mig let, at de dannede to Formationer, hvis Forskjelligheed ogsaa i det Ydre var udpræget. Den ene af dem var skreven paa en Art Post-Velin, i Qvart, med en temmelig bred Marzen. Haandskriften

var læselig, stundom endog lidt ziirlig, paa et enkelt Sted jadsket. Den anden var skrevet paa hele Ark Bikube-Papiir med spaltede Columner, saaledes som retslige Dokumenter og andet Deslige skrives. Haandskriften var tydelig, noget langtrukken, eensformig og jævn, den syntes at tilhøre en Forretningsmand. Ogsaa Indholdet viste sig strax at være forskjelligt, den ene Deel indeholdt en Mængde større eller mindre æsthetiske Afhandlinger, den anden bestod af 2 store Undersøgelser og 1 mindre, alle af ethisk Indhold, som det syntes, og i Brevform. Ved nærmere Eftersyn befandtes denne Forskjellighed fuldkommen bestyrket. Den sidste Formation er nemlig Breve, der ere skrevne til Forfatteren af den første.

Dog, det bliver nødvendigt at finde et kortere Udtryk, der kan betegne de tvende Forfattere. Jeg har til den Ende gjennemgaaet Papirerne meget omhyggeligt, men Intet eller saa godt som Intet fundet. Hvad den første Forfatter angaaer, Æstheticeren, da findes der slet ingen Oplysning om ham. Hvad den anden, Brevskriveren, angaaer, da erfarer man, at han har hedt Wilhelm, har været Assessor i Retten, uden at der dog bestemmes, i hvilken Ret. Vilde jeg nøiagtigt knytte mig til det Historiske og kalde ham Wilhelm, saa mangler jeg en dertil svarende Benævnelse for den første Forfatter; jeg maatte da give ham et vilkaarligt Navn. Jeg har derfor foretrukket at kalde den første Forfatter A, den anden B.

Foruden de større Afhandlinger fandtes der mellem disse Papirer en Mængde Lapper, paa hvilke der vare skrevne Aphorismer, lyriske Udbrud, Reflexioner. Haandskriften viste allerede, at de tilhørte A, Indholdet bekræftede det.

Papirerne stræbte jeg nu at ordne paa bedste Maade. Med Bs Papirer var det temmelig let gjort. Det ene Brev forud-

sætter det andet. Man finder i det andet Brev et Citat af det første, det tredie Brev forudsætter tvende foregaaende.

At ordne As Papirer var ikke saa let. Jeg har derfor ladet Tilfældet bestemme Ordenen, det vil sige, jeg har ladet dem forblive i den Orden, i hvilken jeg forefandt dem, naturligviis uden at kunne afgjøre, om denne Orden har chronologisk Værdi eller ideel Betydning. Papiirslapperne laae løse i Gjemmet, dem har jeg derfor været nødsaget til at anvise en Plads. Dem har jeg ladet komme først, fordi jeg syntes, at de bedst lode sig betragte som de foreløbige Glimt af, hvad de større Opsatser mere sammenhængende udvikle. Jeg har kaldet dem *Διαψαλματα* og tilføiet som et Slags Motto: ad se ipsum. Denne Titel og dette Motto er paa en Maade af mig, og dog ikke af mig. De ere af mig, for saavidt de ere blevne anvendte paa den hele Samling; derimod tilhøre de A selv, thi paa een af Papiirslapperne var det Ord *Διαψαλμα* skrevet, paa to af dem de Ord: ad se ipsum. Ogsaa et lille fransk Vers, der fandtes over een af disse Aphorismer, har jeg ladet aftrykke paa Indersiden af Titelbladet, i Lighed med hvad A oftere selv har gjort. Da nu Fleertallet af disse Aphorismer have et lyrisk Tilsnit, saa har jeg troet, det var ret passende at bruge det Ord *Διαψαλμα* som Hovedtitel. Skulde Læseren finde det uheldigt valgt, da skylder jeg Sandheden at tilstaae, at det er mit Paafund, og at Ordet visselig var brugt med Smag af A selv om den Aphorisme, over hvilken det fandtes. I Anordningen af de enkelte Aphorismer har jeg ladet Tilfældet raade. At de enkelte Yttringer ofte modsige hinanden, fandt jeg aldeles i sin Orden; thi det hører netop Stemningen væsentlig til; at sammenstille dem saaledes, at Modsigelserne blev mindre paafaldende, fandt jeg ikke Umagen værd. Jeg fulgte Tilfældet, og det er ogsaa et Tilfælde, der har tildraget sig min Opmærksomhed, at

den første og den sidste Aphorisme paa en Maade svare til hinanden, idet den ene ligesom gjennemføler det Smertelige, der ligger i at være Digter, den anden nyder den Tilfredsstillelse, der ligger i, altid at have Latteren paa sin Side.

Hvad de æsthetiske Afhandlinger af A angaaer, da har jeg Intet, dem betræffende, at fremhæve. De befandtes alle færdige til Trykning, og forsaavidt de indeholdt Vanskeligheder, da maa jeg lade dem tale for dem selv. For mit Vedkommende maa jeg bemærke, at jeg til de græske Citater, der hist og her findes, har føiet en Oversættelse, der er hentet fra en af de bedre tydske Oversættelser.

Det sidste af As Papirer er en Fortælling, betitlet: Forførerens Dagbog. Her møde nye Vanskeligheder, idet A ikke erklærer sig for Forfatter men kun for Udgiver. Det er et gammelt Novellist-Kneb, som jeg ikke skulde have videre at indvende imod, naar det ikke bidrog til at gjøre min Stilling saa forviklet, idet den ene Forfatter kommer til at ligge inden i den anden som Æsker i et chinesisk Æskespil. Til nærmere at udvikle, hvad der bestyrker mig i min Mening, er her ikke Stedet, kun vil jeg bemærke, at den Stemning, der herskер i As Fortale, paa en Maade røber Digteren. Det er virkelig, som om A selv var bleven bange for sit Digt, der som en urolig Drøm vedblev at ængste ham, ogsaa medens den fortaltes. Var det en virkelig Begivenhed, i hvilken han var bleven Medvider, saa forekommer det mig besynderligt, at Fortalen intet Præg bærer af As Glæde over at see den Idee realiseret, der oftere har foresvævet ham. Ideen til Forføreren findes antydet saavel i den Opsats om det Umiddelbar-Erotiske, som i Skyggeridsene, at nemlig Analogien til Don Juan maa være en reflecteret Forfører, der ligger i det Interessantes Kategori, hvor derfor ikke bliver Spørgsmaal om, hvor Mange han forfører, men om, hvor-

ledes. Til en saadan Glæde finder jeg intet Spor i Fortalen, men vel, som bemærket, en Bæven, en vis Horreur, der vel har sin Grund i hans digteriske Forhold til denne Idee. Og det forundrer mig ikke, at det er gaaet A saaledes; thi ogsaa jeg, der slet Intet har med denne Fortælling at gjøre, ja selv ved to Rækker er fjernet fra den oprindelige Forfatter, ogsaa jeg er stundom bleven ganske underlig tilmode, naar jeg i Nattens Stilhed har syslet med disse Papirer. Det var mig, som gik Forføreren liig en Skygge over mit Gulv, som kastede han sit Øie i Papirerne, som fæstede han sit dæmoniske Blik paa mig, og sagde: „naa! I vil udgive mine Papirer! Det er ellers uforsvarligt af Eder; I jager jo en Angst i de kjære Pigebørn. Dog, det forstaaer sig, til Vederlag gjør I mig og mine Lige uskadelige. Der tager I feil; thi jeg forandrer blot Methoden, saa er mine Vilkaar end fordeelagtigere. Hvilken Tilstrømmen af Smaa-Piger, der løbe Een lige lukt i Armene, naar de høre det forføreriske Navn: en Forfører! Giv mig et halvt Aar, og jeg tilveiebringer en Historie, der skal være interessantere end Alt, hvad jeg hidtil har oplevet. Jeg tænker mig en ung, kraftfuld, genial Pige faae den ualmindelige Idee at ville hævne Kjønnet paa mig. Hun mener at skulle kunne tvinge mig, at lade mig smage ulykkelig Kjærligheds Smerter. See det er en Pige for mig. Hitter hun ikke selv dybt nok derpaa, saa skal jeg komme hende til Hjælp. Jeg skal vride mig som Molboernes Aal. Og naar jeg da har bragt hende paa det Punkt, jeg vil, saa er hun min.“

Dog, jeg har maaskee allerede misbrugt min Stilling som Udgiver til at bebyrde Læserne med mine Betragtninger. Anledningen maa tale til min Undskyldning; thi det var i Anledning af det Mislige i min Stilling, foraarsaget ved, at A blot nøy-

ner sig som Udgiver af, ikke som Forfatter til denne Fortælling, at jeg lod mig henrive.

Hvad jeg forøvrigt har at tilføie om denne Fortælling, det kan jeg kun gjøre i Qvalitet af Udgiver. Jeg troer nemlig i denne Fortælling at finde en Tidsbestemmelse. I Dagbogen findes hist og her et Datum, hvad der derimod mangler er Aarstal. Forsaavidt synes jeg ikke at skulle komme videre; ved imidlertid nøiere at betragte de enkelte Datoer troer jeg at have fundet et Vink. Vel er det nemlig sandt, at ethvert Aar har en 7de April, en 3die Juli, en 2den August o. s. v.; men deraf følger ingenlunde, at den 7de April hvert Aar er en Mandag. Jeg har da regnet efter og udfundet, at denne Bestemmelse passer til Aaret 1834. Om A har tænkt paa dette kan jeg ikke afgjøre, jeg skulde næsten ikke troe det; thi saa vilde han vel ikke have brugt saa megen Forsigtighed, som han ellers bruger. I Dagbogen staaer der heller ikke: Mandagen den 7de April o. s. v., der staaer blot: den 7de April, ja Stykket selv begynder saaledes: altsaa paa Mandag, hvorved Opmærksomheden netop ledes bort; men ved at læse det Stykke, der findes under dette Datum, igjennem, seer man, at det maa have været en Mandag. Denne Fortælling betræffende har jeg da en Tidsbestemmelse; derimod er ethvert Forsøg, jeg hidtil har gjort paa, ved Hjælp af den at bestemme Tiden for de øvrige Afhandlinger, mislykket. Jeg kunde gjerne have anviist den Pladsen Nr. 3; men jeg har, som ovenfor sagt, foretrukket at lade Tilfældet raade og Alt forblive i den Orden, i hvilken jeg fandt det.

Hvad Bs Papirer angaaer, da ordne disse sig let og naturligt. Med dem har jeg derimod foretaget mig en Forandring, forsaavidt jeg har tilladt mig at betitle dem, da Brevformen har forhindret Forfatteren i at give disse Undersøgelser en Titel. Skulde Læseren derfor, efter at have gjort sig bekjendt med Ind-

holdet, finde, at Titlerne ikke vare heldigt valgte, saa skal jeg altid være villig til at finde mig i den Smerte, der ligger i at have gjort noget Forkeert, naar man ønskede at gjøre noget Godt.

Paa et enkelt Sted fandtes der i Margenen en Bemærkning, enhver saadan har jeg gjort til en Anmærkning, for at jeg ikke skulde komme til at gribe forstyrrende ind i Texten.

Hvad Bs Manuscript angaaer, da har jeg aldeles ingen Forandring tilladt mig, men nøiagtigt betragtet det som et Actstykke. Jeg kunde maaskee let have borttaget een og anden Skjødesløshed, der er forklarlig nok, naar man betænker, at han blot er Brevskriver. Jeg har ikke villet det, fordi jeg frygtede for at gaae for vidt. Naar B mener, at af 100 unge Mennesker, der fare vild i Verden, frelses de 99 ved Qvinder, 1 ved en guddommelig Naade, saa seer man let, at han ikke har været stiv udi Regning, da han slet ingen Plads faaer til dem, der virkelig gaae tabte. Jeg kunde let have foretaget en lille Forandring i Tallene, men jeg synes, at der ligger noget langt Skjønnere i Bs Forregnelse. Paa et andet Sted omtaler B en græsk Viis ved Navn Myson, og fortæller om ham, at han nyder den sjeldne Lykke at regnes blandt de 7 Vise, naar deres Antal bestemmes til 14. Jeg var et Øieblik raadvild om, hvorfra vel B kunde have denne Viisdom, samt hvilken græsk Forfatter det kunde være, han citerer. Min Mistanke faldt strax paa Diogenes af Laerte, og ved at eftersee Jøcher og Morèri fandt jeg ogsaa henviist til ham. Bs Efterretning kunde nu vel behøve en Berigtigelse; thi ganske som han siger, forholder det sig ikke, om der end er nogen Usikkerhed hos de Gamle i Bestemmelsen af, hvilke de 7 Vise vare; imidlertid har jeg dog ikke fundet det Umagen værd, det forekom mig, at hans Bemærkning, om end ikke ganske historisk, havde en anden Værdi.

Saavidt som jeg nu er kommen, var jeg allerede kommen for 5 Aar siden; jeg havde ordnet Papirerne saaledes, som de endnu ere ordnede; havde fattet den Beslutning, at udgive dem i Trykken, men meente dog, at det var bedst at vente nogen Tid. Jeg ansaae 5 Aar for et passende Spatium. Disse 5 Aar ere forløbne, og jeg begynder, hvor jeg slap. At jeg ikke har ladet noget Middel uforsøgt til at komme paa Spor efter Forfatterne, behøver jeg vel ikke at forsikkre Læseren. Marchandiseren holdt ingen Bog, som bekjendt er det sjeldnere Tilfældet med Marchandisere, han vidste ikke, af hvem han havde kjøbt hiint Møbel; det forekom ham, at det var kjøbt paa en Blandings-Auction. Jeg skal ikke fordriste mig til at ville fortælle Læseren den Mangfoldighed af frugtesløse Forsøg, der har taget mig megen Tid, saa meget mindre som Erindringen derom er mig selv ubehagelig. I Resultatet kan jeg derimod i al Korthed indvie Læseren, thi Resultatet var slet Intet.

Idet jeg nu vilde realisere min Beslutning at udgive hine Papirer i Trykken, vaagnede en enkelt Betænkelighed hos mig. Maaskee tillader Læseren mig at tale ganske aabenhjertet. Det faldt mig ind, om jeg ikke gjorde mig skyldig i en Indiscretion mod de ubekjendte Forfattere. Jo mere fortrolig jeg imidlertid blev med Papirerne, desto mere aftog hiin Betænkelighed. Papirerne vare af den Natur, at de tiltrods for mine omhyggelige Jagttagelser ingen Oplysning ydede, end sige da, at en Læser skulde finde en saadan, da jeg vel tør maale mig med enhver Læser, ikke i Smag og Sympathi og Indsigt, men vel i Flid og Utrætteligheb. Forudsat derfor, at de ubekjendte Forfattere endnu vare til, at de levede her i Byen, at de kom til at gjøre det uventede Bekjendtskab med deres egne Papirer, saa vilde der dog, hvis de selv forbleve tause, Intet resultere af Udgivelsen,

thi om disse Papirer gjælder i strengeste Forstand, hvad man ellers pleier at sige om alle trykte Sager — de tie.

En anden Betænkelighed, jeg har havt, var i og for sig af mindre Betydning, temmelig let at hæve, og har hævet sig paa en endnu lettere Maade end jeg havde tænkt. Det faldt mig nemlig ind, at disse Papirer kunde blive en Pengegjenstand. Vel fandt jeg det i sin Orden, om jeg modtog et lille Honorar for min Uleilighed som Udgiver; men et Forfatter-Honorar maatte jeg anse for meget for stort. Som de retsindige skotske Bønder i den hvide Dame beslutte at kjøbe Godset og dyrke det og derpaa forære det til Greverne af Evenel, hvis de engang skulde vende tilbage, saaledes besluttede jeg at sætte det hele Honorar paa Rente for, naar engang de ubekjendte Forfattere skulde melde sig, da at kunne give dem det Hele med Rente og Rentes Rente. Dersom Læseren ikke allerede af min hele Ubehjælpelighed skulde have forvisset sig om, at jeg ingen Forfatter er, ei heller en Literatus, der gjør Profession af at være Udgiver, saa vil vistnok dette Raisonnements Naivetet sætte dette udenfor al Tvivl. Denne Betænkelighed blev da ogsaa hævet paa en langt lettere Maade; thi selv et Forfatter-Honorar i Danmark er ingen Herregaard, og de Ubekjendte maatte blive længe borte, for at deres Honorar selv med Rente og Rentes Rente kunde blive en Penge-Gjenstand.

Der stod nu da blot tilbage at give disse Papirer en Titel. Jeg kunde kalde dem Papirer, efterladte Papirer, fundne Papirer, bortkomne Papirer o. s. v.; som bekjendt findes der en Mangfoldighed af Varianter, men ingen af disse Titler vilde tilfredsstille mig. Jeg har derfor i at bestemme Titlen tilladt mig en Frihed, et Bedrag, for hvilket jeg skal stræbe at gjøre Regnskab. Under den idelige Beskæftigelse med disse Papirer gik

der et Lys op for mig, at man kunde afvinde dem en ny Side ved at betragte dem som tilhørende eet Menneske. Jeg veed meget vel, Alt hvad der lader sig indvende imod denne Betragtning, at den er ubistorisk, at den er usandsynlig, da det er urimeligt, at eet Menneske skulde være Forfatter til begge Dele, og det uagtet Læseren let kunde fristes til det Ordspil, at har man sagt A, maa man ogsaa sige B. Imidlertid har jeg dog ikke kunnet opgive den. Det var da et Menneske, der i sit Liv havde gjennemgaaet begge Bevægelser, eller overveiet begge Bevægelser. As Papirer indeholde nemlig en Mangfoldighed af Tillob til en æsthetisk Livs-Anskuelse. En sammenhængende æsthetisk Livs-Anskuelse lader sig vel neppe foredrage. Bs Papirer indeholde en ethisk Livs-Anskuelse. Idet jeg lod min Sjæl paavirkes af denne Tanke, blev det klart for mig, at jeg kunde lade denne lede mig i at bestemme Titelen. Den Titel, jeg har valgt, udtrykker netop dette. Hvad Læseren kan tabe ved denne Titel, kan ikke være Stort; thi under Læsningen kan han jo meget godt glemme Titlen. Naar han da har læst Bogen, da kan han maaskee tænke paa Titlen. Denne vil da frigjøre ham fra ethvert endeligt Spørgsmaal, om A nu virkelig blev overbeviist og angrede, om B seirede, eller om det maaskee endte med, at B gik over til As Mening. I denne Henseende have disse Papirer nemlig ingen Ende. Finder man dette ikke at være i sin Orden, saa kan man ikke være berettiget til at sige, at det er en Feil, thi man maatte kalde det en Ulykke. Jeg for mit Vedkommende anseer det for en Lykke. Man træffer stundom paa Noveller, i hvilke der ved bestemte Personer foredrages modsatte Livs-Anskuelser. Det ender da gjerne med, at den Ene overbeviser den Anden. Istedetfor at Anskuelsen bør tale for sig, beriges Læseren med det historiske Resultat, at den Anden blev overbeviist.

Jeg anseer det for en Lykke, at disse Papirer intet oplyse i denne Henseende. Om A er Forfatter til sine æsthetiske Afhandlinger efter at have modtaget Bs Breve, om hans Sjæl efter den Tid har vedblevet at tumle sig i sin vilde Usiyrlighed eller den er bleven beroliget, derom seer jeg mig ikke istand til at meddele en eneste Oplysning, da Papirerne ingen indeholde. Heller ikke indeholdes der noget Vink om, hvorledes det er gaaet B, om han har havt Kraft til at fastholde sin Anskuelse eller ikke. Naar Bogen er læst, da ere A og B glemte, kun Anskuelserne staae lige overfor hinanden og vente ingen endelig Afgjørelse i bestemte Personligheder.

Videre har jeg Intet at bemærke, kun er det faldet mig ind, at de ærede Forfattere, hvis de vare vidende om mit Forehavende, muligen kunde ønske at ledsage deres Papirer med et Ord til Læseren. Jeg vil derfor tilføie et Par Ord med paaholden Pen. A vilde vel Intet have at indvende mod Papirernes Udgivelse, Læseren vilde han formodentlig tilraabe: „læs dem eller læs dem ikke, Du fortryder begge Dele.“ Hvad B vilde sige er vanskeligere at bestemme. Han vilde maaskee gjøre mig een eller anden Bebreidelse, især med Hensyn til Udgivelsen af As Papirer; han vilde lade mig føle, at han ingen Deel havde deri, at han kunde vadske sine Hænder. Naar han da havde gjort det, da vilde han maaskee henvende sig til Bogen med disse Ord: „saa gaa da ud i Verden, undgaa, om muligt, Kritikens Opmærksomhed, besøg en enkelt Læser i en velvillig Time og skulde Du støde paa en Læserinde, da vilde jeg sige: min elskværdige Læserinde, Du vil i denne Bog finde Noget, som Du maaskee ikke burde vide, Andet, Du vel kunde have Gavn af at faae at vide; saa læs da det Noget saaledes, at Du, der haver læst, kan være som den, der ikke haver læst, det Andet saaledes,

at Du, der haver læst, kan være som den, der ikke haver glemt det Læste." Jeg som Udgiver vil kun tilføie det Ønske, at Bogen maa træffe Læseren i en velvillig Time, og at det maa lykkes den elskværdige Læserinde nøiagtigt at følge Bs velmeente Raad.

I November 1842.

Udgiveren.

Indhold.

		Pag.
1.	*Διαψαλματα*	1.
2.	De umiddelbare erotiske Stadier eller det Musicalsk-Erotiske	31.
3.	Det antike Tragiskes Rester i det moderne Tragiske	129.
4.	Skyggerids	159.
5.	Den Ulykkeligste	215.
6.	Den første Kjærlighed, Lystspil i een Act af Scribe, oversat af J. L. Heiberg	231.
7.	Vexeldriften	285.
8.	Forførerens Dagbog	307.

ΔΙΑΨΑΛΜΑΤΑ.

ad se ipsum.

Grandeur, savoir, renomée,
Amitié, plaisir et bien,
Tout n'est que vent, que fumée:
Pour mieux dire, tout n'est rien.

Hvad er en Digter? Et ulykkeligt Menneske, der gjemmer dybe Qvaler i sit Hjerte, men hvis Læber ere dannede saaledes, at idet Sukket og Skriget strømme ud over dem, lyde de som en skjøn Musik. Det gaaer ham som de Ulykkelige, der i Phalaris's Øre langsomt pintes ved en sagte Ild, deres Skrig kunde ikke naae hen til Tyrannens Øre for at forfærde ham, for ham lød de som en sød Musik. Og Menneskene flokkes om Digteren og sige til ham: syng snart igjen; det vil sige, gid nye Lidelser maae martre Din Sjæl, og gid Læberne maae vedblive at være dannede som forhen; thi Skriget vilde blot ængste os, men Musikken den er liflig. Og Recensenterne træde til, de sige: det er rigtigt, saaledes skal det være efter Æsthetikens Regler. Nu det forstaaer sig, en Recensent ligner ogsaa en Digter paa et Haar, kun har han ikke Qvalerne i Hjertet, ikke Musikken paa Læberne. See derfor vil jeg hellere være Svinehyrde paa Amagerbro og være forstaaet af Svinene, end være Digter og være misforstaaet af Menneskene.

* * *

Det første Spørgsmaal i den første, den mest compendieuse Undervisning, hvori et Barn oplæres, er som bekjendt dette: hvad skal Barnet have. Svaret er: Da-da. Og med saadanne Betragtninger begynder Livet, og dog negter man Arvesynden. Og hvem har dog Barnet de første Prygl at takke for, hvem Andre end Forældrene.

* * *

Jeg taler helst med Børn; thi om dem tør man dog haabe, at de kan blive Fornuft-Væsener; men de, der ere blevne det! Herre Jemini!

* * *

Menneskene ere dog urimelige. De bruge aldrig de Friheder, de har, men fordre dem, de ikke har; de har Tankefrihed, de fordre Ytringsfrihed.

* * *

Jeg gider slet ikke. Jeg gider ikke ride, det er for stærk en Bevægelse; jeg gider ikke gaae, det er for anstrængende; jeg gider ikke lægge mig ned; thi enten skulde jeg blive liggende, og det gider jeg ikke, eller jeg skulde reise mig op igjen, og det gider jeg heller ikke. Summa Summarum jeg gider slet ikke.

* * *

Der er som bekjendt Insekter, der døe i Befrugtelsens Øieblik, saaledes er det med al Glæde, Livets høieste og yppigste Nydelses-Moment er ledsaget af Døden.

* * *

Probat Raad for Forfattere.

Man nedskriver sine egne Betragtninger skjødesløst, man lader dem trykke, i de forskjellige Correcturer vil man da efterhaanden faae en Mængde gode Indfald. Fatter derfor Mod J, som endnu ikke har dristet Eder til at lade Noget trykke, ogsaa Trykfeil ere ikke at foragte, og at blive vittig ved Hjælp af Trykfeil maa ansees for en lovlig Maade at blive det paa.

* * *

Det er overhovedet Ufuldkommenheden ved alt Menneskeligt, at først gjennem Modsætning eier man det Attraaede. Jeg vil ikke tale om den Formations-Mangfoldighed, der kan give

Psychologen nok at bestille (den Melancholske har mest comisk Sands, den Yppigste ofte mest idyllisk; den Udsvævende ofte mest moralsk; den Tvivlende ofte mest religieus), men blot erindre om, at først gjennem Synden vines Saligheden.

* * *

Foruden min øvrige talrige Omgangskreds har jeg endnu een intim Fortrolig — mit Tungsind; midt i min Glæde, midt i mit Arbeide vinker han ad mig, kalder mig til en Side, om jeg end legemlig bliver tilstede. Mit Tungsind er den trofasteste Elskerinde, jeg har kjendt, hvad Under da, at jeg elsker igjen.

* * *

Der er en Raisonements-Passiar, der i sin Uendelighed staaer i samme Forhold til Resultatet, som de uoverskuelige ægyptiske Kongerækker til det historiske Udbytte.

* * *

Alderdommen realiserer Ungdommens Drømme: det seer man paa Swift, han byggede i sin Ungdom en Daarekiste, i sin Alderdom gik han selv i den.

* * *

Naar man seer, med hvilket hypochonder Dybsind de ældre Engelændere have opdaget det Tvetydige, der ligger til Grund for Latteren, saa maa man ængstes derover. Dr. Hartley har saaledes bemærket: daß wenn sich das Lachen zuerst bei Kindern zeiget, so ist es ein entstehendes Weinen, welches durch Schmerz erregt wird, oder ein plözlich gehemtes und in zehr kurzen Zwischenraümen wiederholtes Gefühl des Schmerzens (cfr. Flögel Geschichte der comischen Litteratur I B. Pag. 50). Hvad om Alt i Verden var en Misforstaaelse, hvad om Latteren egentlig var Graad!

* * *

Der gives enkelte Leiligheder, hvor det kan berøre Een saa uendeligt smerteligt, at see et Menneske staae ganske ene i Verden. Forleden saae jeg saaledes en fattig Pige, der gik ganske ene til Kirken for at blive confirmeret.

* * *

Cornelius Nepos fortæller om en Feltherre, der blev holdt indesluttet med et betydeligt Cavalleri i en Fæstning, at han hver Dag lod Hestene pidske, at de ikke skulde tage Skade af den megen Stillestaaen — saaledes lever jeg i denne Tid, som en Beleiret; men for ikke at tage Skade af den megen Stillesidden græder jeg mig træt.

* * *

Jeg siger om min Sorg hvad Engelskmanden siger om sit Huus: min Sorg is my castle. Mange Mennesker anse det at have Sorg for at være en af Livets Bequemmeligheder.

* * *

Jeg er tilmode som en Brik i Schakspillet maa være det, naar Modspilleren siger om den: den Brik kan ikke røres.

* * *

Det er derfor, at „Aladdin" er saa styrkende, fordi dette Stykke har den geniale, barnlige Dristighed i de mest forfløine Ønsker. Hvor Mange er der vel i vor Tid, der i Sandhed tør ønske, tør begjære, tør tiltale Naturen hverken med et artigt Barns bitte, bitte, eller med et fortabt Individs Raseri? Hvor Mange er der, som i Følelsen af hvad der i vor Tid snakkes saa meget om, at Mennesket er skabt i Guds Billede, har den sande Commandostemme? Eller staae vi ikke Alle der som Noureddin og bukke og skrabe ængstelige for at forlange for Meget og for Lidet? Eller nedsættes ikke efterhaanden enhver storartet Fordren til en sygelig Reflekteren over Jeget, fra at kræve til at kræve sig, som vi jo opdrages og afrettes til.

* * *

Forknyttet er jeg som et Scheva, svag og overhørt som et Dagesch lene, tilmode som et Bogstav, der er trykket bagvendt i Linien, og dog umaneerlig som en Pascha af tre Hestehaler, iversyg paa mig selv og mine Tanker som Banken paa sine Seddel-Skriverier, overhovedet saa reflekteret i mig selv som noget pronomen reflexivum. Ja gjaldt det om Ulykker og Sorger, hvad der gjelder om de bevidste gode Gjerninger, at de, der gjøre dem, have deres Løn borte, gjaldt dette om Sorger, da var jeg det lykkeligste Menneske: thi jeg tager alle Bekymringer forud, og dog blive de alle tilbage.

* * *

Deri yttrer sig blandt Andet Folke-Litteraturens uhyre poetiske Kraft, at den har Styrke til at begjære. I Sammenligning med denne er vor Tids Begjær paa engang syndig og kjedsommelig, fordi den begjærer hvad Næstens er. Hiin er sig meget godt bevidst, at Næsten eier ligesaa lidet det, den søger, som den selv gjør det. Og skal den begjære syndigt, saa er den saa himmelskrigende, at den maa ryste Menneskет. Den lader sig Intet afprutte af en nøktern Forstands kolde Sandsynlighedsberegninger. Endnu skrider Don Juan over Scenen med sine 1003 Elskerinder. Ingen vover at smile af Ærbødighed for Traditionens Ærværdighed. Havde en Digter vovet det i vor Tid, da var han bleven udleet.

* * *

Hvor besynderlig veemodigt blev jeg ikke stemt ved at see et stakkels Menneske liste sig gjennem Gaderne i en temmelig aflægs lyse-grøn i gualt spillende Frakke. Det gjorde mig ondt for ham; men hvad der mest bevægede mig, var dog, at samme Frakkes Farve saa levende erindrede mig om min Barndoms første Frembringelser i den ædle Malerkunst. Denne Farve var netop en af mine Liv-Couleurer. Er det dog ikke sørgeligt, disse Farveblandinger, som jeg endnu med saa megen Glæde tænker paa, dem finder man intetsteds i Livet; hele Verden finder dem grelle, afstikkende, kun anvendelige paa Nü-

rembergerstykker. Støder man en enkelt Gang paa dem, saa skal Modet altid være saa uheldigt, som nu dette. Det skal altid være en Sindssvag eller en Forulykket, kort altid Een, der føler sig fremmed i Livet, og som Verden ikke vil vedkjende sig. Og jeg, som altid malede mine Helte med dette evig-uforglemmelige gulgrønne Anstrøg paa Kjolen! Gaaer det ikke saaledes med alle Barndommens Farveblandinger? Det Skær, Livet dengang havde, bliver efterhaanden vort matte Øie for stærkt, for grelt!

* * *

Ak! Lykkens Dør den gaaer ikke ind ad, saa at man ved at storme løs paa den kan trykke den op; men den gaaer ud efter, og man har derfor intet at gjøre.

* * *

Mod har jeg til at tvivle, jeg troer om Alt; jeg har Mod til at kæmpe, jeg troer med Alt; men jeg har ikke Mod til at erkjende Noget; ikke Mod til at besidde, til at eie Noget. De Fleste klage over, at Verden er saa prosaisk, at det gaaer ikke til i Livet som i Romanen, hvor Leiligheden altid er saa gunstig; jeg klager over, at det ikke er i Livet, som i Romanen, hvor man har haardhjertede Fædre, og Nisser og Trolde at bekæmpe, fortryllede Prindsesser at befrie. Hvad er alle saadanne Fiender tilsammentagne imod de blege, blodløse, seiglivede, natlige Skikkelser, hvilke jeg kæmper med og som jeg selv giver Liv og Tilvær.

* * *

Hvor er min Sjæl og min Tanke saa ufrugtbar, og dog idelig piint af indholdsløse vellystige og qvalfulde Veer! Skal da Aandens Tungebaand aldrig løsnes paa mig, skal jeg altid lalle? Det, jeg behøver, er en Stemme gjennemtrængende som et Lynceus-Blik, forfærdende som Giganternes Suk, udholdende som en Naturlyd, spottende som et riimfrostigt Vindpust, ondskabsfuldt som Echos hjerteløse Haanen, af Omfang fra den dybeste Bas til de mest smeltende Brystitoner, modeleret fra

en hellig-sagte Hvidsken til Naferiets Energi. Det er det jeg behøver for at faae Luft, for at faae udtalt, hvad der ligger mig paa Sinde, for at faae baade Vredens og Sympathiens Indvolde rystede. — Men min Stemme er kun hæs som et Maageskrig, eller hendøende som Velsignelsen paa den Stummes Læber.

* * *

Hvad skal der komme? Hvad skal Fremtiden bringe? Jeg veed det ikke, jeg aner Intet. Naar en Edderkop fra et fast Punkt styrter sig ned i sine Consequentser, da seer den bestandig et tomt Rum foran sig, hvori den ikke kan finde Fodfæste, hvormeget den end sprætter. Saaledes gaaer det mig; foran bestandig et tomt Rum, hvad der driver mig frem er en Consequents, der ligger bag mig. Dette Liv er bagvendt og rædsomt, ikke til at udholde.

* * *

Det er dog den skjønneste Tid Forelskelsens første Periode, naar man ved enhver Sammenkomst, ethvert Diekast henter noget Nyt hjem at glæde sig over.

* * *

Min Betragtning af Livet er aldeles meningsløs. Jeg antager, at en ond Aand har sat et Par Briller paa min Næse, hvis ene Glas forstørrer efter en uhyre Maalestok, hvis andet Glas formindsker efter samme Maalestok.

* * *

Tvivleren er en *Μεμαστίγομενος*; han holder sig som en Top i kortere eller længere Tid paa Spidsen i Forhold til Pidskeslagene, staae kan han ikke, ligesaa lidet som Toppen.

* * *

Af alle latterlige Ting forekommer det mig at være det allerlatterligste at have travlt i Verden, at være en Mand, der er rask til sin Mad og rask til sin Gjerning. Naar jeg der-

for seer en Flue i det afgjørende Øieblik sætte sig paa en saadan Forretningsmands Næse, eller han bliver overstænket af en Vogn, der i endnu større Hast kjører ham forbi, eller Knippelsbro gaaer op, eller der falder en Tagsteen ned og slaaer ham ihjel, da leer jeg af Hjertens Grund. Og hvo kunde vel bare sig for at lee? Hvad udrette de vel, disse travle Hastværkere? Gaaer det dem ikke som det gik hiin Kone, der i Bestyrtelse over, at der var Ildløs i Huset, reddede Ildtangen? Hvad Mere redde de vel ud af Livets store Ildebrand?

* * *

Jeg mangler overhovedet Taalmodighed til at leve. Jeg kan ikke see Græsset gro, men naar jeg ikke kan det, saa gider jeg slet ikke seet derpaa. Mine Anskuelser ere flygtige Betragtninger af en "fahrende Scholastiker", der i største Hast styrter gjennem Livet. Man siger vor Herre mætter Maven før Øinene; det kan jeg ikke mærke: mine Øine ere mætte og kjede af Alt, og dog hungrer jeg.

* * *

Man spørge mig om hvad man vil, kun spørge man mig ikke om Grunde. Det tilgives en ung Pige, at hun ikke kan angive Grunde, hun lever i Følelsen, hedder det. Anderledes med mig. I Almindelighed har jeg saa mange og oftest hinanden indbyrdes modsigende Grunde, at det af den Grund er mig umuligt at angive Grunde. Ogsaa med Aarsag og Virkning synes det mig, at det ikke hænger rigtigt sammen. Snart fremgaaer af uhyre og gewaltige Aarsager en saare klein og uanseelig lille Virkning, undertiden slet ingen; snart afføder en vims lille Aarsag en colossal Virkning.

* * *

Og nu Livets uskyldige Glæder. Det maa man lade dem, de har kun een Feil, at de ere saa uskyldige. Tilmed skal de nydes med Maade. Naar min Doctor foreskriver mig Diæt, det lader sig høre; jeg afholder mig til en vis bestemt Tid fra

visse bestemte Spiser; men at være diætetisk i at holde Diæt — det er virkelig for meget forlangt.

* * *

Livet er blevet mig en beesk Drik, og dog skal den indtages som Draaber, langsomt, tællende.

* * *

Ingen vender tilbage fra de Døde, Ingen er gaaet uden grædende ind i Verden; Ingen sporger Een, naar man vil ind, Ingen naar man vil ud.

* * *

Tiden gaaer, Livet er en Strøm, sige Menneskene, o. s. v. Jeg kan ikke mærke det, Tiden staaer stille og jeg med. Alle de Planer, jeg udkaster, flyve lige lukt tilbage paa mig selv, naar jeg vil spytte, spytter jeg mig selv i Ansigtet.

* * *

Naar jeg staaer op om Morgenen, gaaer jeg strax i Seng igjen. Jeg befinder mig bedst om Aftenen, i det Øieblik jeg slukker Lyset, trækker Dynen over Hovedet. Endnu engang reiser jeg mig op, seer mig med en ubeskrivelig Tilfredshed om i Værelset, og saa god Nat, ned under Dynen.

* * *

Hvad jeg duer til? Til ingen Ting eller til Hvadsomhelst. Det er en sjelden Fermhed; mon den vil blive paaskjønnet i Livet? Gud veed, om de Piger finde en Plads, der søge Condition som Enepige eller i Mangel deraf som Hvadsomhelst.

* * *

Gaadefuld bør man være ikke blot for Andre, men ogsaa for sig selv. Jeg studerer mig selv; naar jeg er træt deraf, saa ryger jeg til Tidsfordriv en Cigar og tænker, Gud veed,

hvad vor Herre egentlig har meent med mig, eller hvad han vil bringe ud af mig.

* * *

Ingen Barselkone kan have besynderligere og utaalmodigere Ønsker end jeg. Disse Ønsker betræffe snart de ubetydeligste Ting, snart de mest ophøiede, men alle have de i lige høi Grad Sjælens momentane Lidenskab. Jeg ønsker i dette Øieblik en Tallerken Boghvede-Grød. Jeg erindrer fra min Skoletid, vi fik altid Boghvede-Grød om Onsdagen. Jeg erindrer, hvor glat og hvid Grøden var anrettet, hvor Smørret smilede mig imøde, hvor varm Grøden var at see til, hvor sulten jeg var, hvor utaalmodig efter at faae Lov at begynde. En saadan Tallerken Boghvede-Grød! jeg gav mere end min Førstefødsels-Ret derfor.

* * *

Troldmanden Virgilius lod sig selv hugge i Stykker og putte i en Gryde for at koges i 8 Dage, og ved denne Proces blive forynget. Han fik en Anden til at passe paa, at ingen Uvedkommende kigede i Gryden. Paapasseren kunde imidlertid ikke modstaae Fristelsen; det var for tidligt, Virgilius forsvandt som et lille Barn med et Skrig. Jeg har nok ogsaa kiget for tidlig i Gryden, i Livets og den historiske Udviklings Gryde, og driver det nok aldrig til mere end at blive et Barn.

* * *

„Aldrig bør man tabe Modet; naar Ulykkerne optaarne sig forfærdeligst om Een, da seer man i Skyerne en hjælpsom Haand", saaledes talede Hans Velærværdighed Jesper Morten sidste Aftensang. Jeg er nu vant til at færdes meget under aaben Himmel, men har aldrig bemærket Sligt. For nogle Dage siden bliver jeg paa en Fodtour et saadant Phænomen vaer. Det var vel ikke egentlig en Haand, men ligesom en Arm, der strakte sig ud af Skyen. Jeg hensank i Betragtning:

det faldt mig ind, blot nu Jesper Morten var tilstede, at han kunde afgjøre, om det var det Phænomen, han sigtede til. Som jeg staaer midt i disse Tanker bliver jeg tiltalt af en Vandringsmand, der, idet han peger op mod Skyerne, siger: „seer De den Vandhose, det er sjeldnere at man seer en saadan i disse Egne; den river stundom hele Huse med sig." Jh Gud bevares, tænkte jeg, er det en Vandhose, og smurte Haser det bedste jeg kunde. Hvad mon velærværdige Hr. Pastor Jesper Morten havde gjort i mit Sted?

* * *

Lad Andre klage over, at Tiden er ond; jeg klager over, at den er ussel; thi den er uden Lidenskab. Menneskenes Tanker ere tynde og skrøbelige som Kniplinger, de selv ynkværdige som Kniplings-Piger. Deres Hjertes Tanker ere for usle til at være syndige. For en Orm vilde det maaskee kunne ansees for Synd at nære saadanne Tanker, ikke for et Menneske, der er skabt i Guds Billede. Deres Lyster ere adstadige og dorske, deres Lidenskaber sovnige; de gjøre deres Pligter, disse Kræmmersjæle; men tillade sig dog ligesom Jøderne at beklippe Monten en lille Smule; de mene, at om vor Herre holder nok saa ordentlig Bog, kan man nok slippe godt fra at narre ham lidt. Pfui over dem! Derfor vender min Sjæl altid tilbage til det gamle Testamente og til Shakespeare. Der føler man dog, at det er Mennesker, der taler; der hader man, der elsker man, myrder sin Fjende, forbander hans Afkom gjennem alle Slægter, der synder man.

* * *

Min Tid deler jeg saaledes. Den halve Tid sover jeg, den anden halve drømmer jeg; naar jeg sover, drømmer jeg aldrig, det var Synd; thi at sove det er den høieste Genialitet.

* * *

Det at være et fuldkomment Menneske er dog det Høieste. Nu har jeg faaet Ligtorne, det er dog altid Noget til Hjælp.

* * *

Mit Livs-Resultat bliver slet Intet, en Stemning, en enkelt Farve. Mit Resultat faaer en Lighed med hiin Kunstners Maleri, der skulde male Jødernes Overgang over det røde Hav, og til den Ende malede hele Væggen rød, idet han forklarede, at Jøderne vare gaaede over, Ægypterne vare druknede.

* * *

Den menneskelige Værdighed anerkjendes dog endnu i Naturen; thi naar man vil holde Fuglene borte fra Træerne, saa sætter man Noget op, der skal ligne et Menneske, og endogsaa den fjerne Lighed med et Menneske, som en Fugleskræmsel har, er nok til at indgyde Respekt.

* * *

Naar Elskov skal have Noget at betyde, maa den i sin Fødselstime være bestinnet af Maanen, ligesom Apis for at være den sande Apis skulde være maanebestinnet. Den Ko, der fødte Apis, skulde i Undfangelsens Øieblik være bestinnet af Maanen.

* * *

Det bedste Bevis, der føres for Tilværelsens Jammerlighed, er det, der hentes fra Betragtningen af dens Herlighed.

* * *

De fleste Mennesker haste saa stærkt efter Nydelsen, at de haste den forbi. Det gaaer dem, som det gik hiin Dverg, der bevogtede en bortført Prindsesse i sit Slot. En Dag tog han sig en Middagssøvn. Da han en Time efter vaagnede op, var hun borte. Hurtigt trækker han sine Syvmils-Støvler paa; med eet Skridt er han hende langt forbi.

* * *

Min Sjæl er saa tung, at ingen Tanke mere kan bære den, intet Vingeslag mere løfte den op i Ætheren. Bevæges

den, da stryger den kun langs hen med Jorden som Fuglenes lave Flugt, naar det blæser op til et Tordenveir. Over mit indre Væsen ruger en Beklemmelse, en Angst, der ahner et Jordskjælv.

* * *

Hvor er Livet tomt og betydningsløst. — Man begraver et Menneske; man følger ham til Jorden, man kaster tre Spader Jord paa ham; man kjører ud i Kareth, man kjører hjem i Kareth; man trøster sig med, at der ligger et langt Liv for Een. Hvor langt er vel 7 × 10 Aar? Hvorfor gjør man det ikke af paa eengang, hvorfor bliver man ikke derude, og gaaer ned med i Graven, og trækker Lod om, hvem den Ulykke skal times, at være den sidst Levende, der kaster de sidste 3 Spader Jord paa den sidste Døde?

* * *

Pigerne behage mig ikke. Deres Skjønhed forgaaer som en Drøm og som den Dag igaar, naar den er forbi. Deres Trofasthed. — Ja deres Trofasthed! Enten ere de troløse, dette beskæftiger mig ikke mere, eller de ere trofaste. Hvis jeg fandt en saadan, da vilde hun behage mig i Betragtning af, at hun var en Sjeldenhed, i Betragtning af Tidens Længde vilde hun ikke behage mig; thi enten blev hun bestandig tro, og da blev jeg jo et Offer for min experimenterende Iver, da jeg maatte holde ud med hende, eller der kom et Tidsmoment, da hun hørte op, og saa havde jeg jo den gamle Historie.

* * *

Usle Skjebne! forgjeves opsminker Du som en gammel Skjøge dit furede Ansigt, forgjeves larmer Du med Narrebjelderne; Du kjeder mig; det er dog det Samme, et idem per idem. Ingen Afverling, altid Opkog. Kom Søvn og Død, Du lover Intet, Du holder Alt.

* * *

Disse to bekjendte Violinstrøg! Disse to bekjendte Violinstrøg her i dette Øieblik, midt paa Gaden. Har jeg tabt Forstanden, er det mit Øre, der af Kjærlighed til Mozarts Musik har ophørt at høre, er det en Belønning af Guderne at skjænke mig Ulykkelige, der sidder som en Betler ved Templets Dør, et Øre, der selv foredrager, hvad det selv hører. Kun disse to Violinstrøg; thi nu hører jeg Intet mere. Som de i hiin udødelige Ouverture bryde ud af de dybe Choral-Toner, saaledes vikle de sig her ud af Støien og Larmen paa Gaden, med en Aabenbarelses hele Overraskelse. — Det maa dog være her i Nærheden; thi nu hører jeg de lette Dandsetoner. — Det er altsaa Eder, ulykkelige Kunstnerpar, jeg skylder denne Glæde. — Den ene af dem var vel en 17 Aar gammel, iført en grøn Kalmuks-Frakke, med store Beenknapper. Frakken var meget for stor til ham. Han holdt Violinen tæt op under Hagen; Kaskjetten var trykket ned i Øinenene; hans Haand var skjult af en Handske uden Fingre, Fingrene røde og blaae af Kulde. Den Anden var ældre, havde en Chenille paa. Begge vare de blinde. En lille Pige, som formodentlig ledede dem, stod foran, puttede sine Hænder ind under Halstørklædet. Vi samledes efterhaanden nogle Beundrere af disse Toner, et Postbud med sin Brev-Pakke, en lille Dreng, en Tjenestepige, et Par Sjouere. De herskabelige Vogne rullede larmende forbi, Arbeidsvognene overdøvede disse Toner, som glimtviis dukkede frem af dem. Ulykkelige Kunstner-Par veed I, at disse Toner gjemme alle Verdens Herligheder i sig. — Var det ikke som et Stevnemøde. —

* * *

Det hendte paa et Theater, at der gik Ild i Coulisserne. Bajads kom for at underrette Publicum derom. Man troede, det var en Vittighed og applauderede; han gjentog det; man jublede endnu mere. Saaledes tænker jeg, at Verden vil gaae til Grunde under almindelig Jubel af vittige Hoveder, der troer, at det er en Witz.

* * *

Hvad er overhovedet Betydningen af dette Liv? Deler man Menneskene i to store Classer, saa kan man sige, den ene arbeider for at leve, den anden har ikke dette behov. Men det at arbeide for at leve kan jo ikke være Livets Betydning, da det jo er en Modsigelse, at det, bestandig at tilveiebringe Betingelserne, skal være Svaret paa Spørgsmaalet om dets Betydning, der ved Hjælp heraf skal betinges. De Øvriges Liv har i Almindelighed heller ingen Betydning uden den at fortære Betingelserne. Vil man sige, at Livets Betydning er at døe, saa synes dette atter en Modsigelse.

* * *

Den egentlige Nydelse ligger ikke i hvad man nyder; men i Forestillingen. Hvis jeg i min Tjeneste havde en underdanig Aand, der, naar jeg forlangte et Glas Vand, vilde bringe mig al Verdens kostbareste Vine lifligt blandede i en Pokal, da vilde jeg give ham hans Afsked, indtil han lærte, at Nydelsen ikke ligger i hvad jeg nyder, men i at faae min Villie.

* * *

Det er altsaa ikke mig, der er mit Livs Herre, jeg er en Traad med, der skal spindes ind i Livets Kattun. Nu vel, kan jeg end ikke spinde, saa kan jeg dog klippe Traaden over.

* * *

Alt vil erhverves i Stilhed og guddommeliggjøres i Taushed. Det er ikke blot om Psyches tilkommende Barn det gjælder, at dets Fremtid afhænger af hendes Taushed.

Mit einem Kind, das göttlich, wenn Du schweigst —
Doch menschlich, wenn Du das Geheimniß zeigst.

* * *

Jeg synes bestemt til at skulle gjennemlide alle mulige Stemninger, at skulle gjøre Erfaring i alle Retninger. Hvert Øieblik ligger jeg som et Barn, der skal lære at svømme, midt ude i Havet Jeg skriger (det har jeg lært af Grækerne, af

hvem man kan lære det reent Menneskelige); thi vel har jeg en Sele om Livet, men den Stang, der skal holde mig oppe, seer jeg ikke. Det er en rædsom Maade at gjøre Erfaringer paa.

* * *

Det er mærkeligt nok ved de to rædsomste Modsætninger faaer man en Forestilling om Evigheden. Tænker jeg mig hiin ulykkelige Bogholder, der af Fortvivlelse over, at han ved i et Regnskab at have sagt 7 og 6 er 14 havde ødelagt et Handelshuus, gik fra Forstanden; tænker jeg mig ham Dag ud og Dag ind, uberørt af alt Andet, gjentage for sig selv, 7 og 6 er 14, saa har jeg et Billede af Evigheden. — Tænker jeg mig en yppig qvindelig Skjønhed i et Harem, hvilende paa en Sopha i al sin Ynde, uden at bekymre sig om noget i Verden, saa har jeg atter et Billede paa Evigheden.

* * *

Det, Philosopherne tale om Virkeligheden, er ofte lige saa skuffende, som naar man hos en Marchandiser læser paa et Skildt: her rulles. Vilde man komme med sit Tøi for at faae det rullet, saa var man narret; thi Skildtet er blot tilsalgs.

* * *

For mig er intet farligere end at erindre. Har jeg først erindret et Livsforhold, saa er Forholdet selv ophørt. Man siger, at Adskillelse hjælper til at opfriske Kjærlighed. Det er ganske sandt, men den opfrisker den paa en reen poetisk Maade. At leve i Erindringen er det fuldendteste Liv, der lader sig tænke, Erindringen mætter rigeligere end al Virkelighed, og den har en Tryghed, som ingen Virkelighed eier. Et erindret Livsforhold er allerede gaaet ind i Evigheden og har ingen timelig Interesse mere.

* * *

Skulde noget Menneske føre en Dagbog, saa skulde det være mig for at komme min Hukommelse lidt til Hjælp. Ef-

ter en Tids Forløb hænder det mig ofte, at jeg aldeles har glemt, hvilke Grunde, der bevægede mig til dette eller hiint, og det ikke blot Smaating betræffende, men de mest afgjørende Skridt. Falder Grunden mig da ind, saa kan den stundom være saa besynderlig, at jeg ikke selv vil troe, at det var Grunden. Denne Tvivl vilde da bortfjernes, hvis jeg havde noget Skrevet at holde mig til. En Grund er overhovedet en besynderlig Ting, seer jeg paa den med hele min Lidenskab, saa voxer den op til en uhyre Nødvendighed, der kan sætte Himmel og Jord i Bevægelse; er jeg uden Lidenskab, da seer jeg haanlig ned paa den. — Jeg har nu i længere Tid speculeret over, hvad det egentlig var for en Grund, der bevægede mig til at nedlægge mit Adjunktur. Naar jeg nu tænker derover, forekommer det mig, at en saadan Ansættelse netop var noget for mig. Idag er der gaaet et Lys op for mig, Grunden var just den, at jeg maatte ansee mig for aldeles skikket til denne Post. Hvis jeg da var forbleven i mit Embede havde jeg havt Alt at tabe, Intet at vinde. Desaarsag ansaae jeg det for rigtigt, at nedlægge min Post og søge Engagement hos et omreisende Theater-Selskab, af den Grund, at jeg intet Talent havde, og altsaa Alt at vinde.

* * *

Der hører dog en stor Naivetet til at troe, at det skal hjælpe, at raabe og skrige i Verden, som om derved Ens Skjæbne blev forandret. Man tage den som den bydes, og afholde sig fra alle Vidtløftigheder. Naar jeg i min Ungdom kom paa en Restauration, da sagde jeg ogsaa til Opvarteren: et godt Stykke, et meget godt Stykke, af Ryggen, ikke for fedt. Opvarteren hørte maaskee neppe mit Raab, end mindre at han skulde agte derpaa, end mindre, at min Røst skulde kunne trænge ud i Kjøkkenet, bevæge Forskæreren, og selv om alt dette skete, saa var der maaskee ikke et godt Stykke paa den hele Steg. Nu raaber jeg aldrig mere.

* * *

Den sociale Stræben og den denne ledsagende skjønne Sympathi udbreder sig mere og mere. I Leipzig har der dannet sig en Comitee, der af Sympathi med gamle Hestes sørgelige Endeligt, har besluttet at æde disse.

* * *

Jeg har kun een Ven, det er Echo; og hvorfor er det min Ven? fordi jeg elsker min Sorg, og det tager den ikke fra mig. Jeg har kun een Fortrolig, det er Nattens Taushed; og hvorfor er den min Fortrolige? fordi den tier.

* * *

Som det efter Sagnet gik Parmeniskus, der i den trophoniske Hule tabte Evnen til at lee, men fik den igjen paa Delos ved Synet af en uformelig Klods, der blev fremstillet som Gudinden Letos Billede, saaledes er det gaaet mig. Da jeg var meget ung, da glemte jeg i den trophoniske Hule at lee, da jeg blev ældre, da jeg slog Øiet op og betragtede Virkeligheden, da kom jeg til at lee og har siden den Tid ikke ophørt dermed. Jeg saae, at det var Livets Betydning at faae et Levebrød, dets Maal at blive Justitsraad, at det var Elskovens rige Lyst at faae en velhavende Pige, at det var Venskabets Salighed at hjælpe hinanden i Pengeforlegenheder; at det var Viisdommen, hvad de Fleste antoge derfor; at det var Begeistring at holde en Tale; at det var Mod at vove at blive mulkteret paa 10 Rbd; at det var Hjertelighed at sige Velbekomme efter et Middagsmaaltid; at det var Gudsfrygt een Gang om Aaret at gaae til Alters. Det saae jeg og jeg loe.

* * *

Hvad er det, der binder mig? Hvoraf var den Læuke dannet, hvormed Fenris-Ulven blev bunden? Den var forfærdiget af den Larm, Kattens Been gjør, naar den gaaer paa Jorden, af Qvinders Skæg, af Klippernes Rødder, af Bjørnens Græs, af Fiskenes Aande og Fuglenes Spyt. Saaledes er

ogsaa jeg bunden i en Lænke, der er dannet af mørke Indbildninger, af ængstende Drømme, af urolige Tanker, af bange Anelser, af uforklarede Angester. Denne Lænke er „saare smidig, blød som Silke, giver efter for den stærkeste Anspændelse, og kan ikke slides itu."

* * *

Det er besynderligt nok, det er altid det Samme, der gjennem alle Livets Aldere beskæftiger Een, og man kommer altid lige vidt, eller snarere man gaaer tilbage. Da jeg var 15 Aar gammel skrev jeg i den lærde Skole med megen Salvelse om Beviserne for Guds Tilværelse og Sjælens Udødelighed, om Begrebet Tro, om Miraklets Betydning. Til examen artium skrev jeg en Afhandling om Sjælens Udødelighed, hvorfor jeg tilkjendtes præ ceteris; senere vandt jeg Prisen for en Afhandling om denne Materie. Hvo skulde troe, at jeg efter en saa solid og meget lovende Begyndelse, i mit 25de Aar skulde være kommen dertil, at jeg ikke kan føre et eneste Bevis for Sjælens Udødelighed. Især erindrer jeg fra min Skoletid, at en Afhandling af mig om Sjælens Udødelighed blev overordentlig rost og oplæst af Læreren, saavel paa Grund af Indholdets som Sprogets Fortrinlighed. Ak, Ak, Ak! denne Afhandling har jeg for længe siden kastet bort. Hvilken Ulykke! I den vilde maaskee min tvivlende Sjæl bleven fængslet, saavel ved Sproget som ved Indholdet. Saa er det da mit Raad til Forældre, Foresatte og Lærere, at foreholde de Børn, der ere dem betroede, at gjemme de danske Afhandlinger, der skrives i det 15de Aar. At give dette Raad er det Eneste, jeg kan gjøre til Menneskeslægtens Bedste.

* * *

Til Sandhedens Erkjendelse er jeg maaskee kommen; til Salighed visselig ikke. Hvad skal jeg gjøre? Virke i Verden, svare Menneskene. Skulde jeg da meddele Verden min Sorg, levere et Bidrag mere til at bevise, hvor sørgeligt og usselt Alt er, maaskee opdage en ny Plet i Menneske-Livet, der hid-

til var bleven ubemærket? Jeg kunde da høste den sjeldne Løn at blive navnkundig, ligesom den Mand, der opdagede Pletterne i Jupiter. Jeg foretrækker dog at tie.

* * *

Hvor Menneske-Naturen er sig selv lig? Med hvilken medfødt Genialitet kan ikke ofte et lille Barn vise os et levende Billede af de større Forhold. Jeg morede mig ret idag over lille Ludvig. Han sad i sin lille Stol; med synligt Velbehag skuede han omkring sig. Da gik Barnepigen Maren gjennem Stuen. Maren! raabte han; ja lille Ludvig, svarede hun med sædvanlig Venlighed, og kom hen til ham. Han lagde sit store Hoved lidt til den ene Side, fæstede sine umaadelige Øine paa hende med et vist Skjælmeri, og sagde derpaa ganske phlegmatisk: det var ikke den Maren, det var en anden Maren. Hvad gjør vi Ældre? Vi raabe ad den hele Verden og naar den da kommer os venligt imøde, da sige vi; det var ikke den Maren.

* * *

Mit Liv er som en evig Nat, naar jeg engang døer, da kan jeg sige med Achilles:

Du bist vollbracht, Nachtwache meines Daseyns.

* * *

Mit Liv er aldeles meningsløst. Naar jeg betragter dets forskjellige Epocher, da gaaer det med mit Liv som med det Ord: Schnur i Lexikonnet, der for det første betyder en Snor, for det andet en Sønnekone. Der manglede blot, at det Ord: Schnur for det tredie skulde betyde en Kameel, for det fjerde en Støvekost.

* * *

Jeg er ligesviis som det Lüneburger-Svin. Min Tænken er en Lidenskab. Jeg kan ypperligt rode Troffler op for Andre, selv har jeg ingen Glæde af dem. Jeg tager Proble-

merne paa min Næse; men jeg kan ikke gjøre mere ved dem end kaste dem bagover mit Hoved.

* * *

Forgjæves strider jeg imod. Min Fod glider. Mit Liv bliver dog en Digter-Existents. Kan der tænkes noget Ulykkeligere? Jeg er udseet, Skjebnen leer ad mig, naar den pludselig viser mig, hvorledes Alt hvad jeg gjør imod bliver Moment i en saadan Tilværelse. Jeg kan skildre Haabet saa levende, at enhver haabende Individualitet vil vedkjende sig min Skildring; og dog er den et falsum; thi medens jeg skildrer det tænker jeg paa Erindringen.

* * *

Der er dog endnu eet Bevis for Guds Tilvær, man hidtil har overseet. Det føres af en Tjener i Aristophanes: Ridderen. v. 32 o. fl.:

Δημοσθενης.

ποῖον βρετας; ἐτεὸν ἡγεῖ γὰρ θεούς;

Νικιας.

ἔγωγε

Δημοσθενης.

ποίῳ χρωμενος τεκμηρίῳ;

Νικιας.

ὅτιὴ θεοῖσιν ἐχθρὸς εἰμ'. οὐκ εἰκότως;

Δημοσθενης.

35. *εὖ προσβιβάζεις με.*

* * *

Hvor er dog Kjedsommelighed rædsom — rædsom kjedsommelig; jeg veed intet stærkere Udtryk, intet sandere; thi kun det Lige erkjendes af det Lige. Gid der var et høiere Udtryk, et stærkere, saa var der dog endnu een Bevægelse. Jeg ligger henstrakt, uvirksom; det Eneste, jeg seer, er Tomhed, det Eneste, jeg lever af, er Tomhed, det Eneste, jeg bevæger mig i, er Tomhed. End ikke Smerte lider jeg. Gribben hakkede dog bestandig i Prometheus's Lever; Loke dryppede der

dog bestandig Gift ned paa; det var dog en Afbrydelse om end eensformig. Smerten selv har tabt sin Vedervægelse for mig. Om man bød mig al Verdens Herligheder eller al Verdens Ovaler, de røre mig lige meget, jeg vilde ikke vende mig om paa den anden Side hverken for at naae eller for at flye. Jeg dør Døden. Og hvad skulde kunne adsprede mig? Ja hvis jeg fik en Trofasthed at see, der bestod enhver Prøvelse, en Begeistring, der bar Alt; en Tro, der flyttede Bjerge; hvis jeg fornam en Tanke, der forbandt det Endelige og det Uendelige. Men min Sjæls giftige Tvivl fortærer Alt. Min Sjæl er som det døde Hav, over hvilket ingen Fugl kan flyve; naar den er kommen midtveis, synker den mat ned i Død og Undergang.

* * *

Forunderligt! med hvilken tvetydig Angst, for at tabe og beholde, hænger dog Mennesket fast ved dette Liv. Stundom har jeg tænkt paa at gjøre et afgjørende Skridt, mod hvilket alle mine foregaaende kun var Barnestreger — at tiltræde den store Opdagelses-Reise. Som et Skib, naar det løber af Stabelen, hilses med Kanonskud, saaledes vilde jeg hilse mig selv. Og dog. Er det Mod jeg mangler? Hvis en Steen faldt ned og slog mig ihjel, det var dog en Udvei.

* * *

Tautologien er og bliver dog det høieste Princip, den høieste Tænke-Grundsætning. Hvad Under da, at de fleste Mennesker bruge den. Den er ei heller saa fattig og kan godt udfylde hele Livet. Den har en spøgende, vittig, underholdende Form, det er de uendelige Domme. Denne Art Tautologi er den paradoxe og transcendente. Den har den alvorlige, videnskabelige og opbyggelige Form. Formlen herfor er følgende: naar to Størrelser ere lige store med een og samme tredie da ere de indbyrdes lige store. Dette er en quantitativ Slutning. Denne Art Tautologi er især brugelig paa Kathedere og Prædikestole, hvor man skal sige Meget.

* * *

Det Uproportionerte i min Bygning er, at mine Forbeen ere for smaa. Som Haren fra Ny-Holland har jeg ganske smaa Forbeen, men uendelig lange Bagbeen. I Almindelighed sidder jeg ganske stille; gjør jeg en Bevægelse, saa er det et uhyre Spring til Forfærdelse for alle dem, til hvem jeg ved Slægtskabs og Venskabs ømme Baand er knyttet.

* * *

Enten — Eller.

Et exstatisk Foredrag.

Gift Dig, Du vil fortryde det; gift Dig ikke, Du vil ogsaa fortryde det; gift Dig eller gift Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du gifter Dig, eller Du ikke gifter Dig, Du fortryder begge Dele. Lee ad Verdens Daarskaber, Du vil fortryde det; græd over dem, Du vil ogsaa fortryde det; lee ad Verdens Daarskaber eller græd over dem, Du vil fortryde begge Dele; enten Du leer ad Verdens Daarskaber, eller Du græder over dem, Du fortryder begge Dele. Troe en Pige, Du vil fortryde det; troe hende ikke, Du vil ogsaa fortryde det; troe en Pige eller troe hende ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du troer en Pige eller Du ikke troer hende, Du vil fortryde begge Dele. Hæng Dig, Du vil fortryde det; hæng Dig ikke, Du vil ogsaa fortryde det; hæng Dig eller hæng Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du hænger Dig, eller Du ikke hænger Dig, Du vil fortryde begge Dele. Dette, mine Herrer, er Indbegrebet af al Leve-Viisdom. Det er ikke blot i enkelte Øieblikke, at jeg, som Spinoza siger, betragter Alt æterno modo, men jeg er bestandig æterno modo. Dette troer Mange, at de ogsaa ere, naar de efter at have gjort det Ene eller det Andet forene eller mediere disse Modsætninger. Dog dette er en Misforstand; thi den sande Evighed ligger ikke bag ved enten — eller, men foran. Deres Evighed vil derfor ogsaa være en smertelig Tids-Succession, da de vil have den dobbelte Fortrydelse at tære paa. Min Viisdom er da let at fatte; thi jeg har kun een Grund-

sætning, som jeg end ikke gaaer ud fra. Man maa skjelne mellem den efterfølgende Dialektik i enten — eller og den her antydede evige. Naar jeg saaledes her siger, at jeg ikke gaaer ud fra min Grundsætning, saa har dette ikke Modsætningen i en Gaaenudderfra, men er blot det negative Udtryk for min Grundsætning, det hvorved den fatter sig selv i Modsætning til en Gaaenudderfra eller en Ikke-Gaaenudderfra. Jeg gaaer ikke ud fra min Grundsætning; thi gik jeg ud fra den, vilde jeg fortryde det, gik jeg ikke ud fra den, vilde jeg ogsaa fortryde det. Skulde det derfor forekomme en eller anden af mine høistærede Tilhørere, at der dog var Noget i det, jeg sagde, saa beviser han blot derved, at hans Hoved ikke er skikket for Philosophi; skulde det synes ham, at der var Bevægelse i det Sagte, saa beviser dette det Samme. For de Tilhørere derimod, der ere istand til at følge mig, uagtet jeg ingen Bevægelse gjor, vil jeg nu udvikle den evige Sandhed, hvorved denne Philosophi bliver i sig selv, og ikke indrømmer nogen høiere. Dersom jeg nemlig gik ud fra min Grundsætning, saa vilde jeg ikke kunne holde op igjen; thi holdt jeg ikke op, saa vilde jeg fortryde det; holdt jeg op, saa vilde jeg ogsaa fortryde det o.s.v. Nu derimod da jeg aldrig gaaer ud, saa kan jeg altid høre op; thi min evige Udgang er mit evige Ophør. Erfaring har viist, at det ingenlunde er Philosophien saa vanskeligt at begynde. Langtfra; den begynder jo med Intet, og kan altsaa altid begynde. Det, der derimod falder Philosophien og Philosopherne vanskeligt, er at høre op. Ogsaa denne Vanskelighed har jeg undgaaet; thi dersom Nogen skulde troe, at jeg idet jeg nu holder op, virkelig holder op, saa viser han, at han ikke har spekulativt Begreb. Jeg holder nemlig ikke nu op; men jeg holdt op, den Gang jeg begyndte. Min Philosophi har derfor den fortrinlige Egenskab, at den er kort, og at den er uimodsigelig; thi dersom Nogen siger mig imod, saa turde jeg vel have Ret i at erklære ham for gal. Philosophen er da bestandig æterno modo og har ikke som salig Sintenis blot enkelte Timer, der ere levede for Evigheden.

* * *

Hvorfor blev jeg ikke født i Nyboder, hvorfor døde jeg ikke som et lille Barn? Da havde min Fader lagt mig i en lille Kiste, taget mig selv under Armen, baaret mig en Søndag Formiddag ud til Graven, selv kastet Jord paa, halv høit sagt et Par kun for ham selv forstaaelige Ord. Kun den lykkelige Oldtid kunde det falde ind, at lade de smaa Børn græde i Elysium, fordi de vare døde saa tidligt.

* * *

Aldrig har jeg været glad; og dog har det altid seet ud som om Glæden var i mit Følgeskab, som om Glædens lette Genier dandsede omkring mig, usynlige for Andre, men ikke for mig, hvis Øie straalede af Fryd; naar jeg da gaaer Menneskene forbi saa lykkelig og glad som en Gud; og de misunde mig min Lykke, da leer jeg; thi jeg foragter Menneskene, og jeg hævner mig. Aldrig har jeg ønsket at gjøre noget Menneske Uret, men altid givet det Udseende af, at ethvert Menneske, der kom i min Nærhed, blev krænket og forurettet. Naar jeg da hører Andre rose for deres Trofasthed, deres Retskaffenhed, da leer jeg; thi jeg foragter Menneskene, og jeg hævner mig. Aldrig har mit Hjerte været forhærdet mod noget Menneske, men altid, netop naar jeg var mest bevæget, har jeg givet det Udseende af, at mit Hjerte var lukket og fremmed for enhver Følelse. Naar jeg da hører Andre berømme for deres gode Hjerte, seer dem elskede for deres dybe rige Følelse, da leer jeg; thi jeg foragter Menneskene og hævner mig. Naar jeg seer mig selv forbandet, afskyet, hadet for min Kulde og Hjerteløshed, da leer jeg; da mættes min Vrede. Dersom nemlig de gode Mennesker kunde bringe mig til virkelig at have Uret, til virkelig at gjøre Uret — ja da havde jeg tabt.

* * *

Det er min Ulykke; ved Siden af mig gaaer altid en Morderengel, og det er ikke de Udvalgtes Dør jeg besprænger med Blod til Tegn paa, at han skal gaae den forbi, nei det er deres Dør han netop træder ind ad; thi først Erindringens Kjærlighed er lykkelig.

* * *

Vinen fryder ikke mere mit Hjerte; lidt af den gjør mig veemodig; meget — tungsindig. Min Sjæl er mat og kraftesløs, forgjeves hugger jeg Lystens Spore i dens Side, den kan ikke meer, den reiser sig ikke mere i sit kongelige Spring. Jeg har tabt al min Illusion. Forgjeves søger jeg at hengive mig i Glædens Uendelighed, den kan ikke løfte mig, eller rettere jeg kan ikke løfte mig selv. Fordum naar den blot vinkede, da steeg jeg let og sund og freidig. Naar jeg reed langsomt gjennem Skoven, da var det som om jeg floi; naar nu Hesten skummer nærved at styrte, da synes jeg, at jeg ikke kommer af Stedet. Ene er jeg, det har jeg altid været; forladt, ikke af Menneskene, det vilde ikke smerte mig, men af Glædens lykkelige Genier, der i talrig Skare omringede mig, der overalt traf Bekjendte, overalt viste mig en Leilighed. Som en beruset Mand samler Ungdommens kaade Vrimmel om sig, saaledes flokkedes de om mig, Glædens Alfer, og mit Smiil gjaldt dem. Min Sjæl har tabt Muligheden. Skulde jeg ønske mig Noget, da vilde jeg ikke ønske mig Rigdom eller Magt, men Mulighedens Lidenskab, det Die, der overalt evigt ungt, evigt brændende seer Muligheden. Nydelsen skuffer, Muligheden ikke. Og hvilken Vin er saa skummende, hvilken saa duftende, hvilken saa berusende!

* * *

Hvor Solens Straaler ikke naae hen, der naae dog Tonerne. Mit Værelse er mørkt og skummelt, en høi Muur holder næsten Dagens Lys borte. Det maa være i Nabogaarden, formodentlig en omvandrende Musikant. Hvad er det for et Instrument? En Norsfløite? . . . . hvad hører jeg — Menuetten af Don Juan. Saa bærer mig da atter bort I rige og stærke Toner til Pigernes Kreds, til Dandsens Lyst. — Apothekeren støder i sin Morter, Pigen skurer sin Gryde, Staldkarlen strigler sin Hest og banker Striglen af paa Brostenene; kun mig gjelder disse Toner, kun mig vinker de. O! hav Tak hvo Du end er, hav Tak! min Sjæl er saa riig, saa sund, saa glædedrukken.

* * *

Lax er i og for sig en meget delicat Spise; men naar man faaer for meget deraf, er det skadeligt for Helbreden, da det er rørig Mad. Da der derfor engang i Hamburg blev fanget en stor Mængde Lax, befalede Politiet, at enhver Husbonde kun maatte give sine Tjenestefolk Lax eengang om Ugen. Det var at ønske, at der maatte udkomme en lignende Politiplakat angaaende Sentimentalitet.

* * *

Min Sorg det er min Ridderborg, der som en Ørnerede ligger høit oppe paa Bjergenes Spidse mellem Skyerne; Ingen kan storme den. Fra den flyver jeg ned i Virkeligheden og griber mit Bytte; men jeg bliver ikke dernede, mit Bytte bringer jeg hjem, og dette Bytte er et Billede, jeg væver ind i Tapeterne paa mit Slot. Da lever jeg som en Afdød. Alt, hvad der er oplevet, dukker jeg ned i Glemsels Daab til Erindringens Evighed. Alt Endeligt og Tilfældigt er glemt og udslettet. Da sidder jeg som en gammel graahærdet Mand tankefuld og forklarer Billederne med sagte Stemme, næsten hvidskende, og ved min Side sidder et Barn og lytter til, skjøndt det husker Alt, førend jeg fortæller det.

* * *

Solen skinner saa skjønt og livligt ind i mit Værelse, Vinduet staaer aabent i det næste; paa Gaden er Alt stille, det er Søndag-Eftermiddag: jeg hører tydelig en Lærke, der uden for et Vindue i en af Naboegaardene slaaer sine Triller, uden for det Vindue, hvor den smukke Pige boer; langt borte fra en fjern Gade hører jeg en Mand raabe med Reier; Luften er saa varm, og dog er hele Byen som uddød. — Da mindes jeg min Ungdom og min første Kjærlighed — da længtes jeg, nu længes jeg kun efter min første Længsel. Hvad er Ungdom? En Drøm. Hvad er Kjærligheden? Drømmens Indhold.

* * *

Noget Vidunderligt er der hendt mig. Jeg blev henrykket i den syvende Himmel. Der sad alle Guderne forsamlede. Af særlig Naade tilstodes den Gunst mig at gjøre et Ønske. „Vil Du", sagde Mercur, „vil Du have Ungdom, eller Skjønhed, eller Magt, eller et langt Liv, eller den skjønneste Pige, eller en anden Herlighed af de mange, vi har i Kramkisten, saa vælg, men kun een Ting." Jeg var et Øieblik raadvild, derpaa henvendte jeg mig til Guderne saaledes: Høistærede Samtidige, jeg vælger een Ting, at jeg altid maa have Latteren paa min Side. Der var ikke en Gud, der svarede et Ord, derimod gave de sig alle til at lee. Deraf sluttede jeg, at min Bøn var opfyldt, og fandt, at Guderne vidste at udtrykke sig med Smag; thi det havde jo dog været upassende, alvorligt at svare: det er Dig indrommet.

De umiddelbare erotiske Stadier

eller

det Musikalsk-Erotiske.

Intetsigende Indledning.

Fra det Øieblik min Sjæl første Gang forbausedes og ydmygt bøiede sig i Beundring af Mozarts Musik, har det ofte været mig en kjær og vederqvægende Beskæftigelse at overveie, hvorledes hiin glædelige græske Betragtning af Verden, der derfor kalder denne κοσμος, fordi den viser sig som et velordnet Hele, som en smagfuld gjennemsigtig Prydelse for den Aand, der virker og gjennemvirker den, hvorledes hiin glædelige Betragtning lader sig gjentage i en høiere Tingenes Orden, i Idealernes Verden, hvorledes der atter her er en styrende Viisdom, beundringsværdig fornemmelig i at sammenknytte, hvad der hører sammen, Axel med Valborg, Homer med den trojanske Krig, Raphael med Katholicismen, Mozart med Don Juan. Der gives en usel Vantro, der synes at indeholde megen Lægedom. Den mener, at en saadan Forbindelse er tilfældig, og seer intet andet deri, end et ret heldigt Sammenstød af de forskjellige Kræfter i Livets Spil. Den mener, at det er tilfældigt, at de Elskende faae hinanden, tilfældigt, at de elske hinanden; der havde været hundrede andre Piger, med hvilke han kunde være bleven ligesaa lykkelig, hvilke han kunde have elsket ligesaa høit. Den mener, at der har levet mangen en Digter, der vilde være bleven ligesaa udødelig som Homer, hvis hiint herlige Stof ikke havde været optaget af ham, mangen Componist, der vilde være bleven ligesaa udødelig som Mozart, hvis Leiligheden havde tilbudt sig. Denne Viisdom indeholder nu en stor Trøst og Hvalelse for alt det Middelmaadige, der derved seer sig sat istand til at indbilde sig selv og Ligesindede, at det er en

Forverling af Skjebnen, en Feiltagelse af Verden, at de ikke bleve ligesaa udmærkede som de Udmærkede. Det er en meget nem Optimisme, der saaledes tilveiebringes. For enhver høimodig Sjæl derimod, for enhver Optimat, hvem det ikke er saa magtpaaliggende, paa en saadan usel Maade at frelse sig selv, som at tabe sig selv ved at betragte det Store, er den naturligviis en Modbydelighed; medens det er en Fryd for hans Sjæl, en hellig Glæde at see det forenet, som hører sammen. Dette er det Lykkelige, ikke i Betydning af det Tilfældige, og forudsætter derfor tvende Faktorer, medens det Tilfældige ligger i Skjæbnens uarticulerede Interjectioner. Dette er det Lykkelige i Historien, det guddommelige Sammenspil af de historiske Kræfter, Høitiden i den historiske Tid. Det Tilfældige har kun een Faktor; det er tilfældigt, at Homer i den trojanske Krigs Historie fik det mest udmærkede episke Stof, der lader sig tænke. Det Lykkelige har to; det er lykkeligt, at det mest udmærkede episke Stof blev Homer til Deel; her ligger nemlig Accenten ligesaa meget paa Homer som paa Stoffet. Deri ligger den dybe Harmoni, der gjenlyder i enhver Frembringelse, vi kalde classisk. Saaledes nu ogsaa med Mozart; det er lykkeligt, at det i dybere Forstand maaskee eneste musikalske Sujet blev givet — Mozart.

Ved sin Don Juan træder Mozart ind i den lille udødelige Skare af Mænd, hvis Navn, hvis Værker Tiden ikke vil glemme, da Evigheden erindrer dem. Og skjøndt det, naar man først er traadt ind her, er ligegyldigt, om man staaer øverst eller nederst, fordi man i en vis Forstand staaer lige høit, da man staaer uendeligt høit, skjøndt det er ligesaa barnagtigt at stride om den øverste og nederste Plads her, som om Pladsen paa Kirkegulvet ved en Confirmation, saa er jeg dog endnu altfor meget Barn, eller rettere, jeg er som en ung Pige forelsket i Mozart, og jeg maa have ham til at staae øverst, hvad det end koster. Og jeg vil gaae til Degnen og Præsten og Provsten og Bispen og det hele Consistorium, og jeg vil bede og besværge dem, at de ville opfylde min Bøn, og jeg vil anraabe den hele Menighed om det Samme, og vil man ikke høre

min Bøn, ikke opfylde mit barnagtige Ønske, da træder jeg ud af Samfundet, da separerer jeg mig fra dets Tankegang, da danner jeg en Sect, der ikke blot sætter Mozart øverst, men slet ingen anden har end Mozart, og Mozart vil jeg bede at tilgive mig, at hans Musik ikke begeistrede mig til store Bedrifter, men gjorde mig til en Nar, der over ham tabte den Smule Forstand, jeg havde, og nu som oftest i stille Veemod fordriver Tiden med at nynne, hvad jeg ikke forstaaer, som et Spøgelse Dag og Nat lister mig omkring hvad jeg ikke kan komme ind i. Udødelige Mozart! Dig hvem jeg skylder Alt, hvem jeg skylder, at jeg tabte min Forstand, at min Sjæl forbausedes, at jeg forfærdedes i mit inderste Væsen, Dig hvem jeg skylder, at jeg ikke gik Livet igjennem uden at Noget var istand til at ryste mig, Dig hvem jeg takker for, at jeg ikke døde uden at have elsket, om min Kjærlighed end var ulykkelig. Hvad Under da, om jeg er mere iversyg paa hans Forherligelse end paa mit eget Livs lykkeligste Øieblik, mere iversyg paa hans Udødelighed end paa min egen Tilværelse. Ja, dersom han toges bort, dersom hans Navn udslettedes, da omstødtes den eneste Pille, der hidtil forhindrede, at ikke Alt for mig styrtede sammen i et grændseløs Chaos, i et rædsomt Intet.

Dog, jeg behøver vel ikke at frygte, at nogen Tid vil negte ham Plads i hiint Kongerige af Guder, men vel at være forberedt paa, at man vil finde det barnagtigt af mig, at han skal have den første Plads. Og uagtet jeg ingenlunde agter at skamme mig ved min Barnagtighed, uagtet den for mig altid vil beholde mere Betydning og mere Værd end enhver udtømmende Betragtning, netop fordi den er uudtømmelig, skal jeg dog gjøre et Forsøg paa, ad Overveielsens Vei at bevise hans lovlige Adkomst.

Det Lykkelige ved den classiske Frembringelse, det, som constituerer dens Classicitet og Udødelighed, er det absolute Sammenhold af de tvende Kræfter. Dette Sammenhold er saa absolut, at en senere reflekterende Tid neppe engang for Tanken kan adskille det, som saa inderlig er forenet, uden at løbe

Fare for at vække eller nære en Misforstaaelse. Naar man saaledes siger, at det er Homers Lykke, at han fik det mest udmærkede episke Stof, saa kan dette let give Anledning til, at man glemmer, at vi bestandig have dette episke Stof gjennem Homers Opfattelse, og at det, at det viser sig som det mest fuldendte episke Stof, kun er os klart i og med den Transsubstantiation, der tilhører Homer. Udhæver man derimod Homers digteriske Virksomhed i at gjennemtrænge Stoffet, saa løber man let Fare for at glemme, at Digtet aldrig var blevet det, det er, hvis ikke den Tanke, hvormed Homer gjennemtrængte det, var dets egen Tanke, hvis ikke Formen var Stoffets egen Form. Digteren ønsker sit Stof; men, som man siger, at ønske er ingen Kunst, det er ganske rigtigt, og gjælder med stor Sandhed om en Mængde afmægtige Digterønsker. At ønske rigtigt, det er derimod en stor Kunst, eller rettere, det er en Gave. Det er det Uforklarlige og Hemmelighedsfulde ved Geniet, ligesom ved en Ønskeqvist, der aldrig faaer det Indfald at ønske, uden hvor det er, den ønsker. At ønske har saaledes en langt dybere Betydning end i Almindelighed, ja den abstrakte Forstand forekommer det en Latterlighed, da den nærmest tænker det at ønske i Forhold til hvad der ikke er, ikke i Forhold til hvad der er.

Der var en Skole af Æsthetikere, der, ved eensidigen at udhæve Formens Betydning, ikke uden Skyld foranledigede den modsatte dertil svarende Misforstaaelse. Det har ofte været mig paafaldende, at disse Æsthetikere uden videre knyttede sig til den hegelske Philosophi, da saavel et almindeligt Kjendskab til Hegel, som et særligt til hans Æsthetik, forvisser om, at han fornemmelig i æsthetisk Henseende høilig udhæver Stoffets Betydning. Begge Dele høre imidlertid væsentlig sammen, og en eneste Betragtning vil være tilstrækkelig til at vise dette, da et saadant Phænomen ellers blev uforklarligt. Det er i Almindelighed kun et enkelt Værk, eller en enkelt Suite af Værker, der stempler den Enkelte som classisk Digter, Kunstner o. s. v. Den samme Individualitet kan have frembragt mange forskjellige Ting, men som staae i intet Forhold hertil. Homer har saaledes ogsaa skrevet en Batrachomyomachi, men er ikke

ved den bleven classisk eller udødelig. At sige, at dette skulde have sin Grund i, at Æmnet er ubetydeligt, er jo taabeligt, da det Classiske ligger i Ligevægten. Dersom nu det, der gjør en classisk Frembringelse til en classisk Frembringelse, ene og alene laae i den producerende Individualitet, saa maatte jo Alt hvad han frembragte være classisk, i en lignende om end høiere Forstand som Bien altid frembringer en vis Art af Celler. Vilde man nu svare, at det kom deraf, at han havde været mere heldig med det Ene end med det Andet, saa havde man egentlig ikke svaret Noget. Deels er dette kun en fornem Tautologi, der kun altfor ofte i Livet nyder den Ære at blive anseet for at være et Svar, deels er det, betragtet som Svar, svaret indenfor en anden Relativitet end den, hvori der blev spurgt. Det oplyser nemlig Intet med Hensyn til Forholdet mellem Stof og Form, og kunde i det Høieste komme i Betragtning, hvor der blev Spørgsmaal om den formende Virksomhed alene.

Med Mozart er det nu ligeledes Tilfælde, at det kun er eet Værk af ham, der gjør ham til en classisk Componist og absolut udødelig. Dette Værk er Don Juan. Hvad han ivrigt har frembragt, kan glæde og fryde, vække vor Beundring, berige Sjælen, mætte Øret, fryde Hjertet; men man gjør ham og hans Udødelighed ikke nogen Tjeneste ved at slaae Alt imellem hverandre og gjøre det Alt lige stort. Don Juan er hans Receptionsstykke. Ved Don Juan træder han ind i hiin Evighed, der ikke ligger udenfor Tiden men midt i denne, der ikke ved noget Forhæng skjules for Menneskenes Øine, hvori de Udødelige ikke ere optagne eengang for alle men bestandig optages, idet Slægten gaaer forbi og vender Blikket mod dem, er lykkelig i Beskuelsen af dem, og Slægten gaaer i Graven, og den følgende Slægt vandrer dem atter forbi og forklares i deres Beskuelse; ved sin Don Juan træder han ind i Rækken af hine Udødelige, af hine synlig Forklarede, som ingen Sky tager bort fra Menneskenes Øine; ved Don Juan staaer han øverst iblandt dem. Dette Sidste var det, jeg, som ovenfor sagt, vilde søge at bevise.

Alle classiske Frembringelser staae, som ovenfor blev bemærket, lige høit, fordi enhver staaer uendelig høit. Vil man altsaa desuagtet gjøre et Forsøg paa at indføre en vis Orden i denne Procession, saa følger det af sig selv, at denne ikke kan være begrundet paa noget Væsentligt; thi deraf vilde jo følge, at der var en væsentlig Forskjel, hvoraf atter vilde følge, at Ordet „classisk" med Urette prædiceredes om dem Alle. Vilde man saaledes begrunde en Classification paa Stoffets forskjellige Beskaffenhed, saa vilde man strax herved indvikle sig i en Misforstaaelse, der i sin vidtløftigere Udbredelse vilde ende med at ophæve det hele Begreb af det Classiske. Stoffet er nemlig et væsentligt Moment, forsaavidt det er den ene Faktor, men det er ikke det Absolute, da det kun er det ene Moment. Man kunde saaledes gjøre opmærksom paa, at der ved visse Arter af classiske Frembringelser paa en Maade intet Stof er til, medens derimod ved andre Stoffet spiller en saa betydelig Rolle. Det Første er Tilfældet med de Værker, vi beundre som classiske i Architektur, Sculptur, Musik, Maleri, især med de tre første, saaledes, at selv hvad Maleriet angaaer, forsaavidt der er Tale om Stoffet, dette dog nærmest kun har Betydning af at være Anledning. Det Andet gjælder om Poesien, dette Ord taget i sin videste Betydning, hvorved det betegner al kunstnerisk Frembringelse, der er baseret paa Sproget og den historiske Bevidsthed. Denne Bemærkning er i sig selv ganske rigtig; men vil man paa den begrunde en Classification, ved at ansee Mangelen paa Stof eller dettes Tilstedeværelse for en Fordeel eller en Besvær for det producerende Subject, saa løber man vild. Stricte taget kommer man nemlig til at urgere det Modsatte af det man egentlig vilde, saaledes som det altid gaaer, naar man abstrakt bevæger sig i dialektiske Bestemmelser, hvor det da ikke blot gjælder, at man siger Eet, mener et Andet, men man siger det Andet; det man troer man siger, siger man ikke, men siger det Modsatte. Saaledes hvor man gjør Stoffet gjældende som Inddelings-Princip. Idet man taler derom, taler man om noget ganske Andet, nemlig om den formende Virksomhed. Vil man derimod gaae ud fra

den formende Virksomhed og alene udhæve den, saa har man samme Skjæbne. Idet man her vil gjøre Forskjellen gjældende, og saaledes udhæve, at i nogle Retninger den formende Virksomhed i den Grad er skabende, at den skaber Stoffet med, hvorimod den i andre modtager Stoffet, saa taler man her igjen, skjøndt man troer at tale om den formende Virksomhed, egentlig om Stoffet, og begrunder egentlig Classificationen paa Inddelingen af Stoffet. Om den formende Virksomhed som Udgangspunkt for en saadan Classification gjælder aldeles det Samme som om Stoffet. Til at begrunde en Rangfølge kan altsaa den enkelte Side aldrig bruges; thi den er bestandig for væsentlig til at være tilfældig nok, for tilfældig til at begrunde en væsentlig Anordnen. Men denne absolute gjensidige Gjennemtrængen, der gjør, at naar man vil tale distinct, man ligesaa godt kan sige, at Stoffet gjennemtrænger Formen, som at Formen gjennemtrænger Stoffet, denne gjensidige Gjennemtrængen, dette Lige for Lige i det Classiskes udødelige Venskab, kan tjene til at belyse det Classiske fra en ny Side og begrændse det saaledes, at det ikke bliver for ampelt. De Æsthetikere nemlig, der eensidig urgerede den digteriske Virksomhed, have udvidet dette Begreb saa meget, at hiint Pantheon blev i den Grad beriget, ja overlæsset med classiske Snurrepiberier og Bagateller, at den naturlige Forestilling om en kolig Halle med enkelte bestemte store Skikkelser aldeles forsvandt og hiint Pantheon snarere blev et Pulterkammer. Enhver i kunstnerisk Henseende fuldendt lille Nethed er efter denne Æsthetik et classisk Værk, der var sikkret absolut Udødelighed; ja i dette Hocus-Pocus indrømmede man slige Smaating allermest; skjøndt man ellers hadede Paradoxer, frygtede man dog ikke for det Paradox, at det Mindste egentlig var Kunsten. Det Usande ligger i, at man eensidig udhævede den formelle Virksomhed. En saadan Æsthetik kunde derfor kun holde sig en bestemt Tid, saa længe man nemlig ikke blev opmærksom paa, at Tiden spottede den og dens classiske Værker. Paa Æsthetikens Gebeet var denne Anskuelse en Form af den Radikalisme, der paa en tilsvarende Maade har yttret sig paa saa mange Gebeter, den

var en Yttring af det tei'esløse Subject i dets ligesaa tvilesløse Indholdsløshed. Denne Stræben som saa mange andre fandt imidlertid sin Betvinger i Hegel. Det er overhovedet en sørgelig Sandhed med Hensyn til den hegelske Philosophi, at den ingenlunde har faaet den Betydning hverken for en forgangen eller en nærværende Tid, som den vilde have faaet, hvis den forgangne ikke havde havt saa travlt med at skræmme Folk ind i den, men derimod lidt mere præsentisk Ro i at tilegne sig den, den nærværende ikke været saa utrættelig virksom for at jage Folk ud over den. Hegel indsatte igjen Stoffet, Ideen i dens Rettigheder, og fordrev derved disse flygtige classiske Værker, disse lette Væsener, Tusmørke-Sværmere fra Classicitetens Hvælvinger. Det kan ingenlunde være vor Hensigt at frakjende disse Værker det dem tilkommende Værd, men det gjælder om at vaage over, at ikke her som saa mange andre Steder Sproget forvirres, Begreberne enerveres. En vis Evighed kan man gjerne tillægge dem, og dette er det Fortjenstfulde ved dem; men denne Evighed er dog egentlig blot det evige Øieblik, som enhver sand kunstnerisk Frembringelse har, ikke den fyldige Evighed midt i Tidernes verlende Omskiftelser. Det, hine Frembringelser manglede, var Ideer, og jo mere fuldendte de vare i formel Henseende, desto hurtigere forbrændte de i dem selv, jo mere den techniske Færdighed udvikledes til den høieste Grad af Virtuositet, desto flygtigere blev denne, og havde ikke Mod og Kraft eller Holdning til at modstaae Tidens Puft, idet den fornemmere og fornemmere bestandig gjorde større Fordring paa at være den mest rectificerede Spiritus. Kun hvor Ideen er bragt til Hvile og Gjennemsigtighed i en bestemt Form, kun der kan være Tale om et classisk Værk; men det vil da ogsaa være istand til at modstaae Tiderne. Denne Eenhed, denne gjensidige Inderlighed i hinanden, har ethvert classisk Værk, og man seer saaledes let, at ethvert Attentat paa en Classification af de forskjellige classiske Værker, der til sit Udgangspunkt har en Adskillelse af Stof og Form eller Idee og Form, eo ipso er forfeilet.

Man kunde da tænke sig en anden Vei. Man kunde gjøre

Mediet, igjennem hvilket Ideen bliver synlig, til Gjenstand for Betragtningen, og idet man bemærkede, at eet Medium var rigere, et andet fattigere, begrunde Inddelingen herpaa ved i Mediets forskjellige Rigdom eller Fattigdom at see en Lettelse eller en Besvær. Men Mediet staaer i et altfor nødvendigt Forhold til den hele Frembringelse, til at en Inddeling, som grundedes herpaa, ikke vilde gjennem et Par Tankebevægelser hilde sig i de i det Foregaaende udhævede Vanskeligheder.

Derimod troer jeg ved følgende Betragtninger at aabne Udsigt til en Inddeling, der vil have Gyldighed, netop fordi den er aldeles tilfældig. Jo abstractere og altsaa jo fattigere Ideen er, jo abstractere og altsaa jo fattigere Mediet er, desto større Sandsynlighed for, at ingen Gjentagelse lader sig tænke, desto større Sandsynlighed for, at naar Ideen har faaet sit Udtryk, den da har faaet dette eengang for alle. Jo concretere derimod og altsaa jo rigere Ideen og ligesaa med Mediet, desto større Sandsynlighed for en Gjentagelse. Idet jeg nu opstiller ved Siden af hverandre alle de forskjellige classiske Værker og, uden at ville rangere dem, netop undres over, at alle staae lige høit, saa vil det dog let vise sig, at een Section tæller flere Arbeider end en anden, og om den ikke gjør det, at der er Mulighed for, at den kan gjøre det, medens der ikke saa let viser sig nogen Mulighed for den anden.

Dette vil jeg her lidt nærmere udvikle. Jo abstraktere Ideen er, jo mindre Sandsynlighed. Men hvorledes bliver Ideen concret? Derved, at den er gjennemtrængt af det Historiske. Jo concretere Ideen, jo større Sandsynlighed. Jo abstraktere Mediet er, desto mindre Sandsynlighed, jo concretere, desto mere. Men hvad vil det sige, at Mediet er concret, andet, end at det enten er eller sees i sin Approximation til Sproget; thi Sproget er det concreteste af alle Medier. Den Idee, der saaledes kommer til Aabenbarelse i Sculptur, er aldeles abstrakt, staaer i intet Forhold til det Historiske; det Medium, igjennem hvilket den kommer tilsyne, er ligeledes abstrakt, altsaa stor Sandsynlighed for, at den Section af classiske Arbeider, der indbefatter Sculptur, kun vil omfatte faa.

I den Henseende har jeg ganske Tidens Vidnesbyrd og Erfaringens Samtykke. Tager jeg derimod en concret Idee og et concret Medium, saa viser det sig anderledes. Homer er vel saaledes en classisk episk Digter, men netop fordi den Idee, der kommer tilsyne i det Episke, er en concret Idee, og fordi Mediet er Sproget, saa lader der sig i den Section af classiske Værker, der omfatter det Episke, tænke flere Værker, som alle ere lige classiske, fordi Historien bestandig afsætter nyt episk Stof. I den Henseende har jeg ogsaa Historiens Vidnesbyrd og Erfaringens Samtykke.

Naar jeg nu paa dette aldeles Tilfældige begrunder en Inddeling, saa kan man egentlig ikke negte mig, at den er en tilfældig. Vil man derimod bebreide mig det, saa svarer jeg, man tager Feil, thi det skal den netop være. Tilfældigt er det, at den ene Section tæller eller kan tælle flere Værker end den anden. Men da dette er tilfældigt, saa indseer man let, at man igjen ligesaa godt kunde sætte den Classe øverst, der tæller de Fleste eller kan tælle dem. Jeg kunde nu inhærere mit Foregaaende og ganske rolig svare, at deri havde man fuldkommen Ret, men at man derfor desto mere maatte prise min Consequents, idet jeg aldeles tilfældigt satte den modsatte Section øverst. Dette vil jeg imidlertid ikke gjøre, men derimod provocere til en Omstændighed, der taler i Faveur af mig, den Omstændighed nemlig, at de Sectioner, der omfatte de concrete Ideer, ere ikke afsluttede og lade sig ikke saaledes afslutte. Derfor er det naturligere at stille de andre først, og bestandig med Hensyn til de sidste at holde Fløidørrene aabne. Vilde derimod Een sige, at det var en Ufuldkommenhed, en Mangel ved hiin første Classe, saa pløier han udenfor min Betragtnings Furer, og jeg kan ikke agte paa hans Tale, hvor grundig den end er; thi det er jo det faste Punkt, at Alt væsentlig betragtet er lige fuldkomment.

Men hvilken Idee er nu den abstrakteste? Her spørges naturligviis kun om en Idee, der kan blive Gjenstand for kunstnerisk Behandling, ikke om Ideer, der egne sig til videnskabelig Fremstilling. Hvilket Medium er det mest abstrakte? Dette

Sidste vil jeg besvare først. Det er det Medium, der er mest fjernet fra Sproget.

Inden jeg imidlertid gaaer over til at besvare dette Spørgsmaal, vil jeg erindre om, at der med Hensyn til min Opgaves endelige Løsning viser sig en Omstændighed. Det abstrakteste Medium har saaledes ikke altid til sin Gjenstand den abstrakteste Idee. Saaledes er det Medium, Architekturen bruger, vel de mest abstrakte, og dog er de Ideer, der komme til Aabenbarelse i Architekturen, ingenlunde de mest abstrakte. Architekturen staaer i et langt nærmere Forhold til Historien end Sculptur f. Ex. Her viser sig atter Muligheden af et nyt Valg. Til den første Classe i hiin Rangordning kan jeg enten vælge de Værker, hvis Medium er det mest abstrakte, eller hvis Idee er den mest abstrakte. I den Henseende vil jeg nu holde paa Ideen, ikke paa Mediet.

Abstrakte Medier er nu saavel Architekturens som Sculpturens, Malerets og Musikens. Videre at gaae ind paa denne Undersøgelse dertil er her ikke Stedet. Den abstrakteste Idee, der lader sig tænke, er den sandselige Genialitet. Men igjennem hvilket Medium lader den sig fremstille? — Ene og alene ved Musik. Den lader sig ikke fremstille i Sculptur, thi den er en Art Inderlighedens Bestemmelse i sig; den lader sig ikke male, thi den kan ikke opfattes i bestemte Omrids, den er en Kraft, et Veir, Utaalmodighed, Lidenskab o. s. v. i al sin Lyrisfhed, dog saaledes at den ikke er i eet Moment men i en Successsion af Momenter, thi hvis den var i eet Moment lod den sig afbilde eller male. Det, at den er i en Successsion af Momenter, udtrykker dens episke Charakteer, men den er dog ikke episk i strængere Forstand, thi den er ikke saa vidt, at den er kommen til Orde, den rører sig bestandig i en Umiddelbarhed. I Poesi lader den sig altsaa heller ei fremstille. Det eneste Medium, der kan fremstille den, er Musikken. Musikken har nemlig et Moment af Tid i sig, men forløber dog ikke i Tiden uden i uegentlig Forstand. Det Historiske i Tiden kan den ikke udtrykke.

Den fuldendte Eenhed af denne Idee og den dertil sva-

rende Form have vi nu i Mozarts Don Juan. Men netop fordi Ideen er saa uhyre abstrakt, Mediet ogsaa er abstrakt, saa er der ingen Sandsynlighed for, at Mozart nogensinde vil faae en Concurrent. Det Lykkelige for Mozart er, at han har faaet et Stof, der absolut i sig selv er musikalsk, og dersom nogen anden Componist skulde kappes med Mozart, saa vilde der for ham ikke være Andet at gjøre end at componere Don Juan om igjen. Homer har faaet et fuldendt episk Stof, men der lader sig tænke mange flere episke Digte, fordi Historien byder mere episk Stof. Saaledes er det ikke med Don Juan. Hvad jeg egentlig mener, vil man maaskee bedst indsee, naar jeg viser Forskjellen med Hensyn til en beslægtet Idee. Goethes Faust er ret egentlig et classisk Værk; men det er en historisk Idee, og derfor vil hver mærkelig Tid i Historien have sin Faust. Faust har Sproget til sit Medium, og da dette er et langt concretere Medium, saa lader der sig ogsaa af den Grund tænke flere Værker af samme Art. Don Juan derimod er og bliver det Eneste i sit Slags, i samme Forstand som den græske Sculpturs classiske Værker. Men da Ideen til Don Juan er endnu langt abstraktere end den, der ligger til Grund for Sculptur, saa indsees let, at medens man i Sculptur har flere Værker, faaer man i Musikken kun eet eneste. I Musik lader der sig vel tænke mange flere classiske Værker, men der bliver dog kun eet Værk, om hvilket man kan sige, at Ideen dertil er absolut musikalsk, saaledes at Musikken ikke træder til som Accompagnement, men idet den aabenbarer Ideen, aabenbarer sit eget inderste Væsen. Derfor staaer Mozart ved sin Don Juan øverst blandt hine Udødelige.

Dog jeg opgiver hele denne Undersøgelse. Den er kun skreven for Forelskede. Og som lidt kan glæde Børn, saaledes er det, som bekjendt, ofte høist besynderlige Ting, der kan glæde Forelskede. Den er som en heftig Kjærligheds Disput om ingen Ting og dog har den sit Værd — for de Elskende.

Medens det Foregaaende paa enhver mulig Maade, hvad enten denne var tænkelig eller utænkelig, har søgt at faae det anerkjendt, at Mozarts Don Juan blandt alle classiske Værker

indtager den første Plads, har det derimod saagodt som intet Forsøg gjort paa at bevise, at dette Værk virkelig er classisk; thi de enkelte Vink, der hist og her findes, vise jo netop derved, at de kun fremtræde som Vink, at Hensigten ikke har været at bevise, men kun leilighedsviis at belyse. Denne Adfærd kunde synes mere end besynderlig. At bevise, at Don Juan er et classisk Værk, er i strængeste Forstand en Opgave for Tænkningen; derimod er den anden Stræben med Hensyn til Tænkningens egentlige Gebeet aldeles udenvælts. Tankens Bevægelse er beroliget ved at have erkjendt, at det er et classisk Værk, samt at enhver classisk Frembringelse er lige fuldkommen; hvad mere man vil gjøre er for Tænkningen af det Onde. Forsaavidt er hele det Foregaaende indviklet i en Selvmodsigelse, og opløser sig lettelig i et Intet. Dette er imidlertid ganske rigtigt, og en saadan Selvmodsigelse dybt begrundet i den menneskelige Natur. Beundringen i mig, Sympathien, Pieteten, Barnet i mig, Qvinden i mig fordrede mere end hvad Tanken kunde give. Tanken var beroliget, hvilede glad i sin Erkjendelse; da gik jeg til den og bad den endnu engang at sætte sig i Bevægelse, at vove det Yderste. Den vidste vel, at det var forgjeves; men da jeg er vant til at leve i god Forstaaelse med den, gav den mig dog intet Afslag. Dens Bevægelse udrettede imidlertid Intet, den gik bestandig, ophidset af mig, udover sig selv og faldt bestandig tilbage i sig selv. Den søgte bestandig Fodfæste og kunde intet finde, søgte bestandig Bund, men kunde hverken svømme eller vade. Det var baade til at lee og til at græde over. Derfor gjorde jeg begge Dele, og var saare taknemmelig for, at den ikke havde negtet mig denne Tjeneste. Og uagtet jeg nu fuldkommen veed, at det nytter til Intet, kunde det dog gjerne falde mig ind, at bede den endnu engang at lege den Leeg, der for mig er et uudtømmeligt Stof til Glæde. Enhver Læser, der finder Legen kjedsommelig, han er naturligviis ikke af mine Lige, for ham har den ingen Betydning, og det gjælder her som allevegne, lige Børn lege bedst. For ham er hele det Foregaaende en Overflødighed, medens det for mig har saa stor Betydning, at jeg siger herom med Horats:

exilis domus est, ubi non et multa supersunt;

for ham er det en Daarskab, for mig Viisdom, for ham Kjedsommelighed, for mig Fryd og Gammen.

En saadan Læser vilde altsaa ikke kunne sympathisere med min Tanke-Lyrik, der er saa oven ud, at den gaaer ud over Tanken; maaskee vilde han derimod være godmodig nok til at sige: derom vil vi nu ikke trættes, jeg springer den Deel over, og see nu, at Du kan komme til det langt Vigtigere, at bevise, at Don Juan er et classisk Værk; thi det indrømmer jeg vilde blive en ret passende Indledning til den egentlige Undersøgelse. Hvorvidt det vilde blive en passende Indledning skal jeg lade uafgjort, men Ulykken bliver her for mig igjen, at jeg atter her ikke kan sympathisere med ham; thi hvor let det end falder mig, at bevise det, saa kunde det dog aldrig falde mig ind at bevise det. Idet jeg derimod bestandig forudsætter den Ting for afgjort, vil det Følgende mange Gange og paa mange Maader tjene til at belyse Don Juan i denne Henseende, ligesom det Foregaaende allerede indeholdt enkelte Vink.

Det, denne Undersøgelse nærmest har sat sig som Opgave, er at vise Betydningen af det Musikalsk-Erotiske, og til den Ende igjen at paapege de forskjellige Stadier, der, som de have det tilfælleds, at de alle ere umiddelbart erotiske, tillige samstemme deri, at de alle væsentlig ere musikalske. Hvad jeg herom har at sige skylder jeg ene og alene Mozart. Skulde derfor Een eller Anden være høflig nok til at give mig Ret i, hvad jeg agter at fremsætte, men derimod være lidt tvivlsom, om det ligger i Mozarts Musik, eller om det ikke snarere er mig, der lægger det ind deri, saa kan jeg forsikkre ham, at ikke blot den Smule, jeg formaaer at fremsætte, ligger i Mozarts Musik, men uendelig meget Mere; ja jeg kan forsikkre ham, at netop den Tanke giver mig Dristighed til at vove mig til at ville forsøge at forklare enkelte Ting i den Mozart-

ske Musik. Hvad man har elsket med ungdommeligt Svær-meri, hvad man har beundret med ungdommelig Enthusiasme, hvad man i Sjælens Inderlighed har vedligeholdt en hemme-lighedsfuld gaadefuld Omgang med, hvad man har gjemt i sit Hjerte, det nærmer man sig altid til med en vis Sky, med blandet Følelse, naar man veed, at Hensigten er at ville for-staae det. Hvad man Stykke for Stykke har lært at kjende, som en Fugl indsanket hvert lille Straa for sig, gladere over hver lille Deel end over hele den øvrige Verden, hvad det elskende Øre eensomt har indsuget, eensomt i den store Folkemængde, ubemærket i sit lønlige Skjul, hvad det graadige Øre har opfanget, aldrig mættet; det gjerrige Øre har gjemt, aldrig tryg. hvis sagteste Gjenlyd aldrig har skuffet det spei-dende Øres søvnløse Opmærksomhed; hvad man har levet i om Dagen, hvad man har gjenlevet i Natten, hvad der har forjaget Søvnen og gjort den urolig, hvad man har drømt om i Søvne, hvad man er vaagnet op til for vaagen atter at drømme derom, for hvis Skyld man sprang op midt i Nat-ten af Frygt for at glemme det, hvad der har viist sig for Een i de mest begeistrede Øieblikke, hvad man som en qvinde-lig Sysel altid har havt ved Haanden; hvad der har fulgt Een i de lyse, maaneklare Nætter, i eensomme Skove ved Søens Bredder, i de skumle Gader, midt i Natten, ved Morgenens Frembrud, hvad der har siddet med paa Hesten, hvad der har været Selskab i Vognen, hvad Hjemmet har været gjennemtrængt af, hvad Værelset har været Vidne til, hvad Øret har gjenlydt af, hvad der har gjennemtonet Sjælen, hvad Sjælen har indspundet i sin fineste Væv — det viser sig nu for Tanken, som hine gaadefulde Væsener i Fortidens Fortæl-linger stige op fra Havsens Bund indklædte i Tang, saaledes reiser det sig op af Erindringens Hav indflettet i Minder Sjælen bliver vemodig og Hjertet blødt; thi det er ligesom man tog Afsked med det, som skiltes man ad for aldrig saale-des mere at mødes igjen hverken i Tid eller Evighed. Man synes, man er det utro, at man har sveget sin Pagt, man føler, man er ikke mere den samme, ikke saa ung, ikke saa barnlig; man

frygter for sig selv, at man skal tabe, hvad der gjorde En glad og lykkelig og riig; man frygter for det, man elsker, at det ved denne Forvandling skal lide, skal vise sig maaskee mindre fuldkomment, at det muligen skal blive Svar skyldigt paa de mange Spørgsmaal, ak! og da er alt tabt, Trylleriet forsvundet og det lader sig aldrig fremkalde mere. Hvad Mozarts Musik angaaer, da kjender min Sjæl ingen Frygt, min Tillid ingen Grændse. Deels er nemlig, hvad jeg hidtil har forstaaet, kun saare lidet, og der bliver altid nok tilbage, der skjuler sig i Aanelsens Skygger, deels er jeg overbeviist om, at hvis Mozart nogensinde blev mig heel begribelig, da vilde han først blive mig fuldkommen ubegribelig.

At paastaae, at Christendommen har bragt Sandseligheden ind i Verden, synes dristig vovet. Men som man siger: dristig vovet halvt er vundet, saa gjælder det ogsaa saaledes her, det vil man indsee, naar man overveier, at man ved at ponere Noget indirecte ponerer det Andet, man udelukker. Da det Sandselige overhovedet er det, der skal negeres, saa kommer det først ret tilsyne, poneres først ved den Akt, der udelukker det derved, at den ponerer det modsatte Positive. Som Princip, som Kraft, som System i sig er Sandseligheden først sat ved Christendommen, og forsaavidt har Christendommen bragt Sandseligheden ind i Verden. Naar man imidlertid rigtig vil forstaae den Sætning, at Christendommen har bragt Sandseligheden ind i Verden, saa maa den opfattes identisk med sin Modsætning, at det er Christendommen, der har jaget Sandseligheden ud af Verden, udelukket Sandseligheden af Verden. Som Princip, som Kraft, som System i sig er Sandseligheden først sat ved Christendommen; jeg kunde endnu tilføie en Bestemmelse, der maaskee eftertrykkeligst viser hvad jeg mener; under Bestemmelse af Aand er Sandseligheden først sat ved Christendommen. Dette er ganske naturligt; thi Christendommen er Aand, og Aanden det positive Princip, den har bragt ind i Verden. Men idet Sandseligheden sees under Aandens Bestemmelse, saa sees dens Betydning at være den, at den skal udelukkes; men netop derved, at den skal udelukkes, er

den bestemt som Princip, som Magt; thi det Aanden, der selv er Princip, skal udelukke, maa være Noget, der viser sig som Princip, om det end først viser sig som Princip i det Øieblik, det bliver udelukket. At Sandseligheden har været til i Verden forend Christendommen, vilde naturligviis være en høist taabelig Indvending imod mig, da det jo følger af sig selv, at det, der skal udelukkes, bestandig er til forend det, der udelukker det, om det end i en anden Forstand først bliver til, idet det udelukkes. Dette kommer igjen deraf, at det bliver til i en anden Forstand, og derfor sagde jeg jo ogsaa strax, at dristig vovet kun halvt er vundet.

Sandseligheden har altsaa vel været til før i Verden, men ikke aandelig bestemmet. Hvorledes har den da været til? Den har været til sjælelig bestemmet. Saaledes var den det i Hedenskabet, og hvis man vil søge det fuldkomneste Udtryk herfor, saaledes var den det i Grækenland. Men Sandseligheden sjælelig bestemmet er ikke Modsætning, Udelukkelse, men Harmoni og Samklang. Men netop fordi Sandseligheden er sat som harmonisk bestemmet, er den ikke sat som Princip, men som et medlydende encliticon.

Denne Betragtning vil have Betydning til at belyse den forskjellige Skikkelse, det Erotiske paa forskjellige Udviklingstrin i Verdensbevidstheden antager, og derved lede os hen til Bestemmelsen af det umiddelbart Erotiske som identisk med det Musikalsk-Erotiske. I Græciteten var Sandseligheden beherskет i den skjønne Individualitet, eller rettere sagt, den var ikke beherskет; thi den var jo ikke en Fjende, der skulde undertvinges, ikke en farlig Oprører, der skulde holdes i Ave, den var frigjort til Liv og Glæde i den skjønne Individualitet. Sandseligheden var saaledes ikke sat som Princip; det den skjønne Individualitet constituerende Sjælelige var utænkeligt uden det Sandselige; det Erotiske begrundet paa det Sandselige var af denne Grund heller ikke sat som Princip. Elskoven var overalt som Moment og momentsviis tilstede i den skjønne Individualitet. Guderne ikke mindre end Menneskene kjendte dens Magt, Guderne ikke mindre end Menneskene kjendte lykkelige og

ulykkelige Elskovs-Eventyr. I ingen af dem er imidlertid Elskoven tilstede som Princip; forsaavidt den var i dem, i den Enkelte, var den der som et Moment af Elskovens almindelige Magt, hvilken imidlertid intetsteds var tilstede, og derfor end ikke for den græske Forestilling eller i den græske Bevidsthed. Man kunde indvende mig, at Eros var jo Guden for Elskov, i ham maatte man altsaa tænke sig Elskoven som Princip tilstede. Men fraseet nu, at Elskoven dog atter her ikke hviler paa det Erotiske, saaledes som dette baseres paa det Sandselige alene, men paa det Sjælelige, saa bliver der tillige en anden Omstændighed at bemærke, som jeg nu lidt nærmere skal udhæve. Eros var Guden for Elskov, men var ikke selv forelsket. Forsaavidt de øvrige Guder eller Mennesker sporede Elskovens Magt i dem, da tilskrev de Eros dette, henførte det til ham, men Eros selv blev ikke forelsket; og forsaavidt det hændte ham engang, saa var dette en Undtagelse, og skjøndt Elskovens Gud stod han dog i Antal paa Eventyr langt tilbage for de øvrige Guder, langt tilbage for Menneskene. At han blev forelsket, dermed er vel ogsaa nærmest udtrykt, at ogsaa han bøiede sig for Elskovens almindelige Magt, som saaledes paa en Maade blev en Magt udenfor ham selv, der afviist fra ham nu slet intet Sted havde, hvor den kunde søges. Hans Elskov er heller ei baseret paa det Sandselige, men paa det Sjælelige. Det er en ægte græsk Tanke, at Elskovens Gud ikke selv er forelsket, medens alle Andre skylde ham det, at de ere det. Tænkte jeg mig en Gud eller en Gudinde for Længsel, saa vilde det være ægte græsk, at, medens Alle, der kjendte Længsels søde Uro eller Smerte, henførte det til dette Væsen, dette Væsen selv Intet kjendte til Længsel. Jeg veed ikke nærmere at betegne det Mærkelige ved dette Forhold end ved at sige, det er det omvendte af et repræsentativt Forhold. I det repræsentative Forhold er hele Kraften samlet i et enkelt Individ, og de enkelte Individer participere deri, forsaavidt de participere i dettes enkelte Bevægelser. Jeg kunde ogsaa sige, at dette Forhold er det omvendte af det, der ligger til Grund for Incarnationen. I Incarnationen har det enkelte Individ hele

Livsfylden i sig og denne er kun for de øvrige Individer derved, at de beskue den i det incarnerede Individ. I det græske Forhold er det altsaa omvendt. Det, der er Gudens Kraft, er ikke i Guden, men i alle de øvrige Individer, der henføre det til ham; han selv er ligesom kraftesløs, afmægtig, fordi han meddeler sin Kraft til hele den øvrige Verden. Det incarnerede Individ indsuger ligesom Kraften fra alle de Øvrige, og Fylden er nu saaledes i dette og kun for saavidt i de Andre, som de beskue den i dette Individ. Dette bliver af Vigtighed med Hensyn til det Følgende, ligesom det i og for sig er af Betydning med Hensyn til de Kategorier, Verdensbevidstheden til forskjellige Tider bruger. Sandseligheden som Princip finde vi altsaa ikke i Græciteten, det Erotiske som Princip baseret paa Sandselighedens Princip finde vi heller ikke, og om vi end havde fundet dette, see vi dog, hvad der for denne Undersøgelse er af største Vigtighed, at den græske Bevidsthed ikke har Styrken til at concentrere det Hele i et eneste Individ, men udstraaler det fra et Punkt, der ikke har det, til alle de Andre, saaledes at dette constituerende Punkt næsten er kjendeligt derpaa, at det er det Eneste, der ikke har det, som det giver alle Andre.

Sandseligheden som Princip er altsaa sat ved Christendommen, ligeledes det sandselige Erotiske som Princip; Repræsentationens Idee er ved Christendommen bragt ind i Verden. Tænker jeg mig nu det Sandselig-Erotiske som Princip, som Kraft, som Rige, bestemmet af Aand, det vil sige, saaledes bestemmet, at Aanden udelukker det, tænker jeg mig dette concentreret i et eneste Individ, saa har jeg Begrebet af sandselig-erotisk Genialitet. Dette er en Idee, som Græciteten ikke havde, som først Christendommen har bragt ind i Verden, om end kun i indirecte Forstand.

Fordrer nu denne sandselige erotiske Genialitet i al sin Umiddelbarhed et Udtryk, saa spørges, hvilket Medium egner sig hertil. Det, her især maa fastholdes, er, at den fordres udtrykt og fremstillet i sin Umiddelbarhed. I sin Middelbarhed og Reflekteerthed i Andet falder den ind under Sproget

og kommer til at ligge under ethiske Bestemmelser. I sin Umiddelbarhed kan den kun udtrykkes i Musik. I denne Henseende maa jeg bede Læseren erindre det Noget, der blev sagt herom i den intetsigende Indledning. Herved viser Musikkens Betydning sig i sin fulde Gyldighed, og den viser sig i strengere Forstand som en christelig Kunst, eller rettere som den Kunst, Christendommen sætter, idet den udelukker den fra sig, som Medium for det, Christendommen udelukker fra sig og dervved sætter. Med andre Ord, Musikken er det Dæmoniske. I den erotiske sandselige Genialitet har Musikken sin absolute Gjenstand. Hermed skal nu naturligviis ingenlunde være sagt, at Musikken ikke kan udtrykke Andet, men dette er dog dens egentlige Gjenstand. Saaledes kan Billedhuggerkunsten fremstille meget Andet end den menneskelige Skjønhed, og dog er denne dens absolute Gjenstand; Maleriet meget Andet end den himmelske forklarede Skjønhed, og dog er denne dens absolute Gjenstand. I denne Henseende gjelder det om at see Begrebet i enhver Kunst og ikke lade sig forstyrre af, hvad den forresten ogsaa kan. Menneskets Begreb er Aand, og man skal ikke lade sig forstyrre af, at han forresten ogsaa kan gaae paa To. Sprogets Begreb er Tanken, og man skal ikke lade sig forstyrre af, at nogle følsomme Mennesker mene, at det er Sprogets høieste Betydning at frembringe uarticulerede Lyde.

Her tillade man mig atter et lille intetsigende Mellemspil; præterea censeo, at Mozart er den største blandt alle classiske Forfattere, at hans Don Juan fortjener den øverste Plads blandt alle classiske Frembringelser.

Hvad nu Musikken som Medium betragtet angaaer, da bliver dette naturligviis altid et saare interessant Spørgsmaal. Et andet Spørgsmaal bliver det, om jeg er istand til at sige noget Fyldestgjørende derom. Jeg veed meget vel, at jeg ikke forstaaer mig paa Musik, jeg indrømmer gjerne, at jeg er læg, jeg lægger ikke Skjul paa, at jeg ikke hører til de Musikkyndiges udvalgte Folk, at jeg i det Høieste er en Portens Proselyt, hvem en besynderlig uimodstaaelig Drift førte langt borte fra hertil, men heller ikke videre; men desuagtet

var det dog muligt, at den Smule, jeg havde at sige, indeholdt en enkelt Bemærkning, der, hvis den mødte Velvillie og Overbærelse, befandtes at indeholde noget Sandt, om det end skjulte sig under en fattig Kofte. Jeg staaer udenfor Musikken og fra dette Standpunkt betragter jeg den. At dette Standpunkt er saare ufuldkomment, indrømmer jeg gjerne; at jeg kun saaer saare Lidet at see i Sammenligning med de Lykkelige, der staae indenfor, negter jeg ikke, men vedbliver dog at haabe, at jeg ogsaa fra mit Standpunkt kan meddele en enkelt Oplysning, skjøndt de Indviede kunne give den meget bedre, ja til en vis Grad endogsaa meget bedre forstaae, hvad jeg siger, end jeg selv. Dersom jeg tænkte mig to Riger, der grændsede op til hinanden, af hvilke jeg var temmelig noie bekjendt med det ene, og aldeles ubekjendt med det andet, og det ikke tillodes mig at komme ind i hiint ubekjendte Rige, hvormeget jeg end ønskede det, saa vilde jeg dog være istand til at gjøre mig en Forestilling derom. Jeg vilde da vandre ud til det mig bekjendte Riges Grændse, bestandig følge den, og idet jeg gjorde dette, vilde jeg ved denne Bevægelse beskrive hiint ubekjendte Lands Omrids og saaledes have en almindelig Forestilling derom, skjøndt jeg aldrig havde sat min Fod deri. Og naar nu det var et Arbeide, der beskæftigede mig meget, naar jeg var utrættelig i min Nøiagtighed, saa vilde det vel ogsaa stundom hændes, at idet jeg stod vemodig i mit Riges Grændse, og skuede længselsfuldt ind i hiint ubekjendte Land, der var mig saa nært og dog saa fjernt, at en enkelt lille Aabenbarelse blev mig til Deel. Og føler jeg end, at Musik er en Kunst, der i høi Grad fordrer Erfaring, for at man ret skal kunne have en Mening om den, saa trøster jeg mig igjen som saa ofte med Paradoxet, at man ogsaa i Ahnelse og i Uvidenhed kan gjøre en Art Erfaring, jeg trøster mig med, at Diana, der ikke selv havde født, kom de Fødende tilhjælp, ja at hun havde det som en medfødt Gave fra Barn af, saa at hun selv kom Latone tilhjælp i hendes Fødselssmerte, da hun selv blev født.

Det mig bekjendte Rige, til hvis yderste Grændse jeg vil gaae for at opdage Musikken, er Sproget. Vil man ordne

de forskjellige Medier i en bestemt Udviklingsproces, saa nødsages man ogsaa til at sætte Sproget og Musikken nærmest ved hinanden, hvorfor man jo ogsaa har sagt, at Musikken er et Sprog. Dette er nemlig mere end en aandrig Bemærkning. Naar man nemlig havde Lyst til at behage sig selv i Aandrighed, saa kunde man sige, at ogsaa Sculptur og Maleri ere en Art Sprog, forsaavidt som ethvert Udtryk for Ideen altid er et Sprog, da Ideens Væsen er Sproget. Aandrige Folk tale derfor om Naturens Sprog, og blødsødne Præster slaae af og til Naturens Bog op for os og læse Noget, som da hverken de selv eller deres Tilhørere forstaae. Naar det ikke var bedre bevendt med hiin Bemærkning, at Musikken er et Sprog, saa skulde jeg ikke uleilige den, men upaatalt lade den gaae og gjælde for hvad den var. Saaledes er det imidlertid ikke. Først idet Aanden er sat, er Sproget indsat i sine Rettigheder, men idet Aanden er sat, er Alt det, som ikke er Aand, udelukket. Men denne Udelukkelse er Aandens Bestemmelse, og forsaavidt altsaa det Udelukkede skal gjøre sig gjældende, fordrer det et Medium, der er aandelig bestemmet, og dette er Musikken. Men et Medium, der er aandelig bestemmet, er væsenlig Sprog, da nu Musikken er aandelig bestemmet, saa er den med Rette bleven kaldet et Sprog.

Sproget er som Medium betragtet det absolut aandelig bestemte Medium, det er derfor Ideens egentlige Medium. Dybere at udvikle dette, ligger hverken i min Competence eller i denne lille Undersøgelses Interesse. Kun en enkelt Bemærkning, der atter fører mig ind paa Musikken, finde her sin Plads. I Sproget er saaledes det Sandselige som Medium nedsat til blot Redskab, og bestandig negeret. Saaledes er det ikke med de andre Medier. Hverken i Sculptur eller Maleri er det Sandselige et blot Redskab, men det er et Medhenhørende, ikke heller skal det bestandig negeres, thi det skal bestandig sees med. Det vilde være en besynderlig bagvendt Betragtning af et Billedhuggerarbeide eller af et Maleri, om jeg vilde betragte det saaledes, at jeg gjorde mig Umage for at see det Sandselige bort, hvorved jeg vilde aldeles hæve dets Skjønhed. I Sculp-

tur, Architektur, Maleri, er Ideen bunden i Mediet, men dette, at Ideen ikke nedsætter Mediet til blot Redskab, bestandig negerer det, det er ligesom et Udtryk for, at dette Medium ikke kan tale. Saaledes ogsaa med Naturen. Derfor siger man med Rette, at Naturen er stum, og Architektur og Sculptur og Maleri; det siger man med Rette tiltrods for alle de fine, følsomme Øren, der kan høre dem tale. Derfor er det en Taabelighed at sige, at Naturen er et Sprog, saa sandt som det er inept at sige, at det Stumme er talende, da det end ikke i den Forstand er et Sprog, som Fingersproget er det. Saaledes er det derimod ikke med Sproget. Det Sandselige er nedsat til blot Redskab og saaledes ophævet. Hvis et Menneske talte saaledes, at man hørte Tungens Slag o. s. v., saa talte han slet; hvis han hørte saaledes, at han hørte Luftsvingningerne istedetfor Ordet, saa hørte han slet; hvis En læste en Bog saaledes, at han bestandig saae hvert enkelt Bogstav, saa læste han slet. Netop da er Sproget det fuldkomne Medium, naar alt det Sandselige er negeret deri. Saaledes er det ogsaa med Musikken: det, der egentlig skal høres, frigjør sig bestandig fra det Sandselige. At Musikken som Medium ikke staaer saa høit som Sproget, er allerede før erindret, og derfor sagde jeg ogsaa, at i en vis Forstand var Musikken et Sprog.

Sproget henvender sig til Øret. Dette gjør intet andet Medium. Øret er igjen den mest aandelig bestemte Sands. Dette troer jeg de Fleste vil indrømme mig; ønsker Nogen nærmere Oplysning herom, saa vil jeg henvise til Fortalen til „Karrikaturen des Heiligsten“ af Steffens. Musikken er foruden Sproget det eneste Medium, der henvender sig til Øret. Heri ligger atter en Analogi og et Vidne om, i hvilken Forstand Musikken er et Sprog. Der er Meget i Naturen, der henvender sig til Øret, men det, der her berører Øret, er det reent Sandselige og derfor er Naturen stum, og det er en latterlig Indbildning, at man hører Noget, fordi man hører en Ko brøle eller, hvad maaskee gjør større Prætension, en Nattergal slaae; det er Indbildning, at man hører Noget, en Ind-

bildning, at det Ene er mere værd end det Andet, da det Alt er Hips om Haps.

Sproget har i Tiden sit Element, alle øvrige Medier har Rummet til Element. Kun Musikken foregaaer ogsaa i Tiden. Men det, at den foregaaer i Tiden, det er igjen en Negation af det Sandselige. Hvad de øvrige Kunster frembringe, antyder netop derved deres Sandselighed, at det har sin Bestaaen i Rummet. Nu er der igjen meget i Naturen, der foregaaer i Tiden. Naar saaledes en Bæk risler og bliver ved at risle, saa synes deri at ligge en Bestemmelse af Tid. Imidlertid er det ikke saa, og forsaavidt man endelig vil have, at Tidens Bestemmelse her skal være tilstede, saa maa man sige, at den vel er det, men den er rummelig bestemmet. Musikken existerer ikke uden i det Øieblik, den foredrages, thi om man endog nok saa godt kunde læse Noder og har en nok saa levende Indbildningskraft, saa kan man dog ikke negte, at det er kun i uegentlig Forstand at den er til, idet den læses. Egentlig existerer den kun idet den foredrages. Dette kunde synes en Ufuldkommenhed ved denne Kunst i Sammenligning med de andre Kunster, hvis Frembringelser bestandig bestaae, fordi de have deres Bestaaen i det Sandselige. Dog er det ikke saa. Det er netop et Bevis paa, at det er en høiere, en aandeligere Kunst.

Gaaer jeg nu ud fra Sproget, for ved en Bevægelse igjennem dette ligesom at lytte mig Musikken ud, saa viser Sagen sig omtrent saaledes. Antager jeg, at Prosa er den Sprogform, der er mest fjernet fra Musikken, saa bemærker jeg allerede i det oratoriske Foredrag, i den sonore Bygning af Perioder en Anklang af det Musikalske, der træder stærkere og stærkere frem igjennem forskjellige Trin i det poetiske Foredrag, i Versets Bygning i Rimet, indtil endelig det Musikalske har udviklet sig saa stærkt, at Sproget hører op og Alt bliver Musik. Dette er jo et Yndlingsudtryk, som Digterne bruge for at betegne, at de ligesom give Afkald paa Ideen, den forsvinder for dem, Alt ender med Musik. Heri kunde nu synes at ligge, at Musik er et endnu fuldkommere Medium end Spro-

get. Imidlertid er dette en af disse smægtende Misforstaaelser, der kun opkomme i tomme Hoveder. At det er en Misforstaaelse, skal senere igjen blive paaviist, her vil jeg blot gjøre opmærksom paa den mærkelige Omstændighed, at jeg nemlig ved en Bevægelse i modsat Retning igjen støder paa Musikken, naar jeg nemlig fra den af Begrebet gjennemtrængte Prosa gaaer ned efter, til jeg lander ved Interjectioner, der igjen ere musikalske, saaledes som jo Barnets første Lallen igjen er musikalsk. Her kan der dog vel ikke være Tale om, at Musikken er et fuldkomnere Medium end Sproget, eller at Musikken er et rigere Medium end Sproget, med mindre man antager, at det at sige: uh, er mere værd end en heel Tanke. Men hvad følger nu heraf: overalt hvor Sproget hører op møder jeg det Musikalske? Dette er dog vel det fuldkomneste Udtryk for, at Musikken overalt begrændser Sproget. Heraf vil man tillige see, hvorledes det hænger sammen med hiin Misforstaaelse, at Musikken skulde være et rigere Medium end Sproget. Idet nemlig Sproget hører op, Musikken begynder, idet, som man siger, Alt er musikalsk, saa gaaer man ikke frem, men man gaaer tilbage. Deraf kommer det, at jeg, og deri vil maaskee ogsaa Kyndige give mig Ret, aldrig har havt Sympathi for den sublimerede Musik, der mener ikke at behøve Ordet. Den mener nemlig i Reglen at være høiere end Ordet, uagtet den er ringere. Nu kunde man vel gjøre mig følgende Indvending. Hvis det er sandt, at Sproget er et rigere Medium end Musikken, saa er det ubegribeligt, at det er forbundet med saa stor Vanskelighed æsthetisk at gjøre Rede for det Musikalske, ubegribeligt, at Sproget her bestandig viser sig som et fattigere Medium end Musikken. Dette er imidlertid hverken ubegribeligt eller uforklarligt. Musikken udtrykker nemlig bestandig det Umiddelbare i dets Umiddelbarhed; deraf kommer det ogsaa, at Musikken i Forhold til Sproget viser sig først og sidst, men deraf indsees ogsaa, at det er en Misforstaaelse at sige, at Musikken er et fuldkomnere Medium. I Sproget ligger Reflexionen, og derfor kan Sproget ikke udsige det Umiddelbare. Reflexionen dræber det Umiddelbare, og der-

for er det umuligt i Sproget at udsige det Musikalske, men denne Sprogets tilsyneladende Fattigdom er netop dets Rigdom. Det Umiddelbare er nemlig det Ubestemmelige, og derfor kan Sproget ikke opfatte det; men det, at det er det Ubestemmelige, er ikke dets Fuldkommenhed men en Mangel ved det. Dette anerkjender man indirecte paa mange Maader. Saaledes, for blot at anføre et Exempel, siger man: jeg veed egentlig ikke at gjøre Rede for, hvorfor jeg gjør dette eller hiint saa eller saa, jeg gjør det efter Gehøret. Man bruger her ofte om Ting, der staae i intet Forhold til det Musikalske, et Ord, hentet fra Musikken, men betegner tillige herved det Dunkle, Uforklarede, Umiddelbare.

Er nu det Umiddelbare aandelig bestemmet, det, der egentlig kommer til Udtryk i det Musikalske, saa kan man atter nærmere spørge, hvad det er for en Art af det Umiddelbare, der væsentlig er Musikkens Gjenstand. Det Umiddelbare, aandelig bestemmet, kan enten være bestemmet saaledes, at det falder ind under Aand, da kan det vel finde sit Udtryk i det Musikalske, men dette Umiddelbare kan dog ikke være Musikkens absolute Gjenstand, thi da det er bestemmet saaledes, at det skal falde ind under Aand, saa er derved antydet, at Musikken er paa et fremmed Gebeet, den danner et Forspil, som bestandig ophæves. Er derimod det Umiddelbare aandelig bestemmet, bestemmet saaledes, at det falder udenfor Aand, da har Musikken heri sin absolute Gjenstand. For det første Umiddelbare er det et Uvæsentligt, at det udtrykkes i Musik, medens det er væsentligt for det, at det bliver Aand og altsaa udtrykkes i Sproget; for dette derimod er det et Væsentligt, at det udtrykkes i Musik, det kan alene udtrykkes deri, kan ikke udtrykkes i Sproget, da det er aandeligt bestemmet saaledes, at det falder udenfor Aanden og altsaa udenfor Sproget. Men det Umiddelbare, der saaledes udelukkes af Aanden, er den sandselige Umiddelbarhed. Denne tilhører Christendommen. Den har i Musikken sit absolute Medium, og heraf lader det sig ogsaa forklare, at Musikken i den antike Verden ikke egentlig blev udviklet, men tilhører den christelige. Den er da Mediet for det Umiddelbare,

der aandelig bestemt, er bestemt saaledes, at det ligger udenfor Aanden. Naturligviis kan Musikken udtrykke meget Andet, men dette er dens absolute Gjenstand. Man mærker ogsaa let, at Musikken er et sandseligere Medium end Sproget, da jo her lægges meget mere Vægt paa den sandselige Lyden end ved Sproget.

Sandselig Genialitet er altsaa Musikkens absolute Gjenstand. Sandselig Genialitet er absolut lyrisk, og i Musikken kommer den til Udbrud i hele sin lyriske Utaalmodighed; den er nemlig aandelig bestemmet og er derfor Kraft, Liv, Bevægelse, bestandig Uro, bestandig Successsion, men denne Uro, denne Successsion beriger den ikke, den bliver bestandig den samme, den udfolder sig ikke, men stormer uafbrudt frem ligesom i eet Aandedrag. Naar jeg nu med et eneste Prædikat skulde betegne denne Lyrikhed, saa maatte jeg sige: den toner; og hermed er jeg da atter kommen tilbage paa den sandselige Genialitet som den, der viser sig umiddelbar musikalsk.

At endogsaa jeg dette Punkt betræffende kunde sige adskilligt mere, det veed jeg; at det vil være en let Sag for de Kyndige, ganske anderledes at bringe Alt paa det Rene, derom er jeg overbeviist; da imidlertid Ingen, saavidt jeg veed, har gjort Forsøg derpaa eller Mine dertil, da man bestandig blot vedbliver at gjentage, at Mozarts Don Juan er Kronen blandt Operaer, uden videre at udvikle, hvad man mener dermed, skjøndt dog Alle, sige det paa en Maade, som tydelig beviser, at de hermed ville sige noget Mere, end at Don Juan er den bedste Opera, at der er en qvalitativ Forskjel mellem den og alle andre Operaer, som dog vel ikke kan være at søge i Andet end i det absolute Forhold mellem Idee, Form, Stof og Medium, da, siger jeg, dette forholder sig saaledes, saa har jeg brudt Tausheden. Maaskee har jeg været noget for iilsom, maaskee var det lykkedes mig at sige det bedre, hvis jeg vilde have biet endnu nogen Tid, maaskee, jeg veed det ikke, men det veed jeg, at jeg ikke har ilet for at have den Glæde at komme til at tale, ikke ilet, fordi jeg frygtede for, at en Kyndigere skulde komme mig i Forkjøbet, men fordi jeg

frygtede for, at hvis ogsaa jeg taug, saa skulde Stenene give sig til at tale til Ære for Mozart, til Skjændsel for ethvert Menneske, hvem det blev givet at tale.

Hvad der hidtil er sagt, antager jeg for at være nogenlunde tilstrækkeligt i Forhold til denne lille Undersøgelse, da det her væsentlig skal tjene til at bane Veien for Betegnelsen af de umiddelbare erotiske Stadier, saaledes som vi lære dem at kjende ved Mozart. Inden jeg imidlertid gaaer over dertil, vil jeg endnu anføre en Kjendsgjerning, der fra en anden Side kan henlede Tanken paa det absolute Forhold mellem sandselig Genialitet og det Musikalske. Som bekjendt har Musikken altid været Gjenstand for den religiøse Ivers mistænksomme Opmærksomhed. Om den har Ret heri eller ikke, det beskæftiger os ikke her, thi det vilde jo kun have religiøs Interesse; derimod er det ikke uden Betydning at agte paa, hvad der har bestemt hertil. Forfølger jeg den religiøse Ivren i denne Henseende, saa kan jeg ganske i Almindelighed bestemme Bevægelsens Gang saaledes: jo strengere Religiøsitet, jo mere giver man Afkald paa Musik og udhæver Ordet. De forskjellige Stadier i denne Henseende ere verdenshistorisk repræsenterede. Det sidste Stadium udelukker aldeles Musikken og holder alene paa Ordet. Jeg kunde udpynte det her Sagte med en Mangfoldighed af enkelte Bemærkninger; det vil jeg imidlertid ikke, men blot anføre et Par Ord af en Presbyterianer, som forekomme i en Fortælling af Achim v. Arnim: „Wir Presbyterianer halten die Orgel für des Teufels Dudelsack, womit er den Ernst der Betrachtung in Schlummer wiegt, so wie der Tanz die guten Vorsätze betäubt.“ Dette maa ansees for en Replik instar omnium. Hvad Grund kan man nu have til at udelukke Musikken for derved at gjøre Ordet til det ene Herskende? At Ordet kan forvirre Gemytterne ligesaavel som Musik, naar det misbruges, vil vist alle opvakte Sekter indrømme. Der maa altsaa være en qvalitativ Forskjel mellem dem. Men det, den religiøse Iver vil have udtrykt, er Aand, derfor fordrer den Sproget, der er Aandens egentlige Medium, og forkaster Musikken, der er den et sandseligt Medium og forsaavidt

altid et ufuldkommentMedium til at udtrykke Aanden ved. Om nu den religiøse Iver har Ret i at udelukke Musikken, det er, som sagt, et andet Spørgsmaal; derimod kan dens Betragtning af Musikkens Forhold til Sproget være fuldkommen rigtig. Udelukkes behøver nemlig derfor ikke Musikken, men man maa see, at den dog paa Aandens Gebeet er et ufuldkomment Medium, og at den altsaa ikke i det umiddelbart Aandelige, bestemt som Aand, kan have sin absolute Gjenstand. Deraf følger ingenlunde, at man behøver at anse den som Djævelens Værk, selv om vor Tid skulde frembyde mange rædsomme Beviser paa den dæmoniske Magt, hvormed Musikken kan gribe et Individ, og dette Individ igjen spænde og fange Mængden, især af Fruentimmer, i Angstens forføriske Snarer, med hele Vellystens pirrende Magt. Deraf følger ingenlunde, at man behøver at anse den for Djævelens Værk, selv om man med en vis hemmelig Gru bemærker, at denne Kunst fremfor nogen anden Kunst paa en forfærdelig Maade ofte opriver sine Dyrkere, et Phænomen, som, besynderligt nok, synes at være undgaaet Psychologernes og Mængdens Opmærksomhed, undtagen naar de en enkelt Gang opskræmmes af en fortvivlet Individualitets Angstskrig. Imidlertid er det mærkeligt nok, at i Folkesagnene, altsaa i Folkeberidstheden, hvis Udtryk Sagnet er, er det Musikalske atter det Dæmoniske. Som et Exempel vil jeg anføre: irische Elfenmährchen af Grimm 1826, pag. 25. 28. 29. 30.

Hvad nu de umiddelbar-erotiske Stadier angaaer, da skylder jeg Alt hvad jeg herom kan sige, ene og alene Mozart, hvem jeg overhovedet skylder Alt. Da imidlertid den Sammenstilling, jeg her vil forsøge, kun indirecte, gjennem en Andens Combination, kan henføres til ham, saa har jeg, inden jeg gjorde Alvor deraf, prøvet mig selv og Sammenstillingen, om jeg paa nogen Maade kunde forstyrre mig selv eller en Læser Glæden af at beundre Mozarts udødelige Arbeider. Den, der vil see Mozart i sin sande udødelige Storhed, maa betragte hans Don Juan; i Sammenligning hermed er alt Andet tilfældigt, uvæsenligt. Men naar man nu be-

tragter Don Juan saaledes, at man seer enkelte Ting af Mozarts andre Operaer med ind under dette Synspunkt, saa holder jeg mig overbeviist om, at man hverken forkleiner ham eller skader sig selv og sin Næste. Man vil da faae Leilighed til at glæde sig over, at det, der er Musikkens egentlige Potens, er udtømt i Mozarts Musik.

Naar jeg forøvrigt i det Foregaaende har brugt og i det Følgende vedbliver at bruge det Udtryk: Stadium, saa maa det ikke urgeres, som om hvert enkelt existerede selvstændigt, det ene udenfor det andet. Jeg kunde maaskee mere træffende bruge det Udtryk Metamorphose. De forskjellige Stadier tilsammen tagne udgjøre det umiddelbare Stadium, og man vil deraf indsee, at de enkelte Stadier mere er en Aabenbarelse af et Prædikat, saaledes at alle Prædikater styrte ned i det sidste Stadiums Rigdom, da dette er det egentlige Stadium. De andre Stadier have ingen selvstændig Existents; for sig selv ere de kun for Forestillingen, og deraf vil man ogsaa see deres Tilfældighed ligeoverfor det sidste Stadium. Da de imidlertid have fundet et særskilt Udtryk i Mozarts Musik, saa skal jeg særskilt omtale dem. Fremfor Alt maa man imidlertid ikke tænke paa forskjellige Trin i Bevidstheder, da selv det sidste Stadium endnu ikke er kommet til Bevidsthed; jeg har bestandig kun med det Umiddelbare at gjøre i dets fuldkomne Umiddelbarhed.

De Vanskeligheder, som altid møde, naar man vil gjøre Musik til Gjenstand for æsthetisk Betragtning, udeblive naturligviis heller ikke her. Vanskeligheden i det Foregaaende laae fornemmelig deri, at medens jeg ad Tankens Vei vilde bevise, at sandselig Genialitet er Musikkens væsentlige Gjenstand, dette dog egentlig kun kan bevises ved Musik, ligesom jeg jo ogsaa selv gjennem Musik er kommen til Erkjendelse deraf. Den Vanskelighed, det Følgende har at kæmpe med, er nærmest den, at da det, den Musik udtrykker, der her bliver Gjenstand for Omtale, væsentlig er Musikkens egentlige Gjenstand, saa udtrykker den det langt fuldkommere end Sproget formaaer det, der tager sig meget fattigt ud ved Siden af den. Ja, havde

jeg med forskjellige Bevidsthedstrin at gjøre, da blev Fordelen naturligviis paa min og paa Sprogets Side, men det er her ikke Tilfælde. Det, der altsaa her bliver at udvikle, kan kun have sin Betydning for den, der har hørt og bestandig vedbliver at høre. For ham kan det maaskee indeholde et enkelt Vink, der kan bevæge ham til atter at høre.

Første Stadium.

Det første Stadium er antydet i Pagen i Figaro. Det gjælder naturligviis her om, ikke i Pagen at see et enkelt Individ, hvilket man saa let fristes til, naar man i Tanken eller i Virkelighed seer det fremstillet af en Personlighed. Det bliver da vanskeligt at undgaae, hvad der for en Deel ogsaa er Tilfældet med Pagen i Stykket, at ikke noget Tilfældigt, noget Ideen Uvedkommende blander sig ind, at han ikke kommer til at være Mere end han skal være; thi dette bliver han i en vis Forstand øieblikkelig, saasnart han bliver Individ. Men ved at blive Mere, bliver han Mindre, han ophører at være Ideen. Derfor kan man ikke indromme ham Replik, men Musikken bliver det eneste adæquate Udtryk, og det er derfor mærkeligt, at saavel Figaro som Don Juan, saaledes som de ere udgangne fra Mozarts Haand, høre til opera seria. Betragter man nu Pagen saaledes som en mythisk Figur, saa vil man finde i Musikken udtrykt det Eiendommelige for det første Stadium.

Det Sandselige vaagner, dog ikke til Bevægelse, men til stille Ovieſcens, ikke til Fryd og Glæde, men til dyb Melancholi. Attraaen er endnu ikke vaagnet, den er tungsindig ahnet. I Attraaen er bestandig det Attraaede, det stiger op af denne og viser sig i en forvirrende Dæmren. Dette Forhold foregaaer for det Sandselige, ved Skygger og Taager fjernes det, ved Afspeiling i disse bringes det nærmere. Hvad der vil blive Attraaens Gjenstand eier Attraaen, men eier det uden at have attraaet det og eier det saaledes ikke. Dette er den

smertelige, men ogsaa ved sin Sødme bedaarende og fortryllende Modsigelse, der med sit Vemod, sit Tungsind gjennemlyder dette Stadium. Dens Smerte ligger nemlig ikke i, at der er for Lidet, men snarere i at der er for Meget. Attraaen er stille Attraa, Længselen stille Længsel, Sværmeriet stille Sværmeri, hvori Gjenstanden dæmrer og er denne saa nær, at den er i denne. Det Attraaede svæver over Attraaen, synker ned i den, uden at dog denne Bevægelse skeer ved Attraaens egen tiltrækkende Kraft, eller fordi der attraaes. Det Attraaede svinder ikke bort, snoer sig ikke ud af Attraaens Favntag, thi da vilde Attraaen netop vaagne; men det er uden at være attraaet for Attraaen, som derfor netop bliver tungsindig, fordi den ikke kan komme til at attraae. Saasnart Attraaen vaagner, eller rettere, i og med dens Vaagnen, skilles Attraaen og Gjenstanden for Attraaen ad, nu aander Attraaen frit og sundt, medens den tidligere ikke kunde aande for det Attraaede. Naar Attraaen ikke er vaagnet, tryller og besnærer det Attraaede, ja næsten ængster. Attraaen maa have Luft, maa komme til Udbrud; det skeer derved, at de skilles ad; det Attraaede flygter undseelig, blusærdig som en Kvinde, der bliver Adskillelse mellem dem, det Attraaede forsvinder et apparet sublimis eller i ethvert Tilfælde udenfor Attraaen. Naar man maler Loftet i et Værelse heelt over med Figurer den ene ved Siden af den anden, saa trykker et saadant Loft, som Maleren siger; anbringer man en enkelt Figur let og flygtigt, saa høiner dette Loftet. Saaledes med Forholdet mellem Attraaen og det Attraaede paa et første og senere Stadium.

Attraaen altsaa, der paa dette Stadium kun er tilstede i en Ahnelse om sig selv, er uden Bevægelse, uden Uro, kun sagtelig bygget af en uforklarlig indre Rørelse, som Plantens Liv er fængslet til Jorden, saaledes er den hensjunken i stille præsentisk Længsel, fordybet i Contemplation og kan dog ikke udtomme sin Gjenstand, væsentlig fordi der i dybere Forstand ingen Gjenstand er, og dog er denne Mangel paa Gjenstand ikke dens Gjenstand; thi saa var den strax i Bevægelse, saa var den determineret, om ikke paa anden Maade, saa i Sorg og

Smerte, men Sorg og Smerte har ikke den Modsigelse i sig, der er eiendommelig for Melancholi og Tungsindighed, ikke den Tvetydighed, der er Sødmen ved det Melancholske. Skjøndt Attraaen paa dette Stadium ikke er bestemmet som Attraa, skjøndt denne anede Attraa med Hensyn til sin Gjenstand er aldeles ubestemt, saa har den dog een Bestemmelse, den er nemlig uendelig dyb. Den suger ligesom Thor gjennem et Horn, hvis Spidse staaer i Verdenshavet; dog er Grunden til, at den ikke kan suge sin Gjenstand til sig, ikke den, at denne er uendelig, men den, at denne Uendelighed ikke kan blive den en Gjenstand. Dens Sugen betegner derfor ikke et Forhold til Gjenstanden, men er identisk med dens Suk og dette er uendelig dybt.

I Harmoni med den her givne Beskrivelse af det første Stadium vil man finde, at det har sin store Betydning, at Pagens Parti i musikalsk Henseende er indrettet saaledes, at det ligger for en Fruentimmerstemme. Det Modsigende i dette Stadium er ligesom antydet ved denne Modsigelse, Attraaen er saa ubestemmet, Gjenstanden saa lidet udskilt, at det Attraaede androgynisk hviler i Attraaen, ligesom i Plantelivet Han og Hun sidder paa een Blomst. Attraaen og det Attraaede forenes i denne Eenhed, at de begge ere neutrius generis.

Skjøndt Replikken ikke tilhører den mythiske Page, men Pagen i Stykket, den poetiske Figur Cherubin, og skjøndt som en Følge deraf der ikke kan i denne Forbindelse reflekteres paa den, da den deels ikke tilhører Mozart, deels udtrykker noget ganske Andet, end det, hvorom her er Tale, saa vil jeg dog nærmere udhæve en enkelt Replik, fordi den giver mig Anledning til at betegne dette Stadium i dets Analogi til et senere. Susanne spotter over Cherubin, fordi han ogsaa paa en Maade er forelsket i Marseline, og Pagen har intet andet Svar ved Haanden end dette: hun er et Fruentimmer. Med Hensyn til Pagen i Stykket er det væsentligt, at han er forelsket i Grevinden, uvæsentligt, at han kan forelske sig i Marseline, og er blot et indirecte og paradox Udtryk for den Lidenskabs Heftighed, med hvilken han er fængslet til Grevinden. Med Hensyn til den mythiske Page er det lige væsent-

ligt, at han er forelsket i Grevinden og i Marseline, Qvindeligheden er nemlig hans Gjenstand, og denne have de begge tilfælleds. Naar vi derfor senere høre om Don Juan:

selv tre Snese Aars Coquetter
Han med Fryd paa Listen sætter,

saa er det den fuldkomne Analogi hertil, kun at Attraaens Intensitet og Bestemthed er langt mere udviklet.

Skulde jeg nu vove et Forsøg paa, med et enkelt Prædikat at betegne det Eiendommelige ved Mozarts Musik med Hensyn til Pagen i Figaro, saa vilde jeg sige: den er elskovsdrukken, men som al Beruselse saa kan en Beruselse i Elskov ogsaa virke paa tvende Maader, enten forhøiet gjennemsigtig Livsglæde, eller til fortættet uklart Tungsind. Dette Sidste er Tilfældet med Musikken her, og saaledes er det ogsaa rigtigt; Grunden dertil kan Musikken ikke angive, det gaaer ud over dens Magt; Stemningen selv kan Ordet ikke udtrykke, den er for tung og vægtfyldig til at Ordet kan bære den, den kan kun Musikken gjengive. Grunden til dens Melancholi ligger i den dybe indre Modsigelse, vi i det Foregaaende have søgt at gjøre opmærksom paa.

Vi forlade nu det første Stadium, der er betegnet med den mythiske Page; vi lade ham vedblive tungsindig at drømme om hvad han har, melancholsk at attraae, hvad han eier. Videre kommer han aldrig, han kommer aldrig af Stedet, thi hans Bevægelser ere illusoriske og saaledes ingen. En anden Sag er det med Pagen i Stykket; for hans Fremtid ville vi interessere os med et sandt og oprigtigt Venskab, vi gratulere ham til at han er bleven Capitain, vi tillade ham endnu engang at kysse Susanne til Afsked, vi skal ikke forraade ham med Hensyn til det Mærke, han har paa Panden, som Ingen kan see uden den, der veed; men saa heller ikke mere min gode Cherubin, eller vi kalde paa Greven, og saa hedder det: „fort afsted, paa Døren, til Regimentet, han er jo intet Barn, det er der Ingen, der bedre veed end jeg.“

Andet Stadium.

Dette Stadium er betegnet ved Papageno i Tryllefløiten. Her gjælder det naturligviis atter om at adstille det Væsentlige fra det Tilfældige, at fremmane den mythiske Papageno og glemme den i Stykket virkelige Person, og det i Særdeleshed her, da denne Person i Stykket er kommen i Forbindelse med allehaande betænkeligt Galimathias. Det kunde i denne Henseende ikke være uden Interesse at gjennemgaae den hele Opera for at vise, at Sujettet i den, som Opera-Sujet betragtet, er forfeilet i sin dybeste Grund. Man vilde da tillige her ikke savne Anledning til at belyse det Erotiske fra en ny Side, idet man paaagtede, hvorledes det Foretagende at lægge en dybere ethisk Anskuelse ind deri, saaledes at denne forsøger sig i allehaande betydningsfuldere dialektiske Prøvelser, er et Bovestykke, der har vovet sig aldeles ud over Musikkens Grændse, saa at det selv for en Mozart har været umuligt at laane det nogen dybere Interesse. Den definitive Tendens i denne Opera er netop det Musikalske i den, og derfor bliver den, til Trods for enkelte fuldendte Concertnummere, enkelt dybt bevægede pathetiske Yttringer, ingenlunde en classisk Opera. Dog Alt dette kan i nærværende lille Undersøgelse ikke beskæftige os. Vi have kun med Papageno at gjøre. Dette er nu en stor Fordeel for os, om ikke af anden Grund saa fordi vi derved ere fritagne for ethvert Forsøg paa at ville forklare Betydningen af Papagenos Forhold til Tamino, et Forhold, der i Henseende til Anlæg seer saa dybsindigt og tænksomt ud, at det næsten bliver utænkeligt for lutter Tænksomhed.

En saadan Behandling af Tryllefløiten kunde maaskee synes en og anden Læser vilkaarlig, baade fordi den seer for Meget i Papageno og for Lidet i hele den øvrige Opera; han vil maaskee ikke kunne billige vor Adfærd. Dette har da sin Grund deri, at han ikke er enig med os i Udgangspunktet for enhver Betragtning af Mozarts Musik. Dette er nemlig, efter vor Formening, Don Juan, og tillige er det vor Overbeviisning, at, da naar man seer Adstilligt af de øvrige Ope-

raer med heri, viser man mest Pietet mod Mozart, uden at jeg derfor vil negte Betydningen af at gjøre hver enkelt Opera til Gjenstand for særskilt Betragtning.

Attraaen vaagner, og som det altid gaaer, at man først mærker man har drømt i det Øieblik man vaagner, saaledes ogsaa her, Drømmen er forbi. Denne Vækkelse, hvorved Attraaen vaagner, denne Nystelse adskiller Attraaen og Gjenstanden, giver Attraaen en Gjenstand. Dette er en dialektisk Bestemmelse, som skarpt maa fastholdes, først idet Gjenstanden er er Attraaen, først idet Attraaen er, er Gjenstanden, Attraaen og Gjenstanden er et Tvillingpar, af hvilke den ene ikke den mindste Deel af et Øieblik før den anden kommer til Verden. Men uagtet de saaledes absolut paa engang komme til Verden, og end ikke have det Spatium af Tid imellem som Tvillinger ellers kunne have, saa er Betydningen af denne Tilblivelse ikke den, at de forenes, men tvertimod den, at de adskilles. Men denne det Sandseliges Bevægelse, denne Jordrystelse spalter Attraaen og dens Gjenstand for et Øieblik uendeligt fra hinanden; men som det bevægende Princip viser sig et Øieblik adsplittende, saaledes aabenbarer det sig igjen ved at ville forene det Adskilte. Følgen af Adskillelsen er, at Attraaen rives ud af sin substantielle Hvilen i sig selv, og som en Følge deraf, at Gjenstanden ikke længere falder ind under Substantialitetens Bestemmelse, men adsplitter sig i en Mangfoldighed.

Som Plantens Liv er bundet til Jordsmonnet, saaledes er det første Stadium fængslet i substantiel Længsel. Attraaen vaagner, Gjenstanden flyer, mangfoldig i sin Aabenbarelse, Længselen løsriver sig fra Jordsmonnet og begiver sig paa Vandring, Blomsten faaer Vinger og flagrer ustadig og utrættet hist og her. Attraaen er rettet mod Gjenstanden, den er tillige bevæget i sig selv, Hjertet banker sundt og glad, hurtigt forsvinde og fremkomme Gjenstandene, men dog inden enhver Forsvinden et Nydelsens Nu, et Berørelsens Øieblik, kort men saligt, St. Hansormsagtigt glimrende, ustadigt og flygtigt som Sommerfuglens Berøring, uskadeligt som denne; utallige Kys, men saa hurtigt nydte, at det er, som om der

kun toges fra den ene Gjenstand, hvad der gaves den næste. Kun momentviis ahnes en dybere Attraa, men denne Ahnelse glemmes. I Papageno gaaer Attraaen ud paa Opdagelser. Denne opdagende Lyst er det Pulserende i den, er dens Munterhed. Den finder ikke den egentlige Gjenstand for denne Opdagelse, men den opdager det Mangfoldige, idet den søger deri den Gjenstand, den vil opdage. Attraaen er saaledes vaagnet, men er ikke bestemt som Attraa. Erindrer man, at Attraaen er tilstede paa alle tre Stadier, saa kan man sige, at den paa det første Stadium er bestemmet som drømmende, paa det andet som søgende, paa det tredie som attraaende. Den søgende Attraa er nemlig endnu ikke attraaende, den søger kun det, den kan attraae, men attraaer det ikke. Derfor vil maaskee det Prædikat være det mest betegnende om den: den opdager. Sammenligne vi saaledes Papageno med Don Juan, saa er hans Reise gjennem Verden noget Mere end en Opdagelses-Reise, han nyder ikke blot Opdagelsens Reise-Eventyr, men er en Ridder, der gaaer ud til Seire (veni — vidi — vici). Opdagelsen og Seiren er her identisk; ja i en vis Forstand kan man sige, at han glemmer Opdagelsen over Seiren, eller at Opdagelsen ligger bag ved ham, og han overlader den derfor til sin Tjener og Secretair Leporello, der i en ganske anden Forstand fører Liste end hvis jeg tænkte mig Papageno holde Bog. Papageno udseer, Don Juan nyder, Leporello efterseer.

Eiendommeligheden ved dette som ved ethvert Stadium kan jeg vel fremstille for Tanken, men bestandig kun i det Øieblik, det har ophørt at være. Men om jeg end nok saa fuldstændig kunde beskrive dets Eiendommelighed og forklare Grunden til denne, saa bliver der dog altid et Noget tilbage, som jeg ikke kan udsige, og som dog vil høres. Det er for umiddelbart til at fastholdes i Ord. Saaledes her med Papageno, det er den samme Vise, den samme Melodi; han begynder frisk væk forfra, naar han er færdig, og saaledes bestandig. Man kunde nu gjøre mig den Indvending, at det overhovedet var umuligt at udsige noget Umiddelbart. Dette

er i en vis Forstand ogsaa ganske rigtigt, men Aandens Umiddelbarhed har for det Første sit umiddelbare Udtryk i Sproget, og dernæst forsaavidt der derved, at Tanken træder til det, foregaaer en Forandring dermed, saa bliver det dog væsentlig det Samme, netop fordi det er Aandens Bestemmelse. Her er det derimod en Sandseligheds Umiddelbarhed, der som saadan har et ganske andet Medium, hvor altsaa Misforholdet mellem Medierne gjør Umuligheden absolut.

Skulde jeg nu gjøre et Forsøg paa, med et enkelt Prædikat at betegne det Eiendommelige ved den Mozartske Musik i den Deel af dette Stykke, som interesserer os, da vilde jeg sige: den er muntert qviddrende, livsfrodig, elskovssprudlende. Hvad jeg nemlig især maa lægge Vægt paa er den første Arie og Klokkespillet; Duetten med Tamino og senere med Papagena falder aldeles udenfor Bestemmelsen af det umiddelbar-Musikalske. Betragter man derimod den første Arie, saa vil man vel billige de Prædikater, jeg har brugt, og hvis man nærmere paaagter den, tillige finde en Leilighed til at see, hvilken Betydning det Musikalske har, hvor det viser sig som det absolute Udtryk for Ideen og hvor denne altsaa er umiddelbar-musikalsk. Som bekjendt accompagnerer Papageno sin livsglade Munterhed paa en Rørfløite. Ethvert Øre har vist paa en besynderlig Maade følt sig bevæget af dette Accompagnement; men jo mere man tænker derover, jo mere man i Papageno seer den mythiske Papageno, desto udtryksfuldere og mere betegnende vil man finde det; man bliver ikke træt af, atter og atter at høre det, fordi det er et absolut adæqvat Udtryk for hele Papagenos Liv, hvis hele Liv er en saadan ustandset Qviddren, der uafbrudt sorgløs qviddrer fort i al Urkesløshed, og som er glad og fornøiet, fordi dette er hans Livs Indhold, glad i sin Gjerning og glad i sin Sang. Som bekjendt er det nu saa saare dybsindig indrettet saaledes i Operaen, at Taminos og Papagenos Fløite correspondere med hinanden. Og dog, hvilken Forskjel! Taminos Fløite, der dog er den, efter hvilken Stykket er nævnet, forfeiler aldeles sin Virkning, og hvorfor? fordi Tamino slet ikke er no-

gen musikalsk Figur. Dette ligger i den hele Operas forfeilede Anlæg. Tamino bliver høist kjedsommelig og sentimental paa sin Fløite, og naar man reflekterer paa hele hans øvrige Udvikling, hans Bevidstheds Tilstand, saa kommer man, hver Gang han tager sin Fløite frem og blæser et Stykke paa den til at tænke paa Bonden hos Horats (rusticus exspectat, dum defluat amnis), kun at Horats ikke har givet sin Bonde en Fløite til unyttig Tidsfordriv. Tamino er som dramatisk Figur aldeles ude over det Musikalske, som overhovedet den Aandsudvikling, Stykket vil fuldkomme, er en aldeles umusikalsk Idee. Tamino er netop kommen saavidt, at det Musikalske hører op, derfor bliver hans Fløitespil kun Tidspilde, til at fordrive Tanker. Fordrive Tanker kan Musikken nemlig ypperligt, endog onde Tanker, som man jo siger om David, at han ved sit Spil fordrev Sauls onde Lune. Imidlertid ligger der en stor Skuffelse heri; thi den gjør det kun forsaavidt som den fører Bevidstheden tilbage i Umiddelbarheden og dysser den deri. Individet kan derfor vel føle sig lykkeligt i Rusens Øieblik, men bliver kun desto ulykkeligere. Ganske in parenthesi skal jeg her tillade mig en Bemærkning. Man har brugt Musik til at helbrede Sindssvage; man har ogsaa i en vis Forstand opnaaet sin Hensigt, og dog er det en Illusion. Naar nemlig Afsindigheden har en mental Grund, saa ligger den altid i en Forhærdelse paa et eller andet Punkt i Bevidstheden. Denne Forhærdelse maa overvindes, men for at den i Sandhed skal overvindes, maa man gaae aldeles den modsatte Vei af den, der fører til Musikken. Naar man nu anvender Musikken, saa gaaer man aldeles den urigtige Vei og gjør Patienten endnu mere afsindig, om han end synes at ophøre at være det.

Hvad jeg her har sagt om Taminos Fløitespil, kan jeg vel gjerne lade staae uden Frygt for at see det misforstaaet. Det er ingenlunde min Hensigt at negte, hvad der jo ogsaa flere Gange er indrømmet, at Musikken kan som Accompagnement have sin Betydning, idet den da træder ind paa et fremmed Gebeet, Sprogets nemlig; Feilen i Tryllefløiten er imidlertid den, at det, hele Stykket tenderer til, er Bevidsthed, og altsaa

er Stykkets egentlige Tendens at ophæve Musikken, og dog skal det være en Opera, og end ikke denne Tanke er klar i Stykket. Som Udviklingens Maal er sat den ethisk bestemte Kjærlighed eller den ægteskabelige Kjærlighed, og deri ligger Stykkets Grundfeil, thi lad denne forresten være, geistlig eller verdslig talt, hvad den være vil, een Ting er den ikke, den er ikke musikalsk, ja den er absolut umusikalsk.

Den første Arie har altsaa i musikalsk Henseende sin store Betydning som det umiddelbar-musikalske Udtryk for hele Papagenos Liv, og Historie, der i samme Grad som Musik er det absolut adæquate Udtryk for denne, kun i uegentlig Forstand er Historie; Klokkespillet derimod er det musikalske Udtryk for hans Virksomhed, om hvilken man igjen kun kan faae en Forestilling gjennem Musik; den er fortryllende, fristende, tillokkende ligesom hiin Mands Spil, der bragte Fiskene til at standse og lytte.

De Nevlikker, som skyldes enten Schikaneder eller den danske Oversætter ere i Almindelighed saa vanvittige og dumme, at det næsten bliver ubegribeligt, hvorledes Mozart har bragt det ud deraf, han har gjort. At lade Papageno sige om sig selv: jeg er et Naturmenneske, og saaledes i samme Nu gjøre sig selv til Løgner, kan ansees for et Exempel instar omnium. En Undtagelse kunde man gjøre med de Ord i Texten til den første Arie, at han sætter de Piger, han fanger, ind i sit Buur. Hvis man nemlig vil lægge lidt mere i dem end hvad formodentlig Forfatteren selv har lagt i dem, saa betegne de netop det Uskadelige i Papagenos Virksomhed, saaledes som vi ovenfor have antydet det.

Vi forlade nu den mythiske Papageno. Den virkelige Papagenos Skjæbne kan ikke beskæftige os, vi ønske ham til Lykke med hans lille Papagena, og vi tillade ham gjerne at søge sin Glæde i at befolke en Urskov eller en heel Verdensdeel med lutter Papagenoer.

Tredie Stadium.

Dette Stadium er betegnet med Don Juan. Her er jeg ikke som ved det Foregaaende i det Tilfælde at maatte udsondre en enkelt Deel af en Opera, her gjelder det ikke om at adskille men at sammenfatte, da den hele Opera væsentlig er et Udtryk for Ideen, og med Undtagelse af et Par enkelte Nummere væsentlig hviler i denne, med dramatisk Nødvendighed graviterer til denne som til sit Centrum. Man vil derfor her atter have Leilighed til at see, i hvilken Betydning jeg kan kalde det foregaaende Stadium ved dette Navn, naar jeg kalder det tredie Stadium Don Juan. Tidligere har jeg allerede erindret om, at de ikke have nogen særlig Existens, og naar man gaaer ud fra dette tredie Stadium, der egentlig er det hele Stadium, saa kan man ikke saa godt betragte dem som eensidige Abstraktioner, eller forelobige Anticipationer, men snarere som Ahnelser om Don Juan, kun at det dog bestandig bliver tilbage, der berettiger mig nogenlunde til at bruge det Udtryk Stadium, at de ere eensidige Ahnelser, at hver af dem kun ahner een Side.

Modsigelsen paa det første Stadium laae i, at Attraaen ingen Gjenstand kunde faae, men uden at have attraaet var i Besiddelse af dens Gjenstand, og derfor ikke kunde komme til at attraae. Paa det andet Stadium viser Gjenstanden sig i sin Mangfoldighed, men idet Attraaen i denne Mangfoldighed søger sin Gjenstand, har den dog i dybere Forstand ingen Gjenstand, den er endnu ikke bestemmet som Attraa. I Don Juan derimod er Attraaen absolut bestemmet som Attraa, er i intensiv og extensiv Forstand den umiddelbare Eenhed af de tvende foregaaende Stadier. Det første Stadium attraaede idealt, det Ene; det andet attraaede det Enkelte under Bestemmelsen af det Mangfoldige, det tredie Stadium er Eenheden heraf. Attraaen har i det Enkelte sin absolute Gjenstand, den attraaer det Enkelte absolut. Heri ligger det Forføreriske, hvorom vi siden skulle tale. Attraaen er derfor paa dette Stadium absolut sand, seierrig, triumpherende, uimodstaaelig og

dæmonisk. Man maa derfor naturlig ikke overſee, at her ikke er Talen om Attraaen i et enkelt Individ, men om Attraaen ſom Princip, aandelig beſtemmet ſom det, Aanden udelukker. Dette er den ſandſelige Genialitets Idee, ſaaledes ſom vi ogſaa ovenfor have antydet den. Udtrykket for denne Idee er Don Juan, og Udtrykket for Don Juan er igjen ene og alene Muſik. Det er iſær diſſe to Betragtninger, der ideelig fra forſkjellige Sider i det Følgende vil blive fremhævet, hvorved da tillige indirekte vil føres Beviſet for denne Operas classiſke Betydning. For imidlertid at gjøre det lettere for Læſeren at vedligeholde Overſigten, vil jeg ſøge at ſamle de adſpredte Betragtninger under enkelte Punkter.

At ſige noget Enkelt om denne Muſik er ikke min Hensigt, og iſær ſkal jeg med alle gode Aanders Biſtand vogte mig for at ſammenſtrække en Mængde intetſigende men meget larmende Prædikater, eller i linguiſtiſk Geilhed at forraade Sprogets Impotens, og det ſaameget mere, da jeg ikke anſeer det for en Ufuldkommenhed hos Sproget men for en høi Potens, men derfor og er deſto villigere til at anerkjende Muſikken indenfor ſin Grændſe. Det jeg derimod vil, er deels at belyſe Ideen fra ſaa mange Sider ſom muligt, og dennes Forhold til Sproget, og derved beſtandig mere og mere beſpænde det Territorium, hvor Muſikken har hjemme, ligeſom ængſte den til at bryde frem, uden at jeg dog kan ſige Mere om den, idet den lader ſig høre, end: hør. Jeg mener dermed at have villet gjøre det Høieſte, ſom Æſthetikken er iſtand til at gjøre; om det ſkal lykkes mig, er en anden Sag. Kun paa et enkelt Sted vil et Prædikat ſom et Stikbrev angive dens Signalement, uden at jeg derfor ſkal glemme eller tillade Læſeren at glemme, at den, der har et Stikbrev i Haanden, derfor ingenlunde har paagrebet den, paa hvem det lyder. Ogſaa Operaens hele Anlæg, dens indre Bygning, vil paa ſit Sted blive Gjenſtand for ſærſkilt Omtale, men atter igjen ſaaledes, at jeg ikke indlader mig paa at raabe høit for To: O! bravo ſchwere Noth Gotts Blitz bravisſimo, men kun beſtandig friſter det Muſikalſke frem, og dermed mener at have villet gjøre det

Høieste, man i reen æsthetisk Forstand formaaer at gjøre ved det Musikalske. Det jeg altsaa vil give er ikke en fortløbende Commentar til Musikken, der dog væsentlig ikke kan indeholde Andet end subjektive Tilfældigheder og Idiosynkrasier og kun kan henvende sig til noget Tilsvarende hos Læseren. Selv en saa smagfuld og saa reflexionsrig i sit Udtryk saa mangfoldig Commentator som Dr. Hotho, har dog ikke kunnet undgaae, paa den ene Side, at hans Fortolkning udarter til Ordgyderi, der skal danne Vederlag for Mozarts Tonerigdom, eller lyder som en mat Efterklang, et blegt Aftryk af Mozarts fuldtonige yppige Frodighed, paa den anden Side, at Don Juan snart bliver Mere end han er i Operaen, bliver et reflekterende Individ, snart bliver Mindre. Det Sidste har naturligviis sin Grund i, at den dybe, absolute Point i Don Juan er undgaaet Hotho, for ham er Don Juan dog kun den bedste Opera, den er ikke qvalitativ forskjellig fra alle andre Operaer. Men naar man ikke har indseet dette med det speculative Dies allestedsnærværende Sikkerhed, saa kan man ikke tale værdeligen eller retteligen om Don Juan, om man end, hvis man havde indseet det, var istand til at tale langt herligere og rigere og fremfor Alt sandere derom, end den, der her vover sig til at føre Ordet. — Derimod vil jeg bestandig opspore det Musikalske udaf Ideen, Situationen o. s. v., udlytte det, og naar jeg da har bragt Læseren til at blive i den Grad musikalsk receptiv, at han synes at høre Musikken, skjøndt han Intet hører, da har jeg fuldkommet min Opgave, da forstummer jeg, da siger jeg til Læseren som til mig selv: hør. I venlige Genier, som beskytte al uskyldig Kjærlighed, til Eder befaler jeg mit hele Sind, bevogter I de arbeidende Tanker, at de maae findes Gjenstanden værdige, danner I min Sjæl til et velklingende Instrument, lader I Veltalenhedens milde Luftninger ile hen over den, sender I frugtbare Stemningers Vederqvægelse og Velsignelse. I retfærdige Aander, I som holde Vagt ved Grændsefjellene i Skjønhedens Rige, vogter paa mig, at jeg ikke i forvirret Begeistring og blind Iver for at gjøre Don Juan til Alt, gjør den Uret, forkleiner den, gjør den til noget An-

det, end hvad den virkelig er, hvilket er det Høieste; I stærke Aander, der vide at gribe Menneskets Hjerte, staaer mig bi, at jeg maa fange Læseren, ikke i Lidenskabens Garn eller Veltalenhedens Ranker, men i Overbeviisningens evige Sandhed.

---

1. Sandselig Genialitet, bestemmet som Forførelse.

Naar Ideen til Don Juan er opstaaet, vides ikke, kun saa Meget er vist, at den tilhører Christendommen og igjennem Christendommen igjen tilhører Middelalderen. Hvis man ikke med nogenlunde Sikkerhed kunde forfølge Ideen tilbage til dette verdenshistoriske Afsnit i den menneskelige Bevidsthed, saa vilde en Betragtning af Ideens indre Beskaffenhed strax fjerne enhver Tvivl. Middelalderen er overhovedet Repræsentationens Idee, deels bevidst, deels ubevidst; det Totale repræsenteres i et enkelt Individ, dog saaledes at det kun er en enkelt Side, der er bestemmet som Totalitet og som nu kommer tilsyne i et enkelt Individ, der derfor er baade Mere og Mindre end et Individ. Ved Siden af dette Individ staaer da et andet Individ, der ligesaa totalt repræsenterer en anden Side af Livets Indhold, saaledes Ridderen og Skolastikeren, den Geistlige og den Læge. Livets storartede Dialektik anskueliggjøres her bestandig i repræsenterende Individer, der som oftest parviis staae lige overfor hinanden, Livet er bestandig kun forhaanden sub una specie, og den store dialektiske Eenhed, der i Eenhed eier Livet sub utraque specie, ahnes ikke. Modsætningerne staae derfor som oftest indifferente udenfor hinanden. Dette veed Middelalderen ikke af. Saaledes realiserer den selv ubevidst Repræsentationens Idee, medens først en senere Betragtning seer Ideen deri. Sætter Middelalderen for sin egen Bevidsthed et Individ som Repræsentant for Ideen, saa sætter den gjerne ved Siden deraf et andet Individ i Forhold dertil; dette Forhold er da i Almindelighed et comisk Forhold, hvor det ene Individ ligesom bøder paa det Andets uforholdsmæssige Størrelse til det virkelige Liv. Saaledes har Kon-

gen Narren ved Siden af sig, Faust Wagner, Don Quixote Sancho Pansa, Don Juan Leporello. Denne Formation tilhører ogsaa væsentlig Middelalderen. Ideen tilhører altsaa Middelalderen, i Middelalderen tilhører den igjen ikke en enkelt Digter, den er een af disse urkraftige Ideer, der med autochthonisk Oprindelighed bryde ud af det folkelige Livs Bevidstheds-Verden. Splíden mellem Kjødet og Aanden, som Christendommen har bragt ind i Verden, maatte Middelalderen gjøre til Gjenstand for sin Betragtning, og til den Ende gjøre de stridende Kræfter hver for sig til en Anskuelsens Gjenstand. Don Juan er nu, om jeg saa tør sige, Kjødets Incarnation eller Kjødets Beaandelse af Kjødets egen Aand. Dette er allerede tilstrækkelig fremhævet i det Foregaaende; hvad jeg her derimod vil gjøre opmærksom paa er, om man bør henføre Don Juan til den tidligere eller sildigere Middelalder. At han staaer i et væsentligt Forhold til Middelalderen, bemærker vist Enhver let. Enten er han nu den splídagtige, misforstaaede Anticipation af det Erotiske, der kom for Dagen i Ridderen, eller Riddervæsenet er en endnu kun relativ Modsætning til Aanden, og først idet Modsætningen endnu dybere kløftede sig, først da kom Don Juan tilsyne, som det Sandselige, der paa Liv og Død er Aanden imod. Ridder-Tidens Erotik har en vis Lighed med Græcitetens, denne er nemlig sjælelig bestemt ligesom hiins, men Forskjellen er den, at denne sjælelige Bestemmethed ligger indenfor en almindelig aandelig Bestemmethed, eller en Bestemmethed som Totalitet. Ovindeligheds Idee er bestandig paa mange Maader i Bevægelse, hvilket ikke var Tilfælde i Græciteten, hvor Enhver kun var skjøn Individualitet, men Ovindeligheden ikke ahnedes. Ridderens Erotik var derfor ogsaa i Middelalderens Bevidsthed i et nogenlunde forsonligt Forhold til Aanden, om end Aanden i sin nidkjære Strenghed havde den mistænkt. Gaaer man nu ud fra, at Aandens Princip er sat ind i Verden, saa kan man enten tænke sig, at først kom den grelleste Modsætning, den mest himmelraabende Adskillelse, og derpaa formildedes den efterhaanden. I saa Fald tilhører Don Juan den tidligere

Middelalder. Antager man derimod, at Forholdet successivt udviklede sig til denne absolute Modsætning, saaledes som det ogsaa er naturligere, idet Aanden mere og mere trækker sine Actier ud af det forenede Firma, for at virke alene, hvorved det egentlige σκανδαλον fremkommer, saa tilhører Don Juan den senere Middelalder. Vi føres da i Tiden hen til det Punkt, hvor Middelalderen er ifærd med at hæve sig, hvor vi da ogsaa træffe en beslægtet Idee, nemlig Faust, kun at Don Juan maa lægges lidt tidligere. Idet Aanden ene og alene bestemmet som Aand giver Afkald paa denne Verden, føler, at den ikke blot ikke er dens Hjem men end ikke er dens Skueplads, trækker sig op i de høiere Regioner, saa lader den det Verdslige tilbage som Tumleplads for den Magt, den altid har levet i Strid med, og som den nu viger Pladsen for. Idet da Aanden løser sig fra Jorden, saa viser Sandseligheden sig med hele sin Magt, den har Intet at indvende mod Skiftet, den indseer ogsaa det Gavnlige i at blive separeret, og er glad ved at Kirken ikke formaaer dem til at blive sammen, men overhugger Baandet, der bandt dem. Stærkere end nogensinde før vaagner nu Sandseligheden i hele sin Rigdom, i hele sin Fryd og Jubel, og som Eneboeren i Naturen, det indesluttede Echo, der aldrig taler først til Nogen eller taler uden at blive spurgt, fandt saa stor Behag i Ridderens Jagthorn og i hans Elskovs-Melodier, i Hundeglammet, i Hestenes Fnysen, at det aldrig blev træt af at gjentage det atter og atter og tilsidst ligesom ganske sagte for sig selv, for ikke at glemme det, saaledes blev hele Verden en fra alle Sider gjenlydende Bolig for Sandseligheds verdslige Aand, medens Aanden havde forladt Verden. Middelalderen veed meget at tale om et Bjerg, som ikke er funden paa noget Kort, det hedder Venus-Bjerget. Der har Sandseligheden sit Hjem, der har den sine vilde Glæder, thi den er et Rige, en Stat. I dette Rige har Sproget ikke hjemme, ikke Tankens Besindighed, ikke Reflexionens møiefulde Erhverven, der lyder blot Lidenskabens elementariske Stemme, Lysternes Spil, Beruselsens vilde Larm, der nydes blot i evig Tummel. Dette Riges Førstefødte er

Don Juan. At det er Syndens Rige er dermed endnu ikke sagt, thi det maa fastholdes i det Øieblik, da det viser sig i æsthetisk Indifferens. Først idet Reflexionen træder til, viser det sig som Syndens Rige, men da er Don Juan dræbt, da forstummer Musikken, da seer man kun den fortvivlede Trods, der afmægtig stemmer imod, men som ingen Consistens kan finde, end ikke i Toner. Idet Sandseligheden viser sig som det, der skal udelukkes, som det, Aanden ikke vil have med at gjøre, uden at dog denne endnu har fældet Dom over det eller fordømt det, da antager det Sandselige denne Skikkelse, er det Dæmoniske i æsthetisk Indifferens. Det er kun et Øieblikks Sag, snart er Alt forandret, da er ogsaa Musikken forbi. Faust og Don Juan ere Middelalderens Titaner og Giganter, der i Bestræbelsernes Storartethed ikke ere forskjellige fra hine i Oldtiden, men vel deri, at de staae isolerede, ikke danne en Forening af Kræfter, der ved Foreningen først blive himmelstormende; men al Kraft er samlet i dette ene Individ.

Don Juan er altsaa Udtrykket for det Dæmoniske, bestemmet som det Sandselige, Faust er Udtrykket for det Dæmoniske, bestemmet som det Aandelige, den christelige Aand udelukker. Disse Ideer staae i et væsentligt Forhold til hinanden, og have megen Lighed, og man kunde altsaa vente, at de ogsaa havde det tilfælleds, at de begge vare blevne opbevarede i et Sagn. Dette er som bekjendt Tilfældet med Faust. Der existerer en Folkebog, hvis Titel er nokſom bekjendt, om den end selv er mindre brugt, hvilket især er besynderligt i vor Tid, hvor man har saa travlt med Ideen til Faust. Saaledes gaaer det, medens enhver vordende Privatdocent eller Professor, som aandelig moden, mener at accreditere sig ved det læsende Publicums Hof ved at udgive en Bog om Faust, hvori han trolig gjentager hvad alle andre Licentiater og videnskabelige Confirmander allerede have sagt, saa mener han at turde overse en saadan lille ubetydelig Folkebog. Det falder ham aldrig ind, at det dog er saa skjønt, at det sande Store er tilfælleds for Alle, at en Bondekarl gaaer hen til Triblers Enke eller til en Visekone paa Halmtorvet, og læser den halv-

høit for sig selv paa samme Tid som Göthe digter en Faust. Og i Sandhed, denne Folkebog fortjener at paaagtes, den har fremfor Alt, hvad man anpriser som en hæderlig Egenskab ved Viin, den har Bouquet, den er en fortræffelig Afpropning fra Middelalderen, og idet man aabner den, strømmer en saa krydret, liflig og eiendommelig Duft En imode, at man bliver ganske besynderlig tilmode. Dog nok herom, det jeg vilde gjøre opmærksom paa var blot, at der intet saadant Sagn findes om Don Juan. Ingen Folkebog, ingen Vise har ved bestandig at udkomme i dette Aar bevaret den i Erindringen. Formodentlig har der dog existeret et Sagn, men dette har efter al Sandsynlighed indskrænket sig til et ganske enkelt Vink, der maaskee har været endnu kortere end de faa Stropher, der ligge til Grund for Bürgers Lenore. Maaskee har det blot indeholdt en Talangivelse, thi jeg skulde tage meget feil, om ikke det nærværende Tal 1003 tilhører et Sagn. Et Sagn, der ikke indeholder Andet, synes noget fattigt, og forsaavidt lader det sig let forklare, at det ikke er skriftlig optaget, men dog er dette Tal en fortræffelig Egenskab, en lyrisk Dumdristighed, som Mange maaskee ikke bemærke, fordi de ere saa vante til at see det. Skjøndt denne Idee saaledes ikke har fundet sit Udtryk i et Folkesagn, saa er den paa en anden Maade bleven opbevaret. Som bekjendt har nemlig Don Juan existeret langt tilbage i Tiden som et Fjellebodsstykke, ja dette er vel egentlig dets første Existens. Men her er Ideen bleven opfattet comisk, som det overhovedet er mærkeligt, at saa dygtig Middelalderen var i at udruste Idealer, ligesaa sikker var den i at see det Comiske, der laae i Idealets overnaturlige Størrelse. At gjøre Don Juan til en Pralhans, der bildte sig ind at have forført alle Piger, at lade Leporello troe hans Logne, var vel ikke et aldeles uheldigt comisk Anlæg. Og har dette end ikke været Tilfælde, har dette end ikke været Opfattelse, saa kunde den comiske Vending dog aldrig udeblive, da den ligger i Modsigelsen mellem Helten og det Theater, han bevæger sig paa. Saaledes kan man ogsaa lade Middelalderen fortælle om Helte, der vare saa kraftfuldt

byggede, at de havde en halv Alen mellem Dinene, men hvis et almindeligt Menneske vilde træde frem paa Scenen og give sig Mine af at have en halv Alen mellem Dinene, saa er det Comiske i fuld Gang.

Hvad her er blevet sagt angaaende Sagnet om Don Juan, skulde ikke her have fundet sin Plads, hvis det ikke stod i et nærmere Forhold til denne Undersøgelses Gjenstand, hvis det ikke tjente til at føre Tanken til det engang bestemte Maal. Grunden til, at denne Idee i Sammenligning med Faust har en saa fattig Fortid, ligger vistnok deri, at der laae noget Gaadefuldt i den, saa længe man ikke indsaae, at Musik var dens egentlige Medium. Faust er Idee, men en Idee, der tillige væsentlig er Individ. At tænke sig det aandelig-dæmoniske concentreret i eet Individ er Tænkningens egen Medsør, hvorimod at tænke sig det Sandselige i et Individ ikke lader sig gjøre. Don Juan ligger i den bestandige Svæven mellem at være Idee, det vil sige Kraft, Liv, — og Individ. Men denne Svæven er den musikalske Zittren. Naar Havet bevæger sig oprørt, da danne i denne Uro de skummende Bølger Billeder, ligesom Væsener; det er som om det var disse Væsener, der satte Bølgerne i Bevægelse, og dog er det omvendt Bølgegangen, der danner dem. Saaledes er Don Juan et Billede, der bestandig kommer tilsyne, men ikke vinder Skikkelse og Consistens, et Individ, der bestandig dannes, men ikke bliver færdigt, hvis Historie man intet Andet fornemmer om, end ved at lytte til Bølgernes Larmen. Naar Don Juan fastholdes saaledes, da bliver der Mening og dyb Betydning i Alt. Tænker jeg mig et enkelt Individ, seer jeg ham eller hører jeg ham tale, saa bliver det comisk, at han har forført 1003; thi saasnart han er et enkelt Individ, falder Accenten paa et ganske andet Sted; det udhæves nemlig, hvem han har forført og hvorledes. Sagnets og Folketroens Naivetet kan det lykkes at udsige Sligt uden at ahne det Comiske; Reflexionen er det umuligt for. Naar han derimod opfattes i Musik, da har jeg ikke det enkelte Individ, da har jeg Naturmagten, det Dæmoniske, der ligesaalidt bliver træt

af at forføre eller færdigt med at forføre som Vinden med at storme, Havet med at vugge sig, eller et Vandfald med at styrte sig ned fra sin Høide. Forsaavidt kan Tallet paa de Forførte ligesaa godt være et hvilketsomhelst andet, langt større. Det er ofte et ikke let Arbeide, naar man skal oversætte Texten til en Opera, at gjøre dette saa nøiagtigt, at Oversættelsen ikke blot bliver syngelig, men i Mening nogenlunde harmonerer med Texten og saaledes med Musikken. Som et Exempel paa, at det stundom kan være aldeles ligegyldigt, vil jeg anføre Talstørrelsen i Listen i Don Juan, uden at jeg derfor tager Sagen saa letsindigt som Folk vel i Almindelighed vilde tage det, og mene, at Sligt kommer det ikke an paa. Jeg tager tvertimod Sagen i høi Grad æsthetisk alvorligt og derfor mener jeg, at det er ligegyldigt. Kun vil jeg anprise een Egenskab ved det Tal 1003, at det nemlig er ulige og tilfældigt, hvilket ingenlunde er uvigtigt, det gjør nemlig det Indtryk, at Listen ingenlunde er afsluttet, men at Don Juan tvertimod er i Farten; man kommer næsten til at beklage Leporello, der ikke blot skal, som han selv siger, holde Vagt udenfor Døren, men derhos føre et saa vidtloftigt Bogholderi, at det kunde give en routineret Expeditionssecretair nok at bestille.

Saaledes som Sandseligheden er opfattet i Don Juan — som Princip — har den aldrig før været opfattet i Verden; det Erotiske bestemmes derfor ogsaa her ved et andet Prædikat, Erotikken er her Forførelse. Mærkeligt nok, Ideen til en Forfører mangler Græciteten aldeles. Ingenlunde er det min Mening derfor at ville rose Græciteten, thi saavel Guder som Mennesker vare, hvad der er Alle vitterligt nok, skjødesløse i Elskovssager; ikke heller at dadle Christendommen; thi den har jo kun Ideen udenfor sig. Grunden til, at Græciteten mangler denne Idee, ligger deri, at hele dens Liv er bestemt som Individualitet. Det Sjælelige er saaledes det Fremherskende eller altid i Samklang med det Sandselige. Dens Elskov var derfor sjælelig, ikke sandselig, og det er det, der indgyder den Blufærdighed, der hviler over al græsk Elskov. De forelskede

dem i en Pige, de satte Himmel og Jord i Bevægelse for at komme i Besiddelse af hende, naar dette lykkedes dem, da bleve de maaskee trætte deraf og søgte ny Elskov. I Ustadighed kunde de vel have en vis Lighed med Don Juan, og for blot at nævne een, Herkules kunde vel bringe en ret antagelig Liste tilveie, naar man betænker, at han stundom tog sig af hele Familier, der talte indtil 50 Pigebørn, og saaledes som en Familie-Svigerson gjorde det af med dem alle, efter Nogles Beretning i een eneste Nat. Imidlertid er han dog væsentlig forskjellig fra en Don Juan, han er ingen Forfører. Naar man nemlig tænker den græske Elskov, saa er den ifølge sit Begreb væsentlig trofast, netop fordi den er sjælelig, og det er det Tilfældige i det enkelte Individ, at han elsker Flere, og i Forhold til de Flere han elsker er det igjen tilfældigt, hver Gang han elsker en Ny; idet han elsker Een, tænker han ikke paa den Næste. Don Juan er derimod fra Grunden af en Forfører. Hans Elskov er ikke sjælelig men sandselig, og sandselig Elskov er efter sit Begreb ikke trofast, men absolut trolos, den elsker ikke Een, men Alle, det vil sige, den forfører Alle. Den er nemlig kun i Momentet, men Momentet er i Begrebet tænkt Summen af Momenter, og saaledes har vi Forføreren. Den ridderlige Elskov er ogsaa sjælelig og derfor ifølge sit Begreb væsentlig trofast, kun den sandselige er efter sit Begreb væsentlig trolos. Men denne dens Troloshed viser sig ogsaa paa en anden Maade, den bliver nemlig bestandig kun en Gjentagelse. Den sjælelige Elskov har i dobbelt Forstand det Dialektiske i sig. Deels har den nemlig Tvivlen og Uroen i sig, om den ogsaa vil blive lykkelig, see sit Ønske opfyldt og blive elsket. Denne Bekymring har den sandselige Elskov ikke. Selv en Jupiter er uvis paa sin Seir, og dette kan ikke være anderledes, ja han selv kan ikke ønske det anderledes. Med Don Juan er dette ikke Tilfælde, han gjør kort Proces og maa altid tænkes absolut seierrig. Dette kunde synes en Fordeel for ham, men er dog egentlig en Fattigdom. Paa den anden Side har den sjælelige Elskov ogsaa en anden Dialektik, den er nemlig en forskjellig ogsaa i Forhold til ethvert en-

kelt Individ, der er Elskovens Gjenstand. Deri ligger dens Rigdom, dens fyldige Indhold. Saaledes er dette ikke Tilfældet med Don Juan. Dertil har han nemlig ikke Tid, Alt er for ham blot Momentets Sag. At see hende og elske hende, det var Eet, det kan man i en vis Forstand sige om den sjælelige Elskov, men deri er der ogsaa blot antydet en Begyndelse. Med Hensyn til Don Juan gjælder det paa en anden Maade. At see hende og elske hende er Eet, dette er i Momentet, i samme Moment er Alt forbi, og det Samme gjentager sig i det Uendelige. Tænker man det Sjælelige ind i Don Juan, saa bliver det en Latterlighed og en Selvmodsigelse, der end ikke er i Ideens Medfør, at sætte 1003 ved Spanien. Det bliver en Overdrivelse, som virker forstyrrende, om man end vilde bilde sig ind, at man tænkte ham idealt. Har man nu ikke andet Medium for at beskrive denne Elskov end Sproget, saa er man i Forlegenhed, thi saasnart man har opgivet den Naivetet, der i al Troskyldighed kan fastholde, at der ved Spanien staae 1003, saa fordrer man noget Mere, nemlig den sjælelige Individualiseren. Det Æsthetiske er ingenlunde tilfredsstillet ved at man saaledes slaaer Alt i Hartkorn og vil forbause ved Talstørrelser. Den sjælelige Elskov bevæger sig netop i det individuelle Livs rige Mangfoldighed, hvor Nuancerne ere det egentlig Betydningsfulde. Den sandselige Elskov kan derimod slaae Alt i Hartkorn. Det Væsentlige for den er Ovindeligheden ganske abstrakt, og i det Høieste den mere sandselige Differens. Den sjælelige Elskov er Bestaaen i Tiden, den sandselige Forsvinden i Tiden, men det Medium, som udtrykker dette, er netop Musikken. Dette er Musikken ypperlig skikket til at udføre, da den er langt abstraktere end Sproget og derfor ikke udtaler det Enkelte men det Almindelige i hele dets Almindelighed, og dog udtaler denne Almindelighed ikke i Reflektionens Abstraction, men i Umiddelbarhedens Conkretion. Som et Exempel paa, hvad jeg mener, vil jeg lidt nærmere omtale den anden Tjener-Arie: Listen paa de Forførte. Dette Nummer kan ansees for Don Juans egentlige Epos. Gjør altsaa Experimentet, hvis Du tvivler om Rig-

tigheden af mit Udsagn! Tænk Dig en Digter, udrustet af Naturen lykkeligere end Nogen før ham, giv ham Udtrykkets Frodighed, giv ham Herredømme og Myndighed over Sprogets Magter, lad Alt, hvori der er Livsaande, være ham lydigt, hans mindste Vink underdanigt, lad Alt vente færdigt og beredt paa hans Commando-Ord, lad ham være omringet af en talrig Skare af lette Blinkere, rapfødede Jilbud, der indhente Tanken i dens hurtigste Flugt, lad Intet kunne undgaae ham, ikke den mindste Bevægelse, lad ingen Hemmelighed, intet Uudsigeligt blive tilbage for ham i den hele Verden — giv ham derpaa den Opgave at besynge Don Juan episk, at oprulle Listen paa de Forførte. Hvad vil Følgen blive! — Han vorder aldrig færdig. Det Episke har den Feil, om man saa vil, at det kan blive ved saalænge som det skal være, hans Helt, Improvisatoren, Don Juan kan blive ved saalænge det skal være. Digteren vil nu gaae ind i Mangfoldigheden, der vil bestandig blive nok deri, der vil glæde, men han vil aldrig opnaae den Virkning, som Mozart har opnaaet; thi selv om han omsider blev færdig, vilde han dog ikke have sagt det Halve af det, Mozart i dette ene Nummer har udtrykt. Mozart har nu ikke indladt sig paa Mangfoldigheden, det er visse store Formationer, der bevæge sig forbi. Dette har sin tilstrækkelige Grund i Mediet selv, i Musikken, der er for abstrakt til at udtrykke Differenserne. Det musikalske Epos bliver saaledes forholdsvis noget kort, og dog har det paa en uforlignelig Maade den episke Egenskab at kunne blive ved saalænge det skal være, da man nemlig bestandig kan lade det begynde forfra og høre det og atter høre det, netop fordi det Almindelige er udtrykt og i Umiddelbarhedens Concretion. Man hører ikke her Don Juan som et enkelt Individ, ikke hans Tale, men man hører Stemmen, Sandseligheds Røst, og den hører man gjennem Ovindelighedens Længsler. Kun paa den Maade kan Don Juan blive episk, at han bestandig bliver færdig og bestandig kan begynde forfra, thi hans Liv er Summen af repellerende Momenter, der ingen Sammenhæng have, hans Liv er som Momentet Summen af

Momenter, som Summen af Momenter Momentet. I denne Almindelighed, i denne Svæven mellem at være Individ og Naturkraft ligger Don Juan; saasnart han bliver Individ faaer det Æsthetiske ganske andre Kategorier. Derfor er det ogsaa ganske i sin Orden og har dyb indre Betydning, at i den Forførelse, der foregaaer i Stykket, Zerlines, Pigen er en almindelig Bondepige. Hykkelske Æsthetikere, der under Skin af at forstaae Digtere og Componister bidrage Alt til disses Misforstaaelse, ville maaskee belære os, at Zerline er en ualmindelig Pige. Enhver, der mener dette, viser, at han har totalt misforstaaet Mozart og at han bruger feile Kategorier. At han misforstaaer Mozart er klart nok; thi Mozart har med Flid holdt Zerline saa ubetydelig som muligt, Noget som ogsaa Hotho er opmærksom paa, uden dog at see den dybe Grund. Hvis nemlig Don Juans Elskov havde været anderledes bestemt end som sandselig, hvis han i aandelig Betydning havde været en Forfører, Noget, der senere skal blive Gjenstand for Betragtningen, da vilde det have været en Grundfeil ved Stykket, at Heltinden i den Forførelse, der dramatisk beskæftiger os i Stykket, er en lille Bondepige. Da fordrede det Æsthetiske, at man havde sat ham en vanskeligere Opgave. For Don Juan derimod gjælder disse Differenser ikke. Hvis jeg kunde tænke mig, at han førte en slig Tale om sig selv, da vilde han maaskee sige: „I tager feil, jeg er ingen Ægtemand, der behøver en ualmindelig Pige for at blive lykkelig; det, hvorved jeg bliver lykkelig, har enhver Pige, og derfor tager jeg dem alle.“ Saaledes maae de Ord forstaaes, jeg alt tidligere har berørt: selv tre Snese Aars Coquetter — eller et andetsteds: pur chè porti la gonella, voi sapete quel chè fà. For Don Juan er enhver Pige en almindelig Pige, ethvert Elskovseventyr en Hverdagshistorie. Zerline er ung og smuk, og hun er en Qvinde, dette er det Ualmindelige, som hun har tilfælleds med hundrede Andre, men det er ikke det Ualmindelige, Don Juan attraaer, men det Almindelige, det, hun har tilfælleds med enhver Qvinde. Hvis dette ikke forholder sig saaledes, saa ophører Don Juan at

være absolut musikalsk, saa fordrer det Æsthetiske Ordet, Replikken, medens nu, da det er Tilfældet, Don Juan er absolut musikalsk. Ogsaa fra en anden Side vil jeg belyse dette af Stykkets indre Bygning. Elvira er Don Juan en farlig Fjende; i de Replikker, der skyldes den danske Oversætter, udhæves dette ofte. At det er en Feil, at Don Juan faaer Replik, er vistnok, men deraf følger ikke, at Replikken ikke skulde indeholde en enkelt god Bemærkning. Don Juan frygter altsaa Elvira. Nu mener formodentlig een og anden Æsthetiker grundig at forklare dette ved at fremkomme med en lang Passiar om, at Elvire er en ualmindelig Pige o. s. v. Dette er Alt skudt forbi. Hun er ham farlig, fordi hun er forført. I samme Forstand, aldeles i samme Forstand, bliver Zerline ham farlig, naar hun er forført. Saasnart hun er forført er hun løftet op i en høiere Sphære, der er en Bevidsthed i hende, som Don Juan ikke har. Derfor er hun ham farlig. Det er altsaa igjen ikke ved det Tilfældige, men ved det Almindelige, hun er ham farlig.

Don Juan er altsaa Forfører, hans Erotik Forførelse. Hermed er nu vel sagt Meget, naar det forstaaes rettelig, Lidet, naar det opfattes med en vis almindelig Uklarhed. Vi have allerede seet, at det Begreb, en Forfører, med Hensyn til Don Juan væsentlig er modificeret, idet Gjenstanden for hans Attraa er det Sandselige og dette alene. Dette var af Betydning for at vise det Musikalske i Don Juan. I Oldtiden fandt det Sandselige sit Udtryk i Plastikens tause Stilhed, i den christelige Verden maatte det Sandselige bruse i hele sin utaalmodige Lidenskab. Skjøndt man nu saaledes med Sandhed kan sige, at Don Juan er en Forfører, saa har dette Udtryk, der let kan virke forstyrrende paa enkelte Æsthetikeres svage Hjerner, ofte givet Anledning til Misforstaaelse, idet man har skrabt Løst og Fast sammen, hvad der kunde siges om en saadan, og uden videre overført det paa Don Juan. Snart har man da lagt sin egen Underfundighed for Dagen ved at opspore Don Juans, snart har man snakket sig hæs for at forklare hans Ænker og Snedighed,

kort sagt, det Ord Forfører har givet Anledning til, at Enhver har været imod ham som han kunde bedst, har bragt sin Skjærv til en total Misforstaaelse. Om Don Juan maa man bruge det Udtryk Forfører med stor Forsigtighed, saafremt det er Een mere magtpaaliggende at sige noget Rigtigt, end at sige noget Hvilketsomhelst. Dette er ikke fordi Don Juan er for god, men fordi han slet ikke falder ind under ethiske Bestemmelser. Jeg vilde derfor hellere kalde ham en Bedrager, da der dog altid ligger noget mere Tvetydigt deri. Til at være Forfører hører der altid en vis Reflexion og Bevidsthed, og saasnart denne er tilstede, da kan det være paa sit Sted at tale om List og Ränker og snedige Anlob. Denne Bevidsthed mangler Don Juan. Han forfører derfor ikke. Han attraaer, denne Attraa virker forførende; forsaavidt forfører han. Han nyder Attraaens Tilfredsstillelse; saasnart han har nydt den, da søger han en ny Gjenstand og saaledes i det Uendelige. Han bedrager vel derfor, men dog ikke saaledes, at han forud anlægger sit Bedrageri, det er Sandselighedens egen Magt, der bedrager de Forførte, og det er snarere en Art Nemesis. Han attraaer og bliver bestandig ved at attraae, og nyder bestandig Attraaens Tilfredsstillelse. Til at være en Forfører mangler han Tiden for, hvori han lægger sin Plan, og Tiden efter, hvori han bliver sig sin Handling bevidst. En Forfører bør derfor være i Besiddelse af en Magt, som Don Juan ikke har, hvor vel udrustet han forøvrigt er — Ordets Magt. Saasnart vi give ham Ordets Magt, ophører han at være musikalsk, og den æsthetiske Interesse bliver en ganske anden. Achim v. Arnim taler etsteds om en Forfører i en ganske anden Stil, en Forfører, der falder ind under ethiske Bestemmelser. Om ham bruger han et Udtryk, som i Sandhed, Dristighed og Prægnans næsten kan maale sig med et Buestrøg af Mozart. Han siger, han kunde saaledes tale med en Qvinde, at hvis Fanden tog ham, saa snakkede han sig fra det, dersom han kunde komme til at tale med hans Oldemoder. Dette er den egentlige Forfører, den æsthetiske Interesse er her ogsaa en anden, nemlig: hvorledes,

Methoden. Derfor ligger der noget meget Dybsindigt i, hvad der maaskee er undgaaet de Flestes Opmærksomhed, at Faust, der reproducerer Don Juan, kun forfører 1 Pige, medens Don Juan i hundredviis; men denne ene Pige er da ogsaa i intensiv Forstand ganske anderledes forført og tilintetgjort end alle de, Don Juan har bedraget; netop fordi Faust som Reproduktion har Aandens Bestemmelse i sig. En saadan Forførers Kraft er Talen, det vil sige Løgnen. Jeg hørte for nogle Dage siden en Landsoldat tale med en Anden om en Tredie, der havde bedraget en Pige; han gav ikke nogen vidtløftig Beskrivelse, og dog var hans Udtryk ganske fortræffeligt: „han kunde saadan med Løgn og saadan." En slig Forfører er af en ganske anden Art end Don Juan, er væsentlig forskjellig fra ham, som man og kan see deraf, at han og hans Virksomhed er i høi Grad umusikalsk og i æsthetisk Henseende ligger indenfor Bestemmelsen af det Interessante. Gjenstanden for hans Attraa er derfor ogsaa, naar man tænker ham æsthetisk rigtig, noget Mere end det blot Sandselige.

Men hvad er det da for en Kraft, hvormed Don Juan forfører? Det er Attraaens, den sandselige Attraaes Energi. Han attraaer i enhver Qvinde den hele Qvindelighed og deri ligger den sandselig idealiserende Magt, med hvilken han paa engang forskjønner og beseirer sit Bytte. Refleren af denne gigantiske Lidenskab forskjønner og udvikler det Attraaede, det rødmer i forhøiet Skjønhed ved dens Gjenskin. Som den Begeistredes Ild med forførerisk Glands belyser selv de Uvedkommende, der staae i Forhold til ham, saaledes forklarer han i en langt dybere Forstand enhver Pige, da hans Forhold til hende er et væsentligt. Derfor svinde for ham alle endelige Differenser bort i Sammenligning med hvad der er Hovedsagen: at være en Qvinde. De Ældre forynger han ind i Qvindelighedens skjønne Midte, Børn næsten modner han i et Nu; Alt hvad der er Qvinde er hans Bytte (pur chè porti la gonella voi sapete quel chè là). Imidlertid skal man nu ingenlunde forstaae det saaledes, som om hans Sandselighed var Blindhed; instinctagtigt veed han meget godt at gjøre For-

skjel, og fremfor Alt, han idealiserer. Tænker jeg her et Øieblik tilbage paa et foregaaende Stadium, paa Pagen, saa vil Læseren maaskee erindre, at jeg allerede dengang, da der var Tale om ham, sammenstillede en Replik af Pagen med en Replik af Don Juan. Den mythiske Page lod jeg blive staaende, den virkelige lod jeg gaae til Armeen. Tænkte jeg mig nu, at den mythiske Page havde losrevet sig, var kommen i Bevægelse, saa vilde jeg her erindre om en Replik af Pagen, der passer paa Don Juan. Idet Cherubin nemlig let som en Fugl og dristig springer ud af Vinduet, gjør det et saa stærkt Indtryk paa Susanne, at hun er nær ved at daane, og da hun er kommen til sig selv udbryder hun: „see, hvor han løber — naa, gjør han ikke Lykke blandt Pigerne." Dette er nemlig ganske rigtigt sagt af Susanne, og Grunden til hendes Daanen er ikke blot Forestillingen om det dristige Spring, men snarere at han allerede har gjort Lykke hos hende. Pagen er nemlig den tilkommende Don Juan, uden at dette dog maa forstaaes paa saa latterlig en Maade, som om Pagen ved at blive ældre blev Don Juan. Nu gjør Don Juan ikke blot Lykke blandt Pigerne, men han gjør Pigerne lykkelige og — ulykkelige, men besynderligt nok, saaledes er det, de vil have det, og det var en daarlig Pige, der ikke ønskede at blive ulykkelig for engang at have været lykkelig med Don Juan. Vedbliver jeg derfor end at kalde Don Juan en Forfører, saa tænker jeg mig ham dog ingenlunde lumskeligen udkastende sine Planer, snedigen beregnende Virkningen af sine Intriguer; det hvorved han bedrager er Sandseligheedens Genialitet, hvis Incarnation han ligesom er. Klogtig Besindighed mangler ham; hans Liv er skummende som den Viin, han styrker sig paa, hans Liv er bevæget som de Toner, der ledsage hans glade Maaltid, altid er han triumpherende. Han behøver ingen Forberedelse, intet Anlæg, ingen Tid; thi han er altid færdig, Kraften er nemlig bestandig i ham og Attraaen ogsaa, og kun naar han attraaer er han ret i sit Element. Han sidder tilbords, glad som en Gud svinger

han Pokalen — han reiser sig med Servietten i Haanden, færdig til Angreb. Om Leporello vakte ham midt om Natten, han vaagner op, altid sikker paa sin Seir. Men denne Kraft, denne Magt kan Ordet ikke udtrykke, kun Musikken kan give os en Forestilling derom; den er nemlig for Reflexionen og Tanken uudsigelig. En ethisk bestemmet Forførers List kan jeg tydelig fremsætte i Ord, og Musikken vilde forgjæves vove sig til at løse denne Opgave. Med Don Juan forholder det sig omvendt. Hvad er det for en Magt? — Ingen kan sige det, selv hvis jeg spurgte Zerline derom, for hun gaaer paa Ballet: hvad er det for en Magt, hvormed han fængsler dig? — saa vilde hun svare: man veed det ikke; og jeg vilde sige: vel talt, mit Barn! Du taler visere end Indernes Vismænd, richtig, das weiß man nicht; og Ulykken er, at jeg heller ikke kan sige dig det.

Denne Kraft i Don Juan, denne Almagt, dette Liv kan kun Musikken udtrykke, og jeg veed intet andet Prædikat derom, end: det er livsfrodig Munterhed. Naar derfor Kruse lader Don Juan sige, idet han træder ind paa Scenen ved Zerlines Bryllup: „Muntert, Børn! I er jo Alle klædte som til Bryllup," saa siger han noget ganske Rigtigt og tillige noget Mere end han maaskee tænker paa. Munterheden fører han nemlig selv med sig, og hvad Brylluppet angaaer, saa er det ikke uden Betydning, at de alle ere klædte som til Bryllup; thi Don Juan er ikke blot Mand for Zerline, men han festligholder med Spil og Sang de unge Pigers Bryllup i det hele Sogn. Hvad Under da, at de flokkes om ham, de glade Piger. Og de blive heller ikke skuffede, thi han har Nok for dem Alle. Smiger, Sukke, dristige Blikke, sagte Haandtryk, hemmelig Hvidskeri, den farlige Nærhed, den fristende Fjernelse — og det er dog kun de mindre Mysterier, Gaver før Brylluppet. Det er en Fryd for Don Juan at skue ud over en saadan riig Høst, det hele Sogn tager han sig af, og dog koster det ham maaskee ikke saa lang Tid, som Leporello bruger paa Contoiret.

Ved det her Udviklede er Tanken da atter ledet hen paa det, der er Undersøgelsens egentlige Gjenstand, at Don Juan er absolut musikalsk. Han attraaer sandseligt, han forfører ved Sandselighedens dæmoniske Magt, han forfører Alle. Ordet, Replikken tilkommer ham ikke; da bliver han strax et reflekterende Individ. Han har overhovedet ikke saaledes Bestaaen, men han haster i en evig Forsvinden, netop ligesom Musikken, om hvilken det gjælder, at den er forbi, saasnart den har ophørt at lyde, og kun bliver til igjen, idet den atter lyder. Naar jeg end derfor her vilde opkaste det Spørgsmaal, hvorledes seer Don Juan ud, er han smuk, ung eller ældre, hvor gammel vel omtrent, saa er det ikkun en Accommodation fra min Side, og hvad der herom kan siges kan kun vente at finde en Plads her i samme Betydning, som en tolereret Sekt finder det i Statskirken. Skjøn er han, ikke ganske ung; skulde jeg foreslaae en Alder, da vilde jeg foreslaae 33 Aar, det er nemlig Generations-Alderen. Det Betænkelige ved at indlade sig paa saadanne Undersøgelser ligger i, at man let taber det Totale, idet man dvæler ved det Enkelte, som om det var ved sin Skjønhed eller hvad man forresten kunde nævne, at Don Juan forførte; man seer ham da, men man hører ham ikke længer, og derved er han tabt. Hvis jeg derfor nu vilde, ligesom for om muligt at gjøre Mit til at forhjælpe Læseren til en Anskuelse af Don Juan, sige: see der staaer han, seer hvor hans Øie flammer, hans Læbe løfter sig i et Smiil, saa sikker er han paa sin Seier, betragt hans kongelige Blik, det fordrer hvad Keiserens er, see hvor let han træder ind i Dandsen, hvor stolt han rækker Haanden, hvo er den Lykkelige, den bydes — eller jeg vilde sige: see, der staaer han i Skovens Skygge, han læner sig til et Træ, han ledsager sig paa en Guitarre, og see, hist forsvinder en ung Pige mellem Træerne, ængstet som et opskræmmet Vildt, men han haster ikke, han veed, hun søger ham; — eller jeg vilde sige: der hviler han ved Søens Bred i den lyse Nat, saa skjøn, at Maanen standser og gjenlever sin Ungdoms Elskov, saa skjøn, at Byens unge Piger gave Meget for at turde liste sig hen

og benytte Øieblikkets Mørke, medens Maanen stiger op igjen for at lyse paa Himlen, til at kysse ham — hvis jeg gjorde det, vilde den opmærksomme Læser sige: see, der har han fordærvet sig Alt, der har han selv glemt, at Don Juan ikke skal sees men høres. Derfor gjør jeg det heller ikke, men jeg siger: hør Don Juan, det vil sige, kan Du ikke ved at høre Don Juan faae en Forestilling om ham, saa kan Du det aldrig. Hør hans Livs Begyndelse; som Lynet vikler sig ud af Tordenskyens Mørke, saaledes bryder han frem af Alvorens Dyb, hurtigere end Lynets Fart, ustadigere end denne og dog ligesaa taktfast; hør hvor han styrter sig ned i Livets Mangfoldighed, hvor han bryder sig mod dens faste Dæmning, hør disse lette dandsende Violintoner, hør Glædens Vink, hør Lystens Jubel, hør Nydelsens festlige Salighed, hør hans vilde Flugt; sig selv iler han forbi, stedse hurtigere, stedse ustandseligere, hør Lidenskabens tvivlesløse Begjæring, hør Elskovens Susen, hør Fristelsens Hvidskken, hør Forførelsens Hvirvel, hør Øieblikkets Stilhed — hør, hør, hør Mozarts Don Juan.

---

2. Andre Bearbeidelser af Don Juan, betragtede i Forhold til den musikalske Opfattelse.

Ideen til Faust har, som bekjendt, været Gjenstand for en Mangfoldighed af Opfattelser; derimod er dette ingenlunde Tilfældet med Don Juan. Det kunde synes besynderligt, saa meget mere som denne sidste Idee betegner et langt universellere Afsnit i det individuelle Livs Udvikling end den første. Imidlertid lader det sig let forklare netop deraf, at det Faustiske forudsætter en saadan aandelig Modenhed, der gjør en Opfattelse langt naturligere. Dertil kommer, hvad jeg alt ovenfor har erindret med Hensyn til den

Omstændighed, at der ikke i den Forstand existerer et Sagn om Don Juan, at man dunkelt har følt Vanskeligheden med Hensyn til Mediet, indtil Mozart opdagede Mediet og Ideen. Fra det Øieblik af er Ideen først kommen til sin sande Værdighed, og har da atter mere end nogensinde udfyldt et Tidsrum i det individuelle Liv, men saa satisficerende, at Trangen til digterisk at udskille det i Phantasien Oplevede ikke blev til en poetisk Nødvendighed. Dette er igjen et indirecte Bevis for den Mozartske Operas absolute classiske Værdi. Det Ideale i denne Retning havde allerede fundet sit i den Grad fuldendte kunstneriske Udtryk, at det vel kunde virke fristende men ikke fristende til digterisk Productivitet. Fristende har den Mozartske Musik vistnok været, thi hvor var der vel et ungt Menneske, der ikke har havt Øieblikke i sit Liv, da han havde givet sit halve Rige for at være en Don Juan, eller maaskee det hele; hvor han havde givet sin halve Levetid for eet Aar at være Don Juan, eller maaskee sin hele. Men derved blev det da ogsaa de dybere Naturer, der vare berørte af Ideen, de fandt enhver, endog den sagteste Luftning, udtrykt i Mozarts Musik; de fandt i dens grandiose Lidenskab et fuldtonigt Udtryk for hvad der bevægede sig i dens eget Indre, de fornam, hvorledes hver Stemning stræbte hen til hiin Musik, lig som Bækken haster hen for at tabe sig i Havets Uendelighed. Disse Naturer fandt i den Mozartske Don Juan ligesaa meget Text som Commentar, og medens de saaledes gled hen og ned i dens Musik, nød Glæden af at tabe sig selv, vandt de tillige Beundringens Rigdom. Den Mozartske Musik var i ingen Henseende for snæver, tvertimod, deres egne Stemninger udvidedes, antoge en overnaturlig Størrelse, idet man gjenfandt dem i Mozart. De lavere Naturer, som ingen Uendelighed ahne, ingen Uendelighed fatte, Fuskerne, som mente selv at være en Don Juan, fordi de havde knebet en Bondepige i Kinden, slynget deres Arm om en Opvartningspige eller bragt en lille Jomfru til at rødme, de forstode naturligviis hverken Ideen eller Mozart, eller selv at frembringe en Don Juan, uden en

latterlig Vanskabning, en Familie-Afgud, der maaskee for nogle Cousiners taagede Sentimental-Blikke syntes en sand Don Juan, Indbegrebet af al Elskværdighed. I den Forstand har Faust endnu aldrig fundet et Udtryk, og kan, som ovenfor bemærket, aldrig finde det, paa Grund af, at Ideen er langt concretere. En Opfattelse af Faust kan fortjene at kaldes fuldendt, og dog vil en følgende Slægt affede en ny Faust, medens Don Juan paa Grund af Ideens abstracte Charakteer lever evigt til alle Tider, og at ville levere en Don Juan efter Mozart bliver altid at ville skrive en Ilias post Homerum, i en endnu langt dybere Forstand end det gjælder om Homer.

Om det her Udviklede nu ogsaa forholder sig rigtigt, saa følger dog ingenlunde deraf, at ikke en enkelt begavet Natur skulde have forsøgt sig i ogsaa paa en anden Maade at opsatte Don Juan. At det forholder sig saaledes, veed Enhver, men hvad Enhver maaskee ikke har lagt Mærke til er, at Typen for alle andre Opfattelser væsentlig er Molieres Don Juan; men denne er jo igjen meget ældre end Mozarts, og tillige comisk og forholder sig til Mozarts Don Juan som et Eventyr efter Musæus's Opfattelse forholder sig til en Tiecks Bearbeidelse. Forsaavidt kan jeg egentlig indskrænke mig til, at omtale den Molieresk e Don Juan, og idet jeg æsthetisk søger at vurdere den, tillige indirecte at vurdere de andre Opfattelser. Dog vil jeg gjøre en Undtagelse med Heibergs Don Juan. Han erklærer selv paa Titlen, at den er „tildeels efter Moliere." Dette er nu ogsaa ganske vist, men dog har Heibergs Stykke et stort Fortrin for Molieres. Dette har nu vel sin Grund i det skikkre æsthetiske Blik, hvormed Heiberg altid opfatter sin Opgave, den Smag, hvormed han veed at distinguere, men det er dog ikke umuligt, at i nærværende Tilfælde Prof. Heiberg indirecte var paavirket af Mozarts Opfattelse, til at see nemlig, hvorledes Don Juan maa opfattes, saasnart man ikke vil lade Musikken være det egentlige Udtryk eller føre ham ind under ganske andre æsthetiske Kategorier. Prof. Hauch har ogsaa leveret en

Don Juan, der er ifærd med at ville falde ind under Bestemmelsen af det Interessante. Idet jeg altsaa nu gaaer over til at omtale den anden Formation af Bearbeidelser af Don Juan, saa behøver jeg vel ikke at erindre Læseren om, at dette ikke skeer i nærværende lille Undersøgelse for disses egen Skyld, men kun for fuldstændigere, end det har været muligt i det Foregaaende, at belyse Betydningen af den musikalske Opfattelse.

Vendepunktet i Opfattelsen af Don Juan er allerede ovenfor blevet betegnet saaledes: saasnart han faaer Replik, er Alt forandret. Den Reflexion nemlig, der motiverer Replikken, reflekterer ham ud af den Dunkelhed, hvori han kun er musikalsk hørlig. Forsaavidt kunde det synes, at Don Juan maaskee allerbedst lod sig opfatte som Ballet. Det er ogsaa bekjendt nok, at han er bleven opfattet saaledes. Imidlertid maa man dog rose denne Opfattelse for at have kjendt sine Kræfter, og den har derfor indskrænket sig til den sidste Scene, hvor Lidenskaben i Don Juan lettest maatte blive synlig i det pantomimiske Muskelspil. Følgen heraf er igjen, at Don Juan ikke fremstilles efter sin væsentlige Lidenskab, men efter det Tilfældige, og Placaten til en saadan Forestilling indeholder altid Mere end Stykket; den indeholder nemlig, at det er Don Juan, Forføreren Don Juan, hvorimod Balletten nærmest kun fremstiller Fortvivlelsens Ovaler, hvis Udtryk, forsaavidt dette kun skal være pantomimisk, han har tilfælleds med mange andre Fortvivlede. Det Væsentlige i Don Juan kan ikke fremstilles i Ballet, og Enhver føler lettelig, hvor latterligt det vilde blive, at see Don Juan besnære en Pige ved sine Dandsetrin og sindrige Gesticulationer. Don Juan er en Bestemmelse ind efter og kan ikke saaledes blive synlig eller aabenbare sig i Legemets Former og disses Bevægelser, eller i plastisk Harmoni.

Om man nu end ikke vilde give Don Juan Replik, saa lod der sig tænke en Opfattelse af Don Juan, der desuagtet brugte Ordet som Medium. En saadan existerer ogsaa virkelig af Byron. At Byron i mange Maader netop var

udrustet til at fremstille en Don Juan, er vistnok, og man kan derfor være sikker paa, at naar dette Foretagende mislykkedes, Grunden ikke ligger i Byron, men langt dybere. Byron har vovet at lade Don Juan blive til for os, at fortælle os hans Barndoms og Ungdoms Liv, at construere ham ud af endelige Livsforholdes Contexl. Derved blev Don Juan en reflekteret Personlighed, som taber den Idealitet, han har i den traditionelle Forestilling. Jeg vil her strax udvikle, hvilken Forandring der foregaaer med Ideen. Naar Don Juan opfattes musikalsk, da hører jeg i ham Lidenskabens hele Uendelighed, men tillige dens uendelige Magt, som Intet kan modstaae; jeg hører Attraaens vilde Begjær, men tillige denne Attraaes absolute Seirrighed, mod hvilken det vilde være forgjæves, om Nogen vilde gjøre Modstand. Dvæler Tanken en enkelt Gang ved Hindringen, saa faaer denne snarere Betydning af blot at ophidse Lidenskaben end virkelig at sætte sig imod, Nydelsen forøges, Seiren er vis og Hindringen kun en Pirring. Et saadant elementarisk bevæget Liv dæmonisk mægtigt og uimodstaaeligt har jeg i Don Juan. Dette er hans Idealitet, og denne kan jeg uforstyrret glæde mig ved, fordi Musikken ikke fremstiller mig ham som Person eller Individ, men som Magt. Er Don Juan opfattet som Individ, saa er han eo ipso i Conflict med en ham omgivende Verden, som Individ føler han denne Omgivelses Tryk og Lænke, som stort Individ besejrer han den maaskee, men man føler strax, at Hindringernes Vanskeligheder her spille en anden Rolle. Det er dem, Interessen væsentlig beskæftiger sig med. Men dermed er Don Juan ført ind under Bestemmelsen af det Interessante. Vilde man her fremstille ham som absolut seirrig ved Hjelp af Ordbram, saa føler man strax, at dette ikke tilfredsstiller, da det ikke hører et Individ som saadant væsentlig til at være seirrig og man fordrer Conflictens Krisis.

Den Modstand, som Individet har at bekæmpe, kan deels være en udvortes, der ikke ligger saameget i Gjenstanden som i den omgivende Verden, deels kan den ligge i Gjenstanden selv. Det Første er det, der nærmest har beskæftiget alle Op-

fattelser af Don Juan, fordi man har beholdt det Moment af Ideen, at han som Erotiker maatte være seirrig. Fremhæver man derimod den anden Side, saa troer jeg først, at der aabner sig Udsigt til en betydningsfuld Opfattelse af Don Juan, der vil danne et Modbillede til den musikalske Don Juan, hvorimod enhver Opfattelse af Don Juan, der ligger imellem disse, altid beholder Ufuldkommenheder. I den musikalske Don Juan vilde man da have den extensive Forfører, i den anden den intensive. Denne sidste Don Juan fremstilles da ikke som ved et eneste Slag at komme i Besiddelse af sin Gjenstand, han er ikke Forføreren umiddelbar bestemt, han er den reflekterede Forfører. Det, der her vil beskæftige os, er den Snedighed, den Underfundighed, hvormed han veed at snige sig ind i en Piges Hjerte, det Herredomme, han veed at forskaffe sig derover, den bedaarende, planmæssige, successive Forførelse. Her bliver det ligegyldigt, hvor mange han har forført, det, der beskæftiger, er den Kunst, den Grundighed, den dybsindige Underfundighed, hvormed han forfører. Tilsidst bliver Nydelsen selv saa reflekteret, at den i Forhold til den musikalske Don Juans Nydelse bliver en anden. Den musikalske Don Juan nyder Tilfredsstillelsen, den reflekterede Don Juan nyder Bedraget, nyder Listen. Den umiddelbare Nydelse er forbi, og der nydes mere en Reflexion over Nydelsen. I denne Henseende findes der et enkelt Vink i Molieres Opfattelse, kun at dette ingenlunde kan komme til at skee sin Ret, fordi den hele øvrige Opfattelse forstyrrer. Attraaen hos Don Juan vaagner, fordi han seer den ene Pige lykkelig i sit Forhold til den hun elsker, han begynder med at være jaloux. Dette er en Interesse, som i Operaen aldeles ikke vilde beskæftige os, netop fordi Don Juan ikke er et reflekteret Individ. Saasnart Don Juan opfattes som et reflekteret Individ, kan man kun opnaae en til den musikalske svarende Idealitet, naar man fører Sagen ind paa det psychologiske Gebeet. Intensitetens Idealitet bliver det da, man opnaaer. Derfor maa Byrons Don Juan ansees for forfeilet, fordi denne episk udbreder sig. Den umiddelbare Don Juan

maa forføre 1003, den reflekterede behøver kun at forføre een, og det, der beskæftiger os, er, hvorledes han gjør det. Den reflekterede Don Juans Forførelse er et Kunststykke, hvori hvert enkelt lille Træk har sin særlige Betydning; den musikalske Don Juans Forførelse er en Haandevending, et Øieblikks Sag, hurtigere gjort end sagt. Jeg mindes et Tableau, jeg engang har seet. Et smukt ungt Menneske, ret en Pigernes Jens. Han legede med en Deel unge Piger, der alle vare i den farlige Alder, da de hverken ere Børne eller Børn. Blandt Andet morede de dem med at springe over en Grøft. Han stod ved Kanten og var dem behjælpelig ved Springet, idet han tog dem om Livet, løftede dem let i Veiret og satte dem over paa den anden Side. Det var et yndigt Syn; jeg glædede mig ligesaa meget over ham som over de unge Piger. Da tænkte jeg paa Don Juan. De løbe ham selv i Armene, de unge Piger, da griber han dem, ligesaa hurtigt, ligesaa adret sætter han dem over paa den anden Side af Livets Grøft.

Den musikalske Don Juan er absolut seirrig og derfor naturligviis ogsaa i absolut Besiddelse af ethvert Middel, der kan føre til denne Seir, eller rettere, han er i saa absolut Besiddelse af Midlet, at det er ligesom han ikke behøvede at bruge, det vil sige, han bruger det ikke som Middel. Saasnart han bliver et reflekteret Individ, saa viser det sig, at der er Noget til, som hedder: Midlet. Giver Digteren ham nu dette, men gjør ved Siden deraf Modstanden og Hindringen saa betænkelig, at Seiren bliver tvivlsom, saa falder Don Juan ind under Bestemmelsen af det Interessante, og i denne Henseende kan der tænkes flere Opfattelser af Don Juan, indtil man naaer hen til hvad vi tidligere have kaldet den intensive Forførelse; negter Digteren ham Midlet, saa falder Opfattelsen ind under Bestemmelsen af det Comiske. En fuldendt Opfattelse, der har ført ham ind under det Interessante, har jeg ikke seet; derimod gjælder det om de fleste Opfattelser af Don Juan, at de nærme sig til det Comiske. Dette lader sig let forklare deraf, at de knytte sig til Moliere, i hvis Opfattelse

det Comiske slumrer, og det er Heibergs Fortjeneste, at han er bleven sig dette tydelig bevidst og derfor ikke blot kalder sit Stykke et Marionetspil, men paa saa mange andre Maader lader det Comiske skinne frem. Saasnart en Lidenskab, idet den fremstilles, negtes Midlet til sin Tilfredsstillelse, saa kan dette enten fremkalde en tragisk eller en comisk Vending. En tragisk Vending kan ikke godt fremkaldes, hvor Ideen viser sig som aldeles uberettiget, og derfor ligger det Comiske saa nær. Fremstiller jeg Spillelysten i et Individ og giver nu dette Individ 5 Rbd. at spille bort, saa blev Vendingen comisk. Ganske saaledes forholder det sig vel ikke med den molieresk e Don Juan, men dog paa en lignende Maade. Lader jeg Don Juan være i Pengeforlegenhed, plaget af Creditorer, saa taber han strax den Idealitet, han har i Operaen, og Virkningen bliver comisk. Den berømte comiske Scene hos Moliere, der som comisk Scene har stor Værdi og tillige passer meget godt ind i hans Comedie, burde naturligviis derfor aldrig være optaget i Operaen, hvor den virker aldeles forstyrrende.

At den Molieresk e Opfattelse stræber hen til det Comiske, det viser ikke blot den omtalte comiske Scene, der, hvis den stod ganske isoleret, vilde slet Intet bevise, men det hele Anlæg bærer Præget deraf. Sganarels første og sidste Replik, Begyndelsen og Enden af hele Stykket, vidner meer end tilstrækkelig herom. Sganarel begynder med en Lovtale over en Prise Tobak, hvoraf man blandt Andet seer, at han ikke maa have slet saa travlt i denne Don Juans Tjeneste; han ender med at beklage sig over, at han er den Eneste, der er skeet Uret. Naar man nu betænker, at Moliere ogsaa lader Støtten komme og hente Don Juan, og at han, uagtet Sganaral ogsaa har været Vidne til dette Forfærdelige, dog lægger ham disse Ord i Munden, som om han vilde sige, at Støtten, da den forresten gav sig af med at øve Retfærdighed paa Jorden, at straffe Lasten, ogsaa burde have været betænkt paa at kunne betale Sganarel den ham tilkommende Løn, for lang og tro Tjeneste hos Don Juan, hvilken hans Herre

paa Grund af sin pludselige Bortgang ikke saae sig istand til at afgjøre, naar man betænker dette, saa vilde vel Enhver føle det Comiske i Molieres Don Juan. (Heibergs Bearbeidelse, der har det store Fortrin for Molieres, at den er mere correct, har ogsaa paa mange Maader fremkaldt en comisk Virkning ved at lægge Sganarel en tilfældig Lærdom i Munden, der i ham lader os see en halvstuderet Røver, der efter at have forsøgt sig paa mange Maader tilsidst ender som Tjener hos Don Juan.) Helten i Stykket, Don Juan, er Intet mindre end en Helt, han er et forulykket Subject, der formodentlig er gaaet reject til Attestats og nu har valgt en anden Levevei. Vel erfarer man nemlig, at han er en Søn af en meget fornem Mand, der ogsaa søger at begeistre ham til Dyd og udødelige Bedrifter ved Forestillingen om hans Forfædres store Navn, men dette er saa usandsynligt, i Forhold til hans hele øvrige Optræden, at man snarest derved kommer til at tænke paa, om det Hele ikke skulde være en Løgn, Don Juan selv har opspundet. Hans Adfærd er ikke meget ridderlig, man seer ham ikke med Kaarden i Haanden at bane sig Vei gjennem Livets Vanskeligheder, han uddeler Ørefigen snart til den Ene, snart til den Anden, ja han kommer saagodtsom op at slaaes med den ene Piges Forlovede. Hvis altsaa Molieres Don Juan virkelig er en Ridder, saa veed Digteren ypperlig at bringe os til at glemme det og stræber derfor at lade os see en Slagsbroder, en almindelig Udhaler, der ikke er bange for at slaaes paa Næverne. Den, som har havt nogen Leilighed til at gjøre hvad man kalder en Udhaler til Gjenstand for sin Jagttagelse, han vil ogsaa vide, at den Classe af Mennesker har en stor Forkjærlighed for Søen, og han vil derfor ogsaa finde det ganske i sin Orden, at Don Juan har faaet Øie paa et Par Skjøter og nu strax skal efter dem ud i en Baad paa Kallebostrand, et Søndagseventyr paa Søen, samt at Baaden kantrer. Don Juan og Sganarel er nærved at sætte Livet til og reddes langt om længe af Pedro og den lange Lucas, der først har væddet, om det virkelig er Mennesker eller en Steen, et Væddemaal, der koster Lucas

1 Mk. 8 Sk., hvilket næsten er for meget for Lucas og for Don Juan. Naar man nu finder dette ganske i sin Orden, saa bliver Indtrykket et Øieblik forstyrret, idet man faaer at vide, at Don Juan tillige er en Karl, der har forført Elvire, myrdet Commandanten o. s. v., Noget man finder høist urimeligt og som man atter maa forklare som en Løgn for at bringe Harmoni tilveie. Skal Sganarel give os en Forestilling om den Lidenskab, der raser i Don Juan, saa er hans Udtryk saa travesteret, at man umulig kan bare sig for at lee, saaledes naar Sganarel siger til Gusmann: at Don Juan, for at faae den, han ønsker, gjerne ægtede hendes Hund og Kat, ja det som værre er, Dig selv med; eller naar han bemærker, at hans Herre ikke blot er vantro i Kjærligheden, men og i Medicinen.

Dersom nu den Molieresk e Opfattelse af Don Juan, som comisk Bearbeidelse betragtet, var correct, saa skulde jeg ikke videre omtale den her, da jeg i denne Undersøgelse kun har med den ideale Opfattelse og Musikkens Betydning for denne at gjøre. Jeg kunde da nøies med at gjøre opmærksom paa den mærkelige Omstændighed, at kun i Musik har man opfattet Don Juan idealt i den Idealitet, han har i Middelalderens traditionelle Forestilling. Manglen af en ideal Opfattelse i Ordets Medium kunde da afgive et indirecte Beviis for min Sætnings Rigtighed. Her kan jeg imidlertid gjøre Mere, netop fordi Moliere ikke er correct, og det, der har forhindret ham i at blive det, er at han har bevaret noget af det Ideale i Don Juan, saaledes som dette skyldes den traditionelle Forestilling. Idet jeg da udpeger dette, vil det atter vise sig, at dette dog væsentlig kun lader sig udtrykke ved Musik, og saaledes kommer jeg atter tilbage paa min egentlige Thesis.

Strax i første Act af Molieres Don Juan har Sganarel en meget lang Replik, i hvilken han vil give os en Forestilling om hans Herres grændseløse Lidenskab og hans Eventyrs Mangfoldighed. Denne Replik svarer ganske til den anden Tjener-Arie i Operaen. Repliken fremkalder slet ingen Virkning uden comisk, og her har atter Heibergs Opfattelse

det Fortrin, at det Comiske er mere ublandet end hos Moliere. Denne gjør derimod et Forsøg paa at lade os ahne hans Magt, men Virkningen udebliver, kun Musikken kan forene det, fordi den paa samme Tid beskriver Don Juans Adfærd, bringer os til at høre Forførelsens Magt, paa samme Tid som Listen rulles op for os.

Hos Moliere kommer Stotten i sidste Act for at hente Don Juan. Om Digteren nu end har søgt at motivere Stottens Fremtræden ved at lade et Varsel gaae iforveien, saa bliver dog denne Steen altid en dramatisk Anstodssteen. Er Don Juan idealt opfattet som Kraft, som Lidenskab, saa maa Himlen selv sætte sig i Bevægelse. Er dette ikke Tilfælde, saa bliver det altid betænkeligt at bruge saa stærke Midler. Commandanten behøver i Sandhed ikke at uleilige sig, da det jo ligger langt nærmere at Hr. Paaske lader Don Juan sætte i Slutteriet. Dette vilde være ganske i den moderne Comedies Aand, der ikke behøver saa store Magter for at knuse, netop fordi de bevægende Magter selv ikke ere saa grandiose. Det vilde ganske ligne den at lade Don Juan lære Virkelighedens trivielle Skranker at kjende. I Operaen er det ganske rigtigt, at Commandanten kommer igjen, men hans Optræden har da ogsaa ideal Sandhed. Musikken gjør strax Commandanten til noget Mere end et enkelt Individ, hans Stemme udvides til en Aands Stemme. Som derfor Don Juan i Operaen er opfattet med æsthetisk Alvor, saaledes er Commandanten det ogsaa. Hos Moliere kommer han med ethisk Gravitet og Tyngde, der næsten gjør ham latterlig; i Operaen kommer han med æsthetisk Lethed, metaphysisk Sandhed. Ingen Magt i Stykket, ingen Magt i Verden har formaaet at tvinge Don Juan, kun en Aand, et Gjenfærd formaaer det. Naar man vil forstaae dette rigtigt, saa vil dette atter belyse Opfattelsen af Don Juan. En Aand, et Gjenfærd er Reproduction, dette er den Hemmelighed, der ligger i at komme igjen, men Don Juan kan Alt, kan modstaae Alt undtagen Reproductionen af Livet, netop fordi han er umiddelbart sandseligt Liv, hvis Negation Aanden er.

Saaledes som Sganarel opfattes af Moliere bliver han en uforklarlig Person, hvis Charakteer bliver i høi Grad forvirret. Det, der her virker forstyrrende, er igjen, at Moliere har bevaret Noget af det Traditionelle. Som Don Juan overhovedet er en Magt, saa viser dette sig ogsaa i hans Forhold til Leporello. Denne føler sig dragen hen til ham, overvældet af ham, synker ind i ham, og bliver et blot Organ for hans Herres Villie. Denne dunkle, uigjennemsigtige Sympathi gjør netop Leporello til en musikalsk Person, og man finder det ganske i sin Orden, at han ikke formaaer at løsrive sig fra Don Juan. Med Sganarel er det en anden Sag. Hos Moliere er Don Juan et enkelt Individ, og Sganarel træder altsaa i Forhold til ham som til et Individ. Føler nu Sganarel sig uopløselig knyttet til ham, saa er det ikke mere end et billigt æsthetisk Krav at fordre opoplyst, hvorledes dette lader sig forklare. Det nytter Intet, at Moliere lader ham sige, at han ikke kan løsrive sig fra ham, dertil seer nemlig Læseren eller Tilskueren ingen fornuftig Grund, og om en fornuftig Grund er her netop Spørgsmaal. Den Ustadighed, der er i Leporello, er vel motiveret i Operaen, fordi han i Forhold til Don Juan er nærmere ved at være individuel Bevidsthed, og det Don Juanske Liv derfor reflekterer sig forskjelligt i ham, uden at han dog egentlig er i Stand til at gjennemtrænge det. Hos Moliere er Sganarel ogsaa snart værre, snart bedre end Don Juan, men ubegribeligt bliver det, at han ikke forlader ham, da han end ikke faaer sin Løn. Skal man da i Sganarel tænke sig en Enhed, der svarer til den sympathetiske musikalske Dunkelhed, Leporello har i Operaen, saa bliver der ikke Andet for end at lade denne være en partiel Fjollethed. Man seer da atter et Exempel paa, hvorledes det Musikalske maa frem, for at Don Juan kan opfattes i sin sande Idealitet. Feilen hos Moliere er ikke, at han har opfattet ham comisk, men at han ikke har været correct.

Molieres Don Juan er ogsaa en Forfører, men at han er det, derom giver Stykket os kun en ringe Forestilling.

At Elvire hos Moliere er Don Juans Gemalinde, er unegtelig særdeles rigtigt anlagt med Hensyn til den comiske Virkning. Man seer strax, at det er en almindelig Person, man har med at gjøre, der bruger Ægteskabsløfter til at bedrage en Pige med. Elvire taber derved hele den ideale Holdning, hun har i Operaen, hvor hun møder uden andre Vaaben end den fornærmede Qvindeligheds, medens man her tænker sig hende med Ægteskabs-Documenter, og Don Juan taber den forføreriske Tvetydighed af at være en ung Mand og en forsøgt Ægtemand, det vil sige, forsøgt i alle udenoms Forsøg. Hvorledes han har bedraget Elvire, ved hvilke Midler han har lokket hende ud af Klosteret, derom skulle vel enkelte Repliker af Sganarel oplyse os; men da den Forførelsesscene, der foregaaer i Stykket, ikke giver os Leilighed til at beundre Don Juans Kunst, saa svækkes naturligviis Tilliden til hine Efterretninger. Forsaavidt nu Molieres Don Juan er comisk, saa var det jo ikke nødvendigt; men da han dog selv vil lade os forstaae, at hans Don Juan virkelig er Helten Don Juan, der har bedaaret Elvire og dræbt Commandanten, saa seer man let det Feilagtige hos Moliere, men man bringes da tillige til at tænke, om det dog egentlig ikke havde sin Grund i, at Don Juan nu engang ikke lader sig fremstille som Forfører uden ved Hjælp af Musik, med mindre man, som ovenfor bemærket, vil gaae ind i det Psychologiske, hvilket dog igjen ikke let kan faae dramatisk Interesse. Hos Moliere hører man ham heller ikke bedaare de to unge Piger, Mathurine og Charlotte, Bedaarelsen ligger udenfor Scenen, og da Moliere atter her lader os formode, at Don Juan har givet dem Ægteskabsløfte, saa faaer man atter her kun ringe Tanker om hans Talent. At bedrage en Pige ved et Ægteskabsløfte, det er en saare fattig Kunst, og fordi Een er lav nok til at gjøre dette, deraf følger ingenlunde, at han er høi nok til at kaldes Don Juan. Den eneste Scene, der synes at ville fremstille os Don Juan i hans forførende, skjøndt lidet forføreriske Virksomhed, er Scenen med Charlotte. Men at sige til en ung Bondepige, at hun er

smuk, at hun har spillende Øine, at bede hende vende sig om, for at betragte hendes Skabning, det forraader ikke noget Ualmindeligt hos Don Juan, men en liderlig Karl, der betragter en ung Pige som en Pranger en Hest. Comisk Virkning kan man gjerne indrømme Scenen, og forsaavidt den kun skulde have det, vilde jeg ikke omtale den her. Men da dette hans notoriske Forsøg staaer i intet Forhold til de mange Historier, han maa have havt, saa bidrager atter denne Scene directe eller indirecte til at vise det Ufuldkomne i Comedien. Moliere synes at have villet gjøre noget Mere af ham, synes at have villet vedligeholde det Ideale i ham, men han mangler Mediet, og derfor falder Alt, hvad der virkelig foregaaer, noget ubetydeligt. Overhovedet kan man sige, at i Molieres Don Juan faae vi kun historisk at vide, at han er Forfører; dramatisk seer man det ikke. Den Scene, hvor han viser sig i mest Activitet, er Scenen med Charlotte og Mathurine, hvor han holder begge op med Snak og bestandig bilder hver især ind, at det er hende, han har lovet at ægte. Men det, der her beskæftiger vor Opmærksomhed, er ikke hans forførende Kunst, men en ganske almindelig Theater-Intrigue.

Hvad her er blevet udviklet kan jeg maaskee til Slutning belyse ved at tage Hensyn til en Bemærkning, man ofte har gjort, at Molieres Don Juan er mere moralsk end Mozarts. Dette er imidlertid netop, naar det forstaaes rigtigt, en Lovtale over Operaen. I Operaen er der ikke blot Snak om en Forfører, men Don Juan er en Forfører, og man kan ikke negte, at Musikken i sine Enkeltheder ofte kan være forførerisk nok. Saaledes skal det imidlertid være; og dette er netop dens Storhed. Derfor at sige, at Operaen er umoralsk, er en Taabelighed, som ogsaa kun bidrører fra Folk, der ikke forstaae at opfatte en Heelhed, men fanges af Enkeltheder. Den definitive Stræben i Operaen er i høi Grad moralsk, og Indtrykket af den absolut velgjørende, fordi Alt er stort, Alt har ægte, usminket Pathos, Lystens Lidenskab ikke mindre end Alvorens, Nydelsens ikke mindre end Vredens.

3. Operaens indre musikalske Bygning.

Skjøndt Overskriften over dette Afsnit allerede maa anses for tilstrækkelig oplysende, vil jeg dog for en Sikkerheds Skyld gjøre opmærksom paa, at det naturligviis ingenlunde her er min Agt at give en æsthetisk Vurdering af Stykket Don Juan eller en Efterviisning af den dramatiske Structur i Texten. Saaledes at adskille maa man altid være meget forsigtig med, især ved en classisk Frembringelse. Hvad jeg nemlig allerede ofte har udhævet i det Foregaaende vil jeg her endnu engang gjentage; at Don Juan kun musikalsk lader sig udtrykke, det har jeg selv væsentlig erfaret gjennem Musikken, og jeg bør derfor paa enhver Maade vaage over, at det ikke faaer Udseende af, at Musikken paa en udvortes Maade træder til. Behandler man Sagen saaledes, saa kan man for mig beundre Musikken i denne Opera saa meget man vil, dens absolute Betydning har man ikke opfattet. En saadan usand Abstraction har Hotho ikke holdt sig fri for, og deraf kommer det, at hans Fremstilling ikke kan anses for satisficerende, hvor talentfuld den end ellers er. Hans Stiil, hans Fremstilling, hans Reproduction er livlig og bevæget; hans Kategorier ere ubestemte og svævende, hans Opfattelse af Don Juan er ikke gjennemtrængt af een Tanke, men opløst i mange. For ham er Don Juan en Forfører. Men allerede denne Kategori er ubestemt, og dog maa det være bestemt, i hvilken Forstand han er det, som jeg ogsaa har forsøgt at gjøre det. Om denne Forfører siges der nu en Mængde i og for sig sande Ting; men da almindelige Forestillinger her meget for meget faae Lov at raade, bliver en saadan Forfører let saa reflekteret, at han ophører at være absolut musikalsk. Han gjennemgaaer Stykket Scene for Scene, hans Referat er friit gjennemsyret af hans Individualitet, paa enkelte Steder maaskee lidt for meget. Naar dette er skeet, da følger ofte sympathetiske Udgydelser over, hvor skjønt og rigt og mangfoldigt Mozart har udtrykt Alt dette. Men denne lyriske Glæde over Mozarts Musik er for lidt, og hvor godt den end klæder

Manden, og hvor skjønt den end veed at udtrykke sig, Mozarts Don Juan bliver ved denne Opfattelse ikke anerkjendt i sin absolute Gyldighed. Til denne Anerkjendelse er det, at jeg stræber hen, fordi denne Anerkjendelse er identisk med den rette Indsigt i, hvad der udgjør denne Undersøgelses Gjenstand. Det er derfor ikke min Hensigt at gjøre den hele Opera til Gjenstand for Betragtningen, men vel Operaen i dens Heelhed, ikke særskilt at omtale dens enkelte Dele, men saavidt muligt i Betragtningen at incorporere dem, ikke at see dem ud af Forbindelsen med det Hele, men ind i denne.

I et Drama samler ganske naturligt Hovedinteressen sig om hvad man kalder Helten i Stykket; de øvrige Personer indtage i Forhold til ham kun en underordnet og relativ Betydning. Jo mere imidlertid den indre Reflexion i Dramaet trænger igjennem med sin adskillende Magt, desto mere antage ogsaa Bipersonerne en vis relativ Absoluthed, om jeg saa tør sige. Dette er ingenlunde en Feil, men tvertimod et Fortrin, ligesom den Betragtning af Verden, der kun kan øine de enkelte fremragende Individer og disses Betydning i Verdensudviklingen, men ikke bliver de subalterne vaer, vel i en vis Forstand staaer høiere, men er lavere end den, der seer det Mindre med i dets ligesaa store Gyldighed. Dramatikeren vil dette kun lykkes for i samme Grad som der intet Incommensurabelt bliver tilbage, Intet af den Stemning, hvoraf Dramaet fremgaaer, det vil sige, Intet af den Stemning qua Stemning, men Alt er omsat i den dramatiske hellige Montsort: Handling og Situation. I samme Grad som dette lykkes Dramatikeren, i samme Grad vil ogsaa det Totalindtryk, hans Værk efterlader, mindre være en Stemning end en Tanke, en Idee. Jo mere Totalindtrykket af et Drama er en Stemning, jo mere kan man være sikker paa, at Digteren selv har ahnet det i Stemningen og successivt ladet det blive til deraf, ikke grebet det i Ideen og ladet denne dramatisk udfolde sig. Et saadant Drama lider da af en abnorm Overvægt af det Lyriske. Dette er en Feil ved et Drama, men ingenlunde en Feil ved en

Opera. Det, som bevarer Eenheden i Operaen, er den Grundtone, der bærer det Hele.

Hvad her er sagt om den dramatiske Totalvirkning gjælder igjen om Dramaets enkelte Dele. Skulde jeg med eet Ord betegne Dramaets Virkning, forsaavidt denne er forskjellig fra den, enhver anden Digtart fremkalder, saa vilde jeg sige: Dramaet virker ved det Samtidige. I Dramaet seer jeg de udenfor hinanden staaende Momenter sammen i Situationen, Handlingens Eenhed. Jo mere nu de discrete Momenter ere udsondrede, jo dybere den dramatiske Situation er gjennemreflekteret, desto mindre vil den dramatiske Eenhed være en Stemning, desto mere vil den være en bestemt Tanke. Men ligesom Operaens Totalitet ikke kan være saaledes gjennemreflekteret, som det er Tilfældet i det egentlige Drama, saaledes er dette ogsaa Tilfældet med den musikalske Situation, der vel er dramatisk men dog har sin Eenhed i Stemningen. Den musikalske Situation har det Samtidige ligesom enhver dramatisk Situation, men Kræfternes Virksomhed er en Samlyden, en Samstemmen, er Harmoni, og Indtrykket af den musikalske Situation er den Eenhed, som tilveiebringes ved at høre sammen, hvad der lyder sammen. Jo mere Dramaet er gjennemreflekteret, desto mere er Stemningen forklaret til Handling. Jo mindre Handling, jo mere er det lyriske Moment overveiende. Dette er i Operaen ganske i sin Orden. Operaen har ikke saa meget Charakteerskildring og Handling til sit immanente Formaal, dertil er den ikke reflekteret nok. I Operaen finder derimod den urreflekterede, substantielle Lidenskab sit Udtryk. Den musikalske Situation ligger i Stemningens Eenhed, i den discrete Stemmefleerhed. Dette er netop det Eiendommelige ved Musikken, at den kan bevare Stemmefleerheden i Stemningens Eenhed. Naar man i daglig Tale nævner det Ord Stemmefleerhed, saa betegner man gjerne derved en Eenhed, der er det endelige Resultat; i Musikken er det ikke saaledes Tilfældet.

Den dramatiske Interesse fordrer en rask Fremadskriden; en bevæget Takt, hvad man kunde kalde Faldets immanent voxende Hurtighed. Jo mere Dramaet er gjennemtrængt af

Reflexionen, desto mere ustandset hafter det frem. Er derimod det lyriske eller det episke Moment eensidigt overveiende, saa yttrer det sig i en vis Bedøvelse, der lader Situationen indslumre, der gjør den dramatiske Proces og Fortgang træg og besværlig. I Operaens Væsen ligger ikke denne Hasten, for den er en vis Dvælen eiendommelig, en vis Sig-Udbreden i Tid og Rum. Handlingen har ikke Faldets Hurtighed eller dets Retning, men bevæger sig mere horizontalt. Stemningen er ikke sublimeret i Charakteer og Handling. Som en Følge deraf kan Handlingen i en Opera kun være umiddelbar Handling.

Anvende vi det her Udviklede paa Operaen Don Juan, saa vil det give os Anledning til at see den i dens sande classiske Gyldighed. Don Juan er Helten i Operaen, paa ham samler Hovedinteressen sig; dog ikke blot dette, men han giver alle de andre Personer Interesse. Dette maa imidlertid ikke tages i nogen udvortes Forstand, men det er netop Hemmeligheden i denne Opera, at Helten deri tillige er Kraften i de øvrige Personer, Don Juans Liv er Livsprincipet i dem. Hans Lidenskab sætter de andres Lidenskab i Bevægelse, hans Lidenskab gjenlyder overalt, den gjenlyder i og bærer Commandantens Alvor, Elvires Vrede, Annas Had, Ottavios Vigtighed, Zerlines Angst, Mazettos Forbittrelse, Leporellos Forvirring. Som Helten i Operaen er Don Juan Stykkets Nævner, han giver det som Helten i Almindelighed dets Navn, men han er Mere, han er, om jeg saa maa sige, General-Nævner. Al anden Existens er i Forhold til hans kun en deriveret. Fordrer man nu af en Opera, at dens Eenhed er en Grundtone, saa vil man let indsee, at der ikke lader sig tænke nogen fuldkomnere Opgave for en Opera end Don Juan. Grundtonen kan nemlig være et i Forhold til Stykkets Kræfter Tredie, der bærer disse. Som Exempel paa en saadan Opera vilde jeg anføre den hvide Dame; men en saadan Eenhed er i Forhold til Operaen en yderligere Bestemmelse af det Lyriske. I Don Juan er Grundtonen ingen anden end Grundkraften i selve Operaen, denne er Don Juan, men han er igjen — netop fordi han ikke er Charakteer men

væsentlig Liv — absolut musikalsk. De øvrige Personer i Operaen ere heller ikke Charakterer men væsentlig Lidenskaber, der ere satte ved Don Juan, og forsaavidt igjen blive musikalske. Som nemlig Don Juan omslynger Alle, saaledes slynge disse sig igjen om Don Juan, de ere de udvortes Conseqvenser, hans Liv bestandig selv sætter. Det er denne Don Juans musikalske Livs absolute Centralitet i Operaen, der gjør, at den udøver en Illusionens Magt som ingen anden, at dens Liv river Een hen i det Liv, som er i Stykket. Paa Grund af det Musikalskes Allestedsnærværelse i denne Musik kan man nyde en enkelt lille Deel af den, og man rives dog øieblikkelig hen; man komme midt under Stykket, og øieblikkelig er man i det Centrale, fordi dette Centrale, der er Don Juans Liv, er overalt. Det er en gammel Erfaring at det ikke er behageligt at anstrænge to Sandser paa eengang, og det er saaledes ofte forstyrrende, naar man skal bruge Øret meget paa samme Tid som Øret er beskæftiget. Man har derfor en Tilbøielighed til, naar man skal høre Musik, at lukke Øiet. Dette gjælder om al Musik mere eller mindre, om Don Juan in sensu eminentiori. Saasnart Øiet beskæftiges, forstyrres Indtrykket; thi den dramatiske Eenhed, der frembyder sig for dette, er aldeles underordnet og mangelfuld i Sammenligning med den musikalske Eenhed, der høres sammen. Dette har min egen Erfaring forvisset mig om. Jeg har siddet nærved, jeg har fjernet mig mere og mere, jeg har søgt en Afkrog i Theatret, for ganske at kunne skjule mig i denne Musik. Jo bedre jeg forstod den eller troede at forstaae den, jo længere kom jeg bort fra den, ikke af Kulde men af Kjærlighed, thi den vil forstaaes paa Afstand. Dette har for mit Liv havt noget besynderligt Gaadefuldt ved sig. Jeg har havt Tider, hvor jeg havde givet Alt for en Billet, nu behøver jeg end ikke at give 1 Rbd. for en Billet. Jeg staaer udenfor paa Gangen, jeg læner mig op til det Skillerum, der udelukker mig fra Tilskuernes Pladse, da virker den stærkest, det er en Verden for sig selv, afsondret fra mig, jeg kan Intet see, men er nær nok til at høre og dog saa uendelig fjern.

Da de i Operaen fremtrædende Personer ikke behøve at være saa gjennemreflekterede, at de som Charakterer blive gjennemsigtige, følger ogsaa deraf, hvad i det Foregaaende er blevet udhævet, at Situationen ikke fuldkommen kan være udviklet eller udsprungen, men til en vis Grad bæres af en Stemning. Det Samme gjælder om Handlingen i en Opera. Hvad man i strængere Forstand kalder Handling, den med Bevidsthed om et Formaal foretagne Gjerning, kan ikke finde sit Udtryk i Musik, men vel hvad man kunde kalde umiddelbar Handling. Begge Dele er nu Tilfælde i Don Juan. Handlingen er umiddelbar Handling; i denne Henseende maa jeg henvise til det Foregaaende, hvor jeg udviklede, i hvilken Betydning Don Juan er Forfører. Paa Grund af, at Handlingen er umiddelbar Handling, er det ogsaa ganske i sin Orden, at Ironien er saa fremherskende i dette Stykke; thi Ironien er og bliver det umiddelbare Livs Tugtemester. Saaledes er, for blot at anføre et Exempel, Commandantens Gjenkomst en uhyre Ironi; thi Don Juan kan beseire enhver Hindring, men en Gjenganger kan man som bekjendt ikke slaae ihjel. Situationen er heelt igjennem baaret af Stemningen; i denne Henseende maa jeg erindre om Don Juans Betydning for det Hele og de øvrige Personers relative Existens i Forhold til ham. Jeg vil, ved nærmere at omtale en enkelt Situation, vise, hvad jeg mener. Jeg vælger dertil Elvires første Arie. Orchestret foredrager Forspillet, Elvire træder ind. Den Lidenskab, der raser i hendes Bryst, maa have Luft, og hendes Sang forhjælper hende dertil. Dette vilde imidlertid være altfor lyrisk til egentlig at være en Situation; hendes Arie vilde da være af samme Natur som Monologen i et Drama. Forskjellen vilde kun være den, at Monologen nærmest giver det Universelle individuelt, Arien det Individuelle universelt. Men, som sagt, det vilde være for Lidt til en Situation. Derfor er det heller ikke saa. I Baggrunden seer man Don Juan og Leporello i spændt Forventning paa, at den Dame, som de allerede have bemærket ved Vinduet, skal komme frem. Dersom det nu var et Drama, vi havde, saa vilde Situationen ikke ligge deri, at El-

vire staaer i Forgrunden og Don Juan i Baggrunden, men Situationen vilde ligge i det uventede Sammenstød. Interessen vilde hvile paa, hvorledes Don Juan vilde slippe derfra. I Operaen faaer ogsaa Sammenstødet sin Betydning, men en langt underordnet. Sammenstødet vil sees, den musikalske Situation vil høres. Eenheden i Situationen er nu den Samstemning, hvori Elvire og Don Juan samlyde. Det er derfor ogsaa ganske rigtigt, at Don Juan holder sig saa langt tilbage som muligt; thi han skal ikke sees, ikke blot ikke af Elvira, men end ikke af Tilskueren. Elvires Arie begynder. Hendes Lidenskab veed jeg ikke at betegne anderledes end som Elskovs-Had, en blandet, men dog malmfuld, tonende Lidenskab. Hendes Indre er i urolig Bevægelse, hun har faaet Luft, hun bliver mat et Øieblik, som ethvert lidenskabeligt Udbrud matter, der følger en Pause i Musikken. Men Bevægelsen i hendes Indre tyder tilstrækkelig paa, at Lidenskaben endnu ikke nokſom er kommen til Udbrud; Vredens Mellemgulv maa endnu stærkere rystes. Men hvad kan fremkalde denne Rystelse, hvilket Incitament? Det kan kun være eet — Don Juans Spot. Mozart har derfor — gid jeg var en Græker, thi da vilde jeg sige, ganske guddommeligt, — benyttet Pausen til at slynge Juans Spot ind deri. Nu blusser Lidenskaben stærkere, endnu voldsommere bryder den sig i hende og bryder frem i Toner. Endnu engang gjentager det sig, da skjælver hendes Indre, da bryder Vreden og Smerten som en Lavastrøm frem i det bekjendte Løb, hvormed Arien ender. Man seer nu her, hvad det er jeg mener, naar jeg siger, at Don Juan gjenlyder i Elvire, at det er noget Andet end Phrase. Tilskueren skal ikke see Don Juan, skal ikke see ham sammen med Elvire i Situationens Eenhed, han skal høre ham ind i Elvira, ud af Elvira, thi vel er det Don Juan, der synger, men han synger saaledes, at jo mere Tilskuerens Øre er udviklet, desto mere er det ham, som om det kom fra Elvira selv. Som Kjærlighedeu skaber sin Gjenstand, saaledes ogsaa Forbittrelsen. Hun er besat af Don Juan. Denne Pause og Don Juans Stemme gjør Situationen dramatisk, men Eenheden i Elviras Lidenskab,

hvori Don Juan gjenlyder, medens dog hendes Lidenskab er sat ved Don Juan, gjør Situationen musikalsk*). Situationen er som musikalsk Situation betragtet magelos. Er derimod Don Juan en Charakteer og Elvire ligesaa, saa er Situationen forfeilet, saa er det urigtigt at lade Elvira expectorere sig i Forgrunden og Don Juan spotte i Baggrunden; thi da forlanges der, at jeg skal høre dem sammen, uden at dog Midlet dertil gives, og uagtet de Begge ere Charakterer, der umulig saaledes kunne samlyde. Ere de Charakterer, da er Sammensmodet Situationen.

Det er ovenfor blevet bemærket, at der i Operaen ikke fordres den dramatiske Hasten, den vorende Tillobs Hurtighed, som i Drama, at Situationen gjerne her maa udbrede sig en lille Smule. Imidlertid maa dette dog ikke udarte til en idelig Standsning. Som et Exempel paa den sande Midte kan jeg udhæve den Situation, jeg nys omtalte, ikke som om dette var den eneste i Don Juan, eller den fuldkomneste, tvertimod, de ere alle saaledes og alle fuldkomne, men fordi Læseren nærmest

---

*) Saaledes bør efter min Mening Elviras Arie og Situationen opfattes. Don Juans uforlignelige Ironi bør ikke holdes udenfor, men blive skjult i Elviras substantielle Lidenskab. Dette maa høres sammen Ligesom det speculative Die seer sammen, saaledes hører det speculative Ore sammen. Jeg vil tage et Exempel fra det reent Physiske. Naar et Menneske fra et høit Standpunct skuer ud over en flad Egn og seer forskjellige Landeveie, der løbe parallelle med hverandre, saa vil han, hvis han mangler Intuition, blot see Landeveiene, og de mellemliggende Marker ville ligesom forsvinde, eller han vil blot see Markerne og Landeveiene ville forsvinde; den, der derimod har det intuitive Blik, vil see dem sammen, vil see hele Strækningen stribet. Saaledes ogsaa med Øret. Hvad her er sagt, gjælder naturligvis om den musikalske Situation; den dramatiske har det Mere, at Tilskueren veed, at det er Don Juan, der staaer i Baggrunden og Elvira i Forgrunden. Antager jeg nu, at Tilskueren er vidende om disses tidligere Forhold (Noget, som Tilskueren den første Gang ikke kan være vidende om) saa vinder Situationen meget, men man vil da ogsaa see, at det, hvis Accenten skulde ligge herpaa, bliver urigtigt at holde dem saalænge ud fra hinanden.

har den i Erindring. Og dog, her nærmer jeg mig et misligt Punkt; thi jeg tilstaaer det, der er to Arier, der maae bort, der, hvor fuldendte de end ere i sig, dog virke forstyrrende, virke retarderende. Jeg vilde gjerne gjøre en Hemmelighed deraf, men det kan nu ikke hjelpe, Sandheden maa for en Dag. Tager man dem bort, saa er alt det Øvrige lige fuldendt. Den ene er Ottavios, den anden Annas, de ere begge mere Concertnummere end dramatisk Musik, som overhovedet Ottavio og Anna er meget for ubetydelige Personer til at turde standse Gangen. Naar man tager dem bort, saa har forøvrigt Operaen fuldkommen musikalsk-dramatisk Hurtighed, fuldkommen som ingen Anden.

Det vilde vel lønne Umagen, stykkeviis at gjennemgaae hver enkelt Situation, ikke for at ledsage den med Udraabstegn, men for at vise dens Betydning, dens Gyldighed som musikalsk Situation. Dette ligger imidlertid udenfor nærværende lille Undersøgelses Grændse. Her var det især af Vigtighed at fremhæve Don Juans Centralitet i den hele Opera. Noget Lignende gjentager sig med Hensyn til de enkelte Situationer.

Hiin omtalte Don Juans Centralitet i Operaen vil jeg lidt nærmere belyse ved at betragte de øvrige Personer i Stykket i Forhold til ham. Ligesom i et Solsystem de mørke Legemer, der modtage deres Lys fra den centrale Sol, bestandig kun er halv lyse, lyse nemlig paa den Side, der vender mod Solen, saaledes er det Tilfældet med Personerne i dette Stykke, kun det Livs-Moment, den Side, der vender mod Don Juan, er belyst, forøvrigt ere de dunkle og ugjennemsigtige. Dette maa ikke tages i den indskrænkede Forstand, som om hver af disse Personer var en eller anden abstract Lidenskab, som om Anna f. Ex. var Had, Zerline Letsind. Slige Smagløsheder har allermindst hjemme her. Lidenskaben i den Enkelte er concret men concret i sig selv, ikke concret i Personligheden, eller, for at udtrykke mig bestemtere, det Øvrige i Personligheden er slugt af denne Lidenskab. Dette er nu absolut rigtigt, fordi det er en Opera, vi have med at gjøre. Denne Dunkelhed, denne deels sympathetiske, deels antipathetiske hemmeligheds-

fulde Communication med Don Juan, gjør dem samtlige musikalske og bevirke, at den hele Opera samlyder i Don Juan. Den eneste Figur i Stykket, der synes at gjøre en Undtagelse, er naturligviis Commandanten; men derfor er det ogsaa saa viselig indrettet, at han til en vis Grad ligger udenfor eller begrændser Stykket; jo mere Commandanten blev trukket frem, jo mere vilde Operaen ophøre at være absolut musikalsk. Han er derfor bestandig holdt i Baggrunden og saa taaget som mulig. Commandanten er den kraftfulde Forsætning og den djærve Efterssætning, mellem hvilken Don Juans Mellemsætning ligger, men denne Mellemsætnings rige Indhold er Operaens Gehalt. Kun to Gange træder Commandanten op. Første Gang er det Nat; det er i Baggrunden af Theatret, man kan ikke see ham, men hører ham falde for Don Juans Kaarde. Allerede der er hans Alvor, der kun viser sig desto stærkere ved Don Juans parodierende Spot, Noget, Mozart fortræffeligt har udtrykt i Musikken, allerede der er hans Alvor for dyb til at tilhøre et Menneske; han er Aand, før han døer. Anden Gang viser han sig som Aand, og Himlens Tordenstemme lyder i hans alvorlige høitidelige Røst, men ligesom han selv er forklaret, saaledes er hans Røst forklaret til noget Mere end en menneskelig Stemme, han taler ikke mere, han dømmer.

Den vigtigste Person i Stykket næst Don Juan er aabenbart Leporello. Hans Forhold til Herren bliver netop forklarligt ved Musikken, uforklarligt uden denne. Er Don Juan en reflekteret Personlighed, saa bliver Leporello næsten en endnu større Skurk end han, og det bliver uforklarligt, at Don Juan kan udøve saa megen Magt over ham, og det eneste Motiv, der er tilbage, er, at han kan betale ham bedre end alle Andre, et Motiv, som endog Moliere ikke synes at have villet benytte, da han lader Don Juan være i Pengeforlegenhed. Fastholde vi derimod Don Juan som umiddelbart Liv, saa er det let at forstaae, at han kan udøve en afgjørende Indflydelse paa Leporello, at han assimilerer sig ham, saa at han næsten kan blive et Organ for Don Juan. Leporello er i en vis Forstand nærmere ved at være en personlig Bevidsthed end

Don Juan, men for at blive det maatte han blive sig klar over sit Forhold til denne, men det formaaer han ikke, han formaaer ikke at hæve Trylleriet. Her gjælder det igjen, saasnart Leporello faaer Replik, saa maa han blive os gjennemsigtig. Ogsaa i Leporellos Forhold til Don Juan er der noget Erotisk, der er en Magt, hvorved han fængsler ham selv mod hans Villie; men i denne Tvetydighed er han musikalsk og Don Juan gjenlyder bestandig i ham; Noget, jeg senere skal anføre et Exempel paa for at vise, at det er Mere end en Phrase.

Med Undtagelse af Commandanten staae alle Personer i en Art erotisk Forhold til Don Juan. Over Commandanten kan han ingen Magt udøve, han er Bevidsthed; de Andre ere i hans Magt. Elvire elsker ham, derved er hun i hans Magt, Anna hader ham, derved er hun i hans Magt, Zerline frygter ham, derved er hun i hans Magt, Ottavio og Mazetto gaae med for Svogerskabets Skyld, thi Blodets Baand ere omme.

Skuer jeg nu et Øieblik eilbage over det her Udviklede, saa vil Læseren maaskee see, hvorledes det her atter fra flere Sider er blevet udviklet, i hvilket Forhold Ideen Don Juan staaer til det Musikalske, hvorledes dette Forhold er det Constituerende i hele Operaen, hvorledes dette gjentager sig i dens enkelte Dele. Jeg kunde gjerne standse her, men jeg vil dog for en yderligere Fuldstændigheds Skyld oplyse det ved at gjennemgaae nogle enkelte Stykker. Valget skal ikke være vilkaarligt. Jeg vælger dertil Ouverturen, som vel nærmest giver Grundtonen i Operaen i en sammentrængt Concentration, jeg vælger dernæst det mest episke og det mest lyriske Moment i Stykket, for at vise, hvorledes selv i Ydergrændsen Operaens Fuldendthed er bevaret, det Musikalsk-Dramatiske opretholdt, hvorledes det er Don Juan, der musikalsk bærer Operaen.

At udvikle, hvilken Betydning Ouverturen overhovedet har for Operaen, dertil er her ikke Stedet, kun saa meget kan her fremhæves, at den Omstændighed, at en Opera fordrer en Ouverture, tilstrækkelig viser det Lyriskes Overvægt, og at den

Virkning, som derved tilsigtes, er at fremkalde en Stemning, Noget som Dramaet ikke kan indlade sig paa, da Alt her skal være gjennemsigtigt. Det er derfor i sin Orden, at Ouverturen bliver componeret sidst, for at Kunstneren ret selv kan være gjennemtrængt af Musikken. Ouverturen giver derfor i Almindelighed Leilighed til at gjøre et dybt Indblik i Componisten og hans sjælelige Forhold til sin Musik. Er det ikke lykkedes ham at gribe det Centrale deri, staaer han ikke i den dybere Rapport til Grundstemningen i Operaen, saa vil dette umiskjendeligt forraade sig i Ouverturen; den bliver da et af en los Ideeassociation gjennemslynget Aggregat af de fremtrædende Punkter, men ingen Totalitet, der, som den egentlig burde, indeholder de dybeste Oplysninger om Musikkens Indhold. En saadan Ouverture er derfor ogsaa i Almindelighed aldeles vilkaarlig, den kan nemlig blive saa lang eller saa kort som det skal være, og det sammenholdende Element, det Continuerlige kan, da det kun er Ideeassociation, udtværes saa længe det skal være. Derfor er Ouverturen ofte en farlig Fristelse for underordnede Componister, de forledes nemlig let til at plagiere sig selv, stjæle af deres egen Lomme, Noget, der virker meget forstyrrende. Medens det saaledes er klart, at Ouverturen ikke skal indeholde det Samme som Operaen, saa skal den naturligviis heller ikke indeholde noget absolut Andet. Den skal nemlig indeholde det Samme som Stykket, men paa en anden Maade, den skal indeholde det centralt og med det Centrales hele Magt gribe Tilhøreren.

I denne Henseende er og bliver den altid beundrede Ouverture til Don Juan et fuldendt Mesterværk, saa dersom der intet andet Bevijs kunde føres for Don Juans Classicitet, saa vilde det være tilstrækkeligt at udhæve dette Ene, det Utænkelige i, at den, der havde det Centrale, ikke ogsaa skulde have det Peripheriske. Denne Ouverture er intet Mellemhverandre af Themaer, den er ikke labyrinthisk gjennemslynget af Ideeassociationer, den er concis, bestemt, stærkt bygget, og fremfor Alt, den er impregneret af hele Operaens Væsen. Den er kraftig som en Guds Tanke, bevæget som en Verdens Liv, rystende

i sin Alvor, zittrende i sin Lyst, knusende i sin forfærdelige Vrede, beaandende i sin livslystne Glæde, den er huul i sin Straffedom, hvinende i sin Lyst, den er langsom høitidelig i sin imponerende Værdighed, den er bevæget, flagrende, dandsende i sin Fryd. Og dette har den ikke opnaaet ved at blodsuge Operaen, den er tvertimod i Forhold til denne en Propheti. I Ouverturen udfolder Musikken hele sit Omfang, med et Par mægtige Vingeslag oversvæver den ligesom sig selv, oversvæver det Sted, hvor den vil dale ned. Den er en Kamp, men Kamp i Luftens høiere Regioner. Den, der efter at have gjort et nøiere Bekjendtskab med Operaen, hører Ouverturen, ham vil det maaskee forekomme, som om han var trængt frem til det skjulte Værksted, hvor de Kræfter, han i Stykket har lært at kjende, urkraftigt røre sig, hvor de af al Magt bryde sig mod hverandre. Dog, Striden er for ulige, den ene Magt er allerede før Slaget Seierherre, den flygter og undviger, men denne Flugt er netop dens Lidenskab, dens brændende Uro i dens korte Livsglæde, den jagende Puls i dens lidenskabelige Hede. Herved sætter den den anden Magt i Bevægelse og river den hen med sig. Denne, der først viste sig som saa urokkelig sikker, at den næsten var ubevægelig, maa nu afsted, og snart bliver Bevægelsen saa hurtig, at det synes en virkelig Strid. Nærmere at udføre dette lader sig ikke gjøre, her gjælder det at høre Musikken, thi Striden er ikke en Ordstrid men en elementarisk Rasen. Kun maa jeg gjøre opmærksom paa, hvad der tidligere blev udviklet, at Operaens Interesse er Don Juan, ikke Don Juan og Commandanten, dette viser sig alt i Ouverturen. Med Flid synes Mozart at have anlagt det saaledes, at hiin dybe Røst, der lyder i Begyndelsen, efterhaanden bliver svagere og svagere, taber næsten ligesom sin majestætiske Holdning, maa ile for at kunne følge den dæmoniske Hasten, der undviger den, og dog næsten faaer Magt til at nedværdige den ved at rive den hen til et Væddeløb i Øieblikkets Korthed. Derved dannes Overgangen mere og mere til selve Stykket. Som en Følge deraf maa man tænke sig Finalen i et nært Forhold til den første Deel af Ouverturen.

I Finalen er Alvoren igjen kommen til sig selv, medens det i Ouverturens Fortgang var, som om den var ude af sig selv; nu er der ikke Spørgsmaal om at løbe omkaps med Lysten, Alvoren kommer igjen og har derved bortskaaret enhver Udvei til et nyt Væddeløb.

Ouverturen bliver derfor, medens den i een Forstand er selvstændig, i en anden Forstand at ansee for et Tilløb til Operaen. Dette har jeg i det Foregaaende søgt at minde om ved at opfriske Læserens Erindring af den successive Aftagen, i hvilken den ene Magt nærmer sig Stykkets Begyndelse. Det Samme viser sig, naar man betragter den anden Magt, den tiltager nemlig i en voxende Progression; den begynder i Ouverturen, den voxer og tiltager. Beundringsværdigt er især denne dens Begynden udtrykt. Man hører den saa svagt, saa hemmelighedsfuldt antydet, man hører den, men det er saa hurtigt forbi, saa man netop faaer det Indtryk, som om man havde hørt Noget, man ikke havde hørt. Der skal et opmærksomt, et erotisk Øre til, for at passe paa første Gang man i Ouverturen faaer et Vink om dette Lystens lette Spil, man senere faaer saa rigt udtrykt i hele dets ødsle Overflod. Paa Punkt og Prikke at angive, hvor dette Sted er, det kan jeg ikke, da jeg ikke er kyndig i Musik, men jeg skriver ogsaa kun for Forelskede, og disse vil vel forstaae mig, nogle af dem bedre end jeg forstaaer mig selv. Jeg er imidlertid tilfreds med min beskikkede Deel, med denne gaadefulde Forelskelse, og skjøndt jeg ellers takker Guderne for at jeg er bleven en Mand og ikke en Qvinde, saa har Mozarts Musik lært mig, at det er skjønt og vedergvægende og rigt at elske som en Qvinde.

Ikke er jeg nogen Ven af Billeder; den nyere Literatur har i høi Grad givet mig Afsmag derfor; thi det er snart kommet saa vidt, at hvergang jeg træffer paa et Billede, farer der uvilkaarlig en Frygt i mig for, at dets sande Hensigt skal være at skjule en Dunkelhed i Tanken. Jeg skal derfor ikke vove et uforstandigt eller frugtesløst Forsøg paa at oversætte Ouverturens energiske og fyndige Korthed i et vidtløftigt og intetsigende Billedsprog; kun eet Punkt i Ouverturen vil jeg

udhæve og for at faae Læseren gjort opmærksom derpaa vil jeg bruge et Billede, det eneste Middel, jeg har til at sætte mig i Forbindelse med ham. Dette Punkt er naturligviis intet andet end Don Juans første Frembrud, Ahnelsen om ham, om den Magt, hvormed han senere bryder igjennem. Ouverturen begynder med enkelte dybe, alvorlige, eensformige Toner, da lyder første Gang uendelig fjernt et Vink, der dog, som om det var kommet for tidlig, i samme Øieblik tilbagekaldes, indtil man senere atter og atter hører, dristigere og dristigere, mere og mere hviirstet, hiin Stemme, der først underfundigt, coquet og dog som i Angst slap med ind, men ikke kunde trænge igjennem. Saaledes seer man stundom i Naturen Horizonten mørk, skyfuld; for tung til at bære sig selv, hviler den sig paa Jorden og skjuler Alt i sin dunkle Nat, enkelte hule Toner høres, dog ikke i Bevægelse men som en dyb Mumlen ved sig selv — da seer man ved Himlens yderste Grændse, fjernt i Horizonten et Blink; hurtigt iler det hen langs Jorden, i samme Nu er det forbi. Men snart viser det sig igjen, det tiltager i Styrke, det belyser momentant hele Himlen med sin Flamme, i næste Øieblik synes Horizonten endnu mørkere, men hurtigere endnu mere glødende blusser det op, det er som om Mørket selv tabte sin Ro og kommer i Bevægelse. Som Øiet her i dette første Blink ahner Ildebranden, saaledes ahner Øret i hiint hendøende Buestrøg den hele Lidenskab. Der er en Angst i hiint Blink, det er som om det i det dybe Mørke fødtes i Angst — saaledes er Don Juans Liv. Der er en Angst i ham, men denne Angst er hans Energi. Det er ikke en i ham subjectiv reflekteret Angst, det er en substantiel Angst. Ikke har man i Ouverturen, hvad man i Almindelighed har sagt uden at vide hvad man siger — Fortvivlelse; Don Juans Liv er ikke Fortvivlelse; men det er Sandseligheedens hele Magt, der fødes i Angst, og Don Juan selv er denne Angst, men denne Angst er netop den dæmoniske Livslyst. Efterat Mozart saaledes har ladet Don Juan blive til, saa udvikler nu hans Liv sig for os i de dandsende Violintoner, i hvilke han let, flygtig iler hen over

Afgrunden. Som naar man kaster en Steen saaledes, at den skærer Vandets Overflade, den da en Tidlang kan springe hen derover i lette Hop, hvorimod den, saasnart den hører op at springe, øieblikkelig synker ned i Afgrunden, saaledes dandser han over Afgrunden, jublende i sin korte Frist.

Men naar nu, som ovenfor blev bemærket, Ouverturen kan ansees for et Tilleb til Operaen; naar man i Ouverturen stiger ned fra hine høiere Regioner, saa spørges, paa hvilket Sted i Operaen lander man da bedst, eller hvorledes faaer man Operaen til at begynde. Her har Mozart seet det ene Rigtige, at begynde med Leporello. Vel kunde det synes, at dette ikke var saa stor en Fortjeneste, saa meget mere som næsten alle Bearbeidelser af Don Juan begynde med en Monolog af Sganarel. Imidlertid er der en stor Forskjel, og man faaer atter her Leilighed til at beundre Mozarts Mesterskab. Den første Tjener-Arie har han sat i umiddelbar Forbindelse med Ouverturen. Man regner derfor ganske rigtigt Leporellos første Arie med til Ouverturen. Denne Leporellos Arie svarer til den ikke uberømte Sganarels-Monolog hos Moliere. Vi vil betragte Situationen lidt nærmere. Sganarels Monolog er langt fra at være uvittig, og naar man læser den i Prof. Heibergs lette og flydende Vers, er den meget underholdende, derimod er Situationen selv mangelfuld. Dette siger jeg nærmest med Hensyn til Moliere, thi hos Heiberg er det en anden Sag, og jeg siger det ikke for at udsætte paa Moliere, men for at vise Mozarts Fortjeneste. En Monolog er altid meer eller mindre et Brud paa det Dramatiske, og naar Digteren, for at fremkalde Virkning, søger at virke ved selve Monologens Vittighed, ikke ved dens Charakteer, saa har han selv brudt Staven over sig og har opgivet den dramatiske Interesse. Anderledes i Operaen. Situationen er her absolut musikalsk. Jeg har allerede før erindret om den Forskjel, der er mellem en dramatisk og en musikalsk dramatisk Situation. I Dramaet taales ikke Snak, der fordres Handling og Situation. I Operaen er der en Hvilen i

Situationen. Men hvad gjør da denne Situation til en musikalsk Situation? Det er tidligere blevet udhævet, at Leporello er en musikalsk Figur, og dog er det ikke ham, der bærer Situationen. Hvis saa var, vilde hans Arie være en Analogi til Sganarels Monolog, om det end derfor blev lige vist, at en saadan Quasi-Situation bedre gaaer an i Operaen end i Dramaet. Det, der gjør Situationen musikalsk, er Don Juan, som er indenfor. Pointet ligger ikke i Leporello, som nærmer sig, men i Don Juan, som man ikke seer — men som man hører. Nu kunde man vel indvende: man hører jo ikke Don Juan. Dertil vilde jeg svare: jo man gjør, thi han gjenlyder i Leporello. Jeg skal til den Ende gjøre opmærksom paa de Overgange (vuol star dentro colla bella), hvor Leporello aabenbart reproducerer Don Juan. Men selv om dette ikke var Tilfældet, saa er dog Situationen saaledes lagt an, at man uvilkaarlig faaer Don Juan med, at man glemmer Leporello, som staaer udenfor, over Don Juan, som er indenfor. Overhovedet har Mozart med ægte Genialitet ladet Leporello reproducere Don Juan, og derved opnaaet to Ting, den musikalske Virkning, at man overalt, hvor Leporello er alene, hører Don Juan, og den parodiske Virkning, at man, naar Don Juan er med tilstede, hører Leporello repetere ham og dermed ubevidst parodiere ham. Som Exempel herpaa vil jeg anføre Slutningen af Ballet.

Spørger man, hvilket Moment der er det mest episke i Operaen, saa er Svaret let og utvivlsomt, det er Leporellos anden Arie, Listen. I det Foregaaende er det allerede udhævet, ved at sammenligne denne Arie med den tilsvarende Monolog hos Moliere, hvilken absolut Betydning Musikken har, at Musikken netop derved, at den lader os høre Don Juan, hører Variationerne i ham, fremkalder den Virkning, som Ordet eller Replikken ikke er istand til. Her bliver det af Vigtighed at fremhæve Situationen og det Musikalske i den. See vi os nu om paa Skuepladsen, da bestaaer det sceniske Ensemble af Leporello, Elvire og den tro Tjener. Den

utro Elsker er derimod ikke tilstede, han er nemlig, som Leporello træffende udtrykker sig — „han er borte." Det er en Virtuositet, Don Juan er i Besiddelse af, han er og — saa er han borte, og han bliver (for sig selv nemlig) ligesaa beleiligt borte som en Jeronimus kommer beleiligt. Da det nu er vitterligt, at han er borte, saa kunde det synes underligt, at jeg omtaler ham og paa en Maade fører ham med ind i Situationen; ved nærmere Overveielse vil man maaskee finde det ganske i sin Orden og her see et Exempel paa, hvor nøie efter Ordet det maa tages, at Don Juan er allestedsnærværende i Operaen; thi dette kan dog neppe stærkere betegnes den ved at gjøre opmærksom paa, at selv naar han er borte er han tilstede. Dog vi ville nu lade ham være borte, da vi senere ville faae at see, i hvilken Betydning han er tilstede. Derimod ville vi betragte de 3 Personer paa Scenen. At Elvira er tilstede bidrager naturligviis til at frembringe en Situation; thi det gik ikke an at lade Leporello til egen Tidsfordriv oprulle Listen; men hendes Stilling bidrager tillige til at gjøre Situationen piinlig. Man kan overhovedet ikke negte, at den Spot, der stundom drives med Elviras Kjærlighed, næsten er grusom. Saaledes i 2den Act, hvor hun i det afgjørende Øieblik, da Ottavio endelig har faaet Mod i Brystet og Kaarden ud af Skeden for at myrde Don Juan, styrter sig imellem og nu opdager, at dette ikke er Juan men Leporello, en Forskjel, Mozart saa stærkt har betegnet ved et viist klynkende Bræg. Saaledes er der i vor Situation og noget Smerteligt i, at hun skal være tilstede for at vide, at ved Spanien staaer 1003, ja hvad meer er, paa Tydsk bliver det hende sagt, at hun selv er Een af dem. Dette er en tydsk Forbedring, der i samme Grad er taabelig uanstændig som den tydske Oversættelse paa en ikke mindre taabelig Maade er latterlig anstændig og aldeles forfeilet. Det er for Elvira at Leporello giver en episk Oversigt over sin Herres Liv, og man kan ikke negte, at det er ganske i sin Orden, at Leporello foredrager og Elvira hører til; thi de ere begge to

i høi Grad interesserede deri. Som man derfor i den hele Arie bestandig hører Don Juan, saaledes hører man paa enkelte Steder Elvira, der nu synlig er tilstede paa Scenen som et Vidne instar omnium, ikke paa Grund af noget tilfældigt Fortrin hos hende, men fordi, da Methoden væsentlig bliver den samme, Een gjælder for Alle. Dersom Leporello var Charakteer eller gjennemreflekteret Personlighed, da lod en saadan Monolog sig vanskelig tænke, men netop fordi han er en musikalsk Figur, der synker ned i Don Juan; derfor har denne Arie en saa stor Betydning. Den er en Reproduction af hele Don Juans Liv. Leporello er den episke Fortæller. En saadan bør vel ikke være kold eller ligegyldig for hvad han fortæller, men han bør dog bevare en objectiv Holdning ligeover for det. Dette er ikke Tilfældet med Leporello. Han henrives aldeles af det Liv, han beskriver, han glemmer sig i Don Juan. Saaledes har jeg atter her et Exempel paa, hvad det vil sige, at Don Juan gjenlyder overalt. Situationen ligger derfor ikke i Leporellos og Elviras Underholdning om Don Juan, men i den Stemning, der bærer det Hele, i Don Juans usynlige aandelige Nærværelse. Nærmere at udvikle Overgangen i denne Arie, hvorledes den begynder rolig og mindre bevæget, men alt mere og mere opflammes, eftersom Don Juans Liv mere og mere gjenlyder i den, hvorledes Leporello mere og mere hentages deraf, henveires i og rugges af disse erotiske Luftninger, hvorledes den nuanceres forskjelligt alt eftersom de Qvindelighedens Differenser, der ligge indenfor Don Juans Omfang, blive hørlige deri — dertil er her ikke Stedet.

Sporger man, hvilket der er det mest lyriske Moment i Operaen, saa kunde Svaret maaskee blive mere tvivlsomt; hvorimod det vel neppe kan være underkastet nogen Tvivl, at det mest lyriske Moment kun kan indrømmes Don Juan, at det vilde være et Brud paa den dramatiske Subordination, om det tilstodes en Biperson paa den Maade at beskæftige vor Opmærksomhed. Dette har ogsaa Mozart iagttaget.

Valget er saaledes betydeligt indskrænket, og ved nærmere Eftersyn kan der kun være Tale, enten om Taffelet, den første Deel af den store Finale, eller om den bekjendte Champagne-Arie. Hvad Taffelscenen angaaer, saa kan man vel til en vis Grad betragte den som et lyrisk Moment, og Maaltidets berusende Hjerteskyrtning, den skummende Viin, Musikkens fjerne festlige Toner, Alt forener sig for at potensere Don Juans Stemning, ligesom hans egen Festlighed kaster et forhøiet Lys over den hele Nydelse, der virker saa stærkt, at selv Leporello forklares i dette rige Øieblik, der er Glædens sidste Smiil, Nydelsens Afskedshilsen. Imidlertid er det dog mere en Situation end et blot lyrisk Moment. Dette ligger naturligviis ikke deri, at der spises og drikkes paa Scenen, thi dette er i og for sig meget utilstrækkeligt som Situation betragtet. Situationen ligger i, at Don Juan er trængt ud til Livets yderste Pynt. Forfulgt af hele Verden har hiin seirrige Don Juan nu intet andet Opholdssted end et afsides lille Værelse. Det er paa denne yderste Spidse af Livets Vippebræt, at han endnu engang i Mangel af lystigt Selskab ophidser al Livslyst i sit eget Bryst. Hvis Don Juan var et Drama, da vilde den indre Uro i Situationen fordre, at den blev saa kort som mulig. Derimod er det rigtigt i Operaen, at Situationen fastholdes, forherliges i al mulig Yppighed, der kun lyder desto vildere, fordi den for Tilhørerne gjenlyder i den Afgrund, over hvilken Don Juan svæver.

Anderledes forholder det sig med Champagne-Arien. En dramatisk Situation vil man, troer jeg, her forgjæves søge, men desto mere Betydning har den som lyrisk Udgydelse. Don Juan er trættet af de mange krydsende Intriguer; imidlertid er han ingenlunde mat, hans Sjæl er endnu livskraftig som nogensinde, han trænger ikke til muntert Selskab, ikke til at see og høre Vinens Skummen eller til at styrke sig paa den; den indre Vitalitet bryder frem i ham stærkere og rigere end nogensinde. Idealt er han stedse opfattet af Mozart, som Liv, som Magt, men idealt ligeoverfor en Virkelighed; her er

han ligesom ideelt beruset i sig selv. Om al Verdens Piger omgave ham i dette Øieblik, han vilde ikke være farlig for dem, thi han er ligesom for stærk til at ville bedaare dem, selv Virkelighedens mangfoldigste Nydelse er for lidt for ham i Sammenligning med hvad han nyder i sig selv. Her viser det sig ret, hvad det vil sige, at Don Juans Væsen er Musik. Han opløser sig ligesom for os i Musik, han udfolder sig til en Verden af Toner. Man har kaldet denne Arie Champagne-Arien, og dette er unegtelig meget betegnende. Men det, det især kommer an paa at see, er, at det ikke staaer i et tilfældigt Forhold til Don Juan. Saaledes er hans Liv, skummende som Champagne. Og ligesom Perlerne i denne Vin, medens den syder i indre Hede, tonerigt i sin egen Melodi, stige op, og vedblive at stige op, saaledes gjenlyder Nydelsens Lyst i det elementariske Kog, der er hans Liv. Det, som derfor giver denne Arie dramatisk Betydning, er ikke Situationen, men det, at Operaens Grundtone her lyder og gjenlyder i sig selv.

Intetsigende Efterspil.

Dersom nu det her Udviklede forholder sig rigtigt, saa vender jeg atter tilbage til mit Yndlingsthema, at blandt alle classiske Værker Mozarts Don Juan bør staae øverst; da vil jeg endnu engang glæde mig over Mozarts Lykke, en Lykke, der i Sandhed er misundelsesværdig, baade i og for sig og fordi den gjør alle dem lykkelige, der blot nogenlunde fatte hans Lykke. Jeg idetmindste føler mig ubeskrivelig lykkelig ved om end kun fjernt at have forstaaet Mozart og ahnet hans Lykke; hvor meget mere da de, der fuldkomment have forstaaet ham, hvor meget mere maae de ikke føle sig lykkelige med den Lykkelige. —

Det antike Tragiſkes Reſler i det moderne Tragiſke.

Et Forſøg i den fragmentariſke Stræben.

Forelæſt

for

Συμπαρανεκρωμενοι.

Dersom Een vilde sige: det Tragiske bliver dog altid det Tragiske, saa vilde jeg ikke have saa meget at erindre derimod, forsaavidt som dog enhver historisk Udvikling bestandig ligger indenfor Begrebets Omfang. Under den Forudsætning nemlig, at der skulde være Mening i hans Ord, og det to Gange forekommende Ord: Tragisk, ikke skulde antages at danne det betydningsløse Parenthes-Tegn om et indholdsløst Intet, maatte hans Mening vel være denne, at Begrebets Indhold ikke dethroniserede Begrebet, men berigede det. Paa den anden Side er det neppe undgaaet nogen Jagttagers Opmærksomhed, hvad det læsende og theaterbesøgende Publicum allerede troer sig i hjemlet Besiddelse af som sit Actie-Udbytte af de Kunstfarnes Bestræbelser, at der er en væsentlig Forskjel mellem den antike og den moderne Tragedie. Vilde nu Een atter her gjøre Forskjellen absolut gjældende, ved Hjælp af den først lumskelig og siden maaskee med Magt trænge sig ind mellem det Antik- og Modern-Tragiske, saa vilde hans Adfærd være ikke mindre urimelig end hiin Forstes, idet han vilde, at det Fodfæste, der var ham selv nødvendigt, var det Tragiske selv, og at dette atter var saa langt fra at kunne adskille, at det netop forbandt det antike og det moderne Tragiske. Advarende mod enhver saadan eensidig Bestræbelse for at adskille maa det ogsaa være, at Æsthetikerne endnu bestandigt vende tilbage til de af Aristoteles opstillede Bestemmelser af og Fordringer til det Tragiske som de Begrebet udtømmende; advarende maa det være og det saa meget mere, som det maa gribe Enhver med et vist Veemod, at hvormeget end Verden har forandret sig, saa er dog Fore-

stillingen om det Tragiske endnu væsentlig uforandret, ligesom det, at græde, endnu bestandigt er Mennesket lige naturligt. Saa beroligende som nu dette kunde synes for den, der ikke ønsker nogen Skilsmisse, mindst noget Brud, saa viser sig den samme Vanskelighed, som nys er bleven afviist, under en anden og næsten farligere Skikkelse. At man endnu bestandigt vender tilbage til den aristoteliske Æsthetik ikke blot af pligtskyldig Opmærksomhed eller af gammel Vane, det vil vist Enhver indrømme, der har noget Kjendskab til den nyere Æsthetik og ved dette forvisser sig om, hvor nøiagtigt man knytter sig til de af Aristoteles opstillede endnu bestandigt for den nyere Æsthetik gjældende Bevægelses-Punkter. Saasnart man imidlertid træder nærmere til disse, saa viser Vanskeligheden sig strax. Bestemmelserne ere nemlig af ganske almindelig Art, og man kan forsaavidt godt være enig med Aristoteles og dog være i en anden Forstand uenig med ham. For ikke at foregribe den følgende Udvikling ved her strax exempelviis at nævne, hvad der skal udgjøre dens Indhold, vil jeg foretrække at oplyse min Mening ved med Hensyn til Comedien at anstille den tilsvarende Betragtning. Hvis en gammel Æsthetiker havde sagt, at det, Comedien forudsætter, er Charakteer og Situation, og at det, den vil vække, er Latter, saa kunde man vel gjerne atter og atter vende tilbage herpaa, men saasnart man overveiede, hvor forskjelligt det kan være, der kan bringe et Menneske til at lee, saa vilde man snart forvisse sig om, hvilket uhyre Spatium denne Fordring havde. Den, der nogensinde har gjort Andres og sin egen Latter til Gjenstand for Jagttagelse, den, som i denne Bestræbelse ikke saa meget har havt det Tilfældige for Øie som det Almene, den, som nu med psychologisk Interesse har paaagtet, hvor forskjelligt det er, der i enhver Levealder vækker Latter, han vil let overbevise sig om, at den uforanderlige Fordring til Comedien, at den skal vække Latter, i sig selv indeholder en høi Grad af Foranderlighed i Forhold til den forskjellige Verdensbevidstheds Forestilling om det Latterlige, uden at dog Forskjelligheden er saa diffus, at det dertil svarende Udtryk i de somatiske Functioner

vilde være, at Latteren yttrede sig ved Graad. Saaledes nu ogsaa med det Tragiske.

Det, som nu nærmest skal udgjøre Indholdet af denne lille Undersøgelse, er ikke saa meget Forholdet mellem det antike og det moderne Tragiske, som den skal være et Forsøg paa at vise, hvorledes det for det antike Tragiske Eiendommelige lader sig optage indenfor det moderne Tragiske, saaledes, at det sande Tragiske heri vil komme tilsyne. Men hvor meget jeg end skal bestræbe mig for, at det maa komme tilsyne, saa skal jeg dog afholde mig fra enhver Propheti om, at det er det, Tiden fordrer, saa dets Tilsyneladelse bliver aldeles uden Følge, og det saa meget mere, som hele Tiden mere arbeider hen til det Comiske. Tilværelsen er i den Grad undermineret af Subjecternes Tvivl, Isolationen tager bestandigt mere og mere Overhaand, Noget, man bedst kan forvisse sig om, naar man giver Agt paa de mangfoldige sociale Bestræbelser. Disse bevise nemlig ligesaa meget derved Tidens isolerede Stræben, at de søge at modvirke den, som derved, at de paa en ufornuftig Maade søge at modarbeide den. Det Isolerede ligger bestandigt i at gjøre sig gjeldende som Numerus; naar Een vil gjøre sig gjeldende som een, saa er dette en Isolation; deri vilde vel alle Venner af Associationer give mig Ret, uden derfor at kunne eller at ville indsee, at det er aldeles den samme Isolation, naar Hundrede ville gjøre sig gjeldende ene og alene som Hundrede. Tallet er altid ligegyldigt mod sig selv, og det er aldeles ligegyldigt, om det er 1 eller 1000, eller hele Verdens samtlige Beboere blot numerist bestemte. Denne Associationens Aand er derfor i sit Princip ligesaa revolutionær som den Aand, den vil modarbeide. Da David ret vilde føle sin Magt og Herlighed, lod han sit Folk tælle; i vor Tid derimod kan man sige, at Folkene, for at føle deres Betydning lige overfor en høiere Magt, tælle sig selv. Alle disse Associationer bære imidlertid Vilkaarlighedens Præg, ere som oftest dannede i et eller andet tilfældigt Øiemed, hvis Herre naturligviis Associationen er. De mange Associationer bevise saaledes Tidens Oplosthed og bidrage selv til at fremskynde den;

de ere de Infusionsdyr i Statens Organisme, der tyde paa, at den er opløst. Naar var det, at Hetærierne begyndte at blive almindelige i Grækenland uden dengang, da Staten var ifærd med at opløse sig? Og har ikke vor Tid en paafaldende Liighed med hiin Tid, som end ikke selv Aristophanes gjorde latterligere end den virkelig var? Er ikke i politisk Henseende det Baand, der usynligt og aandeligt holdt Staterne sammen, løst, er ikke i Religionen den Magt, der fastholdt det Usynlige, svækket og tilintetgjort, have ikke Statsmænd og Præster det tilfælleds, at de ligesom Augurerne fordum ikke godt kunne see paa hinanden uden et Smiil? En Eiendommelighed har vistnok vor Tid fremfor hiin Tid i Grækenland, den nemlig, at vor Tid er mere tungsindig og derfor dybere fortvivlet. Vor Tid er saaledes tungsindig nok til at vide, at der er noget til, der hedder Ansvar, og at dette har Noget at betyde. Medens derfor Alle ville herske, vil Ingen have Ansvaret. Det er endnu i frisk Minde, at en fransk Statsmand, da Portefeuillen atter tilbødes ham, erklærede, at han vilde modtage den, men under den Betingelse, at Statssecretairen blev gjort ansvarlig. Kongen i Frankrig er, som bekjendt, ikke ansvarlig, derimod Ministeren er det, Ministeren vil ikke være det, men vil være Minister, mod at Statssecretairen bliver ansvarlig, tilsidst ender det naturligviis med, at Vægterne eller Gadecommissairerne blive ansvarlige. Var ikke denne Ansvarets omvendte Historie en passende Opgave for Aristophanes! Og paa den anden Side, hvorfor er Regjeringen og de Regjerende saa bange for at paatage sig Ansvaret, uden fordi de frygte et Angrebs-Parti, som selv igjen bestandigt gjennem en lignende Scala skyder Ansvaret fra sig? Naar man nu tænkte sig disse to Magter ligeoverfor hinanden, men ikke istand til at faae fat paa hinanden, fordi den ene bestandigt forsvandt for den anden, den ene blot figurerede for den anden, vilde et saadant Anlæg vistnok ikke være uden comisk Kraft. Dette viser jo tilstrækkeligt, at det, der egentlig sammenholder Staten, er opløst, men den derved bevirkede Isolation er naturligviis comisk, og det Comiske ligger i, at Subjectiviteten som den blotte Form vil gjøre sig

gjældende. Enhver isoleret Personlighed bliver altid comisk derved, at han vil gjøre sin Tilfældighed gjældende ligeoverfor Udviklingens Nødvendighed. Det vilde upaatvivlelig indeholde den dybeste Comik at lade et tilfældigt Individ faae den universelle Idee, at ville være hele Verdens Befrier. Derimod er Christi Fremtræden i en vis Forstand (i en anden Forstand er den nemlig uendelig meget Mere) den dybeste Tragedie, fordi Christus kom i Tidens Fylde og, hvad jeg med Hensyn til det Følgende især maa udhæve, bar al Verdens Synd.

Som bekjendt angiver Aristoteles som Kilde for Handlingen i Tragedien to Ting, διανοια καὶ ἠθος, men bemærker tillige, at Hovedsagen er τελος, og Individerne handle ikke for at fremstille Charakterer, men disse blive for Handlingens Skyld optagne. Man vil let bemærke her en Afvigelse fra den nyere Tragedie. Det, der nemlig er det Eiendommelige for den antike Tragedie, er, at Handlingen ikke blot fremgaaer af Charakteren, at Handlingen ikke er subjectiv reflekteret nok, men at Handlingen selv har en relativ Tilsætning af Liden. Den antike Tragedie har derfor ei heller udviklet Dialogen til den Grad af udtømmende Reflexion, at Alt gaaer op deri; den har i Monologen og Choret egentlig de discrete Momenter til Dialogen. Hvad enten nemlig Choret mere nærmer sig til den episke Substantialitet eller til det lyriske Sving, saa angiver det dog ligesom det Mere, der ikke vil gaae op i Individualiteten; Monologen er igjen mere den lyriske Concentration og har det Mere, der ikke vil gaae op i Handling og Situation. Handlingen selv har i den antike Tragedie et episk Moment i sig, den er ligesaa meget Begivenhed som Handling. Dette ligger nu naturligviis deri, at den gamle Verden ikke havde Subjectiviteten reflekteret i sig. Om end Individet rørte sig frit, saa hvilede det dog i substantielle Bestemmelser, i Stat, Familie, i Skjæbnen. Denne substantielle Bestemmelse er det egentlig Skjæbnesvangre i den græske Tragedie og dens egentlige Eiendommelighed. Heltens Undergang er derfor ikke en Følge blot af hans Handling, men er en Liden tillige, hvorimod i den nyere Tragedie Heltens Undergang

egentlig ikke er Liden, men er Gjerning. I den nyere Tid er derfor og ntlig Situation og Charakteer det Fremherskende. Den tragiske Helt er subjectiv reflekteret i sig, og denne Reflexion har ikke blot reflekteret ham ud af ethvert umiddelbart Forhold til Stat, Slægt, Skjæbne, men ofte endog reflekteret ham ud af hans eget foregaaende Liv. Det, der beskæftiger os, er et vist bestemt Moment af hans Liv som hans egen Gjerning. Paa Grund heraf lader det Tragiske sig udtomme i Situation og Replik, fordi der overhovedet intet Umiddelbart mere er blevet tilbage. Den moderne Tragedie har derfor ingen episk Forgrund, intet episk Efterladenskab. Helten staaer og falder aldeles paa sine egne Gjerninger.

Det her nu kort men tilstrækkeligt Udviklede vil have sin Betydning til at oplyse en Differens mellem den ældre og nyere Tragedie, som jeg anseer at være af stor Betydning, den forskjellige Art af tragisk Skyld. Aristoteles fordrer, som bekjendt, at den tragiske Helt skal have ἁμαρτια. Men ligesom Handlingen i den græske Tragedie er en Mellemting mellem Handlen og Liden, saaledes er Skylden det ogsaa, og deri ligger den tragiske Collision. Jo mere derimod Subjectiviteten bliver reflekteret, jo mere pelagianst man seer Individet ene overladt til sig selv, desto mere ethisk bliver Skylden. Imellem disse to Extremer ligger det Tragiske. Har Individet slet ingen Skyld, saa er den tragiske Interesse ophævet, thi den tragiske Collision er i saa Fald enerveret; har han derimod absolut Skyld, saa interesserer han os ikke mere tragisk. Det er derfor vistnok en Misforstaaelse af det Tragiske, naar vor Tid stræber hen til at lade alt det Skjæbnesvangre transsubstantiere sig i Individualitet og Subjectivitet. Man vil ikke vide Noget af Heltens Fortid at sige, man vælter hele hans Liv paa hans Skuldre som hans egen Gjerning, gjør ham tilregnelig for Alt, men derved forvandler man ogsaa hans æsthetiske Skyld til en ethisk. Den tragiske Helt bliver saaledes slet, det Onde bliver egentlig den tragiske Gjenstand, men den Onde har ingen æsthetisk Interesse og Synd er ikke et æsthetisk Element. Denne misforstaaede Stræben har nu vistnok sit

Grund i hele Tidens Arbeiden hen til det Comiske. Det Comiske ligger netop i Isolationen; naar man nu indenfor denne vil gjøre det Tragiske gjældende, saa faaer man det Onde i dets Slethed, ikke den egenlig tragiske Brøde i dens tvetydige Ufyldighed. Det er ikke vanskeligt, naar man seer sig om i den nyere Literatur, at finde Exempler. Saaledes er egentlig det i mange Maader saa geniale Værk af Grabbe: Faust und Don Juan, bygget paa det Onde. For imidlertid ikke at argumentere af et enkelt Skrift, vil jeg hellere vise det i hele Samtidens almindelige Bevidsthed. Naar man vilde fremstille et Individ, som ulykkelige Barndomsforhold havde indvirket saa forstyrrende paa, at disse Indtryk voldte hans Undergang, saa vilde Sligt slet ikke tiltale Nutiden, og det naturligviis ikke fordi det var slet behandlet, thi jeg har jo Lov at tænke mig det udmærket behandlet, men fordi Tiden anlægger en anden Maalestok. Den vil ikke vide af slige Kjælingerier, den gjør uden videre Individet ansvarligt for dets Liv. Gaaer altsaa Individet under, saa er dette ikke tragisk, men det er slet. Man skulde nu troe, at det maatte være et Kongerige af Guder, den Slægt, hvori ogsaa jeg har den Ære at leve. Imidlertid er det ingenlunde saa, den Kraftfuldhed, det Mod, der saaledes vil være sin egen Lykkes Skaber, ja sin egen Skaber, er en Illusion, og idet Tiden taber det Tragiske, vinder den Fortvivlelsen. Der ligger en Veemod og en Lægedom i det Tragiske, som man i Sandhed ikke skal forsmaae, og idet man paa den overnaturlige Maade, som vor Tid forsøger det, vil vinde sig selv, taber man sig selv, og man bliver comisk. Ethvert Individ, hvor oprindeligt det er, er dog Guds, sin Tids, sit Folks, sin Families, sine Venners Barn, først heri har det sin Sandhed, vil det i hele denne sin Relativitet være det Absolute, saa bliver det latterligt. Man finder undertiden i Sprogene et Ord, der ofte brugt paa Grund af Constructionen i en bestemt Casus, tilsidst ender med at blive om man saa vil selvstændiggjort som Adverbium i denne Casus; et saadant Ord har nu for den Sagkyndige engang for alle et Tryk og en Skavank, som det aldrig forvinder; vilde det nu des-

uagtet gjøre Fordring paa at være et Substantiv og nu forlange at bøies gjennem alle 5 Casus, saa vilde det være ægte comisk. Saaledes gaaer det ogsaa med Individet, naar det, maaskee vanskeligt nok, hentet frem af Tidens Moderskiv, vil i denne uhyre Relativitet være absolut. Opgiver det derimod denne Fordring, vil det være relativt, saa har det eo ipso det Tragiske, selv om det var det lykkeligste Individ, ja jeg vilde sige, først da er Individet lykkeligt, naar det har det Tragiske. Det Tragiske har i sig en uendelig Mildhed, det er egentlig i æsthetisk Henseende i Forhold til Menneskelivet, hvad den guddommelige Naade og Barmhjertighed er, det er endnu blødere, og derfor vil jeg sige: det er en moderlig Kjærlighed, der dysser den Bekymrede. Det Ethiske, det er strængt og haardt. Naar derfor en Forbryder vil undskylde sig for Dommeren med, at hans Moder havde Hang til at stjæle og især i den Tid, da hun gik frugtsommelig med ham, saa indhenter Dommeren Sundheds-Collegiets Betænkning om hans mentale Tilstand og mener, at han har med Tyven at gjøre og ikke med Tyvens Moder. Forsaavidt her nu er Tale om en Forbrydelse, kan Synderen vel ikke flye hen i Æsthetikens Tempel, men dog vil den ogsaa have et formildende Udtryk for ham. Urigtigt vilde det imidlertid være for ham at søge dertil, thi hans Vei fører ham ikke til det Æsthetiske men til det Religiøse. Det Æsthetiske ligger bag ved ham, og det vilde være en ny Synd af ham, nu at gribe det Æsthetiske. Det Religiøse er Udtrykket for den faderlige Kjærlighed, thi det har det Ethiske i sig, men det er formildet, og hvorved, uden netop ved det Samme, der giver det Tragiske sin Mildhed, ved Continueerlighed. Men medens det Æsthetiske giver denne Hvile, førend Syndens dybe Modsætning er gjort gjældende, saa giver det Religiøse den først, efterat denne Modsætning er seet i hele sin Forfærdelse. Netop i det Øieblik, da Synderen næsten segner under den almindelige Synd, som han har lagt paa sig selv, fordi han følte, at kun jo mere han blev skyldig, desto mere var der Udsigt til at frelses, i det samme Rædselens Øieblik viser Trøsten sig deri, at det er den almene Syndighed, der ogsaa i ham

har gjort sig gjældende; men denne Trøst er en religiøs Trøst, og den, som mener ad nogen anden end denne Vei, f. Ex. ved æsthetisk Forflygtigelse, at naae dertil, han har taget Trøsten forfængelig, og han har den egentlig ikke. I en vis Forstand er det derfor en meget rigtig Takt af Tiden, at den vil gjøre Individet ansvarligt for Alt; men Ulykken er, at den ikke gjør det dybt og inderligt nok, og deraf dens Halvhed; den er selvklog nok til at forsmaae Tragediens Taarer, men den er ogsaa selvklog nok til at ville undværre Barmhjertigheden. Og hvad er dog, naar man tager disse to Ting bort, Menneskelivet, hvad er Menneskeslægten? Enten det Tragiskes Veemod, eller Religionens dybe Sorg og dybe Glæde. Eller er det ikke det Eiendommelige for Alt, hvad der hidrører fra hiint lykkelige Folk, et Tungsind, en Veemod i dets Kunst, i dets Poesi, i dets Liv, i dets Glæde?

I det Foregaaende har jeg fornemmelig søgt at udhæve Forskjellen mellem den antike og den moderne Tragedie, forsaavidt denne bliver tydelig i Forskjellen mellem den tragiske Helts Skyld. Det er det egentlige Brændpunkt, hvorfra Alt udstraaler i sin eiendommelige Forskjellighed. Er Helten utvetydig skyldig, saa er Monologen forsvunden, Skjæbnen forsvunden, saa er Tanken gjennemsigtig i Dialogen, og Handlingen i Situationen. Det Samme lader sig ogsaa udtrykke fra en anden Side med Hensyn til den Stemning nemlig, som Tragedien fremkalder. Aristoteles fordrer, som bekjendt, at Tragedien skal hos Tilskueren vække Frygt og Medlidenhed. Jeg erindrer, at Hegel i sin Æsthetik knytter sig til denne Bemærkning og ved hvert af disse Punkter anstiller en dobbelt Betragtning, som imidlertid ikke er synderlig udtømmende. Naar Aristoteles adskiller Frygt og Medlidenhed, saa kunde man vel med Hensyn til Frygten nærmest tænke paa den Stemning, der accompagnerer det Enkelte, ved Medlidenhed paa den Stemning, der er det definitive Indtryk. Denne sidste Stemning er det, jeg nærmest har for Øie, fordi den er den til den tragiske Skyld svarende, og derfor ogsaa har samme Dialektik i sig som hiint Begreb. Hegel bemærker nu herom, at der gives to Arter af Medlidenhed, den sædvanlige, der vender sig mod den ende-

lige Side af Lidelsen, og den sande tragiske Medlidenhed. Denne Observation er nu ganske rigtig, men for mig af mindre Betydning, da hiin almindelige Rørelse er en Misforstaaelse, der ligesaa vel kan ramme den antike som den moderne Tragedie. Sandt og kraftigt er imidlertid, hvad han tilføier med Hensyn til den sande Medlidenhed: das wahrhafte Mitleiden ist im Gegentheil die Sympathie mit der zugleich sittlichen Berechtigung des Leidenden (Bd. 3, pag. 531). Medens Hegel nu mere betragter Medlidenheden i Almindelighed og dennes Forskjellighed i Individualitets-Forskjelligheden, vil jeg foretrække at udhæve Medlidenhedens Forskjel i Forhold til den tragiske Skylds Forskjel. For strax at antyde denne, vil jeg lade det „Lidende", som ligger i Ordet: Medlidenhed, kløfte sig og tilføie hver især det Sympathetiske, som ligger i det Ord: med, dog saaledes, at jeg ikke kommer til at udsige Noget om Tilskuerens Stemning, der kunde tyde paa hans Vilkaarlighed, men paa den Maade, at jeg, idet jeg udtrykker hans Stemnings Forskjellighed, tillige udtrykker den tragiske Skylds Forskjellighed. I den antike Tragedie er Sorgen dybere, Smerten mindre; i den moderne er Smerten større, Sorgen mindre. Sorg indeholder altid noget mere Substantielt i sig end Smerte. Smerte tyder altid paa en Reflexion over Lidelsen, som Sorgen ikke kjender. Det er i psychologisk Henseende ret interessant at iagttage et Barn, naar det seer en Ældre lide. Barnet er ikke reflekteret nok til at føle Smerte, og dog er dets Sorg uendelig dyb. Det er ikke reflekteret nok til at have en Forestilling om Synd og Brøde; naar det seer den Ældre lide, falder det det ikke ind at tænke herpaa, og dog naar Lidelsens Grund er skjult for det, er der en dunkel Ahnelse herom med i dets Sorg. Saaledes, men i fuldstændig og dyb Harmoni, er den græske Sorg, derfor er den paa eengang saa mild og saa dyb. Naar en Ældre derimod seer en Yngre, et Barn, lide, saa er Smerten større, Sorgen mindre. Jo mere Forestillingen om Skyld træder frem, desto større er Smerten, desto mindre dyb Sorgen. Anvender man nu dette paa Forholdet mellem den antike og den moderne Tragedie,

saa maa man sige: i den antike Tragedie er Sorgen dybere, og i den Bevidsthed, som svarer hertil, er Sorgen dybere. Det maa nemlig bestandig erindres, at det ikke ligger i mig, men det ligger i Tragedien, og at jeg, for ret at forstaae den dybe Sorg i den græske Tragedie, maa leve mig ind i den græske Bevidsthed. Det er derfor vistnok ofte kun Efternakken, naar saa mange beundre den græske Tragedie; thi saaledes er det aabenbart, at vor Tid idetmindste ikke har stor Sympathi for det, der egentlig er den græske Sorg. Sorgen er dybere, fordi Skylden har den æsthetiske Tvetydighed. I den nyere Tid er Smerten større. Det er forfærdeligt at falde i den levende Guds Haand, det kunde man sige om den græske Tragedie. Gudernes Vrede er forfærdelig, men dog er Smerten ikke saa stor som i den moderne Tragedie, hvor Helten lider hele sin Skyld, er sig selv gjennemsigtig i sin Lidelse af sin Skyld. Her gjælder det nu i Lighed med den tragiske Skyld at vise, hvilken Sorg der er den sande æsthetiske Sorg og hvilken den sande æsthetiske Smerte. Den bitreste Smerte er nu aabenbart Angeren, men Angeren har ethisk, ikke æsthetisk Realitet. Den er den bitreste Smerte, fordi den har hele Skyldens totale Gjennemsigtighed, men netop paa Grund af denne Gjennemsigtighed interesserer den ikke æsthetisk. Angeren har en Helligbed, som fordunkler det Æsthetiske, den vil ikke sees, allermindst af Tilskueren, og fordrer en ganske anden Art af Selvvirksomhed. Vel har den nyere Comedie stundom bragt Angeren paa Scenen, men det viser kun Uforstand hos Forfatteren. Man har vel erindret om den psychologiske Interesse, det kan have at see Angeren skildret, men den psychologiske Interesse er atter ikke den æsthetiske. Dette hører med til den Forvirring, der i vor Tid paa saa mange Maader gjør sig gjældende: man søger en Ting der, hvor man ikke skulde søge den, og hvad værre er, man finder den, hvor man ikke skulde finde den; man vil opbygges i Theatret, æsthetisk paavirkes i Kirken, man vil omvendes af Romaner, nyde Opbyggelsesskrifter, man vil have Philosophien paa Prædikestolen og Præsten paa Kathedret. Denne Smerte er altsaa ikke den æsthetiske

Smerte, og dog er det aabenbart den, den nye Tid arbeider hen paa som den høieste tragiske Interesse. Her viser det samme sig igjen med Hensyn til den tragiske Skyld. Vor Tid har tabt alle substantielle Bestemmelser af Familie, Stat, Slægt; den maa ganske overlade det enkelte Individ til sig selv, saaledes, at dette i strængere Forstand bliver sin egen Skaber, dets Skyld er altsaa Synd, dets Smerte Anger; men hermed er det Tragiske hævet. Ogsaa den i strengere Forstand lidende Tragedie har egentlig tabt sin tragiske Interesse, thi den Magt, hvorfra Lidelsen kommer, har tabt sin Betydning, og Tilskueren raaber: hjælp Dig selv, og Himlen skal hjælpe Dig; med andre Ord: Tilskueren har tabt Medlidenheden, men Medlidenhed er saavel i subjectiv som objectiv Forstand det egentlige Udtryk for det Tragiske.

For Tydelighedens Skyld vil jeg nu, inden jeg videre udfører det her Udviklede, først lidt nærmere bestemme den sande æsthetiske Sorg. Sorgen har den modsatte Bevægelse af den, Smerten har; naar man ikke ved Consequensmageri vil fordærve det — Noget, jeg ogsaa paa en anden Maade skal forhindre — kan man sige: jo mere Uskyld, jo dybere Sorg. Vil man urgere det, saa vil man hæve det Tragiske. Et Moment af Skyld bliver der altid tilbage, men dette Moment er egentlig ikke subjectiv reflekteret; derfor er Sorgen i den græske Tragedie saa dyb. For at forhindre utidige Consequenser vil jeg blot bemærke, at man ved alle Overdrivelser kun bringer det dertil, at man fører Sagen over paa et andet Gebeet. Eenheden nemlig af den absolute Uskyld og den absolute Skyld er ingen æsthetisk Bestemmelse, det er en metaphysisk. Det er egentlig Grunden til, at man altid har undseet sig for at kalde Christi Liv en Tragedie, fordi man følte, at æsthetiske Bestemmelser ikke udtømme Sagen. Ogsaa paa en anden Maade viser det sig, at Christi Liv er Mere, end hvad der lader sig udtømme i æsthetiske Bestemmelser; derved, at disse neutralisere sig paa dette Phænomen og stilles i Indifferens. Den tragiske Handling har altid et Moment af Liden i sig, og den tragiske Liden et Moment af Handling, det Æsthetiske ligger i

Relativiteten. Identiteten af en absolut Handlen og en absolut Liden er over det Æsthetiskes Kræfter og tilhører det Metaphysiske. I Christi Liv er denne Identitet, thi hans Liden er absolut, da den er absolut fri Handlen, og hans Handlen er absolut Liden, da den er absolut Lydighed. Det Moment altsaa af Skyld, der bliver tilbage, er ikke subjectivt reflekteret, og dette gjør Sorgen dyb. Den tragiske Skyld er nemlig mere end den blot subjective Skyld, det er Arveskyld; men Arveskyld er ligesom Arvesynd substantiel Bestemmelse, og dette Substantielle gjør netop Sorgen dybere. Den altid beundrede tragiske Trilogi af Sophokles: Oedipus Coloneus, Oedipus rex og Antigone dreier sig væsentlig om denne ægte tragiske Interesse. Men Arveskyld indeholder i sig denne Selvmodsigelse, at være Skyld og dog ikke at være Skyld. Det Baand, hvorved Individet bliver skyldigt, er netop Pieteten, men den Skyld, det derved paadrager sig, har al mulig æsthetisk Amphiboli. Man kunde her let falde paa, at det Folk, der maatte have udviklet det dybe Tragiske, var det Jødiske. Naar det saaledes hedder om Jehova, at han er en nidkjær Gud, han hjemsøger Fædrenes Forseelser paa Børnene i tredie og fjerde Led, eller naar man hører hine rædselsfulde Forbandelser i det gamle Testamente, saa kunde man let fristes til, her at ville søge tragisk Stof. Men Jødedommen er for ethisk udviklet hertil; Jehovas Forbandelser ere, om end forfærdelige, dog tillige retfærdige Straffe. Saaledes var det ikke i Grækenland; Gudernes Vrede har ingen ethisk Charakteer, men æsthetisk Tvetydighed.

I den græske Tragedie selv findes en Overgang fra Sorgen til Smerten, og som Exempel herpaa vilde jeg anføre Philoktet. Denne er i strængere Forstand en lidende Tragedie. Men ogsaa her hersker dog endnu en høi Grad af Objektivitet. Den græske Helt hviler i sin Skjæbne, hans Skjæbne er uforanderlig, derom kan der ikke videre være Tale. Dette Element er egentlig Sorgens Moment i Smerten. Den første Tvivl, med hvilken egentlig Smerten begynder, det er den: hvorfor vederfares dette mig, kan det ikke være anderledes. Vel er der i Philoktet, hvad altid har været mig paafaldende og

hvorved den væsentlig adskiller sig fra hiin udødelige Trilogi, en høi Grad af Reflexion: den mesterlig skildrede Selvmodsigelse i sin Smerte, hvori der er en saa dyb menneskelig Sandhed, men der er dog en Objektivitet, som bærer det Hele. Philoktets Reflexion fordyber sig ikke i sig selv, og det er ægte græsk, naar han beklager sig over, at Ingen er vidende om hans Smerte. Der ligger en overordentlig Sandhed heri, og dog viser sig netop her tillige Forskjelligheden fra den egentlige reflekterede Smerte, der altid ønsker at være ene med sin Smerte, som søger en ny Smerte i denne Smertens Eensomhed.

Den sande tragiske Sorg fordrer altsaa et Moment af Skyld, den sande tragiske Smerte et Moment af Uskyldighed; den sande tragiske Sorg fordrer et Moment af Gjennemsigtighed, den sande tragiske Smerte et Moment af Dunkelhed. Saaledes troer jeg bedst at kunne antyde det Dialektiske, hvori Bestemmelserne af Sorg og Smerte berøre hinanden, ligesom ogsaa den Dialektik, der ligger i det Begreb: den tragiske Skyld.

Da det strider mod vor Forenings Bestræbelse at levere sammenhængende Arbeider eller større Heelheder, da vor Tendens ikke er at arbeide paa et babylonisk Taarn, som Gud i sin Retfærdighed kan stige ned og ødelægge, da vi i Bevidsthed af, at hiin Forvirring skete med Rette, anerkjende det som det Eiendommelige for al menneskelig Stræben i sin Sandhed, at den er fragmentarisk, at det netop er det, hvorved den adskiller sig fra Naturens uendelige Sammenhæng; at en Individualitets Rigdom netop bestaaer i dens Kraft i fragmentarisk Ødselhed, og at det, der er det producerende Individs Nydelse, ogsaa er det reciperende Individs, ikke den besværlige og neiagtige Udførelse, eller den langvarige Opfattelse af denne Udførelse, men Frembringelsen og Nydelsen af den glimtende Flygtighed, der for den Frembringende indeholder et Mere end hvad den gjennemførte Udførelse har, da den er Ideens Apparens, for den Reciperende indeholder et Mere, da dens Fulguration vækker hans egen Productivitet — da Alt dette, siger jeg, strider mod vor Forenings Tendens, ja, da næsten den forelæste Periode maa anseés for et betænkeligt Attentat

paa den Interjections-Stiil, hvori Ideen bryder ud, uden at komme til Gjennembrud, der i vort Samfund er tillagt Officialitet, saa vil jeg, efter at have gjort opmærksom paa, at min Adfærd dog ikke kan kaldes oprørsk, da det Baand, der sammenholder denne Periode, er saa løst, at de indeholdte Mellemsætninger stritte aphoristisk og egenraadigt nok frem, blot erindre om, at min Stiil har gjort et Forsøg paa, tilsyneladende at være, hvad den ikke er — revolutionair.

Vort Selskab fordrer ved hvert enkelt Møde en Fornyelse og Gjenfødelse, og til den Ende, at dets indre Virksomhed forynges ved en ny Betegnelse af dets Productivitet. Lader os da betegne vor Tendens som Forsøg i den fragmentariske Stræben eller i den Kunst at skrive efterladte Papirer. Et fuldstændigt fuldført Arbeide staaer i intet Forhold til den digtende Personlighed; ved efterladte Papirer føler man bestandigt paa Grund af det Afbrudte, Desultoriske, en Trang til at digte Personligheden med. Efterladte Papirer ere som en Ruin, og hvilket Tilholdssted kunde være naturligere for Begravne? Kunsten er nu, kunstnerisk at frembringe den samme Virkning, den samme Skjødesløshed og Tilfældighed, den samme anakoluthiske Tankegang, Kunsten er, at frembringe en Nydelse, der aldrig bliver præsentisk, men altid har et Moment af den forbigangne Tid i sig, saa at den er nærværende i den forbigangne Tid. Dette udtrykkes allerede i det Ord: efterladt. I en vis Forstand er jo Alt, hvad en Digter har frembragt, efterladt; men det fuldendt Udførte kunde man aldrig falde paa at kalde et efterladt Arbeide, om det end havde den tilfældige Egenskab, at det ikke var udgivet i hans levende Live. Ogsaa dette antager jeg er en Egenskab ved al menneskelig Frembringelse i dens Sandhed, saaledes som vi have opfattet den, at den er Efterladenskab, da det ikke er Menneskene forundt, at leve i Gudernes evige Beskuelse. Efterladenskab vil jeg altsaa kalde, hvad der frembringes iblandt os, det vil sige kunstnerisk Efterladenskab; Efterladenhed, Indolens vil jeg kalde den Genialitet, vi sætte Priis paa; vis inertiæ den Naturlov, vi tilbede. Hermed haver jeg nu efterkommet vore hellige Skikke og Vedtægter.

Saa træder da nærmere til mig, kjære *Συμπαρανεκρώμενοι*, slutter Eder om mig, idet jeg skikker min tragiske Heltinde ud i Verden, idet jeg giver Sorgens Datter i Udstyr Smertens Medgift. Hun er mit Værk, men dog er hendes Omrids saa ubestemt, hendes Skikkelse saa nebulos, at Enhver af Eder kan forliebe sig i hende og vil kunne elske hende paa sin Maade. Hun er min Skabning, hendes Tanker ere mine Tanker, og dog er det, som om jeg i en Elskovs-Nat havde hvilet hos hende, som havde hun betroet mig sin dybe Hemmelighed, udaandet den og sin Sjæl i mit Favnetag, og som var hun i samme Nu forvandlet for mig, forsvundet, saa hendes Virkelighed kun lod sig spore i den Stemning, der blev tilbage, istedetfor at det forholder sig omvendt, at hun ud af min Stemning fødes til større og større Virkelighed. Jeg lægger hende Ordet i Munden, og dog er det mig, som om jeg misbrugte hendes Fortrolighed, det er mig, som om hun stod bebreidende bag ved mig, og dog er det omvendt, i hendes Hemmelighed bliver hun bestandigt mere og mere synlig. Hun er min Eiendom, min lovlige Eiendom, og dog er det stundom, som om jeg lumskelig havde listet mig ind i hendes Fortrolighed, som maatte jeg bestandig skue mig om efter hende tilbage, og dog er det omvendt, hun ligger bestandigt foran mig, hun bliver bestandigt kun til, idet jeg fører hende frem. Antigone heder hun. Dette Navn vil jeg beholde fra den gamle Tragedie, som jeg i det Hele vil knytte mig til, skjøndt fra den anden Side Alt bliver moderne. Først dog en Bemærkning. Jeg bruger en qvindelig Figur, fordi jeg nærmest troer, at en qvindelig Natur vil være mest skikket til at vise Forskjellen. Som Qvinde vil hun have Substantialitet nok til, at Sorgen kan vise sig, men som tilhørende en reflekterende Verden vil hun have Reflexion nok til at faae Smerten. For at faae Sorgen maa den tragiske Skyld valle mellem Skyld og Uskyld, det, hvorved Skylden gaaer over i hendes Bevidsthed, maa altid være en Substantialitetens Bestemmelse; men da for at faae Sorgen den tragiske Skyld maa have denne Ubestemthed, saa maa Reflexionen ikke være tilstede i sin Uendelighed; thi da

vilde den reflektere hende ud af sin Skyld, idet Reflexionen i sin uendelige Subjectivitet ikke kan lade det Moment af Arveskyld blive staaende, som giver Sorgen. Da imidlertid Reflexionen er vaagnet, saa vil den ikke reflektere hende ud af Sorgen, men ind i den, den vil i ethvert Øieblik forvandle Sorgen for hende til Smerte.

Labdakos's Slægt er altsaa Gjenstand for de vrede Guders Forbittrelse, Oedip har dræbt Sphinx, befriet Theben, Oedip har myrdet sin Fader, ægtet sin Moder og Antigone er Frugten af dette Ægteskab. Saaledes i den græske Tragedie. Her afviger jeg. Alt forholder sig hos mig ligesaa, og dog er Alt anderledes. At han har dræbt Sphinx og befriet Theben, det er Alle bekjendt, og Oedip lever hædret og beundret, lykkelig i sit Ægteskab med Jokaste. Det Øvrige er skjult for Menneskenes Øine, og ingen Ahnelse har nogensinde kaldet denne rædsomme Drom til Virkelighed. Kun Antigone veed det. Hvorledes hun har faaet det at vide, ligger udenfor den tragiske Interesse, og Enhver kan i den Henseende overlade sig til sin egen Combination. I en tidlig Alder, før hun endnu var fuldkommen udviklet, have dunkle Hentydninger paa denne rædsomme Hemmelighed momentviis grebet hendes Sjæl, indtil Visheden med eet Slag kaster hende i Angstens Arme. Her har jeg nu strax en Bestemmelse af det moderne Tragiske. Angst er nemlig en Reflexion og er forsaavidt væsentlig forskjellig fra Sorg. Angst er det Organ, hvorved Subjectet tilegner sig Sorgen og assimilerer sig den. Angst er den Bevægelses Kraft, ved hvilken Sorgen borer sig ind i Eens Hjerte. Men Bevægelsen er ikke hurtig som Pilens, den er successiv, den er ikke eengang for alle, men den vorder bestandig. Som et lidenskabeligt erotisk Øiekast attraaer sin Gjenstand, saaledes seer Angsten paa Sorgen for at attraae den. Som et stille uforkrænkeligt Kjærligheds Blik sysler med den elskede Gjenstand, saaledes er Angsten Selvbeskæftigelse med Sorgen. Men Angsten har et Moment mere i sig, som gjør, at den endnu stærkere holder fast ved sin Gjenstand, thi den baade elsker og frygter den. Angst har en dobbelt Function,

deels er den den opdagende Bevægelse, der bestandig berører og ved denne Tasten opdager Sorgen, idet den gaaer rundt om Sorgen. Eller Angsten er pludselig, sætter i et eneste Nu hele Sorgen, dog saaledes, at dette Nu øieblikkeligt opløser sig i Successiön. Angst i denne Betydning er en ægte tragisk Bestemmelse, og det gamle Ord: quem deus vult perdere, primum dementat, lader sig her ret med Sandhed anvende. At Angst er en Reflexions-Bestemmelse, det viser Sproget selv; thi jeg siger altid: at ængstes for Noget, hvorved jeg adskiller Angsten fra det, hvorfor jeg ængstes, og jeg kan aldrig bruge Angst i objectiv Forstand, medens jeg derimod, naar jeg siger: min Sorg, ligesaa meget kan udtrykke det, jeg sørger over, som min Sorgen derover. Dertil kommer, at Angst altid i sig indeholder en Reflexion paa Tid, thi jeg kan ikke ængstes over det Nærværende, men kun for det Forbigangne eller Tilkommende, men det Forbigangne og det Tilkommende, saaledes holdte imod hinanden, at det Præsentiske forsvinder, er Reflexions-Bestemmelser. Den græske Sorg derimod er, som hele det græske Liv, præsentisk, og derfor Sorgen dybere men Smerten mindre. Angsten hører derfor væsentlig med til det Tragiske. Derfor er Hamlet saa tragisk, fordi han ahner Moderens Forbrydelse. Robert le diable sporger, hvoraf det dog kunde komme, at han gjør saa meget Ondt. Hogne, hvem Moderen havde avlet med en Trold, kommer tilfældigviis til at see sit Billede i Vandet og spørger nu Moderen, hvorfra hans Legeme har faaet en saadan Form.

Forskjellen er nu let indsaldende. I den græske Tragedie beskæftiger Antigone sig slet ikke med Faderens ulykkelige Skjæbne. Denne hviler som en uigjennemtrængelig Sorg over den hele Slægt, Antigone lever hen sorgløs som enhver anden ung græsk Pige, ja Choret beklager hende, da hendes Død er bestemt, fordi hun i en saa ung Alder skal forlade dette Liv, forlade det, uden at have smagt dets skjønneste Glæde, aabenbart forglemmende Familiens egen dybe Sorg. Dermed skal nu ingenlunde være sagt, at det er Letsind, eller at det enkelte Individ staaer eene for sig, uden at bekymre sig om sit Forhold

til Slægten. Men det er ægte græsk. Livsforholdene ere dem engang givne ligesom den Horizont, under hvilken de leve. Er denne end dunkel og skyfuld, saa er den tillige uforanderlig. Den giver en Grundtone i Sjælen, og dette er Sorgen, ikke Smerten. I Antigone samles den tragiske Skyld paa et bestemt Punkt, at hun har begravet sin Broder tiltrods for Kongens Forbud. Sees dette som et isoleret Factum, som en Collision mellem søsterlig Kjærlighed og Pietet og et vilkaarligt menneskeligt Forbud, saa vilde Antigone ophøre at være en græsk Tragedie, det var et aldeles moderne tragisk Sujet. Det, der i græsk Forstand giver tragisk Interesse, er, at i Broderens ulykkelige Død, i Søsterens Collision med et enkelt menneskeligt Forbud gjenlyder Oedips sørgelige Skjæbne, det er ligesom Efterveerne, Oedips tragiske Skjæbne, der forgrener sig ud i hans Families enkelte Skud. Dette Totale gjør Tilskuerens Sorg saa uendelig dyb. Det er ikke et Individ, der gaaer under, men en lille Verden, det er den objective Sorg, der, losladt, nu skrider frem i sin egen forfærdelige Consequens som en Natur-Magt, og Antigones sørgelige Skjæbne er som Efterklang af Faderens, en potenseret Sorg. Naar derfor Antigone tiltrods for Kongens Forbud beslutter at begrave Broderen, saa see vi deri ikke saa meget den frie Handling som den skjæbnesvangre Nødvendighed, der hjemsøger Fædrenes Brøde paa Børnene. Saa megen Frihed er der vel deri, at vi kunne elske Antigone for hendes søsterlige Kjærlighed, men i Factumets Nødvendighed ligger tillige det ligesom høiere Omqvæd, der ikke blot indeslutter Oedips Liv, men ogsaa hans Slægt.

Medens nu den græske Antigone lever sorgløs hen saaledes, at hvis dette nye Factum ikke var kommet til, man kunde tænkt sig hendes Liv i dets trinvise Udfoldelse endog lykkeligt, saa er derimod vor Antigones Liv væsentlig endt. Ikke har jeg karrigt udstyret hende, og som man siger, at et godt Ord paa rette Sted er som Guldæbler i Sølvskaaler, saaledes har jeg her lagt Sorgens Frugt i Smertens Skaal. Hendes Udstyr er ikke forfængelig Pragt, som Møl og Rust kan fortære, det er en evig Skat, Tyvehaand kan ikke bryde ind og stjæle den,

dertil vil hun selv være for aarvaagen. Hendes Liv udfolder sig ikke som den græske Antigones, det er ikke vendt ud efter men ind efter, Scenen er ikke udvortes men indvortes, det er en Aandescene. Skulde det ikke være lykkedes mig, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, at vinde Eders Interesse for en saadan Pige, eller skal jeg tye til en captatio benevolentiæ? Ogsaa hun tilhører ikke den Verden, hvori hun lever, om end blomstrende og sund er dog hendes egentlige Liv et forborgent, ogsaa hun er, skjøndt levende, i en anden Forstand afdød, stille er dette Liv og skjult, Verden hører end ikke et Suk; thi hendes Suk er skjult i hendes Sjæls Lødom. Ikke behøver jeg at erindre om, at hun ingenlunde er en svag og sygelig Qvinde, tvertimod, hun er stolt og kraftfuld. Der er maaskee Intet, der adler et Menneske saa meget som at bevare en Hemmelighed. Det giver hans hele Liv en Betydning, som det dog kun har for ham selv, det frelser ham fra ethvert forfængeligt Hensyn til Omverdenen, sig selv nok hviler han salig i sin Hemmelighed, det kan man næsten sige, om end hans Hemmelighed var den usaligste. Saaledes var Antigone. Stolt er hun af sin Hemmelighed, stolt af, at hun er udseet til paa en underlig Maade at redde den Oedipske Slægts Hæder og Ære, og naar det taknemmelige Folk tiljubler Oedip Tak og Priis, da føler hun sin egen Betydning, og hendes Hemmelighed synker dybere og dybere ned i hendes Sjæl, utilgængeligere for ethvert levende Væsen. Hun føler, hvor Meget der er lagt i hendes Haand, og dette giver hende den overnaturlige Storrelse, som er nødvendig, for at hun tragisk skal kunne beskæftige os. Som en enkelt Figur maa hun kunne interessere. Hun er Mere end en ung Pige i Almindelighed, og dog er hun en ung Pige; hun er Brud, og dog i al Jomfrueligheed og Reenhed. Som Brud har Qvinden naaet sin Bestemmelse, og derfor kan en Qvinde i Almindelighed kun beskæftige os i samme Grad, som hun bringes i Forhold til denne hendes Bestemmelse. Imidlertid gives der Analogier hertil. Man taler saaledes om en Guds Brud, hun har i Troen og Aanden det Indhold, hvori hun hviler. Vor Antigone vilde jeg i en

maaskee endnu skjønnere Forstand kalde Brud, ja hun er næsten Mere, hun er Moder, hun er reent æsthetisk virgo mater, sin Hemmelighed bærer hun under sit Hjerte, skjult og forborgen. Hun er Taushed netop fordi hun er hemmelighedsfuld, men denne Tilbagevenden i sig selv, som ligger i Taushed, giver hende en overnaturlig Holdning. Hun er stolt af sin Sorg, hun er jalour paa den, thi hendes Sorg, det er hendes Kjærlighed. Men dog er hendes Sorg ikke en død urørlig Eiendom, den bevæger sig bestandigt, den føder Smerte og fødes med Smerte. Som naar en Pige beslutter at offre sit Liv for en Idee, naar hun staaer der med Offerkrandsen om sin Pande, staaer hun Brud, thi den store begeistrende Idee forvandler hende, og Offerkrandsen er ligesom Brudekrandsen. Hun kjender ikke nogen Mand, og dog er hun Brud; hun kjender end ikke Ideen, som begeistrer hende, thi dette vilde være uqvindeligt, og dog er hun Brud. Saaledes er vor Antigone Sorgens Brud. Hun helliger sit Liv til at sørge over Faderens Skjæbne, over sin egen. En saadan Ulykke som den, der har rammet Faderen, kræver Sorg, og dog er der Ingen, som kan sørge derover, da der Ingen er, som veed det. Og som den græske Antigone ikke kan taale, at Broderens Liig henslænges uden den sidste Ære, saaledes føler hun, hvor haardt det vilde have været, om intet Menneske havde faaet det at vide, det ængster hende, at der ikke skulde være bleven fældet en Taare, hun næsten takker Guderne, fordi hun er udseet til dette Redskab. Saaledes er Antigone stor i sin Smerte. Jeg kan her ogsaa vise en Forskjel mellem det Græske og det Moderne. Det er ægte græsk, at Philoktet beklager sig over, at der Ingen er, der veed, hvad han lider, det er en dyb menneskelig Trang at ville, at Andre erfare det; den reflekterende Smerte ønsker imidlertid ikke dette. Det falder ikke Antigone ind at ønske, at Nogen skulde erfare hendes Smerte, men derimod føler hun det i Forhold til Faderen, føler den Retfærdighed, der ligger i at sørge, som er ligesaa æsthetisk retfærdigt som at man lider Straf, naar man har gjort Uret. Medens derfor først Foreſtillingen om at være bestemt til levende at begra-

ves, aftvinger Antigone i den græske Tragedie det Sorgens Udbrud:

(850) ἰὼ δύστανος,
οὔτ' ἐν βροτοῖς οὔτ' ἐν νεκροισι
μέτοικος, οὐ ζῶσιν, οὐ θανοῦσι *)

saa kan vor Antigone sige det om sig selv hele sit Liv. Forskjellen er paafaldende; der ligger i hendes Udsagn en factisk Sandhed, som gjør Smerten mindre. Naar vor Antigone vilde sige det Samme, saa var det uegentligt, men denne Uegentlighed er den egentlige Smerte. Grækerne udtrykke sig ikke uegentligt, netop fordi den Reflexion, som hører dertil, ikke laae i deres Liv. Naar saaledes Philoktet klager over, at han lever eensomt og forladt paa den øde Ø, saa har hans Udsagn tillige den udvortes Sandhed; naar vor Antigone derimod føler Smerten i sin Eensomhed, saa er dette jo uegentligt, at hun er alene, men netop derfor er Smerten først ret egentlig.

Hvad nu den tragiske Skyld angaaer, da ligger den paa den ene Side i det Factum, at hun begraver Broderen, deels ligger den i Contexten med Faderens sørgelige Skjæbne, der underforstaaes fra de tvende foregaaende Tragedier. Her staaer jeg nu atter ved den besynderlige Dialektik, der sætter Slægtens Brøde i Forhold til Individet. Dette er det Nedarvede. Dialektik tænker man sig i Almindelighed temmelig abstract, man tænker nærmest paa de logiske Bevægelser. Livet vil imidlertid snart lære Een, at der gives mange Arter af Dialektik, at næsten enhver Lidenskab har sin egen. Den Dialektik derfor, der sætter Slægtens eller Familiens Brøde i Forbindelse med det enkelte Subject, saaledes, at dette ikke blot lider derunder — thi dette er en Natur-Consequens, som man forgjæves vilde søge at forhærde sig imod — men bærer Skyl-

*) (844). O weh Unselige!
Nicht unter Menschen, nicht unter Todten,
Im Leben nicht heimisch noch im Tode!

den med, participerer i denne, denne Dialektik er os fremmed, har intet Nødende for os. Vil man imidlertid tænke paa en Gjenfødelse af det antike Tragiske, saa maa ethvert Individ være betænkt paa sin egen Gjenfødelse, ikke blot i aandelig Forstand, men i endelig Forstand af Familiens og Slægtens Moderskiv. Den Dialektik, der sætter Individet i Forbindelse med Familie og Slægt, er ingen subjectiv Dialektik, thi denne hæver netop Forbindelsen og Individet ud af Sammenhænget; den er en objectiv Dialektik. Den er væsentlig Pieteten. At bevare denne kan ikke ansees for nogen Skade for Individet. Man lader i vor Tid Noget gjælde i Naturforhold, som man ikke vil lade gjælde i Aandsforhold. Saa isoleret vil man dog ikke være, saa unaturlig, at man ikke vil betragte Familien som et Heelt, hvorom man maa sige, at naar et Lem lider, saa lide de alle. Det gjør man uvilkaarligt, og hvorfor er vel ellers det enkelte Individ saa bange for, at et andet Lem af Familien skal bringe Skjændsel over den, uden fordi han føler, at han lider med derunder. Denne Lidelse maa nu aabenbart Individet tage med, enten det vil eller ei. Men da det Punkt, man gaaer ud fra, er Individet, ikke Slægten, saa er denne tvungne Liden maximum; man føler, at Mennesket ikke ganske kan blive Herre over sit Naturforhold, men ønsker det dog saavidt som muligt. Seer derimod Individet Naturforholdet som et Moment med i sin Sandhed, saa udtrykker dette sig saaledes i Aandens Verden, at Individet participerer i Skylden. Denne Consequens kunne Mange maaskee ikke fatte, men saa kunne de ei heller fatte det Tragiske. Er Individet isoleret, saa er det enten absolut sin egen Skjæbnes Skaber, og saa er der intet Tragisk mere, men kun det Onde — thi det er end ikke tragisk, at Individet var forblindet eller hildet i sig selv, thi det er dets eget Værk; — eller Individerne ere blot Modificationer af Tilværelsens evige Substans, og saa er atter det Tragiske borte.

Med Hensyn til den tragiske Skyld viser sig nu ogsaa let en Forskjel i det Moderne, efter at dette har optaget det Antike i sig, thi derom kan der egentlig kun nu være Tale. Den

græske Antigone participerer ved sin barnlige Pietet i Faderens Skyld, saaledes ogsaa den moderne; men for den græske Antigone er Faderens Skyld og Lidelse et udvortes Factum, et urokkeligt Factum, som hendes Sorg ikke bevæger (quod non volvit in pectore); og forsaavidt hun selv personligt paa Grund af Natur-Consequens lider under Faderens Skyld, saa er dette igjen i sin hele udvortes Facticitet. Med vor Antigone er det anderledes. Jeg antager, Oedip er død. Allerede medens han levede har Antigone været vidende om denne Hemmelighed, men har ikke havt Mod til at betroe sig til Faderen. Ved Faderens Død er hun berøvet den eneste Udvei til at befries fra sin Hemmelighed. Nu at betroe den til noget levende Væsen, vilde være at beskæmme Faderen, hendes Liv faaer Betydning for hende som helliget til ved hendes ubrødelige Taushed daglig, hver Time næsten, at bevise ham den sidste Ære. Een Ting er hun imidlertid uvidende om, om Faderen selv har vidst det eller ikke. Her det Moderne, det er Uroen i hendes Sorg, det er Amphibolien i hendes Smerte. Hun elsker Faderen af hele sin Sjæl, og denne Kjærlighed drager hende fra hende selv ind i Faderens Skyld; som Frugten af en saadan Kjærlighed føler hun sig fremmed for Menneskene, hun føler sin Skyld jo mere hun elsker Faderen, kun hos ham kan hun finde Hvile, som lige skyldige ville de sørge med hinanden. Men medens Faderen levede, har hun ikke kunnet betroe ham sin Sorg; thi hun vidste jo ikke, om han var vidende derom, og altsaa var der en Mulighed for at nedstyrte ham i en lignende Smerte. Og dog, dersom han ikke har været vidende derom, var Skylden mindre. Bevægelsen er her bestandig relativ. Dersom Antigone ikke med Bestemthed vidste det factiske Sammenhæng, saa blev hun ubetydelig, hun vilde da ikke have andet end en Ahnelse at kæmpe med, og det er for lidt til tragisk at beskæftige os. Men hun veed Alt; men indenfor denne Viden er der dog en Uvidenhed, der altid kan holde Sorgen i Bevægelse, altid forvandle den til Smerte. Dertil kommer, at hun bestandig er i Strid med den udvortes Omgivelse. Oedip lever i Folkets Minde som en lykkelig Konge, hædret og priset; Antigone har

selv beundret som hun har elsket sin Fader. Hun deeltager i enhver Jubel og Berømmelse af ham, hun er begeistret for Faderen som ingen anden Pige i det hele Rige, hendes Tanke vender bestandig tilbage til ham, hun priises i Landet som et Mønster paa en kjærlig Datter, og dog er denne Begeistring den eneste Maade, paa hvilken hun kan give sin Smerte Udbrud. Hendes Fader ligger hende altid i Tankerne, men hvorledes, det er hendes smertelige Hemmelighed. Og dog tør hun ikke give sig hen til Sorg, ikke græmme sig, hun føler, hvormeget der hviler paa hende, hun frygter, hvis man saae hende lide, at man skulde komme paa Sporet, og saaledes faaer hun ogsaa fra denne Side ikke Sorgen, men Smerten.

Saaledes udarbeidet og gjennemarbeidet tænker jeg vel at Antigene kan bestæftige os, jeg tænker, at J ikke ville bebreide mig Letsindighed eller faderlig Forkjærlighed, naar jeg mener, at hun vel tør forsøge sig i det tragiske Fag og træde op i en Tragedie. Hidtil er hun kun en episk Figur, og det Tragiske i hende har kun episk Interesse.

Et Sammenhæng, hvori hun kunde passe, er vel heller ei saa svært at udfinde, i den Henseende kan man gjerne lade sig nøie med hvad den græske Tragedie giver. Hun har en Søster levende, hende vil jeg lade være noget ældre og gift. Hendes Moder kunde ogsaa være levende. At disse naturligviis altid blive Bipersoner, er en Selvfølge, som og, at overhovedet Tragedien faaer et episk Moment i sig, saaledes som den græske Tragedie har det, uden at dette derfor behøver at være saa fremtrædende, dog vil Monologen altid her spille en Hovedrolle, om end Situationen bestandig bør komme den til Hjælp. Alt maa man tænke sig samlet om denne ene Hovedinteresse, som udgjør Antigones Livs Indhold, og naar nu saaledes det Hele er lagt til Orden, saa bliver Spørgsmaalet, hvorledes tilveiebringes den dramatiske Interesse?

Vor Heltinde, saaledes som hun har fremstillet sig i det Foregaaende, er paa Vei til at ville overspringe et Moment af sit Liv, hun er ifærd med at ville leve ganske aandeligt, Noget, Naturen ikke taaler. Med den Dybde, hendes Sjæl har,

maa hun nødvendig elske med en overordentlig Lidenskab, naar hun bliver forelsket. Her staaer jeg altsaa ved den dramatiske Interesse — Antigone er forelsket, og jeg siger det med Smerte, Antigone er dødelig forelsket. Her ligger aabenbart den tragiske Collision. Man burde i Almindelighed være lidt mere kræsen med hvad man kalder tragisk Collision. Jo mere sympathetiske de colliderende Magter ere, jo dybere men tillige mere eensartede de ere, desto betydningsfuldere bliver Collisionen. Hun er altsaa forelsket, og den, som er Gjenstanden for hendes Kjærlighed, er ikke uvidende derom. Min Antigone er nu ingen almindelig Pige, og saaledes er ogsaa hendes Medgift en ualmindelig, hendes Smerte. Tilhøre en Mand kan hun ikke uden denne Medgift, det føler hun vilde være for høit vovet, at skjule den for en saadan Jagttager vilde være umuligt, at ville have skjult den, var en Forsyndelse mod hendes Kjærlighed; men kan hun tilhøre ham med den? Tør hun betroe den til noget Menneske, endog til en elsket Mand? Antigone har Kraft, Spørgsmaalet er ikke, om hun for sin egen Skyld, for at lette sit Bryst, skal betroe Nogen sin Smerte; thi hun kan vel bære den uden Understøttelse, men kan hun forsvare det for den Afdøde? selv lider hun jo ogsaa paa en Maade ved at betroe ham sin Hemmelighed; thi ogsaa hendes Liv er jo sørgeligt medindflettet deri. Dette bekymrer hende imidlertid ikke. Spørgsmaalet er kun om Faderen. Fra denne Side er altsaa Collisionen af sympathetisk Natur. Hendes Liv, som før var roligt og stille, bliver nu, bestandigt i hende selv naturligviis, heftigt og lidenskabeligt, og hendes Replik begynder her at blive pathetisk. Hun strider med sig selv, hendes Liv har hun villet offre sin Hemmelighed, men nu fordres hendes Kjærlighed som Offer. Hun seirer, det vil sige, Hemmeligheden seirer, og hun taber. Nu kommer den anden Collision, thi for at den tragiske Collision ret skal være dyb, maae de colliderende Magter være eensartede. Den hidtil beskrevne Collision har ikke den Egenskab; thi Collisionen er egentlig mellem hendes Kjærlighed til Faderen og til hende selv, og om ikke hendes egen Kjærlighed er for stort et Offer. Den anden colliderende Magt er den sympathetiske Kjærlighed til hendes Elskede. Han veed,

at han er elsket, og vover dristig sit Angreb. Hendes Tilbageholdenhed forundrer ham vel; han mærker, at der maa være ganske særegne Vanskeligheder, men som dog ikke maae være ham uoverstigelige. Alt hvad ham er magtpaaliggende er, at overbevise hende om, hvor høit han elsker hende, ja at hans Liv er forbi, naar han maa give Afkald paa hendes Kjærlighed. Hans Lidenskab bliver tilsidst næsten usand, men kun desto mere opfindsom paa Grund af denne Modstand. Med hver Kjærligheds-Forsikkring forøger han hendes Smerte, med hvert Suk borer han Sorgens Piil dybere og dybere ind i hendes Hjerte. Han lader intet Middel uforsøgt, for at bevæge hende. Han veed som alle Andre, hvor høit hun elsker Faderen. Han træffer hende ved Oedips Grav, hvor hun har søgt hen for at give sit Hjerte Luft, hvor hun overlader sig til sin Længsel efter Faderen, om end selv denne Længsel er blandet med Smerte, fordi hun ikke veed, hvorledes hun skal mødes med ham igjen, om han var vidende om sin Skyld eller ikke. Han overrasker hende, han besværger hende ved den Kjærlighed, hun omfatter Faderen med, han mærker, han gjør et ualmindeligt Indtryk paa hende, han vedbliver, han haaber Alt af dette Middel, og han veed ikke, at han har netop modarbeidet sig selv.

Det, hvorom Interessen altsaa dreier sig, er, at faae hende hendes Hemmelighed fravristet. At lade hende blive temporairt vanvittig og saaledes forraade den, vilde ikke hjælpe. De colliderende Magter holde i den Grad hinanden Stangen, at Handling bliver umulig for det tragiske Individ. Hendes Smerte er nu forøget ved hendes Kjærlighed, ved hendes sympathetiske Liden med den, hvem hun elsker. Kun i Døden kan hun finde Fred; saaledes er hendes Liv helliget til Sorgen, og hun har ligesom sat en Grændse, en Dæmning for den Ulykke, der maaskee skjæbnesvangert vilde have forplantet sig i en følgende Slægt. Kun i hendes Dods-Øieblik kan hun tilstaae Inderligheden af sin Kjærlighed, hun kan kun tilstaae, at hun tilhører ham i det Øieblik, hun ikke tilhører ham. Da Epaminondas var bleven saaret i Slaget ved Mantinea, lod han Pilen blive siddende i Saaret, indtil han havde hørt,

at Slaget var vundet, fordi han vidste, at det var hans Død, naar den droges ud. Saaledes bærer vor Antigone sin Hemmelighed i sit Hjerte som en Piil, Livet bestandig dybere og dybere har boret ind, uden at berøve hende Livet, thi saalænge den sidder i hendes Hjerte kan hun leve, men i det Øieblik, den tages ud, maa hun døe. At berøve hende hendes Hemmelighed er det, den Elskende maa stride for, og dog er det tillige hendes visse Død. For hvis Haand falder hun nu? For den Levendes eller den Dødes? I en vis Forstand for den Dødes, og hvad der var forudsagt Hercules, at han ikke skulde myrdes af en Levende, men af en Død, passer paa hende, forsaavidt som Erindringen om Faderen er Grunden til hendes Død; i en anden Forstand for den Levendes, forsaavidt som hendes ulykkelige Kjærlighed er Anledningen til, at Erindringen dræber hende.

Skyggerids.

Psychologisk Tidsfordriv.

Forelæst

for

Συμπαρανεκρωμενοι.

Abgeschworen mag die Liebe immer seyn;
Liebes-Zauber wiegt in dieser Höhle
Die berauschte, überraschte Seele
In Vergessenheit des Schwures ein.

* * *

Gestern liebt' ich,
Heute leid' ich,
Morgen sterb' ich
Dennoch denk' ich
Heut' und Morgen
Gern an Gestern.

Improviseret Tiltale.

Vi festligholde i denne Time vort Selskabs Stiftelse, vi fryde op paany over, at den glædelige Anledning atter har gjentaget sig, at den længste Dag er forbi og Natten begynder at seire. Den lange, lange Dag have vi ventet, endnu for et Øieblik siden sukkede vi over dens Længde, men nu er vor Fortvivlelse forvandlet til Glæde. Vel er Seiren kun ubetydelig, og Dagens Overvægt vil vel vare en Tidlang, men at dens Herredomme er brudt, det undgaaer ikke vor Opmærksomhed. Ikke tøve vi derfor med vor Jubel over Nattens Seir til den bliver bemærkelig for Alle, ikke tøve vi til det dorske borgerlige Liv erindrer os om, at Dagen tager af. Nei, som en ung Brud venter utaalmodig Nattens Ankomst, saaledes oppebie vi længselsfulde Nattens første Frembrud, den første Bebudelse af dens tilkommende Seir, og Glæden og Overraskelsen bliver desto større, jo nærmere vi have været ved at fortvivle over, hvorledes vi skulde holde det ud, hvis Dagene ikke forkortedes.

Et Aar er forløbet, og endnu bestaaer vort Selskab — skulle vi glæde os derover, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, glæde os over, at dets Tilværelse spotter vor Lærdom om Alts Undergang, eller skulle vi ikke snarere sørge over, at det bestaaer, og glæde os over, at det i ethvert Tilfælde kun har eet Aar endnu at bestaae i; thi er det inden den Tid ikke forsvundet, da var det jo vor Bestemmelse, selv at opløse det? — Ikke have vi ved dets Stiftelse kastet vidt udseende Planer, for for-

trolige med Livets Usselhed og Tilværelsens Troløshed, have vi besluttet at komme Verdensloven til Hjælp og tilintetgjøre os selv, hvis den ikke kommer os i Forkjøbet. Et Aar er forløbet og endnu er vort Selskab fuldtalligt, og Ingen er endnu afløst, Ingen har afløst sig selv, da Enhver af os er for stolt dertil, fordi vi alle anse Døden for den største Lykke. Skulle vi glæde os derover og ikke snarere sørge, og kun fryde os i Haabet om, at Livets Forvirring snart vil adsplitte os, at Livets Storm snart vil rive os bort! I Sandhed, disse Tanker egne sig vel bedre for vort Selskab, stemme bedst med Øieblikkets Festlighed, med den hele Omgivelse. Thi er det ikke sindrigt og betydningsfuldt, at Gulvet i dette lille Værelse efter Landets Skik er bestrøet med Grønt, som var det til en Begravelse, og giver Naturen om os ikke selv sit Bifald, naar vi agte paa den vilde Storm, der raser omkring os, naar vi vogte paa Vindens mægtige Røst? Ja lader os et Øieblik forstumme og lytte til Stormens Musik, dens kjække Løb, dens dristige Udfordren, og Havets trodsige Brøl og Skovens angstfulde Suk og Træernes fortvivlede Bragen og Græssets feige Hvislen. Vel paastaae Menneskene, at Guddommens Stemme ikke er i det fremfarende Veir, men i den sagte Luftning; men vort Øre er jo ikke bygget til at opfange sagte Luftninger, men vel til at sluge Elementernes Larmen. Og hvorfor bryder den ikke endnu voldsommere frem og gjør Ende paa Livet og Verden og denne korte Tale, der idetmindste har det Fortrin fremfor alt det Øvrige, at den snart faaer Ende. Ja gid hiin Hvirvel, der er Verdens inderste Princip, om Menneskene end ikke mærke det, men æde og drikke, gifte sig og formere sig i sorgløs Travlhed, gid den brød frem og i indre Harme rystede Bjergene af sig og Staterne og Culturens Frembringelser og Menneskenes klogtige Paafund, gid den brød frem med det sidste forfærdelige Hviin, der sikkrere end Dom-Trompeten forkynder Alts Undergang, gid den rørte sig og henhvirvlede denne nøgne Klippe, paa hvilken vi staae, saa let som et Fnug for Aanden i dens Næse. — Dog, Natten seirer og Dagen forkortes og Haabet voxer! Saa fylder da endnu en Gang Glas-

sene, kjære Drikkebrødre, med dette Bæger hilser jeg Dig, Alts evige Moder, tause Nat! Fra Dig kom Alt, til Dig vender Alt igjen tilbage. Saa forbarme Du Dig atter over Verden, saa oplade Du Dig igjen for at indsamle Alt og gjennem os Alle velforvarede i Dit Moderliv! Dig hilser jeg, morke Nat, jeg hilser Dig som Seirherre, og dette er min Trøst, thi Du forkorter Alt, Dagen og Tiden og Livet og Erindringens Moisommelighed i evig Glemsel!

Siden den Tid da Lessing ved sin berømte Afhandling Laokoon afgjorde Grændsestridighederne mellem Poesi og Kunst, kan det vel ansees for et Resultat, der eenstemmigen anerkjendes af alle Æsthetikere, at Forskjellen er den, at Kunsten ligger i Rummets, Poesien i Tidens Bestemmelse, at Kunsten fremstiller det Hvilende, Poesien det Bevægelige. Hvad der derfor skal blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling maa have den stille Gjennemsigtighed, at det Indre hviler i et tilsvarende Ydre. Jo mindre dette er Tilfældet, desto vanskeligere bliver Opgaven for Kunstneren, indtil den Forskjel gjør sig gjældende, der lærer ham, at det slet ingen Opgave er for ham. Anvende vi, hvad her ikke er fremsat men løst henkastet, paa Forholdet mellem Sorg og Glæde, saa vil man let indsee, at Glæden langt lettere lader sig kunstnerisk fremstille end Sorgen. Dermed skal ingenlunde være negtet, at Sorgen lader sig kunstnerisk fremstille, men vel udtalt, at der kommer et Punkt, hvor det er den væsentlig at sætte en Modsætning mellem det Indre og Ydre, som gjør Fremstillingen af den umulig for Kunsten. Dette ligger igjen i Sorgens eget Væsen. Glæden hører det til, at den vil aabenbare sig, Sorgen vil skjule sig ja stundom endog bedrage. Glæden er meddelsom, selskabelig aabenhjertet, vil yttre sig; Sorgen er indesluttet, taus, eensom og søger tilbage i sig selv. Rigtigheden heraf vil vist Ingen negte, der blot nogenlunde har gjort Livet til Gjenstand for

sin Jagttagelse. Der gives Mennesker, hvis Organisation er saaledes indrettet, at, naar de blive afficerede, Blodet strømmer ud efter til Hudsystemet, og den indre Bevægelse saaledes bliver synlig i det Ydre; Andres Organisation er af den Art, at Blodet strømmer tilbage, søger ind ad til Hjertekammeret og Organismens indre Dele. Saaledes omtrent forholder det sig med Glæde og Sorg med Hensyn til Yttringsmaaden. Den først skildrede Organisation er meget lettere at iagttage end den sidste. Ved den første seer man Udtrykket, den indre Bevægelse er synlig i det Ydre; i den anden Organisation ahner man den indre Bevægelse. Den ydre Bleghed er ligesom det Indres Afskedshilsen, og Tanken og Phantasien iler efter Flygtningen, der skjuler sig i det Forborgne. Fornemmelig gjælder dette om den Art af Sorg, jeg her nærmere vil betagte, hvad man maa kalde den reflekterende Sorg. Det Ydre indeholder her i det Høieste kun et Vink, der leder paa Sporet, stundom end ikke saa meget. Kunstnerisk lader denne Sorg sig ikke fremstille, thi Ligevægten mellem det Indre og det Ydre er hævet, og den ligger saaledes ikke i rummelige Bestemmelser. Ogsaa i en anden Henseende lader den sig ikke kunstnerisk fremstille, da den ikke har den indre Stilhed, men idelig er i Bevægelse; om denne Bevægelse end ikke beriger den med nye Resultater, saa er dog Bevægelsen selv den væsentlig. Som et Egern i sit Buur, saaledes løber den rundt i sig selv, dog ikke saa eensformig som dette Dyr, men bestandigt afvexlende i Combinationen af Sorgens indre Momenter. Det, der gjør, at den reflekterede Sorg ikke kan blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling, er, at den mangler Ro, at den ikke bliver enig med sig selv, ikke hviler i noget bestemt enkelt Udtryk. Som den Syge i sin Smerte snart kaster sig paa den ene Side, snart paa den anden, saaledes omtumles den reflekterede Sorg for at finde sin Gjenstand og sit Udtryk. Naar Sorgen har Ro, saa vil Sorgens Indre ogsaa efterhaanden arbeide sig ud efter, blive synlig i det Udvortes, og saaledes blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling. Naar Sorgen har Ro og Hvile i sig selv, da indtræder Bevægelsen indenfra ud efter, den reflekte-

rede Sorg bevæger sig ind efter, ligesom Blodet, der flygter fra Yderfladen og kun lader Een ahne det ved den henilende Blegbed. Den reflekterede Sorg medfører ingen væsentlig Forandring i det Udvortes; selv i Sorgens første Øieblik haster den ind efter, og kun en omhyggeligere Jagttager ahner dens Forsvinden; senere vaager den omhyggeligt over, at det Udvortes er saa lidt paafaldende som muligt.

Idet den nu saaledes søger ind efter, da finder den endelig et Indelukke, et Inderste, hvor den mener den kan forblive, og nu begynder den sin eensformige Bevægelse. Som Pendulen i Uhret, saaledes svinger den frem og tilbage og kan ikke finde Hvile. Den begynder bestandig forfra og overveier atter, afhører Vidnerne, sammenholder og prøver de forskjellige Udsagn, hvad den allerede har gjort hundrede Gange, men den bliver aldrig færdig. Det Eensformige har i Tidens Løb noget Bedøvende ved sig. Som Tagdryppenes eensformige Fald, som et Rokkehjuls eensformige Snurren, som den monotone Lyd, der fremkommer ved, at et Menneske gaaer frem og tilbage med afmaalte Skridt i en Etage over os, bedøver, saaledes finder den reflekterede Sorg tilsidst Lise i denne Bevægelse, der som en illusorisk Motion bliver den til Nødvendighed. Endelig fremkommer der en vis Ligevægt, Trangen til at lade Sorgen komme til Gjennembrud, forsaavidt den en enkelt Gang kan have yttret sig, ophører, det Udvortes er stille og roligt, og inderst inde i sin lille Afkrog lever Sorgen som en velforvaret Fange i et underjordisk Fængsel, der henlever den det ene Aar efter det andet i sin eensformige Bevægelse, gaaer frem og tilbage i sit Aflukke, aldrig træt af at tilbagelægge Sorgens lange eller korte Vei.

Hvad der foranlediger den reflekterede Sorg kan deels ligge i Individets subjective Beskaffenhed, deels i den objective Sorg eller i Anledningen til Sorgen. Et reflexionssygt Individ vil forvandle enhver Sorg til en reflekteret Sorg, hans individuelle Structur og Organisation gjør ham det umuligt uden videre at assimilere sig Sorgen. Dette er imidlertid en Sygelighed, der ikke synderlig kan interessere, da enhver Til-

fældighed paa den Maade kan undergaae en Metamorphose, hvorved den bliver til en reflekteret Sorg. En anden Sag er det, hvor den objective Sorg, eller hvor Sorgens Anledning i Individet selv foder den Reflexion, der gjør Sorgen til en reflekteret Sorg. Dette er overalt Tilfældet, hvor den objective Sorg i sig ikke er færdig, hvor den efterlader en Tvivl, hvorledes denne end forresten er beskaffen. Her viser sig strax for Tanken en stor Mangfoldighed, større alt eftersom En har levet og erfaret meget, eller han har Tilbøielighed til at sysselsætte sin Skarpsindighed med saadanne Experimenter. Det er imidlertid ingenlunde min Hensigt at gjennemarbeide den hele Mangfoldighed, kun en enkelt Side vil jeg drage frem, saaledes som den har viist sig for min Jagttagelse. Naar Sorgens Anledning er et Bedrag, saa er den objective Sorg selv saaledes beskaffen, at den i Individet avler den reflekterede Sorg. At et Bedrag virkelig er et Bedrag, er ofte saare vanskeligt at bringe paa det Rene, og dog beroer Alt herpaa; saa længe det er omtvisteligt, saalænge finder Sorgen ikke Ro, men maa vedblive at vandre frem og tilbage i Reflexionen. Naar fremdeles dette Bedrag ikke betræffer en udvortes Ting, men et Menneskes hele indre Liv, hans Livs inderste Kjerne, saa bliver Sandsynligheden for den reflekterede Sorgs Vedvaren større og større. Men hvad kan vel med mere Sandhed kaldes en Qvindes Liv end hendes Kjærlighed? Naar altsaa en ulykkelig Kjærligheds Sorg har sin Grund i et Bedrag, saa have vi ubetinget en reflekteret Sorg, hvad enten nu denne vedvarer hele Livet eller Individet beseirer den. Ulykkelig Kjærlighed er vel i og for sig den dybeste Sorg for en Qvinde, men deraf følger ikke, at enhver ulykkelig Kjærlighed avler en reflekteret Sorg. Naar saaledes den Elskede dør eller hun maaskee slet ikke finder Gjenkjærlighed, eller Livets Forhold gjør hendes Ønskes Opnaaelse til en Umulighed, saa er vel her Anledning til Sorg, men ikke til en reflekteret Sorg, uden forsaavidt den Paagjældende selv i Forveien er syg, hvorved hun da ligger udenfor vor Interesse. Er hun derimod ikke syg, saa bliver hendes Sorg en umiddelbar Sorg, og vil som

saadan ogsaa kunne blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling, medens det derimod for Kunsten bliver en Umulighed at udtrykke og fremstille den reflekterede Sorg eller Pointet i den. Den umiddelbare Sorg er nemlig det umiddelbare Aftryk og Udtryk af Sorgens Indtryk, der aldeles congruere ligesom det Billede, Veronica beholdt i sit Liinklæde, og Sorgens hellige Skrift staaer præget i det Udvortes, skjøn og reen og læselig for alle.

Den reflekterede Sorg kan altsaa ikke blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling; deels er den nemlig aldrig tilværende men bestandig i Vorden, deels er det Udvortes, det Synlige, indifferent og ligegyldigt. Hvis altsaa Kunsten ikke vil indskrænke sig til den Naivetet, paa hvilken man finder Exempler i gamle Skrifter, hvor en Figur fremstilles, der omtrent kan forestille, hvad det skal være, medens man derimod opdager paa dens Bryst en Plade, et Hjerte eller deslige, hvor man da kan læse sig til Alt, især naar Figuren ved Stillingen henleder Eens Opmærksomhed derpaa, selv peger hen derpaa, en Virkning, man da ligesaa godt kunde opnaae ved at skrive oven over: behag at mærke; vil den ikke det, da nødsages den til at give Afkald paa Fremstillinger i den Retning og overlade disse til den poetiske eller psychologiske Behandling.

Det er denne reflekterede Sorg, jeg agter at drage frem, og saavidt muligt lade komme tilsyne i nogle Billeder. Jeg kalder dem Skyggerids, deels for strax ved Benævnelsen at minde om, at det er fra Livets mørke Side jeg henter dem, deels fordi de ligesom Skyggerids ikke umiddelbart ere synlige. Tager jeg et Skyggerids i Haanden, da faaer jeg intet Indtryk deraf, kan ingen egentlig Forestilling gjøre mig derom, først naar jeg holder det op mod Væggen og nu ikke betragter det umiddelbare Billede men det, der viser sig paa Væggen, først da seer jeg det. Saaledes er ogsaa det Billede, jeg her vil vise, et indre Billede, som først bliver bemærkeligt, idet jeg gjennemskuer det Udvortes. Det Udvortes har maaskee intet Paafaldende ved sig, men først idet jeg gjennemskuer det, først da opdager jeg det indre Billede, som

er det, jeg vil vise, et indre Billede, der er for fiint til at blive udvortes synligt, da det er vævet af Sjælens sagteste Stemninger. Betragter jeg et Ark Papiir, saa har det maaskee for den umiddelbare Jagttagelse intet Mærkværdigt, men først idet jeg holder det op for Dagens Lys og gjennemskuer det, da opdager jeg det fine indre Billede, der ligesom er for kjæleligt til umiddelbart at sees. Saa fæster da Eders Blik, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, paa dette indre Billede, lader Eder ikke forstyrre af det Udvortes eller rettere, frembringer det ikke selv, thi jeg drager det bestandig tilside for bedre at kunne skue ind i det Indre. Dog, dertil behøver jeg vel ikke at opmuntre dette Selskab, hvis Medlem jeg har den Ære at være; thi skjøndt yngre ere vi dog alle gamle nok til ikke at lade os bedrage af det Udvortes eller til at blive staaende ved dette. Skulde det da være et forfængeligt Haab, jeg smigrede mig med, hvis jeg troede, at I ville værdige disse Billeder Eders Opmærksomhed, eller skulde min Bestræbelse være Eder fremmed og ligegyldig, ikke i Harmoni med vort Samfunds Interesse, et Samfund, der kun kjender een Lidenskab, Sympathien nemlig med Sorgens Hemmelighed. Og ogsaa vi danne jo en Orden, ogsaa vi drage jo af og til som vandrende Riddere ud i Verden, hver ad sine Veie, ikke for at bekæmpe Uhyrer eller for at komme Uskyldigheden til Hjælp eller for at forsøges i Elskovs-Eventyr. Alt dette beskæftiger os ikke, end ikke det Sidste, thi Pilen i en Qvindes Die saarer ikke vort hærdede Bryst, og de glade Pigers muntre Smiil bevæger os ikke, men vel Sorgens hemmelige Vink. Lad Andre være stolt af, at ingen Pige vidt og bredt kan modstaae deres Elskovs-Magt, vi misunde dem ikke, vi ville være stolte af, at ingen hemmelig Sorg undgaaer vor Opmærksomhed, at ingen lønlig Sorg er saa knibsk og saa stolt, at vi jo formaae at trænge seirrige ind i dens inderste Smuthuller! Hvilken Strid der er den farligste, hvilken der forudsætter mest Kunst og skænker størst Nydelse, det ville vi ikke undersøge, vort Valg er gjort, kun Sorgen elske vi, kun Sorgen opsøge vi, og overalt, hvor vi opdage dens Spor, der følge vi efter, usor-

færdede, urokkelige, indtil den aabenbarer sig. Til denne Kamp ruste vi os, i den ove vi os daglig. Og i Sandhed, Sorgen sniger sig saa hemmelighedsfuldt om i Verden, og kun den, der har Sympathi for den, ham lykkes det at ahne den. Man gaaer igjennem Gaden, det ene Huus seer ud som det andet, og kun den prøvede Jagttager ahner, at i dette Huus seer det ved Midnatstid ganske anderledes ud, da vandrer der en Ulykkelig omkring, som ikke fandt Hvile, han stiger op ad Trapperne, hans Fodtrin gjenlyde i Nattens Stilhed. Man gaaer hinanden forbi paa Gaden, den Ene seer ud som den Anden og den Anden som Folk er fleest, og kun den erfarne Jagttager ahner, at der i dette Hoved inderst inde boer en Indsidder, der Intet har med Verden at gjøre men kun i stille Huusflid henlever sit eensomme Liv. Det Udvortes er da vel Gjenstand for vor Jagttagelse, men ikke for vor Interesse; saaledes sidder Fiskeren og retter urokkeligt sit Blik paa Floddet, men Floddet interesserer ham slet ikke, men vel Bevægelserne nede paa Bunden. Det Udvortes har derfor vel Betydning for os, men ikke som Udtryk for det Indvortes, men som en telegraphisk Efterretning om, at der dybt inde skjuler sig Noget. Naar man længe og opmærksomt betragter et Ansigt, da opdager man stundom ligesom et andet Ansigt inden i det, man seer. Dette er i Almindelighed et umiskjendeligt Tegn paa, at Sjælen skjuler en Emigrant, der har trukket sig tilbage fra det Udvortes for at vaage over en forborgen Skat, og Veien for Jagttagelsens Bevægelse er antydet derved, at det ene Ansigt ligesom ligger inden i det andet, hvilket giver at forstaae, at man maa stræbe at trænge ind efter, hvis man vil opdage Noget. Ansigtet, der ellers er Sjælens Speil, antager her en Tvetydighed, som ikke lader sig kunstnerisk fremstille, og som i Almindelighed ogsaa kun bevarer sig et flygtigt Moment. Der hører et eget Die til for at see det, et eget Blik for at forfølge dette usvigelige Indicium paa hemmelig Sorg. Dette Blik er attraaende og dog saa omhyggeligt ængstende og tvingende, og dog saa deeltagende, udholdende og underfundigt og dog saa oprigtigt og velvilligt, det dysser In-

dividet i en vis behagelig Mathed, i hvilken det finder en Vellyst i at udgyde sin Sorg, ligesom den Vellyst, der nydes ved at forbløde. Det Nærværende er glemt, det Udvortes gjennembrudt, det Forbigangne opstanden, Sorgens Aandedræt lettet. Den Sørgende finder Lindring og Sorgens sympathetiske Ridder glæder sig ved at have fundet, hvad han søgte, thi vi søge jo ikke det Nærværende men det Forbigangne, ikke Glæden, thi den er altid nærværende, men Sorgen, thi dens Væsen er at gaae forbi, og i den nærværende Tids Øieblik seer man den kun ligesom man seer et Menneske, naar man kun faaer Øie paa ham i det Nu, da han bøier om ad en anden Vei og forsvinder.

Dog stundom skjuler Sorgen sig endnu bedre, og det Udvortes lader os Intet ahne, ikke det Mindste. Længe kan den da undgaae vor Opmærksomhed, men naar da tilfældigviis en Mine, et Ord, et Suk, en Klang i Stemmen, et Vink i Øiet, en Zittren i Læben, et Feilgreb i Haandtrykket troløst forraader, hvad omhyggeligst blev gjemt, da vaagner Lidenskaben, da begynder Striden. Da gjælder det, at man har Aarvaagenhed og Udholdenhed og Klogskab; thi hvo er dog saa opfindsom som lønlig Sorg, men en eensom Livsfange har ogsaa god Tid til at udtænke Meget, og hvo er saa hurtig til at skjule sig som lønlig Sorg; thi ingen ung Pige kan i større Angst og Hast bedække en Barm, hun havde blottet, end den forborgne Sorg, naar den bliver overrasket. Da kræves der urokkelig Uforfærdethed, thi man strider med en Proteus, men den maa give tabt, naar man blot holder ud, om den saa end ligesom hiin Havmand antog enhver Skikkelse for at slippe bort, som en Slange snoer sig i vor Haand, som en Løve forfærder os ved sit Brøl, forvandler sig til et Træ, der suser med sine Blade, eller til et brusende Vand, eller en knittrende Ild, han maa dog tilsidst spaae, og Sorgen maa tilsidst aabenbare sig. See, disse Eventyr er vor Lyst, vor Tidsfordriv, at forsøge os deri vort Ridderskab; dertil staae vi nu op som Røvere midt i Natten, derfor vove vi Alt; thi ingen Lidenskab er vild som Sympathiens. Og ikke behøve vi at frygte for, at

det skal mangle os paa Eventyr, men vel at støde paa en Modstand, der er for haard og for uigjennemtrængelig, thi som Naturforskerne fortælle, at man ved at sprænge Kampestene, der have trodset Aarhundreder, inderst inde har fundet et levende Dyr, der uopdaget har fristet Livet, saaledes var det vel muligt, at der var Mennesker, hvis Ydre var et klippefast Bjerg, der værnede om et for evig gjemt Sorgens Liv. Dog, dette skal jo ikke dæmpe vor Lidenskab eller koldne vor Iver, tvertimod det skal opflamme; thi vor Lidenskab er jo ikke Nysgjerrighed, der mætter sig paa det Udvortes og paa det Overfladiske; men en sympathetisk Angst, der randsager Nyrer og skjulte Tanker; ved Troldom og ved Besværgelse maner det Skjulte frem, selv hvad Døden har unddraget vort Blik. For Slaget, hedder det, kom Saul forklædt til en Spaakvinde, og forlangte, at hun skulde vise ham Samuels Billede. Det var visselig ikke Nysgjerrighed blot, der drev ham, ikke Lyst til at see Samuels synlige Billede, men han vilde erfare hans Tanker, og med Uro har han vistnok ventet, til han fornam den strænge Dommers dommende Røst. Saaledes vil det vist ogsaa ikke være blot Nysgjerrighed, der bevæger Een og Anden af Eder, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, til at betragte de Billeder, jeg vil fremstille for Eder. Skjøndt jeg nemlig betegner dem med bestemte digteriske Navne, saa skal derved dog ingenlunde være antydet, at det blot er disse poetiske Figurer, der fremtræde for Eder, men Navnene maae ansees for nomina appellativa, og der skal saaledes fra min Side Intet være til Hinder for, om Een eller Anden af Eder skulde føle sig fristet til at nævne det enkelte Billede med et andet Navn, et kjærere Navn, eller et Navn, der maaskee falder ham naturligere.

1. Marie Beaumarchais.

Vi lære denne Pige at kjende i Goethes Clavigo, til hvem vi knytte os, kun at vi ledsage hende lidt længere hen i Tiden, naar hun har tabt den dramatiske Interesse, naar Sorgens Følge efterhaanden tager af. Vi vedblive at ledsage hende; thi vi, Sympathiens Riddere, have ligesaa meget den medfødte Gave som den erhvervede Færdighed, i Processíon at kunne holde Fodtrin med Sorgen. Hendes Historie er kort; Clavigo forlovede sig med hende, Clavigo forlod hende. Denne Oplysning er tilstrækkelig for den, der er vant til at betragte Livets Phænomener ligesom man betragter Rariteter i et Kunstcabinet; jo kortere jo bedre, desto Mere kan man faae seet. Paa samme Maade lader det sig ogsaa ganske kortelig fortælle, at Tantalus torster og at Sisyphus vælter en Steen op ad et Bjerg. Har man Hastværk, saa vilde det jo være en Sinkelse at dvæle videre derved, da man jo dog ikke kan faae Mere at vide, end hvad man allerede veed, som er det Hele. Hvad der vil gjøre Fordring paa mere Opmærksomhed, maa være af en anden Art. I fortrolig Klynge er man samlet om Theebordet, Maskinen synger paa sit sidste Vers, Fruen i Huset bede den gaadefulde Fremmede at lette sit Hjerte, til den Ende lader hun Sukkervand og Sylteloi bringe, og nu begynder han: det er en vidtløftig Historie. Saaledes gaaer det til i Romaner og det er ogsaa en ganske anden Ting: en vidtløftig Historie, og saadant et kort lille Avertissement. Om det for Marie Beaumarchais er en kort Historie, er et andet Spørgsmaal; saa meget er vist, den er ikke vidtløftig, thi en vidtløftig Historie har dog en maalelig Længde, en kort Historie har derimod stundom den gaadefulde Egenskab, at den trods al sin Korthed er længere end den vidtløftigste.

Allerede i det Foregaaende bemærkede jeg, at den reflekterede Sorg ikke bliver synlig i det Udvortes, det vil sige, finder sit hvilende, skjønne Udtryk deri. Den indre Uro tillader

ikke denne Gjennemsigtighed, det Udvortes fortæres snarere derved, og forsaavidt det Indre skulde forkynde sig i det Udvortes var det snarere ved en vis Sygelighed, der da aldrig kan blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling, da den ikke har det Skjønnes Interesse. Goethe har antydet dette med et Par enkelte Vink. Men om man nu var enig i denne Jagttagelses Rigtighed, saa kunde man fristes til at ansee det for noget Tilfældigt, og først naar man ved at overveie reent digterisk og æsthetisk, forvisser sig om, at hvad Jagttagelsen lærer har æsthetisk Sandhed, først da vil man faae den dybere Bevidsthed. Tænkte jeg mig nu en reflekteret Sorg og spurgte, om den ikke lod sig kunstnerisk fremstille, saa vil det strax vise sig, at det Udvortes er aldeles tilfældigt i Forhold dertil; men er dette sandt, saa er det Kunstnerisk-Skjønne opgivet. Om hun er stor eller lille, betydelig eller ubetydelig, skjøn eller mindre skjøn, Alt dette er indifferent; at overveie, om det vilde være rigtigere at lade Hovedet boie sig til den ene eller til den anden Side, eller mod Jorden, at lade Blikket tungsindigt stirre eller veemodigt fæste sig mod Jorden, alt Sligt er aldeles indifferent, det Ene udtrykker ikke mere adæquat den reflekterede Sorg end det Andet. I Sammenligning med det Indvortes er det Udvortes blevet ubetydeligt og sat i Indifferens. Pointet i den reflekterede Sorg er, at Sorgen bestandigt søger sin Gjenstand, denne Søgen er Sorgens Uro og dens Liv. Men denne Søgen er en bestandig Fluctuation, og hvis det Udvortes i ethvert Moment var et fuldkomment Udtryk for det Indvortes, saa maatte man for at fremstille den reflekterede Sorg have en heel Successsion af Billeder; men intet enkelt Billede udtrykkede Sorgen, og intet enkelt Billede fik egentlig kunstnerisk Værdi, da det ikke blev skjønt, men sandt. Man maatte da betragte disse Billeder ligesom man betragter Secund-Viseren paa et Uhr; Værket seer man ikke, men den indre Bevægelse yttrer sig bestandig derved, at det Udvortes bestandig forandres. Men denne Foranderlighed kan ikke kunstnerisk fremstilles, og dog er den Pointet i det Hele. Naar saaledes ulykkelig Kjærlighed har sin Grund i et Bedrag, saa er Smerten og Lidel-

sen denne, at Sorgen ikke kan finde sin Gjenstand. Er Bedraget bevist, og har den Paagjældende indseet, at det er et Bedrag, saa er Sorgen vel ikke ophørt, men saa er den en umiddelbar Sorg, ikke en reflekteret Sorg. Man seer let den dialektiske Vanskelighed, thi hvad sørger hun over? Var han en Bedrager, saa var det jo godt at han forlod hende, jo før jo hellere, hun skulde snarere glæde sig derover og sørge over, at hun har elsket ham; og dog er det en dyb Sorg, at han var en Bedrager. Men dette, om det er et Bedrag, det er Uroen i Sorgens perpetuum mobile. At tilveiebringe Vished for det udvortes Factum, at et Bedrag er et Bedrag, er allerede saare vanskeligt, og dog er Sagen ingenlunde færdig dermed, eller Bevægelsen standset. Et Bedrag er nemlig for Kjærligheden et absolut Paradox, og deri ligger Nødvendigheden af en reflekteret Sorg. Kjærlighedens forskjellige Factorer kunne i den Enkelte være sammenarbeidede paa høist forskjellig Maade, og Kjærligheden saaledes i den Ene ikke være den samme som i den Anden; det Egoistiske kan være mere overveiende, eller det Sympathetiske; men, hvorledes end Kjærligheden er, saavel for dens enkelte Momenter som for det Totale er et Bedrag et Paradox, den ikke kan tænke, og som den dog endelig vil tænke. Ja var enten det Egoistiske absolut tilstede eller det Sympathetiske, saa er Paradoxet hævet, det er, Individet er i Kraft af det Absolute ude over Reflexionen, det tænker vel ikke Paradoxet i den Forstand, at det ved et Reflexions-Hvorledes hæver det, men det er frelst netop derved, at det ikke tænker det, det bekymrer sig ikke om Reflexionens travle Oplysninger eller Forvirringer, det hviler i sig selv. Den egoistisk stolte Kjærlighed anseer paa Grund af sin Stolthed et Bedrag for umuligt, den bekymrer sig ikke om at faae at vide, hvad der kan siges for eller mod, hvorledes den Paagjældende kan forsvares eller undskyldes, den er absolut sikker, fordi den er for stolt til at troe, at Nogen skulde vove at bedrage den. Den sympathetiske Kjærlighed eier den Tro, der kan flytte Bjerge, ethvert Forsvar er for den et Intet i Sammenligning med den urokkelige Forvisning, den eier, at det var

intet Bedrag, enhver Anklage beviser Intet imod den Talsmand, der forklarer, at det intet Bedrag var, forklarer det ikke paa denne eller hiin Maade, men absolut. Men en saadan Kjærlighed seer man sjelden eller maaskee aldrig i Livet. I Almindelighed har Kjærligheden begge Momenter i sig, og dette bringer den i Forhold til Paradoxet. I de to beskrevne Tilfælde er Paradoxet vel ogsaa for Kjærligheden, men beskæftiger denne ikke, i sidste Tilfælde er Paradoxet for Kjærligheden. Paradoxet er utænkeligt, og dog vil Kjærligheden tænke det, og alt eftersom de forskjellige Factorer momentviis ere fremtrædende, nærmer den sig for paa ofte modsigende Maade at tænke det, men formaaer det ikke. Denne Tænkningens Vei er uendelig og hører først op, naar Individet vilkaarlig afbryder den, ved at gjøre noget Andet gjældende, en Villiesbestemmelse, men derved gaaer den Enkelte ind under ethiske Bestemmelser og beskæftiger os ikke æsthetisk. Ved en Beslutning naaer den da det, den ikke vinder ad Reflexionens Vei: Ende, Hvile.

Dette gjælder om enhver ulykkelig Kjærlighed, der har sin Grund i et Bedrag; hvad der end mere maa fremkalde den reflekterede Sorg hos Marie Beaumarchais er, at det kun er en Forlovelse, der er bleven brudt. En Forlovelse er en Mulighed, ikke en Virkelighed, men netop fordi det kun er en Mulighed kan det synes, at den ved at brydes ikke virker saa stærkt, at det bliver langt lettere for Individet at bære dette Stød. Det kan vel ogsaa stundom være Tilfældet; men paa den anden Side frister den Omstændighed, at det kun er en Mulighed, der bliver tilintetgjort, Reflexionen meget mere frem. Naar en Virkelighed brydes, saa er Bruddet i Almindelighed langt mere gjennemgribende, enhver Nerve bliver overhugget, og Bruddet beholder som Brud betragtet en Fuldendthed i sig selv; naar en Mulighed brydes, da er den øieblikkelige Smerte maaskee ikke saa stor, men det efterlader da ogsaa ofte et eller andet lille Ligament heelt og ubeskadiget, der bliver en stadig Anledning til fortsat Smerte. Den tilintetgjorte Mulighed viser sig forklaret i en høiere Mulighed,

hvorimod Fristelsen til at fremtrylle en saadan ny Mulighed ikke er saa stor, naar det er en Virkelighed, der er brudt, fordi Virkeligheden er høiere end Muligheden.

Clavigo har altsaa forladt hende, har troløs hævet Forbindelsen. Vant til at hvile i ham har hun, idet han støder hende fra sig, ikke Kraft til at staae, hun synker afmægtig i Omgivelsens Arme. Saaledes synes det at være gaaet Marie. Der lod sig forøvrigt ogsaa tænke en anden Begyndelse, det lod sig tænke, at hun strax i det første Øieblik havde Styrke nok til at forvandle Sorgen til en reflekteret, at hun, for enten at undgaae den Ydmygelse at høre Andre tale om, at hun var bleven bedraget, eller fordi hun dog holdt saa meget af ham, at det vilde gjøre hende ondt at høre ham atter og atter udskjældt for en Bedrager, strax afbrød enhver Forbindelse med Andre, for i sig selv at fortære Sorgen og fortære sig selv i Sorgen. Vi følge Goethe. Hendes Omgivelse er ikke udeeltagende, den føler med hende hendes Smerte, i Følelsen deraf siger den: hun tager sin Død derover. Dette er nu ogsaa æsthetisk talt ganske rigtigt. En ulykkelig Kjærlighed kan være af den Beskaffenhed, at et Selvmord maa ansees for æsthetisk rigtigt, men den maa da ikke have sin Grund i et Bedrag. Naar dette er Tilfældet, da vilde et Selvmord tabe alt det Ophøiede og indeholde en Concession, som Stoltheden maa forbyde at give. Naar hun derimod tager sin Død derover, da er dette identisk med, at han har myrdet hende. Dette Udtryk harmonerer ganske med den stærke indre Bevægelse i hende selv, hun finder Lindring deri. Men Livet følger ikke altid noiagtig æsthetiske Kategorier, lystrer ikke altid et æsthetisk Normativ, og hun dør ikke. Herved er Omgivelsen bragt i Forlegenhed. Bestandig at gjentage den Forsikkring, at hun dør, naar hun vedbliver at leve, føler den gaaer ikke an; dertil kommer, at den ikke seer sig istand til at foredrage det med samme pathetiske Energi som i Begyndelsen, og dog var dette Betingelsen for, at det skulde være nogen Hvalelse for hende. Den forandrer altsaa Methoden. Han var en Skurk, siger den, en Bedrager, et afskyeligt Menneske, for hvis Skyld det

ikke var værd at tage sin Død; glem ham, tænk ikke mere paa den Ting, det var jo kun en Forlovelse, udslet denne Begivenhed af Din Erindring, og Du er atter ung, kan atter haabe. Det opflammer hende, thi denne Vredens Pathos harmonerer med andre Stemninger i hende, hendes Stolthed mætter sig paa den hævngjerrige Tanke, at forvandle det Hele til et Intet, det var ikke fordi han var et overordentligt Menneske at hun elskede ham, langtfra, hun saae meget godt hans Feil, men hun troede, han var et godt Menneske, et trofast Menneske, derfor elskede hun ham, det var af Medlidenhed, og derfor vil det være let at glemme ham, da hun aldrig har trængt til ham. Omgivelsen og Marie er atter i Samklang og Duetten imellem dem gaaer ypperligt. Omgivelsen falder det ikke vanskeligt at tænke, at Clavigo var en Bedrager; thi den har aldrig elsket ham, og det er saaledes intet Parador, og forsaavidt den maaskee har holdt af ham (Noget, Goethe antyder med Hensyn til Søsteren) væbner denne Interesse den netop imod ham, og denne Velvillie, der maaskee var lidt Mere end Velvillie, bliver et ypperligt brændbart Stof til at vedligeholde Hadets Flammer. Omgivelsen falder det heller ikke vanskeligt at udslette Erindringen om ham, og den fordrer derfor, at Marie skal gjøre det Samme. Hendes Stolthed bryder ud i Had, Omgivelsen puster til, hun giver sig Luft i stærke Ord og kraftfulde dygtige Forsætter, og beruser sig deri. Omgivelsen glæder sig. Den mærker ikke, hvad hun selv neppe vil tilstaae for sig selv, at hun i næste Øieblik er svag og mat, den mærker ikke den ængstende Ahnelse, der griber hende, om, at den Kraft, hun i enkelte Øieblikke har, er en Skuffelse. Dette skjuler hun omhyggeligt og tilstaaer det for Ingen. Omgivelsen fortsætter de theoretiske Øvelser med Held, men begynder dog at ville spore de praktiske Virkninger. Disse udeblive. Omgivelsen vedbliver at ophidse hende, hendes Ord forraade indre Styrke, og dog fatter den en Mistanke om, at dette ikke hænger rigtigt sammen. Den bliver utaalmodig, den vover det Yderste, den jager Spottens Sporer i hendes Side for at jage hende op. Det er for sildigt. Misforstaaelsen er indtraadt.

At han virkelig var en Bedrager har for Omgivelsen intet Ydmygende, men vel for Marie. Den Hævn, der tilbydes hende, at foragte ham, har dog ikke ret meget at betyde; thi for at den skulde have det, maatte han elske hende, men det gjør han jo ikke, og hendes Foragt bliver en Anviisning, som Ingen honorerer. Paa den anden Side har det for Omgivelsen intet Smerteligt, at Clavigo er en Bedrager, men vel for Marie, og han mangler dog ikke ganske en Forsvarer i hendes Indre. Hun føler, hun er gaaet for vidt, hun har ladet en Styrke ahne, hun ikke er i Besiddelse af, det vil hun ikke vedgaae. Og hvad Trøst ligger der ogsaa i at foragte? Saa er det bedre at sørge. Dertil kommer, hun eier maaskee een eller anden hemmelig Note, der er af stor Betydning til Textens Forklaring, men som tillige er af den Beskaffenhed, at den kan sætte ham i et fordeelagtigere eller ufordeelagtigere Lys, Alt efter Omstændighederne. Hun har imidlertid ikke indviet og vil ikke indvie Nogen deri, thi var han ikke en Bedrager, saa var det jo dog tænkeligt, at han fortrød dette Skridt, og vendte tilbage, eller hvad der var endnu herligere, at han maaskee ikke behøvede at fortryde det, at han absolut kunde retfærdiggjøre sig eller forklare Alt, og da vilde det maaskee blive et Anstød, hvis hun havde gjort Brug deraf, da vilde det gamle Forhold ikke mere lade sig tilveiebringe, og det var da hendes egen Skyld, thi det var hende, der havde skaffet ham Medvidere i hans Kjærligheds hemmeligste Værk; og kunde hun virkelig overbevise sig om, at han var en Bedrager, ja da var Alt hende dog ligegyldigt, og det var dog i ethvert Fald smukkest af hende, ikke at gjøre Brug deraf.

Saaledes har nu Omgivelsen mod sin Villie været hende behjælpelig i at udvikle en ny Lidenskab, Jalousi paa hendes egen Sorg. Hendes Beslutning er fattet, Omgivelsen mangler i enhver Retning Energi til at harmonere med hendes Lidenskab — hun tager Sløret; hun gaaer ikke i Kloster, men hun tager Sorgens Slør, der skjuler hende for ethvert fremmed Blik. Hendes Udvortes er stille, det Hele er glemt, hendes Tale lader Intet ahne, hun aflægger sig selv Sorgens Løfte

og nu begynder hun sit eensomme skjulte Liv. I samme Øieblik er Alt forandret; før var det hende dog, som om hun kunde tale med Andre, men nu er hun ikke blot bunden ved det Tausheds-Løfte, hendes Stolthed aftvang hende med hendes Kjærligheds Samtykke, eller som hendes Kjærlighed fordrede og Stoltheden billigede, men hun veed nu slet ikke, hvor hun skal begynde eller hvorledes, og dette ikke fordi der er kommet nye Momenter til, men fordi Reflexionen har seiret. Hvis En nu vilde spørge hende, hvorover hun sørgede, da vilde hun Intet have at svare, eller hun vilde svare paa samme Maade som hiin Viismand, der blev adspurgt, hvad Religion var, og forlangte Betænkningstid, og atter Betænkningstid, og saaledes bestandigt blev Svar skyldig. Nu er hun tabt for Verden, tabt for hendes Omgivelse, levende indmuret; med Veemod dækker hun den sidste Aabning; hun føler, at endnu i dette Øieblik var det maaskee muligt at aabenbare sig, i næste Øieblik er hun for evig fjernet fra dem. Dog, det er afgjort, urokkeligt afgjort, og ikke behøver hun som Een, der ellers bliver levende indmuret, at frygte for, at, naar det ringe Forraad af Brød og Vand, der medgaves hende, er opbrugt, hun da skal omkomme, thi hun har Næring for lang Tid, ikke behøver hun at frygte Kjedsomhed, hun har jo Beskæftigelse. Hendes Ydre er stille og roligt, har intet Paafaldende, og dog er hendes Indre ikke en stille Aands uforkrænkelige Væsen, men en urolig Aands ufrugtbare Syslen. Hun søger Eensomhed eller Modsætning. I Eensomhed udhviler hun sig fra den Anstrængelse, som det altid koster at tvinge sit Udvortes i en bestemt Form. Som den, der længe har staaet eller siddet i en tvungen Stilling, med Vellyst retter Legemet, som en Green, der længe har været bøiet med Magt, naar Baandet brister, med Fryd atter indtager sin naturlige Stilling, saaledes finder hun ogsaa Vederqvægelse. Eller hun søger Modsætning, Larm, Adspredelse, for medens Alles Opmærksomhed er henledt paa andre Ting, da trygt at kunne beskæftige sig med sig selv; og hvad der nærmest foregaaer omkring hende, Musikkens Toner, den larmende Samtale, lyder saa fjernt, at det er, som sad hun paa et lille

Værelse for sig selv, fjernet fra hele Verden. Og kan hun maaskee ikke tvinge Taarerne tilbage, saa er hun sikker paa at blive misforstaaet, hun græder sig maaskee ret ud; thi naar man lever i en ecclesia pressa er det ret en Glæde, at Ens Gudstjeneste samstemmer i Yttringsmaade med den offentlige. Kun den stillere Omgang frygter hun, thi her er hun mindre ubevogtet, her er det saa let at begaae et Misgreb, saa vanskeligt at forhindre, at det ikke bliver bemærket.

Udefter er der altsaa Intet at bemærke, men indefter er der travl Virksomhed. Her optages et Forhør, man med fuldkommen Ret og synderligt Eftertryk kan kalde et piinligt Forhør; Alt bliver taget frem og nøiagtigt prøvet, hans Skikkelse, hans Mine, hans Stemme, hans Ord. Det skal stundom være hændet en Dommer i et saadant piinligt Forhør, at han, fanget af den Anklagedes Skjønhed, har afbrudt Forhøret og ikke seet sig istand til at fortsætte det. Retten imødeseer forventningsfuld Resultatet af hans Forhør, men det udeblíver, og dog har det ingenlunde sin Grund i, at Dommeren forsømmer sin Pligt; Slutteren kan bevidne, at han møder hver Nat, at den Anklagede bliver afleveret, at Forhøret varer i flere Timer, at der i hans Tid ikke har været en Dommer, der saaledes kunde holde ud. Deraf slutter Retten, at det maa være en meget indviklet Sag. Saaledes gaaer det hende ikke een Gang, men atter og atter. Alting bliver fremstillet saaledes som det er gaaet til, paalideligt, det fordrer Retfærdighed og — Kjærlighed. Den Anklagede bliver citeret, „der kommer han, han svinger om Hjørnet, han aabner Stakitlaagen, see hvor han iler, han har længtes efter mig, utaalmodig kaster han ligesom Alt til Siden for at komme saa snart som muligt til mig, jeg hører hans hurtige Fodtrin, hurtigere end mit Hjertes Slag, han kommer, der er han" — og Forhøret — det er udsat.

„Store Gud, dette lille Ord, jeg har saa ofte gjentaget det for mig selv, erindret det mellem meget Andet, men aldrig har jeg lagt Mærke til, hvad der egentlig skjuler sig deri. Ja, det forklarer Alt, det er ikke hans Alvor at forlade mig, han vender tilbage. Hvad er hele Verden mod dette lille Ord,

Menneskene blive trætte af mig, jeg havde ingen Ven, men nu har jeg en Ven, en Fortrolig, et lille Ord, der forklarer Alt — han vender tilbage, han slaaer ikke Øiet ned, han seer halv bebreidende paa mig, han siger: Du lidet Troende, og dette lille Ord svæver som et Olieblad paa hans Læber — han er der" — og Forhøret er udsat.

Under saadanne Omstændigheder vil man finde det ganske i sin Orden, at det altid bliver forbundet med store Vanskeligheder at affige en Dom. At en ung Pige ikke er Jurist, det følger af sig selv, men deraf følger ingenlunde, at hun ikke kan affige en Dom, og dog vil denne unge Piges Dom altid være af den Beskaffenhed, at medens den ved første Øiekast er en Dom, indeholder den tillige noget Mere, der viser, at den ingen Dom er, og som tillige viser, at der i næste Øieblik kan affiges en aldeles modsat Dom. „Han var ingen Bedrager; thi for at han skulde være det, maatte han jo fra Begyndelsen af være bleven sig det bevidst; men det var han ikke, mit Hjerte siger mig, han har elsket mig." Naar man saaledes vil urgere Begrebet af en Bedrager, saa har der maaskee, naar Alt kommer til Alt, aldrig levet en Bedrager. Af den Grund at frikjende ham viser en Interesse for den Anklagede, der ikke kan bestaae med streng Retfærdighed og heller ikke holder sig mod en eneste Indvending. „Han var en Bedrager, et afskyeligt Menneske, som koldt og hjerteløst har gjort mig grændseløs ulykkelig. Før jeg kjendte ham, da var jeg tilfreds. Ja, det er sandt, jeg havde ingen Forestilling om, at jeg kunde blive saa lykkelig, eller at der gaves en saadan Rigdom i Glæde, som han lærte mig; men jeg havde heller ingen Forestilling om, at jeg kunde blive saa ulykkelig som han har lært mig. Derfor vil jeg hade ham, afskye ham, forbande ham. Ja jeg forbander Dig, Clavigo, i min Sjæls inderste Lændom forbander jeg Dig; Ingen maa vide det, jeg kan ikke tillade, at nogen Anden gjør det, thi Ingen har Ret dertil uden jeg; jeg har elsket Dig som ingen Anden, men jeg hader Dig ogsaa, thi Ingen kjender som jeg Din Underfundighed. I gode Guder, hvem Hevnen hører til, overlader mig den en liden Stund, jeg

skal ikke misbruge den, jeg skal ikke være grusom. Da vil jeg liste mig ind i hans Sjæl, naar han vil elske en Anden, ikke for at dræbe denne Kjærlighed, det var ingen Straf, thi jeg veed, han elsker hende ligesaa lidt som mig, han elsker slet ikke Mennesker, han elsker kun Idee, Tanke, sin mægtige Indflydelse ved Hoffet, sin aandelige Magt, Alt hvad jeg ikke kan gjøre mig en Forestilling om, hvorledes han kan elske det. Det vil jeg berøve ham; da skal han lære min Smerte at kjende; og naar han da er Fortvivlelsen nær, da vil jeg give ham det Alt igjen, men mig skal han takke derfor — saa er jeg hævnet."

„Nei, han var ingen Bedrager, han elskede mig ikke mere, derfor forlod han mig, men dette var jo intet Bedrag; hvis han var bleven hos mig, uden at elske mig, da havde han været en Bedrager, da skulde jeg som en Pensionist have levet af den Kjærlighed, han engang havde havt, levet af hans Medlidenhed, af den Skjærv, han maaskee endog rigelig havde tilkastet mig, levet til Byrde for ham og til Oval for mig selv. Feige, usle Hjerte, foragt Dig selv, lær at være stor, lær det af ham; han har elsket mig høiere, end jeg har forstaaet at elske mig selv. Og jeg skulde vredes paa ham? Nei, jeg vil vedblive at elske ham, fordi hans Kjærlighed var stærkere, hans Tanke stoltere end min Svaghed og min Feighed. Og maaskee elsker han mig endnu, ja det var af Kjærlighed til mig, han forlod mig."

„Ja, nu har jeg indseet det, nu tvivler jeg ikke mere, han var en Bedrager. Jeg saae ham, hans Mine var stolt og triumpherende, han oversaae mig med sit spodske Blik. Ved hans Side gik en Spanierinde, blomstrende i Skjønhed; hvorfor var hun saa skjøn — jeg kunde myrde hende — hvorfor er jeg ikke ligesaa skjøn? Og var jeg det ikke — jeg vidste det ikke, men han har lært mig det, og hvorfor er jeg det nu ikke mere? Hvo er Skyld deri? Forbandelse over Dig, Clavigo, var Du bleven hos mig, da var jeg bleven endnu skjønnere, thi ved Dit Ord og Dine Forsikringer vorede min Kjærlighed og med den min Skjønhed. Nu er jeg affalmet, nu trives jeg ikke mere, hvad Kraft har al Verdens Ømhed i Sammenlig-

ning med et Ord af Dig? O gid jeg atter var skjøn, gid jeg atter kunde behage ham, thi kun derfor ønsker jeg at være skjøn. O gid han ikke mere vilde kunne elske Ungdom og Skjønhed, da vil jeg græmme mig mere end før, og hvo kan græmme sig som jeg!"

„Han var ingen Bedrager. Hvorledes kunde han ellers høre op at elske mig? Har jeg da ophørt at elske ham? Er der da ikke den samme Lov for en Mands som for en Qvindes Kjærlighed? Eller skal en Mand være svagere end den Svage? Eller har han maaskee taget feil, var det maaskee en Skuffelse, at han elskede mig, en Skuffelse, der forsvandt som en Drøm, anstaaer dette en Mand? Eller var det en Ustadighed, sømmer det sig for en Mand at være ustadig? Og hvorfor forsikkrede han mig da i Begyndelsen, at han elskede mig saa høit? Har Kjærlighed ikke Bestaaen, hvad kan da bestaae? Ja, Clavigo, Du har berøvet mig Alt, min Tro, min Tro paa Kjærlighed, ikke blot paa Din!"

„Han var ingen Bedrager. Hvad det var, der rev ham bort, veed jeg ikke; jeg kjender ikke denne dunkle Magt; men det har smertet ham selv, smertet ham dybt; han vilde ikke indvie mig i sin Smerte, derfor lod han, som han var en Bedrager. Ja, hvis han knyttede sig til en anden Pige, da vilde jeg sige: han var en Bedrager, da skal ingen Magt i Verden faae mig til at troe Andet; men det har han ikke gjort. Maaskee troer han ved at give sig Udseende af at være en Bedrager, at gjøre Smerten mindre for mig, at væbne mig mod sig. Derfor viser han sig af og til med unge Piger, derfor saae han forleden saa spodsk paa mig for at ophidse mig og derved gjøre mig fri. Nei, han var visselig ingen Bedrager, og hvorledes skulde denne Stemme kunne bedrage? Den var saa rolig og dog saa bevæget; som brød den sig en Vei gjennem Klippemasser, saaledes lød den fra et Indre, hvis Dyb jeg neppe formaaede at ahne. Kan denne Stemme bedrage? Hvad er da Stemmen, er det et Slag af Tungen, en Larm man kan fremkalde, som man selv det vil? Et steds i Sjælen maa den dog have hjemme, et Fødested maa den have. Og det havde den,

i hans Hjertes Inderste havde den sit Hjem, der elskede han mig, der elsker han mig. Sandt nok, han havde ogsaa en anden Stemme, den var kold, isnende, den kunde myrde hver Glæde i min Sjæl, qvæle hver frydefuld Tanke, gjøre selv mit Kys koldt og modbydeligt for mig selv. Hvilken var den sande? Han kunde bedrage paa enhver Maade, men det føler jeg, hiin ryslende Stemme, hvori hans hele Lidenskab skjælvede, det var intet Bedrag, det er umuligt. Den anden var et Bedrag. Eller det var onde Magter, der fik Herredomme over ham. Nei, han var ingen Bedrager, denne Stemme, der har fængslet mig til ham for evigt, det er ikke et Bedrag. En Bedrager var han ikke, om jeg end aldrig forstod ham."

Forhøret bliver hun aldrig færdig med, Dommen ikke heller; Forhøret ikke, fordi der bestandig indtræder Standsninger, Dommen ikke, fordi den blot er en Stemning. Naar derfor denne Bevægelse engang er indtraadt, saa kan den vedblive saalænge det skal være, og der vines ingen Ende paa den. Kun et Brud kan bringe den til at høre op, derved nemlig, at hun afbryder den hele Tankebevægelse; men dette kan ikke skee, thi Villien er bestandig i Reflexionens Tjeneste, der giver den momentane Lidenskab Energi.

Naar hun da stundom vil losrive sig fra det Hele, vil gjøre det til Intet, saa er dette atter kun en Stemning, en momentan Lidenskab, og Reflexionen vedbliver bestandig at være Seirherre. En Mediation er umulig; vil hun begynde saaledes, at denne Begyndelse paa en eller anden Maade er et Resultat af Reflexionens Operationer, saa er hun i samme Øieblik reven bort. Villien maa forholde sig aldeles indifferent, begynde i Kraft af sin egen Villen, først da kan der være Tale om en Begyndelse. Skeer dette, da kan hun vel begynde, men falder aldeles ud af vor Interesse, da overlade vi hende med Fornøielse til Moralisterne eller hvem der ellers vil tage sig af hende, vi ønske hende et retskaffent Giftermaal, og forpligte os til at dandse paa hendes Bryllupsdag, hvor da heldigviis ogsaa det forandrede Navn vil bringe os til at glemme, at det var den Marie Beaumarchais, om hvem vi have talet.

Dog, vi vende tilbage til Marie Beaumarchais. Det Eiendommelige ved hendes Sorg er, som ovenfor bemærket, den Uro, der forhindrer hende i at finde Sorgens Gjenstand. Hendes Smerte kan ikke faae Stilhed, hun mangler den Fred, der er nødvendig for ethvert Liv, naar det skal kunne tilegne sig sin Næring og qvæges af den; ingen Illusion overskygger hende med sin stille Kolighed, medens hun indsuger Smerten. Hun har tabt Barndommens Illusion, da hun vandt Elskovens, hun har tabt Elskovens, da Clavigo bedrog hende; hvis det var muligt for hende at vinde Sorgens Illusion, da var hun hjulpen. Da vilde hendes Sorg naae Mands Modenhed og hun have Vederlag for den Tabte. Men hendes Sorg trives ikke, thi hun har ikke tabt Clavigo, han har bedraget hende, den bliver altid et spædt Barn med sit Skrig, et fader- og moderløst Barn; thi hvis Clavigo var bleven hende berøvet, da vilde det i Erindringen om hans Trofasthed og Elskelighed have havt Faderen og i Marias Sværmeri Moderen; og hun har Intet, hvoraf hun kan opfostre det; thi det Oplevede var vel skjønt, men havde dog ikke Betydning i og for sig, men som Forsmag paa det Tilkommende; og haabe kan hun ikke, at dette Smertens Barn skal forvandles til en Glædens Son, haabe kan hun ikke, at Clavigo skulde vende tilbage; thi hun vil ikke have Styrke til at bære en Fremtid, hun har tabt den glade Tillid, med hvilken hun var fulgt ham uforfærdet i Afgrunden, og hun har faaet hundrede Betænkeligheder isteden, hun vilde i det Høieste kun være istand til med ham at opleve det Forbigangne endnu engang. Der laae en Fremtid for hende, da Clavigo forlod hende, en Fremtid saa skjøn, saa fortryllende, at den næsten forvirrede hendes Tanker, den udøvede dunkelt sin Magt over hende, hendes Metamorphose var allerede begyndt, da blev Udviklingen afbrudt, hendes Forvandling standset; et nyt Liv havde hun ahnet, havde fornummet dets Kræfter røre sig i hende, da blev det brudt og hun stødt tilbage, og der er intet Vederlag for hende, hverken i denne eller i den tilkommende Verden. Det, der skulde komme, smilede hende saa rigt imøde og speilede sig i hendes El-

skovs Illusion, og dog var Alt saa naturligt og saa ligefrem; nu har en afmægtig Reflexion maaskee stundom malet hende en afmægtig Illusion, der ikke virker fristende paa hende selv, men vel i et Øieblik dulmende. Saaledes vil Tiden gaae hen for hende, indtil hun har fortæret Gjenstanden selv for hendes Sorg, der ikke var identisk med hendes Sorg, men Anledning til at hun bestandig søgte en Gjenstand for Sorgen. Hvis et Menneske eiede et Brev, hvorom han vidste eller troede, at det indeholdt Oplysning om hvad han maatte anse for sit Livs Salighed, men Skrifttegnene vare fine og blege, Haandskriften næsten ulæselig, da vilde han vel med Angst og Uro, med al Lidenskab læse og atter læse, og i eet Øieblik faae een Mening ud, i det næste en anden, i Forhold til som han, naar han troede med Bestemthed at have læst et Ord, vilde forklare Alt efter dette; men han vilde aldrig komme videre end til den samme Uvished, med hvilken han begyndte. Han vilde stirre, ængsteligere og ængsteligere, men jo mere han stirrede, jo mindre saae han; hans Øie vilde stundom fyldes med Taarer, men jo oftere det hændte ham, jo mindre saae han; i Tidens Løb blev Skriften blegere og utydeligere, tilsidst hensmuldrede Papiret selv, og han beholdt intet Andet tilbage end et taareblændet Øie.

2. Donna Elvira.

Vi lære denne Pige at kjende af Operaen Don Juan, og det vil ikke være uden Betydning for vor senere Undersøgelse at agte paa de Vink om hendes tidligere Liv, som Stykket indeholder. Hun var Nonne, det er fra et Klosters Fred, Don Juan har revet hende ud. Herved antydes hendes Lidenskabs uhyre Intensitet. Det var ingen pjattet Tos fra et Institut, der har lært at elske i Skolen, at coquettere paa Baller; om en Saadan bliver forført har ikke Stort at betyde. Elvira derimod er opdragen i Klosterets Tugt, men denne har ikke formaaet at udrydde Lidenskaben, men vel lært hende at undertrykke den og derved at gjøre den endnu heftigere, saasnart den faaer Lov at bryde frem. Hun er et sikkert Bytte for en Don Juan; han vil vide at lokke Lidenskaben frem, vild, ustyrlig, umættelig, kun at tilfredsstille i hans Kjærlighed. I ham har hun Alt og det Forbigangne er Intet, forlader hun ham, da taber hun Alt, ogsaa det Forbigangne. Hun har givet Afkald paa Verden, da viste der sig en Skikkelse, hun ikke kan give Afkald paa, og det er Don Juan. Fra nu af giver hun Afkald paa Alt, for at leve med ham. Jo betydningsfuldere det var, hun forlader, desto fastere maa hun klynge sig til ham; jo fastere hun har omsluttet ham, desto forfærdeligere bliver hendes Fortvivlelse, naar han forlader hende. Hendes Kjærlighed er allerede fra Begyndelsen af en Fortvivlelse; Intet har Betydning for hende, hverken i Himlen eller paa Jorden, uden Don Juan.

I Stykket interesserer Elvira os kun forsaavidt hendes Forhold til Don Juan har Betydning for ham. Skulde jeg med faa Ord antyde denne hendes Betydning, saa vilde jeg sige, hun er Don Juans episke Skjæbne, Commandanten er hans dramatiske Skjæbne. Der er i hende et Had, der vil søge Juan i enhver Afkrog, en Ildslue, der vil oplyse det mørkeste Skjul, og skulde hun endda ikke opdage ham, saa er

der i hende en Kjærlighed, som vil finde ham. Hun deeltager med de Andre i at forfølge Don Juan, men tænkte jeg mig, at alle Magter vare neutraliserede, hans Forfølgeres Bestræbelser havde hævet hinanden, saa Elvira blev ene om Don Juan, og han given i hendes Vold, saa vilde Hadet væbne hende til at myrde ham, men hendes Kjærlighed vilde forbyde det, ikke af Medlidenhed, thi dertil er han hende for stor, og saaledes vilde hun bestandig holde ham i Live, thi dræbte hun ham, da dræbte hun sig selv. Dersom der altsaa i Stykket ikke var andre Kræfter i Bevægelse mod Don Juan end Elvira, saa vilde det aldrig ende; thi Elvira vilde forhindre Lynet selv, hvis det var muligt, i at ramme ham, for selv at hævne sig, og dog vilde hun atter ikke formaae selv at tage Hævn. Saaledes interesserer hun i Stykket; men vi bekymre os her kun om hendes Forhold til Don Juan, forsaavidt det har Betydning for hende. Hun er Gjenstand for Manges Interesse men paa høist forskjellig Maade. Don Juan interesserer sig for hende, før Stykket begynder. Tilskueren skjænker hende sin dramatiske Interesse, men vi Sorgens Venner, vi følge hende ikke blot til den nærmeste Tvergade, ikke blot det Øieblik, da hun gaaer over Scenen, nei, vi følge hende paa hendes eensomme Veie.

Don Juan har altsaa forført Elvira og har forladt hende, det er hurtigt gjort, saa hurtigt, „som en Tiger knække kan en Lillie"; naar der ved Spanien alene staaer 1003, saa kan man deraf see, at Don Juan har Hastværk, og saa nogenlunde beregne Bevægelsens Hurtighed. Don Juan har forladt hende, men der er ingen Omgivelse, hun kan falde afmægtig i Armene paa, hun behøver ikke at befrygte, at Omgivelsen vil slutte sig for tæt om hende, den vil vel vide at aabne Geledderne for at lette hende Afmarschen, hun behøver ikke at befrygte, at Nogen vil afdisputere hende hendes Tab, snarere vil maaskee Een eller Anden paatage sig at demonstrere det. Ene staaer hun og forladt, og ingen Tvivl frister hende; det er klart, at han var en Bedrager, der har berøvet hende Alt og prisgivet hende til Vanære og Skjændsel. Det er imidlertid, æsthetisk talt, ikke

det Værste for hende, det frelser hende en kort Tid for den reflekterede Sorg, der visselig er smerteligere end den umiddelbare. Factum er her utvivlsomt, og Reflexionen kan ikke komme til at forvandle det snart til Eet, snart til et Andet. En Marie Beaumarchais kan have elsket en Clavigo ligesaa heftigt, ligesaa vildt og lidenskabeligt, i Forhold til hendes Lidenskab kan det være en aldeles Tilfældighed, at det Værste ikke er skeet, hun kan næsten ønske, at det var skeet; thi da var der dog en Ende paa Historien, da var hun langt stærkere rustet mod ham, men det er ikke skeet. Det Factum, hun har for sig, er langt tvivlsommere, dets egentlige Beskaffenhed bliver altid en Hemmelighed mellem hende og Clavigo. Naar hun tænker paa den kolde Underfundighed, den lumpne Forstandighed, der hører til at bedrage hende saaledes, at det i Verdens Øine faaer et langt mildere Udseende, at hun bliver et Rov for den Deeltagelse, der siger: nu, Herre Gud, Sagen er da ikke saa farlig, kan det ophøre hende, hun kan næsten blive vanvittig ved Tanken om den stolte Overlegenhed, ligeoverfor hvilken hun dog slet Intet har havt at betyde, der har sat hende en Grændse og sagt: hertil og ikke videre. Og dog, det Hele kan jo ogsaa forklares paa en anden Maade, en smukkere Maade. Men alt eftersom Forklaringen bliver en anden, bliver Factum selv et andet. Reflexionen faaer derfor strax nok at gjøre, og den reflekterede Sorg er uundgaaelig.

Don Juan har forladt Elvira, i samme Nu staaer Alt tydeligt for hende, og ingen Tvivl lokker Sorgen ind i Reflexionens Taleværelse, hun forstummer i sin Fortvivlelse. Med et eneste Pulsslag gjennemstrømmer den hende, og dens Strømning er ud efter, med et Blus gjennemskinner Lidenskaben hende og bliver synlig i det Udvortes. Had, Fortvivlelse, Hævn, Kjærlighed, Alt bryder frem, for synligt at aabenbare sig. I dette Øieblik er hun malerisk. Phantasien viser os ogsaa derfor strax et Billede af hende, og det Udvortes er ikke her sat i Indifferens, Reflexionen derover ikke indholdsløs, og dens Virksomhed ikke uden Betydning, idet den vrager og udvælger.

Om hun selv i dette Moment er en Opgave for kunstne-

risk Fremstilling, er et andet Spørgsmaal; men saameget er vist, i dette Øieblik er hun synlig og kan sees, naturligviis ikke i den Forstand, at denne eller hiin virkelige Elvira virkelig kan sees, hvad der da som oftest er identisk med at hun ikke sees, men den Elvira, vi tænke os, er synlig i sin Væsenlighed. Om Kunsten er istand til, i den Grad at nuancere Udtrykket i hendes Mine, at Pointet i hendes Fortvivlelse bliver anskueligt, skal jeg ikke afgjøre, men hun lader sig beskrive, og det Billede, som derved viser sig, bliver ikke en blot Byrde for Hukommelsen, der hverken gjør fra eller til, men har sin Gyldighed. Og hvo har ikke seet Elvira! Det var en tidlig Morgen, at jeg i en af Spaniens romantiske Egne foretog en Fodvandring. Naturen vaagnede, Skovens Træer rystede deres Hoveder, og Bladene gned ligesom Søvnen af Øinene, det ene Træ bøiede sig til det andet for at see, om det var opstaaet, og hele Skoven bølgede i den kølige, friske Luftning; en let Taage hævede sig fra Jorden, Solen rev den bort som var det et Teppe, hvorunder den havde hvilet i Natten, og skuede nu som en kjærlig Moder ned paa Blomsterne og paa Alt hvad der var Liv og sagde: staaer op, kjære Børn, Solen skinner allerede. Idet jeg svingede om i en Huulvei, faldt mit Øie paa et Kloster, der laae høit oppe paa Bjergets Spidse, hvortil en Fodsti i mange Krumninger førte op. Mit Sind dvælede derved, saaledes, tænkte jeg, ligger det der, som et Guds Huus fast grundet paa Klippen. Min Fører fortalte, at det var et Nonnekloster, bekjendt for sin strenge Tugt. Min Gang sagtnedes, som min Tanke, og hvad har man ogsaa at haste efter, naar man er Klosteret saa nær. Formodentlig var jeg aldeles gaaet istaae, hvis jeg ikke var bleven vakt ved en hurtig Bevægelse i min Nærhed. Uvilkaarligt vendte jeg mig om, det var en Ridder, der ilede mig forbi. Hvor var han skjøn, hans Gang saa let og dog saa kraftig, saa kongelig og dog saa flygtig, han bøiede Hovedet om, for at see sig tilbage, hans Aasyn saa indtagende og dog hans Blik saa uroligt, det var Don Juan. Iler han til et Stævnemøde eller kommer

han derfra! Dog snart var han forsvunden for mit Øie og glemt af min Tanke, mit Blik fæstede sig atter paa Klostret. Jeg hensank atter i Betragtning over Livets Lyst og Klostrets stille Fred, da saae jeg oppe paa Bjerget en qvindelig Skikkelse. Ilsnart hastede hun ned ad Fodstien, men Veien var steil, og det saae bestandigt ud, som om hun styrtede ned af Bjerget. Hun kom nærmere. Hendes Aasyn var blegt, kun hendes Øie flammede forfærdeligt, hendes Legeme var mat, hendes Barm bevægede sig hæftigt, og dog ilede hun hurtigere og hurtigere, hendes Lokker flagrede løst adsplittede for Vinden, men selv den friske Morgenluft og hendes hurtige Gang var ikke istand til at rødme hendes blege Kinder, hendes Nonneslør var sønderrevet og flygtede tilbage, hendes lette hvide Dragt vilde have forraadt Meget for et profant Blik, hvis ikke Lidenskaben i hendes Ansigt havde henledet endog det mest fordærvede Menneskes Opmærksomhed paa sig. Hun ilede mig forbi, jeg vovede ikke at tiltale hende, dertil var hendes Pande for majestætisk, hendes Blik for kongeligt, hendes Lidenskab for høibaaren. Hvor hører denne Pige til? I Klostret? Have disse Lidenskaber hjemme der? — I Verden? Denne Dragt — Hvorfor iler hun? Er det for at skjule sin Skam og Skjendsel eller for at indhente Juan? hun haster hen til Skoven, og den lukker sig om hende og skjuler hende, og jeg seer hende ikke mere men hører kun Skovens Suk. Stakkels Elvira! Skulde Træerne have faaet Noget at vide — og dog, Træerne ere bedre end Menneskene, thi Træerne sukke og tie — Menneskene hvidske.

I dette første Moment lader Elvira sig fremstille, og om end Kunsten egentlig ikke kan befatte sig dermed, fordi det vil være vanskeligt at finde et Udtryks Eenhed, der tillige har alle hendes Lidenskabers Mangfoldighed i sig, saa fordrer Sjælen at see hende. Dette har jeg søgt at antyde ved det lille Billede, jeg i det Foregaaende henkastede; det var nemlig ikke min Mening dermed at have fremstillet hende, men jeg vilde antyde, at det hørte med, at hun beskreves, at det ikke var et

lunefuldt Indfald af mig, men et gyldigt Krav af Ideen. Dog, dette er kun et Moment, og vi maae derfor følge Elvira videre.

Den Bevægelse, der ligger nærmest, er en Bevægelse i Tiden. Hun holder sig paa den i det Foregaaende antydede næsten maleriske Spidse gjennem en Række af Tidsmomenter. Derved faaer hun dramatisk Interesse. Med den Hast, med hvilken hun ilede mig forbi, indhenter hun Don Juan. Dette er ogsaa aldeles i sin Orden, thi vel har han forladt hende, men han har revet hende ind med i sit eget Livs Fart, og hun maa naae ham. Naaer hun ham, da vender igjen hele hendes Opmærksomhed sig ud efter, og vi faae endnu ikke den reflekterede Sorg. Hun har tabt Alt, Himlen, da hun har valgt Verden, Verden, da hun tabte Juan. Hun har derfor intetsteds at tye hen uden til ham, kun ved at være i hans Nærhed kan hun holde Fortvivlelsen borte ved enten at overdøve de indre Stemmer ved Hadets og Forbittrelsens Larm, der dog kun lyder med Eftertryk, naar Don Juan er personlig tilstede, eller ved at haabe. Dette Sidste tyder allerede paa, at Momenterne til den reflekterede Sorg ere tilstede, men de kunne endnu ikke faae Tid at samle sig ind efter. „Først maa hun grusomt overtydes", hedder det i Kruses Bearbeidelse, men denne Fordring forraader fuldkommen den indre Disposition. Er hun ikke ved det Skete overtydet om, at Don Juan var en Bedrager, saa bliver hun det aldrig. Men saalænge hun fordrer et yderligere Beviis, saalænge kan det lykkes hende ved et uroligt, omflakkende Liv, idelig beskæftiget med at forfølge Don Juan, at undgaae den stille Fortvivlelses indre Uro. Paradoxet er allerede for hendes Sjæl, men saalænge hun ved udvortes Beviser, der ikke skulle forklare det Forbigangne men give Oplysning om Don Juans nuværende Tilstand, kan holde Sjælen i Agitation, saalænge har hun ikke den reflekterede Sorg. Had, Forbittrelse, Forbandelser, Bønner, Besværgelser afverle, men hendes Sjæl er endnu ikke vendt tilbage i sig selv for at hvile i den Betragtning, at hun er bedragen. Udvortes fra venter hun Forklaring. Naar derfor Kruse lader Don Juan sige:

er du nu stemt at høre
At troe mit Ord — du som mistænker mig;
Da næsten kan jeg sige usandsynlig
Den Aarsag er, som tvang o. s. v.

saa maa man vel vogte sig for at troe, at hvad der i Tilskuerens Øren lyder som Spot, paa Elvira har saadan Virkning. For hende er denne Tale en Bedergvægelse; thi det Usandsynlige fordrer hun, og hun vil troe det, netop fordi det er usandsynligt.

Idet vi nu lade Don Juan og Elvira stode sammen, saa have vi Valget imellem at lade Don Juan være den Stærkeste eller Elvira. Er han den Stærkeste, da vil hendes hele Optræden Intet faae at betyde. Hun fordrer „et Beviis, for grusomt at overtydes"; han er galant nok til ikke at lade det udeblive. Men hun overtydes naturligviis ikke og fordrer et nyt Beviis; thi det at fordre Beviset er en Lindring, og Uvisheden en Bedergvægelse. Hun bliver da kun et Vidne mere til Don Juans Bedrifter. Men vi kunne ogsaa tænke os Elvira som den Stærkeste. Det skeer sjeldent, men af Galanteri for Kjønnet ville vi gjøre det. Hun staaer da endnu i sin fulde Skjønhed, thi vel har hun grædt, men Taarerne have ikke udslukket Øiets Glands, og vel har hun sørget, men Sorgen har ikke udtæret Ungdommens Frodighed, og vel har hun græmmet sig, men hendes Græmmelse har ikke søndergnavet Skjønhedens Livskraft, og vel er hendes Kind bleven bleg, men derfor og Udtrykket desto sjæleligere, og vel svæver hun ikke med den barnlige Uskyldes Lethed, men hun træder frem med qvindelig Lidenskabs energiske Fasthed. Saaledes træder hun Don Juan imøde. Hun har elsket ham høiere end Alt i Verden, høiere end sin Sjæls Salighed, hun har bortødslet Alt for ham, selv hendes Ære, og han blev utro. Nu kjender hun kun een Lidenskab, det er Had, kun een Tanke, det er Hævn. Saaledes er hun ligesaa stor som Don Juan; thi det at forføre alle Piger er det mandlige Udtryk for det qvindelige, at lade sig forføre eengang af hele sin Sjæl, og nu at hade eller, om man saa vil, elske sin Forfører med en Energi,

som ingen Ægteviv har. Saaledes træder hun ham imøde, hun mangler ikke Mod til at vove sig ud mod ham, hun fægter ikke for moralske Principer, hun fægter for sin Kjærlighed, en Kjærlighed, hun ikke begrunder paa Agtelse; hun kæmper ikke for at blive hans Mage, hun kæmper for sin Kjærlighed, og denne nøies ikke med en bodfærdig Troskab, den fordrer Hævn; af Kjærlighed til ham har hun bortkastet sin Salighed, om den bødes hende igjen, vilde hun atter bortkaste den for at hævne sig. En saadan Skikkelse kan aldrig forfeile sin Virkning paa Don Juan. Han veed, hvilken Nydelse der ligger i at indsuge den første Ungdoms fineste og mest duftende Blomst; han veed, at det kun er et Øieblik, og han veed, hvad der følger efter, han har ofte nok seet disse blege Skikkelser saa hurtigt visne, at det næsten var synligt, men her er skeet det Vidunderlige, Lovene for Tilværelsens almindelige Gang ere brudte, en ung Pige har han forført, men hendes Liv er ikke dræbt, hendes Skjønhed ikke affalmet, hun er forvandlet og er skjønnere end nogensinde. Han kan ikke negte det, hun fængsler ham mere end nogensinde nogen Pige har gjort, mere end Elvira selv; thi den uskyldige Nonne var dog trods al sin Skjønhed en Pige som mange andre, hans Forelskelse et Eventyr som mangt et andet, men denne Pige er den Eneste i sit Slags. Denne Pige er bevæbnet, hun skjuler ikke en Dolk paa sit Bryst, men hun bærer en Rustning, ikke synlig, thi hendes Had tilfredsstilles ikke ved Taler og Declamationer, men usynlig, og det er hendes Had. Don Juans Lidenskab vaagner, hun maa endnu engang tilhøre ham, men det skeer ikke. Ja, var det en Pige, der kjendte hans Nederdrægtighed, der hadede ham, skjøndt hun ikke selv var bedragen af ham, da seirede Don Juan, men denne Pige kan han ikke vinde, al hans Forførelse er afmægtig. Om saa hans Stemme var mere indsmigrende end hans egen Stemme, hans Anlob snedigere end hans egne Anlob, han bevægede hende ikke, om Englene bad for ham, om Guds Moder vilde være Brudepige ved Brylluppet, det var forgjæves. Som Dido selv i Underverdenen vender sig bort fra Æneas, der blev hende utro, saaledes vil hun vel ikke vende

sig bort fra ham, men vende sig imod ham endnu koldere end Dido.

Dog denne Elviras Sammentræffen med Don Juan er kun et Gjennemgangsmoment, hun gaaer over Scenen, Tæppet falder, men vi, kjære *Συμπαρανεχρωμενοι*, vi liste os efter hende, thi nu først bliver hun ret egentlig Elvira. Saalænge hun er i Nærheden af Don Juan, er hun fra sig selv, naar hun kommer til sig selv, da gjælder det om at tænke Paradoxet. At tænke en Modsigelse skal tiltrods for alle den nyere Philosophies Forsikringer og dens unge Tillægs dumdristige Mod, altid være forbundet med store Vanskeligheder. En ung Pige vil man vel tilgive, at hun finder det vanskeligt, og dog er det denne Opgave, der er sat hende, at tænke, at den, hun elsker, var en Bedrager. Dette har hun tilfælleds med Marie Beaumarchais, og dog er der en Forskjel mellem den Maade, paa hvilken de, hver især, komme til Paradoxet. Det Factum, Marie havde at knytte sig til, var i sig selv saa dialektisk, at Reflexionen med hele sin Concupiscens strax maatte gribe det. Med Hensyn til Elvira synes det factiske Beviis for, at Don Juan var en Bedrager, saa evident, at det ikke let sees, hvorledes Reflexionen kan faae fat deri. Den griber derfor Sagen an fra en anden Side. Elvira har tabt Alt, og dog ligger der et heelt Liv for hende og hendes Sjæl fordrer en Tærepenge at leve af. Her viser sig nu to Muligheder, enten at gaae ind under ethiske og religiøse Bestemmelser, eller at bevare sin Kjærlighed til Juan. Gjør hun det Første, da ligger hun udenfor vor Interesse, vi lade hende med Fornøielse træde af i en Magdalene-Stiftelse eller hvor hun ellers vil. Imidlertid vil dette formodentlig ogsaa falde hende vanskeligt, thi for at det skal blive hende muligt maa hun først fortvivle; hun har engang kjendt det Religiøse, og anden Gang gjør det store Fordringer. Det Religiøse er overhovedet en farlig Magt at indlade sig med, den er nidkjær paa sig selv og lader sig ikke spotte. Da hun valgte Klostret, da fandt maaskee hendes stolte Sjæl en riig Tilfredsstillelse deri; thi man sige hvad man vil, ingen Pige gjør dog et saa brillant

Parti som den, der formæler sig med Himlen; og nu derimod, nu skal hun bodfærdig vandre tilbage i Anger og Ruelse. Dertil kommer, at det dog altid bliver et Spørgsmaal, om hun kan finde en Præst, der med samme Fynd kan forkynde Angerens og Ruelsens Evangelium, som Don Juan har forkyndt Lystens glade Budskab. For altsaa at frelse sig for denne Fortvivlelse, maa hun holde fast ved Don Juans Kjærlighed. Noget, der falder hende saameget desto lettere, da hun dog endnu elsker ham. Et Tredie er utænkeligt; thi at hun skulde kunne trøste sig ved et andet Menneskes Kjærlighed, det vilde være endnu rædsommere end det Rædsomste. For sin egen Skyld altsaa maa hun elske Don Juan; det er Nødværge, der byder hende det, og dette er Reflexionens Spore, der tvinger hende at stirre paa dette Parador, om hun kan elske ham, uagtet han bedrog hende. Hver Gang da Fortvivlelsen vil gribe hende, da tyer hun ind i Mindet om Don Juans Kjærlighed, og for ret at finde sig vel i dette Tilholdssted frister det hende til at tænke, at han ingen Bedrager er, om hun end gjør dette paa forskjellig Maade; thi en Qvindes Dialektik er mærkværdig, og kun den, der har havt Leilighed til at iagttage, kun han kan eftergjøre den, hvorimod selv den største Dialektiker, der har levet, kunde speculere sig gal paa at frembringe den. Jeg har imidlertid været saa heldig at kjende et Par aldeles udmærkede Exemplarer, med hvem jeg har gjennemgaaet et fuldstændigt dialektisk Cursus. Besynderligt nok, man skulde tro, snarest at finde dem i Hovedstaden, thi Larmen og Folkemængden skjuler Meget, imidlertid er det dog ikke saa, det vil sige, naar man vil have ædle Species. I Provindserne, i Smaakjøbstæder, paa Herregaarde træffer man de skjønneste. Den, jeg her nærmest tænker paa, var en svensk Dame, en adelig Frøken. Hendes første Elsker kan ikke med større Hæftighed have attraaet hende end jeg, hendes anden Elsker, stræbte at forfølge hendes Hjertes Tankegang. Imidlertid skylder jeg Sandheden at tilstaae, at det ikke var min Skarpsindighed og Klogt, der ledte mig paa Sporet, men en tilfældig Omstændighed, som det vilde være for vidtløftigt her

at fortælle. Hun havde levet i Stockholm, der havde hun lært en fransk Greve at kjende, for hvis troløse Elskværdighed hun blev et Offer. Endnu staaer hun levende for mig. Den første Gang, jeg saae hende, gjorde hun egentlig ikke noget Indtryk paa mig. Hun var endnu smuk, med et stolt og fornemt Væsen, hun talte ikke Meget, og jeg var formodentlig reist igjen ligesaa klog som jeg var kommen, hvis ikke et Tilfælde havde gjort mig til Medvider i hendes Hemmelighed. Fra det Øieblik af fik hun Betydning for mig; hun gav mig et saa levende Billede af en Elvira, at jeg ikke kunde blive kjed af at see paa hende. En Aften var jeg i et større Selskab med hende, jeg var kommen før hun, havde allerede ventet noget, da traadte jeg hen til Vinduet for at see, om hun ikke kom, og et Øieblik efter holdt hendes Vogn udenfor Døren. Hun steg ud, og strax hendes Klædedragt gjorde et besynderligt Indtryk paa mig. Hun havde en tynd og let Silkekaabe paa, næsten som den Domino, i hvilken Elvira i Operaen viser sig ved Ballet. Hun traadte ind med en fornem Værdighed, som virkelig imponerede, hun var ifort en sort Silkekjole, hun var i høieste Grad smagfuldt paaklædt og dog ganske simpelt, intet Smykke prydede hende, hendes Hals var ubedækket, og da hendes Hud var hvidere end Snee, har jeg ikke let seet saa skjøn en Modsætning som den mellem hendes sorte Silkekjole og hendes hvide Barm. Man seer ofte nok en bar Hals, men saa sjelden seer man en Pige, der virkelig har Barm. Hun neiede for hele Selskabet, og da derpaa Husherren traadte til for at hilse paa hende, neiede hun meget dybt for ham, men skjøndt hendes Læber aabnede sig til et Smiil, hørte jeg dog ikke et Ord af hende. For mig var hendes Optræden i høieste Grad sand, og jeg, som var hendes Medvider, anvendte i mit stille Sind de Ord paa hende, der ere sagte om Oraklet: *οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει.* Af hende har jeg lært Meget og blandt Andet ogsaa fundet den Jagttagelse bestyrket, jeg oftere har gjort, at Mennesker, der gjemme paa en Sorg, i Tidens Løb faae et enkelt Ord eller en enkelt Tanke, hvormed de for dem selv og for den Enkelte, de have indviet deri,

kunne betegne Alt. Et saadant Ord eller en saadan Tanke er ligesom et Deminutivum i Forhold til Sorgens Vidtløftighed, den er ligesom et Dægge-Navn, man til daglig Brug betjener sig af. Ofte staaer det i et aldeles tilfældigt Forhold til det, det skal betegne, og skylder næsten altid et Tilfælde sin Oprindelse. Efterat jeg havde vundet hendes Fortrolighed, efterat det var lykkedes mig at beseire hendes Mistro mod mig, fordi et Tilfælde havde givet hende i min Magt, efterat hun havde fortalt mig Alt, gjennemgik jeg ofte med hende den hele Scala af Stemninger. Var hun derimod ikke oplagt dertil og dog vilde antyde for mig, at hendes Sjæl var beskæftiget med Sorgen, saa tog hun mig i Haanden, saae paa mig og sagde: Jeg var slankere end et Siv, han herligere end Cederen paa Libanon. Hvorfra hun havde disse Ord veed jeg ikke; men jeg er overbeviist om, at naar engang Charon kommer med sin Baad for at sætte hende over i Underverdenen, saa vil han i hendes Mund ikke finde den befalede Obol, men disse Ord paa hendes Læber: Jeg var slankere end et Siv, han herligere end Cederen paa Libanon!

Elvira kan altsaa ikke opdage Don Juan, og nu maa hun see til, ene at finde ud af hendes Livs Forvikling, hun maa komme til sig selv. Hun har forandret Omgivelse, og saaledes er ogsaa den Hjælp fjernet, der dog maaskee vilde have bidraget Noget til at lokke Sorgen ud efter. Hendes nye Omgivelse kjender Intet til hendes tidligere Liv, ahner Intet; thi hendes Ydre har intet Paafaldende eller Mærkværdigt, intet Sorgens Mærke, intet Skildt, der averterer Folk om, at her sørges. Hun kan beherske ethvert Udtryk, thi Tabet af hendes Ære kan vel lære hende det; og om hun end ikke sætter stor Priis paa Menneskenes Omdomme, saa kan hun idetmindste frabede sig deres Condolance. Saaledes er nu Alt i sin Orden, og hun kan regne temmelig sikkert paa at gaae Livet igjennem uden at vække Mistanke hos den nysgjærrige Hob, der i Almindelighed er ligesaa dum som den er nysgjærrig. Hun er da i lovlig og upaatalt Besiddelse af sin Sorg, og kun hvis hun skulde være saa uheldig at stode sammen med en Smugler

af Professión, kun da har hun en nærmere Visitation at befrygte. Hvad foregaaer der vel i hendes Indre? Sørger hun? Om hun gjør! Men hvorledes skal man betegne denne Sorg? Jeg vilde kalde den Næringssorg; thi Menneskets Liv bestaaer jo dog ikke alene i Mad og Drikke; ogsaa Sjælen fordrer at underholdes. Hun er ung, og dog er hendes Livsforraad opbrugt, men deraf følger ikke, at hun dør. I denne Henseende er hun hver Dag bekymret for den Dag imorgen. Hun kan ikke lade være at elske ham, og dog bedrog han hende, men bedrog han hende, saa har jo hendes Elskov tabt sin nærende Kraft. Ja, havde han ikke bedraget hende, havde en høiere Magt revet ham bort, da var hun jo saa vel forsørget som nogen Pige kan ønske sig det; thi Mindet om Don Juan var adskilligt Mere end mangen levende Ægtemand. Men naar hun opgiver sin Elskov, saa er hun jo bragt til Bettelstaven, saa maa hun vende tilbage til Klostret til Spot og Skjændsel. Ja kunde hun endda for dette kjøbe sig hans Kjærlighed igjen! Saaledes lever hun hen. Den Dag, der er den nærværende, synes hun endnu, hun kan udholde det, der er endnu en Rest at leve af; men den næste Dag, den frygter hun for. Da overveier hun atter og atter, hun griber enhver Udvei, og dog finder hun ingen, og saaledes kan hun aldrig komme til at sørge sammenhængende og sundt, fordi hun bestandig søger, hvorledes hun skal sørge.

„Glemme ham vil jeg, udrive hans Billede af min Sjæl, randsage vil jeg mig selv som en fortærende Ild, og hver Tanke, der tilhører ham, skal udbrændes, først da kan jeg frelses, det er Nødværge, udriver jeg ikke enhver, endog den fjerneste Tanke om ham, da er jeg fortabt, kun saaledes kan jeg værne om mig selv. Om mig selv — hvad er dette mit Selv, Usselhed og Elendighed, min første Kjærlighed blev jeg utro og nu skulde jeg gjøre det godt igjen ved at blive min anden utro?“

„Nei, jeg vil hade ham, kun deri kan min Sjæl finde Tilfredsstillelse, kun deri kan jeg finde Hvile og Beskæftigelse. Jeg vil flette en Forbandelses-Krands af Alt hvad der erindrer

mig om ham, og for hvert Kys siger jeg: Forbandet være Du, og for hver Gang han har omfavnet mig: Ti Gange forbandet være Du, og for hver Gang han svor, at han elskede mig, skal jeg sværge, at jeg vil hade ham. Dette skal være min Gjerning, mit Arbeide, dertil indvier jeg mig; fra Klostret er jeg jo vant til at bede min Rosenkrands, og saaledes bliver jeg dog en Nonne, der beder aarle og silde. Eller skulde jeg maaskee nøies med, at han engang har elsket mig, jeg skulde maaskee være en klog Pige, der ikke med stolt Foragt kastede ham bort, nu da jeg veed, at han er en Bedrager, jeg skulde maaskee være en god Huusmoder, der økonomisk vidste at strække det Lidet saa langt som muligt. Nei, jeg vil hade ham, kun derved kan jeg losrive mig fra ham og vise mig selv, at jeg ikke trænger til ham. Men skylder jeg ham da Intet, naar jeg hader ham? Lever jeg da ikke af ham? thi hvad er det, der nærer mit Had uden min Kjærlighed til ham?"

„Han var ingen Bedrager, han havde ingen Forestilling om, hvad en Qvinde kan lide. Hvis han havde havt det, da havde han ikke forladt mig. Han var en Mand, var sig selv nok. Er det da en Trøst for mig? Visselig, thi min Lidelse og min Qval beviser mig, hvor lykkelig jeg har været, saa lykkelig saa han ingen Forestilling har derom. Hvorfor klager jeg da, fordi en Mand ikke er som en Qvinde, ikke saa lykkelig som hun, naar hun er lykkelig, ikke saa ulykkelig som hun, naar hun er grændseløs ulykkelig, fordi hendes Lykke var uden Grændse."

„Bedrog han mig? Nei! havde han lovet mig Noget? Nei. Min Juan var ingen Frier; ingen stakkels Honsetyv, for Sligt nedværdiger en Nonne sig ikke. Han anholdt ikke om min Haand, han rakte mig sin, jeg greb den, han saae paa mig, jeg var hans, han aabnede sin Favn, jeg tilhørte ham. Jeg sluttede mig til ham, som en Plante slyngede jeg mig om ham, jeg hvilede mit Hoved til hans Bryst og skuede ned i dette almægtige Aasyn, hvormed han beherskede Verden, og som dog hvilede paa mig, som om jeg var den hele Verden for ham; som et diende Barn indsugede jeg Fylde og Riigdom og Salighed. Kan jeg forlange Mere? Var jeg ikke hans?

Var han ikke min? Og om han ikke var det, var jeg derfor mindre hans? Da Guderne vandrede paa Jorden og forelskede sig i Qvinder, bleve de da de Elskede troe? Og dog falder Ingen paa at sige, at de bedrog dem! Og hvorfor ikke, fordi man vil, at en Pige skal være stolt af at have været elsket af en Gud. Og hvad er vel alle Olympens Guder mod min Juan. Og jeg skulde ikke være stolt, jeg skulde nedværdige ham, jeg skulde fornærme ham i min Tanke, tillade den at tvinge ham ind i de trange usle Love, der gjælde for almindelige Mennesker? Nei, jeg vil være stolt af, at han har elsket mig, han var større end Guder, og jeg vil hædre ham ved selv at gjøre mig til Intet. Elske ham vil jeg, fordi han tilhørte mig, elske ham, fordi han forlod mig, og endnu bestandig er jeg hans, og jeg vil gjemme, hvad han bortødsler."

„Nei, jeg kan ikke tænke paa ham; hver Gang jeg vil erindre ham, hver Gang min Tanke nærmer sig til det Skjul i min Sjæl, hvor hans Minde boer, da er det, som begik jeg en ny Synd; jeg føler en Angst, en uudsigelig Angst, en Angst som den, jeg fornam i Klostret, naar jeg sad i min eensomme Celle og ventede ham, og Tankerne forfærdede mig: Priorindens strænge Foragt, Klostrets forfærdelige Straf, min Brøde mod Gud. Og hørte dog ikke denne Angst med? Hvad var min Kjærlighed til ham uden den! Han var jo ikke viet til mig, vi havde ikke modtaget Kirkens Velsignelse, Klokken havde ikke ringet for os, Hymnen ikke lydt, og dog, hvad var al Kirkens Musik og Festlighed, hvorledes skulde den formaae at stemme mig i Sammenligning med denne Angst! — Men da kom han, og Angstens Disharmoni opløste sig i den saligste Tryghedens Harmoni, og kun sagte Zittringer bevægede vellystigt min Sjæl. Skulde jeg da frygte denne Angst, erindrer den mig ikke om ham, er den ikke Bebudelsen af hans Komme? Hvis jeg kunde erindre ham uden denne Angst, da erindrede jeg ham jo ikke. Han kommer, han byder Stilhed, han behersker Aander, der ville rive mig fra ham, jeg er hans, salig i ham." —

Dersom jeg vilde tænke mig et Menneske i Havsnød, ubekymret for sit Liv, at forblive ombord, fordi der var Noget, han vilde frelse og ikke kunde frelse, fordi han var raadvild om, hvilket han skulde frelse, saa har jeg et Billede af Elvira; hun er i Havsnød, hendes Undergang nærmer sig, men det bekymrer hende ikke, det bemærker hun ikke, hun er raadvild om hvad hun skal frelse.

---

3. Margrete.

Vi kjende denne Pige fra Goethes Faust. Det var en borgerlig lille Pige, ikke, som Elvira, bestemt til et Kloster; men dog opdragen i Herrens Frygt, om end hendes Sjæl var for barnlig til at føle Alvoren, som Goethe saa uforlignelig siger:

Halb Kinderſpiel,
Halb Gott im Herzen.

Hvad vi især elske hos denne Pige er hendes rene Sjæls yndige Enfoldighed og Ydmyghed. Strax første Gang hun seer Faust, føler hun sig altfor ringe til at elskes af ham, og det er ikke af Nysgjærrighed for at faae at vide, om Faust elsker hende, at hun plukker Bladene af Stjerneblomsten, men det er af Ydmyghed, fordi hun føler sig for ringe til at vælge og derfor bøier sig under en gaadefuld Magts Orakel-Sagn. Ja elskelige Margrete! Goethe har forraadt det, hvorledes Du plukkede Bladene af og fremsagde Ordene: Han elsker mig, han elsker mig ikke; stakkels Margrete, du kan jo fortsætte denne Sysel og blot forandre Ordene: Han bedrog mig, han bedrog mig ikke; Du kan jo dyrke et lille Stykke Jord med den Art Blomster, og Du har Haandarbeide for hele Dit Liv.

Man har gjort den Bemærkning, at det var paafaldende, at medens Sagnet om Don Juan fortæller om 1003 Forførte alene ved Spanien, taler Sagnet om Faust kun om een

forført Pige. Det vil vel lønne Umagen, ikke at glemme denne Observation, da den vil være af Betydning for det Følgende, vil lede os i at bestemme det Eiendommelige ved Margretes reflekterede Sorg. Ved første Øiekast kunde det nemlig synes, at der kun var den Forskjel mellem Elvira og Margrete som mellem to forskjellige Individualiteter, der havde oplevet det Samme. Forskjellen er imidlertid langt væsentligere og dog ikke saa meget grundet i de qvindelige Væsners Forskjellighed som i den væsentlige Forskjellighed, der finder Sted mellem en Don Juan og en Faust. Allerede fra Begyndelsen af maa der være en Forskjel mellem en Elvira og en Margrete, forsaavidt en Pige, der skal afficere en Faust, maa være væsentlig forskjellig fra en Pige, der afficerer en Don Juan; ja selv om jeg tænkte mig, at det var den samme Pige, der beskæftigede Begges Opmærksomhed, vilde det dog være noget Andet, den Ene følte sig tiltrukken af end den Anden. Den Forskjel, der saaledes kun var tilstede som en Mulighed, vil, ved at bringes i Forhold til en Don Juan eller en Faust, udvikle sig til en fuldstændig Virkelighed. Vel er nemlig Faust en Reproduction af Don Juan; men netop det, at han er en Reproduction, gjør ham selv i det Livsstadium, i hvilket man kan kalde ham en Don Juan, væsentlig forskjellig fra denne; thi at reproducere et andet Stadium vil jo ikke sige blot at blive dette, men at blive det med alle det foregaaende Stadiums Momenter i sig. Om han end derfor attraaer det Samme som en Don Juan, saa attraaer han det dog paa en anden Maade. Men for at han skal kunne attraae det paa en anden Maade, maa det ogsaa paa en anden Maade være tilstede. Der er Momenter i ham, som gjøre hans Methode til en anden, ligesom der ogsaa er Momenter i Margrete, som gjøre en anden Methode nødvendig. Hans Methode afhænger igjen af hans Lyst, og hans Lyst er en anden end Don Juans, om der end er en væsentlig Lighed imellem dem. Man troer i Almindelighed at sige noget meget Klogtigt, naar man udhæver, at Faust ender med at blive en Don Juan, og dog er dermed kun saare Lidet sagt; thi det, det gjælder om,

er, i hvilken Betydning han bliver det. Faust er en Dæmon ligesom en Don Juan, men en høiere. Det Sandselige faaer først Betydning for ham, efterat han har tabt en heel foregaaende Verden, men Bevidstheden om dette Tab er ikke udslettet, den er bestandig tilstede, og han søger derfor i det Sandselige ikke saa meget Nydelse som Adspredelse. Hans tvivlende Sjæl finder Intet, hvorpaa den kan hvile sig, og nu griber han Elskoven, ikke fordi han troer paa den, men fordi den har et præsentisk Moment, hvori der er et Øieblik Hvile, og en Stræben, der adspreder og bortleder Opmærksomheden fra Tvivlens Intethed. Hans Lyst har derfor ikke den „Heiterkeit", der udmærker en Don Juan. Hans Aasyn er ikke smilende, hans Pande ikke skyfri og Glæden er ikke hans Ledsager; de unge Piger dandse ikke i hans Favnetag, men han ængster dem til sig. Det, han søger, er derfor ikke blot Sandselighedens Lyst, men det, han attraaer, er Aandens Umiddelbarhed. Som Skyggerne i Underverdenen, naar de fik fat i en Levende, sugede Blodet af ham og levede nu saa længe, som dette Blod varmede og nærede dem, saaledes søger Faust et umiddelbart Liv, hvorved han kan forynges og styrkes. Og hvor findes dette bedre end hos en ung Pige, og hvorledes kan han fuldstændigere indsuge det end i Elskovens Favnetag? Som Middelalderen taler om Troldmænd, der forstode at tilberede en Foryngelses-Drik, og dertil brugte et uskyldigt Barns Hjerte, saaledes er det denne Styrkelse, hans udmarvede Sjæl behøver, det Eneste, der et Øieblik kan mætte ham. Hans syge Sjæl behøver hvad man kunde kalde et ungt Hjertes første Grønt; og med hvad Andet skulde jeg sammenligne en uskyldig qvindelig Sjæls første Ungdom? Sagde jeg, den er som en Blomst, da sagde jeg for Lidet; thi den er Mere, den er en Blomstren; Haabets og Troens og Tillidens Sundhed spirer og blomstrer i riig Mangfoldighed, og sagte Længsler bevæge de fine Skud, og Drømmene skygge over dens Frugtbarhed. Saaledes bevæger den en Faust, den vinker hans urolige Sjæl som en Fredens Ø i det stille Hav. At det er forgængeligt, veed Ingen bedre end Faust; han troer ikke derpaa, ligesaalidt

som paa noget Andet; men at det er til, derom forvisser han sig i Elskovens Favnetag. Kun Uskyldighedens og Barnlighedens Fylde kan et Øieblik vederqvæge ham.

I Goethes Faust lader Mephistopheles ham see Margrete i et Speil. Hans Øie forlyster sig ved Beskuelsen af hende, men hendes Skjønhed er dog ikke det, han attraaer, om han end tager den med. Det, han attraaer, er en qvindelig Sjæls rene, uforstyrrede, rige, umiddelbare Glæde, men dette attraaer han ikke aandeligt men sandseligt. Han attraaer altsaa i en vis Forstand ligesom Don Juan, men attraaer dog ganske anderledes. Her vilde maaskee een eller anden Privatdocent, der holdt sig overbeviist om at have været en Faust, da han jo ellers umulig kunde drevet det til at blive Privatdocent, bemærke, at Faust fordrer aandelig Udvikling og Dannelse hos den Pige, der skal vække hans Attraa. Maaskee vilde et større Antal af Privatdocenter finde, at det var en ypperlig Bemærkning, og deres respective Koner og Kjærester tilnikke Bifald. Imidlertid er det fuldkommen skudt forbi; thi Faust vilde Intet attraae mindre. En saa kaldet dannet Pige vilde ligge indenfor samme Relativitet som han selv, og vilde dette uagtet slet ingen Betydning have for ham, vilde være slet Intet. Hun vilde maaskee ved sin Smule Dannelse friste denne gamle Tvivlens Magister til at tage hende med ud paa Strømmen, hvor hun da snart vilde fortvivle. En ung uskyldig Pige derimod ligger indenfor en anden Relativitet og er derfor i en vis Forstand Intet ligeoverfor Faust og dog i en anden Forstand uhyre Meget, da hun er Umiddelbarhed. Kun i denne Umiddelbarhed er hun et Maal for hans Attraa, og derfor sagde jeg, at han attraaer Umiddelbarheden ikke aandeligt men sandseligt.

Alt dette har Goethe fuldkommen indseet, og derfor er Margrete en borgerlig lille Pige, en Pige, man næsten kunde fristes til at kalde ubetydelig. Vi ville nu, da det er af Vigtighed med Hensyn til Margretes Sorg, lidt nærmere overveie, hvorledes Faust vel maa have virket paa hende. De enkelte Træk, Goethe har fremhævet, have naturligviis stor Værdi;

men dog troer jeg, at man for Fuldstændighedens Skyld maa tænke en lille Modification. I sin uskyldige Enfoldighed mærker Margrete snart, at det ikke hænger rigtigt sammen med Faust i Henseende til Troen. Hos Goethe fremtræder dette i en lille Katechisationsscene, der unegtelig er en fortræffelig Opfindelse af Digteren. Spørgsmaalet bliver nu, hvilke Følger denne Examination kan have paa deres Forhold til hinanden. Faust viser sig som Tvivleren, og det synes, at Goethe, da han intet Nærmere antyder i denne Henseende, har villet lade Faust vedblive at være Tvivler ogsaa ligeoverfor Margrete. Han har stræbt at bortlede hendes Opmærksomhed fra alle slige Undersøgelser og at fæste den ene og alene paa Kjærlighedens Realitet. Men deels troer jeg, at dette vilde falde Faust vanskeligt, da Problemet engang er kommet frem, deels troer jeg, at det ikke er psychologisk rigtigt. For Fausts Skyld skal jeg ikke nærmere dvæle ved dette Punkt, men vel for Margretes Skyld; thi dersom han ikke har viist sig som Tvivler for hende, har hendes Sorg et Moment mere. Faust er altsaa Tvivler, men han er ingen forsængelig Nar, der vil gjøre sig betydningsfuld ved at tvivle om det, Andre troe paa; hans Tvivl har en objectiv Grund i ham. Dette være sagt til Ære for Faust. Saasnart han derimod vil gjøre sin Tvivl gjældende mod Andre, kan der let indblande sig en ureen Lidenskab. Saasnart Tvivlen gjøres gjældende mod Andre, ligger der en Misundelse deri, der glæder sig ved at fravriste dem, hvad de anfaae for sikkert. Men for at denne Misundelsens Lidenskab skal vækkes hos Tvivleren, maa der kunne være Tale om en Modstand hos det paagjeldende Individ. Hvor der enten ikke kan være Tale derom eller hvor det endog vilde være ustjønt at tænke den, der ophører Fristelsen. Det Sidste er Tilfælde med en ung Pige. Ligeoverfor hende befinder en Tvivler sig altid i en Forlegenhed. At fravriste hende hendes Tro er ingen Opgave for ham; tvertimod føler han, at det kun er ved den hun er det Store, hun er. Han føler sig ydmyget; thi der ligger i hende en naturlig Fordring til ham at være hendes Forsørger, forsaavidt hun selv er bleven vaklende.

Ja, en Stymper af en Tvivler, en halvstuderet Rover, han vil vel kunne finde en Tilfredsstillelse i at fraröve en ung Pige hendes Tro, en Glæde i at skrække Koner og Børn, da han ikke kan forfærde Mænd. Men dette gjælder ikke om Faust; dertil er han for stor. Med Goethe kan man altsaa være enig i, at Faust første Gang forraader sin Tvivl, men derimod troer jeg neppe, det vil hænde ham anden Gang. Dette er af stor Vigtighed med Hensyn til Opfattelsen af Margrete. Faust seer lettelig, at Margretes hele Betydning beroer paa hendes uskyldige Enfoldighed; tages denne fra hende, da er hun Intet i sig, Intet for ham. Den maa altsaa bevares. Han er Tvivler, men som saadan har han alle det Positives Momenter i sig, thi ellers er han en daarlig Tvivler. Han mangler Slutningspunktet; herved blive alle Momenter til negative Momenter. Hun derimod har Slutningspunktet, har Barnligheden og Uskyldigheden. Intet er altsaa lettere for ham end at udstyre hende. Hans Praxis i Livet har ofte nok lært ham, at hvad han foredrog som Tvivl har paa Andre virket som positiv Sandhed. Nu finder han da sin Glæde i at berige hende med en Anskuelses rige Indhold, han tager den umiddelbare Troes hele Pynt frem, han finder en Glæde i at smykke hende dermed, fordi det anstaaer hende vel, og hun derved bliver skjønnere i hans Øine. Deraf drager han tillige den Fordeel, at hendes Sjæl knytter sig fastere og fastere til hans. Hun forstaaer ham egentlig slet ikke; som et Barn knytter hun sig fast til ham, hvad der for ham er Tvivl er for hende usvigelig Sandhed. Men medens han saaledes opbygger hendes Tro, undergraver han den paa samme Tid, thi han bliver tilsidst selv en Troesgjenstand for hende, en Gud, ikke et Menneske. Kun maa jeg her stræbe at forebygge en Misforstaaelse. Det kunde synes, at jeg gjør Faust til en nedrig Hykler. Dette er ingenlunde Tilfældet. Grete er selv den, der har bragt den hele Sag paa Bane; med et halvt Øie overskuer han den Herlighed, hun troer at eie, og seer, at den ikke kan bestaae for hans Tvivl, men han nænner ikke at tilintetgjøre den, og nu er det endog af en vis Godmodighed,

han bærer sig saaledes ad. Hendes Kjærlighed giver hende Betydning for ham, og dog bliver hun næsten et Barn; han nedlader sig til hendes Barnlighed og har sin Glæde i at see, hvorledes hun tilegner sig Alt. For Margretes Fremtid har dette imidlertid de sørgeligste Følger. Havde Faust viist sig for hende som Tvivler, da havde hun maaskee senere kunnet frelse sin Tro, hun havde da i al Ydmyghed erkjendt, at hans høitflyvende og dristige Tanker ikke vare for hende, hun havde holdt fast ved hvad hun havde. Nu derimod skylder hun ham Troens Indhold; og dog indseer hun, da han har forladt hende, at han ikke selv har troet derpaa. Saalænge han var hos hende, opdagede hun ikke Tvivlen, nu han er borte, forandrer Alt sig for hende, og hun seer Tvivl i Alt, en Tvivl, hun ikke kan beherske, da hun bestandig tænker den Omstændighed med, at Faust selv har ikke kunnet magte den.

Det, hvorved Faust, ogsaa efter Goethes Opfattelse, fængsler Margrete, er ikke en Don Juans forførske Gave, men det er hans uhyre Overlegenhed. Hun kan derfor, som hun saa elskværdigt udtrykker sig, egentlig slet ikke begribe, hvad Faust kan finde Fortrinligt hos hende. Det første Indtryk af ham er derfor aldeles overvældende, hun bliver til slet Intet ligeover for ham. Hun tilhører ham derfor ikke i den Forstand, hvori Elvira tilhører Don Juan, thi dette er dog Udtrykket for en selvstændig Bestaaen ligeoverfor ham, men hun forsvinder aldeles i ham; hun bryder heller ikke med Himlen for at tilhøre ham, thi deri vilde ligge en Berettigelse ligeoverfor ham; umærkeligt, uden den fjerneste Reflexion, bliver han hende Alt. Men som hun saaledes fra Begyndelsen er Intet, saa bliver hun, om jeg saa tør sige, mindre og mindre, jo mere hun forvisser sig om hans næsten guddommelige Overmagt; hun er Intet og er tillige blot ved ham. Hvad Goethe etsteds har sagt om Hamlet, at hans Sjæl var i Forhold til hans Legeme en Egekjerne, plantet i en Urtepotte, som derfor ender med at sprænge Karret, det gjælder om Margretes Kjærlighed. Faust er hende meget for stor og hendes Kjærlighed maa ende med at splitte hendes Sjæl ad. Og Øieblikket dertil kan ikke

længe udeblive; thi Faust føler vel, at i denne Umiddelbarhed kan hun ikke forblive; han fører hende nu ikke op i Aandens høiere Regioner, thi det er jo dem, han flyer; han attraaer hende sandseligt — og forlader hende.

Faust har altsaa forladt Margrete. Hendes Tab er saa forfærdeligt, at Omgivelsen selv derover et Øieblik glemmer, hvad den ellers har saa ondt ved at glemme, at hun er vanæret; hun hviler i en total Afmagt, i hvilken hun end ikke formaaer at tænke sit Tab, endog Kraften til at forestille sig sin Ulykke er hende berøvet. Hvis denne Tilstand kunde vedblive, saa vilde den reflekterede Sorg umulig kunne indtræde. Dog, Omgivelsens Trøstegrunde bringe hende lidt efter lidt til sig selv, give hendes Tanke et Stød, hvorved den atter kommer i Bevægelse; men saasnart den er kommen i Bevægelse igjen, viser det sig let, at hun ikke er istand til at fastholde en eneste af dens Betragtninger. Hun hører da paa den som var det ikke til hende, der taltes, og intet Ord af den standser eller fremskynder Uroen i hendes Tankegang. Problemet er for hende det Samme som for Elvira, at tænke, at Faust var en Bedrager, men det er endnu vanskeligere, fordi hun er langt dybere paavirket af Faust; han var ikke blot en Bedrager, men han var jo en Hykler; hun har Intet hengivet for ham, men hun skylder ham Alt, og dette Alt eier hun til en vis Grad endnu, kun at det nu viser sig som et Bedrag. Men er da det, han har sagt, mindre sandt, fordi han ikke selv har troet derpaa? Ingenlunde, og dog er det for hende saa, thi ved ham troede hun derpaa.

Det kunde synes, at Reflexionen vanskeligere maatte komme i Bevægelse hos Margrete; det, der nemlig standser den, er den Følelse, at hun var slet Intet. Dog ligger heri igjen en uhyre dialektisk Elasticitet. Dersom hun kunde fastholde den Tanke, at hun i strængeste Forstand var slet Intet, saa var Reflexionen udelukket, saa var hun heller ikke bleven bedraget; thi naar man Intet er, saa er der intet Forhold, og hvor der intet Forhold er, der kan heller ikke være Tale om et Bedrag. Forsaavidt er hun i Ro. Denne Tanke lader sig imidlertid ikke

fastholde men slaaer vieblikkelig om i sin Modsætning. Det, at hun Intet var, er kun Udtrykket for, at alle Kjærlighedens endelige Differenser ere negerede, og er netop derfor Udtrykket for hendes Kjærligheds absolute Gyldighed, hvori da igjen ligger hendes absolute Berettigelse. Hans Adfærd er da ikke blot et Bedrag, men et absolut Bedrag, fordi hendes Kjærlighed var absolut. Og heri vil hun atter ikke kunne hvile; thi da han har været hende Alt, vil hun end ikke være istand til at fastholde denne Tanke uden ved ham; men tænke den ved ham kan hun ikke, fordi han var en Bedrager.

Idet nu Omgivelsen bestandig mere og mere bliver hende fremmed, begynder den indre Bevægelse. Hun har ikke blot elsket Faust af hele sin Sjæl, men han var hendes Livskraft, ved ham blev hun til. Dette bevirker, at hendes Sjæl vel ikke bliver mindre bevæget i Stemning end en Elviras, men at den enkelte Stemning bliver mindre bevæget. Hun er paa Veie til at have en Grundstemning, og den enkelte Stemning er som en Boble, der stiger op fra Dybet, der ikke har Kraft til at holde sig, heller ikke fortrænges af en ny Boble, men opløses i den almindelige Stemning, at hun er Intet. Denne Grundstemning er igjen en Tilstand, der føles, som ikke giver sig Udtryk i noget enkelt Udbrud, den er uudsigelig, og det Forsøg, den enkelte Stemning gjør paa at løfte paa den, at hæve den op, er forgjæves. Den totale Stemning lyder derfor bestandig med i den enkelte Stemning, den danner som Afmagt og Mathed Resonansen for den. Den enkelte Stemning giver sig Udtryk, men lindrer ikke, letter ikke, den er, for at bruge et Udtryk af min svenske Elvira, der visselig er særdeles betegnende, om end en Mand mindre fatter det, den er et falsk Suk, der skuffer, og ikke som et ægte Suk, der er styrkende og gavnlig Motion. Den enkelte Stemning er end ikke fuldtonig eller energisk, dertil er hendes Udtryk for besværet.

„Kan jeg glemme ham? Kan da Bækken, hvor længe den end bliver ved at rinde, glemme Kilden, glemme sit Udspring, rive sig løs derfra? Saa maatte den jo ophøre at rinde! Kan Pilen, hvor hurtigt den end flyver, glemme Buestrængen?

Saa maatte dens Fart jo standse! Kan Regndraaben, hvor længe den end falder, glemme Himlen, hvorfra den faldt? Saa maatte den jo opløses! Kan jeg blive en Anden, kan jeg fødes igjen af en Moder, der ikke er min Moder? Kan jeg glemme ham? Da maatte jeg jo ophøre at være!"

„Kan jeg mindes ham? Kan min Erindring kalde ham frem, nu da han er forsvunden, jeg, der selv kun er min Erindring om ham? Dette blege, taagede Billede er det den Faust, jeg tilbad? Jeg erindrer hans Ord, men jeg eier ikke Harpen i hans Stemme! Jeg husker hans Taler, men mit Bryst er for svagt til at fylde dem! Betydningsløst lyde de for døve Øren!"

„Faust, o Faust! vend tilbage, mæt den Hungrige, klæd den Nøgne, vederqvæg den Vansmægtende, besøg den Ensomme! Vel veed jeg, at min Kjærlighed ingen Betydning havde for Dig, men det forlangte jeg jo ikke heller. Min Kjærlighed lagde sig ydmygt ved Dine Fødder, mit Suk var en Bøn, mit Kys et Takoffer, min Omfavnelse en Tilbedelse. Vil Du derfor forlade mig? Vidste Du det da ikke iforveien? Eller er det da ikke en Grund til at elske mig, at jeg trænger til Dig, at min Sjæl hendøer, naar Du ikke er hos mig?"

„Gud i Himlen, Du tilgive mig, at jeg har elsket et Menneske høiere end Dig, og dog gjør jeg det endnu; jeg veed det, det er en ny Synd, at jeg taler saaledes til Dig. Evige Kjærlighed, o lad Din Barmhjertighed holde mig, stød mig ikke fra Dig, giv mig ham tilbage, bøi hans Hjerte atter til mig, forbarm Dig over mig, Forbarmelse, at jeg beder atter saaledes!"

„Kan jeg da forbande ham? Hvad er jeg, at jeg vil fordriste mig? Kan da Leerkarret formaste sig mod Pottemageren? Hvad var jeg? Intet! et Leer i hans Haand, et Sidebeen, hvoraf han dannede mig! Hvad var jeg? En ringe Urt, og han bøiede sig ned til mig, han opelskede mig, han var mig Alt, min Gud, min Tankes Ophav, min Sjæls Føde."

„Kan jeg sørge? Nei, nei! Sorgen ruger som en Nat-

tetaage over min Sjæl. O vend tilbage, jeg vil opgive Dig, aldrig fordre at tilhøre Dig, sid blot hos mig, see paa mig, at jeg kan vinde Styrke til at sukke, tal til mig, tal om Dig selv, som om Du var en Fremmed, jeg vil glemme, at det er Dig; tal, at Taarerne kunne bryde frem. Er jeg da slet Intet, end ikke istand til at græde uden ved ham!"

„Hvor skal jeg finde Fred og Hvile? Tankerne staae op i min Sjæl, den ene reiser sig mod den anden, den ene forvirrer den anden. Da Du var hos mig, da løde de Dit Vink, da legede jeg med dem som et Barn, jeg flettede Krandse af dem og satte dem paa mit Hoved, jeg lod dem flagre som mit Haar adsplittet for Vinden. Nu slynge de sig forfærdende omkring mig, som Slanger snoe de sig og knuge min ængstede Sjæl."

„Og jeg er Moder! Et levende Væsen fordrer Næring af mig. Kan da den Hungrige mætte den Hungrige, den Vansmægtende lædske den Torstende? Skal jeg da blive Morder? O Faust, vend tilbage, frels Barnet i Moderliv, om Du end ikke vil frelse Moderen!"

— Saaledes bevæges hun ikke af Stemning men i Stemning; men den enkelte Stemning lindrer hende ikke, fordi den opløser sig i den totale Stemning, hun ikke kan hæve. Ja, var Faust hende berøvet, da vilde Margrete ikke søge nogen Beroligelse; hendes Lod var dog misundelsesværdigt i hendes Øine — men hun er bedragen. Hun mangler hvad man kunde kalde Sorgens Situation, thi ene formaaer hun ikke at sørge. Ja, kunde hun, som den stakkels Florine i Eventyret, finde Adgang til en Ecchogrotte, fra hvilken hun vidste, at ethvert Suk, enhver Klage blev hørt af den Elskede, da vilde hun ikke blot, som Florine, tilbringe tre Nætter der, men hun vilde blive der Dag og Nat; men i Fausts Palads findes ingen Ecchogrotte, og han har intet Øre i hendes Hjerte.

* * *

For længe har jeg maaskee allerede fængslet Eders Opmærksomhed til disse Billeder, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, og det saameget mere, som der, hvor Meget jeg end har talet, intet Synligt har viist sig for Eder. Dog dette har jo ikke sin Grund i min Fremstillings Svigagtighed, men i Sagen selv og i Sorgens Underfundighed. Naar den gunstige Leilighed tilbyder sig, da aabenbarer det Skjulte sig. Denne have vi i vor Magt, og vi ville nu til Afsked lade hine tre Sorgens Trolovede forene sig, vi lade dem omfavne hverandre i Sorgens Samklang, vi lade dem danne en Gruppe for os, et Tabernakel, hvor Sorgens Stemme ikke forstummer, hvor Sukket ikke ophører, fordi de selv ombyggeligere og trofastere end Vestalinder vaage over Jagttagelsen af de hellige Skikke. Skulde vi afbryde dem heri, skulde vi ønske dem det Tabte tilbage, var det en Vinding for dem? Have de da ikke allerede modtaget en høiere Indvielse? Og denne Indvielse vil forene dem og kaste en Skjønhed over deres Forening og skaffe dem Lindring i Foreningen, thi kun den, der selv er bidt af Slanger, veed, hvad den maa lide, der er bidt af Slanger.

Den Ulykkeligste.

En begeistret Tiltale til *Συμπαρανεκρωμενοι.*

Peroration i Fredagsmøderne.

Der skal som bekjendt etsteds i England være en Grav, der ikke udmærker sig ved et pragtfuldt Monument eller en vemodig Omgivelse, men ved en lille Indskrift — „den Ulykkeligste.“ Man skal have aabnet Graven, men intet Spor fundet af et Lig. Vækker det mest Forundring, at man ikke fandt et Lig, eller at man aabnede Graven? I Sandhed besynderligt, at man har givet sig Tid til at eftersee, om der fandtes Nogen i den. Naar man paa et Epitaphium læser et Navn, da fristes man let til at tænke, hvorledes mon hans Liv henrandt i Verden, man kunde ønske at stige ned i Graven til ham for at samtale med ham. Men denne Indskrift, den er saa betydningsfuld! En Bog kan have en Titel, der giver Een Lyst til at læse Bogen, men en Titel kan i sig være saa tankerig, saa personlig tiltalende, at man aldrig vil læse Bogen. I Sandhed, denne Indskrift er saa betydningsfuld, alt eftersom man er stemt, rystende eller glædelig — for hver den, der i sit stille Sind hemmelig maaskee havde trolovet sig med den Tanke, at han var den Ulykkeligste. Men jeg kan tænke et Menneske, hvis Sjæl ikke kjender slige Sysler, ham har det været en Opgave for hans Nysgjærrighed at faae at vide, om der virkelig fandtes Nogen i denne Grav. Og see, Graven var tom! Er han maaskee staaet op igjen, har han maaskee villet spotte Digterens Ord:

— — i Graven er Fred,
Dens tause Beboer af Sorgen ei veed;

fandt han ingen Hvile, end ikke i Graven, vandrer han maaskee igjen ustadig om i Verden, har han forladt sit Huus, sit Hjem, blot ladet sin Adresse tilbage! Eller er han endnu ikke funden, han den Ulykkeligste, hvem end ikke Eumeniderne forfølge til

han finder Templets Dør og de ydmygt Bedendes Bænk, men hvem Sorgerne holde i Live, Sorgerne følge til Graven!

Skulde han ikke være funden, da lader os, kjære συμπαρανεκρωμένοι, som Korsriddere tiltræde en Vandring, ikke til hiin hellige Grav i det lykkelige Østen, men til hiin sørgelige Grav i det ulykkelige Vesten. Ved hiin tomme Grav ville vi søge ham, den Ulykkeligste, visse paa at finde ham, thi som de Troendes Længsel stunder til den hellige Grav, saaledes drages de Ulykkelige mod Vesten til hiin tomme Grav, og Enhver opfyldes af den Tanke, at den er bestemt for ham.

Eller skulde en saadan Overveielse ikke være en værdig Gjenstand for vor Betragtning, vi, hvis Virksomhed, at jeg skal efterkomme vor Selskabs hellige Skikke, er Forsøg i den aphoristiske tilfældige Andagt, vi, der ikke tænke og tale aphoristisk, men leve aphoristisk, vi, der leve ἀφορισμένοι og segregati, som Aphorismer i Livet, uden Samfund med Menneskene, udeelagtige i deres Sorger og deres Glæder, vi, der ikke ere Medlydere i Livets Larm, men eensomme Fugle i Nattens Stilhed, kun en enkelt Gang forsamlede for at opbygges ved Forestillinger om Livets Usselhed, om Dagens Længde og Tidens uendelige Varighed, vi, kjære συμπαρανεκρωμένοι, som ikke troe paa Glædens Spil, eller paa Daarernes Lykke, vi som Intet troe paa uden paa Ulykken.

See, hvor de trænge sig frem i talløs Mængde, alle de Ulykkelige. Dog, Mange ere de, som troe sig kaldede, Faa ere de Udvalgte. En Adskillelse skal der befæstes imellem dem — et Ord, og Hoben forsvinder, udelukkede ere nemlig, ubudne Gjæster alle de, som mene, at Døden er den største Ulykke, som bleve ulykkelige, fordi de frygte Døden; thi vi, kjære συμπαρανεκρωμένοι, vi, som de romerske Soldater, frygte ikke Døden, vi kjende værre Ulykke, og først og sidst fremfor Alt — det at leve. Ja hvis der var et Menneske, der ikke kunde dø, hvis det er sandt, hvad Sagnet fortæller om hiin evige Jøde, hvorledes skulde vi tage i Betænkning at erklære ham for den Ulykkeligste? Da lod det sig forklare, hvorfor Graven var tom, for at betegne, at den Ulykkeligste var den,

der ikke kunde døe, der ikke kunde slippe ned i en Grav. Da var Sagen afgjort, Svaret let; thi ulykkeligst var den, der ikke kunde døe, lykkelig den, der kunde det, lykkelig den, der døde i sin Alderdom, lykkeligere den, der døde i sin Ungdom, lykkeligst den, der døde idet han blev født, allerlykkeligst den, der aldrig var født. Men saaledes er det ikke, Døden er den fælleds Lykke for alle Mennesker, og forsaavidt som derfor den Ulykkeligste ikke er funden, da maa han være at søge indenfor denne Begrændsning.

See, Hoben forsvandt, Tallet formindskedes. Ikke siger jeg nu: skjænker mig Eders Opmærksomhed, thi jeg veed jeg har den; ikke: laaner mig Eders Øren; thi jeg veed, de tilhøre mig. Eders Øine funkle, I reise Eder i Sæderne. Det er en Bøddestrid, som det vel er værd at være med i, en Kamp endnu forfærdeligere end om den var paa Liv og Død; thi Døden frygte vi ikke. Men Belønningen, ja den er stoltere end nogen anden i Verden, og visere, thi den, der er forsikret om, at han er den Ulykkeligste, han behøver jo ikke at frygte Lykken, han skal ikke smage den Ydmygelse i sin sidste Stund at maatte raabe: Solon, Solon, Solon!

Saa aabne vi da en fri Concurrence, fra hvilken Ingen hverken ved Stand eller ved Alder skal være udelukket. Udelukket er Ingen uden den Lykkelige og den, som frygter Døden — velkommen er ethvert værdigt Medlem af de Ulykkeliges Menighed, Hoisædet bestemt for enhver virkelig Ulykkelig, Graven for den Ulykkeligste. Min Stemme lyder ud i Verden, hører den, alle I, som kalde Eder Ulykkelige i Verden, men som ikke frygte Døden. Min Stemme lyder tilbage i Tiden; thi ikke ville vi være sophistiske nok til at udelukke de Afdøde, fordi de ere døde, thi de have jo levet. Jeg besværger Eder, tilgiver, at jeg et Øieblik forstyrrer Eders Ro; møder ved denn tomme Grav. Tre Gange raaber jeg det heit ud over Verden, hører det, I Ulykkelige; thi ikke er det vor Hensigt her i en Afkrog af Verden at afgjøre denne Sag imellem os. Stedet er fundet, hvor den maa afgjøres for Alverden!

Dog, førend vi gaae over til at afhøre de Enkelte, lader os gjøre os skikkede til at sidde her som værdige Dommere og Medstridere. Lader os styrke vor Tanke, væbne den mod Drets Besnærelse; thi hvilken Stemme er vel saa indsmigrende som den Ulykkeliges, hvilken saa bedaarende som den Ulykkeliges, naar han taler om sin egen Ulykke. Lader os gjøre os værdige til at sidde som Dommere, Medstridere, at vi ikke tabe Oversigten, ikke forvirres af de Enkelte; thi Sorgens Veltalenhed er uendelig og uendelig opfindsom. Vi ville dele de Ulykkelige i bestemte Flokke og kun Een for hver bliver stedet til Orde; thi dette ville vi ikke negte, at intet enkelt Individ er det ulykkeligste, men at det er en Klasse; men derfor ville vi ikke tage i Betænkning at tilkjende Repræsentanten for denne Klasse Navnet: den Ulykkeligste, ikke tage i Betænkning at tilkjende ham Graven.

I alle Hegels systematiske Skrifter er der et Afsnit, der handler om den ulykkelige Bevidsthed. Med en inderlig Uro og Hjertebanken gaaer man altid til Læsningen af saadanne Undersøgelser, med Frygt for, at man skal faae for Meget eller for Lidet at vide. Den ulykkelige Bevidsthed det er et Ord, der blot tilfældig anbragt i Talens Løb næsten kan faae Blodet til at isne, Nerverne til at gyse, og nu, saa udtrykkelig udtalt, ligesom hiint hemmelighedsfulde Ord i en Fortælling af Clemens Brentano: tertia nux mors est — kan bringe Een som en Synder til at skjælve. Ak lykkelig den, der ikke har mere med den Sag at gjøre end at skrive en Paragraph derom; endnu lykkeligere den, der kan skrive den følgende. Den Ulykkelige er nu den, der har sit Ideal, sit Livs Indhold, sin Bevidstheds Fylde, sit egentlige Væsen paa en eller anden Maade udenfor sig. Den Ulykkelige er altid sig selv fraværende, aldrig sig selv nærværende. Men fraværende kan man aabenbar være enten i den forbigangne eller den tilkommende Tid. Herved er tilstrækkelig hele den ulykkelige Bevidstheds Territorium omskrevet. For denne faste Begrændsning ville vi takke Hegel, og nu, da vi ikke blot ere Philosopher, der paa Afstand see dette Rige, ville vi som Indfødte noiere iagt-

tage de forskjellige Stadier, der ligge heri. Den Ulykkelige er altsaa fraværende. Men fraværende er man, naar man er enten i den forbigangne eller tilkommende Tid. Udtrykket maa her urgeres; thi det er aabenbart, hvad Sprogvidenskaben ogsaa lærer os, at der er et tempus, der er nærværende i en forbigangen Tid, og et tempus, der er nærværende i en tilkommende; men tillige lærer samme Videnskab os, at der er et tempus, der er plus quam perfectum, hvori der intet Præsentisk er, og et futurum exactum af samme Beskaffenhed. Dette er de haabende og de erindrende Individualiteter. Disse ere vel i en vis Forstand, forsaavidt de nemlig ere alene haabende eller alene erindrende, ulykkelige Individualiteter, dersom ellers kun den Individualitet, der er sig selv nærværende, er den lykkelige. Imidlertid kan man dog ikke i stræng Forstand kalde en Individualitet ulykkelig, der er præsentisk i Haab eller i Erindring. Det, her nemlig maa udhæves, er, at han er præsentisk deri. Vi ville ogsaa see deraf, at eet Slag, det være ivrigt saa tungt som det være vil, umulig kan gjøre et Menneske til det ulykkeligste. Eet Slag kan nemlig enten kun berøve ham Haabet og derved gjøre ham præsentisk i Erindringen, eller Erindringen og derved præsentisk i Haabet. Vi gaae nu videre og ville nu see, hvorledes da den ulykkelige Individualitet nærmere maa bestemmes. Først betragte vi den haabende Individualitet. Naar han nu som haabende (og altsaa forsaavidt ulykkelig) Individualitet ikke er sig selv præsentisk, saa bliver han i strængere Forstand ulykkelig. Et Individ, der haaber et evigt Liv, er vel i en vis Forstand en ulykkelig Individualitet, forsaavidt han giver Afkald paa det nærværende, men er dog ikke i stræng Forstand ulykkelig, fordi han er sig selv præsentisk i dette Haab og ikke kommer i Strid med Endelighedens enkelte Momenter. Kan han derimod ikke blive sig præsentisk i Haabet, men taber sit Haab, haaber igjen og saaledes fremdeles, saa er han sig selv fraværende, ikke blot i den nærværende, men ogsaa i den tilkommende Tid, saa have vi en Formation af Ulykkelige. Betragte vi den erindrende Individualitet, saa er det ligesaa. Kan han blive sig selv nærvæ-

rende i den forbigangne Tid, saa er han ikke i strænge Forstand ulykkelig; men kan han ikke dette, men bliver bestandig sig selv fraværende i en forbigangen Tid, saa have vi en Formation af Ulykkelige.

Erindringen er fortrinsviis de Ulykkeliges egentlige Element, som naturligt er, fordi den forbigangne Tid har den mærkelige Egenskab, at den er forbi, den tilkommende, at den skal komme, og man kan derfor i en vis Forstand sige, at den tilkommende Tid ligger den nærværende nærmere end den forbigangne gjør det. For at nu den haabende Individualitet skal blive præsentisk i den tilkommende Tid maa den have Realitet eller rettere, den maa faae Realitet for ham; for at den erindrende Individualitet skal blive præsentisk i den forbigangne Tid, maa den have havt Realitet for ham. Men naar den haabende Individualitet vil haabe en tilkommende Tid, som dog ingen Realitet kan faae for ham, eller den Erindrende vil erindre en Tid, som ingen Realitet har havt, saa have vi de egentlige ulykkelige Individualiteter. Det første skulde man ikke troe var muligt eller ansee for reen Vanvid, imidlertid er det ikke saa; thi vel haaber den haabende Individualitet ikke noget, der ikke har Realitet for den, men den haaber Noget, den selv veed ikke kan realiseres. Naar nemlig en Individualitet, idet den mister Haabet, istedetfor at blive en erindrende Individualitet, vil vedblive at være en haabende, saa have vi en saadan Formation. Naar en Individualitet, idet han mister Erindringen, eller idet han Intet har at erindre, ikke vil blive en haabende, men vedblive at være en erindrende, saa have vi en Formation af Ulykkelige. Hvis saaledes et Individ fortabte sig i Oldtiden eller i Middelalderen eller hvilkensomhelst anden Tid, men saaledes, at denne havde en afgjort Realitet for ham, eller han fortabte sig i sin egen Barndom eller Ungdom, saaledes, at denne havde havt en afgjort Realitet for ham, saa var han egentlig ingen i strænge Forstand ulykkelig Individualitet. Vilde jeg derimod tænke mig et Menneske, der selv ingen Barndom havde havt, da denne Alder var gaaet ham forbi uden egentlig Betydning, men som nu f.

Ex. ved at blive Lærer for Børn opdagede alt det Skjønne, der ligger i Barndommen, og som nu vilde erindre sin egen Barndom, altid stirre tilbage paa den, saa var han vel et ret passende Exempel. Baglænds vilde han da komme til at opdage Betydningen af det, der for ham var forbi, og som han dog vilde erindre i sin Betydning. Tænkte jeg mig et Menneske, der havde levet uden at fatte Livets Glæde eller dets Nydelse, og som nu i sit Dødsøieblik fik Die derfor, tænkte jeg mig, at han ikke døde, hvilket vilde være det Heldigste, men levede op igjen, uden derfor at leve om igjen, saa vilde han vel kunne komme i Betragtning, hvor der blev Spørgsmaal om, hvo der var den Ulykkeligste.

Haabets ulykkelige Individualiteter have aldrig det Smertelige ved sig som Erindringens. De haabende Individualiteter have altid en mere glædelig Skuffelse. Derfor vil den Ulykkeligste altid være at søge blandt Erindringens ulykkelige Individualiteter.

Dog, vi ville gaae videre, vi ville tænke os en Combination af de tvende beskrevne, i strængere Forstand ulykkelige Formationer. Den ulykkelige haabende Individualitet kunde ikke blive sig selv præsentisk i sin Haaben, ligesom den ulykkelig erindrende. Combinationen kan kun være denne, at det, der forhindrer ham i at blive præsentisk i sin Haaben, er Erindringen, det, der forhindrer ham i at blive præsentisk i Erindringen, er Haabet. Dette ligger deri paa den ene Side, at han bestandig haaber, hvad der skulde erindres; hans Haab bliver bestandig skuffet, men idet det bliver skuffet, opdager han, at det ikke kommer deraf, at Maalet bliver skudt længere ud, men deraf, at han er Maalet forbi, at det allerede er oplevet eller skulde være oplevet og saaledes gaaet over i Erindringen. Paa den anden Side erindrer han bestandig hvad han skulde haabe; thi det Tilkommende har han allerede i Tanken taget op, i Tanken har han oplevet det, og dette Oplevede erindrer han, istedetfor at han skulde haabe det. Det, han altsaa haaber, ligger bag ved ham, det, han erindrer, ligger foran. Hans Liv er ikke baglænds, men i en dobbelt Retning bagvendt. Sin

Ulykke vil han snart mærke, om han end ikke fatter, hvori det egentlig ligger. For at han imidlertid ret skal faae Leilighed til at føle den, træder Misforstaaelsen til, der i ethvert Øieblik paa en besynderlig Maade spotter. Han nyder til dagligt Brug den Ære at blive anseet for at være ved sine fulde 5, og dog veed han, at hvis han vilde forklare et eneste Menneske, hvorledes det egentlig hænger sammen med ham, saa vilde han blive erklæret for afsindig. Dette er til at blive afsindig over, og dog bliver han det ikke, og dette er netop hans Ulykke. Hans Ulykke er, at han er kommen for tidlig til Verden og derfor bestandig kommer for sildig. Han er bestandig ganske nær ved Maalet, og i samme Øieblik er han borte derfra, han opdager da, at det, der nu gjør ham ulykkelig, fordi han har det, eller fordi han er saaledes, netop er det, der for nogle Aar siden vilde have gjort ham lykkelig, hvis han havde havt det, medens han blev ulykkelig, fordi han ikke havde det. Hans Liv har ingen Betydning ligesom hin Ancæus's, om hvem det er Skik og Brug at sige, at Intet vides om ham, uden dette, at han gav Anledning til et Ordsprog:

πολλα μεταξυ πελει κυλικος και χειλεος ἀκρου,

som om dette ikke var meer end nok. Hans Liv kjender ingen Ro og har intet Indhold, han er sig ikke præsentisk i Øieblikket, ikke præsentisk i den tilkommende Tid, thi det Tilkommende er oplevet, ikke i den forbigangne Tid, thi det Forbigangne er endnu ikke kommet. Saaledes jages han omkring som Latone til Hyperboræernes Mørke, til Ækvators lyse Ø, og kan ikke komme til at føde og er bestandig som en Fødende. Ene sig selv overladt staaer han i den vide Verden, han har ingen Samtid, han kan knytte sig til, ingen Fortid, han kan længes efter, thi hans Fortid er endnu ikke kommen, ingen Eftertid, han kan haabe paa, thi hans Eftertid er allerede forbi. Ene har han lige over for sig den hele Verden som det Du, med hvilket han ligger i Conflict; thi hele den øvrige Verden er for ham kun een Person, og denne Person, denne uadskillelig paatrængende Ven, det er Misforstaaelsen. Han kan ikke blive gammel, thi han har aldrig været ung; han kan ikke

blive ung, thi han er allerede bleven gammel; han kan paa en Maade ikke dee, thi han har jo ikke levet; han kan paa en Maade ikke leve, thi han er jo allerede død; han kan ikke elske, thi Kjærligheden er altid præsentisk, og han har ingen nærværende Tid, ingen tilkommende, ingen forbigangen, og dog er han en sympathetisk Natur, og han hader Verden, kun fordi han elsker den; han har ingen Lidenskab, ikke fordi han mangler den, men fordi han i samme Øieblik har den modsatte, han har ikke Tid til Noget, ikke fordi hans Tid er opfyldt af Andet, men fordi han slet ingen Tid har; han er afmægtig, ikke fordi han mangler Kraft, men fordi hans egen Kraft gjør ham afmægtig.

Dog, snart er vel vort Hjerte hærdet nok, vort Øre tilstoppet, om end ikke lukket. Vi have hørt Overveielsens besindige Stemme, lader os fornemme Lidenskabens Veltalenhed, kort, fyndig som al Lidenskab er det.

Der staaer en ung Pige. Hun klager over, at hendes Elsker er bleven hende utro. Derpaa kan ikke reflekteres; men hun elskede ham alene i den ganske Verden, hun elskede ham af sin hele Sjæl, af sit ganske Hjerte og af al sin Tanke — saa kan hun jo erindre og sørge.

Er det et virkeligt Væsen eller er det et Billede, er det en Levende, der døer eller en Død, der lever — det er Niobe. Hun mistede Alt paa eengang; hun tabte, hvad hun gav Livet, hun tabte, hvad der gav hende Livet! Seer op til hende, kjære *συμπαρανεκρωμενοι*, hun staaer lidet høiere end Verden, paa en Gravhøi som en Mindesteen. Men intet Haab vinker hende, ingen Fremtid bevæger hende, ingen Udsigt frister hende, intet Haab uroliger hende — haablos staaer hun forstenet i Erindring; hun var ulykkelig et Øieblik, i samme Øieblik blev hun lykkelig, og Intet kan tage hendes Lykke fra hende; og Verden verler, men hun kjender ingen Omskiftelse, og Tiden kommer, men for hende er der ingen tilkommende Tid.

See hist hvilken skjøn Forening! Den ene Slægt rækker den anden Haanden! Er det til Velsignelse, til trofast Sammenhold, til glade Dandse? Det er Ødips forstødte Slægt,

og Stødet forplanter sig og knuser den Sidste — det er Antigone. Dog hende er der sørget for; en Slægts Sorg er nok for et Menneskeliv. Hun har vendt Haabet Ryggen, hun har ombyttet dets Ustadighed med Erindringens Troskab. Saa bliv da lykkelig kjære Antigone! Vi ønske Dig et langt Liv, betydningsfuldt som et dybt Suk. Gid ingen Glemsel maa berøve Dig Noget! Gid Sorgens daglige Bitterhed maa rækkes Dig rigelig!

En kraftfuld Skikkelse viser sig; men han er jo ikke ene, han har altsaa Venner, hvorledes kommer han da her? Det er Sorgens Patriarch, det er Hjob — og hans Venner. Han mistede Alt, men ikke ved eet Slag; thi Herren tog, og Herren tog, og Herren tog. Venner lærte ham fornemme Tabets Bitterhed; thi Herren gav, og Herren gav, og Herren gav og en uforstandig Hustru i Tilgift. Han tabte Alt; thi hvad han bevarede det ligger udenfor vor Interesse. Ærbødighed tilkommer ham, kjære *συμπαρανεκρωμενοι*, for hans graae Haar og hans Ulykke. Han tabte Alt; men han havde besiddet det.

Hans Haar er graat, hans Hoved bøiet, hans Aasyn falden, hans Sjæl bekymret. Det er den forlorne Sons Fader. Han mistede som Hjob hvad ham var kjærest i Verden, dog Herren tog det ikke, men Fienden; han tabte det ikke, men han taber det; det er ikke taget bort fra ham, men det forsvinder. Ikke sidder han hjemme ved Arnestedet i Sæk og Aske; han er staaet op fra sit Hjem, har forladt Alt for at søge den Fortabte; han griber efter ham, men hans Arm naaer ham ikke, han raaber efter ham, men hans Stemme indhenter ham ikke. Dog han haaber, om end gjennem Taarer, han øiner ham, om end gjennem Taager, han indhenter ham, om end i Døden. Hans Haab gjør ham bedaget, og Intet binder ham til Verden uden det Haab, han lever for. Hans Fod er træt, hans Øie dunkelt, hans Legeme søger Hvile, hans Haab lever. Hans Haar er hvidt, hans Legeme affældigt, hans Fod standser, hans Hjerte brister, hans Haab lever. Reiser ham op, kjære *συμπαρανεκρωμενοι*, han var ulykkelig.

Hvo er den blege Skikkelse, kraftløs som en Skygge af en Død! Hans Navn er glemt, mange Aarhundreder ere forløbne siden hine Dage. Han var en Yngling, han var begeistret. Han søgte Martyriet. I Tanken saae han sig naglet til Korset og Himlen aaben; men Virkeligheden var ham for tung; Sværmeriet forsvandt, han fornegtede sin Herre og sig selv. Han vilde bære en Verden, men han forløftede sig paa den; hans Sjæl blev ikke knust, ikke tilintetgjort, den blev brudt, hans Aand værkbruden, hans Sjæl blev lam. Lykønsker ham, kjære *συμπαρανεκρωμενοι*, hun var ulykkelig. Og dog han blev jo lykkelig, han blev jo, hvad han ønskede at blive, han blev Martyr, om hans Martyrium end ikke blev, hvad han havde villet, at naglés til Korset eller at kastes for vilde Dyr, men levende at brændes, langsomt at fortæres af en sagte Ild.

En ung Pige sidder hist saa tankefuld. Hendes Elsker blev hende utro — derpaa kan ikke reflekteres. Unge Pige, betragt Forsamlingens alvorlige Miner, den har hørt forfærdeligere Ulykker, dens dristige Sjæl fordrer endnu større. Ja, men jeg elskede ham alene i den hele Verden, jeg elskede ham af min hele Sjæl, af mit ganske Hjerte, af al min Tanke — Sligt have vi jo allerede hørt engang før, trætt ikke vor utaalmodige Længsel; Du kan jo erindre og sørge. — Nei jeg kan ikke sørge; thi han var mig maaskee ikke utro, han var maaskee ingen Bedrager — hvorledes Du kan ikke sørge? træd nærmere, Udvalgte blandt Piger, tilgiv den strænge Censor, at han et Øieblik vilde støde Dig tilbage — Du kan ikke sørge — saa kan Du jo haabe — Nei jeg kan ikke haabe; thi han var en Gaade. Vel min Pige, jeg forstaaer Dig, Du staaer høit paa Ulykkens Stige; betragter hende, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, hun svæver næsten paa Ulykkens Spidse. Dog Du maa dele Dig, Du maa haabe om Dagen, sørge om Natten, eller sørge om Dagen, haabe om Natten. Vær stolt; thi af Lykken skal man aldrig være stolt, men vel af Ulykken. Du er vel ikke den Ulykkeligste, men er det ikke Eders Mening, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, at vi tilkjende hende et hæderligt

accessit. Graven kunne vi ikke tilkjende hende, men Pladsen nærmest ved den.

Thi der staaer han, Udsendingen fra Sukkenes Rige, Lidelsernes udkaarne Yndling, Sorgens Apostel, Smertens tause Ven, Erindringens ulykkelige Elsker, i sin Erindren forvirret af Haabets Lys, i sin Haaben skuffet af Erindringens Skygger. Hans Hoved er besværet, hans Knæ er slappet, og dog hviler han sig kun paa sig selv. Han er mat og dog hvor kraftfuld, hans Die seer ikke ud til at have udgydt, men drukket mange Taarer, og dog flammer der en Ild deri, der kunde fortære hele Verden, men ikke en Splint af Sorgen i hans eget Bryst; han er boiet, og dog varsler hans Ungdom ham et langt Liv, hans Læbe smiler ad den Verden, der misforstaaer ham. Staaer op, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*, boier Eder, Sorgens Vidner, i denne høitidelige Time. Jeg hilser Dig, store Ubekjendte, hvis Navn jeg ikke veed, jeg hilser Dig med Din Hæderstitel: den Ulykkeligste. Vær hilset her i Dit Hjem af de Ulykkeliges Menighed, vær hilset ved Indgangen til den ydmyge lave Bolig, der dog er stoltere end alle Verdens Paladser. See Stenen er væltet fra, Gravens Skygge venter Dig med sin liflige Kolighed. Dog Tiden er der maaskee ikke endnu, lang maaskee Veien; men vi love Dig oftere at forsamles her for at misunde Dig Din Lykke. Saa modtag da vort Ønske, et godt Ønske: gid Ingen maa forstaae Dig, men Alle misunde Dig; gid ingen Ven maa slutte sig til Dig, gid ingen Pige maa elske Dig, gid ingen hemmelig Sympathi maa ahne Din eensomme Smerte; gid intet Die maa udgrunde Din fjerne Sorg; gid intet Øre maa opspore Dit lønlige Suk! Eller forsmaaer Din stolte Sjæl sligt medlidende Ønske, foragter den Lindring, saa gid da Pigerne maae elske Dig, gid de Frugtsommelige i deres Angst maae tye til Dig; gid Mødrene maae haabe paa Dig, gid den Døende maa søge Trøst hos Dig; gid de Unge maae slutte sig til Dig; gid Mændene maae bygge paa Dig; gid Oldingen maa gribe efter Dig som efter en Støttestav — gid den hele Verden maa troe, at Du er istand til at gjøre den lykkelig. Saa lev da vel

Du den Ulykkeligste! Dog, hvad siger jeg: den Ulykkeligste, den Lykkeligste burde jeg sige, thi dette er jo netop en Lykkens Gave, som Ingen kan give sig selv. See Sproget brister, og Tanken forvirres; thi hvo er vel den Lykkeligste uden den Ulykkeligste, og hvo den Ulykkeligste uden den Lykkeligste, og hvad er Livet andet end Afsindighed, og Troen end Daarskab, og Haabet end Galgenfrist, og Kjærlighed end Edikke i Saaret.

Han forsvandt, og vi staae atter ved den tomme Grav. Saa ville vi da ønske ham Fred og Hvile og Lægedom, og al mulig Lykke, og en snar Død, og en evig Forglemmelse, og ingen Ihukommelse, at end ikke Mindet om ham skal gjøre en Anden ulykkelig.

Staaer op, kjære *Συμπαρανεκρωμενοι*! Natten er forbi, Dagen begynder atter sin utrættede Virksomhed, aldrig, som det synes, kjed af, evig og evig at gjentage sig selv. —

Den første Kjærlighed.

Lystspil i een Akt af Scribe, oversat af J. L. Heiberg.

Denne Artikel skulde bestemt været trykt i et Tidsskrift, Frederik Unsmann havde bestemt at udgive til bestemte Tider. Ak, hvad ere alle menneskelige Bestemmelser!

Enhver, der nogensinde har havt Tilbøielighed til Productivitet, har vist ogsaa bemærket, at det er en lille tilfældig udvortes Omstændighed, der bliver Anledningen til den egentlige Frembringelse. Kun de Forfattere, der paa een eller anden Maade have gjort en endelig Hensigt til det Begeistrende for dem, ville maaskee negte dette. Det er imidlertid deres egen Skade, thi de ere derved berøvede al sand og al sund Productivitets extreme Poler. Den ene er nemlig, hvad man med et traditionelt Navn kalder Musepaakaldelsen, den anden er Anledningen. — Det Udtryk: Musepaakaldelsen, kan foranledige en Misforstaaelse. At paakalde Musen kan nemlig deels betyde, at jeg kalder paa Musen, deels, at Musen kalder paa mig. Enhver Forfatter, der nu enten er naiv nok til at troe, at Alt kommer an paa den redelige Villie, paa Flid og Stræbsomhed, eller uforskammet nok til at falbyde Aandens Frembringelser, han vil ikke lade det mangle paa ivrig Paakaldelse eller paa frek Paatrængenhed. Herved udrettes imidlertid ikke Stort, thi det gjælder endnu, hvad allerede Wesfel har sagt angaaende Smagens Gud, „som Alle kalde paa," at han „saa sjelden kommer." Tænker man derimod ved dette Udtryk paa, at det er Musen, der kalder, ikke vil jeg sige paa os, men paa de Vedkommende, saa faaer Sagen en anden Betydning. Medens de Forfattere, der kalde paa Musen, gaae ombord ogsaa uden at hun kommer, saa er de sidst skildrede derimod i en anden Forlegenhed, idet de, for at det, der er blevet en indvortes Bestemmelse, ogsaa kan blive en udvortes, behøve et Moment mere: dette er hvad man maa kalde Anledningen.

Idet nemlig Musen har kaldet ad dem, har hun vinket dem bort fra Verden, og de lytte nu blot til hendes Stemme, og Tankens Rigdom aabner sig for dem, men saa overmægtigt, at skjøndt hvert Ord staaer tydeligt og levende, det dog er dem, som det ikke var deres Eiendom. Naar da Bevidstheden er kommen saavidt til sig selv igjen, at den eier det hele Indhold, saa er det Øieblik der, som i sig indeholder Muligheden af den egentlige Tilblivelse, og dog mangler der Noget; Anledningen nemlig mangler, der, om man saa vil, er ligesaa nødvendig, skjøndt i en anden Forstand uendelig ubetydelig; saaledes har det behaget Guderne at knytte de største Modsætninger sammen. Dette er en Hemmelighed, som Virkeligheden har, Jøder en Forargelse og Græker en Daarskab. Anledningen er altid det Tilfældige, og dette er det uhyre Parador, at det Tilfældige er absolut aldeles ligesaa nødvendigt som det Nødvendige. Anledningen er ikke i ideel Forstand det Tilfældige, saaledes som naar jeg i logisk Betydning tænker det Tilfældige; men Anledningen er i Betydning af Fetischisme det Tilfældige, og dog i denne Tilfældighed det Nødvendige.

Med Hensyn til, hvad man i Handel og Vandel kalder Anledning, hersker der nu en stor Forvirring. Deels seer man nemlig for Meget, deels for Lidet deri. Enhver Productivitet, der ligger i Trivialitetens Bestemmelse — og Gud bedre det, denne Productivitet hører især til Dagens Orden — overseer lige meget Anledningen og Begeistringen. Derfor mener ogsaa en saadan Productivitet, hvad man kan indrømme den, at den passer lige godt til alle Tider. Den overseer derfor reent Betydningen af Anledning, det vil sige, den seer i Alt en Anledning, den er som et snaksomt Menneske, der i de mest modsatte Ting seer en Anledning, ligesaa godt deri, at man har hørt det før, som at man ikke har hørt det, seer en Anledning til at anbringe sig selv og sin Historie. Men herved er punctum saliens opløst. Paa den anden Side er der en Productivitet, der forseer sig paa Anledningen. Om den første Art kan man sige, at den seer en Anledning i Alt, om den anden, at den i Anledningen seer Alt. Hermed er nu Leilighedsfor-

fatternes store Menighed betegnet, lige fra de i dybere Forstand Leilighedsdigtere til dem, der i strengere Forstand i Anledningen see Alt, og derfor bruge det samme Vers, den samme Formular, og dog haabe, at Anledningen for de Vedkommende vil være en tilstrækkelig Anledning til et passende Honorar.

Anledningen, der nu som saadan er det Uvæsentlige og Tilfældige, kan i vor Tid stundom forsøge sig i det Revolutionaire. Anledningen spiller ofte ganske Herre; den gjør Udslaget, gjør Productet og Producenten til Noget eller til Intet, alt eftersom den vil. Digteren venter, at Anledningen skal begeistre, og seer med Forundring, at det ikke gaaer an, eller han frembringer Noget, han selv i sit Inderste anseer for Ubetydeligt, og seer nu, at Anledningen gjør det til Alt, seer sig hædret og udmærket paa alle mulige Maader, og veed med sig selv, at det har han ene Anledningen at takke. Disse forsee sig nu paa Anledningen, dem, vi i det Foregaaende have fremstillet, overse den og komme derfor altid i enhver Forstand ukaldede. De dele sig egentlig i to Classer, de, der dog antyde, at en Anledning er nødvendig, og de, som end ikke lade sig mærke hermed. Begge Dele beroe naturligviis paa en uendelig Overvurderen af eget Værd. Naar et Menneske bestandig fører saadanne Talemaader i Munden, som: i den Anledning falder det mig ind, i den Anledning kommer jeg til at tænke paa o. s. v., saa kan man altid være vis paa, at et saadant Menneske er paa Vildspor sig selv betræffende. Selv i det Betydeligste seer han ofte kun en Anledning for at faae sin Smule Bemærkning anbragt. De, der end ikke antyde Anledningens Nødvendighed, kan man anseе for mindre forfængelige men mere affindige. De udspinde ufortrødent, uden at see til Høire eller Venstre, deres Passiars tynde Traad, og de gjøre med deres Snak og med deres Skrift samme Virkning i Livet som Møllen i et Eventyr, hvorom det hedder: medens Alt dette nu skeete, gik Møllen Klip Klap, Klip Klap.

Og dog har selv den fuldendteste, den dybeste og betydningsfuldeste Frembringelse en Anledning. Anledning er den fine, næsten usynlige Spindelvæv, hvori Frugten hænger. Forsaavidt det derfor stundom synes, at det Væsentlige viser sig som Anledning, saa er dette i Almindelighed en Misforstaaelse, da det i saa Fald gjerne er en enkelt Kant deraf. Naar man ikke vil give mig Ret heri, saa kommer det deraf, at man med Anledning forverler Grund og Aarsag. Hvis saaledes nu Een vilde spørge mig: hvad er Anledningen til alle disse Betragtninger, og han da vilde være tilfreds med, at jeg svarede: det Følgende, saa gjorde han sig og tillod mig at gjøre mig skyldig i en saadan Forverling. Derimod vilde det, hvis han tog det Ord Anledning i sit Spørgsmaal meget strængt, være meget rigtigt af mig at svare: det har ingen Anledning. I Forhold til det Heles enkelte Dele vilde det nemlig være en Urimelighed at fordre det, som man i Forhold til det Hele med Rette kan fordre. Skulde nemlig disse Betragtninger gjøre Fordring paa en Anledning, saa maatte de i sig være et afrundet lille Hele, hvilket vilde være et egoistisk Forsøg af dem.

Anledning er saaledes af største Betydning med Hensyn til enhver Frembringelse, ja det er den, der egentlig gjør Udslaget med Hensyn til dens sande æsthetiske Værd. Frembringelser uden al Anledning mangle altid Noget, ikke udenfor sig selv, thi skjøndt Anledningen hører med, hører den dog i en anden Forstand ikke med, men mangle Noget i sig selv. En Frembringelse, hvor Anledningen er Alt, mangler atter Noget. Anledningen er nemlig ikke positivt frembringende men negativt frembringende. En Skabelse er en Frembringelse af Intet, Anledningen er derimod det Intet, der lader Alt komme frem. Tankens hele Rigdom, Ideens Fylde kan være der, og dog mangler Anledningen. Ved Anledningen kommer der altsaa ikke noget Nyt til, men ved Anledningen kommer Alt frem. Denne Anledningens beskedne Betydning er ogsaa udtrykt i Ordet selv.

Dette er der nu mange Mennesker, der ikke kunne begribe, men det ligger deri, at de ingen Ahnelse have om, hvad der

egentlig er æsthetisk Frembringelse. En Procurator kan skrive sit Indlæg, en Kjøbmand sit Brev o. s. v., uden at ahne den Hemmelighed, der stikker i det Ord Anledning, og det uagtet han begynder saaledes: i Anledning af deres meget Ærede.

Maaskee vilde nu Een og Anden give mig Ret i det her Udviklede og indrømme dets Betydning for den digteriske Frembringelse, men høiligt forundre sig, hvis jeg vilde gjøre noget Lignende gjældende med Hensyn til Recensioner og Kritiker. Og dog troer jeg, at det netop her er af største Vigtighed, og at det, at man har overseet Anledningens Betydning, har foraarsaget, at Anmeldelser i Almindelighed ere saa fuskeragtige som ret Forretnings-Arbeide. I Kritikens Verden faaer Anledningen endog en potenseret Betydning. Skjøndt man derfor i kritiske Anmeldelser ofte nok hører Tale om Anledning, saa seer man dog med et halvt Øie, hvor lidet der vides Besked med, hvorledes det hermed hænger sammen. Kritikeren synes ikke at behøve Muse-Paakaldelsen; thi det er jo intet Digterværk, han frembringer; men behøver han ikke Muse-Paakaldelsen, saa behøver han ei heller Anledningen. Imidlertid skulde man dog ikke glemme Betydningen af den gamle Sætning: at det Lige kun forstaaes af det Lige.

Det, der er Gjenstand for Æsthetikerens Betragtning, er nu vistnok det allerede Færdige, og han skal ikke, som Digteren selv, frembringe. Desuagtet har Anledningen aldeles den samme Betydning. Den Æsthetiker, der anseer Æsthetiken for sin Profession, og i sin Profession igjen seer den egentlige Anledning, han er eo ipso fortabt. Dermed skal ingenlunde være sagt, at han jo kan præstere adskilligt Dygtigt; men Hemmeligheden ved al Frembringelse har han ikke fattet. Han er altfor meget en pelagianisk Selvhersker til i barnlig Forundring at kunne fryde sig over det Besynderlige i, at det ligesom er fremmede Magter, der frembringe det, som Mennesket troer tilhører ham selv: Begeistringen nemlig og Anledningen. Begeistring og Anledning høre uadskilligt sammen; det er en Formation, som man ofte nok finder i Verden, at det Store, det Ophøiede i sit Selskab bestandig har en vims lille Person.

En saadan Person er Anledningen, en Person, man ellers ikke vilde tage Hatten af for, som ikke tør lukke sin Mund op, naar han er i fornemt Selskab, men som sidder taus med et skjelmsk Smiil og gotter sig i sig selv, uden at lade sig forlyde med, hvorover han smiler, eller at han veed, hvor vigtig, hvor uundværlig han er, end mindre, at han skulde indlade sig paa en Disput desangaaende; thi han veed meget godt, at det hjælper ikke og at man blot griber enhver Anledning for at ydmyge ham. Af en saadan tvetydig Natur er bestandig Anledningen, og det hjælper Menneskt ligesaa meget at ville negte det, at ville befrie sig fra denne Pæl i Kjødet, som at ville sætte Anledningen paa Thronen, thi i Purpur og med Scepter i Haanden tager den sig meget daarligt ud, og man seer strax, at den ikke er født til at herske. Denne Afvei ligger imidlertid meget nær, og det er ofte de bedste Hoveder, der geraade paa den. Naar nemlig et Menneske har Blik nok for Livet til at see den Spot, det evige Væsen driver med Menneskt derved, at noget saa Ubetydeligt og Underordnet, Noget man næsten undseer sig ved at tale om i godt Selskab, hører absolut med, saa fristes han let til at ville fuske ham i Faget, ja til at ville retorqvere denne Spydighed, idet han ligesom Gud spotter Menneskets Storhed ved at smedde dem i Anledningens Lov, saaledes spotter igjen, ved at gjøre Anledningen til Alt og det andet Moment til en Taabelighed, hvorved da Gud bliver overflødig og Forestillingen om en viis Styrelse bliver en Daarskab, og Anledningen en Skalk, der driver sin Spog ligesaa vel med Gud som med Menneskt, saa hele Tilværelsen løber ud paa Spog, en Spas, en Charade.

Anledningen er da paa eengang det Betydeligste og det Ubetydeligste, det Høieste og det Ringeste, det Vigtigste og det Uvigtigste. Uden Anledning skeer der egentlig slet Intet, og dog har Anledningen slet ingen Deel i, hvad der skeer. Anledningen er den sidste Kategori, den egentlige Overgangs-Kategori fra Ideens Sphære til Virkeligheden. Dette skulde Logiken betænke. Den kan fordybe sig saa meget den vil i immanent Tænkning, styrte sig fra Intet ned i den concreteste

Form, Anledningen naaer den aldrig, og derfor heller aldrig Virkeligheden. I Ideen kan hele Virkeligheden være færdig, uden Anledningen bliver den aldrig virkelig. Anledningen er en Endelighedens Kategori, og det er umuligt for en immanent Tænkning at faae fat paa den, dertil er den altfor paradox. Det seer man ogsaa deraf, at det, der kommer ud af Anledningen, er noget ganske Andet end Anledningen selv, hvilket er en Absurditet for enhver immanent Tænkning. Men derfor er ogsaa Anledningen den morsomste, den interessanteste, den vittigste af alle Kategorier. Som en Gjerdesmutte er den allevegne og intetsteds. Den gaaer som Alferne omkring i Livet, usynlig for alle Skolemestere, hvis Gebærder derfor blive et uudtommeligt Stof til Latter for den, som troer paa Anledningen. Anledningen er da i og for sig Intet og kun Noget i Forhold til det, den foranlediger, og i Forhold til dette er den egentlig Intet. Saasnart nemlig Anledningen var noget Andet end Intet, saa stod den i et relativt immanent Forhold til det, den frembringer, og var da enten Grund eller Aarsag. Holder man ikke dette fast, saa forvirres Alt igjen.

Naar jeg saaledes vilde sige, at Anledningen til nærværende lille Anmeldelse af et Stykke af Scribe var den mesterlige Udførelse, der bliver det til Deel, saa vilde jeg fornærme den sceniske Kunst; thi vel er det sandt, at jeg ogsaa kunde skrive en Anmeldelse deraf uden at have seet det opført, uden at have seet det mesterligt opført, ja selv om jeg havde seet det slet opført. I sidste Tilfælde vilde jeg snarere kunne kalde den slette Opførelse Anledningen. Nu derimod, da jeg har seet den fuldendt opført, nu bliver den sceniske Fremstilling mig meget mere end Anledning, den er mig et saare vigtigt Moment med i min Opfattelse, hvad enten den har tjent til at berigtige eller bestyrke og sanctionere min Anskuelse. Min Pietet vil derfor forbyde mig at kalde den sceniske Fremstilling Anledningen, den vil forpligte mig til at see noget Mere deri, til at tilstaae, at jeg uden den maaskee ikke havde fattet Stykket ganske. Jeg er derfor ikke i det Tilfælde, som Recensenter klogt eller dumt nok i Almindelighed ere i, at de først omtale

Stykket og senere særskilt Udførelsen. For mig er Udførelsen selv Stykket og jeg kan ikke nokſom glæde mig over den i reen æſthetiſk Henſeende, ikke nokſom glæde mig over den ſom Patriot. Hvis jeg vilde vise en Fremmed vor Scene i dens fulde Glorie, vilde jeg ſige: gaa hen og ſee den første Kjærlighed. Den danſke Scene eier i Fru Heiberg, Frydendahl, Stage og Phiſter et Fiirklover, der her viſer ſig i ſin hele Skjønhed. Et Fiirklover vilde jeg kalde denne Forening af Kunſtnere og dog vilde jeg ſynes at have ſagt for Lidt, thi et Fiirklover er dog kun mærkeligt derved, at fire almindelige Kloverblade ſidde paa een Stengel, men vort Fiirklover har den Mærkelighed, at det enkelte Blad, ſelv i ſin Iſolation, er ligeſaa ſjeldent ſom et Fiirklover, og dog danne diſſe 4 Blade igjen i Forening et Fiirklover.

Dog, det var i Anledning af Anledningen til denne lille Kritik, at jeg ganſke i Almindelighed har villet ſige Noget om Anledningen, eller om Anledningen i Almindelighed. Det træffer ſig ellers ret heldigt, at jeg allerede har ſagt, hvad jeg vilde ſige; thi jo mere jeg overveier denne Sag, deſto mere forviſſer jeg mig om, at der ſlet ikke i Almindelighed lader ſig ſige Noget derom, fordi der ingen Anledning er i Almindelighed. Forſaavidt er jeg da omtrent kommen lige ſaa vidt, ſom jeg var dengang jeg begyndte. Læſeren maa ikke vredes paa mig, det er ikke min Skyld, det er Anledningens. Han kunde maaſkee tænke, at jeg burde have gjennemtænkt det Hele, førend jeg ſatte mig til at ſkrive, og da ikke have begyndt paa at ſige Noget, der bag efter viſte ſig at være Intet. Imidlertid troer jeg dog, at han bør lade min Fremgangsmaade vederfares Ret, forſaavidt ſom han paa en mere overbeviſende Maade har forviſſet ſig om, at Anledning i Almindelighed er Noget, der er Intet. Senere vil han maaſkee atter komme til at tænke herpaa, naar han har forviſſet ſig om, at der er Andet i Verden, om hvilket man kan ſige Meget i den Foreſtilling, at det er Noget, og dog har den Beſkaffenhed, at naar man har ſagt det, da viſer det ſig at være Intet. Hvad der da her er ſagt, maa anſees ſom en Overflødighed, ſom et

overflødigt Titelblad, der ikke bindes med, naar Værket indbindes. Jeg veed derfor ikke at ende anderledes end paa den uforlignelige lakoniske Maade, paa hvilken Prof. Poul Møller, som jeg seer, ender Indledningen til sin fortræffelige Anmeldelse af Extremerne: hermed er Indledningen ude.

Hvad den specielle Anledning til nærværende lille Kritik angaaer, da staaer den i Forhold til min ubetydelige Personlighed og tør da anbefale sig til Læseren med den normale Egenskab, at den er ubetydelig. Scribes Stykke: den første Kjærlighed, har paa mangfoldig Maade berørt mit personlige Liv, og ved denne Berøring foranlediget nærværende Anmeldelse, der da er Anledningens Barn i strængeste Forstand. Ogsaa jeg var engang ung, var en Sværmer, var forelsket. Den Pige, der var Gjenstanden for mine Længsler, kjendte jeg fra en tidligere Tid, men vore forskjellige Livsforhold førte det med sig, at vi kun sjelden saae hinanden. Derimod tænkte vi desto oftere paa hinanden. Denne gjensidige Sysselsættен med hinanden nærmede os og fjernede os paa eengang. Naar vi nemlig saaes, da var vort Forhold saa bly, saa undseeligt, at vi var hinanden langt fjernere, end naar vi ikke saae hinanden. Naar vi da atter vare adskilte, og det Ubehagelige i denne gjensidige Ængstelighed var glemt, da fik det sin fulde Betydning, at vi havde seet hinanden, da begyndte vi i vore Drømme accurat der, hvor vi slap. Saaledes var det idetmindste Tilfældet med mig, og senere erfarede jeg, at det var gaaet den Elskede lige saa. Jeg havde lange Udsigter til at gifte mig; vor Forstaaelse mødte paa den anden Side ingen Forhindringer, der kunde ophidse os, og saaledes vare vi forelskede paa den uskyldigste Maade af Verden. Førend der kunde være Tale om at declarere mine Følelser, maatte en riig Onkel, hvis eneste Arving jeg var, dø. Ogsaa dette forekom mig skjønt; thi i alle de Romaner og Comedier, jeg kjendte, fandt jeg Helten i en lignende Situation, og jeg frydede mig da ved Tanken om, at jeg var en poetisk Figur. Saaledes gik mit skjønne poetiske Liv hen, da seer jeg en Dag i Aviisen,

at der skal opføres et Stykke, betitlet: den første Kjærlighed. Jeg vidste ikke, at et saadant Stykke var til, men Titlen glædede mig, og min Beslutning var tagen at gaae i Theatret. Den første Kjærlighed — tænkte jeg — det er netop Udtrykket for Dine Følelser. Har jeg nogensinde elsket nogen Anden end hende, gaaer min Kjærlighed ikke tilbage i min tidligste Erindring, vil jeg nogensinde kunne tænke mig at elske en Anden eller at see hende forbunden med en Anden? Nei, hun bliver min Brud, eller jeg gifter mig aldrig. Derfor er det Ord: den første, saa skjønt. Det antyder det Oprindelige i Kjærligheden, thi det er ikke i numerisk Forstand, at man taler om den første Kjærlighed. Digteren kunde lige saa godt have sagt: den sande Kjærlighed, eller betitlet det saaledes: den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed. Dette Stykke vil nu hjælpe mig til at forstaae mig, det vil give mig Anledning til at gjøre et dybt Indblik i mig selv; derfor kaldes Digterne Præster, fordi de forklare Livet, men de ville ikke forstaaes af Hoben, men kun af de Naturer, der have Hjerte til at føle med. For dem er Digteren en begeistret Sanger, der overalt viser Skjønhed, men først og sidst vidner om Kjærlighedens. Dette Stykke vil ved sin poetiske Kraft bringe Elskoven i mit Bryst til at springe ud, dens Blomst til med et Knald at aabne sig ligesom en Passionsblomst. Ak, dengang var jeg meget ung! Jeg forstod neppe, hvad jeg sagde, og dog fandt jeg det godt sagt. Med et Knald maa Elskovens Blomst aabne sig, Følelsen vil med Magt ligesom Champagne bryde sit Lukke. Det var et kjækt Udtryk, fuldt af Lidenskab, og jeg var ret glad derover. Og dog, det var godt sagt, hvad jeg sagde, thi jeg meente, at den maatte aabne sig som en Passionsblomst. Dette var det Gode i Bemærkningen, thi Elskoven aabner sig gjerne ved Ægteskabet, og forsaavidt man vil kalde dette en Blomst, kan man træffende kalde det en Passionsblomst. Dog, tilbage til min Ungdom. Dagen var kommen, da Stykket skulde opføres, jeg havde faaet en Billet, min Sjæl var høitidelig stemt, og med en vis Uro, glad og forventningsfuld, ilede jeg i Theatret. Idet jeg træder ind ad Døren, kaster jeg mit Blik op i første Etage,

hvad seer jeg? Min Elskede, mit Hjertes Herskerinde, mit Ideal, hun sidder der. Uvilkaarligt trak jeg mig et Skridt tilbage i Parquettets Mørke for at betragte hende uden at blive seet. Hvorledes var hun kommen her, endnu idag maatte hun være kommen til Byen, og jeg vidste det ikke, og nu her i Theatret. Hun skulde see det samme Stykke. Det var intet Tilfælde, en Styrelse, en Velvillie af Kjærlighedens blinde Gud. Jeg traadte frem, vore Øine mødtes, hun bemærkede mig. Der var ikke Tale om at bukke for hende, at conversere hende, kort, der var Intet, der kunde bringe mig i Forlegenhed. Mit Sværmeri gav sig frit Luft. Vi mødtes paa Halvveien, som forklarede Væsner rakte vi hinanden Haanden, vi svævede som Aander, som Genier i Phantasiens Verden. Hendes Øie hvilede smægtende paa mig, et Suk hævede hendes Bryst, det var for mig, hun tilhørte mig, det forstod jeg. Og dog ønskede jeg ikke at styrte op til hende, ikke at kaste mig for hendes Fødder, det vilde have bragt mig i Forlegenhed, men saaledes paa Afstand følte jeg Skjønheden af at elske hende og af at turde haabe at blive elsket. Symphonien var forbi. Lysekronen hævede sig, mit Øie fulgte dens Bevægelse, den kastede for sidste Gang sit Skin over første Etage og over hende. Et Tusmørke udbredte sig, denne Belysning forekom mig endnu skjønnere, endnu mere sværmerisk. Tæppet rullede op. Endnu engang var det mig, som skuede jeg ind i en Drøm, da jeg stirrede efter hende. Jeg vendte mig om. Stykket begyndte. Kun hende vilde jeg tænke paa og paa min Kjærlighed; Alt hvad der blev sagt til Ære for den første Kjærlighed, det vilde jeg anvende paa hende og paa mit Forhold. Der var maaskee Ingen i hele Theatret, der saaledes skulde forstaae Digterens guddommelige Tale, som jeg — og maaskee hun. Tanken om det mægtige Indtryk gjorde mig allerede stærkere, jeg følte Mod til, den følgende Dag at lade mine lønlige Følelser bryde frem, de maatte ikke kunne forfeile deres Virkning paa hende, ved en enkelt Hentydning vilde jeg erindre hende om, hvad vi i denne Aften havde hørt og seet, og saaledes skulde Digteren komme mig til Hjælp, og

gjøre hende modtageligere, mig stærkere og mere veltalende end nogensinde. — Jeg saae og hørte — og hørte — og Tæppet gik ned. Lysekronen forlod atter sit himmelske Skjulested, Tusmørket forsvandt, jeg skuede derop — alle de unge Piger saae saa fornøiede ud, min Elskede ogsaa, Taarerne stode hende i Øinene, saa stærkt havde hun leet, hendes Barm bevægede sig endnu uroligt, Latteren havde faaet Overhaand. Heldigviis var det gaaet mig ligesaa. Vi saaes den følgende Dag hos min Tante. Den skye Forlegenhed, med hvilken vi pleiede at være i Væ else sammen, var forsvunden, en vis jovial Glæde var traadt i dens Sted. Vi loe lidt ad hinanden, vi havde forstaaet hinanden, og det skyldte vi Digteren. Derfor kalder man en Digter Spaamand, fordi han spaaer om det Tilkommende. Det kom til en Forklaring. Ganske at tilintetgjøre det Foregaaende kunde vi dog ikke beslutte os til. Da forbandt vi os ved et helligt Løfte. Som Emmeline og Charles love hinanden at betragte Maanen, saaledes lovede vi at see dette Stykke, hver Gang det blev opført. Jeg har trolig holdt mit Løfte. Jeg har seet det paa Dansk, paa Tydsk, paa Fransk, i Udlandet og her hjemme, og aldrig er jeg bleven træt af dets uudtømmelige Vittighed, hvis Sandhed Ingen bedre forstaaer end jeg. Dette blev den første Anledning til nærværende lille Kritik. Ved saa ofte at see det blev jeg tilsidst productiv i Forhold til dette Stykke. Imidlertid blev denne Productivitet dog for en Deel liggende i mit Hoved og kun en enkelt Bemærkning optegnet. Denne Anledning kan da ansees for Anledningen til den ideelle Mulighed af denne Kritik.

Videre var jeg formodentlig ikke kommen, hvis der ikke var traadt en ny Anledning til. For nogle Aar siden henvendte en Redakteur af et af vore Tidsskrifter sig til mig og forlangte, at jeg skulde levere ham en lille Artikel. Han var i Besiddelse af en ualmindelig Veltalenhed til at fange Sjæle og fangede ogsaa mig i et Løfte. Dette Løfte var da ogsaa en Anledning; men det var en Anledning i Almindelighed og virkede derfor kun lidet forhjælpende paa mig. Jeg befandt mig i en Forlegenhed som den, en Candidat vilde befinde sig i,

naar man gav ham hele Bibelen for selv at vælge sin Text. Ved mit Løfte var jeg imidlertid bunden. Med mange andre Tanker, men ogsaa med Tanken om mit Løfte tiltraadte jeg en lille Udflugt i Sjælland. Da jeg var kommen til den Station, hvor jeg agtede at overnatte, lod jeg, hvad jeg aldrig pleier at forsømme, Tjeneren bringe hvad Værten kunde opdrive af Bøger. Jeg pleier altid at iagttage denne Skik og har ofte havt Gavn af den, fordi man aldeles tilfældig støder paa Ting, der maaskee ellers vilde undgaae Eens Opmærksomhed. Det var imidlertid ikke Tilfældet her, thi den første Bog, man bragte mig var — den første Kjærlighed. Det slog mig, thi Theater-Repertoiret seer man sjælden paa Landet. Dog, jeg havde jo tabt Troen paa den første Kjærlighed og troer aldrig paa det Første. I den næste By besøgte jeg Een af mine Venner. Han var ude, da jeg kom; man bad mig at vente og viste mig ind i hans Arbeidsværelse. Idet jeg gaaer hen til hans Arbeidsbord, finder jeg en Bog opslaaet — det er Scribes Theater og opslaaet paa les premières amours. Nu syntes Loddet kastet. Jeg besluttede mig til at indløse mit Løfte og skrive en Anmeldelse af dette Stykke. For at gjøre min Beslutning urokkelig skal det træffe sig saa besynderligt, at min fordums Kjærlighed, min første Kjærlighed, som boede der paa Egnen, er kommen til Byen, ikke til Hovedstaden, men til den lille By, hvor jeg var. I længere Tid havde jeg ikke seet hende og fandt hende nu forlovet, lykkelig og glad, saa det var mig en Fornøielse at see derpaa. Hun oplyste mig om, at hun dog aldrig havde elsket mig, men at hendes Forlovede var hendes første Kjærlighed, og derpaa fortalte hun den samme Historie som Emmeline, at kun den første Kjærlighed er den sande. Havde min Beslutning ikke været fast før, nu blev den det. Jeg maatte dog see, hvad den første Kjærlighed betyder. Min Theori begyndte at vakle, thi „min første Kjærlighed" var ubevægelig paa det Punkt, at hendes nuværende Kjærlighed var hendes første.

Der var Motiver nok; Afhandlingen blev færdig paa det sidste Punktum nær og nogle enkelte Mellemsætninger, der hist

og her skulde indskydes. Min Ven, Redakteuren, klemte strax paa mig og foreholdt mig mit Løfte med en Haardnakkenhed, der vilde have gjort selv en Emmeline Ære. Jeg forklarede ham, at Afhandlingen var færdig, at der blot manglede nogle Smaating, og han bevidnede mig sin Tilfredshed. Alt som Tiden gik, forvandlede imidlertid disse Myg sig til Elephanter, til uoverstigelige Vanskeligheder. Dertil kom, at jeg, medens jeg skrev, havde glemt, at det skulde trykkes. Paa den Maade havde jeg allerede skrevet flere Smaa-Afhandlinger, men aldrig ladet Noget trykke. Han blev kjed af den Snak om, at jeg var færdig, naar han dog ikke kunde faae Manuscriptet. Jeg blev kjed af hans idelige Anmodninger og ønskede, at Fanden havde alle Løfter. Da gik hans Tidsskrift ind af Mangel paa Subscribenter, og jeg takkede Guderne, jeg følte mig atter let, ikke generet af noget Løfte.

Dette var Anledningen til, at denne Kritik kom til Verden som en Virkelighed for mig selv, som en Mulighed for min Ven, Redakteuren, en Mulighed, der dog senere forvandlede sig til en Umulighed. Der gik atter et Aars Tid, og i den Tid var jeg accurat bleven et Aar ældre. Dette er nu ikke videre mærkeligt; thi som det gik mig, saaledes gik det formodentlig de fleste Andre. Men eet Aar kan undertiden have mere at betyde end et andet, mere at betyde end at man bliver et Aar ældre. Dette var her Tilfældet. Ved Udgangen af hiint Aar befandt jeg mig i et nyt Afsnit af mit Liv, i en ny Illusionens Verden, der kun bliver unge Mandfolk til Deel. Naar man nemlig hører til „Læsernes Sect“, naar man paa en eller anden Maade distinguerer sig som en flittig og opmærksom Læser, saa vorer Sandsynligheden hos Andre for, at der kan komme en Smule Forfatter ud af Een, thi det er som Hamann siger: „aus Kindern werden Leute, aus Jungfern werden Bräute, aus Lesern werden Schriftsteller.“ Nu begynder der et rosenfarvet Liv, der har megen Lighed med en Pige's første Ungdom. Redakteurer og Forlæggere begynde at gjøre Cour. Det er en farlig Periode, thi Redakteurernes Tale er meget forførerisk, og snart er man i deres Magt, men

de bedrage kun os stakkels Børn, og saa, ja saa er det bag efter. Vogt Dig da, unge Menneske, gaa ikke for meget til Conditorer og Restaurateurer; thi der spænde Redakteurerne deres Garn. Og naar de da see et ungt uskyldigt Menneske, der snakker frisk væk fra Leveren, Løst og Fast, som ingen Forestilling har, om det er noget bevendt hvad han siger eller ikke, men blot fryder sig ved at lade Talen frit bryde frem, ved at høre sit Hjerte banke idet han taler, banke i det Sagte, da træder en mørk Skikkelse hen til ham, og denne Skikkelse er en Redakteur. Han har et fiint Øre, han kan strax høre, om det, der siges, kan tage sig ud paa Prænt eller ikke. Da frister han det unge Blod, han viser ham det Uforsvarlige i, saaledes at kaste sine Perler bort, han lover ham Penge, Magt, Indflydelse, selv hos det smukke Kjøn. Hjertet er svagt, Redakteurens Ord skjønne, og snart er han fangen. Nu søger han ikke mere de eensomme Steder for at sukke, han iler ikke mere glad hen til Ungdommens Tumleplads for at berøre sig i Talen, han er taus, thi den, der skriver, taler ikke. Han sidder bleg og kold paa sit Arbeidsværelse, han skifter ikke Farve ved Ideens Kys, han rødmer ikke som den unge Rose, naar Duggen synker i dens Bæger, han har intet Smiil, ingen Taare, roligt følger Øiet Pennens Gang over Papiret, thi han er Forfatter og ikke ung mere.

Ogsaa min Ungdom har været udsat for Anfægtelser af den Art. Dog troer jeg at turde give mig selv det Vidnesbyrd, at min Modstand har været uforfærdet. Hvad der har hjulpet mig er, at jeg gjorde Erfaring i en meget ung Alder. Den Redakteur, der modtog mit første Løfte, var meget venlig imod mig, men dog forekom det mig bestandigt, som var det en Gunst, en Ære, der blev mig til Deel, at man vilde modtage en Artikel fra min Haand, som om man mellem det unge Mandskab pegede paa mig og sagde: med Tiden kan der nok blive Noget af ham, lad ham forsøge sig, det er en Opmuntring for ham, at der vises ham den Ære. Fristelsen var da ikke saa stor, og dog lærte jeg alle de forfærdelige Følger af et Løfte at kjende. Af et ungt Menneske at være var jeg da ualmindeligt

rustet mod Fristelsen og turde derfor temmelig hyppigt komme hos Conditorer og Restaurateurer. Faren maatte da komme fra en anden Kant, og den udebley heller ikke. Det træffer sig, at Een af mine Conditor-Bekjendtskaber beslutter sig til at blive Redakteur; hans Navn vil man finde paa dette Tidsskrifts Titelblad. Aldrig saasnart havde han opfattet denne Idee og aftalt det Fornødne med Forlæggeren, førend han en Aften sætter sig til sit Skriverbord, skriver den hele Nat igjennem — Breve til alle mulige Mennesker om Bidrag. Et saadant Brev, affattet i de forbindtligste Udtryk, fulde af de mest glimrende Udsigter, modtog ogsaa jeg. Imidlertid gjorde jeg kjæk Modstand, men lovede ham derimod paa enhver Maade at være ham til Tjeneste i at sætte Lidt til eller tage Lidt fra i de indsendte Artikler. Han selv arbeidede ufortrødent paa den første Artikel, der skulde aabne Tidsskriftet. Han var saa godt som færdig med den og havde nu den Godhed at vise mig den. Vi tilbragte en meget behagelig Formiddag, han syntes tilfreds med mine Bemærkninger, forandrede Eet og Andet. Stemningen var ypperlig, vi spiste Frugt, Confecturer og drak Champagne, han fornøiede mig ved sin Artikel, jeg syntes at tilfredsstille ham ved mine Observationer, da vil min uheldige Stjerne, at idet jeg bøier mig hen for at tage en Abricos, vælter jeg Blækhuset over det hele Manuscript. Min Ven blev som en Rasende. „Det Hele er forspildt; det første Hefte af mit Tidsskrift kommer ikke ud til den bestemte Tid, min Credit er forspildt, Subscribenterne falde fra, Du veed ikke, hvor meget Arbeide man har for at faae Subscribenter, og naar man saa har faaet dem, saa er de dog ligesom hvervede Tropper troløse og benytte enhver Leilighed til at slippe fra Een. Alt er tabt, der er intet Andet for, Du maa levere en Artikel. Jeg veed, Du har Manuscripter liggende, hvorfor vil Du ikke lade dem trykke, Du har jo Din Kritik over den første Kjærlighed, lad mig faae den, jeg skal gjøre den færdig; jeg beder Dig, jeg besværger Dig ved vort Venskab, ved min Ære, ved mit Tidsskrifts Fremtid.“

Han modtog Artiklen, og mit Blækhorn blev da Anledningen til, at min lille Kritik blev en Virkelighed, der nu er — jeg siger det med Gru — publici juris.

Skulde man med faa Ord antyde den moderne, især den Scribeske Comedies Fortjeneste i Forhold til den ældre, saa kunde man maaskee udtrykke denne saaledes: den poetiske Figurs personlige Gehalt bliver commensurabel for Dialogen, Monologens Udgydelser gjøres overflødige; den dramatiske Handlings Gehalt bliver commensurabel for Situationen, novellistiske Oplysninger gjøres overflødige; Dialogen endelig bliver herlig i Situationens Gjennemsigtighed. Der bliver da ingen Oplysninger nødvendige for at orientere Tilskueren, intet Ophold i Dramaet nødvendigt for at give Vink og Beretninger. Saaledes gaaer det til i Livet, hvor man hvert Øieblik behøver forklarende Noter; men saaledes bør det ikke gaae til i Poesien. Tilskueren kan da sorgløst nyde, uforstyrret indsuge det dramatiske Liv. Men idet det nyere Drama saaledes synes at fordre mindre Selvvirksomhed hos Tilskueren, fordrer det dog paa en anden Maade maaskee mere, eller rettere sagt det fordrer det ikke, men hævner Forglemmelsen deraf. Jo ufuldkomnere den dramatiske Form eller Dramaets Bygning er, desto hyppigere bliver Tilskueren pirret op af sin Søvn, saafremt han sover. Naar man bliver skumplet paa en maadelig Landevei, hvor snart Vognen støder an mod en Steen, snart Hestene blive hængende i Krattet, saa er der ikke god Leilighed til at sove. Er Veien derimod en Farimags-Vei, saa kan man ret have Tid og Leilighed til at see sig om, men ogsaa mere ugeneert falde i Søvn. Saaledes med det nyere Drama, Alt skeer saa let og hurtigt, at Tilskueren, naar han ikke bringer lidt Attention med, gaaer Glip af Meget. Vel er det sandt, at et Femacts-Stykke af den ældre Comedie og et Femacts-Stykke af den nyere vare lige længe; men Spørgsmaalet bliver altid, om der skeer lige meget.

Videre at udføre denne Undersøgelse kunde vel have sin Interesse, men ikke for denne Anmeldelse; mere detailleret at eftervise det i Scribes Theater kunde vel have sin Betydning, men jeg troer, at den nøiagtigere Omtale af det lille Mesterværk, der er Gjenstand for nærværende Betragtning, vil være tilstrækkelig. Jeg vil saameget hellere dvæle ved nærværende Stykke, som man ikke kan negte, at man stundom i andre af Scribes Dramaer savner den fuldkomne Correcthed, idet Situationen bliver søvnig og Dialogen eensidig snaksom. Den første Kjærlighed derimod er et Stykke uden Lyde, saa fuldendt, at det alene maatte gjøre Scribe udødelig.

Vi ville først lidt nærmere betragte Personerne i dette Stykke i deres Enkelthed, for senere at see, hvorledes Digteren har vidst at lade deres Individualiteter blive aabenbare i Replik og Situation, og det uagtet hele Stykket kun er en Skizze.

Dervière, en rig Jernstøber og Enkemand, har kun en eneste Datter, „en lille Jomfru paa 15 Aar." Enhver billig Fordring af ham paa at ansees for en brav og honnet Mand, der har mange Penge, maa vistnok respecteres, hvorimod ethvert Forsøg paa at være Mand, at være en Fader, „der ikke forstaaer Spog", maa ansees for mislykket. Det strander ogsaa paa hans Datter, uden hvis Minde og Bifald han neppe tør ansee sig for et Fornuftvæsen. „Hun gaaer ud og ind ad ham med Træskoe", og han viser et ualmindeligt Anlæg til at forstaae Spog, da hendes Lune i Eet væk leger Blindebuk med hans faderlige Værdighed.

Hans eneste Datter Emmeline er nu 16 Aar gammel. En nydelig, indtagende lille Pige, men en Datter af Dervière og opdragen af Tante Judithe. Hun har opdraget og dannet hende ved Romaner, og Faderens Riigdom har gjort det umuligt at bevare denne Dannelse uforstyrret af Livets Virkelighed. Alt i Huset lystrer hendes Lune, hvis Ustadighed man blandt Andet kan see af Tjeneren Lapierres Monolog i 3die Scene. Med Judithes Dannelse har hun levet i Faderens Huus uden synderligt Kjendskab til Verden, og ikke savnet Leilighed til at

indspinde sig selv i et Væv af Sentimentalitet. Hun er opdragen med hendes Fætter Charles, han var hendes Legekammerat, hendes Alt, det fornedne Supplement til Tantens Romaner. Med ham har hun gjennemgaaet det Læste, paa ham har hun overført Alt, da han i en meget ung Alder forlod hende. Deres Veie skilles ad, de leve nu fjernede fra hinanden, kun forenede ved „et helligt Løfte."

Roman-Dannelse har Charles tilfælleds med sin Cousine, Livsvilkaar derimod ikke. I en meget ung Alder bliver han sendt ud i Verden, har kun 3,000 Francs om Aaret (cfr. 6te Scene) og seer sig da snart nødsaget til, om muligt at gjøre sin Dannelse frugtbringende i Verden. Hans Bestræbelser i denne Henseende synes ikke at have taget et heldigt Udfald, snart har Virkeligheden reduceret ham og hans Theorier in absurdum: den haabefulde Charles er bleven en liderlig Krabat, et forulykket Subject, et forfeilet Geni. En saadan Figur er i og for sig af saa megen dramatisk Virkning, at det er ubegribeligt, at man saa sjældent seer den benyttet. En Fusker af en Theaterdigter vil imidlertid let fristes til at opfatte den aldeles abstract: et forulykket Subject overhovedet. Saaledes gaaer det ikke Scribe, men han er ei heller Fusker, men Virtuos. For at en saadan Figur skal have Interesse, maa man bestandigt ahne, hvorledes det er gaaet til; han har nemlig i strengere Forstand end andre Mennesker en Præexistens. Denne maa man endnu øine i hans Forfeilethed og saaledes see Muligheden af hans Depravation. Det er imidlertid ikke saa let gjort som sagt, og man kan ikke noksom beundre den Virtuositet, med hvilken Scribe veed at lade det komme frem, ikke i evindelig Monolog, men i Situation. Charles er overhovedet maaskee een af de genialeste Figurer, Scribe har bragt paa Scenen; hver af hans Repliker er Guld værd, og dog har Digteren kastet ham hen som en flygtig Skizze. Charles er ingen Abstraction, ikke en ny Charles, men man fatter strax, hvorledes det er gaaet til, man seer i ham Consequensen af hans Livs Præmisser.

Frugten af Roman-Dannelsen kan være en dobbelt. Enten fordyber Individet sig mere og mere i Illusionen, eller det kommer ud deraf og taber Troen paa Illusionen, men vinder Troen paa Mystificationen. I Illusionen er Individet skjult for sig selv, i Mystificationen er det skjult for Andre, men begge Dele ere Følger af en Romandannelse. Det ligger en Pige nærmest at fordybe sig i Illusionen, saaledes har Digteren ogsaa ladet det gaae med Emmeline, og hendes Liv er i denne Henseende begunstiget. Anderledes med Charles. Han har tabt Illusionen: men skjønt paa mange Maader bragt i Knibe af Virkeligheden, har han dog ikke ganske udsvedt sin Romandannelse. Han troer, han kan mystificere. Naar derfor Emmeline taler om Sympathier, der gaae langt over Faderens Forstand, saa hører man strax Roman-Læserinden; men man finder i Charles's Repliker ikke mindre correcte Reminiscenser af hans Dannelse. Han tiltroer sig ualmindelige Gaver til at mystificere; men denne Tro paa Mystificationen er ligesaa romantisk som Emmelines Sværmeri. „Efter 8 Aars Omflakken kommer han incognito tilbage; han har naturlig Forstand og Læsning, og veed, at der gives 5 eller 6 Maader, hvorpaa man kan bevæge en Onkels Hjerte; men Hovedsagen er at man er ukjendt, det er en nødvendig Betingelse.“ Man hører strax Roman-Helten. At Charles skulde tiltroe sig Behændighed nok til at narre et saadant Mæhæ som hans Onkel er, det var ganske i sin Orden; men det er ikke derpaa Charles reflekterer, han taler om Onkler i Almindelighed, om 5 à 6 Midler i Almindelighed og om den Betingelse i Almindelighed at være ukjendt. Hans Tro paa Mystificationen er da ligesaa phantastisk som Emmelines Illusion, og man gjenkjender begge Judithes Skole. Charles's Overspændthed i denne Henseende faaer man et godt Begreb om derved, at han uagtet alle disse ypperlige Theorier ikke er istand til at hitte paa det Allermindste, og maa lade sig raade af den intet mindre end sværmeriske Rinville. Hans Tro paa Mystificationen er da ligesaa ufrugtbar som Emmelines paa Illusionen, og derfor har da ogsaa Digteren ladet dem Begge komme til det samme

Resultet, nemlig til det modsatte af det, de troede at arbeide dem hen til, thi Emmelines Sympathi og Charles's Mystification bevirker gerade det Modsatte af hvad de troe den skal bevirke. Dette skal jeg senere udvikle.

Skjøndt Charles nu paa Illusionens Bekostning har vundet Troen paa at mystificere, saa har han dog beholdt Lidt tilbage af hiin, og det er det Andet, hvorpaa man i den forulykkede Charles gjenkjender Judithes Elev og Emmelines Lægekammerat. Sit eget Liv veed han trods al dets Elendighed og Ubetydelighed at opfatte i en romantisk Forklarelse. Han betragter sin Ungdom, da han gik ud i Verden som „en heist elskværdig Cavaleer, en ung Mand af den bedste Tone, fuld af Ild og Liv og Gratie, udsat for store Efterstræbelser af Kjønnet." Selv den Historie med Pamela har i hans Øine et romantisk Udseende, skjøndt Tilskueren meget godt ahner, at Charles egentlig har været til Nar. Man vil let see, hvorfor jeg gjorde Mystificationen til det Fremherskende for Charles; thi den Illusion, han er i, er egentlig en Illusion med Hensyn til sin Gave at mystificere. Man seer atter her Roman-Helten. Der er en uforlignelig Sandhed i Charles. I Forhold til Folk i Almindelighed har et saadant forulykket Subject noget Fornemt, han er berørt af Ideen, hans Hjerne er ikke ubekjendt med phantastiske Forestillinger. En saadan Figur er derfor ret egentlig comisk, fordi hans Liv ligger under det Almindelige, ligger i Usselhed, og dog troer han, at han udfører det Overordentlige. Han troer, at Historien med Pamela er et „Eventyr", og dog fatter man en Mistanke, om det ikke snarere er hende, der har taget ham ved Næsen, man fristes næsten til at troe, at han er mere uskyldig end han selv troer, at Pamela har havt andre Grunde til at forføre ham „med Skrædderfaren" end hendes krænkede Kjærlighed, ja at disse Grunde vel endog laae udenfor hans Forhold til hende.

Endelig gjenkjender man i det forulykkede Subject den oprindelige Charles paa Grund af en lav-comisk Rørelse, en Blødhed, der troer paa store Følelser og bevæges af dem. Da han hører, at Onklen har betalt Verlen, udbryder han: „Ja, Na-

turens og Blodets Baand ere hellige"*). Han er virkelig bevæget, hans romantiske Hjerte er rørt, hans Følelse giver sig Luft, han bliver sværmerisk! „Ja, tænkte jeg ikke nok, enten har man en Onkel eller man har ingen." Der er ikke Spor af Ironi i ham, det er den ferskeste Sentimentalitet; men derfor er den comiske Virkning i Stykket uendelig. Da Cousinen beder Faderen om Tilgivelse for den formeentlige Charles, udbryder han rørt, med Taarer i Øiet: o! den gode Cousine. Han har ikke ganske tabt Troen paa, at der i Livet som i Romanen er ædle qvindelige Sjæle, hvis ophøiede Resignation kun kan afpresse Een Taarer. Denne Tro vaagner nu med sit fordums Sværmeri.

Jeg har med Flid dvælet lidt længere ved Charles, fordi han er fra Digterens Haand en saa fuldendt Figur, at jeg troer, jeg kunde skrive en heel Bog om ham, blot ved at knytte mig til hans Replikker. Man troer maaske, at Emmeline er den sentimentale og Charles derimod bleven klog paa Verden? Ingenlunde. Deri ligger netop Scribes uendelige Vittighed, at Charles paa sin Viis er ligesaa sentimental som Emmeline, saa begge to lige kraftigt vise sig som Discipler af Tante Judithe.

Den gamle Dervière, hans Datter og Charles danne nu i Forening en aldeles phantastisk Verden, om de end i en anden Forstand alle ere Figurer, grebne ud af Livet. Denne Verden skal bringes i Forhold til Virkeligheden, og dette skeer ved Hr. Rinville. Rinville er en ung dannet Mand, der har reist

---

*) Dersom Læseren er meget bevandret i Stykket, vil han have havt Leilighed til at glæde sig over det poetiske Tilfælde, der vil, at Rinville i den første Scene, hvor han forestiller Charles, reproducerer ham saa poetisk sandt, at hans Tale bliver en Art Bugtalen af uendelig comisk Virkning, fordi det er, som saae og hørte man den sentimentalt-bedunstede Charles bevæget declamere disse Ord: „Er da Blodets Røst kun en Indbildning? Taler den ikke til Deres Hjerte? Siger den Dem ikke, min dyrebare Onkel . . . . (cfr. 6te Scene).

udenlands. Han er i den Alder, da det kunde synes passende ved et Giftermaal at foretage sig et for hele Livet afgjørende Skridt. Han har overveiet den Sag med sig selv og fæstet sit Blik paa Emmeline. Han er for forstandig paa Verden til at være sværmerisk, hans Giftermaal er et vel overlagt Skridt, som han beslutter sig til af flere Grunde. For det Første er Pigen rig og giver Udsigt til 50,000 Francs i aarlig Rente; for det Andet er der et venskabeligt Forhold mellem Pigens Fader og hans Fader; for det Tredie har han i Spog yttret, at han nok skulde beseire denne knibske Skjønhed; for det Fjerde er det virkelig en elskværdig Pige. Den Grund kommer sidst, den er en senere tilkommen Note.

Vi have saaledes betragtet de enkelte Kræfter i Stykket, og gaae nu over til at undersøge, hvorledes disse maae stilles i Forhold til hverandre for at vinde dramatisk Interesse. Her vil man let faae Leilighed til at beundre Scribe. Stykket maa lægges an paa Emmeline, derom kan ingen Tvivl være. Emmeline er overhovedet vant til at herske, det er derfor i sin Orden, at hun ogsaa i Stykket er den Dominerende. Hun har alle mulige Egenskaber til at blive en Heltinde, dog ikke substantielt, men i negativ Forstand. Hun er da comisk, og ved hende Stykket et Lystspil. Hun er vant til at herske, som det sommer sig en Heltinde, men det, hun behersker, er en Nar af en Fader, Tjenestetyende o. s. v. Hun har Pathos, men da dens Indhold er Nonsens, saa er hendes Pathos væsentlig Snak; hun har Lidenskab, men da dens Indhold er et Phantom, saa er hendes Lidenskab væsentlig Galskab; hun har Sværmeri, men da dets Indhold er Intet, saa er hendes Sværmeri væsentlig Pjattethed; hun vil bringe sin Lidenskab ethvert Offer, det er, hun vil offre Alt for Intet. Som comisk Heltinde er hun uforlignelig. Hos hende dreier Alt sig om en Indbildning, og Alt udenfor hende dreier sig igjen om hende og dermed om hendes Indbildning. Man seer let, hvor fuldendt comisk det hele Anlæg maa blive, man skuer ind deri, som skuede man ned i en Afgrund af Latterlighed.

Emmelines Indbildning gaaer ud, hverken paa mere eller mindre, end at hun elsker sin Fætter Charles, som hun ikke har seet siden hun var 8 Aar gammel. Det Hoved-Argument, ved hvilket hun søger at værne om sin Illusion, er følgende: den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed, og man elsker kun eengang.

Som Forfægter af den første Kjærligheds absolute Gyldighed er Emmeline Repræsentant for en talrig Classe af Mennesker. Man mener vel, at det kan være muligt at elske meer end eengang; men den første Kjærlighed er dog væsentlig forskjellig fra enhver anden. Dette kan ikke forklares paa anden Maade end ved at antage, at der er en medlidende Dæmon til, der har skjænket Menneskет lidt Forgyldning til at pynte paa Livet med. Den Sætning nemlig, at den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed, er meget feielig og kan paa mange Maader komme Menneskene til Hjælp. Er man ikke saa heldig at komme i Besiddelse af hvad man ønsker, saa har man dog den første Kjærligheds Sødme. Er man saa uheldig at elske flere Gange, saa er dog hver Gang den første Kjærlighed. Sætningen er nemlig en sophistisk Sætning. Elsker man tredie Gang, saa siger man: denne min nuværende Kjærlighed er dog først min sande Kjærlighed, men den sande Kjærlighed er den første, ergo er denne tredie Kjærlighed min første. Det Sophistiske ligger i, at Bestemmelsen: den første, paa eengang skal være en qvalitativ og en numerisk Bestemmelse. Naar en Enkemand og en Enke slaae deres Pjalter sammen, naar hver bringe 5 Børn med, saa forsikre de dog hinanden paa Brylupsdagen, at denne Kjærlighed er deres første Kjærlighed. Emmeline vilde i sin romantiske Orthodoxi med Afsky see paa en saadan Forbindelse, den vilde være hende en lognagtig Afskyelighed, der var hende ligesaa vederstyggelig som et Ægteskab mellem en Munk og en Nonne var det for Middelalderen. Hun opfatter Sætningen numerisk og med en saadan Samvittighedsfuldhed, at hun mener, et Indtryk i hendes 8de Aar er afgjørende for hele Livet. Paa samme Maade opfatter hun den anden Sætning: man elsker kun eengang. Denne

Sætning er imidlertid ligesaa sophistisk og ligesaa elastisk. Man elsker flere Gange, og hver Gang benegter man de foregaaende Ganges Gyldighed, og saaledes paastaaer man dog Rigtigheden af den Sætning, at man kun elsker eengang.

Emmeline fastholder da sin Sætning numerisk bestemmet, Ingen kan modbevise hende; thi Enhver, som vover derpaa, fraskjender hun Sympathi. Hun maa nu gjøre Erfaring, og Erfaringen modbeviser hende. Spørgsmaalet bliver, hvorledes man paa dette Punkt skal forstaae Digteren. Det viser sig, at hun elsker Rinville, ikke Charles. Svaret herpaa vil være afgjørende til at bestemme, om Stykket er i uendelig Forstand comisk, eller i endelig Forstand moraliserende. Som bekjendt ender Stykket med, at Emmeline vender sig fra Charles til Rinville, rækker ham Haanden og siger: „det var en Feiltagelse, jeg forvexlede det Forbigangne med det Tilkommende." Dersom nu Stykket i endelig Forstand er moraliserende, saaledes som det vel i Almindelighed forstaaes, saa er det Digterens Mening i Emmeline at skildre en barnagtig, forskruet Pige, der har sat sig det fast i Hovedet, at hun kun elskede sin Charles, men som nu kommer til bedre Forstand, helbredes for sin Sygdom, gjør et fornuftigt Parti med Hr. Rinville og lader Tilskueren haabe det Bedste af hendes Fremtid, at hun vil blive en dristig Husmoder o. s. v. o. s. v. Er dette Meningen, saa forvandles den første Kjærlighed fra et Mesterstykke til en scenisk Ubetydelighed, under den Forudsætning, at Digteren nogenlunde har motiveret hendes Forbedring. Da dette ikke er Tilfældet, saa bliver Stykket, som Hele betragtet, et maadeligt Stykke, og man maa beklage, at de glimrende Enkelthedder i det ere spildte.

At Scribe paa ingen Maade har motiveret hendes Forbedring skal jeg nu vise. Rinville beslutter at udgive sig for Charles. Det lykkes ham at bedrage Emmeline. Han gaaer ganske ind i den formeentlige Charles's Sentimentalitet, og Emmeline er ude af sig selv af Glæde. Det er altsaa ikke ved sin Person at Rinville indtager hende, men ved Charles' Søndagsklæder. Ja selv om det istedetfor en fingeret Charles

havde været den virkelige, selv om han havde seet aldeles ligesaadan ud som Rinville, saa er der ved denne Figurs Optræden ikke kommet noget nyt Motiv til for at elske. Tvertimod hun elsker ham med en objectiv mathematisk Kjærlighed, fordi han congruerer med det Billede, hun selv har dannet. Rinville har da egentlig slet intet Indtryk gjort paa Emmeline. Hvor afmægtig han er viser sig ogsaa derved, at da han ikke har Ringen, elsker hun ham ikke, da han faaer Ringen, elsker hun ham igjen, hvoraf fremgaaer en Sandsynlighed for, at denne Ring er for Emmeline en magisk Ring, og at hun vilde elske Enhver, der traadte op med den Ring. Da Emmeline endelig faaer at vide, at Charles er gift, beslutter hun at ægte Rinville. Dersom dette Skridt nu paa nogen Maade skulde tyde paa en Forandring hos hende, ja hvad mere er, paa en Forandring til det Bedre, saa maatte det paa den ene Side være lykkedes Rinville at behage hende ved sin egen Elskværdighed, der i Stykket maatte sees at være af en bedre Bonitet end Charles's, paa den anden Side maatte det være lykkedes ham at opløse og forklare hendes theoretiske Forhærdelse angaaende den første Kjærligheds absolute Gyldighed. Ingen af Delene er Tilfældet. Rinville træder op som Charles og behager hende kun forsaavidt han ligner ham. Og det Billede, hun har af Charles, er ikke et stivartet Phantasi-Stykke, som der hørte en poetisk Figur til at fylde, nei, hendes ideale Charles er kjendelig paa en Mængde Tilfældigheder, især paa en Ring paa Fingeren. Kun ved sin Lighed med Charles behager han hende, og han kommer ikke til at udfolde en eneste ham eiendommelig Elskværdighed, der kunde gjøre Indtryk paa Emmeline. Hun seer overhovedet slet ikke Rinville men kun sin egen Charles. Hun er paa det Punkt, at hun elsker Charles og afskyer Rinville, hvem af dem der er den Elskværdigste afgjør hun ikke ved at see dem, det er afgjort længe iforveien. Da Charles træder op som Rinville, finder hun ham „modbydelig." I denne Dom maa nu Tilskueren give hende Ret; men det synes ikke at være Digterens Mening at tilskrive den stort Værd; hun veed, at han er modbydelig, før hun seer paa

ham, hun seer neppe paa ham og finder det bestyrket. Digteren vil snarere vise hendes Dom om den formeentlige Rinville som en Vilkaarlighed, og derfor lader han den bestandig parodieres af Faderens Dom. Faderen finder slet intet Indtagende ved den formeentlige Charles, derimod finder han den formeentlige Rinville høist elskværdig. Datteren omvendt; han finder det saaledes, fordi han vil det saaledes, hun ligesaa. At hun har Ret, seer Tilskueren, men hendes Dom bliver ligefuldt en blot Vilkaarlighed, og derved faaer Situationen saa megen comisk Kraft.

Det lykkes Rinville heller ikke at beseire hendes Theori. Charles er gift, ham kan hun altsaa ikke faae*), med mindre hun vil komme i Kast med Dvrigheden. Hun ægter Rinville af tvende Grunde, deels for at hævne sig paa Charles, deels for at lyde sin Fader. Disse Grunde synes ikke at tyde paa en Forandring til det Bedre. Gjør hun det for at hævne sig paa Charles, saa viser det jo, at hun vedbliver at elske Charles, Motivet er ganske efter Romanens Logik, og man kan ingenlunde anseе hende for helbredet. Gjør hun det for at lyde Faderen, saa maa der enten være kommet et Alvor i hendes Sjæl, en Anger og Fortrydelse over, at hun har tilladt sig at have en Fader til Bedste, der dog kun havde een Svaghed, den at være for god imod hende; men dette vilde være i Modsigelse med hele Stykket — eller hendes Lydighed har sin Grund i, at hans Villie er i Harmoni med hendes Lune, og hun er da atter her uforandret.

Der skjønnes da ikke i Stykket at være det Mindste, der antyder, at hendes Valg af Rinville skal være fornuftigere end

*) En anden Udvei lod sig maaskee finde, naar man lod Emmeline faae den Idee, at hun vilde nøies med Charles's halve Hjerte. Sligt har man jo seet i Romanerne, og det var da ikke utænkeligt, at det kunde gaae op i sin fulde Klarhed for Emmeline. Overhovedet er det mærkeligt, at den hele europæiske Literatur mangler et qvindeligt Sidestykke til Don Quixote. Skulde Tiden dertil endnu ikke være kommen, skulde Sentimentalitetens Continent endnu ikke være opdaget?

alt Andet, hvad hun gjør. Emmelines Væsen er det uendelige Pjat, hun er ligesaa pjattet ved Slutningen som i Begyndelsen, og derfor kan man udeelt forlyste sig ved hele Stykkets comiske Virkning, der fremkommer derved, at Situationen bestandig er hende imod. Hun er da ikke forbedret ved Slutningen af Stykket, ligesaalidet som Erasmus Montanus er det hos Holberg. Hun er for stor Theoretiker, for god Dialektiker (og ethvert Menneske, der har en fix Idee, er en Virtuos paa een Streng) til at lade sig empirisk overbevise. Charles har været hende utro, hun ægter Rinville; men hendes romantiske Samvittighed gjør hende ingen Bebreidelser. Rolig turde hun træde frem for Tante Judithe, hvis denne levede, hun turde sige til hende: „jeg elsker ikke Rinville, jeg har aldrig elsket ham, jeg elsker kun Charles, og siger endnu: man elsker kun eengang, og den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed; men jeg har Agtelse for Rinville, derfor har jeg ægtet ham og adlydt min Fader" (cfr. 14de Scene). Da vil Judithe svare: „ret saa, mit Barn, Lærebogen tillader i en Anmærkning dette Skridt. Den siger: naar de Elskende ikke kunne faae hinanden, da bør det dem at leve stille hen, og skjøndt de ikke faae hinanden, skal deres Forhold dog have samme Betydning, som om de havde faaet hinanden, og deres Liv skal være ligesaa skjønt og i alle Maader ansees for et Samliv. Det veed jeg af egen Erfaring. Min første Kjærlighed var en Seminarist, men han kunde intet Levebrød faae. Han var min første Kjærlighed og blev min sidste, jeg døde ugift og han uden Levebrød. Naar derimod den ene Part bliver den anden utro, da har den anden Lov at giste sig, dog saaledes, at hun gjør det paa Grund af Agtelse."

Naar man da har Valget mellem at nedsætte Scribes Stykke til en Ubetydelighed ved at paastaae, at der findes Noget deri, som ikke lader sig eftervise, og at glæde sig over et Mesterstykke ved at kunne forklare Alt, saa synes Valget let. Stykket er da ikke i endelig Forstand moraliserende, men i uendelig Forstand vittigt; det har ingen endelig Hensigt, men er en uendelig Spøg med Emmeline. Derfor ender Stykket heller

ikke. Da den nye Kjærlighed til Rinville ikkun er motiveret ved en Forverling, saa er det ganske vilkaarligt at lade Stykket høre op. Enten er dette nu en Feil ved Stykket eller en Fortjeneste. Valget er her atter let. Idet Tilskueren troer, at Stykket er forbi, at han har vundet et sikkert Fodfæste, opdager han pludselig, at det, han træder paa, er ikke noget Fast, men ligesom Enden af et Vippebræt, og idet han træder derpaa vipper han hele Stykket ud over sig selv. Der viser sig en uendelig Mulighed af Confusion, fordi Emmeline, paa Grund af sin Roman-Dannelse er bleven übergreifende i Forhold til enhver Bestemmelse af Virkelighed. At den virkelige Charles ikke var hendes Charles, det har hun lært; men snart vil hun, naar Rinville bliver Rinville, overbevise sig om, at han heller ikke er det. Klæderne gjøre Manden, og den romantiske Habit er det, hun seer paa. Der vil da maaskee vise sig en ny Figur, der ligner Charles og saaledes fremdeles. Forstaaer man Stykket saaledes, saa er hendes Slutnings-Replik endog dybsindig, medens det i andet Fald er mig idetmindste umuligt at finde Mening i den. Hun betegner da Bevægelsens Forandring. Før laae hendes Illusion bagved hende i det Forbigangne, nu vil hun søge den i Verden og i det Tilkommende, thi den romantiske Charles har hun ikke opgivet; men hvad enten hun reiser frem eller tilbage, saa bliver hendes Expedition efter den første Kjærlighed at sammenligne med den Reise, man foretager efter sin Sundhed, hvilken, som man siger, altid er en Station forud.

Man vil da ogsaa finde det i sin Orden, at Emmeline ingen Oplysninger giver med Hensyn til hendes Theori, hvilket man ellers med Rette kunde fordre. Naar en Mand forandrer sin Tro, fordrer man en Forklaring, er han Theoretiker, fordrer man den med Rette. Emmeline er ingen læg Pige, hun er velstuderet, hun har Theori, har elsket Charles i Kraft af denne, hun har etableret den Sætning, at den første Kjærlighed er den sande. Hvorledes vil hun rede sig ud deraf? Vil hun sige, at hun aldrig har elsket Charles, men at Rinville er hendes første Kjærlighed, saa er hun i Modsigelse med

sig selv, da hun jo egentlig troer, at Rinville er Charles. Vil hun sige: den første Kjærlighed var Barnestreger, den anden Kjærlighed er den sande, saa seer man let, at hun kun ved en Sophisme vil sliope fra Een. Siger hun: det kommer slet ikke an paa Tallet, om det er Nummer 1 eller Nummer 2, den sande Kjærlighed kjender man paa noget ganske Andet; saa maatte man spørge, hvilken Elskværdighed hun da havde fundet hos Rinville, da den opmærksomme Jagttager ikke havde opdaget nogen anden end den, at han har været saa høflig at ifore sig Charles, for at behage hende. Skal Stykket virkelig være endt, saa maa man med Billighed fordre Oplysning om alt dette. Er det derimod Digterens Mening, at Stykket er uendeligt, saa er det en Ubilligheb at fordre en Forklaring af Emmeline, da hun endnu ikke selv er kommen paa det Rene desangaaende.

Interessen dreier sig da om Emmeline og hendes Illusion. At bringe en Collision tilveie er nemt nok. Jeg vil nu et Øieblik sætte de 3 Personer med Udeladelse af Charles i Forhold til hverandre, for at see, hvorvidt vi vaa den Maade kunne komme. Faderen ønsker at see Emmeline gift og forsørget. Hun refuserer ethvert Forslag. Endelig foreslaaer han den unge Rinville, anbefaler ham varmere end nogen Anden, ja gjør Mine til at være bestemt. Emmeline gaaer til Bekjendelse, at hun elsker en Anden, nemlig Charles. Rinville kommer, modtager Brevet, faaer den Idee at udgive sig for Charles.

Saavidt kunde Stykket gaae med 3 Personer, og vi vare ikke gaaede Glip af een af de vitigste Situationer i Stykket: Gjenkjendelsesscenen. Jeg kan her strax tage Anledning til at vise, hvorledes Scribe lader Alt fremkomme i Situation. Emmeline kommer aldrig til at give sin Sentimentalitet Luft i Monolog, men altid i Dialog og Situation. Man hører hende ikke i Eensomhed sværme for Charles. Først da Faderen trænger stærkt paa, maa hun skrifte, hvilket bidrager til, at hendes Sentimentalitet tager sig bedre ud. Man hører hende ikke i Monolog repetere for sig selv hendes Kjærligheds-Reminiscenser, det skeer først i Situation. Hendes Sympathi siger

hende strax, at Rinville er Charles, og med ham gjennemgaaer hun nu alle gamle Minder. En vittigere Situation lader sig neppe tænke. Rinville har Verden, og ved Hjælp af nogle ganske faa Oplysninger om Emmelines Aands-Tilstand seer han snart, at hendes Fætter Charles er en meget nebulos og mythisk Figur. Hun har for sin Phantasi malet et Billede af Charles, der kan passe paa Alle, ligesom de Ansigter, den ene af die mehreren Wehmüller malede, passe paa enhver Ungarer. Charles's Portrait er ligesaa abstract som denne Malers National Gesichter. Dette Portrait og nogle almindelige Formularer, et lille Vers ikke at forglemme, er Udbyttet af hendes Roman-Dannelse. Falskneriet er da gjort temmelig let for Rinville og lykkes over al Maade.

Man kunde nu ogsaa af disse 3 Personer og deres Forhold til hinanden danne et Lystspil. Rinville havde indseet, at skjøndt han som Rinville var vel anskreven hos Faderen, saa var det dog af større Vigtighed at behage Datteren, hvis Vink Alt lystrede i Dervières Huus. Han vilde da vedblive at udgive sig for Charles. Derved havde han da vundet Fodfæste i Familien, havde Leilighed til at indtage Pigen for sig. Han turde regne paa Emmelines Herredømme over Faderen, og naar da hun havde aftvunget Faderen Tilladelse, saa maatte han have vidst at indtage Pigen i den Grad, at hun ikke vilde betænke sig igjen.

Man seer let det Usuldkomne i dette Anlæg. For at Dervière skal bringe Datteren til at tilstaae sin Hemmelighed, maa han have trængt meget stærkt ind paa hende; thi ellers kunde hun ligesaa godt have tilstaaet den første Gang, han overhovedet talte til hende om Ægteskab. Faderen har altsaa havt mange Grunde til at ønske Rinville til Svigerson. Jo ivrigere han er, desto mere spændes Forholdet, desto mindre sandsynligt bliver det, at han vil give sit Samtykke til, at hun faaer Charles. Paa den anden Side maa der være en dramatisk Sandsynlighed for, at Emmeline kan tage feil. Denne har Digteren opnaaet derved, at Charles er ivente og indrettet det saaledes, at hun selv bringer denne Efterretning og i samme

Øieblik bliver den formeentlige Charles vaer. Faderens Forlegenhed og Iver for at skjule Charles's Ankomst bestyrker hende endmere i, at det virkelig er Charles.

Nu vil jeg tage den 4de Person til, for at vise Anlæggets Fortræffelighed, og hvorledes den ene Situation overbyder den anden i Vittighed.

Charles iler hjem som den forlorne Søn, for at kaste sig i Onklens Arme, blive Cousinen qvit og faae sin Gjæld betalt. Men for at opnaae alt dette, maa han være incognito. Som næsten enhver Situation er en uendelig vittig Spot over Emmelines Sentimentalitet, saa er ogsaa næsten enhver Situation en ligesaa vittig Spot over Charles's Mystification. Han kommer hjem, fuld af Tillid til sine Gaver til at mystificere. Han troer, det er ham, der driver Intriguen, ham, der mystificerer, og dog seer Tilskueren, at Mystificationen er i Gang før Charles træder op; thi Rinville har jo allerede udgivet sig for Charles. Intriguen tager da Charles med, Rinvilles Mystification trænger Charles ind i sin Mystification, og dog troer Charles, at det udgaaer fra ham. Nu er der fuldkommen Liv i Stykket, en i Kaadhed næsten vanvittig Krydsning af Situationer. Samtlige 4 Personer ere nemlig gjensidigen mystificerede. Emmeline vil have Charles, Charles vil være hende qvit; Charles, Mystificatoren, veed ikke af, at Rinville udgiver sig for ham og paa alle Maader søger i dette Navn at indtage Pigen. Rinville tænker ikke paa, at Charles som Rinville paa alle Maader misrecommenderer ham; Dervière holder paa Rinville, men den, han holder paa, er Charles; Emmeline holder paa Charles, men den, hun holder paa, er Rinville. Saaledes opløser hele Operationen sig i Nonsens. Det, Stykket drier sig om, er Intet, det, der kommer ud af Stykket, er Intet.

Emmeline og Charles modarbeide hinanden, og dog komme de Begge til det Modsatte af det, de vilde: hun til at faae Rinville, han, som vilde mystificere, til at forraade Alt.

Paa ethvert Theater, hvor den første Kjærlighed er opført, er der vistnok leet meget ad dette Stykke, men jeg tør forsikre det theaterbesøgende Publikum, at der aldrig er leet nok.

Hvis jeg, for at erindre om en gammel Fortælling, vilde sige om et Menneske, der loe ret heftigt, enten er han gal, eller han læser, maaskee rettere, han seer den første Kjærlighed, saa troer jeg ikke at sige for Meget. Man leer stundom ad Ting og fortryder det næsten i samme Øieblik; men Situationerne i dette Stykke ere af den Art, at jo mere man fordyber sig i dem, desto latterligere, destomere vanvittige vise de sig. Da nu Situationen selv er i høieste Grad latterlig, saa tage de i og for sig vittige Repliker sig kun endnu fortræffeligere ud.

At Scribe kan skrive Repliker er for bekjendt til, at det behøver at siges. Man beundre ham derfor, men man beundre ham endnu mere for den Virtuositet, hvormed han veed at passe dem ind i Situationen, saa at de fremgaae af Situationen og atter belyse denne. Er hans Replik en sjelden Gang lidt mindre correct, saa tilkjøber han sig strax Afslag ved dens Vittighed. Man maa dog erindre, at jeg ikke taler om alle Stykker af Scribe, men kun om „den første Kjærlighed."

Idet den 4de Person blev sat til, kom der en fuldstændig dramatisk Gjæring i Stoffet. Man behøver ikke at frygte, at Stoffet skal komme til at mangle Liv, men snarere at Livet i det skal blive altfor kaad og utilbørligt til at lystre Toilen. Enhver Situation maa have sin Tid, og dog maa man i den mærke Stykkets indre Uro. At Scribe heri er Mesteren, er det, jeg nu til Slutning vil vise ved at gjennemgaae de enkelte Situationer. Læseren maa tilgive, om jeg skulde blive lidt for vidtløftig, det har sin Grund i min Jalousi paa Scribe og min Mistillid til Læseren. Min Jalousi paa Scribe tilhviskter mig, at han aldrig kan blive forstaaet godt nok; min Mistillid til Læseren vil bringe mig til at troe, at han paa enkelte Steder ikke seer Alt. Man troer i Almindelighed, at det Comiske mere er Øieblikkets Sag end det Tragiske; man leer derad og glemmer det, medens man ofte vender tilbage til det Tragiske og hensynker deri. Det Comiske og det Tragiske kan enten være Replik eller Situation. Nogle Mennesker dvæle helst ved Repliken, bevare den i Hukommelsen og vende ofte tilbage til den. Andre dvæle helst ved Situatio-

nen, reconstruere den for Hukommelsen. Disse Sidste ere de contemplative Naturer. Disse ville heller ikke negte, at en comisk Situation har noget ligesaa Fyldelstgjørende for Intuitionen, ja at den, naar den ellers er correct, mere fristet Een til at fordybe sig i den end den tragiske. Jeg har hørt og læst mange Tragedier, men kan kun erindre en ganske enkelt Replik, og ogsaa denne beskæftiger mig mindre, Situationen derimod kan jeg i al Stilhed sidde og hensynke i. Jeg vil tage et Exempel. Da Clärchen i Goethes Egmont faaer at vide, at Egmont er fangen, da træder hun frem for at tale til Hollænderne, for at bevæge dem til at gjøre Oprør. Hun er forvisset om, at hendes Veltalenhed vil ryste dem, og dog staae Hollænderne ret som Hollændere, urørte, blot betænkte paa at luske fra hende. Hendes Replik har jeg aldrig kunnet huske et Ord af, Situationen derimod har været mig uforglemmelig fra det Øieblik, jeg første Gang saae den. Den er som tragisk Situation fuldendt. Den skjønne unge Pige, poetisk ved sin Kjærlighed til Egmont, beaandet af Egmonts hele Væsen, skulde man troe maatte kunne bevæge den hele Verden, men ingen Hollænder forstaaer hende. Sjælen hviler i en saadan Situation med et uendeligt Veemod; men den hviler, Contemplationen er fuldstændigt i Ro. Den comiske Situation har vel en lignende Bestaaen for Contemplationen, men paa samme Tid er Reflexionen i Bevægelse indenfor, og jo Mere den opdager, desto uendeligere bliver den comiske Situation ligesom inden i sig selv, desto mere svimler det for Een, og dog kan man ikke lade være at stirre ind deri.

Situationerne i den første Kjærlighed ere netop af den Art. Det første Indtryk af dem er allerede af en comisk Virkning, men naar man reproducerer dem for Intuitionen, da bliver Latteren stillere men Smilet mere forklaret, man kan næsten ikke faae Tanken bort derfra igjen, fordi det er som om der kom noget endnu Latterligere. Denne stille Nyden af Situationen, idet man skuer ind i den omtrent som Een, der ryger Tobak, skuer ind i Røgen, er maaskee een eller anden Læser

ubekjendt med. Scribe er ikke Skyld deri; er det Tilfældet, saa har Læseren selv Skyld mod Scribe.

Dervière trænger stærkt paa Emmeline, for at hun skal ægte Rinville, hun vedgaaer sin Kjærlighed til Charles, skrifter den hoist uskyldige Forstaaelse, i hvilken hun har levet med ham, faaer ved gode Ord Faderen bevæget til at skrive et Brev til Rinville, der indeholder et Afslag; Tjeneren afsendes med Brevet; Familien negter sig hjemme, Rinville træder op. Lapierre har, istedetfor at sige Domestikerne neden under Beskeed, trukket Ridestovler paa. Rinville er altsaa indladt. Her har Scribe strax, istedetfor at lade Hr. Rinville træde op og anmelde sig selv, faaet en ikke uvittig Situation, der indeholder ligesaa megen Spot over Dervière som over Emmeline. Rinville har modtaget Brevet, læser det. Her er atter Situation. Det er ikke som ellers, saa ofte et Brev, der bliver læst, saaledes at Opmærksomheden maa fæstes alene paa dets Indhold. Det er i Hr. Dervières Huus, at den tilkommende Svigerson faaer Afslaget. Rinville fatter sin Plan. Dervière træder op, Rinville udgiver sig for Charles.

Her have vi en fuldendt vittig Situation. Der kunde naturligviis ikke være nogen Gjæst Hr. Dervière mere uvelkommen end Charles. Dette ahner Rinville ikke. Hans hele Intrigue viser sig da som en saare uheldig Idee. Situationen ligger ikke deri, at Rinville udgiver sig for Charles, men deri, at han har valgt den alleruheldigste, han kunde vælge, og det uagtet han nodvendig maatte troe at vælge den heldigste. Situationen ligger dernæst i, at Dervière har den unge excellente Rinville i sit Huus uden at ahne det. Naar man nu paaagter de i og for sig poetisk rigtige Repliker, saa vil man atter og atter komme til at nyde Situationen i en hoiere Potens, fordi det Latterlige i Situationen i dem bliver klarere og klarere. Rinville begynder i den sentimentale og pathetiske Stiil. Om det er correct, kunde synes tvivlsomt. Han har intet nærmere Kjendskab til Charles, kan altsaa ikke vide, hvilken Maade der vilde virke mest skuffende. Han har derimod en Forestilling om Dervières Huus, og tor derfra slutte til Beskaffenhe-

den af de øvrige Lemmer i denne Familie. Vil man anseе Begyndelsen for ucorrect, saa kan man ikke negte, at Scribe bøder paa denne Svaghed ved Replikens Vittighed og den Ahnelse, som vækkes hos Tilskueren om den virkelige Charles. Det Ucorrecte ligger da i, at Rinvilles første Tiltale er saa pathetisk, at det seer ud, som om han frygtede for ikke at være velkommen, hvilket dog Rinville ifølge det Foregaaende netop maa troe. Rinville ligner derfor lidt vel meget den virkelige Charles. Onkelen synes, trods sin øvrige Dumhed, ret godt at have opfattet Charles, han mener, at blive ham qvit ved Penge, tilbyder ham 6000 Francs om Aaret istedetfor de tidligere 3000. Man kommer herved uvilkaarlig til at tænke paa den virkelige Charles. Han vilde have priist sig meget lykkelig, med Glæde taget mod dette Tilbud. Den hele Scene vilde da have endt ligesaa pathetisk som den begyndte, han vilde have kastet sig i Onkelens Arme og udraabt: ja, Naturens og Blodets Baand ere hellige. Rinville er imidlertid ikke tjent dermed, han vedbliver i den begyndte Tone, ganske som Charles vilde have udtrykt sig, hvis han ikke havde behøvet de 6000 Francs. Onkelen beslutter sig nu til at tage ham med det Gode, vinde ham for sig, han fortæller ham oprigtigt hele Sagens Sammenhæng, holder en Lovtale over Rinville, der paa Grund af Situationen bliver parodisk. Situationen naaer sin fuldendte Høide, idet Dervière betroer Rinville, at han har tænkt paa at udfinde een eller anden List, ved hvilken han kunde gjøre Emmeline bekjendt med Rinville, uden at hun fattede Mistanke*). Modsætningen er fortræffelig. Dervière vil udtænke

*) Her kunde Stykket egentlig ende, vilde maaskee en opmærksom Læser tænke. Thi hvad var simplere, end at Rinville nu havde aabenbaret sig for den gamle Dervière og saaledes seilet for dobbelt Vind, hos Emmeline have gjældt for Charles, hos Dervière for hvad han virkelig var — for Rinville. Imidlertid kan man dog ikke fortænke Rinville i, at han bevarer sit Incognito ligeoverfor Dervière; thi blot et Par Ord af ham er tilstrækkelige til at lade ham indsee, at naar man skal spille en Intrigue, skal man aldrig have Dervière til Medvider.

en List, denne List har allerede Rinville udtænkt. Rinvilles List danner Situationen, og i denne hører man Dervières Replik. Dervière tilstaaer selv, at han ikke er meget opfindsom, hans List er saare simpel, om Charles ikke vil have den Godhed at gaae. Hvis denne List lykkedes, saa har Dervière saa omtrent gjort det Dummeste han kunde.

Rinville gaaer imidlertid ikke, derimod træder Emmeline op, med Efterretning om, at en vis Hr. Zacharias ønsker at tale med hendes Fader, Charles betræffende, der alle Øieblikke er ivente. Faderens Forlegenhed forraader Alt, hun gjenkjender Charles. Ved dette Anlæg har Digteren vundet Meget. Den Første, den foregivne Charles støder paa, er Onklen; han maa ansees for den, der er letteſt at bedrage. Han er dum, i Uro for at Charles skal komme og derfor kun altfor tilbøielig til at troe Visheden af denne sørgelige Begivenhed; han kunde heller aldrig drømme om, at Nogen kunde falde paa at udgive sig for Charles. I Forhold til ham kan derfor Rinville være driſtig nok. I Forhold til Emmeline vilde det derimod være altfor driſtigt vovet, da hun dog altid er en Deel fiffigere. Dertil kommer, at det vilde være ufkjønt, om Rinville saa aldeles vilde tilsidesætte Decorum, og ikke mindre ufkjønt fra Emmelines Side. Nu derimod har hun det usvigeligſte Beviis for, at det er Charles, i Faderens Forlegenhed. Gjenkjendelsen skeer for Faderens Øine, Rinville behøver Intet at gjøre; istedetfor at skulle passe paa sin Rolle kan han forholde sig ganske rolig, thi nu har Emmeline faaet Øinene op. Hun nøder saa godt som Rinville til at være Charles, forsaavidt kan han være angerløs, og hun selv er angerløs, da Faderen er den, der har nødt hende til at antage ham derfor. Digteren har da ved dette Anlæg udbredt en vis Zarthed over Situationen, der berøver den alt Anstødeligt og gjør den til en ufkyldig Spog.

Situationen er ikke mindre vittig end den foregaaende. Dervière er ganske befippet, og dog har han selv foranlediget det Hele og hjulpet Rinville over den Vanskelighed, ligeoverfor

Emmeline at udgive sig for Charles. Situationen danner tillige en Parodi paa den foregaaende; Onkelen kunde slet ikke kjende ham strax. Derimod kan hun. Det forklarer hun af en besynderlig Følelse, som hun dog ikke veed hvad var; men det var ligesom en Stemme, der hviskede til hende: han er der. (Denne Stemme er nok Faderens Stemme, der forraadte Alt.) Hun forklarer det af Sympathier, som hun ikke kan forklare for sin Fader, men vel for Tante Judithe. Hvo er nu den Klogeste: Dervière, som ikke kjendte ham, som ingen Ahnelse havde, men som nu kjender ham, eller Emmeline, der strax kjendte ham. Jo mere man seer derpaa, jo latterligere det bliver. Repliken hjelper her atter Tilskueren til at fordybe sig i Situationens Latterlighed. Ovenpaa Emmelines Replik, at hun havde en saadan besynderlig Følelse, følger Derviéres: „da havde jeg for min Part ikke den ringeste Ahnelse, og dersom han ikke havde sagt mig sit Navn reent ud“... En saadan Replik er Guld værd. Den er saa naturlig og simpel, og dog havde maaskee ikke een blandt ti Dramatikere havt Besindighed og Die nok for Situationen til at lade den fremkomme. En almindelig Dramatiker vilde have ladet hele Opmærksomheden hvile paa Emmeline; i den forrige Scene var han jo færdig med Gjenkjendelsen mellem Dervière og Charles. Dette Sammenspil havde han ikke frembragt, og dog bidrager dette til at gjøre Situationen saa vittig. Det er comisk, at Emmeline strax i Rinville gjenkjender Charles, men Derviéres Tilstedeværelse bidrager til at gjøre Situationen ironisk. Han staaer der som et Fjog, der Intet fatter. Og hvad er dog letteſt at forklare, at Emmeline ahnede det, eller at Dervière ikke ahnede det.

Nu følger Gjenkjendelses-Scenen, een af de heldigste Situationer, der lader sig tænke. Det Vittige ligger imidlertid ingenlunde i, at hun forverler Rinville med Charles. Forverlinger har man da ogsaa ofte nok seet paa Scenen. En Forverling beroer paa en virkelig Lighed, hvad enten denne er Individet ubevidst, eller han selv har tilveiebragt den. Dersom dette var Tilfældet her, saa maatte jo Rinville, efterat have

bestaaet Examinationen, vide nogenlunde, hvorledes Charles omtrent saae ud; thi Charles maatte jo omtrent see ud som han. Dette er imidlertid ingenlunde Tilfældet, enhver saadan Consequens vilde være en Taabelighed. Det Vittige ligger da deri, at Emmeline i Rinville gjenkjender Een, hun ikke kjender. Det Vittige ligger ikke i, at hun gjenkjender Rinville, men at det viser sig, at hun ikke kjender Charles. Som det er gaaet Rinville, saaledes vilde det gaae ethvert Mandfolk under de samme Omstændigheder, hun vilde ogsaa have taget ham for Charles. Hun forverler da Rinville med Een, hun ikke kjender, og dette er unegteligt en meget vittig Art af Forverling. Derfor har denne Situation en høi Grad af Sandsynlighed, hvilket man skulde troe var vanskeligt at forskaffe den. Rinville er da forsaavidt ogsaa til Nar, forsaavidt han troer at være kommen eet Skridt videre. Emmelines Charles er nemlig et x, et desideratur, og man seer her aabenbart, hvad der ellers skeer i Stilhed, hvorledes saadan en lille Jomfru bærer sig ad med at danne sig et Ideal. Og dog har hun elsket Charles i 8 Aar, og vil aldrig elske nogen Anden.

Støder man paa en ganske enkelt Replik, der synes lidt incorrect, saa qvitterer Scribe med en Vittighed. Saaledes Rinvilles Replik: „Gud skee Lov, jeg var bange for, at jeg var gaaet videre, end jeg ønsker.“

Emmeline gjenkjender altsaa Charles, eller rettere, hun opdager ham. Medens nemlig Rinville ikke, som man snarest skulde have formodet, faaer at vide, hvorledes Charles seer ud, saa faaer Emmeline det at vide, og det er saare viseligt indrettet, da hun ikke vidste det iforveien. Situationen er saa vanvittig, at man kan være tvivlsom, om man skal sige, at det er Rinville, der bedrager Emmeline, eller Emmeline, der bedrager Rinville; thi han er jo paa en Maade bedragen, forsaavidt som han har troet, at der virkelig er en Charles til. Men under Alt dette ligger det uendelige Point i, at Scenen er en Gjenkjendelses-Scene. Situationen er ligesaa affindig, som den Replik vilde være det, hvis et Menneske, der aldrig

havde seet sit eget Billede, første Gang han saae det i et Speil vilde sige: jeg gjenkjender strax mig selv.

Emmeline og den formeentlige Charles ere i Gjenkjendelsen netop komne til det Punkt, hvor de ved Charles's Afreise bleve afbrudte, da Onkelen ved sin Nærværelse atter afbryder dem. Han har af Hr. Zacharias modtaget Oplysninger, Charles betræffende, der ikke just ere synderlig behagelige. Det gaaer nu ud over Rinville. Situationen er væsentlig den samme som tidligere; men vi ville see, hvad Digteren har vundet. Charles's Bedrifter ere af den Natur, at de slet og ret fortalte kunde virke forstyrrende i Forhold til Total-Indtrykket af Stykket. Det gjælder om at give dem et vist letsindigt Anstrog, at de ikke komme til at virke alvorligt. Dette har Digteren opnaaet paa to Maader. Den første Efterretning, man faaer angaaende Charles's Liv, er i den 9de Scene. Her er det Rinville, der har udgivet sig for Charles, ham gaaer det ud over. Tilskuerens Opmærksomhed ledes da bort fra det Udførligere i Fortællingen hen paa Forvexlingen; istedetfor de enkelte Træk kommer man kun til at tænke paa dumme Streger i Almindelighed og paa Rinvilles Forlegenhed, og det Comiske i, at man af ham fordrer nærmere Oplysning. Den fuldstændige Efterretning faaer man af Charles's egen Mund i 16de Scene, dog ikke at forglemme, at Charles udgiver sig for Rinville. Hvad der vilde blive altfor alvorligt eller altfor frækt, hvis Charles i egen Person fortalte det, det faaer nu et comisk, næsten overgivent Anstrog derved, at han fortæller det i Rinvilles Person, benyttende sit Incognito til at gjøre det saa phantastisk som muligt. Hvis han i egen Person havde fortalt sit Liv, vilde man fordre en Bevidsthed derover af ham, finde det i høi Grad umoralsk, om han ikke havde den. Nu derimod, da han i en Andens Person fortæller Alt, ja endog for at ængste Emmeline, finder man hans Fortællings phantastiske Anstrog i dobbelt Henseende poetisk rigtig.

Dervière har altsaa faaet Oplysninger, den formeentlige Charles seer sig ikke istand til at berigtige eller fuldstændig-

gjøre disse. Emmeline opdager da, „at han ikke mere er den Samme.“ Det er noget hurtig efter at hun fuldkommen har forvisset sig om, at han ganske er den gamle. Emmeline viser sig her ret i sit Element, det er Pjat tilhobe, Alt hvad hun siger. Repliken selv fortjener en nøiere Betragtning, fordi den giver Anledning til yderligere at glæde sig over Situationen, der i al sin Latterlighed bliver belyst fra en ny Side. Den blotte Lyd af Ordet: den Samme, virker som en ny pirrende Ingrediens i Situationens Vanvid, man kommer uvilkaarligt til at lee, fordi man uvilkaarligt kommer til at spørge sig selv: den Samme som hvem? Den Samme som den, han i Prøvelsens Scene viste sig at være. Man kommer da til at tænke paa, hvor ufuldkommen hiin Prøvelse var. Den Samme som hvem? Som Charles, hvem hun ikke kjendte. Dertil kommer, at naar jeg siger om Een, han er den Samme eller han er ikke den Samme, saa kan jeg enten tage dette i udvortes eller indvortes Forstand, med Hensyn til hans Ydre, eller til hans indre Væsen. Det Sidste skulde man troe var især af Vigtighed for den Elskende. Nu derimod opdager man, at Prøvelsen slet ikke havde beskæftiget sig hermed, og dog var han befunden at være den Samme. Ganske tilfældigt kommer Emmeline til at overveie, om Charles dog ikke i Hensende til Charakteren har forandret sig, og nu opdager hun, at han ikke er den Samme. Benegtelsen af, at han i moralsk Hensende er den Samme, indeholder tillige en Affirmation af, at han i alle andre Hensender er den Samme. Dog, Emmeline forklarer sig nøiere. Hun søger ikke Forandringen deri, at Charles er bleven en Ødeland og muligt noget endnu Værre, men deri, at han ikke betroer hende Alt, det har hun været vant til. Dette maa nu være en af hendes Roman-Ideer, som nok snarere maa forstaaes saaledes, at hun har været vant til, ligesom i Gjenkjendelses-Scenen, at pjatte Alt ud for ham. At Charles var vant til at betroe hende Alt, det veed hun slet ikke af Erfaring, men af Romaner, hvoraf man lærer, at de Elskende ingen Hemmeligheder bør have. Om Charles var et

forlobent Rasphuuslem, det vilde ikke forsiyrre hende, naar hun blot faaer sin erotiske Nysgjerrighed tilfredsstillet derved, at han betroer hende det. Det Forsog, Emmeline gjor for, ved Betragtning af Charles's Charakter, at overbevise sig om Identiteten, maa da ansees for Pjat, der deels belyser hendes hele Væsen, deels hendes ovrige Pjat. I samme Øieblik opgiver hun derfor denne Tankegang og faaer nu et langt sikkrere Beviis for, at han ikke er den Samme, da hun opdager, at han ikke har Ringen. Nu behøver hun intet yderligere Vidnesbyrd mod ham. Hun indrømmer derfor, at han kunde have gjort hvad han vilde, det Galeste, eller med andre Ord, forandret sig saa meget han vilde, han var dog bleven den Samme, men det, at han ikke har Ringen, vidner mod ham. Emmeline udmærker sig ved en egen Art af abstrakt Tænkning. Det hun imidlertid efter og ved Abstraktionen beholder tilbage, er ikke saa meget Charles's rene Væsen som Ringen. Emmeline er at ansee for Ringens Aand, der lyder den, „som Ringen har paa Haand."

Lapierre melder en ny Fremmed. Man bliver enig om, at det maa være Rinville. Emmeline faaer Ordre at pynte sig og udbryder nu: „Hvad det er kjedeligt. Skal jeg nu gaae og pynte mig for den fremmede Mands Skyld, som jeg ikke kan udstaae; det veed jeg allerede i Forveien." Ved denne Replik gjøres Tilskueren itide opmærksom paa Ironien i een af de følgende Situationer. Overhovedet kan Emmeline smigre sig med at være Ironiens Kjæledægge. Den føier hende overalt, og bagefter har den hende til Bedste. Hun vil, at den formeentlige Charles skal være en skjøn ung Mand, Ironien føier hende, Dervière kan ikke see det, han staaer til Nar, Emmeline med Palmerne i Haaden, og dog er hun mest til Nar. Hun vil, at den formentlige Rinville skal være en Mand, hun ikke kan udstaae, uagtet Faderen underretter hende om, at det skal være en excellent ung Mand. Ironien føier hende atter, og dog saaledes, at hun bliver til Nar.

Den 11te Scene er en Monolog af Rinville. Denne Monolog synes hellere at maatte være udeladt, da Virkningen

af den i enhver Henseende er forstyrrende. Forsaavidt det var i sin Orden at lade Rinville beholde Valpladsen og blive den, der først modtager Charles, saa kunde hans Monolog forkortes. Den vilde da heller ikke blive uden Virkning. Det kunde da lyde med Digterens Ord saaledes: „Bravo! det gaaer fortræffeligt! I Klammeri med Faderen, i Klammeri med Datteren, det maa jeg rigtignok tilstaae, det er en Plan, som tegner godt." Denne Monolog vilde da indeholde en Art objectiv Reflexion over Gangen i Stykket. Vilde Digteren anse det for nødvendigt at gjøre Monologen lidt længere for at give Charles Tid til at komme, saa kunde han jo lade Rinville gjøre en lille Spøg med sig selv over, at han til syvende og sidst maaskee havde gjort klogere i at optræde i egen Skikkelse, og over det Pudseerlige i, saaledes at blive forvandlet fra Slethed til Slethed, Alt efterhvor der indløb nye Depescher angaaende Charles. Det var da bedst at lade ham blive afbrudt i denne Overveielse af Charles Replik i Coulissen. Saaledes som Monologen ender hos Scribe, føler man for stærkt, at nu er Monologen ude, og nu maa der komme en ny Person. Hvis Rinvilles Monolog saaledes blev afbrudt, kastedes der et nyt Lys over Charles's eventyrlige Hastværk, over det Importune i hans Optræden, hvorved han altid udmærker sig, item over den stakaandede Fjollethed, som Digteren saa uforligneligt har givet hans første Repliker Præg af.

Dog dette er mindre vigtigt. Hovedfeilen ved denne Monolog er, at den Operation, som Rinville antyder, viser sig aldeles som Snak, som en blot fingeret Bevægelse. Rinville forklarer, at det er ikke mere for Løiers Skyld, at han spiller Charles's Rolle. Det har det jo aldrig været, tvertimod har han jo selv i Begyndelsen angivet 3 solide Grunde for, at han maatte ønske sit Ægteskab med Emmeline bragt istand. Dernæst forklarer han, at han vil forhindre Emmeline i at forvexle ham med Charles, han vil overbevise sig om, at det er ham, hun elsker, ikke Erindringen om Charles. Dette er af yderste Vigtighed for hele Stykket, thi derved afgjøres, som

ovenfor blev udviklet, om det er i endelig Forstand moraliserende eller i uendelig Forstand vittigt. Hans Operation maa da gaae ud paa, gjennem Charles's Person at lade sin egen ham eiendommelige Elskværdighed blive synlig. Dette skeer imidlertid ikke, og hvis det var skeet, saa var Stykket blevet et ganske andet. Hos Emmeline dreier Alt sig om Ringen, da han i den 15de Scene træder op med den, saa tager hun ham til Naade, erkjender ham for at være den Samme o. s. v. Rinville maa overhovedet for Stykkets Totalvirknings Skyld ikke opfattes som en poetisk Figur, hvilket heller ikke lader sig uddemonstrere af de enkelte Belysninger, der falde paa ham. Han er en Mand, der er kommen til Skjelsaar og Alder, der har solide Grunde for hvad han gjør. Der falder derfor af og til et comisk Lys over ham, fordi det viser sig, at hans solide Grunde og hans Forstand kun lidt vilde hjelpe ham til at fange en saadan lille romantisk Gazelle som Jfr. Emmeline. Selv om han var et absolut elskværdigt og for en ung Piges Hjerte farligt Menneske, over Emmeline vilde han ingen Magt faae, hun er usaarlig, kun derved virker han, at han kommer i Beroring med hendes fire Idee, og saa ved Ringen. Men da Stykkets Hoved-Interesse vilde neutralisere hans virkelige Elskværdighed, saa er det urigtigt at accentuere hans Elskværdighed, hvilket Digteren derfor heller aldrig har gjort uden i denne ene Monolog. I den Scene, hvor Rinville har mest med Emmeline at gjøre, kan der naturligviis aldeles ikke være Tale om nogen Leilighed for ham til at udfolde sin personlige Elskværdighed. Naar en ung Pige i den Grad inclinerer for et Mandfolk, som Emmeline gjør det for ham, bestandig ved sin Boining viser ham Leiligheden til at smutte ind i hendes Hjerte, saa maatte jo Rinville være en total Klodrian, hvis han ikke kunde komme hende til Hjelp. Denne Scene kan da saa langtfra antages at være lagt an paa at vise Rinvilles Elskværdighed, at den snarere synes at sætte ham i en lidt comisk Belysning. Rinville er aabenbart et Forstands-Menneske; han har i en foregaaende Monolog gjort sig lidt vigtig,

ladet Tilskueren ligesom sine Venner i Paris forstaae, at han nok er den Mand, der kan tæmme saadan en lille Jomfru. Det lykkes ham ogsaa, det er sandt; men dersom hans Venner i Paris kunde see, hvorledes det gaaer til, saa vilde de ikke have Leilighed til at beundre hans Gaver. Hans Forstand lærer ham, at det lod sig gjøre at udgive sig for Charles. Forsaavidt maa man lade ham vederfares Ret. Nu er det skeet, nu skal han vise sin Elskværdighed, nu, tænker man, vil han faae fuldt op at gjøre, da viser det sig, at han har slet Intet at gjøre, den rapfødede Emmeline, der hæfter tilbage i Ungdommens Erindringer, tager Hr. Rinville med, og ethvert Mandfolk, der ikke var en complet Klods, vilde være istand til at gjøre ham det Mesterstykke efter.

Hvad her er blevet udviklet angaaende Rinvilles Person er efter min Mening af absolut Vigtighed for det hele Stykke. Der maa ikke være en eneste Figur deri, ikke et eneste scenisk Forhold, der kunde gjøre Fordring paa at overleve den Undergang, Ironien lige fra Begyndelsen af bereder Alt deri. Naar da Tæppet falder, da er Alt glemt, kun Intet bliver tilbage, og det er det Eneste, man faaer at see; og det Eneste man faaer at høre, er en Latter, der som en Naturlyd ikke kommer fra et enkelt Menneske, men er en Verdenskrafts Sprog, og denne Kraft er Ironien.

Charles træder op og træffer sammen med Rinville. Det Vittige i Situationen ligger i, at Charles, dette intriguante Hoved, kommer for silde, ikke blot i Forhold til Hr. Zacharias, men fremfor Alt i Forhold til Intriguen i Stykket. Hans Replikker ere her som allevegne mesterlige, paa eengang ligesaa charakteristiske, som indordnede i Situationen. Rinville giver Charles det Raad at udgive sig for Rinville. Han har fuldstændigt antydet Ideen hertil, da Charles, der umuligt kunde lade sig belære af en Anden en Mystification betræffende, afbryder ham og giver det Udseende af, at det er ham selv, der inventerer det Hele. Dog viser det sig strax bagefter, at han ikke er Mand for at hitte paa det Mindste; han vilde da og-

saa have overseet Ringen, hvis ikke Rinville havde gjort ham opmærksom derpaa. Rinville faaer Ringen.

Charles præsenterer sig for Familien som Hr. Rinville, hans Modtagelse er betinget herved. Dervière finder ham yngre og smukkere end Charles, Emmeline finder ham ækel, begge Domme ere lige utilforladelige, og man tør gjerne fordriste sig til at troe, at Emmeline end ikke har fundet det Umagen værd at see paa ham, men ved det i Kraft af en Inspiration. Paa en lignende Maade gaaer det Faderen. Situationen indeholder derfor en dyb Spot over Charles, der formodentlig tilskriver sin Behændighed denne gunstige Modtagelse og haaber, at Alt vil lykkes, naar han blot vedbliver sit Incognito.

Nu følger en Monolog, hvori Emmeline raadfører sig med sit Hjerte og udfinder, at hun aldrig vil glemme Charles men ægte Rinville.

Rinville kommer for at tage Afsked og aflevere Ringen. De forsones atter. Disse Situationer er man allerede kjendt med.

Nu følger den mest glimrende Situation i hele Stykket. Der hviler en Nimbus over den, en Forklarelse, den har en Høitidelighed ved sig, som man næsten kunde ønske at see i Baggrunden, Tante Judithe som en Aand, der skuer ned paa sine tvende Disciple. Emmeline beslutter at betroe sig til den formentlige Rinville og aabenbare Alt. Denne Situation belyser Emmeline og Charles fuldendt. Emmelines Trofasthed bliver aldeles parodisk. For ingen Pris vil hun opgive ham, hun lader sig hverken skrække af Ild eller Vand, Charles's Forlegenhed bliver stor og større, da han ønsker at blive hende qvit. En saadan Trofasthed er ganske i sin Orden; thi en lille Jomfru som Emmeline pleier altid at være mest trofast, naar den Elskede ønsker at blive hende qvit. Charles, der, da han erfarede, at Hr. Zacharias ikke havde rykket ud med det Værste, var sikker nok paa, ved sin Behændighed at rede sig ud af det Hele, bliver nu den, der forraader Alt. Leiligheden er altfor

fristende. Han kan blive sit eget Livs Troubadour, og haaber paa den Maade at blive Cousinen qvit. Det er allerede tidligere erindret, at Situationen derved vinder i Lethed, at Charles's Forvildelse faaer et comist Anstrøg. Man faaer en levende Forestilling om hans Letsindighed og hans Aands-Forvirring, men man indigneres ikke, hvilket vilde være Tilfældet, hvis han i egen Person fortalte Alt paa samme Maade, og dog ahner man, at han formodentlig vilde gjøre det. Dette ahner man, men man hører det ikke. Charles udretter imidlertid Intet, han behager kun sig selv. Emmelines Trofasthed kjender ingen Grændser. Endelig vedgaaer Charles, at han er gift. Det er utroligt, med hvilken Sikkerhed Digteren veed at ironisere Emmeline. Hun hører, han er gift, og hun bliver rasende. Een eller anden Tilskuer kunde maaskee falde paa, at Grunden, hvorfor hun blev opbragt paa Charles, var, at hun nu havde lært alle hans slette Streger at kjende. Ingenlunde, kjære Ven! Du misforstaaer hende. Hun tager Charles, naar hun blot kan faae ham. Men han er gift. Vel vilde hun finde, at det var i sin Orden, om han i de 8 Aar ikke havde seet paa nogen anden Pige, men samvittighedsfuldt betragtet Maanen. Dog, det veed hun at sætte sig ud over. Lad ham have forført 10 Piger, hun tager ham, hun tager ham à tout prix, men naar han er gift, saa kan hun ikke tage ham. Hinc illæ lacrymæ. Dersom dette ikke var Digterens Mening, saa vilde han ladet Emmeline afbryde Charles noget tidligere. Charles har forklaret, at han har været udsat for mange Efterstræbelser af Kjønnet, at han har havt adskillige galante Eventyr, at han maaskee stundom er gaaet for vidt i Elskværdighed. Hun afbryder ham ikke, hun lover at gjøre Alt for ham for at udsone ham med Faderen og selv faae ham; thi det viser sig jo tydeligt, at naar hun ikke kan faae ham, (saasnart hun hører han er gift), saa er hun ikke den, der glemmer at gjøre Allarm i Leiren. Charles begynder paa Historien med Pamela, hun hører roligt paa den. Nu kommer det Forfærdelige, at han er gift, der brast Norges Rige.

Den dybe Ironi i denne Situation ligger da i Emmelines ubrødelige Trofasthed, der for ingen Priis kan opgive Charles, da det vilde koste hende Livet, saavelsom i Charles's stigende Forlegenhed, der ikke kan blive hende qvit. Den hele Scene er ligesom en Licitation, hvorved den ideale Charles bliver bortliciteret til Emmeline. Endelig ender det Hele paa det Punkt, hvor det viser sig, at hun kan ikke faae Charles, og Charles kan ikke slippe fra sine dumme Streger.

Emmeline gjør Anskrig, Faderen kommer til, han lover, han skal aldrig tilgive Charles.

Nu træder den formentlige Charles frem. Emmeline har bedet Faderen ikke at blive for hidsig, hun vil selv tage ham i Skrifte. Man maa her som allevegne beundre Digterens Takt. Scenen maa nemlig blive latterlig og Situationen ironisk, da man paa den formentlige Rinville seer det Indtryk, som Tordentalen skulde gjøre paa den formentlige Charles; den virkelige Charles har nemlig den Fornøielse at være personlig tilstede, medens han selv bliver henrettet in effigie. Havde Digteren nu ladet Dervière holde denne Tale, saa havde det været en poetisk Uretfærdighed. Onkelen har været Charles's Velgjører og har et retmæssigt Krav paa, ikke at blive til Nar ligeoverfor Charles. Vel er Onkelen ikke saa klogtig som Pigebarnet, men hans Velgjerninger gjennem en Række af Aar sætte ham i en ganske anden Fordeel ligeoverfor Charles end et saadant skjødesløst Ægteskabsløfte, som han har givet Emmeline. Da derimod alt Andet, hvad Emmeline siger, viser sig at være Pjat, Ægteskabsløftet med iberegnet, saa er det i sin Orden, at denne philippiske Tale ogsaa viser sig saaledes. Hendes gamle Forelskelse i Charles er Pjat, hendes nye i Rinville er ogsaa Pjat; hendes Sværmeri er Pjat; hendes Vrede er ogsaa Pjat; hendes Trods er Pjat, hendes gode Forsæt er ogsaa Pjat.

Emmeline giver da sin Vrede Luft, og den formentlige Rinville parodierer Virkningen af hendes Tale ved den formentlige Charles's Miner og Gebærder. Som Glandspunktet i denne Situation kan det ansees, at hun gjør den Tilstaaelse,

at hun virkelig har elsket Charles. Confusionen er her fuldkommen. Den nemlig, hun efter egen Tilstaaelse har elsket i samfulde 8 Aar, er Rinville, i hvem hun strax ved Hjelp af Sympathien gjenkjendte Charles, hvem hun lidt efter overbeviste sig om ikke at være den Samme, men dog snart igjen gjenkjendte paa Ringen.

Endelig opløses Forverlingen. Det viser sig, at hun har faaet Rinville istedetfor Charles. Hermed er Stykket ude, eller, rettere sagt, det er ikke ude. Dette har jeg allerede tidligere udviklet, her vil jeg blot endnu engang med et Par Ord belyse det der Fremsatte. Er det Hensigten af Stykket at vise, at Emmeline er bleven en fornuftig Pige, der, idet hun vælger Rinville, gjør et fornuftigt Valg, saa er Accenten i hele Stykket lagt paa et galt Sted. Det vil nemlig i saa Fald mindre interessere os at faae noiagtigt at vide, i hvilken Forstand Charles er forulykket. Det, vi derimod fordre, er Oplysning om Rinvilles Elskværdighed. Fordi nemlig Charles er bleven en liderlig Fugl, deraf følger ingenlunde, at hun skal vælge Rinville, uden forsaavidt man vil nedsætte Scribe til en dramatisk Fusker, der respecterer den sceniske Conveniens, at enhver ung Pige skal giftes, og naar hun ikke vil have den Ene, saa maa hun tage den Anden. Forstaaer man derimod Stykket saaledes, som jeg har forstaaet det, saa er Spøgen fuldkommen hensigtsløs, Vittigheden uendelig, Lystspillet et Mesterværk.

Tæppet falder, Stykket er forbi, Intet blev bestaaende, kun de store Omrids, i hvilke det Situationens phantastiske Schattenspiel, som Ironien dirigerer, viser sig, blive tilbage for Contemplationen. Den umiddelbart virkelige Situation er den uvirkelige Situation, bagved denne viser sig en ny Situation, der er ikke mindre forkeert og saaledes fremdeles. I Situationen hører man Repliken, naar den er allermest fornuftig, viser den sig mest affindig, og ligesom Situationen fjerner sig, saaledes følger Repliken med, mere og mere meningsløs uagtet dens Fornuftighed.

For ret at nyde Ironien i dette Stykke contemplativt maa man ikke læse det men see det; man maa see det atter og atter, og naar man da har det Held at være samtidig med de 4 sceniske Talenter, der paa vort Theater paa enhver Maade bidrage til at vise og lade ahne Situationens Gjennemsigtighed, saa vil Nydelsen blive større og større for hver Gang, man seer det.

Lad Replikerne i dette Stykke være nok saa vittige, man vil glemme dem, Situationerne kan man umulig glemme, naar man eengang har seet dem. Naar man da er bleven fortrolig dermed, da vil man den næste Gang, man seer Stykket, lære at blive taknemlig mod den sceniske Fremstilling. Jeg veed ikke at sige nogen større Roes over Opførelsen af dette Stykke, end at den er i saa høi Grad fuldendt, at den gjør Een aldeles utaknemmelig de første Gange, fordi det, man faaer, er Stykket, hverken Mere eller Mindre. Jeg kjender en yngre Philosoph, der engang foredrog en Deel af Læren om Væsenet for mig. Det var saa let, saa simpelt, saa naturligt det Hele, at jeg, da han var færdig, næsten trak paa Skuldrene og sagde: er det det Hele. Da jeg kom hjem, vilde jeg reproducere de logiske Bevægelser, da viste det sig, at jeg ikke kom af Stedet. Da mærkede jeg, at det maatte hænge anderledes sammen, jeg følte, hvor stor hans Virtuositet og hans Overlegenhed over mig var, jeg følte det næsten som en Spot, at han havde gjort det saa godt, at jeg blev utaknemlig. Han var en philosophisk Kunstner, og som det gik ham, saaledes gaaer det alle store Kunstnere, vor Herre inclusive.

Som det gik mig med min philosophiske Ven, saaledes gik det mig med Opførelsen af den første Kjærlighed. Nu derimod, da jeg atter og atter har seet det opført, ogsaa paa andre Scener, nu først bliver jeg ret taknemlig mod vore sceniske Kunstnere. Dersom jeg derfor skulde vise en Fremmed vor Scene, saa vilde jeg føre ham i Theatret, naar dette Stykke blev opført, og da vilde jeg, under den Forudsætning, at han kjendte Stykket, sige til ham: betragt Frydendahl, vend Øiet

bort fra ham, luk det, lad Billedet af ham træde frem for Dig; disse noble, rene Træk, denne ædle Holdning, hvorledes kan dette vække Latteren, luk Øiet op igjen og see Frydendahl. Betragt Fru Heiberg, slaa Øiet ned, thi Emmelines Elskværdighed kunde maaskee blive Dig farlig; lyt til denne sentimentale Smægten i Stemmen, den barnagtige og lunefulde Piges Insinuationer, og om Du var tør og stiv som en Bogholder, Du maa dog smile. Luk Øiet, og hvorledes er det muligt? Gjentag disse Bevægelser, saa hurtigt, at de begge næsten blive samtidige i Momentet, og Du har en Forestilling om, hvad der præsteres. Uden Ironi kan en Kunstner aldrig skizzere, en scenisk Kunstner kan kun frembringe den ved Modsigelse, thi Skizzens Væsen er Overfladiskhed, og hvor der ikke fordres Charakteertegning, der er det Kunsten at forvandle sig selv til en Overflade, hvilket er et Parador for den scenisk Præstation og kun Faa givet at løse. En umiddelbar Komiker kan aldrig spille Dervière, thi han er ingen Charakteer. Emmelines hele Væsen er Modsigelse og kan derfor ikke fremstilles umiddelbart. Hun maa være elskværdig, thi ellers er Virkningen af hele Stykket forspildt; hun maa ikke være elskværdig men forskruet; thi ellers er i en anden Forstand Totalvirkningen af Stykket tabt. Betragt Phister, Du faaer næsten ondt, naar Du vil fæste Dit Blik paa den uendelig første Dumhed, der er præget i hans Ansigt. Og dog er det ikke en umiddelbar Dumhed, hans Blik har endnu et Sværmeri, der i sin Fjollethed minder om en Fortid. Et saadant Ansigt fødes Ingen med, det har en Historie. Da jeg var lille kan jeg huske, at min Barnepige forklarede mig, at man ikke maatte gjøre Grimacer med Ansigtet, og til Advarsel for mig og andre Børn fortalte en Historie om en Mand med et forkeert Ansigt, hvilket han selv havde forskyldt derved, at han gjorde Grimacer. Det traf sig nemlig saa besynderligt, at Vinden vendte sig og Mennesket beholdt sit forkeerte Ansigt. Et saadant forkeert Ansigt lader Phister os see; der er endnu Spor af de romantiske Grimacer, men da Vinden vendte sig blev det noget

fortrukket. Phisters Fremstilling af Charles har mindre Ironi, men mere Lune. Dette er ganske rigtigt, thi Modsigelsen i hans Væsen er ikke saa paafaldende. Han skal ikke gjælde for Rinville uden i Dervières og Emmelines Øine, der hver paa sin Maade ere lige partiske.

Betragt Stage, glæd Dig over denne skjønne mandige Holdning, denne dannede Personlighed, dette lette Smiil, der forraader Rinvilles indbildte Overlegenhed over Dervières phantastiske Familie, og see da denne Forstandens Repræsentant henhvirvlet med i den Confusion, som Emmelines indholdsløse Lidenskab lig et fremfarende Veir foranlediger.

Verel-Driften.

Forsøg til en social Klogskabslære.

Χρεμυλος.

189. . . . . ἐστὶ πάντων πλησμονή.

190. ἔρωτος.

Καριων.

ἄρτων.

Χρεμυλος.

μουσικῆς.

Καριων.

τραγημάτων.

Χρεμυλος.

191. τιμῆς.

Καριων.

πλακούντων.

Χρεμυλος.

ἀνδραγαθίας.

Καριων.

ἰσχάδων.

Χρεμυλος.

192. φιλοτιμίας.

Καριων.

μάζης.

Χρεμυλος.

στρατηγίας.

Καριων.

φακῆς.

Cfr. Aristophanis Plutus v. 189 sqq.

Chremylos.

. . . . . an Allem bekommt man endlich Ueberdruß.
An Liebe

Karion.

Semmel.

Chremylos.

Musenkunst

Karion.

und Zuckerwerk.

Chremylos.

An Ehre

Karion.

Kuchen.

Chremylos.

Tapferkeit

Karion.

und Feigenschnitt.

Chremylos.

An Ruhm,

Karion.

an Rührei,

Chremylos.

am Kommando.

Karion.

am Gemüs'.

Cfr. Aristophanes Plutos efter Droysens Oversættelse.

At gaae ud fra en Grundsætning paastaae erfarne Folk skal være meget forstandigt; jeg føier dem og gaaer ud fra den Grundsætning, at alle Mennesker ere kjedsommelige. Eller skulde der være Nogen, der vilde være kjedsommelig nok til at sige mig imod heri? Denne Grundsætning har nu i allerhøieste Grad den frastødende Kraft, man altid fordrer hos det Negative, der egentlig er Bevægelses-Princípet; den er ikke blot frastødende men uendeligt afskrækkende, og den, der har denne Grundsætning bag ved sig, maa nødvendigviis have en uendelig Fart til at gjøre Opdagelser med. Naar nemlig min Sætning er sand, saa behøver man blot i samme Grad som man vil dæmpe eller fremskynde sin impetus, mere eller mindre tempereret at overveie med sig selv, hvor fordærvelig Kjedsommelighed er for Mennesket, og vil man næsten med Fare for Locomotivet drive Bevægelsens Hurtighed til det Høieste, saa behøver man blot at sige til sig selv: Kjedsommelighed er en Rod til alt Ondt. Det er besynderligt nok, at Kjedsommelighed, der selv er et saa roligt og adstadigt Væsen, kan have en saadan Kraft til at sætte i Bevægelse. Det er en aldeles magisk Virkning, Kjedsommeligheden udøver, kun at denne Virkning ikke er tiltrækkende men frastødende.

Hvor fordærvelig Kjedsommelighed er, det anerkjende nu ogsaa alle Mennesker i Forhold til Børn. Saalænge Børn more sig, saalænge ere de altid artige, det kan man sige i allerstrengeste Forstand, thi blive de endog i Legen stundom ustyrlige, saa er det egentlig, fordi de begynde at kjede sig; Kjedsommeligheden er allerede i Anmarsch, kun paa en anden Maade. Naar man derfor vælger en Barnepige, saa seer

man altid væsentlig paa, ikke blot at hun er ædruelig, trofast og flittig, men man tager tillige et æsthetisk Hensyn til, om hun veed at more Børnene, og man vilde ikke tage i Betænkning at give en Barnepige Afsked, naar hun befandtes ikke at have denne Egenskab, om hun end havde alle andre fortrinlige Dyder. Her anerkjendes jo tydeligt nok Princípet, men saa besynderligt gaaer det til i Verden, i den Grad har Vane og Kjedsommelighed taget Overhaand, at Barnepige er det eneste Forhold, i hvilket Æsthetiken skeer sin Ret. Naar Een vilde fordre Skilsmisse, fordi hans Kone var kjedsommelig, eller man vilde fordre en Konge afsat, fordi han var kjedsommelig at see paa, eller en Præst jaget i Landflygtighed, fordi han var kjedsommelig at høre paa, eller en Minister afskediget, eller en Journalist straffet paa Livet, fordi han var rasende kjedsommelig, saa vilde man ikke være istand til at trænge igjennem. Hvad Under da, at Verden gaaer tilbage, at det Onde mere og mere griber om sig, da Kjedsommeligheden tiltager og Kjedsommelighed er en Rod til alt Ondt. Dette kan man forfølge lige fra Verdens Begyndelse. Guderne kjedede sig, derfor skabte de Menneskene. Adam kjedede sig, fordi han var alene, derfor skabtes Eva. Fra det Øieblik af kom Kjedsommeligheden ind i Verden, og voxede i Størrelse paa det Noiagtigste alt eftersom Folkemængden voxede. Adam kjedede sig alene, derpaa kjedede Adam og Eva sig i Forening, derpaa kjedede Adam og Eva og Kain og Abel sig en familie, derpaa tiltog Folkemængden i Verden, og Folkene kjedede sig en masse. For at adsprede sig fattede de den Tanke at bygge et Taarn, der var saa langt, at det ragede op i Skyen. Denne Tanke er ligesaa kjedsommelig som Taarnet var langt, og et forfærdeligt Bevis paa, hvorledes Kjedsommeligheden havde taget Overhaand. Derpaa bleve de adspredte over Verden, ligesom man nu reiser udenlands, men de vedbleve at kjede sig. Og hvilke Følger havde ikke denne Kjedsommelighed. Menneskets stod høit og faldt dybt, først ved Eva, saa fra det babyloniske Taarn. Hvad var det paa den anden Side, der opholdt Roms Undergang, det var panis og circenses. Hvad gjør man i

vor Tid? Er man betænkt paa noget Adspredelses-Middel? Tvertimod man fremskynder Undergangen. Man tænker paa at sammenkalde en Stænderforsamling. Kan der tænkes noget Kjedsommeligere saa vel for de Herrer Deeltagere som for den, der skal læse og høre om dem? Man vil forbedre Statens Finanser ved Besparelser. Kan der tænkes noget Kjedsommeligere. Istedenfor at forøge Gjælden, vil man afbetale den. Efter hvad jeg kjender til de politiske Forhold, vil det være Danmark let at aabne et Laan paa 15 Millioner. Hvorfor tænker Ingen derpaa. At et Menneske er Geni og ikke betaler sin Gjæld, det hører man dog af og til, hvorfor skulde en Stat ikke kunne gjøre det Samme, naar der blot er Enighed? Man aabne da et Laan paa 15 Millioner, man anvende det ikke til Afbetaling, men til offentlig Forlystelse. Lader os feire det tusindaarige Rige med Fryd og Gammen. Som der nu overalt staaer Bøsser, hvori man kan lægge Penge, saa skulde der da overalt staae Skaale, hvori der laae Penge. Alt vilde blive gratis; man gik gratis i Theatret, gratis til de offentlige Fruentimmer, man kjørte gratis til Dyrehaugen, man blev begraven gratis, gratis blev der holdt Tale over Een; jeg siger gratis; thi naar man altid har Penge ved Haanden, saa er paa en Maade Alt gratis. Ingen maatte eie fast Eiendom. Kun med mig skulde der gjøres en Undtagelse. Jeg forbeholder mig 100 Rbdlr. om Dagen fast i Londoner Bank, deels fordi jeg ikke kan have Mindre, deels fordi det er mig, der har givet Ideen, endelig fordi man ikke kan vide, om jeg ikke kunde hitte paa en ny Idee, naar de 15 Millioner vare forbrugte. Hvad vilde Følgen af denne Velstand blive? alt Stort vilde strømme til Kjøbenhavn, de største Kunstnere, Skuespillere og Dandseriinder. Kjøbenhavn vilde blive et andet Athen. Hvad vilde Følgen blive? Alle Rigmænd vilde nedsætte sig i denne Stad. Blandt Andre vilde vel Keiseren af Persien og Kongen af Engelland ogsaa komme hertil. See her er min anden Idee. Man bemægtiger sig Keiserens Person. Maaskee vil Een sige: der bliver Oprør i Persien, man sætter en ny Keiser paa Thronen, det er skeet saa ofte før, og den gamle Keiser falder

i Prisen. I saa Fald er det min Idee, at man sælger ham til Tyrken, han vil nok vide at gjøre ham i Penge. Dertil kommer endnu en Omstændighed, som vore Politikere ganske synes at overse. Danmark er Ligevægten i Europa. Der kan ikke tænkes nogen lykkeligere Existens. Jeg veed det af egen Erfaring. Jeg var engang Ligevægten i en Familie, jeg kunde gjøre lige hvad jeg vilde, det gik aldrig ud over mig, men altid over de Andre. O! maatte min Tale trænge hen til Eders Øren, I som ere satte paa de høie Steder, til at raade og raade, I Kongens og Folkets Mænd, vise og forstandige Statsborgere af alle Classer! Seer Eder dog for! Gamle Danmark gaaer under, det er fatalt, det gaaer under af Kjedsommelighed, det er det Allerfataleste. I Oldtiden blev den Konge, der skjønnest besang den afdøde; i vor Tid burde den være Konge, der sagde den bedste Vittighed, den Kronprinds, der gav Anledning til, at den bedste Vittighed blev sagt.

Dog hvor river Du mig hen, skjønne følsomme Sværmeri! Skulde jeg oplade min Mund saaledes for at tiltale Samtiden, for at indvie den i min Viisdom? Ingenlunde; thi min Viisdom er egentlig ikke zum Gebrauch für Jedermann, og Klogskabsregler er det altid det Klogeste at tie med. Disciple ønsker jeg derfor ikke, men dersom Een stod ved mit Dødsleie, da vilde jeg maaskee, naar jeg var sikker paa, at det var forbi med mig, i et Anfald af philanthropisk Delirium, hvidske ham min Lære i Øret, uvis, om jeg havde gjort ham en Tjeneste eller ikke. Man taler saa meget om, at Mennesket er et selskabeligt Dyr, i Grunden er det et Rovdyr, Noget man ikke blot forvisser sig om ved Betragtning af dets Tænder. Den hele Snak om Selskabelighed og Samfund er derfor deels et nedarvet Hykleri, deels en udspeculeret Lumskhed.

Alle Mennesker ere da kjedsommelige. Ordet selv viser Muligheden af en Inddeling. Det Ord: kjedsommelig kan ligesaa godt betegne et Menneske, der kjeder Andre, som et, der kjeder sig selv. De, der kjede Andre, ere Plebs, Hoben, Menneskets uendelige Slæng i Almindelighed; de, der kjede sig selv, ere de Udvalgte, Adelen; og saa besynderligt er det, de, som

ikke kjede sig selv, kjede i Almindelighed Andre, de derimod, der kjede sig selv, underholde Andre. De, der ikke kjede sig, ere i Almindelighed de, der paa en eller anden Maade have travlt i Verden, men disse ere netop derfor de allerkjedsommeligste, de utaaleligste. Denne Dyreclasse er vistnok ikke Frugt af Mandens Begjær og Qvindens Lyst. Den udmærker sig som alle lavere Dyreclasser ved en høi Grad af Frugtbarhed, og formerer sig i det Utrolige. Ubegribeligt var det ogsaa, om Naturen behøvede 9 Maaneder for at frembringe saadanne Væsener, der vel snarere lod sig frembringe i Sneseviis. Den anden Classe Mennesker, de fornemme, er de, som kjede sig selv. Som ovenfor bemærket more de i Almindelighed Andre, paa en vis udvortes Maade stundom Pøbelen, i dybere Forstand de Medindviede. Jo grundigere de kjede sig selv, desto kraftigere et Udspredelses-Middel frembyde de for disse, ogsaa naar Kjedsommeligheden naaer sit Høieste, idet de enten (den passive Bestemmelse) døe af Kjedsommelighed, eller (den aktive Bestemmelse) skyde sig af Nysgjerrighed.

Lediggang, pleier man at sige, er en Rod til alt Ondt. For at forhindre det Onde anbefaler man Arbeide. Man seer imidlertid let saa vel af den befrygtede Anledning som af det anbefalede Middel, at den hele Betragtning er af meget plebeiisk Extraktion. Lediggang som saadan er ingenlunde en Rod til Ondt, tvertimod den er et sandt guddommeligt Liv, naar man ikke kjeder sig. Ja Lediggang kan give Anledning til at man taber sin Formue o. s. v.; men den adelige Natur frygter ikke Sligt, men vel at kjede sig. De olympiske Guder kjedede sig ikke, de levede lykkelige i lykkelig Lediggang. En qvindelig Skjønhed, der hverken syer eller spinder eller stryger eller læser, eller musicerer, hun er lykkelig i Lediggang; thi hun kjeder sig ikke. Lediggang er da saa langt fra at være Roden til det Onde, at den snarere er det sande Gode. Kjedsommeligheden er Roden til det Onde, den er det, der maa holdes borte. Lediggang er ikke det Onde, ja man maa sige, at ethvert Menneske, der ikke har Sands derfor, derved viser, at han ikke har hævet sig til det Humane. Der gives en utrættelig Virksom-

hed, som udelukker et Menneske fra Aandens Verden og sætter ham i Classe med Dyrene, der instinktagtigt altid maae være i Bevægelse, Der gives Mennesker, som have en overordentlig Gave til at forvandle Alt til Forretning, hvis hele Liv er Forretning, som forelske og gifte sig, høre en Vittighed og beundre et Kunststykke med samme Forretnings-Iver som den, med hvilken de arbeide i Contoiret. Det latinske Ordsprog otium est pulvinar diaboli er ganske rigtigt; men Djævelen faaer ikke Tid at lægge sit Hoved paa denne Pude, naar man ikke kjeder sig. Da imidlertid Folk troe, at det er Menneskets Bestemmelse at arbeide, saa er Modsætningen rigtig: Ledighed — Arbeide. Jeg antager, at det er Menneskets Bestemstemmelse at more sig, min Modsætning er derfor ikke mindre rigtig.

Kjedsommelighed er den dæmoniske Pantheisme. Bliver man staaende ved den som saadan, da bliver den det Onde, saasnart den derimod ophæves, saa er den sand; men den ophæves kun ved at more sig — ergo bør man more sig. At sige, at den ophæves ved at arbeide rober Uklarhed; thi Ledighed kan visselig hæves ved Arbeide, da dette er dens Modsætning, men Kjedsommelighed ikke, som man jo ogsaa seer, at de allertravleste Arbeidere, de i deres emsige Brummen mest snurrende Insekter, ere de allerkjedsommeligste; og naar de ikke kjede dem, saa kommer det deraf, at de ingen Forestilling have om, hvad Kjedsommelighed er; men saa er Kjedsommeligheden ikke ophævet.

Kjedsommelighed er deels en umiddelbar Genialitet, deels en erhvervet Umiddelbarhed. Den engelske Nation er i det Hele den paradigmatiske Nation. Den sande geniale Indolens træffer man sjeldnere, i Naturen findes den ikke, den tilhører Aandens Verden. Man træffer undertiden en reisende Englænder, der er som en Incarnation af denne Genialitet, et tungt ubevægeligt Murmeldyr, hvis hele Sprog-Riigdom gaaer op i et eneste Eenstavelsesord, en Interjektion, hvormed han betegner sin høieste Beundring og sin dybeste Ligegyldighed, fordi Beundring og Ligegyldighed har indifferen-

tieret sig i Kjedsommelighedens Enhed. Ingen anden Nation end den engelske frembringer saadanne Naturmærkværdigheder; ethvert Menneske, der tilhører en anden Nation, vil altid være lidt mere livlig, ikke saa absolut dødfødt. Den eneste Analogi, jeg kjender, er den tomme Begeistrings Apostle, der ligeledes reise Livet igjennem paa en Interjektion, Mennesker, der overalt gjøre Profession af at være begeistrede, overalt ere tilstede, og hvad enten der skeer noget Betydeligt eller noget Ubetydeligt, raabe: Ei! eller Oi!, fordi det Betydeliges og det Ubetydeliges Differens for dem har indifferentieret sig i den blindt larmende Begeistrings Tomhed. Den senere Kjedsommelighed er gjerne en Frugt af en misforstaaet Adspredelse. At saaledes det, der er Midlet mod Kjedsommelighed, kan fremkalde den, synes betænkeligt; men det kan ogsaa kun forsaavidt fremkalde den, som det bliver urigtigt anvendt. En forkeert, i Almindelighed excentrisk Adspredelse har ogsaa Kjedsommeligheden i sig, og det er paa den Maade den arbeider sig frem, og viser sig som det Umiddelbare. Som man med Hensyn til Heste skjelner mellem Dod-Kuller og Flyve-Kuller, men dog kalder begge Dele Kuller, saaledes kan man ogsaa gjøre Forskjel mellem to Arter af Kjedsommelighed, som dog begge enes i Bestemmelsen af Kjedsommelighed.

I Pantheismen ligger i Almindelighed Bestemmelsen af Fylde, med Kjedsommelighed er det omvendt, den er bygget paa Tomhed, men er netop derfor en pantheistisk Bestemmelse. Kjedsommelighed hviler paa det Intet, der slynger sig gjennem Tilværelsen, dens Svimmelhed er som den, der fremkommer ved at skue ned i en uendelig Afgrund, uendelig. At derfor hiin excentriske Adspredelse er bygget paa Kjedsommelighed, kan man ogsaa see deraf, at Adspredelsen gjenlyder uden Efterklang, netop fordi der i Intet end ikke er saa meget, at en Gjenlyd bliver mulig.

Naar nu som ovenfor udviklet Kjedsommelighed er en Rod til alt Ondt, hvad er da naturligere end at man søger at overvinde den. Det gjelder imidlertid her som allevegne fornemlig om roligt Overlæg, at man ikke dæmonisk besat af Kjedsomme-

lighed, idet man vil undflye den, arbeider sig ind i den. Forandring raaber Alle, der kjede sig, paa. Heri er jeg ganske enig med dem, kun gjelder det om at handle efter Princip.

Min Afvigelse fra den almindelige Anskuelse er tilstrækkeligt udtrykt ved det Ord: Vereldrift. I dette Ord kunde synes at ligge en Tvetydighed, og naar jeg i dette Ord vilde finde Rum for en Betegnelse af den almindelige Methode, saa maatte jeg sige, at Vereldriften bestod i bestandig at vexle Jordbund. Saaledes bruger Landmanden imidlertid ikke dette Udtryk. Jeg vil dog et Øieblik benytte det saaledes, for at tale om den Vereldrift, der beroer paa Forandringens grændseløse Uendelighed, dens extensive Dimension.

Denne Vereldrift er den vulgaire, den ukunstneriske, og ligger i en Illusion. Man er kjed af at leve paa Landet, man reiser til Hovedstaden; man er kjed af sit Fødeland, man reiser udenlands; man er „europamüde" man reiser til America o. s. v., man hengiver sig til et sværmerisk Haab om en uendelig Reisen fra Stjerne til Stjerne. Eller Bevægelsen er en anden, men dog extensiv. Man er kjed af at spise paa Porcellain, man spiser paa Sølv; man er kjed heraf, man spiser paa Guld, man brænder det halve Rom af for at see Troias Ildebrand. Denne Methode hæver sig selv og er den slette Uendelighed. Hvad opnaaede ogsaa Nero? Nei da var Keiser Antonin klogere, han siger: *ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν· ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἑώρας· ἐν τούτῳ γαρ τὸ ἀναβιῶναι.* (*Βιβλιον Z., β.*)

Den Methode, jeg foreslaaer, ligger ikke i at forandre Jordbunden, men som den sande Vereldrift i at skifte Drifts-Methoden og Sædearter. Her ligger strax det Begrændsnings Princip, som er det ene frelsende i Verden. Jo mere man begrændser sig selv, desto meer opfindsom bliver man. En eensom Livsfange er saare opfindsom, en Ædderkop kan være ham til stor Moro. Man tænke paa sin Skoletid, da man er indtraadt i den Alder, hvor der intet æsthetisk Hensyn tages i Valget af dem, der skal belære Een, og disse desaarsag ofte ere meget kjedsommelige; hvor opfindsom er man da ikke? Hvor

kan det ikke more Een, at have fanget en Flue og holde den fangen under en Nøddeskal, og see, hvorledes den kan løbe om med denne; hvor kan det glæde at have skaaret et Hul i Bordet, at spærre en Flue ind deri, og gjennem et Stykke Papir at kigge ned paa den? Hvor underholdende kan det ikke være at høre det eensformige Tagdryp? Hvilken grundig Jagttager bliver man ikke, ikke den mindste Larm eller Bevægelse undgaaer Een. Her er Yderspidsen af det Princip, der ikke ved Extensitet men ved Intensitet søger efter Beroligelse.

Jo opfindsommere et Menneske kan være i at forandre Drifts-Methoden, desto bedre; men enhver enkelt Forandring ligger dog indenfor den almindelige Regel af Forholdet mellem at erindre og at glemme. Det er i disse to Strømninger at hele Livet bevæger sig, og det gjelder derfor om ret at have dem i sin Magt. Først naar man har kastet Haabet over Bord, først da begynder man at leve kunstnerisk, saa længe man haaber, kan man ikke begrændse sig. Det er ret smukt at see et Menneske stikke i Søen med Haabets Medbør, man kan benytte Leiligheden til at lade sig tage med paa Slæbetouget, men selv bør man aldrig have det ombord paa sin Skude, allermindst som Lods; thi det er en troløs Skibsfører. Haabet var derfor ogsaa den ene af Prometheus's betænkelige Gaver; istedenfor de Udødeliges Forudvidenhed gav han Menneskene Haabet.

Glemme — det ville alle Mennesker; og naar der møder dem noget Ubehageligt, saa sige de altid, hvo der dog kunde glemme. Men det at glemme er en Kunst, som maatte være indøvet iforveien. At kunne glemme beroer altid paa, hvorledes man husker; men hvorledes man husker, beroer atter paa, hvorledes man oplever Virkeligheden. Den, der med Haabets Fart leder sig fast, han vil erindre saaledes, at han ikke formaaer at glemme. Nil admirari er derfor den egentlige Leveviisdom. Ethvert Livs-Moment maa ikke have mere Betydning for Een end at man kan, hvad Øieblik man vil, glemme det; ethvert enkelt Livs-Moment maa fra den anden Side have saa megen Betydning for Een, at man hvert Øieblik kan huske

det. Den Alder, der husker bedst, er tillige den glemsomste, det er Barnealderen. Jo mere poetisk man husker, jo lettere glemmer man, thi det at huske poetisk er egentlig blot et Udtryk for at glemme. Naar jeg husker poetisk, saa er der allerede foregaaet den Forandring med det Oplevede, hvorved det har tabt alt det Piinlige. For saaledes at kunne erindre, maa man være opmærksom paa, hvorledes man lever, især hvorledes man nyder. Nyder man frisk væk indtil det Sidste, tager man bestandig det Høieste med, som Nydelsen kan give, saa vil man hverken være istand til at erindre eller til at glemme. Man har da nemlig intet Andet at erindre end en Overmættethed, som man kun ønsker at glemme, men som nu plager med en ufrivillig Erindring. Naar man derfor mærker, at Nydelsen eller et Livs-Moment for stærkt river Een hen, da holder man et Øieblik inde og erindrer. Der er intet Middel, der bedre giver Afsmag for at vedblive for længe. Man holder fra Begyndelsen af Styr paa Nydelsen; sætter ikke alle Seil til for enhver Beslutning; man hengiver sig med en vis Mistro, først da er man istand til at gjøre det Ordsprog til Løgner, der siger, at man ikke paa eengang kan have baade i Sæk og i Pose. Vel forbyder Politiet at bære hemmelige Vaaben, og dog er intet Vaaben saa farligt som den Kunst at kunne erindre. Det er en egen Følelse, naar man midt i Nydelsen seer paa den for at erindre.

Naar man saaledes har perfektioneret sig i den Kunst at glemme og den Kunst at erindre, saa er man istand til at spille Fjærbold med hele Tilværelsen.

Paa Kraften til at glemme kan man egentlig maale et Menneskes Elasticitet. Den, der ikke kan glemme, ham bliver der ikke Meget af. Om der nogensteds skulde sprudle en Lethe, veed jeg ikke; men det veed jeg, at denne Kunst kan udvikles. Den bestaaer dog ingenlunde i, at det enkelte Indtryk skulde sporløst forsvinde; thi Glemsomhed er ikke identisk med den Kunst at kunne glemme. Man seer ogsaa let, hvor liden Forstand Folk i Almindelighed have paa denne Kunst; thi de ville som oftest kun glemme det Ubehagelige, ikke det Be-

hagelige. Dette røber en fuldkommen Eensidighed. Glemsel er nemlig det rette Udtryk for den egentlige Assimilation, der nedsætter det Oplevede til Resonansbund. Derfor er Naturen saa stor, fordi den har glemt, at den var Chaos, men denne Tanke kan fremkomme naar det skal være. Da man som oftest kun tænker sig Glemsel i Forhold til det Ubehagelige, saa forestiller man sig den oftest som en vild Magt, der overdøver. Men Glemsel er tvertimod en stille Syslen, og den bør være ligesaa vel i Forhold til det Behagelige som til det Ubehagelige. Ogsaa det Behagelige har som forbigangent, netop som forbigangent, en Ubehagelighed i sig, hvorved det kan vække Savnet; denne Ubehagelighed hæves ved Glemsel. Det Ubehagelige har en Braad, det tilstaae Alle. Ogsaa den tages bort ved Glemsel. Bærer man sig imidlertid ad som Mange af dem, der fuske i den Kunst at glemme, slaaer det Ubehagelige aldeles bort, saa vil man snart see, hvad det hjælper til. I et ubevogtet Øieblik overrasker det En ofte med det Pludseliges hele Magt. Dette er aldeles stridende mod den velordnede Indretning i et forstandigt Hoved. Ingen Ulykke, ingen Gjenvordighed er saa lidet affabel, saa dov, at den ikke lader sig smigre lidt; selv Cerberus tog mod Honningkager, og det er ikke blot Pigeborn, man bedaarer. Man besnakker den og berøver den derved sin Skarphed, og ønsker ingenlunde at glemme den, men glemmer den for at erindre den. Ja selv med Minder af den Natur, at man skulde synes evig Glemsel var det eneste Middel mod dem, tillader man sig slig Underfundighed, og Falskneriet lykkes den Behændige. Glemsel er den Sax, med hvilken man klipper bort, hvad man ikke kan bruge, vel at mærke under Erindringens allerhøieste Opsyn. Glemsel og Erindring ere saaledes identiske, og den kunstneriske tilveiebragte Identitet det archimediske Punkt, med hvilket man løfter hele Verden. Naar man siger at skrive Noget i Glemmebogen, saa antyder man jo paa eengang at det glemmes og at det dog opbevares.

Den Kunst at erindre og at glemme vil da ogsaa fore-

bygge, at man ikke løber sig fast i noget enkelt Livsforhold og sikre Een den fuldkomne Svæven.

Man vogte sig da for Venskab. Hvorledes defineres en Ven? En Ven er ikke hvad Philosophien kalder det nødvendige Andet, men det overflødige Tredie. Hvilke ere Venskabs Ceremonier? Man drikker Duus, man aabner en Aare, man blander sit Blod med Vennens. Naar dette Øieblik kommer er vanskeligt at bestemme; men det forkynder sig selv paa en gaadefuld Maade, man føler det, man kan ikke mere sige De til hinanden. Naar denne Følelse har været tilstede, saa kan det aldrig vise sig, at man har taget feil som Geert Westphaler, da han drak Duus med Skarpretteren. — Hvilket er Venskabets sikkre Kjendetegn? Oldtiden svarer: idem velle, idem nolle ea demum firma amicitia, og tillige yderst hjedsommeligt. Hvilken er Venskabets Betydning? Gjensidig Assistance med Raad og Daad. Derfor slutte to Venner sig nøie sammen, for at være Alt for hinanden; og det uagtet det ene Menneske slet ikke kan være Andet for det andet Menneske end være i Veien for ham. Ja man kan hjælpe hinanden med Penge, hjælpe hinanden i og af Frakken, være hinandens ydmyge Tjenere, møde til en oprigtig Nytaars-Gratulation, item til Bryllup, Barsel og Begravelse.

Men fordi man afholder sig fra Venskab, derfor skal man ikke leve uden Berøring med Menneskene. Tvertimod disse Forhold kunne undertiden ogsaa antage et dybere Sving, kun at man altid, skjøndt man en tidlang deler Bevægelsens Fart, dog har saa meget mere Hurtighed, at man kan løbe fra det. Man mener ret, at en saadan Adfærd efterlader ubehagelige Erindringer, at det Ubehagelige ligger i, at et Forhold fra at have været Noget for Een svinder hen til at være Intet. Dette er dog en Misforstaaelse. Det Ubehagelige er nemlig en pikant Ingrediens i Livets Tværhed. Desuden kan det samme Forhold atter faae Betydning paa en anden Maade. Det, man skal passe paa, er, aldrig at løbe fast, og til den Ende altid at have Glemselen bag Øret. Den erfarne Landmand brakker af og til, den sociale Klogskabslære anbefaler

det Samme. Alt kommer nok igjen men paa en anden Maade; hvad der engang har været optaget i Rotationen bliver deri, men varieres ved Drifts-Maaden. Man haaber derfor ganske consequent at træffe sine gamle Venner og Bekjendtere i en bedre Verden, men man deler ikke Mængdens Frygt for, at de skulde have forandret sig saa meget, at man ikke kunde kjende dem igjen; man frygter snarere for, at de skulde være aldeles uforandrede. Det er utroligt, hvad selv det ubetydeligste Menneske kan vinde ved en saadan fornuftig Drift.

Man indlade sig aldrig i Ægteskab. Ægtefolkene de love hinanden Kjærlighed for evig. Det er nu nemt nok, men har heller ikke stort at betyde; thi bliver man færdig med Tiden, Evigheden bliver man nok færdig med. Naar derfor Vedkommende istedenfor at sige for evig, sagde: til Paaske, eller til forstkommende Maidag, saa var der dog Mening i deres Tale; thi baade sagde man Noget, og Noget, man maaskee kunde holde. Hvorledes gaaer det ogsaa i Ægteskabet. Efter kort Tids Forløb mærker først den ene Part, at det er galt; nu klager den anden Part og raaber høit i Sky: Troløshed, Troløshed. Efter nogen Tids Forløb kommer den anden Part paa det samme Punkt, og der tilveiebringes en Neutralitet, idet den gjensidige Troløshed qvitter til fælleds Contentement og Fornøielse. Imidlertid er det dog bag efter; thi en Skilsmisse er forbunden med store Vanskeligheder.

Naar det forholder sig saaledes med Ægteskabet, saa er det ikke forunderligt, at man paa saa mange Maader maa stive det af med moralske Støtter. Naar Een vil skilles fra sin Kone, saa raaber man: han er et nedrigt Menneske, en Skurk o. s. v. Hvor taabeligt, og hvilket indirecte Angreb paa Ægteskabet. Enten har Ægteskabet Realitet i sig selv, og saa er han jo straffet tilstrækkelig ved at gaae Glip af denne; eller det har ingen Realitet, og saa er det jo urimeligt at udskjelde ham, fordi han er visere end Andre. Naar Een blev kjed af sine Penge, og kastede dem ud af Vinduet, saa vilde Ingen sige, han var et nedrigt Menneske; thi enten har Penge

Realitet og saa er han jo tilstrækkelig straffet ved at berøve sig dem, eller de have ingen Realitet, og da er han jo viis.

Man maa altid vogte sig for at contrahere et Livsforhold, hvorved man kan blive til Flere. Derfor er Venskabet allerede farligt, end mere Ægteskabet. Vel siger man, at Ægtefolkene blive til een; men dette er en saare dunkel og mystisk Tale. Naar man er Flere, saa har man tabt sin Frihed og kan ikke bestille Reisestøvler, naar man vil, kan ikke flakke ustadigt om. Har man Kone er det vanskeligt, har man Kone og maaskee Børn, er det besværligt, har man Kone og Børn, er det umuligt. Vel har man havt Exempel paa, at en Zigeunerinde har baaret sin Mand paa Ryggen gjennem Livet, men deels er dette en Sjeldenhed, deels ogsaa i Længden trættende — for Manden. Ved Ægteskabet geraader man desuden i en høist fatal Continuitet med Skik og Brug, og Skik og Brug er ligesom Veir og Vind noget aldeles Ubestemmeligt. I Japan er det, saavidt jeg veed, Skik og Brug, at ogsaa Mændene ligge i Barselseng. Hvorfor kunde den Tid ikke komme, da Europa vilde indføre fremmede Landes Skikke.

Venskabet er allerede farligt, Ægteskabet er det endnu meer; thi Qvinden er og bliver Mandens Ruin, saa snart man contraherer et vedvarende Forhold med hende. Tag et ungt Menneske, fyrigt som en arabisk Hest, lad ham gifte sig, han er tabt. Først er Qvinden stolt, saa er hun svag, saa besvimer hun, saa besvimer han, saa besvimer hele Familien. En Qvindes Kjærlighed er kun Forstillelse og Svaghed.

Fordi man ikke indlader sig i Ægteskab, derfor behøver Eens Liv ikke at være uden Erotik. Det Erotiske bør ogsaa have Uendelighed, men poetisk Uendelighed, der ligesaa godt kan begrændses i een Time som i en Maaned. Naar to Mennesker forelske sig i hinanden, og ahne, at de ere bestemte for hinanden, da gjelder det om at have Mod til at bryde af; thi ved at vedblive er kun Alt at tabe, Intet at vinde. Det synes et Paradox og er det ogsaa for Følelsen, ikke for Forstanden. Paa dette Gebeet gjelder det især om at kunne bruge

Stemninger, kan man det, da kan man tilveiebringe en uudtømmelig Afvexling af Combinationer.

Man paatage sig aldrig nogen Kaldsforretning. Gjør man det, saa bliver man en slet og ret Peter Flere, en lille bitte Tap med i Statslegemets Maskine; man ophører selv at være Drifts-Herren, og da kan Theorien kun lidet hjælpe. Man faaer en Titel, og heri ligger Syndens og det Ondes hele Consequens. Den Lov, man da træller under, er lige kjedsommelig, enten Avancementet er hurtigt eller langsomt. En Titel bliver man aldrig af med igjen, det skulde da være ved en Forbrydelse, der paadrog Een Kagstrygning, og selv da er man ikke sikker for, at man jo kan blive benaadet ved en kongelig Resolution og faae sin Titel igjen.

Om man end afholder sig fra Kaldsforretninger bør man dog ikke være uvirksom, men lægge Vægt paa al den Beskæftigelse, der er identisk med Ørkesløshed, man maa drive alle-haande brødløse Kunster. Dog bør man i denne Henseende ikke udvikle sig saa meget extensivt som intensivt, og skjøndt ældre i Aar, vise Rigtigheden af det gamle Ord, at det er Lidet, der kan fornøie Børn.

Som man nu, ifølge den sociale Klogskabslære, til en vis Grad varierer Jordbunden; thi dersom man kun vilde leve i Forhold til eet Menneske, saa maatte Vexeldriften falde slet ud, ligesom hvis en Landmand kun havde een Tønde Land, hvoraf Følgen vilde blive, at han aldrig kunde brakke, noget, der er saa yderlig vigtigt; saaledes maa man ogsaa bestandigt variere sig selv; og dette er egentlig Hemmeligheden. Til den Ende maa man nødvendig have Stemningerne i sin Magt. I den Forstand at have dem i sin Magt, at man skulde kunne frembringe dem, naar man vilde, er en Umulighed, men Klogskaben lærer at benytte Øieblikket. Som en erfaren Sømand altid forskende seer hen over Vandet, og seer en Kastevind længe forud, saaledes bør man altid see Stemningen lidt forud. Man maa vide, hvorledes Stemningen virker paa Een selv og efter Sandsynlighed paa Andre, førend man iforer sig den. Man stryger først for at fremkalde rene Toner og see, hvad

der stikker i et Menneske, senere følge Mellemtonerne. Jo mere Praxis man har, jo lettere vil man overbevise sig om, at der ofte er meget i et Menneske, som man aldrig tænker paa. Naar følsomme Mennesker, der som saadanne ere yderst kjedsommelige, blive arrige, saa ere de ofte morsomme. Drilleri er især et ypperligt Explorations-Middel.

I Vilkaarligheden ligger hele Hemmeligheden. Man troer det er ingen Kunst at være vilkaarlig, og dog hører der et dybt Studium til at være vilkaarlig saaledes, at man ikke selv løber vild deri, at man selv har Fornøielse deraf. Man nyder ikke umiddelbart, men noget ganske Andet, som man selv vilkaarligt lægger ind. Man seer Midten af et Theater-Stykke, læser tredie Deel af en Bog. Derved faaer man en ganske anden Nydelse end den, Forfatteren har været saa god at tiltænke Een. Man nyder noget aldeles Tilfældigt, man betragter hele Tilværelsen fra dette Standpunkt, lader dens Realitet strande derpaa. Jeg vil anføre et Exempel. Der var et Menneske, hvis Passiar et Livsforhold gjorde det nødvendigt for mig at høre paa. Han var ved enhver Leilighed til Rede med et lille philosophisk Foredrag, der var yderst kjedsommeligt. Nær ved at fortvivle opdager jeg pludselig, at han svedte ualmindelig stærkt, naar han talte. Denne Sved tildrog sig nu min Opmærksomhed. Jeg saae, hvorledes Sved-Perlerne samlede sig paa hans Pande, derpaa forenede sig i Bække, gled ned ad hans Næse, og endte i et draabeformigt Legeme, der blev hængende paa Næsens yderste Spidse. Fra dette Øieblik af var Alt forandret, jeg kunde endogsaa have min Glæde af at anspore ham til at begynde sin philosophiske Belæring, alene for at iagttage Sveden paa hans Pande og paa hans Næse. Baggesen siger etsteds om en Mand, at han vist er et meget skikkeligt Menneske, men at han har den Ting at indvende imod ham, at Intet rimer paa hans Navn. Det er yderst velgjørende saaledes at lade Livets Realiteter indifferentiere sig paa en saadan vilkaarlig Interesse. Man gjør noget Tilfældigt til det Absolute og som saadant til Gjenstand for absolut Beundring. Dette virker især ypperligt, naar Ge-

mytterne ere i Bevægelse. I Forhold til mange Mennesker er denne Methode et ypperligt Pirrings-Middel. Man betragter Alt i Livet som et Veddemaal o. s. v. Jo mere consequent man veed at fastholde sin Vilkaarlighed, desto morsommere blive Combinationerne. Consequensens Grad viser altid, om man er Kunstner eller Fusker; thi til en vis Grad gjøre alle Mennesker det Samme. Det Die, hvormed man seer Virkeligheden, maa bestandig forandres. Neo-Platonikerne antoge, at de Mennesker, der havde været mindre fuldkomne i Verden, bleve efter Døden til meer eller mindre fuldkomne Dyr, alt efter deres Fortjenester; de, der f. Ex. havde øvet borgerlige Dyder efter en mindre Grad (Detaillisterne), bleve til borgerlige Dyr f. E. til Bier. En saadan Livs-Betragtning, der her i Verden seer alle Mennesker forvandlede til Dyr eller til Planter (ogsaa dette meente Plotin, at nogle bleve forvandlede til Planter) frembyder en riig Mangfoldighed af Afveksling. Maleren Tischbein har forsøgt at idealisere ethvert Menneske til et Dyr. Hans Methode har den Feil, at den er for alvorlig, og stræber at udfinde en virkelig Lighed.

Med Vilkaarligheden i Een selv corresponderer Tilfældigheden udenfor Een. Man bør derfor altid have et aabent Die for det Tilfældige, altid være expeditus, hvis Nogen skulde tilbyde sig. De saa kaldte selskabelige Glæder, til hvilke man forbereder sig otte eller fjorten Dage forud, have ikke stort at betyde, derimod kan selv den ubetydeligste Ting ved et Tilfælde blive et riigt Stof til Morskab. At gaae her i Detail lader sig ikke gjøre, saavidt kan ingen Theori naae. Selv den udførligste Theori er dog kun Fattigdom imod hvad Geniet i sin Ubiquitet let opdager.

Forførerens Dagbog.

sua passion' predominante
è la giovin principiante.

Don Giovanni Nr. 4 Aria.

Ikke kan jeg dølge for mig selv, neppe blive Herre over den Angst, der i dette Øieblik griber mig, da jeg for min egen Interesses Skyld beslutter mig til at tage en nøiagtig Reenskrift af den flygtige Afskrift, jeg kun i største Hast og med megen Uro i sin Tid var istand til at forskaffe mig. Situationen træder ligesaa ængstende men ogsaa ligesaa bebreidende fremfor mig som dengang. Han havde mod Sædvane ikke lukket sin Secretair af, dens hele Indhold stod saaledes til min Disposition; men det er forgjeves, om jeg vilde besmykke min Adfærd ved at erindre mig selv om, at jeg ingen Skuffe har aabnet. En Skuffe var trukken ud. I den fandtes en Mængde løse Papirer og oven paa dem laae en Bog i stor Qvart, smagfuldt indbunden. Paa den Side, der vendte op, var anbragt en Vignet af hvidt Papir, hvorpaa han egenhændig havde skrevet: commentarius perpetuus Nr. 4. Forgjeves vilde jeg imidlertid søge at indbilde mig selv, at dersom den Side af Bogen ikke havde vendt i Veiret, og dersom den paafaldende Titel ikke havde fristet mig, jeg da ikke vilde være falden i Fristelsen, eller dog have gjort den Modstand. Titlen selv var besynderlig, dog ikke saa meget i og for sig som paa Grund af dens Omgivelse. Ved et flygtigt Øiekast paa de løse Papirer erfarede jeg, at disse indeholdt Opfattelser af erotiske Situationer, enkelte Vink om et og andet Forhold, Skizzer til Breve af en ganske egen Natur, som jeg senere lærte at kjende i deres kunstnerisk fuldførte beregnede Skjødesløshed. Naar jeg nu, efterat have gjennemskuet dette fordærvede Menneskes rænkefulde Indre, gjenkalder mig Situationen, naar

jeg med mit for al Underfundighed aabnede Øie ligesom træder hen for hiin Skuffe, saa gjør det samme Indtryk paa mig, som det maa gjøre paa en Politi-Officiant, naar han træder ind paa en Falskners Værelse, aabner hans Gjemmer og i en Skuffe finder en Mængde løse Papirer, Prøveskrifter; paa eet er der et lille Stykke Løvværk, paa et andet et Navnetræk, paa et tredie en Linie Baglænds-Skrift. Det viser ham let, at han er paa det rette Spoer, og Glæden herover blander sig med en vis Beundring af det Studium, den Flid, der her er umiskjendelig. Mig vilde det vel være gaaet lidt anderledes, da jeg er mindre vant til at opspore Forbrydelser og ikke væbnet med — et Politi-Skildt. Jeg vilde have følt den Sandheds Dobbelvægt, at jeg gik paa ulovlige Veie. Den Gang blev jeg ikke mindre fattig paa Tanker end paa Ord, som det i Almindelighed gaaer. Man bliver imponeret af et Indtryk, indtil Reflexionen atter slipper løs og mangfoldig og hurtig i sine Bevægelser besnakker og insinuerer sig hos den ubekjendte Fremmede. Jo mere Reflexionen er udviklet, desto hurtigere veed den at fatte sig, den bliver, som en Passkriver for udenlandske Reisende, saa fortrolig med at see de eventyrligste Figurer, at den ikke let lader sig forbløffe. Men uagtet nu min Reflexion vistnok er meget stærkt udviklet, saa blev jeg dog i det første Moment hvilig forbauset; jeg erindrer meget godt, at jeg blegnede, at jeg nær var falden omkuld, og hvor angst jeg var derfor. Sæt han var kommen hjem, havde fundet mig besvimet med Skuffen i Haanden — en ond Samvittighed er dog istand til at gjøre Livet interessant.

Titlen paa Bogen frapperede mig ikke i og for sig; jeg tænkte det var en Samling af Excerpter, hvilket forekom mig ganske naturligt, da jeg vidste, at han med Iver altid havde omfattet sine Studier. Den indeholdt imidlertid ganske andre Ting. Det var hverken meer eller mindre end en Dagbog, omhyggeligt ført; og som jeg, efter hvad jeg tilforn havde kjendt til ham, ikke fandt, at hans Liv saa hvilig trængte til

Commentar, saa negter jeg ikke, efter det Indblik, jeg nu gjorde, at Titlen er valgt med megen Smag og megen Forstand, med sand æsthetisk, objektiv Overlegenhed over ham selv og over Situationen. Denne Titel staaer i fuldkommen Harmoni med hele Indholdet. Hans Liv har været et Forsøg paa at realisere den Opgave at leve poetisk. Med et skarpt udviklet Organ for at udfinde det Interessante i Livet, har han vidst at finde det, og efterat have fundet det bestandigt halvt digterisk reproduceret det Oplevede. Hans Dagbog er derfor ikke historisk nøiagtig eller simpelt fortællende, ikke indikativisk, men conjunktivisk. Uagtet det Oplevede naturligviis er optegnet efter at det er oplevet, stundom maaskee endog længere Tid derefter, saa er det dog ofte fremstillet saaledes som om det foregik i samme Øieblik, saa dramatisk levende, at det stundom er som foregik Alt for Ens Øine. At han nu skulde have gjort det, fordi han havde nogensomhelst anden Hensigt med denne Dagbog, er høist usandsynligt; at den i strængeste Forstand blot har havt personlig Betydning for ham, er ioinefaldende; og at ville antage, at jeg har et Digterværk for mig, maaskee endog bestemt til at trykkes, forbyder saavel det Hele som det Enkelte. Vel behøvede han ikke at befrygte Noget for sin Person ved at udgive den; thi de fleste Navne ere saa besynderlige, at der aldeles ingen Sandsynlighed er for, at de ere historiske; kun har jeg fattet en Mistanke om, at Fornavnet er historisk rigtigt, saaledes, at han altid selv har været sikker paa at gjenkjende den virkelige Person, medens enhver Uvedkommende maatte vildledes af Familie-Navnet. Saaledes er det idetmindste Tilfælde med den Pige, jeg kjendte, om hvem Hovedinteressen dreier sig, Cordelia, hun heed meget rigtigt Cordelia, men derimod ikke Wahl.

Hvorledes lader det sig nu forklare, at Dagbogen desuagtet har faaet et saadant digterisk Anstrøg? Svaret herpaa er ikke vanskeligt, det lader sig forklare af den digteriske Natur, der er i ham, der, om man saa vil, ikke er riig nok, om man saa vil, ikke fattig nok til at adskille Poesi og Virkelighed fra hinanden. Det Poetiske var det Mere, han selv bragte med

sig. Dette Mere var det Poetiske han nød i Virkelighedens poetiske Situation; dette tog han atter tilbage i Form af digteriſt Reflexion. Det var den anden Nydelſe, og Nydelſe var hele hans Liv beregnet paa. I første Tilfælde nød han perſonlig det Æſthetiſke, i andet Tilfælde nød han æſthetiſk ſin Perſonlighed. I første Tilfælde var Pointet det, at han egoiſtiſk perſonlig nød det, ſom deels Virkeligheden gav ham, deels han ſelv havde beſvangret Virkeligheden med; i andet Tilfælde blev hans Perſonlighed forflygtiget, og han nød da Situationen og ſig ſelv i Situationen. I første Tilfælde behøvede han beſtandig Virkeligheden ſom Anledning, ſom Moment; i andet Tilfælde var Virkeligheden druknet i det Poetiske. Det første Stadiums Frugt er ſaaledes den Stemning, af hvilken Dagbogen er fremgaaet ſom det andet Stadiums Frugt, dette Ord taget i ſidſte Tilfælde i en noget anden Betydning end i første. Det Poetiske har han ſaaledes beſtandigt havt ved den Tvetydighed, i hvilken hans Liv gik hen.

Bag ved den Verden, i hvilken vi leve, fjernt i Baggrunden ligger en anden Verden, der ſtaaer omtrent i ſamme Forhold til hiin ſom den Scene, man ſtundom i Theatret ſeer bag den virkelige Scene, ſtaaer til denne. Man ſeer gjennem et tyndt Flor ligeſom en Verden af Flor, lettere, mere ætheriſk, af en anden Bonitet end den virkelige. Mange Mennesker, ſom vise ſig legemligen i den virkelige Verden, høre ikke hjemme i denne men i hiin anden. Dog det, at et Menneſke ſaaledes ſvinder hen, ja næſten forſvinder for Virkeligheden, kan enten have ſin Grund i en Sundhed eller i en Sygdom. Det Sidſte var Tilfældet med dette Menneſke, ſom jeg engang har kjendt uden at kjende ham. Han tilhørte ikke Virkeligheden og dog havde han meget med den at gjøre. Han løb beſtandig hen over den, men ſelv, naar han meſt hengav ſig, var han ude over den. Men det var ikke det Gode, der vinkede ham bort, heller ikke var det egentlig det Onde, det tør jeg end ikke i dette Øieblik ſige om ham. Han har lidt af en exacerbatio cerebri, for hvilken Virkeligheden ikke havde Incitament nok, i det Høieſte kun momentviis. Han forloſtede ſig ikke paa Vir-

keligheden, han var ikke for svag til at bære den, nei han var for stærk; men denne Styrke var en Sygdom. Saasnart Virkeligheden havde tabt sin Betydning som Incitament, var han afvæbnet, deri laae det Onde hos ham. Dette var han sig bevidst selv i Incitamentets Øieblik og i denne Bevidsthed laae det Onde,

Den Pige, hvis Historie udgjør Hoved-Indholdet af Dagbogen, har jeg kjendt. Om han har forført flere, veed jeg ikke; dog synes det at fremgaae af hans Papirer. Han synes tillige, at have været dreven i en anden Art af Praxis, der ganske charakteriserer ham; thi han var altfor meget aandelig bestemmet til at være en Forfører i almindelig Forstand. Man seer ogsaa af Dagbogen, at det stundom var noget aldeles Vilkaarligt, han attraaede, en Hilsen f. Ex., og vilde for ingen Priis modtage Mere, fordi det var det Skjønneste hos den Vedkommende. Ved Hjælp af hans Aandsgaver har han vidst at friste en Pige, at drage hende til sig, uden at bryde sig om i strængere Forstand at besidde hende. Jeg kan forestille mig, han har vidst at bringe en Pige paa det Høidepunkt, at han var sikker paa, hun vilde offre Alt. Naar Sagen var kommen saa vidt, da brød han af, uden at der fra hans Side var skeet den mindste Tilnærmelse, uden at der var faldet et Ord om Kjærlighed, end sige en Erklæring, et Løfte. Og dog var det skeet, og den Ulykkelige beholdt Bevidstheden derom dobbelt bittert, fordi hun ikke havde det Mindste at beraabe sig paa, fordi hun bestandig maatte omtumles af de forskjelligste Stemninger i en rædsom Heredands, naar hun snart gjorde sig Bebreidelser, tilgav ham, snart gjorde ham Bebreidelser, og nu, da dog Forholdet kun i uegentlig Forstand havde havt Virkelighed, bestandig maatte kæmpe med den Tvivl, om det Hele ikke var en Indbildning. Ingen kunde hun betroe sig til; thi hun havde egentlig ikke Noget at betroe dem. Naar man har drømt, kan man fortælle Andre sin Drøm, men det, hun havde at fortælle, var jo ingen Drøm, det var Virkelighed, og dog, saasnart hun vilde udsige det til en Anden, lette det bekymrede Sind, saa var det Intet. Det følte hun meget vel selv.

Intet Menneske kunde faae fat derpaa, neppe hun selv, og dog hvilede det med en ængstende Tyngde paa hende. Saadanne Offere vare derfor af en ganske egen Natur. Det var ikke ulykkelige Piger, som udstødte eller i den Tanke, at de vare udstødte af Samfundet, græmmede sig sundt og stærkt, engang imellem naar Hjertet blev for fuldt, gav det Luft i Had eller Tilgivelse. Der var ingen synlig Forandring foregaaet med dem; de levede i sædvanlige Forhold, agtede som altid, og dog vare de forandrede, uforklarligt næsten for dem selv, ubegribeligt for Andre. Deres Liv var ikke som hines knækket eller brudt, det var bøiet ind i dem selv; tabte for Andre, søgte de forgjeves at finde dem selv. I samme Betydning som man kunde sige, at hans Vei gjennem Livet var usporlig; (thi hans Fødder vare saaledes indrettede, at han beholdt Sporet under dem, saaledes forestiller jeg mig bedst hans uendelige Reflekteerthed i sig selv) i samme Forstand faldt der intet Offer for ham. Han levede altfor meget aandeligt, til at være en Forfører i almindelig Forstand. Stundom antog han dog et parastatisk Legeme, og var nu lutter Sandselighed. Endogsaa hans Historie med Cordelia er saa forviklet, at det var ham muligt at træde op som den Forførte, ja selv den ulykkelige Pige kan stundom være raadvild derom, ogsaa her er hans Fodspor saa utydeligt, at ethvert Bevis er umuligt. Individerne have for ham blot været Incitament, han kastede dem af sig, ligesom Træerne ryste Blade af — han foryngedes, Løvet visnede.

Men hvorledes det seer ud i hans eget Hoved? Som han har ledet Andre vild, saa tænker jeg, han ender med selv at løbe vild. De Andre har han ledet vild ikke i udvortes Henseende, men i indvortes dem selv betræffende. Der er noget Oprørende i, naar et Menneske fører en Vandrer, der er raadvild om Veien, paa urigtige Stier, og nu lader ham ene i sin Vildfarelse, og hvad er dog dette i Sammenligning med at bringe et Menneske til at løbe vild i sig selv. Den vildfarende Vandrer har dog den Trøst, at Egnen bestandig forandrer sig om ham, og med hver Forandring fødes der et Haab

om at finde en Udvei; den, der løber vild i sig selv, har ikke saa stort et Territorium at bevæge sig paa; han mærker snart, at det er et Kredsløb, som han ikke kan komme ud af. Saaledes tænker jeg det vil gaae ham selv efter en endnu langt forfærdeligere Maalestok. Jeg kan intet Qvalfuldere tænke mig end et intrigant Hoved, der taber Traaden, og nu vender hele sit Skarpsind mod sig selv, idet Samvittigheden vaagner og det gjælder om, at rede sig ud af dette Vilderede. Forgjæves har han mange Udgange paa sin Rævehule, i det Øieblik hans ængstede Sjæl allerede troer at see Daglyset falde ind, viser det sig, at det er en ny Indgang, og saaledes søger han som et opskræmmet Vildt, forfulgt af Fortvivlelsen, bestandig en Udgang og finder bestandig en Indgang, ad hvilken han gaaer tilbage i sig selv. Et saadant Menneske er ikke altid, hvad man kunde kalde en Forbryder, han er selv ofte skuffet af sine Intriguer, og dog rammer der ham en forfærdeligere Straf end Forbryderen; thi hvad er selv Angerens Smerte i Sammenligning med dette bevidste Vanvid. Hans Straf har en reen æsthetisk Charakteer; thi selv det, at Samvittigheden vaagner, er for ethisk et Udtryk om ham; Samvittigheden gestalter sig for ham blot som en høiere Bevidsthed, der yttrer sig som en Uro, der end ikke i dybere Forstand anklager ham, men holder ham vaagen, ingen Hvile under ham i hans ufrugtbare Rastløshed. Afsindig er han heller ikke; thi de endelige Tankers Mangfoldighed ere ikke forstenede i Afsindighedens Evighed.

Den stakkels Cordelia hende vil det ogsaa falde vanskeligt at finde Fred. Hun tilgiver ham af sit inderste Hjerte, men hun finder ikke Hvile, thi da vaagner Tvivlen: det var hende, der hævede Forlovelsen, det var hende, der var Anledning til Ulykken, det var hendes Stolthed, der attraaede det Ualmindelige, da angrer hun, men hun finder ikke Hvile; thi da frifjende de anklagende Tanker hende: det var ham, der ved sin Underfundighed lagde denne Plan ind i hendes Sjæl, da hader hun, hendes Hjerte føler sig lettet i Forbandelser, men hun finder ikke Hvile; hun gjør sig atter Bebreidelser, Bebreidelser, fordi hun har hadet, hun der selv er en Synderinde, Bebrei-

delser, fordi hun, hvor underfundig han end har været, dog altid bliver skyldig. Tungt er det for hende, at han har bedraget hende, endnu tungere, kunde man næsten fristes til at sige, at han har vakt den mangetungede Reflexion, at han har udviklet hende æsthetisk nok til ikke længer ydmygt at lytte til een Stemme, men til at kunne høre de mange Taler paa eengang. Da vaagner Erindringen i hendes Sjæl, hun glemmer Brøden og Skylden, hun erindrer de skjønne Øieblikke, hun er bedøvet i en unaturlig Exaltation. I saadanne Momenter erindrer hun ham ikke blot, hun opfatter ham med en clairvoyance, som kun viser, hvor stærkt hun er udviklet. Hun seer da ikke Forbryderen i ham, men heller ikke det ædle Menneske, hun føler ham blot æsthetisk. Hun har engang skrevet mig en Billet til, hvori hun udtaler sig om ham. „Stundom var han saa aandelig, at jeg følte mig tilintetgjort som Qvinde, til andre Tider saa vild og lidenskabelig, saa attraaende, at jeg næsten skælvede for ham. Stundom var jeg som fremmed for ham, stundom hengav han sig ganske; naar jeg da slyngede min Arm om ham, da var undertiden pludselig Alt forandret, og jeg omfavnede Skyen. Dette Udtryk kjendte jeg, før jeg kjendte ham, men han har lært mig at forstaae det; naar jeg bruger det, tænker jeg altid paa ham, som jeg tænker hver min Tanke kun ved ham. Jeg har altid elsket Musik, han var et mageløst Instrument, altid bevæget, han havde et Omfang, som intet Instrument har det, han var et Indbegreb af alle Følelser og Stemninger, ingen Tanke var ham for høi, ingen for fortvivlet, han kunde bruse som en Efteraarsstorm, han kunde hvidske uhørligt. Ikke et Ord af mig blev uden Virkning, og dog kan jeg ikke sige, at mit Ord ikke forfeilede sin Virkning; thi hvilken det vilde gjøre, var mig umuligt at vide. Med en ubeskrivelig, men hemmelighedsfuld, salig, unævnelig Angst lyttede jeg til denne Musik, jeg selv fremkaldte, og dog ikke fremkaldte, altid var der Harmoni, altid rev han mig hen.“

Forfærdeligt er det for hende, forfærdeligere vil det blive for ham, det kan jeg slutte deraf, at jeg selv neppe kan be-

herske den Angst, der griber mig, hver Gang jeg tænker paa den Sag. Ogsaa jeg er reven med ind i det Taage-Rige, i den Drømme-Verden, hvor man hvert Øieblik bliver ræd for sin egen Skygge. Forgjeves søger jeg ofte at losrive mig derfra, jeg følger med som en truende Skikkelse, som en Anklager, der er stum. Hvor besynderligt! Han har udbredt den dybeste Hemmelighed over Alt, og dog er der en endnu dybere Hemmelighed, og det er den, at jeg er Medvider, og jeg selv er jo paa en ulovlig Maade bleven Medvider. At glemme det Hele vil ikke lykkes. Jeg har stundom tænkt paa at tale til ham derom. Dog hvad hjalp det, han vilde enten fragaae Alt, paastaae, at Dagbogen var et digterisk Forsøg, eller han vil paalægge mig Taushed, Noget jeg ikke kan negte ham i Betragtning af Maaden, paa hvilken jeg er bleven Medvider. Der er dog Intet, hvorover der hviler saa megen Forførelse og saa megen Forbandelse, som over en Hemmelighed.

Af Cordelia har jeg modtaget en Samling af Epistler. Om det er dem alle, veed jeg ikke, dog forekom det mig, at hun engang lod sig forlyde med, at hun selv havde confiskeret nogle. Jeg har taget en Copi af dem og vil nu i min Reenskrift flette disse ind. Vel mangle de Datum, men selv om de havde havt det, vilde det ikke have hjulpet mig stort, da Dagbogen i sin videre Fremrykken bliver sparsommere og sparsommere, ja tilsidst paa en enkelt Undtagelse nær, opgiver ethvert Datum, som om Historien i sin Fremgang blev saa qualitativ-betydningsfuld i den Grad, skjøndt historisk Virkelighed, nærmede sig til at være Idee, at af den Grund Tidsbestemmelser bleve ligegyldige. Hvad der derimod har hjulpet mig, er, at der paa forskjellige Steder i Dagbogen findes et Par Ord, hvis Betydning jeg i Begyndelsen ikke fattede. Ved at sammenholde dem med Brevene har jeg imidlertid indseet, at de ere Motiverne til disse. Det vil derfor være mig en let Sag at indflette dem paa rette Sted, idet jeg bestandig indfører Brevet paa det Sted, hvor Motivet til samme findes henkastet. Hvis jeg ikke havde fundet disse ledende Vink, da havde jeg gjort mig skyldig i en Misforstaaelse; thi det var vel ikke faldet mig ind,

hvad der nu af Dagbogen fremgaaer Sandsynlighed for, at til enkelte Tider Brevene ere fulgte saa hyppigt paa hinanden, at hun synes at have modtaget flere paa een Dag. Skulde jeg have fulgt min egen Tanke, da havde jeg vel fordeelt dem mere ligeligt og ikke ahnet, hvilken Virkning han har opnaaet ved den lidenskabelige Energi, med hvilken han har brugt dette som ethvert Middel, for at holde Cordelia paa Lidenskabens Toppunkt.

Foruden den fuldstændige Oplysning om hans Forhold til Cordelia, indeholdt Dagbogen indslynget derimellem en og anden lille Skildring. Overalt hvor en saadan fandtes stod der i Margenen et NB. Disse Skildringer staae aldeles ikke i noget Forhold til Cordelias Historie, men have givet mig en levende Forestilling om Betydningen af et Udtryk, han ofte brugte, om jeg end tilsorn forstod det paa en anden Maade: man bør altid have en aparte lille Snøre ude. Var et tidligere Bind af denne Dagbog faldet i mine Hænder, saa vilde jeg formodentlig have truffet paa flere af disse, hvilke han selv etsteds i Margenen kalder: actiones in distans; thi han yttrer selv, at Cordelia beskæftigede ham for meget til ret at have Tid til at see sig om.

Kort efter at han havde forladt Cordelia, modtog han fra hende et Par Breve, som han sendte uaabnede tilbage. Blandt de Breve, Cordelia overlod mig, vare ogsaa disse. Hun havde selv brudt Seglet, og jeg tør vel ogsaa tillade mig at tage en Afskrift af dem. Deres Indhold har hun aldrig omtalt til mig, derimod pleiede hun, naar hun nævnte hendes Forhold til Johannes, at fremsige et lille Vers, saavidt jeg veed af Goethe, der alt i Forhold til hendes Stemnings Forskjellighed og den derved betingede forskjellige Diction syntes at betyde noget Forskjelligt:

Gehe,
Verschmähe
Die Treue,
Die Reue
Kommt nach.

Brevene lyde saaledes:

Johannes!

Ikke kalder jeg Dig: min, det indseer jeg vel, at Du aldrig har været, og jeg er haardt nok straffet for, at denne Tanke engang forlystede min Sjæl; og dog kalder jeg Dig: min; min Forfører, min Bedrager, min Fiende, min Morder, min Ulykkes Ophav, min Glædes Grav, min Usaligheds Afgrund. Jeg kalder Dig: min, og kalder mig: Din, og som det engang smigrede Dit Øre, der stolt bøiede sig til min Tilbedelse, saa skal det nu lyde som en Forbandelse over Dig, en Forbandelse i al Evighed. Glæd Dig ikke til, at det skulde være min Hensigt at forfølge Dig, eller at væbne mig med en Dolk, for at ægge Din Spot! flye hvorhen Du vil, jeg er dog Din, drag til Verdens yderste Grændse, jeg er dog Din, elsk hundrede Andre, jeg er dog Din, ja i Dødens Time er jeg Din. Selv det Sprog, jeg fører mod Dig, maa bevise Dig, at jeg er Din. Du har formaaet Dig til at bedrage et Menneske saaledes, at Du er bleven Alt for mig, saa jeg vilde sætte al min Glæde i at være Din Slavinde, Din er jeg, Din, Din, Din Forbandelse.

Din Cordelia.

— — —

Johannes!

Der var en riig Mand, han havde stort Qvæg og smaat Qvæg i Mængde, der var en fattig lille Pige, hun eiede kun et eneste Lam, det aad af hendes Haand og drak af hendes Bæger. Du var den rige Mand, riig paa al Jordens Herlighed, jeg var den fattige, der kun eiede min Kjærlighed. Du tog den, Du glædede Dig ved den; da vinkede Lysten Dig, og Du offrede det Lidet, jeg eiede, af Dit Eget kunde Du Intet offre. Der var en riig Mand, han eiede stort Qvæg og smaat Qvæg i Mængde, der var en fattig lille Pige hun eiede kun sin Kjærlighed.

Din Cordelia.

— — —

Johannes!

Er der da slet intet Haab? Skulde Din Kjærlighed aldrig vaagne igjen; thi at Du har elsket mig, det veed jeg, om jeg end ikke veed, hvad det er, der forvisser mig herom. Jeg vil vente, om Tiden end bliver mig lang, jeg vil vente, vente til Du er træt af at elske Andre, da skal Din Kjærlighed til mig atter staae op af sin Grav, da vil jeg elske Dig som altid, takke Dig som altid, som fordum o Johannes som fordum! Johannes! er Din hjerteløse Kulde imod mig er det Dit sande Væsen, var Din Kjærlighed, Dit rige Hjerte Løgn og Usandhed, er Du da nu atter Dig selv! Hav Taalmodighed med min Kjærlighed, tilgiv, at jeg vedbliver at elske Dig, jeg veed det, min Kjærlighed er en Pyrde for Dig; men der vil dog komme den Tid, da Du vender tilbage til Din Cordelia. Din Cordelia! Hør dette bedende Ord! Din Cordelia, Din Cordelia.

Din Cordelia.

— — —

Har Cordelia end ikke været i Besiddelse af det hos hendes Johannes beundrede Omfang, man seer dog tydeligt, at hun ikke har været uden Modulation. Hendes Stemning udpræger sig tydeligt i hvert af Brevene, om hun end har manglet Klarhed til en vis Grad i Fremstilling. Dette er især Tilfældet med det andet Brev, hvor man mere aner end egentlig forstaaer hendes Mening, men denne Ufuldkommenhed gjør det for mig saa rørende.

d. 4. April.

Forsigtighed min skjønne Ubekjendte! Forsigtighed; at træde ud af en Karreet er ikke saa let en Sag, stundom et afgjørende Skridt. Jeg kunde laane Dem en Novelle af Tieck, hvoraf De vilde see, at en Dame ved at stige ned af en Hest i den Grad indviklede sig i en Forvikling, at dette Skridt blev definitivt for hele hendes Liv. Trinnene paa Karreeterne ere i Almindelighed ogsaa saa forkeert indrettede, at man næsten nødsages til at opgive al Gratie og vove et fortvivlet Spring i Armene paa Kudsk og Tjener. Ja hvad Kudsk og Tjener har det godt; jeg troer virkelig jeg vil søge en Ansættelse som Tjener i et Huus, hvor der er unge Piger; en Tjener bliver let Medvider i saadan en lille Frøkens Hemmeligheder. — Men spring dog for Guds Skyld ikke, jeg beder Dem; det er jo mørkt; jeg skal ikke forstyrre Dem, jeg stiller mig blot ind under denne Gadelygte, saa er det Dem umuligt at see mig, og man er dog bestandig blot undselig i samme Grad, som man bliver seet, men man bliver bestandig blot seet i samme Grad, som man seer — altsaa af Omsorg for Tjeneren, der maaskee ikke vil være istand til at modstaae et saadant Spring, af Omsorg for Silkekjolen, item af Omsorg for Kniplingsfryndserne, af Omsorg for mig lad denne nydelige lille Fod, hvis Smalhed jeg allerede har beundret, lad den forsøge sig i Verden, vov at forlade Dem paa den, den vil vel finde Fodfæste, og gyser det et Dieblik i Dem, fordi det er som om den forgjeves søgte det, hvorpaa den kan hvile sig, ja gyser De endnu, efterat den har fundet det, saa træk hurtig den anden Fod til, hvo vilde vel være saa grusom at lade Dem svæve i denne Stilling, hvo saa ukjøn, saa langsom i at følge det Skjønnes Aabenbarelse.

Eller frygter De endnu nogen Uvedkommende, Tjeneren dog vel ikke, mig ei heller, thi jeg har jo allerede seet den lille Fod, og, da jeg er Naturforsker, har jeg af Cuvier lært deraf med Sikkerhed at gjøre Slutninger. Altsaa rask til! Hvor denne Angst forhøier Deres Skjønhed. Dog Angst er ikke skjøn i og for sig, den er det kun, naar man i samme Øieblik seer den Energi, der overvinder den. Saaledes. Hvor fast staaer nu ikke denne lille Fod. Jeg har lagt Mærke til, at Piger, der have smaa Fødder, i Almindelighed staae fastere end de mere pedestriske storfødede. — Hvo kunde nu tænke det? Det strider mod al Erfaring; man løber ikke nær saa let Fare for at Kjolen bliver hængende, naar man stiger ud, som naar man springer ud. Men saa er det jo altid betænkeligt for unge Piger at kjøre i Karreet, de komme tilsidst til at blive i den. Kniplingerne og Strimlerne ere forlorne, og dermed er den Sag forbi. Der er intet Menneske, der har seet Noget; der viser sig rigtignok en mørk Figur, indsvøbt indtil Øinene i en Kappe; man kan ikke see, hvorfra han kommer, den Lygte skinner Een lige i Øiet; han passerer Dem forbi i det Moment, da De vil træde ind ad Gadedøren. Netop i Afgjørelsens Secund styrter et Sideblik sig over sin Gjenstand. De rødmer, Barmen bliver for fuld til at kunne udgyde sig i et Aandedrag; der er en Forbittrelse i Deres Blik, en stolt Foragt; der er en Bøn, en Taare i Deres Øie; begge Dele ere lige skjønne, jeg tager med lige Ret mod begge; thi jeg kan ligesaa godt være det Ene som det Andet. Men jeg er dog ondskabsfuld — hvad Nummer har vel Huset? hvad seer jeg, en offentlig Udstilling af Galanteri-Varer; min ubekjendte Skjønne, det er maaskee oprørende af mig, men jeg følger den lyse Vei ..... Hun har glemt det Forbigangne, ak ja naar man er 17 Aar gammel, naar man i denne lykkelige Alder er ude at gjøre Indkjøb, naar man til hver enkelt større eller mindre Gjenstand, man tager i Haanden, knytter en unævnelig Glæde, da glemmer man let. Hun har endnu ikke seet mig; jeg staaer ved den anden Side af Disken, langt borte for mig selv. Der hænger et Speil paa den modsatte Væg, hun tænker ikke der-

paa, men Speilet tænker derpaa. Hvor tro har det ikke opfattet hendes Billede, som en ydmyg Slave, der viser sin Hengivenhed ved Troskab, en Slave, for hvem hun vel har Betydning, men som ingen Betydning har for hende, som vel tør fatte hende, men ikke omfatte hende. Det ulykkelige Speil, som vel kan gribe hendes Billede, men ikke hende, det ulykkelige Speil, der ikke kan gjemme hendes Billede i sin Lendom, skjule det for hele Verden, som tvertimod kun kan forraade det til Andre som nu til mig. Hvilken Qval, hvis et Menneske var saaledes dannet. Og er der dog ikke mange Mennesker, der ere saaledes, der Intet eie uden i det Øieblik, da de vise Andre det, der blot gribe Overfladen ikke Væsenet, tabe Alt, naar dette vil vise sig, saaledes som dette Speil vilde tabe hendes Billede, hvis hun ved et eneste Aandedrag vilde forraade sit Hjerte for det. Og dersom et Menneske ikke var istand til at eie et Erindringens Billede selv i Nærværelsens Øieblik, saa maatte han jo altid ønske at være i Afstand fra Skjønheden, ikke saa nær, at det jordiske Øie kan see, hvor skjønt det er, han holder omsluttet, og som det udvortes Øie har tabt, som han vel kan vinde igjen for det udvortes Syn ved at fjerne det fra sig, men som han ogsaa da kan have for Sjælens Øie, naar han ikke kan see Gjenstanden, fordi den er ham for nær, naar Læbe er lukket mod Læbe ..... Hvor er hun dog skjøn! Stakkels Speil det maa være en Qval, godt, at Du ikke kjender Jalousi. Hendes Hoved er fuldkommen ovalt, hun bøier det lidt forover, derved høines Panden, der hæver sig reen og stolt uden al Aftegning af Forstands-Organer. Hendes mørke Haar slutter sig omt og blødt om Panden. Hendes Ansigt er som en Frugt, enhver Overgang fyldig rundet; hendes Hud er gjennemsigtig, som Fløiel at berøre, det kan jeg føle med mit Øie. Hendes Øie — ja det har jeg endnu ikke seet, det er skjult af et Laag, væbnet med Silkefryndser, der bøie sig som Hager, farlige for den, der vil møde hendes Blik. Hendes Hoved er et Madonna-Hoved, Reenhed og Uskyld dets Præg; hun bøier sig ligesom Madonna ned, men hun er

ikke fortabt i Beskuelsen af det Ene; det giver en Afverling i Udtrykket i hendes Ansigt. Det, hun betragter, er det Mangfoldige, det Mangfoldige, over hvilket den jordiske Pragt og Herlighed kaster en Afglands. Hun trækker sin Handske af for at vise Speilet og mig en høire Haand hvid og vel formet som en Antik, uden nogen Prydelse end ikke en flad Guldring paa den fjerde Finger — bravo! — Hun slaaer Øiet op, hvor forandret Alt og dog det Samme, Panden lidt mindre høi, Ansigtet lidt mindre regelmæssigt ovalt men mere levende. Hun taler med Boutique-Svenden, hun er munter, glad, snaksom. Hun har allerede udvalgt en, to, tre Ting, hun tager en fjerde, hun holder den i sin Haand, hendes Øie bøier sig atter ned, hun spørger, hvad den koster, hun lægger den til Side under Handsken, det maa vist være en Hemmelighed, bestemt til — en Kjæreste — men hun er jo ikke forlovet — ak der er Mange, der ikke ere forlovede, og dog have en Kjæreste, Mange, der ere forlovede, og dog ikke have en Kjæreste..... Skulde jeg opgive hende? Skulde jeg lade hende uforstyrret i hendes Glæde?.. hun vil betale, men hun har tabt sin Pung,.. hun nævner formodentlig sin Adresse, det vil jeg ikke høre, jeg vil ikke berøve mig Overraskelsen; jeg træffer vel nok sammen med hende i Livet igjen, jeg skal vel kjende hende, og hun maaskee ogsaa mig, mit Sideblik glemmer man ikke saa let. Naar jeg da er bleven overrasket af at træffe hende i Omgivelser, jeg ikke ventede, da kommer Touren til hende. Kjender hun mig ikke, overbeviser hendes Blik mig ikke strax derom, saa kan jeg vel faae Leilighed til at see paa hende fra Siden, jeg lover hun skal erindre Situationen. Ingen Utaalmodighed, ingen Gridskhed, Alt vil nydes i langsomme Drag; hun er udseet, hun skal vel blive indhentet. —

d. 5.

Det kan jeg lide: alene om Aftenen paa Østergade. Ja jeg seer nok Tjeneren, der gaaer bag efter, troe ikke, at jeg tænker saa ilde om Dem, at De vilde gaae ganske alene, troe ikke, at jeg er saa uerfaren, at jeg i mit Overblik over Situationen ikke strax har observeret denne alvorlige Skikkelse. Men hvorfor dog saa hurtigt? Man er dog lidt angst, man føler en vis Hjertebanken, der har sin Grund ikke i utaalmodig Længsel efter at komme hjem, men i utaalmodig Frygt, der gjennemstrømmer hele Legemet med sin søde Uro, og deraf Føddernes hurtige Takt. — Men det er dog prægtigt, ubetaleligt saaledes at gaae alene — med Tjeneren bag efter.... Man er 16 Aar gammel, man har Læsning, det vil sige Roman-Læsning, man har ved tilfældigt at gaae igjennem Brødrenes Værelse opsnappet et Ord af en Samtale mellem dem og deres Bekjendte, et Ord om Østergade. Senere har man flere Gange vimset igjennem for at faae, om muligt lidt nærmere Oplysning. Forgjeves. Man bør dog som det sommer sig for en stor og voxen Pige vide lidt Besked om Verden. Naar det blot lod sig gjøre uden videre at gaae ud med Tjeneren bag efter. Jo jeg takker, Fader og Moder vilde nok sætte et artigt Ansigt op, og hvilken Grund skulde man ogsaa angive. Naar man skal i Selskab, saa er der ikke Leilighed dertil, det er lidt for tidligt, thi jeg hørte August sagde Kl. 9. 10; naar man skal hjem, er det for sildigt, og som oftest skal man da have en Cavaleer at trækkes med. Torsdag-Aften, naar vi tage fra Theatret, var i Grunden en ypperlig Leilighed, men saa skal man altid kjøre i Karret og have Frue Thomsen og hendes elskværdige Cousiner pakket ind med; kjørte man endda alene, saa kunde man lade Vinduet gaae ned og see sig lidt om. Dog unverhofft kommt oft. Idag sagde Moder til mig: Du bliver vist ikke færdig med det, Du syer til Din Faders Geburtsdag, for at være ganske uforstyrret, kan Du gaae hen til Tante Jette og blive der til Thee-Tid, saa skal Jens hente Dig. Det var egentlig slet ikke et saa behageligt Budskab, for hos Tante Jette er der yderst kjed-

sommeligt; men saa skal jeg gaae alene hjem Kl. 9 med Tjeneren. Naar Jens nu kommer, saa maa han vente til et Qvarteer til ti, og saa afsted. Blot jeg maatte møde min Hr. Broder eller Hr. August — det var dog maaskee ikke ønskeligt, saa skulde jeg formodentlig følges hjem — Tak, maae vi helst være frie, Friheden — men dersom jeg kunde faae Øie paa dem, saa de ikke saae mig..... Nu min lille Frøken, hvad seer De saa, og hvad troer De jeg seer? For det Første den lille Mütze, De har paa, den klæder fortræffeligt, og harmonerer ganske med hele Deres Optrædens Hastværk. Det er ingen Hat, det er heller ingen Hue, snarere en Art Kyse. Men den kan De jo umuligt have havt paa imorges da De gik ud. Skulde Tjeneren have bragt den, eller skulde De have laant den af Tante Jette - De er maaskee incognito. — Sløret bør man heller ikke lade falde heelt ned, naar man skal anstille Jagttagelser. Eller er det maaskee ikke et Slør, men blot en bred Blonde? I Mørke er det umuligt at afgjøre. Hvad det end er, den skjuler Overdelen af Ansigtet. Hagen er ret smuk, lidt for spids; Munden lille, aabner sig; det kommer af, at De gaaer for stærkt. Tænderne — hvide som Snee. Saaledes skal det være. Tænderne ere af yderste Vigtighed, de ere en Livvagt, der skjule sig bag Læbernes forføreriske Blødhed. Kinden blusser af Sundhed. — Naar man bøier Hovedet lidt til Siden, var det vel muligt at trænge op under dette Slør eller denne Blonde. Tag Dem iagt, et saadant Blik fra neden er farligere end et gerade aus. Det er som i Fægtning; og hvilket Vaaben er dog saa skarpt, saa gjennemtrængende, i sin Bevægelse saa glimtende og derved saa skuffende som et Øie? Man marquerer høi Qvart, som Fægteren siger, og falder ud i Second; jo hurtigere Udfaldet kan følge oven paa Marqueringen, desto bedre. Det er et ubeskriveligt Øieblik Marqueringens Nu. Modstanderen føler ligesom Hugget, han er rammet, ja det er sandt, men paa et ganske andet Sted end han troede..... Ufortrøden fremad gaaer hun, uden Frygt og uden Lyde. Tag Dem dog iagt; der kommer et Menneske hist, slaa Sløret ned, lad ikke hans

profane Blik besmitte Dem; De har ingen Forestilling derom, det vilde maaskee blive Dem umuligt i lang Tid at glemme den modbydelige Angst, med hvilken det berørte Dem — De bemærker det ikke, men jeg derimod, at han har overskuet Situationen. Tjeneren er udseet til den nærmeste Gjenstand. — Ja, der seer De nu Følgen af at gaae alene med Tjeneren. Tjeneren er falden. I Grunden er det latterligt, men hvad vil De nu gjøre. At vende tilbage og være behjælpelig med at faae ham paa Benene, lader sig ikke gjøre, at gaae med en tolet Tjener er ubehageligt, at gaae alene er betænkeligt. Tag Dem iagt, Uhyret nærmer sig..... De svarer mig ikke, see blot paa mig, lader mit Udvortes Dem befrygte Noget. Jeg gjør slet intet Indtryk paa Dem, jeg seer ud til at være et godmodigt Menneske fra en ganske anden Verden. Der er Intet i min Tale, der forstyrrer Dem, Intet, der minder Dem om Situationen, ingen Bevægelse, der i fjerneste Maade træder Dem for nær. De er endnu lidt angst, De har endnu ikke glemt hiin unheimliche Skikkelses Tilløb mod Dem. De fatter en vis Godhed for mig, min Forlegenhed, der forbyder mig at see paa Dem, giver Dem Overmagten. Det glæder Dem og gjør Dem tryg, De kunde næsten fristes til at have mig lidt til Bedste. Jeg vedder paa, i dette Øieblik havde De Courage til at tage mig under Armen, hvis det faldt Dem selv ind..... Altsaa i Stormgaden boer De. De neier koldt og flygtigt for mig. Har jeg fortjent det, jeg der hjalp Dem ud af den hele Ubehageligheb? Det fortryder Dem, De vender tilbage, takker mig for min Artighed, rækker mig Deres Haand — hvorfor blegner De? Er min Stemme ikke uforandret, min Holdning den samme, mit Øie ligesaa stille og roligt? Dette Haandtryk? Kan da et Haandtryk have Noget at betyde? Ja meget, saare meget, min lille Frøken, inden 14 Dage skal jeg forklare Dem Alt, indtil da forbliver De i Modsigelsen: jeg er et godmodigt Menneske, der som en Ridder kommer en ung Pige til Hjælp, og jeg kan tillige trykke Deres Haand paa en intet mindre end godmodig Maade. —

d. 7. April.

„Altsaa paa Mandag Kl. 1 paa Udstillingen". Meget vel, jeg skal have den Ære at indfinde mig Kl. tre Qvarteer til 1. Et lille Stevnemøde. I Løverdags tog jeg endelig den Sag over tvert og besluttede at aflægge min forreiste Ven Adolph Bruun en Visit. Til den Ende begiver jeg mig omtrent Kl. 7 Eftermiddag hen paa Vestergade, hvor man havde sagt mig, han skulde bo. Han var imidlertid ikke til at finde, end ikke i tredie Etage, hvor jeg ganske forpustet var naaet op. Idet jeg vil gaae ned ad Trappen, bliver mit Øre berørt af en melodisk, qvindelig Stemme, der halv høit siger: „altsaa paa Mandag Kl. 1 paa Udstillingen, paa den Tid er de Andre ude, men Du veed, jeg tør aldrig see Dig derhjemme". Indbydelsen gjaldt ikke mig, men et ungt Menneske, der en, to, tre var ude af Døren saa hurtigt, at end ikke mit Øie end mindre mine Been kunde naae ham. Hvorfor har man dog ikke Gas paa Trapperne, saa havde jeg dog maaskee faaet at see, om det var Umagen værd at være saa punktlig. Dog havde der været Gas, havde jeg maaskee Intet faaet at høre. Det Bestaaende er dog det Fornuftige, jeg er og bliver Optimist..... Hvem er det nu? Paa Udstillingen vrimler det jo af Piger, for at bruge Donna Annas Ord. Kl. er præcise tre Qvarteer til Et. Min skjønne Ubekjendte! gid Deres Tilkommende i alle Maader maa være ligesaa punktlig som jeg, eller ønsker De maaskee snarere, at han aldrig maa komme et Qvarteer for tidlig, som De vil, jeg er i alle Maader til Tjeneste..... „Fortryllende Troldqvinde, Fee eller Hex lad Din Taage forsvinde", aabenbar Dig, Du er formodentlig allerede tilstede, men usynlig for mig, forraad Dig, thi ellers tør jeg vel ikke vente en Aabenbarelse. Skulde der maaskee være Flere her oppe i samme Ærende som hun? vel muligt. Hvo kjender Menneskets Veie selv naar han gaaer paa Udstillingen. — — Der kommer jo en ung Pige i det forreste Værelse, ilende, hurtigere end den onde Samvittighed efter Synderen. Hun glemmer at aflevere sin Billet, den røde Mand standser hende. Ih Gud bevares! hvad hun har for et Hastværk! Det maa

være hende. Hvortil slig utidig Hæftighed, Kl. er endnu ikke eet, husk dog paa, at De skal møde den Elskede; er det ved en saadan Leilighed ganske ligegyldigt, hvorledes man seer ud, eller er det i den Forstand det hedder, at man skal sætte det bedste Been frem. Naar saadant et ungt, uskyldigt Blod skal til et Møde, saa griber hun Sagen an som en Rasende. Hun er ganske besippet. Jeg derimod sidder her i al Mageligheb paa min Stoel og betragter et deiligt Prospekt af en landlig Egn.... Det er et Fandens Pigebarn, hun stormer gjennem alle Værelser. De maa dog see at skjule deres Begjærlighed lidt, husk paa, hvad der bliver sagt til Jfr. Lisbeth: sømmer det sig for en ung Pige at være saa begjærlig efter at komme sammen. Nu det forstaaer sig, Deres Sammenkomst er en af de uskyldige. ——— Et Stevnemøde ansees i Almindelighed af de Elskende for at være det skjønneste Øieblik. Jeg selv erindrer endnu saa tydeligt, som var det igaar, den første Gang jeg ilede til det aftalte Sted, med et Hjerte ligesaa riigt som ukjendt med Glæden, der ventede mig, den første Gang jeg slog tre Slag med Haanden, den første Gang et Vindue blev aabnet, den første Gang en lille Hængelaage oplodes ved usynlig Haand af en Pige, der skjulte sig derved at hun lukkede den op, den første Gang jeg skjulte en Pige under min Kappe i den lyse Sommernat. Dog blander der sig megen Illusion i denne Dom. Den rolige Trediemand finder ikke altid, at de Elskende ere skjønnest i dette Moment. Jeg har været Vidne til Stevnemøder, hvor, uagtet Pigen var yndig og Manden skjøn, Total-Indtrykket næsten var modbydeligt, og Mødet selv langtfra at være skjønt, uagtet det vistnok er forekommet de Elskende saa. Naar man bliver mere erfaren, vinder man paa en Maade; thi vel taber man den utaalmodige Længsels søde Uro, men man vinder Holdning til at gjøre Øieblikket virkeligt skjønt. Jeg kan ærgre mig, naar jeg seer et Mandfolk ved en saadan Leilighed saa forvirret, at han af bar Kjærlighed faaer et delirium tremens. Hvad forstaaer dog Bønder sig paa Agurkesalat. Istedenfor at have Besindighed nok til at nyde hendes Uro, at lade den opflamme

hendes Skjønhed og gjennemgløde den, tilveiebringer han kun en uskjøn Confusion, og dog vender han glad hjem, bilder sig ind, at det var noget Herligt ———— Men hvor Satan bliver Mennesket af, Klokken gaaer allerede til To. Ja det er et fortræffeligt Folkefærd disse Kjærester. Saadan en Slyngel lader en ung Pige vente paa sig. Nei da er jeg et ganske anderledes paalideligt Menneske! Det bliver vel bedst at tiltale hende, naar hun nu for femte Gang passerer mig forbi. „Tilgiv min Dristighed, skjønne Frøken, De søger vist Deres Familie heroppe, De er flere Gange gaaet mig hurtigt forbi, og idet mit Øie fulgte Dem, har jeg bemærket, at De stedse er standset i det næstsidste Værelse, maaskee er De uvidende om, at der er endnu et Værelse indenfor, muligen traf De der dem, De søger". Hun neier for mig; det klæder hende godt. Leiligheden er gunstig, det glæder mig, at Mennesket ikke kommer, man fisker altid bedst i rørte Vande; naar en ung Pige er i Sindsbevægelse, kan man med Held vove meget, som ellers vil mislykkes. Jeg har bukket for hende saa høfligt og fremmed som muligt, jeg sidder atter paa min Stol, seer paa mit Landskab og holder Øie med hende. Strax at følge var for meget vovet, det kunde synes jeg var paatrængende, og saa er hun strax paa sin Post. Nu er hun i den Formening, at jeg tiltalte hende af Deeltagelse, og jeg er vel anskreven — Der er ikke en Sjæl i det inderste Værelse, det veed jeg godt. Ensomhed vil virke gavnligt paa hende; saa længe hun seer mange Mennesker omkring sig, er hun urolig, naar hun er ene, bliver hun vel stille. Ganske rigtigt hun bliver derinde. Om lidt kommer jeg en passant til; jeg har Ret til en Replik endnu, hun skylder mig jo saa godtsom en Hilsen. — Hun har sat sig ned. Stakkels Pige, hun seer saa veemodig ud; hun har grædt, troer jeg, eller idetmindste havt Taarer i Øiet. Det er oprørende — at volde en saadan Pige Taarer. Men vær rolig, Du skal blive hævnet, jeg skal hævne Dig, han skal faae at vide, hvad det er at vente. — Hvor er hun skjøn, nu da de forskjellige Kastevinde have lagt sig, og hun hviler i een Stemning. Hendes Væsen er Veemod

og Smertens Harmoni. Hun er virkelig indtagende. Hun sidder der i Reisetøiet, og dog var det jo ikke hende, der skulde reise, hun tog det paa for at vandre ud efter Glæden, nu er det en Betegnelse af hendes Smerte; thi hun er som den, Glæden reiser fra. Hun seer ud, som tog hun for stedse Afskeed med den Elskede. Lad ham fare! — Situationen er gunstig, Øieblikket vinker. Nu gjelder det at udtrykke mig saaledes, at det seer ud, som var jeg i den Formening, at hun søgte sin Familie eller et Selskab heroppe, og dog tillige saa varmt, at hvert Ord er betegnende for hendes Følelser, saa faaer jeg Leilighed til at snige mig ind i hendes Tanker ——— Saa gid Fanden havde den Slyngel, kommer der ikke et Menneske anstigende, der uden al Tvivl er ham. Nei see mig til den Klodrian, nu da jeg lige har faaet Situationen, som jeg ønskede den. Ja ja, Lidt bringer man vel ud deraf. Jeg maa tangere deres Forhold, saae mig anbragt med i Situationen. Naar hun faaer mig at see, kommer hun uvilkaarligt til at smile over mig, som troede, at hun søgte hendes Familie heroppe, medens hun søgte noget ganske Andet. Dette Smiil gjør mig til hendes Medvider, det er altid Noget. — Tusind Tak mit Barn, dette Smiil er mig meget mere værd end Du troer, det er Begyndelsen, og Begyndelsen er altid det Sværeste. Nu er vi Bekjendte, vort Bekjendtskab er grundet paa en pikant Situation, mig er det indtil videre nok. Mere end een Time til bliver De vel neppe heroppe, om to Timer veed jeg hvem De er, hvorfor troer De ellers, at Politiet holder Mandtalslister.

d. 9.

Er jeg bleven blind? Har Sjælens indre Øie tabt sin Kraft? Jeg har seet hende, men det er som havde jeg seet en himmelsk Aabenbarelse, saa aldeles er hendes Billede atter forsvundet for mig. Forgjæves opbyder jeg al min Sjæls Kraft for at fremtrylle dette Billede. Faaer jeg hende nogensinde at

see igjen, da vil jeg øieblikkeligt, om hun stod mellem Hundrede, kunne gjenkjende hende. Nu er hun flygtet bort, og min Sjæls Øie søger forgjeves at indhente hende med sin Længsel. — Jeg gik paa lange Linie, skjødeslos tilsyneladende og uden at agte paa min Omgivelse, skjøndt mit speidende Blik Intet lod ubemærket, da faldt mit Øie paa hende. Det fæstede sig urokkeligt paa hende, det lystrede ikke mere sin Herres Villie; det var mig umuligt at foretage nogen Bevægelse dermed, og ved denne at overskue den Gjenstand, jeg vilde see, jeg saae ikke, jeg stirrede. Som en Fægter, der bliver liggende i Udfaldet, saaledes blev mit Øie uforandret, forstenet i den engang antagne Retning. Det var mig umuligt at slaae det ned, umuligt at trække det ind i mig selv, umuligt at see, fordi jeg saae altfor meget. Det Eneste, jeg har beholdt tilbage, er, at hun havde en grøn Kaabe paa, det er det Hele, det kan man kalde at fange Skyen istedenfor Juno; hun er jo sluppen fra mig som Joseph fra Potiphars Hustrue og har blot ladet sin Kappe tilbage. Hun fulgtes med en gammelagtig Dame, der saae ud til at være hendes Moder. Hende kan jeg beskrive fra Top til Taa, og det uagtet jeg egentlig ikke saae paa hende, men i det Høieste en passant tog hende med. Saaledes gaaer det. Pigen gjorde Indtryk paa mig, hende har jeg glemt, den Anden har ikke gjort Indtryk paa mig, hende kan jeg huske.

d. 11.

Endnu holdes min Sjæl bestandig hildet i den samme Modsigelse. Jeg veed, jeg har seet hende, men jeg veed ogsaa, at jeg har glemt det igjen, dog saaledes, at den Rest af Erindring, der blev tilbage, ikke vedergvæger. Med en Uro og en Hæftighed, som stod min Velfærd paa Spil, fordrer min Sjæl dette Billede, og dog viser det sig ikke, jeg kunde rive mit Øie ud for at straffe det for sin Glemsomhed. Naar jeg da har raset i Utaalmodighed, naar der bliver Stilhed i mig, da er det ligesom Ahnelse og Erindring vævede et Billede, som

dog ikke kan vinde Skikkelse for mig, fordi jeg ikke kan faae det til at staae stille i Sammenhæng, det er som et Mønster i en fiin Væv, Mønsteret er lysere end Grunden, alene kan det ikke sees, dertil er det for lyst. — Det er en besynderlig Tilstand at være i, og dog har den sin Behagelighed saavel i sig selv som ogsaa fordi den forvisser mig om, at jeg endnu er ung. Det kan ogsaa en anden Betragtning lære mig, den nemlig, at jeg bestandig søger mit Bytte blandt de unge Piger, ikke blandt de unge Koner. En Kone har mindre Natur, mere Coquetteri, Forholdet til hende er ikke skjønt, ikke interessant, det er pikant, og det Pikante er altid det Sidste. — Jeg havde ikke ventet, at jeg skulde være istand til igjen at smage denne Forliebelsens Førstegrøde. Jeg er dukket under i Forelskelse, jeg har faaet hvad Svømmerne kalde en Gammel, intet Under, at jeg er lidt fortumlet. Desto bedre, desto Mere lover jeg mig af dette Forhold.

d. 14.

Neppe kjender jeg mig selv. Mit Sind bruser som et oprørt Hav for Lidenskabens Storme. Dersom en Anden kunde see min Sjæl i denne Tilstand, vilde det synes ham, at den som en Jolle borede sig med Spidsen ned i Havet, som om den i sin rædsomme Fart maatte styre ned i Afgrundens Dyb. Han seer ikke, at oppe i Masten sidder der en Matros paa Udkig. Brus op I vilde Kræfter, rører Eder Lidenskabens Magter, om Eders Bølgeslag end kaster Skummet mod Skyerne, I formaae dog ikke at optaarne Eder over mit Hoved; jeg sidder rolig som Klintekongen.

Jeg kan næsten ikke finde Fodfæste, som en Vandfugl søger jeg forgjeves at nedlade mig i mit Sinds oprørte Hav. Og dog er et saadant Oprør mit Element, jeg bygger derpaa, ligesom Alcedo ispida bygger Rede paa Havet.

De kalkunske Haner bruse op, naar de see Rødt, saaledes gaaer det mig, naar jeg seer Grønt, hver Gang jeg seer en grøn Kaabe; og da mit Øie ofte bedrager mig, saa strande stundom alle mine Forventninger paa en Porteur fra Fredriks-Hospital.

d. 20.

Man maa begrændse sig, det er en Hovedbetingelse for al Nydelse. Det synes ikke, at jeg saa snart skal faae nogen Oplysning om den Pige, der udfylder min Sjæl og al min Tanke saaledes, at Savnet næres. Jeg vil nu forholde mig ganske rolig; thi ogsaa denne Tilstand, den dunkle og ubestemte men dog stærke Rørelse har sin Sødme. Jeg har altid holdt af i en maaneklar Nat at ligge i en Baad ude paa en eller anden af vore deilige Indsøer. Jeg trækker da Seilene ind, Aarerne op, tager Roret af, lægger mig saa lang jeg er og skuer op i Himlens Hvælving. Naar Bølgerne vugge Baaden ved deres Bryst, naar Skyerne drive stærkt for Vinden, saa Maanen et Øieblik forsvinder og atter viser sig, saa finder jeg Ro i denne Uro; Bølgernes Bevægelse dysser mig, deres Larmen mod Baaden er en eensformig Vuggesang, Skyernes hastige Flugt, Afvexlingen i Lys og Skygge beruser mig, saa jeg drømmer vaagen. Saaledes lægger jeg mig nu ogsaa hen, tager Seilene ind, Roret af; Længsel og utaalmodig Forventning tumler mig i deres Arme, Længsel og Forventning bliver stillere og stillere, saligere og saligere de pusle mig som et Barn; over mig hvælver Haabets Himmel sig, hendes Billede svæver mig forbi som Maanens, ubestemt, snart blendende mig med sit Lys, snart med sin Skygge. Hvor megen Nydelse i saaledes at sqvulpe paa et bevæget Vand — hvor megen Nydelse i at bevæges i sig selv.

d. 21.

Dagene gaae hen, endnu er jeg lige nær. De unge Piger glæde mig mere end nogensinde, og dog har jeg ikke Lyst at nyde. Hende søger jeg overalt. Det gjør mig ofte ubillig, omtaager mit Blik, enerverer min Nydelse. Den kommer nu snart den skjønne Tid, da man i det offentlige Liv paa Gader og Stræder opkjøber Smaa-Fordringer, som man om Vinteren i Selskabs-Livet lader sig dyrt nok betale; thi en ung Pige kan glemme Meget, men ikke en Situation. Selskabs-Livet bringer Een vel i Berøring med det smukke Kjøn, men det har ingen Art, naar man der skal begynde Historien. I Selskabs-Livet er enhver ung Pige bevæbnet, Situationen fattig og atter og atter forekommet, hun faaer ingen vellystig Rystelse. Paa Gaden er hun i rum Sø, og derfor virker Alt stærkere, ligesom Alt er gaadefuldere. Jeg giver 100 Rd. for et Smiil af en ung Pige i en Gade-Situation, ikke 10 Rd. for et Haandtryk i et Selskab, det er aldeles forskjellige Montsorter. Naar Historien er i Gang, da søger man den Paagjeldende i Selskaberne. Man har en hemmelighedsfuld Communication med hende, der frister, det er det virksomste Incitament, jeg kjender. Hun tør ikke tale derom, og dog tænker hun derpaa; hun veed ikke, om man har glemt det eller ikke; snart leder man hende vild paa en, snart paa en anden Maade. Jaar samler jeg nok ikke meget ind, denne Pige beskæftiger mig for meget. Mit Udbytte bliver fattigt i en vis Forstand, men saa har jeg jo Udsigten til den store Gevinst.

d 5.

Fordømte Tilfælde! Aldrig har jeg forbandet Dig, fordi Du har viist Dig, jeg forbander Dig, fordi Du slet ikke viser Dig. Eller skal det maaskee være en ny Opfindelse af Dig, ubegribelige Væsen, ufrugtbare Moder til Alt, den eneste Rest, der blev tilbage fra hiin Tid, da Nødvendigheden fødte Friheden, da Friheden atter lod sig narre ind i Moderliv igjen?

Fordømte Tilfælde! Du min eneste Medvider, det eneste Væsen, jeg agter værdigt til at være min Allierede og min Fiende, altid Dig selv lig i Ulighed, altid ubegribelig, altid en Gaade! Dig, hvem jeg elsker med min Sjæls hele Sympathi, i hvis Billede jeg skaber mig selv, hvorfor viser Du Dig ikke? Ikke betler jeg, ikke bønfalder jeg Dig ydmygt, at Du vil vise Dig saaledes eller saaledes, slig Gudsdyrkelse var jo Afgudsdyrkelse, Dig ikke velbehagelig. Jeg udæsker Dig til Strid, hvorfor viser Du Dig ikke? Eller er Uroen i Verdensbygningen gaaet istaa, er Din Gaade løst, saa ogsaa Du har styrtet Dig i Evighedens Hav? Forfærdelige Tanke, saa er da Verden standset af Kjedsommelighed! Fordømte Tilfælde, jeg venter Dig. Ikke vil jeg beseire Dig ved Principer eller ved, hvad taabelige Folk kalde Charakteer, nei jeg vil digte Dig! Ikke vil jeg være en Digter for Andre; viis Dig, jeg digter Dig, jeg æder mit eget Digt og det er min Føde. Eller finder Du mig ikke værdig? Som en Bajadere dandser til Gudens Ære, saaledes har jeg viet mig til Din Tjeneste; let, tyndt paaklædt, smidig, ubevæbnet forsager jeg Alt; jeg eier Intet, jeg gider Intet eie, jeg elsker Intet, jeg har Intet at tabe, men er jeg ikke derved bleven Dig værdigere, Du, som vel forlængst er kjed af at fratrive Menneskene hvad de elske, kjed af deres feige Sukke og feige Bønner. Overrask mig, jeg er færdig, ingen Indsats, lad os stride om Æren. Viis mig hende, viis mig en Mulighed, der synes en Umulighed, viis mig hende i Underverdenens Skygger, jeg henter hende op, lad hende hade mig, foragte mig, være ligegyldig mod mig, elske en Anden, jeg frygter ikke; men rør Vandet, afbryd Stilheden. Saaledes at udhungre mig er usselt for Dig, der dog indbilder Dig at være stærkere end jeg.

d. 6. Mai.

Foraaret er forhaanden; Alt springer ud, ogsaa de unge Piger. Kaaberne blive lagte tilside, formodentlig er min grønne ogsaa hængt op. Det er Følgen af at gjøre en Piges Bekjendtskab paa Gaden, ikke i Selskab, hvor man strax faaer Besked, hvad hun hedder, af hvilken Familie hun er, hvor hun boer, om hun er forlovet. Det Sidste er en høist vigtig Oplysning for alle sindige og stadige Friere, hvem det aldrig falder ind at blive forelsket i en forlovet Pige. Saadan en Pasgænger vilde da være i en dødelig Vaande, hvis han var i mit Sted; han vilde aldeles være ødelagt, hvis hans Bestræbelser for at skaffe Oplysninger kronedes med Held og med den Tilgift, at hun var forlovet. Dette bekymrer mig imidlertid ikke stort. En Forlovet er kun en comisk Vanskelighed. Jeg frygter hverken comiske eller tragiske Vanskeligheder; de eneste, jeg frygter, ere de langweilige. Endnu har jeg ikke tilveiebragt en eneste Oplysning, og det uagtet jeg visselig Intet har ladet uforsøgt, og mange Gange følt Sandheden af Digterens Ord:

> nox et hiems longæque viæ, sævique dolores
> mollibus his castris, et labor omnis inest.

Maaskee hører hun slet ikke til her i Byen, maaskee er hun fra Landet, maaskee, maaskee, jeg kan blive rasende over alle disse Maaskeer, og jo mere rasende jeg bliver, jo flere Maaskeer. Altid har jeg rede Penge liggende for at kunne tiltræde en Reise. Forgjeves søger jeg hende i Theatret, paa Concerter, Baller, Promenader. Det glæder mig i en vis Forstand; en ung Pige, der deeltager meget i saadanne Forlystelser, er det i Almindelighed ikke værd at erobre; hun mangler som oftest den Oprindelighed, der er og bliver conditio sine qua non for mig. Det er ikke saa ubegribeligt, at finde en Preciosa mellem Zigeunere som paa de Trommesale, hvor unge Piger falbydes — i al Uskyldighed — Ih Gud bevares, hvo siger Andet!

d. 12.

Ja mit Barn, hvorfor blev De ikke staaende ganske roligt i Porten? Det er aldeles ikke Noget at opholde sig over, at en ung Pige gaaer ind i en Port i Regnveir. Det gjør jeg ogsaa, naar jeg ingen Paraply har, undertiden endog naar jeg har den, som nu f. Ex. Desuden vil jeg kunne nævne flere agtværdige Damer, der ikke have taget i Betænkning at gjøre det. Man forholder sig ganske rolig, vender Ryggen til Gaden, saa kunne de Forbigaaende ikke engang vide, om man staaer eller om man er ifærd med at gaae op i Huset. Derimod er det uforsigtigt at skjule sig bag Porten, naar denne staaer halv aaben, fornemmelig for Følgernes Skyld; thi jo mere man er skjult, desto ubehageligere at blive overrasket. Har man imidlertid skjult sig, saa bliver man staaende ganske stille, anbefalende sig til sin gode Genius og alle Engles Varetægt; især afholder man sig fra at titte ud — for at see, om Regnen ikke er forbi. Vil man nemlig forvisse sig derom, gjør man et bestemt Skridt frem og seer alvorligt paa Himlen. Naar man derimod lidt nysgjerrigt, forlegent, angst, usikkert stikker Hovedet frem, hurtigt trækker det tilbage — saa forstaaer ethvert Barn denne Bevægelse, man kalder det at lege Skjul. Og jeg, som altid er med i Legen, jeg skulde holde mig tilbage, jeg skulde ikke svare, naar der blev spurgt..... Troe ikke, at jeg nærer nogen fornærmende Tanke om Dem, De havde ikke den fjerneste Hensigt med at stikke Hovedet frem, det var den uskyldigste Sag af Verden. Til Gjengjeld maa De ikke fornærme mig i Deres Tanke, det taaler mit gode Navn og Rygte ikke. Desuden var det Dem, der begyndte. Jeg raader Dem aldrig at tale til noget Menneske om denne Begivenhed; De har Uretten paa Deres Side. Hvad agter jeg at gjøre Andet end enhver Cavaleer vilde gjøre — tilbyde Dem min Paraply. — — — Hvor blev hun af? ypperligt, hun har skjult sig nede i Portnerens Dør — Det er en allerkjæreste lille Pige, munter, fornøiet. — „Maaskee kunde De give mig Oplysning om en ung Dame, der i dette hellige Øieblik stak

Hovedet ud af denne Port, aabenbar i Forlegenhed for en Paraply. Det er hende jeg søger, jeg og min Paraply" — De leer — Tillader De maaskee jeg sender min Tjener for at hente den imorgen, eller befaler De, at jeg skal bringe en Vogn — Intet at takke for, det er kun en skyldig Høflighed — Det er et af de gladeste Pigebørn, jeg i lang Tid har seet, hendes Blik er saa barnligt og dog saa kjækt, hendes Væsen saa yndigt, saa sædeligt, og dog er hun nysgjerrig. — Gaae Du med Fred, mit Barn, dersom der ikke var en grøn Kaabe til, saa kunde jeg vel have ønsket at stifte et nærmere Bekjendtskab — Hun gaaer ned ad store Kjøbmagergade. Hvor var hun skyldfri og tillidsfuld, ikke Spoer af Snerperi. See hvor let hun gaaer, hvor rask hun kaster med Nakken — Den grønne Kaabe fordrer Selvfornegtelse.

---

d. 15.

Tak gode Tilfælde, tag min Tak! Rank var hun og stolt, hemmelighedsfuld og tankerig var hun som en Gran, eet Skud, een Tanke, der dybt fra Jordens Indre skyder op mod Himlen, uforklaret, sig selv uforklarlig, et Hele, som ikke har Dele. Bogen sætter Krone, dens Blade fortælle, om hvad der er foregaaet under den, Granen har ingen Krone, ingen Historie, sig selv gaadefuld — saaledes var hun. Hun var sig selv skjult i sig selv, selv steeg hun op af sig selv, en hvilende Stolthed var der i hende som Granens dristige Flugt, skjøndt den er naglet til Jorden. Et Veemod var der udgydt over hende som Skovduens Kurren, en dyb Længsel, som Intet savnede. En Gaade var hun som gaadefuldt eiede sin egen Opløsning, en Hemmelighed, og hvad er alle Diplomaters Hemmeligheder mod denne, en Gaade, og hvad i al Verden er saa skjønt, som det Ord, der løser den? Hvor er dog Sproget saa betegnende, saa prægnant: at løse, hvilken Tvetydighed ligger ikke heri, hvor skjøn og hvor stærk gaaer den ikke gjennem alle de Combinationer, hvori dette Ord forekommer! Som

Sjælens Rigdom er en Gaade, saa længe Tungens Baand ikke er løst og derved Gaaden løst, saaledes er en ung Pige ogsaa en Gaade. — — — Tak gode Tilfælde, tag min Tak! Dersom jeg i Vinterens Tid havde faaet hende at see, da havde hun vel været indsvøbt i den grønne Kaabe, forfrossen maaskee, og Naturens Ublidhed havde i hende forkleinet sin egen Skjønhed. Nu derimod, hvilken Lykke! Jeg fik hende at see første Gang paa Aarets skjønneste Tid i Forsommeren ved Eftermiddags-Belysning. Vinteren har nu ogsaa sine Fordele. En brillant oplyst Balsal kan vel være en flatterende Omgivelse for en balklædt ung Pige; men deels viser hun sig sjeldent her aldeles til sin Fordeel, netop fordi Alt opfordrer hende dertil, en Opfordring, der hvad enten hun giver efter for den eller gjør den Modstand, virker forstyrrende; deels minder Alt om Forgængelighed og Forsængelighed, og fremkalder en Utaalmodighed, der gjør Nydelsen mindre qvægende. Til visse Tider vilde jeg vel ikke undvære en Balsal, jeg vilde ikke undvære dens kostbare Luxus, ikke dens ubetalelige Overflod af Ungdom og Skjønhed, ikke dens mangfoldige Spil af Kræfter; men jeg nyder da ikke saa meget som jeg svælger i Mulighed. Det er ikke en enkelt Skjønhed, der fængsler, men en Totalitet; et Drømmebillede svæver Een forbi, hvori alle disse qvindelige Væsener configurere sig mellem hinanden, og alle disse Bevægelser søge Noget, søge Ro i et Billede, som ikke sees.

Det var paa den Sti, der ligger mellem Nørre- og Østerport. Klokken var omtrent halv syv. Solen havde tabt sin Magt, kun Erindringen om den bevaredes i et mildt Skær, der udbredte sig over Landskabet. Naturen aandede friere. Søen var stille, blank som et Speil. Blegdammens byggelige Bygninger speilede sig i Vandet, som et langt Stykke ud var mørkt som Metal. Stien og Bygningerne paa den anden Side belystes af afmægtige Solstraaler. Himlen var klar og reen, kun en enkelt let Sky gled ubemærket hen over den, bedst at bemærke, naar man fæstede Øiet paa Søen, over hvis blanke Pande den forsvandt. Intet Blad rørte sig. — Det var hende. Mit Øie har ikke bedraget mig, om end den

grønne Kaabe har gjort det. Uagtet jeg nu i saa lang Tid havde være forberedt, var det mig dog umuligt at beherske en vis Uro, en Stigen og Falden ligesom Lærkens, der over de hosliggende Marker steeg og faldt i sin Sang. Hun var alene. Hvorledes hun var paaklædt, har jeg atter glemt, og dog har jeg nu et Billede af hende. Hun var alene, beskæftiget, aabenbart ikke med sig selv, men med sine egne Tanker. Hun tænkte ikke, men Tankernes stille Syslen vævede et Længselens Billede for hendes Sjæl, som Ahnelsen eiede, uforklarligt som en ung Piges mange Sukke. Hun var i sin skjønneste Tid. En ung Pige udvikles ikke i den Forstand som en Dreng, hun vorer ikke, hun fødes. En Dreng begynder strax at udvikle sig og bruger lang Tid dertil, en ung Pige fødes længe og fødes voxen. Deri hendes uendelige Rigdom; i det Øieblik hun er født, er hun voxen, men dette Fødsels-Øieblik kommer silde. Derfor fødes hun to Gange, anden Gang naar hun gifter sig, eller rettere i dette Øieblik hører hun op at fødes, først i dette Moment er hun født. Det er ikke blot Minerva, der springer ud af Jupiters Pande fuldbaaren, ikke blot Venus, der dukker op af Havet i sin fulde Ynde, saaledes er enhver ung Pige, hvis Ovindelighed ikke er bleven fordærvet ved, hvad man kalder Udvikling. Hun vaagner ikke successivt, men paa engang, derimod drømmer hun desto længere, naar Folk ikke ere ufornuftige nok til for tidligt at kalde paa hende. Men denne Drømmen er en uendelig Rigdom. — Hun var beskæftiget ikke med sig selv, men i sig selv, og denne Beskæftigelse var en uendelig Fred og Hvile i sig selv. Saaledes er en ung Pige riig, at omfatte denne Riigdom gjør Een selv riig. Hun er riig, skjøndt hun ikke veed, at hun eier Noget; hun er riig, hun er en Skat. Stille Fred hvilede der over hende og lidt Veemod. Hun var let at løfte paa med Øiet, let som Psyche, der bæres bort af Genier, endnu lettere; thi hun bar sig selv. Lad Kirkens Lærere stride om Madonnas Himmelfart, den forekommer mig ikke ubegribelig, thi hun tilhørte ikke mere Verden; men en ung Piges Lethed den er ubegribelig og spotter Tyngdens Love. — Hun bemærkede Intet og troede sig des-

aarsag heller ikke bemærket. Jeg holdt mig i fjern Afstand og indsugede hendes Billede. Hun gik langsomt, ingen Jilsomhed forstyrrede hendes Fred eller Omgivelsens Ro. Ved Søen sad en Dreng og fiskede, hun stod stille, betragtede Vandspeilet og det lille Flod. Hun havde vel ikke gaaet stærkt, dog søgte hun en Afkølelse; hun løste et lille Tørklæde, der under Schavlet var knyttet om Halsen; en sagte Luftning fra Søen omviftede en Barm, hviid som Snee og dog varm og fuld. Drengen syntes ikke at være tilfreds over at have et Vidne til sin Fangst, han vendte sig om med et temmeligt pflegmatisk Blik og betragtede hende. Han gjorde virkelig en latterlig Figur, og jeg kan ikke fortænke hende i, at hun kom til at le ad ham. Saa ungdommeligt hun loe; dersom hun havde været ene med Drengen, troer jeg ikke hun havde været bange for at slaaes med ham. Hendes Øie var stort og straalerigt; naar man skuede ind i det, da havde det en dunkel Glands, der lod dets uendelige Dyb ahne, idet det var umuligt at trænge ind deri; reent var det og uskyldigt, mildt og roligt, fuldt af Skjelmeri, da hun smilede. Hendes Næse var fiint buet; da jeg saae hende fra Siden, trak den sig ligesom ind i Panden, blev derved lidt kortere og lidt mere kjæk. Hun gik videre, jeg fulgte. Heldigviis var der flere Spadserende paa Stien; medens jeg vexlede et Par Ord med Een og Anden, lod jeg hende vinde lidt Forspring og indhentede hende da snart igjen og befriede mig saaledes fra den Nødvendighed at maatte gaae paa Afstand lige saa langsomt som hun. Hun gik mod Østerport. Jeg ønskede at see hende nærmere uden at blive seet. Paa Hjørnet ligger der et Huus, fra hvilket dette maatte kunne lykkes mig. Jeg kjendte Familien og behøvede altsaa blot at gjøre den en Visit. Jeg ilede hende forbi med hurtige Skridt, som om jeg ikke i fjerneste Maade agtede paa hende. Jeg kom et langt Stykke forud, hilste til Høire og Venstre paa Familien og bemægtigede mig derpaa det Vindue, der vendte ud til Stien. Hun kom, jeg saae, og saae, medens jeg paa samme Tid udspandt en Passiar med Theselskabet i Dagligstuen. Hendes Gang overbeviste mig let om, at hun

ikke havde gjennemgaaet nogen betydelig Dandseskole, og dog var der en Stolthed i den, en naturlig Adel, men en Mangel paa Agtpaagivenhed paa sig selv. Een Gang mere end jeg egentlig havde regnet paa, fik jeg hende at see. Fra Vinduet af kunde jeg ikke see langt ned ad Stien; derimod kunde jeg iagttage en Bro, som løber ud i Søen, og til min store Forundring opdager jeg hende derude igjen. Det faldt mig ind, maaskee hører hun til herude paa Landet, maaskee har Familien Sommerværelser. Jeg var allerede ifærd med at fortryde mit Besøg, af Frygt for, at hun skulde vende om og jeg tabe hende af Sigte, ja dette, at hun blev synlig paa Broens yderste Spidse var ligesom et Tegn paa, at hun forsvandt for mig — da hun viste sig nærved. Hun var gaaet Huset forbi, i en Fart griber jeg efter min Hat og min Stok for, om muligt, endnu mange Gange at komme hende forbi og atter bag efter hende indtil jeg havde opdaget hendes Bolig — da jeg ved min Jilsomhed støder til en Dames Arm, der just var ifærd med at præsentere Thee om. Et frygteligt Skrig oplostes, jeg staaer med Hat og Stok, ene bekymret for at komme bort, og for om muligt at give Sagen en Vending og motivere min Retirade, udbryder jeg med Pathos: som Cain vil jeg være landflygtig fra dette Sted, der saae dette Theevand spildt. Men som om Alt havde sammensvoret sig imod mig faaer Verten den fortvivlede Idee at ville continuere min Bemærkning og erklærer høit og dyrt, at jeg ikke faaer Lov til at gaae, forend jeg har nydt en Kop Thee, selv præsenteret Damerne den spildte Thee og saaledes gjort Alt godt igjen. Da jeg holdt mig fuldkommen overbeviist om, at min Vært vilde i nærværende Tilfælde ansee det for en Høflighed at bruge Vold, saa var her intet Andet for end at blive. — Hun var forsvunden.

d. 16.

Hvor er det skjønt at være forelsket, hvor er det interessant at vide, at man er det. See det er Forskjellen. Jeg kan blive forbittret ved Tanken om, at hun anden Gang forsvandt for mig og dog glæder det mig i en vis Forstand. Det Billede, jeg eier af hende, svæver ubestemt mellem at være hendes virkelige og hendes ideale Skikkelse. Dette Billede lader jeg nu vise sig for mig; men netop fordi det enten er Virkelighed eller Virkeligheden dog er Anledning, har det et eget Trylleri. Jeg kjender ingen Utaalmodighed, thi hun maa dog høre til her i Byen, og det er mig i dette Øieblik nok. Denne Mulighed er Betingelsen for, at hendes Billede ret kan vise sig — Alt vil nydes i langsomme Drag. Og skulde jeg ikke være rolig, jeg som kan anse mig for Gudernes Yndling, hvem den sjeldne Lykke blev til Deel, igjen at blive forelsket. Det er dog Noget, som ingen Kunst, intet Studium kan fremlokke, det er en Gave. Men er det lykkedes mig, atter at reise en Elskov, saa vil jeg dog see, hvor længe den lader sig sontenere. Jeg dægger for denne Kjærlighed, som jeg ikke gjorde det for min første. Leiligheden bliver Een fattig nok til Deel, viser den sig, saa gjælder det i Sandhed om at benytte den; thi det er det Fortvivlede, det er ingen Kunst at forføre en Pige, men en Lykke at finde Een, der er værd at forføre. — Kjærligheden har mange Mysterier, og denne første Forelskelse er ogsaa et Mysterium, om den end hører til de mindre — de fleste Mennesker, de bruse frem, forlove sig eller gjøre andre dumme Streger, og i en Haandevending er Alt forbi, og de veed, hverken hvad de have erobret, eller hvad de have tabt. To Gange har hun nu viist sig for mig og er forsvunden; det betyder, at hun snart oftere vil vise sig. Da Joseph har forklaret Pharaos Drøm, føier han til: men det, at Du drømte to Gange, betyder, at det snart vil gaae i Opfyldelse.

Det vilde dog være interessant, naar man lidt iforveien kunde see de Kræfter, hvis Fremtrædelse udgjøre Livets Indhold. Hun lever nu hen i al sin stille Fred; hun aner endnu ikke, at jeg er til, endnu mindre, hvad der foregaaer i mit Indre, endnu mindre den Sikkerhed, med hvilken jeg skuer ind i hendes Fremtid; thi min Sjæl fordrer mere og mere Virkelighed, den bliver stærkere og stærkere. Naar en Pige ikke ved det første Diekast gjør et saa dybt Indtryk paa Een, at hun vækker det Ideale, saa er Virkeligheden i Almindelighed ikke synderlig attraaværdig; gjør hun det derimod, saa er man, hvor prøvet man end er, i Almindelighed lidt overvældet. Den, som nu ikke er sikker paa sin Haand, sit Die og sin Seir, ham vil jeg altid tilraade at vove Angrebet i denne første Tilstand, hvori han, netop fordi han er overvældet, har overnaturlige Kræfter; thi denne Overvældethed er en besynderlig Blanding af Sympathi og Egoisme. Han vil derimod gaae Glip af en Nydelse; thi han nyder ikke Situationen, da han selv er optagen, er skjult i den. Hvad der er det Smukkeste er vanskeligt, hvad der er det Interessanteste, let at afgjøre. Imidlertid er det altid godt at komme Stregen saa nær som muligt. Det er den egentlige Nydelse, og hvad Andre nyde, veed jeg tilvisse ikke. Den blotte Besiddelse er noget Lidet, og de Midler, som slige Elskere bruge, ere i Almindelighed usle nok; de forsmaae end ikke Penge, Magt, fremmed Indflydelse, Sovedrikke o. s. v. Men hvad Nydelse er der dog ved Elskov, naar den ikke har den absoluteste Hengivelse i sig, det vil sige fra den ene Side, men dertil hører der i Reglen Aand, og denne mangler i Reglen disse Elskere.

d. 19.

Cordelia hedder hun altsaa, Cordelia! Det er et smukt Navn, ogsaa dette er af Vigtighed, da det ofte kan virke meget forstyrrende, i Forbindelse med de ommeste Prædikater at maatte nævne et usktjønt Navn. Jeg kjendte hende allerede

langt borte, hun gik med to andre Piger paa venstre Fløi. Deres Gangs Bevægelse syntes at tyde paa, at de snart vilde gjøre en Standsning. Jeg stod paa Gadehjørnet og læste Placaten, medens jeg bestandigt holdt Øie med min Ubekjendte. De toge Afsked med hverandre. De To vare formodentlig gaaet et Stykke af deres Vei, thi de toge en modsat Retning. Hun lagde Veien hen ad mit Gadehjørne til. Da hun var gaaet et Par Skridt, kom der een af de unge Piger løbende efter hende og raabte høit nok til at jeg kunde høre det: Cordelia! Cordelia! Derpaa kom den Tredie til; de stak Hovederne sammen til et Geheimeraad, hvis Hemmeligheder jeg forgjæves med mit fineste Øre søgte at opfange; derpaa loe de alle Tre, og i et noget hurtigere Tempo iilte de nu ad den Vei, de To indsloge. Jeg fulgte efter. De gik ind i et Huus ved Stranden. Jeg ventede en Tidlang, da der jo var al Sandsynlighed for, at Cordelia vilde snart vende tilbage alene. Dette skeete imidlertid ikke.

Cordelia! Det er dog virkelig et fortræffeligt Navn, saaledes heed jo ogsaa Lears tredie Datter, denne udmærkede Pige, hvis Hjerte ikke boede paa hendes Læber, hvis Læber vare stumme, naar hendes Hjerte havde udvidet sig. Saaledes og med min Cordelia. Hun ligner hende, det er jeg vis paa. Men i en anden Forstand boer dog hendes Hjerte paa hendes Læber, ikke i Form af Ord, men paa en mere hjertelig Maade i Form af et Kys. Hvor var hendes Læber svulmende af Sundhed! Aldrig saae jeg dem skjønnere.

At jeg virkelig er forelsket, kan jeg blandt Andet ogsaa see af den Hemmelighedsfuldhed, hvormed jeg næsten ogsaa for mig selv behandler denne Sag. Al Kjærlighed er hemmelighedsfuld, endog den troløse, naar den har det behørige æsthetiske Moment i sig. Det er aldrig faldet mig ind at ønske Medvidere eller at brøute af mine Eventyr. Det glæder mig saaledes næsten, at jeg ikke fik hendes Bopæl at vide, men et Sted, hvor hun ofte kommer. Maaskee er jeg desuden derved

kommen mit Maal endnu nærmere. Jeg kan, uden at det vækker hendes Opmærksomhed, anstille mine Jagttagelser, og fra dette faste Punkt vil det ikke falde mig svært at skaffe mig Adgang i hendes Familie. Skulde denne Omstændighed derimod vise sig som en Vanskelighed — eh bien! saa tager jeg den Vanskelighed med; Alt, hvad jeg gjør, gjør jeg con amore; og saaledes elsker jeg ogsaa con amore.

d. 20.

Idag har jeg skaffet mig Oplysninger om det Huus, hvori hun forsvandt. Det er en Enkefrue med 3 velsignede Døttre. Oplysninger kunne her faaes i Overflod, det vil sige, forsaavidt de ere i Besiddelse af nogen. Den eneste Vanskelighed er at forstaae disse Oplysninger i tredie Potens; thi de tale alle Tre i Munden paa hverandre. Hun hedder Cordelia Wahl og er Datter af en Capitain i Søetaten. Han er død for nogle Aar siden, Moderen ogsaa. Han var en meget haard og streng Mand. Hun lever nu i Huset hos sin Tante, det vil sige hendes Fæster, som skal slægte Broderen paa, men ellers være en meget respectabel Kone. Det er nu godt nok, men forøvrigt veed de Intet om dette Huus; de komme der aldrig, men Cordelia kommer ofte hos dem. Hun og de to Piger gaae og lære i Kongens Kjøkken. Hun kommer der derfor gjerne tidlig om Eftermiddagen, engang imellem ogsaa om Formiddagen, aldrig om Aftenen. De leve meget indesluttede.

Altsaa her ender Historien, der viser sig ingen Bro, ad hvilken jeg kan smutte over i Cordelias Huus.

Hun har altsaa en Forestilling om Smerter i Livet, om dets Skyggeside. Hvo skulde have sagt det om hende. Dog, disse Erindringer tilhøre vel en yngre Alder, det er en Horizont, hun har levet under, uden ret at mærke den. Det er meget godt, det har frelst hendes Ovindelighed, hun er ikke forgvaklet. Paa den anden Side vil det ogsaa faae sin Betydning

til at elevere hende, naar man forstaaer ret at kalde det frem. Alt Sligt giver i Almindelighed Stolthed, forsaavidt det ikke knuser, og knuust er hun saare langt fra.

d. 21.

Hun boer ved Volden, Localiteterne ere ikke de bedste, ingen Gjenboere, hvis Bekjendtskab man kunde gjøre, ingen offentlige Steder, hvor man kan ubemærket anstille sine Observationer. Volden selv er lidet skikket, man er for meget seet. Gaaer man nede paa Gaden, saa kan man ikke godt gaae paa den Side heelt ovre ved Volden, thi der gaaer intet Menneske, og det vilde være for paafaldende, eller man maatte gaae ind under Husene, saa kan man Intet see. Det er et Hjørnested. Vinduerne til Gaarden kan man ogsaa see fra Gaden af, da Huset intet Nabohuus har. Der maa formodentlig hendes Sovekammer findes.

d. 22.

Idag saae jeg hende første Gang hos Fru Jansens. Jeg blev forestillet for hende. Det syntes hun ikke at bryde sig stort om, eller at agte paa mig. Jeg forholdt mig saa ubetydelig som muligt, for desto bedre at kunne være opmærksom. Hun blev der kun et Øieblik, hun var blot kommen for at hente Døttrene, der skulde ud i Kongens Kjøkken. Medens de to Jfr. Jansen toge Tøiet paa, bleve vi To alene i Stuen, og med et koldt, næsten overseende Phlegma henkastede jeg et Par Ord til hende, som bleve med ufortjent Høflighed besvarede. De gik nu. Jeg kunde have tilbudt mig at følge dem; det vilde imidlertid allerede have været tilstrækkeligt for at denoncere Cavalleren, og jeg har overbeviist mig om, at paa den Maade vindes hun ikke. — Derimod foretrak jeg, Øieblikket efter at hun var gaaet ogsaa at gaae, men adskilligt hurti-

gere end de og ad andre Veie, dog ligeledes stilende til Kongens Kjøkken, saaledes, at idet de vilde svinge om ad store Kongensgade, løb jeg dem i største Hast forbi uden at hilse eller Noget, til stor Forbauselse for dem.

d. 23.

At skaffe mig Adgang i Huset er mig nødvendigt, jeg er i den Henseende, som der siges i Militairsproget, færdig. Det lader imidlertid til at blive en temmelig vidtløftig og vanskelig Sag. Aldrig har jeg kjendt nogen Familie, der levede saa afsondret. Det er kun hende og hendes Tante. Ingen Brødre, ingen Fættere, ikke en Trævl at faae fat i, ingen uendelig langt ude Beslægtet, man kunde faae under Armen. Jeg gaaer bestandigt med den ene Arm hængende løs, jeg vilde for Alt i Verden ikke i denne Tid gaae med Een under hver Arm, min Arm er en Entrehage, som man altid maa have i Beredskab, min Arm er bestemt for de uvisse Indtægter, om der ikke langt ude i det Fjerne skulde vise sig en langt ude Beslægtet eller Ven, som jeg langt borte fra kunde faae en Smule under Armen — saa klattrer jeg. Iøvrigt er det ogsaa urigtigt af en Familie at leve saa isoleret; man berøver den stakkels Pige Leilighed til at lære Verden at kjende, ikke at tale om, hvilke andre farlige Følger det kan have. Det hævner sig altid. Med Frieri gaaer det ligesaa. Ved slig Isolation sikkrer man sig vel mod Smaatyve. I et meget selskabeligt Huus, der gjør Leilighed Tyve. Det gjør imidlertid ikke stort; thi hos saadanne Piger er der ikke stort at stjæle; naar de ere 16 Aar gamle, da er deres Hjerte allerede en fuldstændig Navneklud, og jeg bryder mig aldrig om at skrive mit Navn med, hvor Flere allerede have skrevet, det falder mig aldrig ind at ridse mit Navn paa en Rude eller i en Kro, eller paa et Træ eller en Bænk i Frederiksberg Have.

d. 27.

Jo mere jeg seer paa hende, desto mere overbeviser jeg mig om, at hun er en isoleret Figur. Dette bør en Mand ikke være, end ikke en Yngling; thi da hans Udvikling væsentlig beroer paa Reflexion, saa maa han være traadt i Forhold til Andre. En ung Pige bør derfor heller ikke være interessant, thi det Interessante indeholder altid en Reflexion paa sig selv, saaledes som derfor i Kunst det Interessante altid giver Kunstneren med. En ung Pige, der vil behage ved at være interessant, vil nærmest behage sig selv. Dette er fra Æsthetikens Side, hvad der er at indvende mod alskens Coquetteri. En anden Sag er det med alt det uegentlige Coquetteri, der er Naturens egen Bevægelse; saaledes den qvindelige Blufærdighed, der altid er det skjønneste Coquetteri. Det kan vel lykkes en saadan interessant Pige at behage; men ligesom hun selv har opgivet sin Qvindelighed, saaledes ere i Almindelighed de Mænd, hun behager, ligesaa umandige. Interessant bliver en saadan ung Pige egentlig først ved Forhold til Mænd. Qvinden er det svagere Kjøn, og dog hører det hende langt væsentligere til at staae alene i sin Ungdom end Manden, hun maa være sig selv nok, men det, hvorved og hvori hun er sig selv nok, er en Illusion; det er denne Medgift, Naturen har udstyret hende med som en Kongedatter. Men denne Hvile i Illusion gjør hende netop isoleret. Jeg har ofte speculeret over, hvoraf det vel kunde komme, at der er intet Fordærveligere for en ung Pige end megen Omgang med andre unge Piger. Det ligger aabenbart deri, at denne Omgang hverken er det Ene eller det Andet; den forstyrrer Illusionen, men forklarer den ikke. Det er Qvindens dybeste Bestemmelse at være Selskab for Manden, men ved Omgang med sit eget Kjøn henledes der let en Reflexion herpaa, som gjør hende istedetfor Selskab til Selskabsdame. Sproget selv er meget betegnende i denne Henseende; Manden hedder Herre, men Qvinden hedder ikke Tjenerinde eller deslige, nei, der bruges en Væsentligheds Bestemmelse: hun er Selskab, ikke Selskaberinde. Naar jeg skulde

tænke mig et Ideal af en Pige, maatte hun altid staae alene i Verden og derved være anviist sig selv, men fornemmelig ikke have Veninder. Vel er det sandt, at Gratierne vare tre; men det er vistnok heller aldrig faldet Nogen ind at tænke sig dem talende sammen; de danne i deres tause Trehed en qvindelig skjøn Eenhed. I denne Henseende kunde jeg næsten fristes til, igjen at anbefale Jomfrubuur, hvis ikke denne Tvang atter virkede skadeligt. Ønskeligst er det altid for en ung Pige, at hun lades hendes Frihed, men at Leiligheden ikke tilbydes. Derved bliver hun skjøn og frelses fra at blive interessant. En ung Pige, der lever meget i Selskab med unge Piger, hende giver man forgjæves et Jomfruslør eller et Brudeslør; derimod vil den, der har æsthetist Sands nok, altid finde, at en i dybere og eminent Forstand uskyldig Pige fores tilsløret til ham, om det end ikke er Skik og Brug at bruge et Brudeslør.

Hun er strængt opdraget, jeg ærer hendes Forældre derfor i deres Grav; hun lever meget tilbageholdent, jeg kunde falde Tanken om Halsen af Tak derfor. Hun har ikke lært Verdens Glæder at kjende, har ikke den pjattede Overmæthed. Hun er stolt, hun trodser det, der glæder andre unge Piger, saaledes skal det være. Det er en Usandhed, som jeg skal vide at drage mig til Fordeel. Stads og Pragt behager hende ikke i den Forstand som andre unge Piger; hun er lidt polemisk, men dette er nødvendigt for en ung Pige med hendes Sværmeri. Hun lever i Phantasiens Verden. Faldt hun i urette Hænder, da kunde der bringes noget meget Uqvindeligt ud af hende, netop fordi der er saa megen Qvindelighed i hende.

d. 30.

Overalt krydses vore Veie. Idag har jeg mødt hende tre Gange. Jeg er vidende om hver hendes mindste Udflugt, naar og hvor jeg skal træffe hende; men denne Kundskab bruges ikke til at skaffe mig et Sammentræf med hende; tvertimod,

jeg ødsler efter en frygtelig Maalestok. Et Møde, som ofte har kostet mig flere Timers Venten, bortødsles som en Bagatel; jeg træffer hende ikke, jeg tangerer blot hendes peripheriske Existens. Veed jeg, at hun skal hen til Fru Jansens, saa træffer jeg ikke gjerne sammen med hende, uden forsaavidt det er mig af Vigtighed at anstille en enkelt Jagttagelse; jeg foretrækker at komme lidt før til Fru Jansens og om muligt møde hende i Døren, idet hun kommer og jeg gaaer, eller paa Trappen, hvor jeg da skjødesløst løber hende forbi. Det er det første Net, hvori hun maa spindes ind. Paa Gaden standser jeg hende ikke, eller jeg verler en Hilsen med hende, men nærmer mig hende aldrig, men sigter bestandig paa Afstand. Vore idelige Sammenstød ere hende vel paafaldende, hun mærker vel, at der paa hendes Horizont har viist sig et nyt Legeme, der i sin Gang paa en besynderlig uforstyrrende Maade griber forstyrrende ind i hendes; men den denne Bevægelse constituerende Lov har hun ingen Ahnelse om, hun fristes snarere til at see sig om til Høire og Venstre, om hun ikke kunde opdage det Punkt, der er Maalet; at det er hende, det er hun ligesaa uvidende om som hendes Antipode. Det gaaer hende ligesom mine Omgivelser i Almindelighed: de troe, jeg har en Mangfoldighed af Forretninger, jeg er idelig i Bevægelse og siger som Figaro: Een, to, tre, fire Intriguer paa eengang, det er min Lyst. Først maa jeg kjende hende og hele hendes aandelige Tilstand, før jeg begynder mit Angreb. De fleste nyde en ung Pige, som de nyde et Glas Champagne i et skummende Øieblik, aah ja, det er ret smukt, og med mangen ung Pige er det vel det Høieste, man kan drive det til; men her er Mere. Er Individet for skrøbeligt til at taale Klarhed og Gjennemsigtighed, nu vel, saa nyder man det Uklare, men hun kan aabenbart taale det. Jo mere Hengivelse man kan bringe ind i Elskoven, jo interessantere. Denne Øieblikkets Nydelse er, om end ikke i udvortes saa dog i aandelig Forstand, en Voldtægt, og en Voldtægt er der kun en indbildt Nydelse i, den er, ligesom et stjaalet Kys, Noget, der ingen Art har. Nei, naar man kan bringe det dertil, at en Pige blot har en

eneste Opgave for sin Frihed, den at hengive sig, at hun føler hele sin Salighed deri, at hun næsten tiltrygler sig denne Hengivelse og dog er fri, saa er der først Nydelse, men dertil hører altid aandelig Indflydelse.

Cordelia! Det er dog et herligt Navn. Jeg sidder hjemme og over mig selv i at tale ligesom en Papagøie, jeg siger: Cordelia, Cordelia, min Cordelia, Du min Cordelia. Jeg kan ikke bare mig for at smile ved Tanken om den Routine, hvormed jeg engang vil i et afgjørende Øieblik udtale disse Ord. Man bør altid gjøre Forstudier, Alt maa være lagt til Rette. Det er intet Under, at Digterne altid skildre dette Dus-Øieblik, det skjønne Øieblik, hvor de Elskende ikke ved Overgydelse (der er jo rigtignok Mange, der aldrig komme videre) men ved Nedstigelse i Kjærlighedens Hav afføre sig det gamle Menneske og stige op af denne Daab og nu først ret kjende hinanden som gamle Bekjendte, skjøndt de kun ere et Øieblik gamle. For en ung Pige er dette Øieblik altid det skjønneste, og man bør, for ret at nyde det, altid være lidt høiere, saa man ikke blot er Baptistsand men tillige Præst. Lidt Ironi gjør dette Øieblikks andet Øieblik til et af de interessanteste, det er en aandelig Afklædelse. Man maa være poetisk nok til ikke at forstyrre Akten, og dog maa Skjelmen altid sidde paa Luur.

d. 2. Juni.

Hun er stolt, det har jeg seet for længe siden. Naar hun sidder i Selskab med de tre Jansener, saa taler hun meget lidet, deres Pjat kjeder hende aabenbart, et vist Smiil om Læberne synes at tyde derpaa. Dette Smiil bygger jeg paa. — Til andre Tider kan hun overgive sig til en næsten drengeagtig Vildskab, til stor Forundring for Jansenerne. Uforklarligt er det mig ikke, naar jeg betænker hendes Barndoms-Liv. Hun

havde kun een eneste Broder, der var et Aar ældre. Hun kjender kun Fader og Broder, har været Vidne til alvorlige Optrin, det giver Afsmag for den almindelige Gaasesnadder. Hendes Fader og Moder have ikke levet lykkeligt sammen; det, som ellers tydeligere eller dunklere, vinker en ung Pige, vinker ikke hende. Det turde vel være muligt, at hun er raadvild om, hvad en ung Pige er. Maaskee turde hun i enkelte Øieblikke ønske, at hun ikke var Pige, men Mand.

Hun har Phantasi, Sjæl, Lidenskab, kort, alle Substantialiteter, men ikke subjectivt reflecterede. Idag forvisselse et Tilfælde mig ret derom. Jeg veed af Firmaet Jansen, at hun ikke spiller, det strider mod Tantens Grundsætninger. Jeg har altid beklaget det, thi Musik er altid et godt Communicationsmiddel med en ung Pige, naar man, vel at mærke, er saa forsigtig, ikke at træde op som Kjender. Idag kom jeg op til Fru Jansens, jeg havde lukket Døren halv op uden at banke paa, en Uforskammethed, der ofte kommer mig tilgode og som jeg, naar fornødent gjøres, afhjælper ved en Latterlighed, ved nemlig at banke paa den aabne Dør — hun sad der alene ved Fortepianoet — hun syntes at stjæle sig til at spille — det var en lille svensk Melodi — hun spillede ikke med Færdighed, hun blev utaalmodig, men da kom atter blidere Toner frem. Jeg lukkede Døren og blev udenfor, lyttende efter Afvexlingen i hendes Stemninger, der var stundom en Lidenskab i hendes Spil, som erindrede om Jomfru Mettelil, der slog Guldharpen, saa Mælken af hendes Bryster sprang. — Der var noget Veemodigt, men og noget Dithyrambisk i hendes Foredrag. — Jeg kunde have styrtet frem, grebet dette Øieblik — det havde været Daarskab. — Erindringen er ikke blot et Conservations-Middel, men et Forøgelses-Middel, hvad der er gjennemtrængt af Erindring virker dobbelt. — Man træffer ofte i Bøger, især i Psalmebøger, en lille Blomst — det har været et skjønt Øieblik, der gav Anledning til, at den blev nedlagt, Erindringen er dog endnu skjønnere. Hun lægger aaben-

bart Skjul paa, at hun spiller, eller spiller hun maaskee kun denne lille svenske Melodi — har den maaskee en særlig Interesse for hende. Alt dette veed jeg ikke, men derfor er denne Begivenhed mig af stor Vigtighed. Naar jeg nu engang taler fortroligere med hende, saa leder jeg hende ganske hemmeligt hen paa dette Punkt og lader hende styrte ned i denne Lem.

d. 3. Juni.

Endnu kan jeg ikke blive enig med mig selv om, hvorledes hun skal opfattes; jeg forholder mig derfor saa stille, saa ubemærkelig —, ja som en Soldat i en Vedetkjæde, der kaster sig ned til Jorden og lytter efter den fjerneste Gjenlyd af en fremrykkende Fiende. Jeg er egentlig ikke til for hende, ikke i Betydning af et negativt Forhold, men i Betydning af slet intet Forhold. Endnu har jeg intet Experiment vovet. — At see hende og elske hende, det var eet, saaledes hedder det i Romanen — ja det er sandt nok, hvis Kjærligheden ingen Dialektik havde; men hvad faaer man vel ogsaa at vide om Elskov af Romaner? Lutter Løgne, der hjælpe til at forkorte Opgaven.

Naar jeg efter de Oplysninger, jeg nu har faaet, tænker tilbage paa det Indtryk, det første Møde gjorde paa mig, saa er min Forestilling om hende vel modificeret, men saavel til hendes som til min Fordeel. Det hører just ikke til Dagens Orden, at en ung Pige gaaer saaledes ganske alene, eller at en ung Pige saaledes synker ind i sig selv. Hun var prøvet efter min strænge Kritik: yndig. Men Ynde er et saare flygtigt Moment, der forsvinder som den Dag igaar, naar den er forbi. Jeg havde ikke forestillet mig hende i de Omgivelser, hvori hun lever, mindst saa ureflecteret fortrolig med Livets Storme.

Jeg gad dog vide, hvorledes det staaer sig med hendes Følelser. Forelsket har hun vistnok aldrig været, dertil er hendes Aand for frit flyvende, allermindst hører hun til disse theoretisk erfarne Jomfruer, hvem det længe før Tiden er saa geläufigt at tænke sig i en elsket Mands Arme. De Skikkelser af Virkeligheden, der ere komne hende imøde, have just ikke været istand til at bringe hende i Uklarhed om Forholdet mellem Drøm og Virkelighed. Hendes Sjæl næres endnu af Idealers guddommelige Ambrosia. Men det Ideal, der foresvæver hende, er vel just ikke en Hyrdinde eller en Heltinde i en Roman, en Elskerinde, men en Jeanne d'Arc eller noget Saadant.

Spørgsmaalet bliver altid, om hendes Ovindelighed er stærk nok til at lade den reflectere sig, eller om den blot vil nydes som Skjønhed og Ynde; Spørgsmaalet er, om man tør spænde Buen høiere. Det er allerede en stor Ting at finde en reen umiddelbar Ovindelighed, men tør man vove Changementet, saa har man det Interessante. I saa Fald bliver det bedst at skaffe hende en slet og ret Frier paa Halsen. Det er en Overtro, Folk have, at dette skulde skade en ung Pige. — Ja er hun en meget fiin og zart Plante, der blot har eet Glandspunkt i sit Liv: Ynde, saa er det jo altid det Bedste, at hun aldrig har hørt Kjærlighed nævne, men er dette ikke Tilfælde, saa er det en Gevinst, og jeg vilde aldrig tage i Betænkning at tilveiebringe en Frier, hvis der ingen var. Denne Frier maa heller ingen Carrikatur være, thi derved vindes Intet; det maa være ret en respectabel ung Mand, om muligt endog elskværdig, men dog for Lidt for hendes Lidenskab. Hun overseer et saadant Menneske, hun faaer Asmag for Kjærlighed, hun mistvivler næsten om sin egen Realitet, naar hun føler sin Bestemmelse og seer hvad Virkeligheden byder, naar det at elske, siger hun, ikke er Andet, saa er det ikke Stort bevendt. Hun bliver stolt i sin Kjærlighed, denne Stolthed gjør hende interessant, den gjennemlyser hendes Væsen med et høiere Incarnat; men tillige er hun sit Fald nærmere, men Alt dette

gjør hende bestandigt mere og mere interessant. Imidlertid bliver det dog bedst, først at forsikre sig hendes Bekjendtskaber, for at see, om ikke der skulde være en saadan Frier. Hjemme gives der ingen Leilighed, thi der kommer saa godt som Ingen, men hun kommer dog ud, og der kunde en Slig vel findes. At skaffe Een tilveie, for man ved dette, er altid betænkeligt; to hver for sig ubetydelige Friere kunde virke skadeligt ved deres Relativitet. Jeg faaer nu at see, om der ikke skulde sidde en saadan Elsker i Løn, som ikke har Mod til at storme Huset, en Hønsetyv, som ingen Leilighed seer i et saadant klosterligt Huus.

Det bliver altsaa det strategiske Princip, Loven for alle Bevægelser i dette Felttog, altid at berøre hende i en interessant Situation. Det Interessante er altsaa det Gebeet, paa hvilket Striden skal føres, det Interessantes Potens skal udtømmes. Dersom jeg ikke har taget megel feil, saa er ogsaa hele hendes Bygning beregnet derpaa, saa at det, jeg forlanger, netop er det, hun giver, ja det, hun forlanger. Det er det, det kommer an paa, at belure, hvad den Enkelte kan give, og hvad hun som en Følge deraf fordrer. Mine Kjærligheds-Historier have derfor altid en Realitet for mig selv, de udgjøre et Livs-Moment, en Dannelses-Periode, som jeg bestemt veed Besked om, ofte knytter endog een eller anden Færdighed sig dertil; jeg lærte at dandse for den første Piges Skyld, jeg elskede, jeg lærte at tale Fransk for en lille Dandserindes Skyld. Dengang gik jeg som alle Tosser tiltorvs, blev ofte narret. Nu lægger jeg mig efter Forsprang. Maaskee har hun imidlertid udtømt een Side af det Interessante, hendes indsluttede Liv synes at tyde derpaa. Det gjælder altsaa om at finde en anden Side, der ved første Diekast slet ikke synes hende saa, men som netop paa Grund af dette Anstød bliver hende interessant. Til den Ende vælger jeg ikke det Poetiske, men det Prosaiske. Hermed altsaa Begyndelsen. Først neutraliseres hendes Ovindelighed ved prosaisk Forstandighed og Spot, ikke

directe men indirecte, samt ved det absolute Neutrale: Aand. Hun taber næsten sin Ovindelighed for sig selv, men i denne Tilstand kan hun ikke holde sig alene, hun kaster sig i mine Arme, ikke som om jeg var Elsker, nei, endnu ganske neutralt, nu vaagner Ovindeligheden, man lokker den frem til dens høieste Elasticitet, man lader hende støde an mod een eller anden virkelig Gyldighed, hun gaaer ud over den, hendes Ovindelighed naaer næsten overnaturlig Høide, hun tilhører mig med en Verdens-Lidenskab.

d. 5.

Langt behøvede jeg da ikke at gaae. Hun kommer i Huset hos Grosserer Barter. Her har jeg ikke blot fundet hende, men ogsaa et Menneske, der kom mig ligesaa beleiligt. Edvard, Sønnen der i Huset, er dødelig forelsket i hende, det behøver man blot et halvt Øie til at see, naar man seer paa hans tvende. Han er ved Handelen, paa Faderens Contoir, et smukt Menneske, ret behagelig, noget bly, hvilket Sidste jeg troer ikke skader ham i hendes Øine.

Stakkels Edvard! Han veed slet ikke, hvorledes han skal fange an med sin Kjærlighed. Naar han veed, hun er der om Aftenen, saa gjør han Toilet alene for hendes Skyld, tager sine nye sorte Klæder paa alene for hendes Skyld, Manchetter alene for hendes Skyld, og gjør saaledes næsten en latterlig Figur i Dagligstuens forøvrigt dagligdagse Selskab. Hans Forlegenhed grændser til det Utrolige. Dersom det var en Maske, saa vilde Edvard være mig en farlig Medbeiler. Forlegenhed hører der stor Kunst til at bruge, men man opnaaer ogsaa Meget derved. Hvor ofte har jeg ikke brugt Forlegenhed for at narre en lille Jomfru. I Almindelighed udtale unge Piger sig meget haardt om forlegne Mandfolk, og dog holde de i Smug af dem. Lidt Forlegenhed smigrer saadant et Pigebarns

Forfængelighed, hun føler sin Overlegenhed, det er Haandpengene. Naar man nu har dysset dem i Søvn, saa viser man netop ved en Leilighed, hvor de maatte troe, man vilde døe af Forlegenhed, at man er saa langt derfra, at man godt kan gaae alene. Ved Forlegenhed taber man sin mandlige Betydning, og den er derfor ogsaa et relativt godt Middel til at neutralisere Kjønsforholdet, de blive derfor, naar de mærke, at det kun var Maske, beskæmmede, rødme i dem selv, de føle meget godt, at de paa en Maade ere gaaede over deres Grændse; det er ligesom naar de for længe vedblive at behandle en Dreng som Barn.

d. 7.

Saa ere vi da Venner, Edvard og jeg; et sandt Venskab, et skjønt Forhold er der mellem os, som det ikke har været siden Grækenlands skjønneste Dage. Vi bleve snart Fortrolige, da jeg, efter at have indviklet ham i en Mangfoldighed af Betragtninger Cordelia betræffende, fik ham til at tilstaae sin Hemmelighed. Det forstaaer sig, naar alle Hemmeligheder komme sammen, saa kan den gaae med. Stakkels Fyr, han har allerede længe sukket. Han pynter sig hver Gang hun kommer, følger hende derpaa hjem om Aftenen, hans Hjerte banker ved Tanken om, at hendes Arm hviler paa hans, de spadsere hjem, kiggende Stjerner, han ringer paa hendes Gadedør, hun forsvinder, han fortvivler — men haaber næste Gang. Han har endnu ikke havt Mod til at sætte sine Fødder over hendes Dørtærskel, han, som har saa ypperlig en Leilighed. Uagtet jeg ikke kan lade være, i mit stille Sind at spotte Edvard, saa er der dog noget Smukt i hans Barnlighed. Uagtet jeg ellers bilder mig ind at være temmelig bevandret i hele det erotiske Indbegreb, saa har jeg aldrig paa mig selv iagttaget denne Tilstand, denne Forelskelsens Angst og Bæven, det vil sige, i den Grad, at den berøver mig Fatningen, thi ellers kjender jeg den nok, men den er for mig saaledes, at

den snarere gjør mig stærkere. Maaskee vilde Een sige, saa har jeg aldrig ret været forelsket; maaskee. Jeg har skammet Edvard ud, jeg har opmuntret ham til at stole paa mit Venskab. Imorgen skal han gjøre et afgjørende Skridt, personligt gaae hen og indbyde hende. Jeg har faaet ham bragt paa den fortvivlede Idee at bede mig at gaae med; jeg har lovet ham det. Han antager det for et overordentligt Venskabs-Stykke. Leiligheden er ganske som jeg ønsker den, det er at falde med Døren ind i Stuen. Skulde hun have den fjerneste Tvivl om Betydningen af min Optræden, saa skal igjen min Optræden forvirre Alt.

Før har jeg ikke været vant til at forberede mig paa min Conversation, nu er det blevet mig en Nødvendighed for at underholde Tanten. Jeg har nemlig paataget mig det hæderlige Hverv at conversere hende og derved at dække Edvards forelskede Bevægelser mod Cordelia. Tanten har tidligere opholdt sig paa Landet, og saavel ved mine egne omhyggelige Studier i landøkonomiske Skrifter som og ved Tantens paa Erfaring grundede Meddelelser gjør jeg betydelige Fremskridt i Indsigt og Dueligbed.

Hos Tanten gjør jeg fuldkommen min Lykke, hun anseer mig for et sat og stadigt Menneske, som man ret kan have Fornøielse af at indlade sig med, der ikke er som vore Modejunkere. Hos Cordelia synes jeg ikke at være synderlig vel anskreven. Vel er hun en for reen uskyldig Ovindelighed til at fordre, at enhver Mand skal gjøre hende sin Opvartning, men dog føler hun altfor meget det Oprørske i min Existens.

Naar jeg saaledes sidder i den hyggelige Dagligstue, naar hun som en god Engel udbreder Ynde overalt, over Alle, der

komme i Berøring med hende, over Gode og Onde, da bliver jeg stundom utaalmodig i mig selv, jeg fristes til at styrte frem fra mit Skjul; thi skjøndt jeg sidder for Alles Øine i Dagligstuen, saa sidder jeg dog paa Luur; jeg fristes til at gribe hendes Haand, at omfavne den hele Pige, at skjule hende i mig, af Frygt for at Nogen skulde berøve mig hende. Eller naar Edvard og jeg forlader dem om Aftenen, naar hun til Afsked rækker mig sin Haand, naar jeg holder den i min, stundom falder det mig vanskeligt at lade den Fugl slippe ud af min Haand. Taalmodighed — quod antea fuit impetus, nunc ratio est — hun maa spindes ganske anderledes ind i min Væv, og da pludselig lader jeg hele Elskovens Magt bruse frem. Vi have ikke fordærvet os dette Moment ved Slikkerier, ved utidige Anticipationer, det kan Du takke mig for, min Cordelia. Jeg arbeider paa at udvikle Modsætningen, jeg strammer Kjærlighedens Bue for at saare desto dybere. Som en Bueskytte slapper jeg Strængen, strammer den igjen, hører dens Sang, det er min Krigsmusik, men jeg sigter endnu ikke, lægger endnu ikke Pilen paa Strængen.

Naar et ringe Antal af Personer ofte komme i Berøring med hinanden i det samme Værelse, saa udvikler der sig let en Tradition om, hvor hver Enkelt har sin Plads, sit Stade, det bliver for Een et Billede, man naar man vil kan rulle op for sig, et Kort over Terrainet. Saaledes leve vi nu ogsaa i det Wahlske Huus i Forening et Billede. Om Aftenen saa drikkes der da Thee. I Almindelighed flytter da Tanten, der hidtil har siddet i Sophaen, sig hen til det lille Sybord, hvilken Plads Cordelia igjen forlader, hun rykker hen til Theebordet foran Sophaen, hende følger Edvard, jeg følger Tanten. Edvard søger Hemmelighedsfuldhed, han vil hviske, i Almindelighed gjør han det saa godt, at han bliver reent stum, jeg gjør ingen Hemmelighed af mine Udgydelser for Tanten, Torvepriser, en Beregning over, hvor mange Potter Mælk der skal til eet Pund Smør, igjennem Flødens Medium og Smør-

kjernens Dialektik, det er virkelig Ting, som enhver ung Pige ikke blot kan høre paa, uden at tage Skade deraf, men, hvad langt sjeldnere er, det er en solid og grundig og opbyggelig Conversation, lige forædlende for Hoved og Hjerte. Jeg vender i Almindelighed Ryggen til Theebordet og til Edvards og Cordelias Sværmeri, jeg sværmer med Tanken. Og er ikke Naturen stor og viis i dens Frembringelser, hvad er ikke Smør for en kostelig Gave, hvilket herligt Resultat af Natur og Kunst. Tanken vilde vist ikke være istand til at høre, hvad der bliver talt mellem Edvard og Cordelia, forudsat at der virkelig blev talt Noget, det har jeg lovet Edvard, og jeg holder altid Ord. Derimod kan jeg ypperligt høre hvert et Ord, der bliver verlet, høre hver en Bevægelse. Det er mig af Vigtighed, thi man kan ikke vide, hvad et Menneske i sin Fortvivlelse kan falde paa at vove. De forsigtigste og mest forknytte Mennesker vove stundom de desperateste Ting. Skjøndt jeg saaledes ikke har det Mindste at gjøre med de to eenlige Folk, kan jeg dog godt mærke paa Cordelia, at jeg usynlig bestandig er tilstede mellem hende og Edvard.

Det er dog et eget Billede, vi Fire danne tilsammen. Vil jeg tænke paa bekjendte Billeder, saa kunde jeg vel finde en Analogi, forsaavidt som jeg ved mig selv tænker paa Mephistopheles; Vanskeligheden bliver imidlertid den, at Edvard ikke er nogen Faust. Gjør jeg mig selv til Faust, saa bliver Vanskeligheden atter, at Edvard visselig ikke er nogen Mephistopheles. Jeg er heller ikke nogen Mephistopheles, allermindst i Edvards Øine. Han anseer mig for sin Kjærligheds gode Genius, og deri gjør han vel, idetmindste kan han være sikker paa, at Ingen kan vaage omhyggeligere over hans Kjærlighed end jeg. Jeg har lovet ham at conversere Tanken, og jeg røgter dette hæderlige Hverv med al Alvor. Tanken forsvinder næsten for vore Øine i lutter Landøkonomi; vi gaae i Kjøkken og Kjælder, paa Loftet, seer til Høns og Ænder, Gæs o. s. v. Alt dette forarger Cordelia. Hvad jeg egentlig vil, kan hun

naturligviis ikke begribe. Jeg bliver hende en Gaade, men en Gaade, der ikke friſter hende til at ville gjætte, men ſom forbittrer, ja indignerer hende. Hun føler meget godt, at Tanten næſten bliver latterlig, og dog er Tanten en ſaa ærværdig Dame, at hun visſelig ikke fortjente det. Paa den anden Side gjør jeg det ſaa godt, at hun meget vel føler, at det vilde være forgjæves, om hun vilde ſøge at rokke mig. Stundom driver jeg det da ſaa vidt, at jeg bringer Cordelia til i al Forborgenhed at ſmile ad Tanten. Det er Etuder, ſom maae gjøres. Ikke ſom om jeg gjør det i Forening med Cordelia, langtfra, ſaa fik jeg hende aldrig til at ſmile ad Tanten. Jeg forbliver uforandret alvorlig grundig; men hun kan ikke lade være at ſmile. Det er den første falſke Lærdom: vi maae lære hende at ſmile ironiſk; men dette Smiil træffer næſten ligeſaa meget mig ſom Tanten, thi hun veed ſlet ikke, hvad hun ſkal tænke om mig. Det var dog muligt, at jeg var ſaadant et ungt Menneſke, der for tidlig var bleven gammel, det var muligt; et Andet var ogſaa muligt, et Tredie ogſaa o. ſ. v. Naar hun da har ſmilet ad Tanten, ſaa indigneres hun paa ſig ſelv, jeg vender mig da om, og idet jeg vedbliver at tale med Tanten, ſeer jeg ganſke alvorligt paa hende, ſaa ſmiler hun ad mig, ad Situationen.

Vort Forhold er ikke Forſtaaelſens ømme og trofaſte Omfavnelſer, ikke Attractioner, det er Misforſtaaelſens Repulſioner. Mit Forhold til hende er egentlig ſlet Intet; det er et reent aandeligt, hvilket naturligviis er ſlet Intet i Forhold til en ung Pige. Den Methode, jeg nu følger, har dog ſine overordentlige Bequemmeligheder. Et Menneſke, der træder op ſom Cavaleer, han vækker en Mistanke og reiſer ſig ſelv en Modſtand; Alt ſligt er jeg fritagen for. Man bevogter mig ikke, tvertimod, man vilde ſnarere udſee mig ſom et paalideligt Menneſke, der var ſkikket til at bevogte den unge Pige. Methoden har kun een Feil, det er, at den er langſom, men den

kan derfor og kun med Fordeel anvendes mod Individer, hvor det Interessante er at vinde.

Hvilken foryngende Magt har dog ikke en ung Pige, ikke Morgenluftens Friskhed, ikke Vindens Susen, ikke Havets Kølighed, ikke Vinens Duft, ikke dens Lifligbed — Intet i Verden har denne foryngende Magt.

Snart vil jeg haabe, at jeg har bragt det til det Punkt, at hun hader mig. Jeg har ganske antaget Skikkelsen af en Pebersvend. Jeg taler ikke om Andet end om at sidde mageligt, ligge bequemt, have en paalidelig Tjener, en Ven med et godt Fodfæste, at man ret kan stole paa ham, naar man gaaer med ham under Armen. Kan jeg nu faae Tanken til at forlade de landøkonomiske Betragtninger, saa fører jeg hende herind paa, for at faae en mere direct Anledning til Ironi. En Pebersvend kan man lee ad, ja have lidt Medlidenhed med, men et ungt Menneske, der dog ikke er uden Aand, opretter ved slig Adfærd en ung Pige, hele hendes Kjøns Betydning, dets Skjønhed og Poesi tilintetgjøres.

Saaledes gaae Dagene hen, jeg seer hende, men taler ikke med hende, jeg taler med Tanken i hendes Nærværelse. En enkelt Nat kan det falde mig ind at give min Kjærlighed Luft. Da gaaer jeg indhyllet i min Kappe, med min Hue trykket ned over Øinene, udenfor hendes Vinduer. Hendes Sovekammer vender ud til Gaarden, men er, da Stedet er et Hjørnested, synligt fra Gaden. Undertiden staaer hun da et Øieblik ved Vinduet, eller hun aabner det, seer op mod Stjernerne, ubemærket af Alle, kun ikke af den, hun vel mindst af Alle vilde troe sig bemærket af. I disse Nattetimer gaaer jeg da som en Aand omkring, som Aand beboer jeg den Plads, hvor hendes Bolig er. Da glemmer jeg Alt, har ingen Planer, ingen

Beregninger, kaster Forstanden overbord, udvider og styrker mit Bryst ved dybe Sukke, en Motion, jeg behøver for ikke at lide under det Systematiske i min Adfærd. Andre ere dydige om Dagen, synde om Natten, jeg er Forstillelse om Dagen, om Natten er jeg lutter Attraa. Hvis hun saae mig her, hvis hun kunde see ind i min Sjæl — hvis.

Hvis denne Pige vil forstaae sig selv, maa hun indrømme, at jeg er en Mand for hende. Hun er for heftig, for dybt bevæget til at blive lykkelig i Ægteskabet; det vilde være for lidet at lade hende falde for en slet og ret Forfører; naar hun falder for mig, saa frelser hun det Interessante ud af dette Skibbrud. Hun maa i Forhold til mig, hvad Philosopherne sige med et Ordspil: zu Grunde gehn.

Hun er egentlig kjed af at høre paa Edvard. Som det altid gaaer, hvor der er sat snævre Grændser for det Interessante, saa opdager man desto Mere. Hun lytter stundom til min Conversation med Tanten. Naar jeg da mærker det, da kommer en fjernt i Horizonten glimtende Antydning fra en ganske anden Verden, til Forbauselse saavel for Tanten som for Cordelia. Tanten seer Lynet, men hører Intet, Cordelia hører Stemmen, men seer Intet. I samme Nu er imidlertid Alt i sin rolige Orden, Conversationen mellem Tanten og mig skrider frem i sin eensformige Gang, ligesom Postheste i Nattens Stilhed; Theemaskinens Veemod accompagnerer den. I slige Øieblikke kan der da stundom blive uhyggeligt i Dagligstuen, især for Cordelia. Hun har Ingen, hun kan tale med eller høre paa. Vender hun sig til Edvard, da løber hun Fare for, at han i sin Forlegenhed gjør en dum Streg; vender hun sig til den anden Side, til Tanten og til mig, da fremkalder den Sikkerhed, her hersker, den taktfaste Conversations monotone Hammerslag, ligeoverfor Edvards Usikkerhed den ubehage-

ligste Modsætning. Jeg kan godt begribe, at det maa forekomme Cordelia, som om Tanten var forheret, saa aldeles bevæger hun sig i min Takts Tempo. Deeltage i denne Underholdning kan hun heller ikke; thi det er et af de Midler, jeg ogsaa har brugt for at oprøre hende, at jeg tillader mig at behandle hende aldeles som Barn. Ikke som om jeg paa Grund deraf skulde tillade mig nogensomhelst Frihed imod hende, langtfra, jeg veed godt, hvor forstyrrende Sligt kan virke, og det gjælder især om, at hendes Ovindelighed maa kunne reise sig reen og skjøn igjen. Paa Grund af mit intime Forhold til Tanten er det let for mig at behandle hende som et Barn, der ikke har Forstand paa Verden. Derved er hendes Ovindelighed ikke fornærmet men blot neutraliseret; thi hendes Ovindelighed kan det ikke fornærme, at hun ikke veed Besked om Torvepriser, men vel kan det oprøre hende, at det skal være det Høieste i Livet. Tanten overbyder sig selv ved min kraftige Bistand i denne Retning. Hun er næsten bleven fanatisk, Noget, hun da kan takke mig for. Det Eneste, hun ikke kan finde sig i hos mig er, at jeg ingen Ting er. Nu har jeg indført den Skik, hver Gang der er Tale om et Embede, som er ledigt, da at sige: det er et Embede for mig, og derpaa at tale høist alvorligt med hende derom. Cordelia mærker altid Ironien, det er blot det, jeg vil.

Stakkels Edvard! Skade, at han ikke hedder Fritz. Hver Gang jeg i mine stille Overveielser dvæler ved mit Forhold til ham kommer jeg altid til at tænke paa Fritz i Bruden. Edvard er desuden ligesom dette hans Forbillede Corporal i Borgergarden. Naar jeg skal være ærlig, saa er Edvard ogsaa temmelig kjedelig. Han griber ikke Sagen rigtigt an, han møder altid pyntet og stram. Af Venskab for ham, unter uns gesagt, møder jeg saa skjødesløs som muligt. Stakkels Edvard! Det Eneste, der næsten gjør mig ondt, er, at han er mig saa uendelig forbunden, at han næsten ikke veed, hvorledes

han skal takke mig. At lade mig takke derfor, det er virkeligt for meget.

Hvorfor kan I nu dog ikke være kjønt rolige? Hvad har I nu bestilt den hele Morgenstund Andet end at ruske i min Marquise, trække i mit Reflexions-Speil og Snoren ved samme, lege med Klokkestrængen fra 3die Etage, støde mod Ruderne, kort paa enhver Maade forkynde Eders Tilvær, som om I vilde vinke mig ud til Eder? Ja Veiret er godt nok, men jeg har ingen Lyst, lad mig blive hjemme... I kaade, overgivne Zephyrer, I glade Drenge, I kan jo gaae alene; hav Eders Morskab som altid med de unge Piger. Ja jeg veed det, Ingen forstaaer saa forførerisk at omfavne en ung Pige som I; det er forgjæves hun vil snoe sig fra Eder, hun kan ikke vikle sig ud af Eders Slynger — og hun vil det heller ikke; thi I kole og svale, ophidse ikke.... Gaaer Eders egen Gang! lad mig blive udenfor.... Saa har I ingen Fornøielse deraf, mener I, I gjør det ikke for Eders egen Skyld... Nu vel, jeg gaaer med; men paa to Betingelser. For det Første. Der boer paa Kongens Nytorv en ung Pige, hun er meget deilig, men har tillige den Uforskammenhed ikke at ville elske mig, ja hvad værre er, hun elsker en Anden, og det gaaer saavidt, at de spadsere med hinanden under Armen. Klokken 1 veed jeg, at han skal hente hende. Nu lover I mig, at de stærkeste Blæsere blandt Eder forblive skjulte et eller andet Sted i Nærheden indtil det Øieblik, da han med hende træder ud af Gadedøren. I samme Moment, som han vil dreie ned ad store Kongensgade, styrter dette Detaschement sig frem, tager paa den høfligste Maade Hatten af Hovedet paa ham, og fører den med en jævn Fart, netop paa en Alens Distance foran ham; ikke hurtigere, thi da var det tænkeligt han vendte hjem igjen. Han troer bestandig i

næste Secund at gribe den; han slipper end ikke hendes Arm. Paa den Maade fører I ham og hende gjennem store Kongensgade, langs Volden til Nørreport, til Høibroplads ... Hvor lang Tid kan der vel medgaae dertil? jeg tænker circa en halv Time. Klokken halv to præcise kommer jeg fra Østergade. Naar hiint Detaschement nu har ført de Elskende ud midt paa Pladsen, da gjøres et voldsomt Angreb paa dem, ved hvilket I ogsaa rive hendes Hat af, splitte hendes Krøller ad, bortfører hendes Schawl, medens under Alt dette hans Hat jublende gaaer høiere og høiere tilveirs; kort I frembringer en Konfusion, saa hele det høistærede Publikum, ikke jeg alene, udbryder i en Skoggerlatter, Hundene begynde at gjøe, Taarn-Vægteren at klemte. I mager det saaledes, at hendes Hat flyver hen til mig, som bliver den Lykkelige, der skal overrække den. — For det Andet. Den Afdeling, der følger mig, lystrer hvert mit Vink, holder sig inden Sømmelighedens Grændser, fornærmer ingen smuk Pige, tillader sig ingen større Frihed, end at hendes barnlige Sjæl kan under den hele Spog bevare sin Glæde, Læben sit Smiil, Øiet sin Roligbed, og Hjertet blive uden Angst. Vover Een af Eder at bære Eder anderledes ad, saa skal Eders Navn være forbandet. — Og nu afsted til Liv og Glæde, til Ungdom og Skjønhed; viser mig, hvad jeg ofte har seet, hvad jeg aldrig bliver træt af at see, viser mig en skjøn, ung Pige, udfolder hendes Skjønhed for mig saaledes, at hun selv bliver end skjønnere; examinerer hende saaledes, at hun har Glæde af denne Examination! — — — Jeg vælger Bredgaden, men jeg kan, som I veed, kun disponere over min Tid til halv to. — — —

Der kommer en ung Pige, pyntet og stram, ja det er ogsaa Søndag idag .... Svaler hende en Smule, tilvifter hende Kølighed, glider i sagte Strømninger hen over hende, omsavner hende med Eders uskyldige Berøring! Hvor ahner jeg Kindens fine Rødmen, Læben farves stærkere, Barmen løfter sig... Ikke sandt, min Pige, det er ubeskriveligt, det er en salig Nydelse at indaande denne friske Luftning? Den lille Krave vugger sig som et Blad. Hvor sundt og fyldigt hun aander. Hendes Skridt sagtnes,

hun næsten bæres af den sagte Luftning, som en Sky, som en Drøm .... Blæser lidt stærkere, i længere Drag! ... Hun samler sig; Armene trække sig nærmere ind til Barmen, som hun bedækker forsigtigere, at ikke et Vindpust skal være for nærgaaende, at det ikke smidigt og koligt skal snige sig ind under den lette Bedækning ... Hun rødmer sundere, Kinden bliver fyldigere, Diet gjennemsigtigere, Gangen mere taktfast. Al Anfægtelse forskjønner et Menneske. Enhver ung Pige burde forelske sig i Zephyren; thi ingen Mand forstaaer dog saaledes som den, idet den strider med hende, at forhøie hendes Skjønhed .... Hendes Legeme bøier sig lidt forover, Hovedet seer mod Fodens Spidse .... Standser lidt! det er for meget, hendes Figur bliver bred, taber sin skjønne Smalhed .... Svaler hende lidt!.... Ikke sandt min Pige, det er vedervægende, naar man er bleven varm, da at føle disse forfriskende Gysninger; man kunde aabne sin Favn af Taknemmelighed, af Glæde over Tilværelsen .... Hun vender Siden til .. Nu hurtigt et kraftfuldt Pust, at jeg kan ahne Formernes Skjønhed! ... Lidt stærkere! at Drapperiet kan slutte mere noiagtigt .... Det er for meget! Stillingen bliver uskjøn, det lette Fodskifte forstyrres .... Hun vender sig atter om .. Blæser nu til, lader hende forsøge sig! .... Det er nok, det er for meget! hendes ene Krølle er falden ned, ... vil I see at styre Eder! — — Der kommer et heelt Regiment opmarscherende:

> Die eine ist verliebt gar sehr;
> Die andre wäre es gerne.

Ja det er unegteligt en daarlig Ansættelse i Livet, at gaae med sin tilkommende Svoger under den venstre Arm. Det er for en Pige omtrent det Samme som det er for en Mand at være Extraskriver ... Men Extraskriveren kan avancere; han har tillige sin Plads i Contoiret, er med ved overordentlige Leiligheder, det er ikke Svigerindens Lod; men saa er, til Gjengjeld, hendes Avancement ikke saa langsomt — naar hun avancerer og forflyttes over i et andet Contoir ..... Blæser nu lidt rask op! Naar man har et fast Punkt at slutte sig til, saa

kan man nok gjøre Modstand . . . Centrum trænger kraftigt frem, Vingerne kunne ikke følge . . . Han staaer fast nok, ham kan Vinden ikke rokke, dertil er han for tung — men ogsaa for tung til, at Vingerne vilde kunne hæve ham fra Jorden. Han stormer frem for at vise — at han er et tungt Legeme; men jo mere ubevæget han staaer, desto mere lide Pigebørnene derunder . . . . Mine skjønne Damer maa jeg ikke være til Tjeneste med et godt Raad: lad De den tilkommende Mand og Svoger udenfor, forsøg at gaae alene, og De skal see, De vil have meget mere Fornøielse deraf . . . . Blæser nu lidt sagtere! . . . . hvor de tumle sig i Vindens Bølger; snart figurere de lige overfor hinanden paa Siden ned ad Gaden . . . Kan nogen Dandsemusik frembringe en lystigere Munterhed, og dog udmatter Vinden ikke, den styrker . . . Nu feie de ved Siden af hinanden for fulde Seil ned ad Gaden . . . . Kan nogen Valts mere forførerisk rive en ung Pige med sig, og dog trætter Vinden ikke, men bærer . . . . Nu vende de dem om til Manden og Svogeren . . . Ikke sandt, lidt Modstand er behagelig, man strider gjerne for at komme i Besiddelse af hvad man elsker; og man naaer nok, hvad man kæmper for, der er en høiere Styrelse, der kommer Kjærligheden til Hjælp, see derfor har Manden Vinden med sig . . . . Har jeg ikke indrettet det rigtigt, naar man selv har Vinden paa Ryggen, saa kan man let styre den Elskede forbi, men naar man har den mod sig, saa kommer man i en behagelig Bevægelse, saa flyer man hen til den Elskede, og Vindens Pust gjør Een sundere, og mere fristende, og mere forførerisk, og Vindens Pust køler Løbens Frugt, der helst vil nydes kold, fordi den er saa heed, som Champagne heder, idet den næsten isner . . . . Hvor de lee, og snakke, — og Vinden tager Ordene bort — Er her nu ogsaa Noget at tale om? — og de lee atter og bøie sig for Vinden, og holde paa Hatten, og vogte paa Fødderne, ... Standser nu, at de unge Piger ikke blive utaalmodige, og vrede paa os, eller bange for os! — — Ret saa, resolut og gewaltig, det høiere Been foran det venstre . . . Hvor seer hun sig dristig og kjæk om i Verden . . . Seer jeg ret, hun

holder jo Een under Armen, altsaa forlovet. Lad see, mit Barn, hvilken Present Du har faaet paa Livets Juletræ .. Oh ja! det seer virkelig ud til at være en meget solid Forlovet. Hun er da i Forlovelsens første Stadium, hun elsker ham — vel muligt, men dog flagrer hendes Kjærlighed, vid og rummelig, løst om ham; hun eier endnu den Kjærlighedens-Kaabe, der kan skjule Mange ..... Blæser lidt til! ... Ja naar man gaaer saa stærkt, saa er det intet Under, at Hattebaandene stramme sig mod Vinden, at det seer ud som bare disse, lilla Vinger, denne lette Skabning — og hendes Kjærlighed — ogsaa den følger som et Elverslør, Vinden leger med. Ja naar man saaledes seer Kjærligheden, saa seer den saa rummelig ud; men naar man skal isøre sig den, naar Sløret skal syes om til en Daglig-Kjole — saa bliver der ikke Raad til mange Puf ... Ih Gud bevares! Naar man har havt Mod til at vove et afgjørende Skridt for hele Livet, saa skulde man ikke have Courage til at gaae lige lukt mod Vinden. Hvo tvivler derom? jeg ikke; men ingen Hidsighed min lille Froken, ingen Hidsighed. Tiden er en slem Tugtemester og Vinden er heller ikke daarlig .... Driller hende lidt! .... Hvor blev Lommetørklædet af? ... jo De fik det dog igjen ... Der gik det ene Hattebaand løs ... Det er rigtigt høist generende for den Tilkommende, som er nærværende ... Der kommer en Veninde, som De skal hilse paa. Det er første Gang hun seer Dem som forlovet; det er jo for at vise Dem som saadan, at De er her i Bredgaden og fremdeles agter dem ud paa lange Linie. Saavidt jeg veed er det Skik, at Ægtefolkene den første Søndag efter Brylluppet gaae i Kirke, de Forlovede derimod paa lange Linie. Ja en Forlovelse har virkelig i Almindelighed ogsaa meget tilfælleds med lange Linie .... Pas nu paa, Vinden tager i Hatten, hold lidt paa den, boi Hovedet ned ... Det er dog virkelig fatalt, De fik slet ikke hilst paa Veninden, fik ikke Rolighed til at hilse med den overlegne Mine, en forlovet Pige bør antage lige overfor de uforlovede .... Blæser nu lidt sagtere! ... nu komme de gode Dage .... hvor hun klynger sig fast til den El-

skede, hun er saa langt foran ham, at hun kan vende Hovedet tilbage og see op paa ham, og glæde sig over ham, hendes Rigdom, hendes Lykke, hendes Haab, hendes Fremtid ... O min Pige, Du gjør for meget af ham ... Eller har han ikke mig og Vinden at takke for, at han seer saa kraftfuld ud? Og har Du selv ikke mig og de sagte Luftninger, der nu helbrede Dig og bringe Din Smerte i Glemsel, at takke for, at Du selv seer saa livsfrisk, saa længselsfuld, saa ahnende ud?

Og jeg vil ikke have en Student,
Som ligger og læser om Natten,
Men jeg vil have en Officier,
Som gaaer med Fjær udi Hatten.

Det seer man strax paa Dig, min Pige, der er Noget i Dit Blik ... Nei Du er ingenlunde tjent med en Student ... Men hvorfor just en Officier? Skulde en Candidat, der var færdig med Studeringerne, skulde han ikke kunne gjøre det Samme? .... I dette Øieblik kan jeg imidlertid hverken tjene Dig med en Officier, eller med en Candidat. Derimod kan jeg tjene Dig med nogle tempererende Kolinger .... Blæser nu lidt op! ... Det var ret, kast Silkeschavlet tilbage over Skulderen; gaae ganske langsomt, saa bliver Kinden nok lidt blegere, og Øiets Glands ikke saa hæftig ... Saaledes. Ja lidt Motion især i et saadant deiligt Veir som idag, og saa lidt Taalmodighed, saa faaer De nok Officieren. — Det er et Par, der er bestemt for hinanden. Hvilken Taktfasthed i Gangen, hvilken Sikkerhed i den hele Optræden, bygget paa gjensidig Tillid, hvilken harmonia præstabilita i alle Bevægelser, hvilken suffisant Grundighed. Deres Stillinger ere ikke lette og gratieuse, de dandse ikke med hinanden, nei der er en Varighed i dem, en Djærvhed, som opvækker et ubedrageligt Haab, som indgyder gjensidig Agtelse. Jeg vedder paa, deres Livs-Anskuelse er denne: Livet er en Vei. Og til at gaae med hinanden under Armen gjennem Livets Glæder og Sorger, synes de ogsaa bestemte. De harmonere i den Grad, at Damen endog har opgivet Fordringen paa at gaae paa Fliserne

.... Men, I kjære Zephyrer, hvorfor have I saa travlt med det Par? Det synes ikke at være værd at lægge Mærke til. Skulde der være noget Særdeles at bemærke? .... dog Klokken er halv to, afsted til Høibroplads.

Man skulde ikke troe, at det var mueligt, i det Hele saa nøiagtigt at beregne en sjælelig Udviklings-Historie. Det viser, hvor sund Cordelia er. I Sandhed, det er en udmærket Pige. Vel er hun stille og beskeden, fordringsløs, men dog ligger der ubevidst i hende en uhyre Fordring. — Det var mig paafaldende, da jeg idag seer hende komme ind ad Døren ude fra. Den Smule Modstand, som et Vindpust kan gjøre, vækker ligesom alle Magter i hende uden at der dog er Strid i hende. Hun er ikke en lille ubetydelig Pige, der forsvinder mellem Fingrene, saa skrøbelig, at man næsten er angst for, at hun skal gaae itu ved at man seer paa hende; men hun er heller ei en pretentionsfuld Pragtblomst. Som en Læge kan jeg derfor med Fornøielse iagttage alle Symptomer i denne Sundheds-Historie.

Efterhaanden begynder jeg i mit Angreb at rykke hende nærmere, at gaae over til mere direkte Angreb. Skal jeg betegne denne Forandring paa mit militaire Kort over Familien, saa vil jeg sige: jeg har dreiet min Stol saaledes, at jeg nu vender Siden til hende. Jeg indlader mig mere med hende, tiltaler hende, aflokker hende Svar. Hendes Sjæl har Lidenskab, Hæftighed, og uden at være ved naragtige og forfængelige Reflexioner tilspidset paa det Aparte, har den en Trang til det Ualmindelige. Min Ironi over Menneskenes Daarlighed, min Spot over deres Feighed, over deres lunkne Dorskhed fængsler hende. Hun holder nok af at styre Solvognen over Himlens Bue, at komme Jorden for nær og svie Menneskene en Smule. Stole paa mig gjør hun imidlertid

ikke; hidtil har jeg forhindret enhver Tilnærmelse endog i aandelig Henseende. Hun maa styrkes i sig selv, inden jeg lader hende hvile sig til mig. Glimtvis kan det vel see ud som om det var hende, jeg vilde gjøre til min Fortrolige i mit Frimureri, men det er ogsaa kun glimtvis. Hun selv maa udvikles i sig selv; hun maa føle sin Sjæls Spændkraft, hun maa tage og løfte paa Verden. Hvad Fremgang hun gjør, det viser hendes Replik mig let, og hendes Die; jeg har en ganske enkelt Gang seet en Tilintetgjørelsens Vrede deri. Mig maa hun Intet skylde; thi fri skal hun være, kun i Frihed er Kjærlighed, kun i Frihed er Tidsfordriv og evig Moro. Uagtet jeg nemlig lægger an paa, at hun ligesom med en Natur-Nødvendighed maa synke i min Favn, stræber at bringe det dertil, at hun graviterer til mig, saa gjælder det dog tillige om, at hun ikke falder som et tungt Legeme, men saaledes som Aand graviterer mod Aand. Uagtet hun skal tilhøre mig, maa dette dog ikke være identisk med det Uskjønne, at hun hviler paa mig som en Byrde. Hun maa hverken være mig i physisk Henseende et Paahæng, eller i moralsk Henseende en Forpligtelse. Imellem os To skal kun herske Frihedens eget Spil. Hun skal være mig saa let, at jeg kan tage hende paa min Arm.

Næsten beskæftiger Cordelia mig altfor meget. Jeg taber igjen min Ligevægt ikke ligeoverfor hende, naar hun er tilstede, men naar jeg i strængeste Forstand er alene med hende. Jeg kan længes efter hende, ikke for at tale med hende, men blot for at lade hendes Billede svæve mig forbi; jeg kan liste mig efter hende, naar jeg veed, hun er gaaet ud, ikke for at blive seet, men for at see. Forleden Aften fulgtes vi ud af Døren fra Baxters; Edvard ledsagede hende. I største Hast skiltes jeg fra dem, iilte om ad en anden Gade, hvor min Tjener ventede mig. I et Nu var jeg klædt om, og mødte hende endnu engang, uden at hun ahnede det. Edvard var da stum som altid. Forelsket er jeg vistnok, men ikke i almindelig For-

stand, og dermed maa man ogsaa være meget forsigtig, det har altid farlige Consequenser; og man er det jo kun engang. Dog Kjærlighedens Gud er blind, naar man er klogtig, kan man nok narre ham. Kunsten er i Forhold til Indtryk at være saa modtagelig som muligt, at vide, hvad Indtryk man gjør paa, og hvad Indtryk man faaer af enhver Pige. Paa den Maade kan man endog være forelsket i Mange paa eengang, fordi man er forskjelligt forelsket i den Enkelte. At elske Een, er for lidt; at elske Alle er Overfladiskhed; at kjende sig selv og elske saa mange som muligt, at lade sin Sjæl skjule alle Elskovens Magter i sig saaledes, at hver faaer sin bestemte Næring, medens dog Bevidstheden omfatter det Hele — det er Nydelse, det er at leve.

d. 3 Juli.

Edvard kan egentlig ikke klage paa mig. Vel vil jeg, at Cordelia skal forsee sig paa ham, at hun ved ham skal faae Afsmag paa den slette og rette Kjærlighed og derved gaae ud over sin egen Grændse; men dertil hører netop, at Edvard ingen Karricatur er; thi saa hjælper det ikke. Edvard er nu ikke blot i borgerlig Forstand et godt Parti, det har i hendes Øine Intet at betyde, en Pige paa 17 Aar seer ikke paa Sligt; men han har adskillige personlige elskværdige Egenskaber, som jeg søger at hjælpe ham at sætte i det fordeelagtigste Lys. Som en Pyntekone, som en Decorateur styrer jeg ham saa godt ud som muligt, efter Husets Kræfter, ja jeg hænger stundom lidt laant Stads paa ham. Naar vi da følges ad derhen, er det mig ganske besynderligt at gaae ved hans Side. Det er mig som var han min Broder, min Søn, og dog er han min Ven, min Jævnaldrende, min Rival. Farlig kan han aldrig blive mig. Jo mere jeg derfor kan faae ham hævet, da han dog skal falde, desto bedre, desto mere Bevidsthed vækker det i Cordelia om, hvad hun forsmaaer, desto hæftigere Ahnelse, om hvad hun attraaer. Jeg hjælper ham til Rette, jeg

anbefaler ham, kort jeg gjør Alt hvad en Ven kan gjøre for en Ven. For ret at give min Kulde Relief, ivrer jeg næsten mod Edvard. Jeg skildrer ham som en Sværmer. Da Edvard slet ikke veed, at hjælpe sig selv, saa maa jeg trække ham frem.

Cordelia hader og frygter mig. Hvad frygter en ung Pige? Aand. Hvorfor? Fordi Aand udgjør Negationen af hele hendes qvindelige Existens. Mandlig Skjønhed, et indtagende Væsen o. s. v. ere gode Midler. Man kan ogsaa gjøre Erobring med dem, men aldrig vinde en fuldkommen Seir. Hvorfor? Fordi man bekriger en Pige i hendes egen Potens, og i hendes egen Potens er hun dog altid den stærkeste. Ved hine Midler kan man bringe en Pige til at rødme, til at slaae Øiet ned, men aldrig frembringe den ubeskrivelige, besnærende Angst, der gjør hendes Skjønhed interessant.

Non formosus erat, sed erat facundus Ulixes,
et tamen aequoreas torsit amore Deas.

Enhver bør nu kjende sine Kræfter. Men det er Noget, der ofte har oprørt mig, at selv de, der have Gaver, bære sig saa fusteragtigt ad. Egentlig burde man strax kunne see paa enhver ung Pige, der er bleven et Offer for en Andens eller rettere for sin egen Kjærlighed, i hvilken Retning hun er bleven bedragen. Den øvede Mordet fører et bestemt Stød, og det erfarne Politi kjender strax Gjerningsmanden, naar det seer Saaret. Men hvor træffer man slige systematiske Forførere, hvor slige Psychologer. At forføre en Pige, det betyder for de Fleste at forføre en Pige, og dermed Punktum, og dog ligger der et heelt Sprog skjult i denne Tanke.

Hun hader mig — som Qvinde; hun frygter mig — som en begavet Qvinde; hun elsker mig — som det gode Hoved. Denne Strid har jeg nu for det Første faaet tilveiebragt i hendes Sjæl. Min Stolthed, min Trods, min kolde

Spot, min hjerteløse Ironi fristet hende, ikke som om hun skulde ville elske mig; nei der er visselig ikke Spor af slige Følelser i hende, mindst af Alt imod mig. Hun vil kappes med mig. Den fristet hende den stolte Uafhængighed ligeoverfor Mennesker, en Frihed som Arabernes i Ørkenen. Min Latter og Særhed neutraliserer enhver erotisk Udladning. Hun er temmelig fri imod mig, og forsaavidt der er nogen Tilbageholdenhed, er den mere intellectuel end qvindelig. Hun er saa langt fra at see en Elsker i mig, at vi blot staae i Forhold til hinanden som to gode Hoveder. Hun tager mig i Haanden, trykker mig i Haanden, leer, viser mig en vis Opmærksomhed i reen græsk Forstand. Naar da Ironikeren og Spotteren længe nok har gjækket hende, da følger jeg hiin Anviisning, der findes i det gamle Vers: Ridderen breder ud sin Kappe saa rød og beder skjøn Jomfru at sidde derpaa. Ikke udbreder jeg imidlertid min Kappe for at sidde med hende paa Jordens Grønsvær, men for at forsvinde med hende i Luften, i Tankens Flugt. Eller jeg tager hende ikke med, men sætter mig overskrevs paa en Tanke, hilser ad hende med Haanden, kysser paa Fingeren, bliver usynlig for hende, kun hørlig i det bevingede Ords Susen, bliver ikke som Jehovah mere og mere synlig i Stemmen, men mindre og mindre, fordi jo mere jeg taler, jo høiere stiger jeg. Da vil hun med, afsted paa dristige Tankers Flugt. Dog det er kun et eneste Øieblik, i næste Moment er jeg kold og tør.

Der er forskjellige Arter af qvindelig Rødme. Der er den grove Rødsteens-Rødme. Det er den, Romanskriverne altid have nok af, naar de lade deres Heltinder rødme über und über. Der er den fine Rødme; det er Aandens Morgenrøde. Hos en ung Pige er den ubetalelig. Den flygtige Rødme, der følger en lykkelig Idee, er skjøn hos Manden, skjønnere hos Ynglingen, yndig hos Qvinden. Det er Lynets Glimt, Aandens Kornmod. Den er skjønnest hos Ynglingen, yndig hos Pigen, fordi den viser sig i sin Jomfrueligheed, og derfor har

den ogsaa Overraskelsens Blufærdighed. Jo ældre man bliver, jo mere forsvinder denne Rødme.

Stundom læser jeg Noget høit for Cordelia; i Almindelighed meget ligegyldige Ting. Edvard maa som sædvanligt holde Lyset; jeg har nemlig gjort ham opmærksom paa, at det var en meget god Maade, paa hvilken man kan sætte sig i Rapport til en ung Pige, at laane hende Bøger. Han har ogsaa vundet Adskilligt derved; thi hun er ham ret forbunden derfor. Den, der vinder mest, er mig; thi jeg bestemmer Valget af Bøger og staaer bestandigt udenfor. Her har jeg en vid Tumleplads for mine Observationer. Jeg kan give Edvard hvilke Bøger jeg vil, da han ikke forstaaer sig paa Litteratur, jeg kan vove, hvad jeg vil, i hvilketsomhelst Extrem. Naar jeg nu kommer sammen med hende om Aftenen, da tager jeg ligesom tilfældigviis Bogen i Haanden, bladrer lidt i den, læser halv høit, roser Edvard for hans Opmærksomhed. Jeg vilde ved et Experiment iaftes forvisse mig om hendes Sjæls Spændkraft. Jeg var raadvild, om jeg skulde lade Edvard laane hende Schillers Gedichte, for at jeg tilfældigviis kunde støde paa Teklas Sang, der skulde forelæses, eller Bürgers Gedichte. Jeg valgte det Sidste, fordi især hans Lenore dog er lidt overspændt, hvor skjøn den end ellers er. Jeg slog Lenore op, læste dette Digt høit med al den Pathos, der var mig mulig. Cordelia var bevæget, hun syede med en Iilsomhed, som var det hende, Vilhelm kom at afhente. Jeg standsede, Tanten havde hørt til uden synderlig Deeltagelse; hun frygter sig hverken for levende eller for døde Vilhelmer, er desuden heller ikke Tydsken ganske mægtig; fandt sig derimod ganske i sit Es, da jeg viste hende det skjønt indbundne Exemplar og begyndte en Samtale om Bogbinder-Arbeide. Min Hensigt var at tilintetgjøre hos Cordelia Indtrykket af det Pathetiske i samme Øieblik, som det var vakt. Hun blev lidt angst, men det var mig tydeligt, at denne Angst ikke virkede fristende, men unheimlich paa hende.

Mit Øie har idag for første Gang hvilet paa hende. Man siger, at Søvnen kan gjøre et Dielaag saa tungt, at det lukker sig; maaskee kunde dette Blik formaae noget Lignende. Øiet lukker sig og dog røre dunkle Magter sig i hende. Hun seer ikke, at jeg seer paa hende, hun føler det, føler det over hele Legemet. Øiet lukker sig, og det er Nat; men inden i hende er det lys Dag.

Edvard maa bort. Han gaaer paa det Yderste; hvert Øieblik kan jeg vente, at han gaaer hen og gjør hende en Kjærligheds-Erklæring. Det er der Ingen, der bedre kan vide end jeg, der er hans Fortrolige, og som med Flid holder ham i denne Exaltation, for at han kan virke desto mere paa Cordelia. At lade ham komme til at tilstaae sin Kjærlighed, er dog for voveligt. Vel veed jeg, at han faaer et Nei, men dermed er Historien ikke ude. Han vil vistnok tage sig det meget nær. Dette vil maaskee bevæge og røre Cordelia. Skjøndt jeg i saa Fald ikke behøver at frygte det Værste, at hun skulde gjøre det om igjen, vil dog hendes Sjæls Stolthed muligen tage Skade ved denne rene Medlidenhed. Skeer det, saa er min Hensigt med Edvard aldeles forfeilet.

Mit Forhold til Cordelia begynder at tage dramatisk Tilløb. Noget maa der skee, hvad det saa end er, blot iagttagende kan jeg ikke længere forholde mig, uden at lade Øieblikket gaae forbi. Overraskes maa hun, det er nødvendigt; men naar man vil overraske hende, maa man være paa sin Post. Det, der i Almindelighed vilde overraske, vilde maaskee ikke virke saaledes paa hende. Hun maa egentlig overraskes saaledes, at det i første Nu næsten er Grunden til hendes Overraskelse, at der skeer noget ganske Almindeligt. Successivt maa det vise sig, at der dog laae noget Overraskende implicite deri. Dette er ogsaa bestandig Loven for det Interessante, og dette

igjen Loven for alle mine Bevægelser med Hensyn til Cordelia. Naar man blot veed at overraske, har man altid vundet Spil; man suspenderer et Øieblik den Paagjeldendes Energi, gjør det umuligt for hende at handle, og det, hvad enten man bruger det Ualmindelige, eller det Almindelige som Middel. Jeg erindrer endnu med en vis Selvtilfredshed et dumdristigt Forsøg mod en Dame af fornemmere Familie. Forgjeves havde jeg i nogen Tid skjult sneget mig omkring hende for at finde en interessant Berøring, da møder jeg hende en Middag paa Gaden. Jeg var sikker paa, at hun ikke kjendte mig, eller vidste, at jeg hørte til her i Byen. Hun gik alene. Jeg smuttede hende forbi, saa jeg kom til at møde hende Ansigt til Ansigt. Jeg gik afveien for hende, hun beholdt Fliserne. I dette Moment kastede jeg et veemodigt Blik paa hende, jeg troer næsten jeg havde en Taare i Øiet. Jeg tog min Hat af. Hun standsede. Med bevæget Stemme og et drømmende Blik sagde jeg: vredes ikke, naadige Frøken, en Lighed mellem Deres Træk og et Væsen, som jeg elsker af min hele Sjæl, men som lever fjernt fra mig, er saa paafaldende, at De vil tilgive mig min besynderlige Adfærd. Hun troede, jeg var en Sværmer, og en ung Pige kan godt lide lidt Sværmeri, især naar hun tillige føler sin Overlegenhed og tør smile ad Een. Rigtig, hun smilede, hvilket klædte hende ubeskriveligt. Med en fornem Nedladenhed hilsede hun til mig, og smilede. Hun fortsatte sin Gang, saa meget som to Skridt gik jeg ved hendes Side. Nogle Dage senere mødte jeg hende, jeg tillod mig at hilse. Hun loe ad mig .... Taalmodighed er dog en kostelig Dyd, og den som leer sidst, leer bedst.

Der kunde tænkes forskjellige Midler til at overraske Cordelia. Jeg kunde forsøge at reise en erotisk Storm, der var istand til at rive Træer op med Rode. Ved Hjælp af den kunde jeg forsøge, om muligt, at løbe hende af Grund, løbe hende ud af det historiske Sammenhæng; søge i denne Agitation ved hemmelige Møder at bringe hendes Lidenskab frem.

Det var ikke utænkeligt, at det lod sig gjøre. En Pige med hendes Lidenskab kunde man bringe til hvad det skulde være. Imidlertid vilde det være æsthetisk urigtigt. Jeg ynder ikke Svimmelhed, og denne Tilstand er kun at anbefale, naar man har med Piger at gjøre, der alene paa den Maade kunne vinde en poetisk Afglands. Man gaaer desuden let glip af den egentlige Nydelse; thi for megen Forvirring skader ogsaa. Paa hende vilde det aldeles forfeile sin Virkning. I et Par Drag vilde jeg kunne indsuge, hvad jeg i lang Tid kunde have havt godt af, ja det som værre er, hvad jeg ved Besindighed kunde have nydt fuldere og rigere. Cordelia vil ikke nydes i Exaltation. Overraske hende vilde det maaskee i første Øieblik, hvis jeg bar mig saaledes ad, men snart vilde hun være mæt, netop fordi denne Overraskelse laae hendes dristige Sjæl for nær.

En slet og ret Forlovelse bliver af alle Midler det bedste, det hensigtsmæssigste. Hun vil maaskee endnu mindre troe sine egne Øren, naar hun hører mig gjøre en prosaisk Kjærligheds-Erklæring, item anholder om hendes Haand, endnu mindre end hvis hun lyttede til min hede Veltalenhed, indsugede min giftige Beruselsesdrik, hørte sit Hjerte banke ved Tanken om en Bortførelse.

Det Forbandede ved en Forlovelse bliver altid det Ethiske i den. Det Ethiske er ligesaa kjedsommeligt i Videnskaben som i Livet. Hvilken Forskjel, under Æsthetikens Himmel der er Alt let, smukt, flygtigt, naar Ethiken kommer med, saa bliver Alt haardt, kantet, uendelig langweiligt. En Forlovelse har imidlertid ikke i strængere Forstand ethisk Realitet, saaledes som et Ægteskab, den har kun Gyldighed ex consensu gentium. Denne Tvetydighed kan være mig saare tjenlig. Det Ethiske deri er netop nok til, at Cordelia i sin Tid vil faae Indtrykket af, at hun gaaer ud over det Almindeliges Grændse, det Ethiske deri er tillige ikke saa alvorligt, at jeg maa befrygte en betænkeligere Rystelse. Jeg har altid havt en vis Respekt for det Ethiske. Aldrig har jeg givet nogen Pige Ægteskabsløfte, end ikke et skjødesløst, forsaavidt det kunde synes, at jeg her gjør det, er det blot en fingeret Bevægelse. Jeg skal vel mage

det saaledes, at det er hende selv, der hæver Forpligtelsen. At give Løfter foragter min ridderlige Stolthed. Jeg foragter det, naar en Dommer ved Løftet om Frihed lokker en Synder til Bekjendelse. En saadan Dommer renoncerer paa sin Kraft og sit Talent. I min Praxis kommer endnu hertil den Omstændighed, at jeg Intet ønsker, som ikke i strængeste Forstand er Frihedens Gave. Lad slette Forførere bruge saadanne Midler. Hvad opnaae de ogsaa? Den, som ikke veed i den Grad at bespænde en Pige, at hun taber Alt af Syne, hvad man vil, hun ikke skal see paa, den, som ikke veed i den Grad at digte sig ind i en Pige, at det er fra hende Alt udgaaer, eftersom han vil det, han er og bliver en Fusker; jeg skal ikke misunde ham hans Nydelse. En Fusker er og bliver et saadant Menneske, en Forfører, hvad man ingenlunde kan kalde mig. Jeg er en Æsthetiker, en Erotiker, der har fattet Kjærlighedens Væsen og Pointet i den, der troer paa Kjærligheden og kjender den fra Grunden, og kun forbeholder mig den private Mening, at enhver Kjærlighedshistorie i det Høieste varer et halvt Aar, og at ethvert Forhold er forbi, saasnart man har nydt det Sidste. Alt dette veed jeg, tillige veed jeg, at det er den høieste Nydelse, der lader sig tænke, at blive elsket, elsket høiere end Alt i Verden. At digte sig ind i en Pige er en Kunst, at digte sig ud af hende er et Mesterstykke. Dog afhænger det Sidste væsentlig af det Første.

Der var en anden Maade mulig. Jeg kunde sætte Alt til for at faae hende forlovet med Edvard. Jeg blev da Husven. Edvard vilde troe mig ubetinget, det var jo mig, han saa godt som skyldte sin Lykke. Jeg vandt da at være mere skjult. Det duer ikke. Hun kan ikke blive forlovet med Edvard, uden at hun paa en eller anden Maade forkleines. Dertil kommer, at mit Forhold til hende da vilde blive mere pikant end interessant. Den uendelige Prosaisme, der ligger i en Forlovelse, er netop Resonansbunden for det Interessante.

Alt bliver betydningsfuldere i det Wahlske Huus. Man mærker tydeligt, at der rører sig et skjult Liv under de dagligdagske Former, og at dette snart maa forkynde sig i en tilsvarende Aabenbarelse. Det Wahlske Huus laver til en Forlovelse. Den, som var en blot udvortes Jagttager, vilde maaskee tænke paa, at der blev et Par af Tanten og mig. Hvad vilde der i et saadant Ægteskab ikke kunne udrettes til landoekonomiske Kundskabers Udbredelse i en kommende Slægt. Saa blev jeg da Cordelias Onkel. Jeg er en Ven af Tænkefrihed, og ingen Tanke er saa absurd, at jeg jo har Mod til at fastholde den. Cordelia frygter for en Kjærligheds-Erklæring af Edvard, Edvard haaber paa, at en saadan skal afgjøre Alt. Det kan han nu ogsaa være sikker paa. For imidlertid at spare ham de ubehagelige Følger af et saadant Skridt, skal jeg see at komme ham i Forkjøbet. Jeg haaber nu snart at dimittere ham, han staaer mig virkelig iveien. Det følte jeg ret idag. Seer han ikke saa drømmende og elskovsdrukken ud, at man kan frygte for, at han som en Somnambul pludselig reiser sig op, og for den hele Menighed tilstaaer sin Kjærlighed saa objektivt anskuende, at han end ikke nærmer sig Cordelia. Jeg laante ham et Par Øine idag. Som en Elephant tager en Ting paa sin Snabel, saaledes tog jeg ham paa mine Øine, saa lang han var, og kastede ham bagover. Skjøndt han blev siddende, troer jeg dog han havde en tilsvarende Fornemmelse i hele Legemet.

Cordelia er ikke saa sikker mod mig som hun før har været. Hun nærmede sig altid qvindeligt sikkert til mig, nu vakler hun lidt. Det har imidlertid ikke stort at betyde, og det vilde ikke falde mig svært at bringe Alt paa den gamle Fod. Dog, det vil jeg ikke. Blot endnu en Exploration og saa Forlovelsen. Denne kan der ingen Vanskeligheder være for. Cordelia siger ja i sin Overraskelse, Tanten et hjerteligt Amen. Hun vil være ude af sig selv af Glæde over en saadan landoekonomisk Svigerson. Svigerson! hvor dog Alt hænger sammen som Wertehalm, naar man vover sig ind paa dette Ge-

beet. Jeg bliver da egentlig ikke hendes Svigerſøn, men kun hendes Neveu, eller rettere, volente deo, ingen af Delene.

d. 23.

Idag høſtede jeg Frugten af et Rygte, jeg havde ladet udſprede, at jeg var forelſket i en ung Pige. Ved Hjælp af Edvard er det ogſaa bragt Cordelia for Øre. Hun er nysgjerrig, hun paſſer paa mig, hun tør imidlertid ikke ſpørge; og dog er det hende ikke uvigtigt at faae Viſhed, deels fordi det forekommer hende utroligt, deels fordi hun deri næſten vilde ſee et Antecedens for ſig ſelv; thi kan en ſaa kold Spotter ſom jeg blive forelſket, ſaa kunde hun vel ogſaa, uden at behøve at ſkamme ſig. Idag bragte jeg denne Sag paa Bane. At fortælle en Hiſtorie ſaaledes, at Pointet ikke gaaer tabt, det troer jeg, jeg er Mand for, item ſaaledes, at det ikke heller kommer for tidligt. At holde dem, der høre paa min Hiſtorie, in suspenso, ved ſmaa Bevægelſer af epiſodiſk Natur at forſikkre mig om, hvilket Udfald, de ønſke den ſkal faae, i Fortællingens Løb at narre dem, det er min Lyſt; at bruge Amphibolier, ſaa de Hørende forſtaae Eet ved det Sagte, og nu pludſelig mærke, at Ordene ogſaa kunde forſtaaes anderledes, det er min Kunſt. Naar man ret vil have Leilighed til at anſtille Jagttagelſer i en vis Retning, ſkal man altid holde en Tale. I Samtale kan den Paagjeldende bedre ſlippe fra Een, kan ved Spørgsmaal og Svar bedre ſfjule, hvad Indtryk Ordene gjøre. Med høitideligt Alvor begyndte jeg min Tale til Tanten. „Skal jeg tilſkrive det mine Venners Velvillie eller mine Fjenders Ondſkab, og hvo har ikke for meget baade af det Ene og det Andet?“ Her gjorde Tanten en Bemærkning, ſom jeg af al Magt hjalp til at udtvære, for at holde Cordelia, der lyttede, i Spænding, en Spænding, hun ikke kunde hæve, da det var Tanten, jeg talte med, og min Stemning var høitidelig. Jeg vedblev: „eller ſkal jeg tilſkrive det et Tilfælde, et Rygtes generatio æquivoca“, (dette Ord forſtod Cordelia aabenbart ikke,

det gjorde hende blot uklar, saa meget mere som jeg lagde et falsk Eftertryk derpaa, sagde det med en polisk Mine, som om Pointet laae her) „at jeg, der er vant til at leve skjult i Verden, er bleven Gjenstand for Omtale, idet man paastaaer, at jeg er bleven forlovet“; Cordelia savnede aabenbart endnu min Fortolkning, jeg vedblev: „mine Venner, da det dog altid maa ansees for en stor Lykke at blive forelsket (hun studsede), mine Fjender, da det dog altid maa ansees for saare latterligt, om denne Lykke faldt i mit Lod“, (Bevægelse i den modsatte Retning), „eller Tilfældet, da der ikke er mindste Grund dertil; eller Rygtets generatio æquivoca, da det Hele vel maa være opkommet i et tomt Hoveds tankeløse Omgang med sig selv.“ Tanten hastede med qvindelig Nysgjerrighed efter at faae at vide, hvo denne Dame kunde være, med hvem man havde behaget at forlove mig. Ethvert Spørgsmaal i denne Retning blev afviist. Paa Cordelia gjorde den hele Historie et Indtryk, jeg troer næsten, at Edvards Actier steeg et Par Points.

Det afgjørende Øieblik nærmer sig. Jeg kunde henvende mig til Tanten, skriftligt anholde om Cordelias Haand. Det er jo den ordinaire Fremgangsmaade i Hjerte-Anliggender, som om det var Hjertet naturligere at skrive end at tale. Hvad der imidlertid skulde bestemme mig til at vælge den, er netop det Philisteragtige ved den. Vælger jeg den, saa gaaer jeg glip af den egentlige Overraskelse, og den kan jeg ikke give Afkald paa. — Dersom jeg havde en Ven, saa vilde han maaskee sige til mig: har Du vel overveiet det høist alvorlige Skridt, Du gjør, et Skridt, der er afgjørende for Dit hele følgende Liv og for et andet Væsens Lykke. Den Fordeel har man nu, naar man har en Ven. Jeg har ingen Ven; om det er en Fordeel, skal jeg lade uafgjort, derimod anseer jeg det, at være fri for hans Raad for en absolut Fordeel. Forøvrigt har jeg visselig gjennemtænkt den hele Sag i Ordets strængeste Betydning.

Fra min Side er der nu Intet til Hinder for Forlovelsen. Jeg gaaer altsaa paa Frierbeen, hvo skulde see det paa

mig. Snart skal min ringe Person sees fra et høiere Standpunkt. Jeg ophører at være Person og bliver — Parti; ja et godt Parti, vil Tanten sige. Den, det næsten gjør mig mest ondt for, er Tanten; thi hun elsker mig med en saa reen og oprigtig landoekonomisk Kjærlighed, hun tilbeder mig næsten som sit Ideal.

Nu har jeg gjort mange Kjærligheds-Erklæringer i mit Liv, og dog hjælper al min Erfaring mig slet ikke her; thi denne Erklæring maa gjøres paa en ganske egen Maade. Hvad jeg fornemmelig maa indprænte mig selv, er, at det Hele blot er en fingeret Bevægelse. Jeg har holdt adskillige Trin-Øvelser for at see, i hvilken Retning man bedst kunde træde op. At gjøre Øieblikket erotisk, vilde være betænkeligt, da det let vilde kunne foregribe hvad der senere skal komme, og successivt udfolde sig; at gjøre det meget alvorligt, er farligt; et saadant Moment er for en Pige af saa megen Betydning, at hendes hele Sjæl kan fixeres deri, ligesom en Døende i sin sidste Villie; at gjøre det cordialt, lav-comisk, vilde ikke harmonere med min hidtil brugte Maske, ikke heller med den nye, jeg agter at anlægge og bære; at gjøre det vittigt og ironisk er for meget vovet. Naar det stod sig med mig, som med Folk i Almindelighed ved slig Leilighed, at Hovedsagen var mig, at faae fremlokket det lille Ja, saa var det som Fod i Hose. Mig er dette vel af Vigtighed, men ikke af absolut Vigtighed; thi skjøndt jeg nu engang har udseet mig denne Pige, skjøndt jeg har henlagt megen Opmærksomhed, ja hele min Interesse paa hende, saa var der dog Betingelser, under hvilke jeg ikke vilde modtage hendes: ja. Det er mig slet ikke om at gjøre i udvortes Forstand at besidde Pigen, men kunstnerisk at nyde hende. Derfor maa Begyndelsen være saa kunstnerisk som muligt. Begyndelsen maa være saa svævende som muligt, den maa være en Almulighed. Seer hun strax en Bedrager i mig, saa misforstaaer hun mig; thi i almindelig Forstand er jeg ingen Bedrager; seer hun en trofast Elsker i mig, saa misfor-

staaer hun mig ogsaa. Det gjælder om, at hendes Sjæl ved dette Optrin bliver saa lidet determineret som muligt. En Piges Sjæl er i et saadant Moment som en Doendes prophetisk. Dette maa forhindres. Min elskværdige Cordelia! jeg bedrager Dig for noget Skjønt, men det kan ikke være anderledes, og jeg skal give Dig alt det Vederlag, jeg formaaer. Det hele Optrin maa holdes saa ubetydeligt som muligt, saa at hun, naar hun har givet sit Ja, ikke er istand til at oplyse det Mindste om, hvad der kan skjule sig i dette Forhold. Denne uendelige Mulighed er netop det Interessante. Er hun istand til at forudsige Noget, saa har jeg baaret mig feil ad, og det hele Forhold taber i Betydning. At hun skulde sige ja, fordi hun elsker mig, er utænkeligt; thi hun elsker mig slet ikke. Bedst er det, naar jeg kan forvandle Forlovelsen fra en Handling til en Begivenhed, fra Noget, hun gjør, til Noget, der hender hende, hvorom hun maa sige: Gud veed, hvorledes det egentlig gik til.

d. 31.

Idag har jeg skrevet et Kjærligheds-Brev for en Tredie-Mand. Det er mig altid en stor Glæde. For det Første er det altid ret interessant saa levende at sætte sig ind i Situationen, og dog med al mulig Magelighed. Jeg faaer min Pibe stoppet, hører paa Relationen, Brevene fra Vedkommende blive fremlagte. Det er altid vigtige Studier for mig, hvorledes en ung Pige skriver. Han sidder nu der forelsket som en Rotte, læser hendes Breve høit, afbrydes af mine laconiske Bemærkninger: hun skriver godt for sig, hun har Følelse, Smag, Forsigtighed, hun har vist elsket før o. s. v. For det Andet er det en god Gjerning, jeg gjør. Jeg hjælper et Par unge Folk sammen; nu qvitterer jeg. For ethvert lykkeligt Par udseer jeg mig et Offer; jeg gjør To lykkelige, i det Høieste kun een ulykkelig. Jeg er ærlig og paalidelig, har aldrig bedraget Nogen, der har betroet sig til mig. Lidt Gjækkeri falder der al-

tid af, naa det er jo lovlige Sportler. Og hvorfor nyder jeg denne Tiltro, fordi jeg kan Latin og passer mine Studier, og fordi jeg altid holder mine Smaa-Historier for mig selv. Og fortjener jeg ikke denne Tiltro? jeg misbruger den jo aldrig.

d. 2. Aug.

Øieblikket var kommet. Tanten saae jeg et Glimt af paa Gaden, jeg vidste altsaa, at hun ikke var hjemme. Edvard var paa Toldboden. Der var altsaa al Sandsynlighed for, at Cordelia var ene hjemme. Saaledes var det ogsaa. Hun sad ved Syebordet, beskæftiget med et Arbeide. Det er meget sjældent, at jeg har besøgt Familien om Formiddagen, hun blev derfor lidt afficeret ved at see mig. Nær var Situationen bleven for bevæget. Deri havde hun da ikke været Skyld; thi hun fattede sig temmelig let, men jeg selv; thi hun gjorde trods mit Pantser et ualmindelig stærkt Indtryk paa mig. Hvor var hun yndig i den blaastribede, simple, huuslige Sirtses-Kjole, med en frisk afplukket Rose paa Brystet — en frisk afplukket Rose, nei Pigen selv var som en frisk afplukket Blomst, saa frisk var hun, nylig ankommen; og hvo veed ogsaa, hvor en ung Pige tilbringer Natten, jeg tænker i Illusionernes Land, men hver Morgen vender hun tilbage, og deraf hendes ungdommelige Friskhed. Hun saae saa ung og dog saa fuldbaaren ud, som havde Naturen liig en om og riig Moder først i dette Øieblik sluppet hende ud af sin Haand. Det var mig som var jeg Vidne til denne Afskedsscene, jeg saae, hvorledes hiin kjærlige Moder endnu engang til Afsked omfavnede hende, jeg hørte hende sige: „gaae nu ud i Verden, mit Barn, jeg har gjort Alt for Dig, tag nu dette Kys, som et Segl paa Dine Læber, det er et Segl, der vogter Helligdommen, Ingen kan bryde det, naar Du ikke selv vil, men naar den Rette kommer, da vil Du forstaae ham.“ Og hun trykkede et Kys paa hendes Læber, et Kys, der ikke som et menneskeligt Kys tager Noget, men et guddommeligt Kys, der giver Alt, der giver Pigen

Kysset Magt. Vidunderlige Natur, hvor er Du dybsindig og gaadefuld, Du giver Menneſket Ordet, og Pigen Kysſets Veltalenhed! Dette Kys havde hun paa Læben, og Afſkeden paa ſin Pande, og den glade Hilſen i ſit Øie, derfor ſaae hun paa eengang ſaa hjemlig ud; thi hun var jo Barnet i Huſet, og ſaa fremmed; thi hun kjendte ikke Verden, men kun den kjærlige Moder, der ufynlig vaagede over hende. Hun var virkelig yndig, ung ſom et Barn, og dog ſmykket med den ædle jomfruelige Værdighed, der indgyder Ærbødighed. — Dog, ſnart var jeg atter lidenſkabsløs, og høitidelig-dum ſom det ſommer ſig, naar man vil bevirke, at noget Betydningsfuldt ſkeer paa en Maade, hvorved det faaer Intet at betyde. Efter nogle almindelige Bemærkninger rykkede jeg hende lidt nærmere, og kom nu frem med mit Andragende. Et Menneſke, der taler ſom en Bog, er yderſt kjedſommelig at høre paa; ſtundom er det imidlertid ret henſigtsmæssigt at tale ſaaledes. En Bog har nemlig den mærkelige Egenſkab, at den kan fortolkes, hvorledes det ſkal være. Denne Egenſkab faaer Eens Tale ogſaa, naar man taler ſom en Bog. Jeg holdt mig ganſke nøktern til de almindelige Formularer. Hun blev overraſket ſom jeg havde ventet det, det er unegteligt. At gjøre mig ſelv Rede for, hvorledes hun ſaae ud, er vanſkeligt. Hun ſaae mangfoldig ud, ja omtrent ſom den endnu ikke udkomne, men bebudede Commentar til min Bog, en Commentar, der indeholder Muligheden af enhver Fortolkning. Et Ord, og hun havde leet ad mig, et Ord, hun havde været bevæget, et Ord, hun havde undgaaet mig; men intet Ord kom over mine Læber, jeg forblev høitidelig-dum og holdt mig nøie efter Ritualet. — „Hun havde kjendt mig ſaa kort", Herre Gud, ſaadanne Vanſkeligheder møder man kun paa Forlovelſens trange Vei, ikke paa Elſkovens Blomſter-Stier.

Beſynderligt nok. Naar jeg i de foregaaende Dage overveiede Sagen, da var jeg raſk nok paa det, og ſikker paa, at hun i Overraſkelſens Øieblik vilde ſige: ja. Der ſeer man, hvad alle Forberedelſer hjælpe til, det Udfald fik Sagen ikke, thi hun ſagde hverken ja eller nei; men henviſte til Tanten.

Det burde jeg have forudseet. Jeg har dog virkelig Lykken med mig; thi dette Resultat var endnu bedre.

Tanten giver sit Samtykke, derom har jeg da heller aldrig næret den fjerneste Tvivl. Cordelia følger hendes Raad. Hvad min Forlovelse angaaer, da skal jeg ikke rose mig af, at den er poetisk, den er i alle Maader høist philistros og spidsborgerlig. Pigen veed ikke, om hun skal sige: ja eller nei; Tanten siger ja, Pigen siger ogsaa ja, jeg tager Pigen, hun tager mig — og nu begynder Historien.

d. 3.

Saa er jeg da forlovet; det er Cordelia ogsaa, og det er nok omtrent det Hele, hun veed den Sag betræffende. Dersom hun havde en Veninde, som hun vilde tale oprigtigt med, saa vilde hun vel sige: „Hvad det Hele skal betyde, det begriber jeg virkelig ikke. Der er Noget hos ham, som drager mig til ham, men hvad det er kan jeg ikke blive klog paa, han har en underlig Magt over mig, men elske ham, det gjør jeg ikke, og vil maaskee aldrig komme til det, derimod vil jeg godt kunne holde ud at leve med ham, og derfor ogsaa blive ret lykkelig med ham; thi han fordrer vist ikke saa meget, naar man blot holder ud med ham.“ Min kjære Cordelia! maaskee fordrede han Mere, og til Gjengjeld mindre Udholdenhed. — Af alle latterlige Ting er dog en Forlovelse den allerlatterligste. Ægteskabet er der dog Mening i, om end denne Mening er mig ubegvem. En Forlovelse er en reen menneskelig Opfindelse, og gjør ingenlunde dens Inventeur Ære. Den er hverken det Ene eller det Andet, og forholder sig til Ekskov som den Strimmel, Pedellen har ned ad Ryggen, forholder sig til en Professor-Kjole. Nu er jeg da Medlem af dette hæderlige Selskab. Det er ikke uden Betydning; thi det er dog, som Trop siger, først ved selv at være Kunstner, at man erhverver

Ret til at bedømme andre Kunstnere. Og er ikke en Forlovet ogsaa en Dyrehaugs-Kunstner?

Edvard er ude af sig selv af Forbittrelse. Han lader sit Skæg vore, har ophængt sin sorte Kjole, det vil sige meget. Han vil tale med Cordelia, vil skildre hende min Underfundighed. Det vil blive en rystende Scene: Edvard ubarberet, sjødeslos paaklædt, talende høit med Cordelia. Blot han ikke stikker mig ud med sit lange Skæg. Forgjeves søger jeg at bringe ham til Raison, jeg forklarer, at det er Tanten, der har bragt Partiet istand, at Cordelia maaskee endnu nærer Følelser for ham, at jeg skal være villig til at træde tilbage, hvis han kan vinde hende. Et Øieblik vakler han, om han ikke skal lade sit Skæg rage paa en ny Maade, kjøbe en ny sort Kjole, i næste Øieblik overfuser han mig. Jeg gjør Alt for at holde gode Miner med ham. Hvor vred han end er paa mig, jeg er vis paa, han gjør intet Skridt uden at raadføre sig med mig; han glemmer ikke, hvad Gavn han har havt af mig som Mentor. Og hvorfor skulde jeg fravriste ham det sidste Haab, hvorfor bryde med ham; han er et godt Menneske, hvo veed hvad der kan skee i Tiden.

Hvad jeg nu har at gjøre, er paa den ene Side, at lægge Alt i Orden til at faae Forlovelsen hævet, saaledes at jeg derved sikkrer mig et skjønnere og betydningsfuldere Forhold til Cordelia; paa den anden Side at benytte Tiden saa godt som muligt til at fryde mig ved al den Ynde, al den Elskelighed, hvormed Naturen saa overflødig har udstyret hende, fryde mig derved, dog med den Begrændsning og Circumspektion, der forhindrer, at Noget foregribes. Naar jeg da har bragt det dertil, at hun har lært, hvad det er at elske, og hvad det er at elske mig, saa brister Forlovelsen som en ufuldkommen Form, og hun tilhører mig. Andre forlove sig, naar de ere komne

til dette Punkt, og have da gode Udsigter til et kjedsommeligt Ægteskab i al Evighed. Det maae de Andre om.

Endnu er Alt in statu quo; men neppe kan nogen Forlovet være lykkeligere end jeg; nogen Gjerrig, der har fundet et Guldstykke, saligere end jeg. Jeg er beruset ved Tanken om, at hun er i min Magt. En reen, uskyldig Qvindelighed, gjennemsigtig som Havet og dog dybsindig som dette, uden Ahnelse om Kjærlighed! Nu skal hun til at lære, hvad Elskov dog er for en Magt. Som en Kongedatter, der hæves fra Stovet til Fædrenes Throne, saaledes skal hun nu indsættes i det Kongerige, hvor hun hører hjemme. Og dette skal skee ved mig; og idet hun lærer at elske, lærer hun at elske mig; idet hun udvikler Reglen, udfolder successivt Paradigmet sig, og dette er jeg. Idet hun i Elskoven føler hele sin Betydning, anvender hun denne til at elske mig, og naar hun ahner, at hun har lært det af mig, elsker hun mig dobbelt. Tanken om min Glæde overvælder mig i den Grad, at jeg næsten taber Besindigheden.

Hendes Sjæl er ikke forflygtiget eller slappet ved Elskovens ubestemte Rørelser, Noget, der gjør, at mange unge Piger aldrig komme til at elske, det vil sige, bestemt, energisk, totalt. De have i deres Bevidsthed et ubestemt Taagebillede, der skal være et Ideal, hvorefter den virkelige Gjenstand skal proves. Af saadanne Halvheder fremgaaer et Noget, hvormed man kan hjælpe sig christeligt gjennem Verden. — Idet nu Elskoven vaagner i hendes Sjæl, gjennemskuer jeg den, lytter den ud af hende ved alle Elskovens Stemmer. Jeg forvisser mig om, hvorledes den har gestaltet sig i hende, og danner mig selv i Lighed dermed; og som jeg allerede umiddelbart er optagen i den Historie, Elskoven gjennemløber i hendes Hjerte, saaledes kommer jeg atter udvortes fra hende imøde, saa skuffende som muligt. En Pige elsker dog kun eengang.

Nu er jeg da i lovlig Besiddelse af Cordelia, har Tantens Samtykke og Velsignelse, Venners og Slægtningers Gratulation; det skal vel nok holde. Nu er altsaa Krigens Besværligheder forbi, nu begynde Fredens Velsignelser. Hvilke Taabeligheder! som om Tantens Velsignelse og Venners Gratulation var istand til at sætte mig i Besiddelse af Cordelia i dybere Forstand; som om Elskoven havde en saadan Modsætning mellem Krigstid og Fredstid, og den ikke snarere, saa længe den er til, forkynder sig i Strid, om Vaabnene end ere forskjellige. Forskjellen er egentlig den om der strides cominus eller eminus. Jo mere der i et Kjærlighedsforhold har været stridt eminus, desto sørgeligere; thi desto ubetydeligere bliver Haandgemænget. Til Haandgemænget hører et Haandtryk, en Berørelse med Foden, Noget Ovid som bekjendt ligesaa meget anbefaler som med dyb Jalousi ivrer mod, ikke at tale om et Kys, et Favnetag. Den, der kæmper eminus, har i Almindelighed kun Diet at stole paa; og dog vil han, hvis han er Kunstner, vide, at bruge dette Vaaben med en saadan Virtuositet, at han næsten udretter det Samme. Han vil kunne lade sit Die hvile paa en Pige med en desultorisk Omhed, der virker som om han tilfældig berørte hende; han vil være istand til med sit Die at gribe hende saa fast, som om han holdt hende indesluttet i sine Arme. En Feil bliver det imidlertid stedse eller en Ulykke, om man for længe maa kæmpe eminus; thi en saadan Kæmpen er bestandig kun en Betegnelse, ikke Nyden. Naar man kæmper cominus, da faaer Alt først sin sande Betydning. Naar der ikke er Kamp i Elskoven, saa er denne ophørt. Jeg har saa godt som slet ikke kæmpet eminus, og er derfor nu ikke ved Slutningen, men ved Begyndelsen, jeg tager Vaabnene frem. I Besiddelse af hende er jeg; det er sandt, nemlig i juridisk og spidsborgerlig Forstand; men deraf følger for mig slet Intet, jeg har langt renere Forestillinger. Forlovet er hun med mig, det er sandt, men hvis jeg deraf vilde slutte, at hun elskede mig, da var det en Skuffelse; thi hun elsker overhovedet ikke. I lovlig Besiddelse af hende er jeg, og dog er jeg ikke i Besiddelse af hende, ligesom jeg

meget godt kan være i Besiddelse af en Pige, uden at være i lovlig Besiddelse af hende.

Auf heimlich erröthender Wange
Leuchtet des Herzens Glühn.

Hun sidder i Sophaen ved Theebordet; jeg paa en Stol ved hendes Side. Denne Stilling har det Confidentielle og dog igjen en Fornemhed, som fjerner. Stillingen kommer det altid uhyre meget an paa, det vil sige for den, der har Øie derfor. Elskoven har mange Positioner, denne er den første. Hvor har dog Naturen kongelig udstyret denne Pige; hendes rene blode Former, hendes dybe qvindelige Uskyld, hendes klare Øie — Alt beruser mig. — Jeg har hilst paa hende. Hun kom mig glad imøde som sædvanligt, dog lidt forlegen, lidt usikker, Forlovelsen maa dog gjøre vort Forhold noget anderledens, hvorledes, veed hun ikke; hun tog mig i Haanden, men ikke med et Smil som sædvanligt. Jeg besvarede denne Hilsen med et let, næsten umærkeligt Haandtryk; jeg var mild og venlig, dog uden at være erotisk. — Hun sidder i Sophaen ved Theebordet, jeg paa en Stol ved hendes Side. En forklarende Høitidelighed iler hen over Situationen, en sagte Morgenbelysning. Hun er taus, Intet afbryder Stilheden. Mit Øie glider sagte hen over hende, ikke attraaende, i Sandhed dertil hørte Frækhed. En fiin, flygtende Rødme, som en Sky over Marken, svinder hen over hende, stigende og synkende. Hvad betyder denne Rødme? Er det Elskov, er det Længsel, Haab, Frygt; thi Hjertets Farve er Rødt? Ingenlunde. Hun undrer sig, hun forundrer sig — ikke over mig; det vilde være for lidet at byde hende; hun forundrer sig, ikke over sig selv, men i sig selv; hun forvandles i sig selv. Dette Øieblik kræver Stilhed, derfor skal ingen Reflexion forstyrre det, ingen Lidenskabers Larm afbryde det. Det er som var jeg ikke tilstede, og dog er netop min Tilstedeværelse Betingelsen for denne hendes contemplative Forundring. Mit Væsen er i Har-

moni med hendes. I en saadan Tilstand dyrkes og tilbedes en ung Pige, ligesom enkelte Guddomme, ved Taushed.

Det er da en Lykke, at jeg har min Onkels Huus. Dersom jeg vilde bibringe et ungt Menneske Affmag for Tobak, da vilde jeg føre ham ind i et eller andet Røgværelse paa Regensen; naar jeg ønsker at bibringe en ung Pige Affmag for at være forlovet, saa behøver jeg blot at introducere hende her. Som der paa Skræddernes Laugshuus søge lutter Skræddere, saaledes søge her lutter Forlovede. Det er et forførdeligt Compagni at være geraadet i, og jeg kan ikke fortænke Cordelia i, at hun bliver utaalmodig. Naar vi ere samlede en masse, troer jeg, vi stille ti Par, foruden de annecterede Bataillioner, der til de store Høitider komme til Hovedstaden. Vi Forlovede kunne da ret nyde Forlovelsens Glæder. Jeg møder med Cordelia paa Allarmpladsen for at give hende Affmag paa disse forelskede Haandgribeligheder, disse forliebte Haandværksfolks Kloderagtigheder. I eet væk, den ganske Aften durch, hører man en Lyd, som om Een gik omkring med en Fluesmække — det er de Elskendes Kys. Man er i dette Huus i Besiddelse af en elskværdig Ugenerethed; man søger end ikke Krogene, nei! man sidder om et stort rundt Bord. Ogsaa jeg gjør Mine til at behandle Cordelia paa samme Viis. Jeg maa til den Ende i høi Grad gjøre Vold paa mig selv. Det var virkeligt oprørende, om jeg tillod mig at fornærme hendes dybe Qvindelighed paa den Maade. Jeg vilde gjøre mig selv større Bebreidelser derfor, end naar jeg bedrager hende. Overhovedet kan jeg tilsikre enhver Pige, der vil betroe sig til mig, en fuldkommen æsthetisk Behandling; kun ender det med, at hun bliver bedragen; men det staaer ogsaa i min Æsthetik; thi enten bedrager Pigen Manden, eller Manden Pigen. Det var interessant nok, hvis man kunde faae et eller andet litterairt Udgangssog til at tælle op i Eventyr, Sagn, Folkeviser, Mythologier, om det oftere er en Pige der er trolos eller en Mand.

Ikke fortryder jeg hvad Tid Cordelia koster mig, skjøndt hun koster mig megen. Ethvert Møde kræver ofte lange Forberedelser. Jeg oplever med hende hendes Elskovs Tilblivelse. Selv er jeg næsten usynlig tilstede, naar jeg synlig sidder ved hendes Side. Som naar en Dands, der egentlig skal dandses af To, kun dandses af Een, saaledes forholder jeg mig til hende. Jeg er nemlig den anden Dandser, men usynlig. Hun bevæger sig som i Drømme, og dog dandser hun med en Anden; og denne Anden det er mig, der forsaavidt jeg er synlig tilstede er usynlig, forsaavidt jeg er usynlig er synlig. Bevægelserne fordre en Anden; hun bøier sig hen til ham, hun rækker ham Haanden, hun flyer, hun nærmer sig atter. Jeg tager hendes Haand, jeg fuldstændiggjør hendes Tanke, som dog er fuldstændiggjort i sig selv. Hun bevæger sig i hendes Sjæls egen Melodi; jeg er blot Anledning til, at hun bevæger sig. Jeg er ikke erotisk, det vilde blot vække hende, jeg er boielig, smidig, upersønlig, næsten som en Stemning.

Hvad taler i Almindelighed Forlovede om? Saavidt jeg veed, have de meget travlt med at faae hinanden gjensidig indvævet i de respektive Familiers kjedsommelige Sammenhæng. Hvad Under da, at det Erotiske forsvinder. Forstaaer man ikke at gjøre Elskoven til det Absolute, i Sammenligning med hvilken al anden Historie forsvinder, saa skulde man aldrig indlade sig paa at elske, om man end gifter sig 10 Gange. Om jeg har en Tante, der hedder Mariane, en Onkel, der hedder Christopher, en Fader, der er Major o. s. v. o. s. v. alle slige Offentligheder ere Kjærlighedens Mysterier uvedkommende. Ja selv Eens eget forbigangne Liv er Intet. En ung Pige har i Almindelighed ikke Stort i denne Henseende at fortælle; har hun det, saa kan det vel maaskee være Umagen værd at høre paa hende; men i Reglen ikke at elske hende. Jeg for min Person søger ikke Historier, dem har jeg saa vist nok af; jeg søger Umiddelbarhed. Det er det Evige i Elskoven, at Individerne først i dens Øieblik blive til for hinanden.

Lidt Tillid maa der vækkes hos hende, eller rettere en Tvivl maa der fjernes. Ikke hører jeg just til de Elskendes Tal, der af Agtelse elske hinanden, af Agtelse ægte hinanden, af Agtelse faae Børn med hinanden; men dog veed jeg godt, at Elskoven, især saalænge Lidenskaben ikke er sat i Bevægelse, fordrer af den, der er dens Gjenstand, at han ikke æsthetisk støder an mod det Moralske. I denne Henseende har Elskoven sin egen Dialektik. Medens saaledes mit Forhold til Edvard fra Moralens Standpunkt er langt mere dadelværdig end min Adfærd mod Tanten, saa vil det falde mig langt lettere at retfærdiggjøre hiint end dette for Cordelia. Hun har vel ikke yttret Noget, men jeg har dog fundet det bedst at forklare hende Nødvendigheden af, at jeg traadte op paa den Maade. Den Forsigtighed, jeg har brugt, smigrer hendes Stolthed, den Hemmelighedsfuldhed, hvormed jeg har behandlet Alt, fængsler hendes Opmærksomhed. Vel kunde det synes, at jeg her allerede forraadte for megen erotisk Dannelse, at jeg kommer i Modsigelse med mig selv, naar jeg senere nødsages til at insinuere, at jeg aldrig har elsket før; dog det gjør Intet. Jeg er ikke bange for at modsige mig selv, naar hun blot ikke mærker det, og jeg opnaaer, hvad jeg vil. Lad lærde Disputatorer sætte en Ære i at undgaae enhver Modsigelse; en ung Piges Liv er for riigt til, at der ikke skulde være Modsigelse deri, og altsaa gjøre Modsigelse nødvendig.

Hun er stolt og har tillige ingen egentlig Forestilling om det Erotiske. Medens hun nu vel i aandelig Henseende til en vis Grad bøier sig for mig, saa lod det sig tænke, at hun, naar det Erotiske begynder at gjøre sig gjeldende, kunde faae i Sinde at vende sin Stolthed mod mig. Efter Alt hvad jeg kan iagttage, er hun raadvild om Qvindens egentlige Betydning. Derfor var det let at reise hendes Stolthed mod Edvard. Denne Stolthed var imidlertid aldeles excentrisk, fordi hun ingen Forestilling havde om Elskov. Faaer hun denne, saa faaer hun sin sande Stolthed; men en Rest af hiin excen-

triske kunde let slaae sig til. Det var da tænkeligt, at hun vilde vende sig mod mig. Skjøndt det ikke vil fortryde hende, at have givet sit Samtykke til Forlovelsen, saa vil hun dog let see, at jeg fik det for temmelig godt Kjøb; hun vil see, at Begyndelsen fra hendes Side ikke er rigtigt gjort. Gaaer dette op for hende, saa vil hun vove at byde mig Spidsen. Saaledes skal det være. Da faaer jeg mig forvisset om, hvor dybt hun er bevæget.

Ganske rigtigt. Allerede langt nede i Gaden seer jeg dette nydelige, lille, lokkede Hoved, der strækker sig saa langt som muligt ud af Vinduet. Det er tredie Dag, at jeg har bemærket det... En ung Pige staaer vist ikke for Intet i Vinduet, hun har formodentlig sine gode Grunde..... Men jeg beder Dem for Himlens Skyld, stræk dem dog ikke saa langt ud af Vinduet; jeg vedder De staaer paa Sprossen af Stolen, det kan jeg slutte af Stillingen. Tænk dem det Forfærdelige, at De faldt ned i Hovedet, ikke paa mig; thi jeg holder mig indtil videre uden for Sagen, men paa ham, ham, ja for der maa jo dog være en ham .... Nei hvad seer jeg, langt borte kommer jo min Ven Lic. Hansen midt ad Gaden. Der er noget Ualmindeligt i hans Optræden, det er en usædvanlig Befordring, skjønner jeg ret, det er paa Længselens Vinger han kommer. Skulde han have sin Gang i Huset? og jeg veed det ikke.... Min smukke Frøken, De forsvandt; jeg kan tænke De er gaaet hen for at lukke Døren op til hans Modtagelse... Kom De kun igjen, han skal slet ikke her ind i Huset... hvorledes De veed det bedre? Da kan jeg dog forsikre Dem.. han sagde det selv. Hvis den Vogn, der kjørte forbi, ikke havde larmet saa stærkt, saa kunde De selv have hørt det. Jeg sagde, saadan ganske en passant til ham: skal Du herind. Dertil svarede han med rene Ord: nei... Nu kan De gjerne sige Farvel;

thi nu skal Licentiaten og jeg ud at spadsere. Han er forlegen, og forlegne Folk ere gjerne snaksomme. Nu skal jeg tale med ham om det Præstekald, han søger ... Farvel, min smukke Frøken, nu skal vi paa Toldboden. Naar vi da ere komne derud, saa siger jeg til ham: det var ellers forbandet saa Du har ført mig af min Vei, jeg skulde op paa Vestergade. — See nu er vi her igjen ... Hvilken Trofasthed, hun staaer endnu ved Vinduet. Saadan en Pige maa gjøre en Mand lykkelig .... Og hvorfor gjør jeg nu Alt dette, spørger De. Fordi jeg er et nedrigt Menneske, der har min Glæde af at drille Andre. Ingenlunde. Jeg gjør det af Omsorg for Dem, min elskværdige Frøken. For det Første. De har ventet paa Licentiaten, længtes efter ham, og saa er han dobbelt skjen, naar han kommer. For det Andet. Naar Licentiaten nu kommer ind ad Døren, saa siger han: „der var vi skn nær blevne røbede, staaer ikke det forbandede Menneske i Døren, da jeg vilde besøge Dig. Men jeg var klog, jeg viklede ham ind i en lang Passiar om det Kald, jeg søger, hist op og her ned, fik ham heelt ud paa Toldboden; jeg skal love for, han mærkede Intet." Og hvad saa? saa holder De endnu mere af Licentiaten end før; thi De har altid troet, at han havde en udmærket Tænkemaade, men at han var klog ... ja nu seer De jo selv. Og det har De mig at takke for ——— Men der falder mig Noget ind. Deres Forlovelse kan jo endnu ikke være declareret, ellers maatte jeg vide det. Pigen er deilig og lystelig at see til; men hun er ung. Maaskee er hendes Indsigt endnu ikke modnet. Var det ikke tænkeligt, at hun gik hen og gjorde et høist alvorligt Skridt letsindigt. Det maa forhindres; jeg maa tale med hende. Det skylder jeg hende; thi det er vist en meget elskværdig Pige. Det skylder jeg Licentiaten, thi han er min Ven; forsaavidt skylder jeg ogsaa hende det, thi hun er min Vens Tilkommende. Det skylder jeg Familien, thi det er vist en meget agtværdig Familie. Det skylder jeg den hele Menneskeslægt, thi det er en god Gjerning. Den hele Menneskeslægt! store Tanke, oplostende Idræt, at handle i hele Menneskeslægtens Navn, at være i Besiddelse

af en saadan General-Fuldmagt. — Dog til Cordelia. Jeg kan altid bruge Stemning, og Pigens skjønne Længsel har virkelig bevæget mig.

Nu begynder ogsaa den første Krig med Cordelia, i hvilken jeg flygter og derved lærer hende at seire, idet hun forfølger mig. Jeg flygter bestandig tilbage, og i denne Bevægelse baglænds lærer jeg hende paa mig at kjende alle Elskovens Magter, dens urolige Tanker, dens Lidenskab, hvad Længsel er og Haab og utaalmodig Forventning. Idet jeg saaledes figurerer for hende, udvikler Alt dette sig tilsvarende i hende. Det er et Triumphtog, jeg fører hende i, og jeg selv er ligesaa meget den, der dithyrambisk lovsynger hendes Seir, som den, der viser Veien. Hun vil faae Mod til at troe paa Elskoven, at den er en evig Magt, naar hun seer dens Herredømme over mig, seer mine Bevægelser. Hun vil troe mig, deels fordi jeg stoler paa min Kunst, deels fordi der ligger Sandhed til Grund for hvad jeg gjør. Dersom dette nemlig ikke var Tilfældet, da vilde hun ikke troe mig. Ved hver min Bevægelse bliver hun stærkere og stærkere; Elskoven vaagner i hendes Sjæl, hun er indsat i sin Betydning som Qvinde. — Jeg har hidtil ikke hvad man i spidsborgerlig Forstand kalder friet til hende; det gjør jeg nu, jeg gjør hende fri, kun saaledes vil jeg elske hende. At hun skylder mig det, maa hun ikke ahne; thi saa tager hun Tilliden til sig selv. Naar hun da føler sig fri, saa fri, at hun næsten fristes til at ville bryde med mig, da begynder den anden Strid. Nu har hun Kraft og Lidenskab, og Striden Betydning for mig; de øieblikkelige Følger blive saa hvad de ville. Sæt hun svimler i sin Stolthed, sæt hun bryder med mig, nu vel! hun har sin Frihed; men mig skal hun dog tilhøre. At Forlovelsen skulde binde hende, er en Taabelighed, kun hende i hendes Frihed vil jeg eie. Lad hende forlade mig, den anden Strid begynder dog, og i denne anden Strid seirer jeg saa vist som det var en Skuffelse,

at hun seirede i den første. Jo større Kraftfylden er i hende, desto interessantere for mig. Den første Krig er Befrielses-Krigen; den er en Leeg; den anden er Erobrings-Krigen, den er paa Liv og Død.

Elsker jeg Cordelia? ja! oprigtigt? ja! trofast? ja! — i æsthetisk Forstand, og det har dog vel ogsaa Noget at betyde. Hvad hjalp det denne Pige, om hun var falden i Hænderne paa en Klodrian af en trofast Ægtemand? hvad var der blevet af hende? Intet. Man siger, der skal lidt mere end Ærlighed til for at komme igjennem Verden; jeg vilde sige, der skal lidt mere end Ærlighed til for at elske en saadan Pige. Det Mere har jeg — det er Falskhed. Og dog elsker jeg hende trofast. Strængt og afholdende vaager jeg over mig selv, at Alt, der ligger i hende, at hele den guddommelige rige Natur i hende kan komme til Udfoldelse. Jeg er en af de Faa, der kan gjøre det, hun en af de Faa, der egner sig dertil; passe vi da ikke for hinanden?

Er det Synd af mig, at jeg istedenfor at see paa Præsten, fæster mit Øie paa det skjønne broderede Lommetørklæde, De holder i Haanden? Er det Synd af Dem, at De holder det saaledes?.. Der staaer et Navn i Hjørnet... Charlotte Hahn hedder De?. Det er saa forførerisk paa en saadan tilfældig Maade at faae at vide en Dames Navn. Det er som var der en tjenstfærdig Aand, der hemmelighedsfuldt gjorde mig bekjendt med Dem... Eller er det ikke tilfældigt, at Tørklædet netop folder sig saaledes, at jeg faaer Navnet at see?... De er bevæget, De tørrer en Taare af Øiet... Lommetørklædet hænger atter løst ned... Det er Dem paafaldende, at jeg seer paa Dem og ikke paa Præsten. De seer til Lommetørklædet, De mærker, det har forraadt Deres Navn... Det er jo en høist uskyldig Sag, man kan let faae en Piges Navn

at vide... Hvorfor skal det nu gaae ud over Lommetørklædet, hvorfor skal det krølles sammen? hvorfor vredes paa det? hvorfor vredes paa mig? Hør, hvad Præsten siger: „Ingen føre et Menneske i Fristelse; ogsaa den, der gjør det uden at vide deraf, ogsaa han har et Ansvar, ogsaa han er i en Skyld til den Anden, som han kun kan afbetale ved forøget Velvillie“..... Nu sagde han Amen, uden for Kirkedøren der tør De nok lade Tørklædet flagre løst for Vinden.... eller er De bleven angst for mig, hvad har jeg da gjort?.. har jeg gjort mere end De kan tilgive, end hvad De tør erindre — for at tilgive.

En Dobbelt-Bevægelse bliver nødvendig i Forhold til Cordelia. Vil jeg bestandig blot flygte for hendes Overmagt, var det vel muligt, at det Erotiske i hende blev for dissolut og løst, til at den dybere Qvindelighed kunde hypostasere sig. Hun vilde da, naar den anden Strid begyndte, ikke være istand til at gjøre Modstand. Vel sover hun sig til sin Seir, men det skal hun ogsaa; men paa den anden Side maa hun bestandig vækkes. Naar det da et Øieblik seer ud for hende, som om hendes Seir atter fravristedes hende, skal hun lære at ville holde fast paa den. I denne Brydning modnes hendes Qvindelighed. Jeg kunde enten bruge Samtalen til at opflamme, Breve til at køle, eller gjøre omvendt. Det Sidste er i alle Maader at foretrække. Jeg nyder da hendes mest overvættes Øieblikke. Naar hun har modtaget en Epistel, naar dens søde Gift er gaaet over i Blodet, da er et Ord nok for at kalde Elskoven frem til Udbrud. I næste Øieblik gjør Ironi og Riimfrost hende tvivlsom, men dog ikke mere, end at hun endnu bestandig føler sin Seir, føler den forøget ved Modtagelsen af den næste Epistel. Ironi lader sig heller ikke saa godt anbringe i Breve, uden at man løb Fare for, at hun ikke forstod den. Sværmeri kan kun glimtvis anbringes i en Samtale.

Min personlige Tilstedeværelse vil forhindre Extasen. Naar jeg kun er tilstede i et Brev, da kan hun let bære mig, hun forverler mig til en vis Grad med et universellere Væsen, der boer i hendes Elskov. I et Brev kan man ogsaa bedre tumle sig, i et Brev kan jeg ypperligt kaste mig for hendes Fødder o. s. v., Noget, der let vilde see ud som Galimathias, hvis jeg gjorde det personligt; og Illusionen vilde være tabt. Modsigelsen i disse Bevægelser vil fremkalde og udvikle, styrke og consolidere Elskoven i hende, med eet Ord friste den. —

For tidligt maae dog disse Epistler ikke antage et stærkt erotisk Colorit. I Begyndelsen er det bedst, at de bære et universellere Præg, indeholde et enkelt Vink, fjerne en enkelt Tvivl. Leilighedsviis tydes ogsaa hen paa den Fordeel, en Forlovelse har, forsaavidt man ved Mystificationer kan holde Folk borte. Hvilke Ufuldkommenheder den forovrigt har, det skal hun ikke mangle Anledning til at blive opmærksom paa. Jeg har i min Onkels Huus en Karrikatur, jeg bestandig kan lade gaae ved Siden af. Det inderlige Erotiske kan hun ikke frembringe uden ved min Hjælp. Naar jeg negter denne og lader dette Vrængbillede plage hende, saa skal hun nok blive kjed af at være forlovet, uden dog egentlig at kunne sige, at det er mig, der har gjort hende kjed deraf.

En lille Epistel vil idag give hende et Vink om, hvorledes det staaer sig til med hendes Indre, idet den beskriver min Sjæls-Tilstand. Det er den rigtige Methode; og Methode har jeg. Det takker jeg Eder for I kjære Pigeborn, jeg før har elsket. Eder skylder jeg, at min Sjæl er saaledes stemt, at jeg kan være, det jeg ønsker, for Cordelia. Med Tak mindes jeg Eder, Æren tilhører Eder; thi jeg skal altid tilstaae, at en ung Pige er en født Læremesterinde, af hvem man altid kan lære om ikke-Andet, saa at bedrage hende; thi det lærer man bedst af Pigerne selv; hvor gammel jeg end bliver, skal jeg dog aldrig glemme, at først da er det forbi med et Men-

neske, naar han er bleven saa gammel, at han Intet kan lære af en ung Pige.

* *

Min Cordelia!

Du siger, at Du ikke havde forestillet Dig mig saaledes, men jeg havde jo heller ei forestillet mig, at jeg kunde blive saaledes. Ligger nu Forandringen i Dig? thi det lod sig jo tænke, at jeg egentlig ikke var forandret, men at det Øie, hvormed Du seer mig, var forandret; eller ligger den i mig? Den ligger i mig, thi jeg elsker Dig; den ligger i Dig, thi det er Dig, jeg elsker. Med Forstandens kolde, rolige Lys betragtede jeg Alt, stolt og ubevæget, Intet forfærdede mig, selv om Aanden havde banket paa min Dør, jeg havde rolig grebet Armstagen for at aabne den. Men see det var ikke Spogelser jeg oplukkede for, ikke blege, kraftesløse Skikkelser, det var for Dig, min Cordelia, det var Liv og Ungdom og Sundhed og Skjønhed, der traadte mig imøde. Min Arm skjælver, jeg formaaer ikke at holde Lyset roligt, baglænds flygter jeg for Dig, og kan dog ikke lade være at fæste Øiet paa Dig, ikke lade være at ønske, at jeg kunde holde Lyset roligt. Forandret er jeg; men hvortil, hvorledes, hvori bestaaer denne Forandring? Jeg veed det ikke, jeg veed ingen nærmere Bestemmelse at tilføie, intet rigere Prædikat at bruge end dette, naar jeg uendelig gaadefuldt siger om mig selv: jeg blev forandret.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Elskov elsker Hemmelighed — en Forlovelse er en Aabenbarelse; den elsker Taushed — en Forlovelse er en Bekjendtgjørelse; den elsker Hvidsken — en Forlovelse er en høirøstet Forkyndelse; og dog vil en Forlovelse ved min Cordelias Kunst

netop være et ypperligt Middel til at bedrage Fjenderne. I en mørk Nat er der intet Farligere for andre Skibe end at hænge en Laterne ud, der skuffer mere end Mørket.

Din Johannes.

* *

Hun sidder i Sophaen ved Theebordet, jeg sidder ved hendes Side; hun holder mig under Armen, hendes Hoved hviler sig betynget af mange Tanker til min Skulder. Hun er mig saa nær og dog endnu fjern, hun hengiver sig, og dog tilhører hun mig ikke. Endnu gjøres der en Modstand; men denne er ikke subjektiv reflekteret, det er Qvindelighedens almindelige Modstand; thi Qvindens Væsen er en Hengivelse, hvis Form er Modstand. — Hun sidder i Sophaen ved Theebordet, jeg sidder ved hendes Side. Hendes Hjerte banker, dog uden Lidenskab, Barmen bevæger sig, dog ikke i Uro, stundom skifter hun Farve, dog i lette Overgange. Er det Kjærlighed? Ingenlunde. Hun lytter, hun forstaaer. Hun lytter til det bevingede Ord, hun forstaaer det, hun lytter til en Andens Tale, hun forstaaer den som sin egen; hun lytter til en Andens Røst, idet den gjenlyder i hende, hun forstaaer denne Gjenlyd som var det hendes egen Stemme, der aabenbarer for hende og for en Anden.

Hvad gjør jeg? bedaarer jeg hende? Ingenlunde; dermed var jeg heller ikke tjent. Stjæler jeg hendes Hjerte? Ingenlunde, jeg seer ogsaa helst, at den Pige, jeg skal elske, beholder sit Hjerte. Hvad gjør jeg da? Jeg danner mig et Hjerte i Lighed med hendes. En Kunstner maler sin Elskede, det er nu hans Glæde, en Billedhugger danner hende. Dette gjør jeg ogsaa, men i aandelig Forstand. Dette Billede veed hun ikke, at jeg eier, og deri ligger egentlig mit Falskneri. Hemmelighedsfuldt har jeg forskaffet mig det, og i den Forstand har jeg stjaalet hendes Hjerte, som naar det hedder om

Rebekka, at hun stjal Labans Hjerte, da hun paa en underfundig Maade fravendte ham hans Huusguder.

Omgivelsen og Rammen har dog en stor Indflydelse paa Een, er Noget af det, der indpræger sig fastest og dybest i Hukommelsen, eller rettere i den hele Sjæl, og derfor heller ikke glemmes. Hvor gammel jeg end skulde blive, vil det dog altid blive mig en Umulighed, at tænke Cordelia under andre Omgivelser end i dette lille Værelse. Naar jeg da kommer for at besøge hende, lukker Pigen i Almindelighed mig ind ad Salsdøren; selv kommer hun ind fra sit Værelse, og idet jeg lukker Salsdøren op for at træde ind i Dagligstuen, lukker hun den anden Dør op, saa vore Øine mødes strax i Døren. Dagligstuen er lille, hyggelig, staaer næsten paa Overgangen til at være et Kabinet. Skjøndt jeg nu har seet den fra mange forskjellige Synspunkter, saa bliver det mig dog altid kjærest at see den fra Sophaen. Hun sidder der ved min Side, foran staaer et rundt Theebord, over hvilket et Bordtæppe er udbredt i rige Folder. Paa Bordet staaer en Lampe, dannet i Form af en Blomst, der kraftig og fyldig skyder sig op for at bære dens Krone, over hvilken igjen et fiint udskaaret Slør af Papiir hænger ned, saa let, at det ikke kan ligge stille. Lampens Form erindrer om Østerlandenes Natur, Sløret's Bevægelse om de milde Luftninger i hine Egne. Gulvet er skjult af et Tæppe, flættet af en egen Art Vidier, et Arbeide, der strax forraader sin fremmede Herkomst. I enkelte Øieblikke lader jeg nu Lampen være den ledende Idee i mit Landskab. Jeg sidder da med hende henstrakt paa Jorden under Lampens Blomst. Til andre Tider lader jeg Vidie-Teppet fremkalde Forestillingen om et Skib, om en Officiers-Kahyt — vi seile da midt ude paa det store Ocean. Da vi sidde langt borte fra Vinduet, skue vi umiddelbart ind i Himlens uhyre Horizont. Ogsaa dette forøger Illusionen. Naar jeg da sidder ved hendes Side, da lader jeg Sligt vise sig som et Billede, der iler ligesaa flygtigt over Virkeligheden, som Døden gaaer

over Eens Grav. — Omgivelsen er altid af stor Vigtighed, især for Erindringens Skyld. Ethvert erotisk Forhold maa være gjennemlevet saaledes, at det er Een let at tilveiebringe et Billede, der eier alt det Skjønne deraf. For at det skal kunne lykkes, maa man især være opmærksom paa Omgivelsen. Forefinder man ikke denne efter Ønske, saa maa den tilveiebringes. For Cordelia og hendes Kjærlighed passer Omgivelsen aldeles. Hvilket forskjelligt Billede viser sig derimod ikke for mig, naar jeg tænker paa min lille Emilie, og dog, hvorledes passede ikke atter Omgivelsen? Hende kan jeg ikke tænke mig, eller rettere, hende vil jeg kun erindre mig i den lille Havestue. Dørene stode aabne, en lille Have foran Huset begrændsede Udsigten, tvang Øiet til at støde an herimod, til at standse inden det dristigen fulgte Landeveien, som forsvandt i det Fjerne. Emilie var yndig, men ubetydeligere end Cordelia. Omgivelsen var ogsaa beregnet herpaa. Øiet holdt sig ved Jorden, det stormede ikke dristigt og utaalmodigt frem, det hvilede sig paa den lille Forgrund; Landeveien selv, om den end romantisk fortabte sig i det Fjerne, virkede dog mere saaledes, at Øiet gjennemløb den Strækning, der laae for det, vendte hjem igjen for atter at gjennemløbe den samme Strækning. Værelset var ved Jorden. Omgivelsen om Cordelia maa ingen Forgrund have, men Horizontens uendelige Dristighed. Hun maa ikke være ved Jorden, men svæve, ikke gaae, men flyve, ikke frem og tilbage, men evigt fremad.

Naar man selv er forlovet, saa bliver man ret tilgavns indviet i de Forlovedes Naragtigheder. For nogle Dage siden træder Lic. Hansen op med den elskværdige unge Pige, han er bleven forlovet med. Han betroede mig, at hun var yndig, det vidste jeg iforveien, han betroede mig, at hun var meget ung, det vidste jeg ogsaa, endelig betroede han mig, at det var netop derfor han havde valgt hende, for selv at danne hende til det Ideal, der altid havde foresvævet ham. Herre Gud, saadan en stolle Licentiat — og en sund, blomstrende, livsglad Pige.

Nu er jeg en temmelig gammel Praktiker, og dog nærmer jeg mig aldrig til en ung Pige anderledes end som til Naturens Venerabile, og lærer først af hende. Forsaavidt jeg da kan have nogen dannende Indflydelse paa hende, er det ved atter og atter at lære hende igjen, hvad jeg har lært af hende.

Hendes Sjæl maa bevæges, agiteres i alle mulige Retninger, ikke imidlertid stykkevis og for Kastevinde, men totalt. Hun maa opdage det Uendelige, erfare, at det er det, der ligger et Menneske nærmest. Dette maa hun opdage, ikke ad Tankens Vei, der for hende er en Afvei, men i Phantasien, der er den egentlige Communication mellem hende og mig; thi hvad der er Deel hos Manden, det er det Hele hos Qvinden. Ikke ad Tankens moisommelige Vei skal hun arbeide sig hen til det Uendelige; thi Qvinden er ikke født til Arbeide, men ad Phantasiens og Hjertets lette Vei skal hun gribe det. Det Uendelige er en ung Pige ligesaa naturligt som den Forestilling, at al Kjærlighed maa være lykkelig. En ung Pige har overalt, hvor hun vender sig hen, Uendeligheden om sig, og Overgangen er et Spring, men vel at mærke, et qvindeligt, ikke et mandligt. Hvor er dog i Almindelighed Mændene saa kloderagtige. Naar de skulle springe, saa skulle de tage Tilløb, gjøre lange Forberedelser, maale Afstanden med Øiet, flere Gange løbe til, blive skye og vende tilbage igjen. Endelig springe de og falde i. En ung Pige springer paa en anden Maade. I Bjerg-Egne træffer man ofte tvende fremragende Fjeldspidser. Et svælgende Dyb adskiller dem, forfærdeligt at skue ned i. Ingen Mand vover dette Spring. En ung Pige derimod, saa fortælle Egnens Beboere, har vovet det, og man kalder det Jomfru-Spring. Jeg troer det gjerne, som jeg troer alt Udmærket om en ung Pige, og det er mig en Beruselse at høre de enfoldige Beboere tale derom. Jeg troer Alt, troer det Vidunderlige, forbauses deraf blot for at troe; som det Eneste, der har forbauset mig i Verden, er en ung Pige, det Første og bliver det Sidste. Og dog er et saadant Spring

for en ung Pige kun et Hop, medens Mandens Spring altid bliver latterligt, fordi, hvor langt han end skræver ud, hans Anstrængelse paa eengang bliver Intet i Forhold til Toppenes Afstand og dog afgiver en Art Maalestok. Men hvo kunde være saa taabelig at tænke sig en ung Pige tage Tillob? Man kan vel tænke sig hende lobende, men da er denne Loben selv en Leeg, en Nydelse, en Udfoldelse af Ynde, hvorimod Forestillingen om et Tillob adskiller, hvad der hører sammen hos Qvinden. Et Tillob har nemlig det Dialektiske i sig, der er Qvindens Natur imod. Og nu Springet, hvo turde atter her være uskjon nok til at adskille, hvad der hører sammen! Hendes Spring er en Svæven. Og naar hun da er kommen over til den anden Side, da staaer hun atter der, ikke udmattet af Anstrængelse, men skjønnere end ellers, sjælfuldere, hun kaster et Kys over til os, som staae paa denne Side. Ung, nyfødt, som en Blomst, der er skudt op af Bjergets Rod, gynger hun sig ud over Dybet, saa det næsten fortner for vort Die. — — — Hvad hun maa lære er, at gjøre alle Uendeligheds Bevægelser, at gynge sig selv, at vugge sig i Stemninger, at forvexle Poesi og Virkelighed, Sandhed og Digt, at tumle sig i Uendelighed. Naar hun da er fortrolig med denne Tummel, da sætter jeg det Erotiske til, da er hun hvad jeg vil og ønsker. Da er min Tjeneste forbi, mit Arbeide, da drager jeg alle mine Seil ind, da sidder jeg ved hendes Side, det er for hendes Seil vi fare frem. Og i Sandhed, naar denne Pige først er erotisk beruset, saa kan jeg have nok at gjøre med at sidde ved Roret, for at moderere Farten, at Intet kommer for tidligt eller paa en uskjøn Maade. En Gang imellem prikker man et lille Hul paa Seilet, og i næste Øieblik bruse vi atter frem.

I min Onkels Huus bliver Cordelia mere og mere indigneret. Hun har flere Gange andraget paa, at vi ikke mere skulle komme der; det hjælper hende ikke, jeg veed altid at hitte paa Udflugter. Da vi igaar Aftes gik derfra, trykkede hun

min Haand med en ualmindelig Lidenskab. Hun har formodentlig ret følt sig piint derhenne, og det er da intet Under. Dersom jeg ikke altid havde min Morskab af at iagttage dette Kunstprodukts Unaturligheder, saa vilde jeg umuligt kunne holde ud. Imorges modtog jeg et Brev fra hende, hvori hun med mere Vid, end jeg havde tiltroet hende, spotter over Forlovelser. Jeg har kysset Brevet, det er det kjæreste, jeg har modtaget fra hende. Ret saa min Cordelia! saaledes vil jeg det.

Det træffer sig ret mærkeligt, at der paa Østergade boer to Conditorer ligeoverfor hinanden. Paa første Sal til venstre boer en lille Jomfru eller Froken. Hun skjuler sig i Almindelighed bag en Jalousi, der dækker den Rude, ved hvilken hun sidder. Jalousien er af meget tyndt Tøi, og den, som kjender Pigen eller oftere har seet hende, vil, hvis han har gode Øine, let være istand til at gjenkjende ethvert Træk, medens hun for den, der ikke kjender hende og ikke har gode Øine, viser sig som en mørk Skikkelse. Det Sidste er til en vis Grad Tilfældet med mig, det Første med en ung Officier, der hver Dag præcise Kl. 12 viser sig i Farvandet, og retter sit Blik op mod hiin Jalousi. Egentlig blev jeg først opmærksom paa det skjønne telegraphiske Forhold ved Jalousien. Der er ikke Jalousi for de øvrige Vinduer, og en saadan eensom Jalousi, der blot skjuler een Rude, er i Almindelighed Tegn paa, at der sidder en Person stadigt bag ved den. En Formiddag stod jeg i Vinduet ovre hos Conditoren paa den anden Side. Klokken var netop 12. Uden at agte paa de Forbigaaende fæstede jeg mit Øie paa hiin Jalousi, da pludselig den mørke Figur bag ved den begynder at røre sig. Et qvindeligt Hoved viste sig i Profil gjennem den nærmeste Rude saaledes, at det paa en besynderlig Maade dreiede i den Retning, i hvilken Jalousien viste. Derpaa nikkede Eierinden af dette Hoved meget venligt og skjulte sig atter bag Jalousien. Først og fremmest sluttede jeg, at den Person, hun hilste, var et Mand-

folk, thi hendes Bevægelse var for lidenskabelig til at være fremkaldt ved Synet af en Veninde; for det Andet sluttede jeg, at den, hvem Hilsenen gjaldt, i Almindelighed kom fra den anden Side. Hun havde da placeret sig ganske rigtigt, for at kunne see ham et langt Stykke iforveien, ja vel endog hilse ham skjult af Jalousien. — — — Meget rigtigt Klokken 12 præcise kommer Helten i dette lille Elskovs-Optrin, vor kjære Lieutenant. Jeg sidder hos Conditoren, der boer i Stuen, hvor Frøkenen boer paa første Sal. Lieutenanten har allerede faaet Øie paa hende. Pas nu vel paa, min kjære Ven, det er ikke saa let en Sag at hilse smukt til første Sal. Han er forresten ikke ilde, vel voxen, rank, en smuk Figur, en krum Næse, sorte Haar, den trekantede Hat klæder ham godt. Nu kniber det, Benene begynde saa smaat at slaae Sladder, at blive for lange. Det gjør et Indtryk paa Øiet, der kan sammenlignes med den Følelse, man har, naar man har Tandpine og Tænderne blive for lange i Munden. Naar man vil samle hele sin Magt i Øiet og give det Retningen mod første Sal, saa trækker man let for megen Kraft fra Benene. Undskyld, Hr. Lieutenant, at jeg standser dette Blik i dets Himmelfart. Det er en Næsvished, det veed jeg nok. Meget sigende kan man ikke kalde dette Blik, snarere intetsigende, og dog meget lovende. Men disse mange Løfter stige ham aabenbart for stærkt til Hovedet; han vakler, for at bruge Digterens Ord om Agnete, han ravede, han faldt. Det er haardt, og dersom jeg maatte raade, skulde det aldrig være skeet. Han er for god dertil. Det er ret fatalt; thi naar man vil gjøre Indtryk paa Damerne som Cavaleer, saa maa man aldrig falde. Vil man være Cavaleer, maa man agte paa Sligt. Viser man sig derimod blot som intelligent Størrelse, saa er alt Sligt ligegyldigt; man synker ind i sig selv, man falder sammen, skulde man da virkelig falde, saa er der slet intet Paafaldende deri. — — Hvad Indtryk kan denne Begivenhed vel have gjort paa min lille Frøken. Det er en Ulykke, at jeg ikke paa eengang kan være paa begge Sider af dette Dardanellerstræde. Jeg kunde vel faae en Bekjendt af mig posteret

paa den anden Side, men deels ønsker jeg altid helst at gjøre Jagttagelsen, deels kan man aldrig vide, hvad der for mig kan komme ud af denne Historie, og i saa Fald er det aldrig godt at have en Medvider, da man saa maa spilde en Deel Tid paa at fravriste ham, hvad han veed, og gjøre ham raadvild. — — — Jeg begynder virkelig at blive kjed af min gode Lieutenant. Dag ud og Dag ind trækker han forbi i fuld Uniform. Det er jo en forfærdelig Standhaftighed. Sømmer Sligt sig for en Soldat? Min Herre, bærer De ikke Sidegevær? Bør det Dem ikke at tage Huset med Storm og Pigen med Vold? Ja var De en Studiosus, en Licentiat, en Capellan, der holder sig ved Haab ilive, det var en anden Sag. Dog jeg tilgiver Dem; thi Pigen behager mig jo mere jeg seer paa hende. Hun er smuk, hendes brune Øie er fuldt af Skjælmeri. Naar hun venter Deres Ankomst, forklares hendes Mine af en høiere Skjønhed, der klæder hende ubeskriveligt. Deraf slutter jeg, at hun maa have megen Phantasi, og Phantasi er det smukke Kjøns naturlige Sminke.

---

* *

Min Cordelia!

Hvad er Længsel? Sproget og Digterne rime herpaa det Ord: Fængsel. Hvor urimeligt! Som om kun den kunde længes, der sidder i Fængsel. Som om man ikke kunde længes, naar man var fri? Sæt jeg var fri, hvorledes vilde jeg ikke længes. Og paa den anden Side fri er jeg jo, fri som Fuglen, og dog hvorledes længes jeg ikke! Jeg længes, naar jeg gaaer hen til Dig, jeg længes, naar jeg forlader Dig, selv naar jeg sidder ved Din Side længes jeg efter Dig. Kan man da længes efter hvad man har? Ja, naar man betænker, at man i næste Øieblik maaskee ikke har det. Min Længsel er en evig Utaalmodighed. Først hvis jeg havde gjennemlevet alle Evigheder og forvisset mig om, at Du i ethvert Øieblik til-

hørte mig, først da vilde jeg atter vende tilbage til Dig, og med Dig gjennemleve alle Evigheder, og vel ikke have Taalmodighed nok til at være et Øieblik adskilt fra Dig, uden at længes, men Tryghed nok til at sidde rolig ved Din Side.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Udenfor Døren holder der en lille Cabriolet, for mig større end hele Verden, da den er stor nok til To; forspændt med et Par Heste, vilde og ustyrlige som Naturkræfter, utaalmodige som mine Lidenskaber, dristige som Dine Tanker. Vil Du det, saa fører jeg Dig bort — min Cordelia! befaler Du det? Din Befaling er Løsnet, der løsner Tømmerne og Flugtens Lyst. Jeg fører Dig bort, ikke fra nogle Mennesker til andre, men ud af Verden — Hestene steile; Vognen reiser sig; Hestene staae lodret næsten over vore Hoveder; vi kjøre ind i Himlen gjennem Skyerne; det suser om os; er det os, der sidde stille, og al Verden, der bevæger sig, eller er det vor dristige Flugt? Svimler det for Dig, min Cordelia, da hold Dig fast til mig; jeg bliver ikke svimmel. Man bliver i aandelig Forstand aldrig svimmel, naar man kun tænker paa een eneste Ting, og jeg tænker kun paa Dig — i legemlig Forstand aldrig svimmel, naar man fæster Øiet kun paa een eneste Gjenstand, jeg seer kun paa Dig. Hold Dig fast; hvis Verden forgik; hvis vor lette Vogn forsvandt under os, vi holdt dog hinanden omsluttede, svævende i sphærisk Harmoni.

Din Johannes.

* *

Det er næsten for meget. Min Tjener har ventet 6 Timer, jeg selv 2 i Regn og Blæst, alene for at passe det kjære Barn Charlotte Hahn op. Hun pleier hver Onsdag i Løbet mellem 2 og 5 at besøge en gammel Tante, hun har. Netop idag skal hun ikke komme, netop idag da jeg saa meget ønskede at møde hende. Og hvorfor? fordi hun bringer mig i en ganske bestemt Stemning. Jeg hilser hende, hun neier paa eengang ubeskriveligt jordisk og dog saa himmelsk; hun bliver næsten staaende, det er som skulde hun synke i Jorden, og dog har hun et Blik, som om hun skulde hæves op til Himlen. Naar jeg seer paa hende, bliver mit Sind paa eengang høitideligt og dog attraaende. Forøvrigt beskæftiger Pigen mig slet ikke, blot denne Hilsen forlanger jeg, intet Mere, om hun selv vilde give det. Hendes Hilsen bringer mig i Stemning, og Stemningen ødsler jeg igjen paa Cordelia. — Og dog vedder jeg paa, at hun paa en eller anden Maade er sluppen os forbi. Det er ikke blot i Comedier, men ogsaa i Virkeligheden vanskeligt at passe paa en ung Pige; man maa have et Øie paa hver Finger. Der var en Nymphe, Cardea, der gav sig af med at narre Mændene. Hun opholdt sig i Skovegne, lokkede sine Elskere ind i det tykkeste Krat og forsvandt. Janus vilde hun ogsaa narre, men han narrede hende; thi han havde Øine i Nakken.

Mine Breve forfeile ikke deres Hensigt. De udvikle hende sjæleligt, om end ikke erotisk. Dertil kan heller ikke bruges Breve, men Billetter. Jo mere det Erotiske kommer frem, desto kortere blive de, men desto sikkrere gribe de det erotiske Point. For dog ikke at gjøre hende sentimental eller blød, saa stiver Ironien igjen Følelserne, men gjør hende tilsidst begjærlig efter den Næring, der er hende kjærest. Billetterne lade fjernt og ubestemt det Høieste ahne. I det Øieblik, da denne Ahnelse begynder at dæmre i hendes Sjæl, bryder Forholdet. Under

min Modstand antager Ahnelsen Skikkelse i hendes Sjæl, som om det var hendes egen Tanke, hendes eget Hjertes Drift. Det er blot det, jeg vil.

* *

Min Cordelia!

Etsteds her i Byen boer en lille Familie, bestaaende af en Enke og tre Døttre. De tvende af dem gaae i Kongens Kjøkken for at lære at koge. Det var i Forsommeren, en Eftermiddag, Klokken var omtrent 5, Døren til Dagligstuen aabner sig sagte, et speidende Blik skuer omkring i Værelset. Der er Ingen, kun en ung Pige sidder ved Pianofortet. Døren bliver lukket paa Klem, saa kan man lytte ubemærket. Det er ingen Kunstnerinde, der spiller, saa var Døren vel bleven lukket heelt. Hun spiller en svensk Melodi; den handler om Ungdoms og Skjønheds korte Varighed. Ordene spotte Pigens Ungdom og Skjønhed; Pigens Ungdom og Skjønhed spotte Ordene. Hvo har Ret: Pigen eller Ordene? Tonerne lyde saa stille, saa melancholske som om Veemod var den Voldgifts-Mand, der vilde afgjøre Striden. — Men det har Uret dette Veemod! Hvad Samfund er der mellem Ungdom og disse Betragtninger! Hvad Fælledskab mellem Morgen og Aften! Tangenterne zittre og skjælve; Resonansbundens Aander reise sig i Forvirring og forstaae ikke hinanden — min Cordelia, hvorfor saa hæftig! hvortil denne Lidenskab!

Hvor langt skal en Begivenhed være fjernet fra os i Tiden for at erindre den; hvor langt for at Erindringens Længsel ikke mere kan gribe den? De fleste Mennesker have i denne Henseende en Grændse; hvad der ligger dem for nær i Tiden kunne de ikke erindre, hvad der ligger dem for fjernt heller ikke. Jeg kjender ingen Grændse. Hvad der er oplevet igaar, det skyder jeg tusinde Aar tilbage i Tiden, og erindrer det, som om det var oplevet igaar.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

En Hemmelighed har jeg at betroe Dig, min Fortrolige. Hvem skulde jeg betroe den? Ekho? det vilde forraade den. Stjernerne? de ere kolde. Menneskene? de forstaae den ikke. Kun Dig tør jeg betroe den; thi Du veed at gjemme den. Der er en Pige, skjønnere end min Sjæls Drøm, renere end Solens Lys, dybere end Havets Kilde, stoltere end Ørnens Flugt — der er en Pige — O! bøi Dit Hoved til mit Øre og til min Tale, at min Hemmelighed kan snige sig ind deri — denne Pige elsker jeg høiere end mit Liv, thi hun er mit Liv, høiere end alle mine Ønsker; thi hun er mit eneste, høiere end alle mine Tanker; thi hun er min eneste; varmere end Solen elsker Blomsteret; inderligere end Sorgen det bekymrede Sinds Lønlighed; længselsfuldere end Ørkenens brændende Sand elsker Regnen — hende hænger jeg ved ømmere end Moderens Øie ved Barnet; tillidsfuldere end den Bedendes Sjæl ved Gud; uadskilleligere end Planten ved sin Rod. — Dit Hoved bliver tungt og tankefuldt, det synker ned mod Brystet, Barmen hæver sig for at komme det til Hjælp — Min Cordelia! Du har forstaaet mig, Du har forstaaet mig nøiagtigt, bogstaveligt, ingen Tøddel har Du overhørt! Skal jeg udspænde mit Øres Strenge og lade Din Stemme forvisse mig derom? Skulde jeg kunne tvivle? Vil Du gjemme denne Hemmelighed; tør jeg stole paa Dig? Man fortæller om Mennesker, der ved rædsomme Forbrydelser indviede hinanden til gjensidig Taushed. Dig har jeg betroet en Hemmelighed, der er mit Liv og mit Livs Indhold, har Du Intet at betroe mig, der er saa betydningsfuldt, saa skjønt, saa kydsk, at overnaturlige Kræfter vilde røre sig, hvis det blev forraadt?

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Himlen er skyfuld — mørke Regnskyer rynker den som sorte Bryn over sit lidenskabelige Ansigt, Skovens Træer bevæge sig,

omtumlede af urolige Dromme. Du er bleven borte for mig i Skoven. Bag ethvert Træ seer jeg et qvindeligt Væsen, som ligner Dig, træder jeg nærmere, da skjuler det sig bag det næste Træ. Vil Du ikke vise Dig for mig, ikke samle Dig? Alt forvirrer sig for mig; Skovens enkelte Dele tabe deres isolerede Omrids, jeg seer Alt som et Taage-Hav, hvor overalt qvindelige Væsener, der ligne Dig, vise sig og forsvinde. Dig seer jeg ikke, Du bevæger Dig bestandig i Anskuelsens Bølge, og dog er jeg allerede lykkelig ved hver enkelt Lignelse af Dig. Hvori ligger det — er det Dit Væsens rige Enhed, eller mit Væsens fattige Mangfoldighed? — Er det at elske Dig ikke at elske en Verden?

Din Johannes.

* *

Det kunde virkelig interessere mig, hvis det var muligt ganske nøiagtigt at gjengive de Samtaler, jeg fører med Cordelia. Det indseer jeg imidlertid meget let, er en Umulighed; thi lykkedes det mig end at erindre hvert enkelt Ord, der bliver vexlet imellem os, saa forbyder det dog altid sig selv, at gjengive det Samtidige, der egentlig er Nerven i Samtalen, det Overraskende i Udbruddet, det Lidenskabelige, der er Livsprincipet i Conversationen. I Almindelighed er jeg naturligviis ikke forberedt, hvad der ogsaa strider mod den egentlige Conversations Væsen, især den erotiske Conversations. Kun Indholdet af mine Breve har jeg bestandig in mente, den ved disse hos hende mulig fremkaldte Stemning bestandig for Øie. Det kunde naturligviis aldrig falde mig ind at spørge hende, om hun har læst mit Brev. At hun har læst det, forvisser jeg mig let om. Directe taler jeg heller aldrig med hende derom, men jeg vedligeholder en hemmelighedsfuld Communication med dem i mine Samtaler, deels for at fæste et eller andet Indtryk dybere ind i hendes Sjæl, deels for at fravriste hende det og gjøre hende raadvild. Hun kan da atter læse Brevet og faae et nyt Indtryk deraf og saa fremdeles.

En Forandring er der foregaaet og foregaaer der med hende. Skulde jeg betegne hendes Sjæls Tilstand i dette Øieblik, saa vilde jeg sige, den er pantheistisk Dristighed. Hendes Blik forraader det strax. Det er dristigt, næsten dumdristigt i Forventninger, som om det hvert Øieblik fordrede og var forberedt paa at skue det Overordentlige. Ligesom et Øie, der seer ud over sig selv, saaledes seer dette Blik ud over det, der umiddelbart viser sig for det, og seer det Vidunderlige. Det er dristigt næsten dumdristigt i Forventning, men ikke i Tillid til sig selv, det er derfor noget drømmende og bedende, ikke stolt og befalende. Hun søger det Vidunderlige uden for sig, hun vil bede, at det maa vise sig, som om det ikke stod i hendes egen Magt at fremkalde det. Dette maa forhindres, ellers faaer jeg for tidligt Overvægt over hende. Hun sagde igaar til mig, at der var noget Kongeligt i mit Væsen. Maaskee vil hun boie sig, det gaaer aldeles ikke an. Vistnok, kjære Cordelia, er der noget Kongeligt i mit Væsen, men Du ahner ikke hvad det er for et Rige, jeg hersker over. Det er over Stemningernes Storme. Som Æolus holder jeg dem indesluttede i min Personligheds Bjerg, og lader snart en snart en anden fare frem. Smigeren vil give hende Selvfølelse, Forskjellen mellem Mit og Dit gjøres gjeldende, Alt lægges over paa hendes Side. Til at smigre hører der stor Forsigtighed. Stundom maa man sætte sig selv meget høit, dog saaledes, at der bliver en Plads endnu høiere, stundom maa man sætte sig selv meget lavt. Det Første er det Rigtigste, naar man bevæger sig hen mod det Aandelige, det Andet er det Rigtigste, naar man bevæger sig hen mod det Erotiske. — Skylder hun mig Noget? Ingenlunde. Kunde jeg ønske det? Ingenlunde. Jeg er for meget Kjender, har for megen Forstand paa det Erotiske til slig Taabelighed. Hvis det virkelig var Tilfældet, jeg vilde af al min Magt bestræbe mig for at bringe hende til at glemme det, og dysse min egen Tanke derom i Slummer. Enhver ung Pige er i Forhold til sit Hjertes Labyrinth en Ariadne, hun eier den Traad, ved hvilken man kan finde

Veien derigjennem, men hun eier den saaledes, at hun ikke selv veed at bruge den.

* *

Min Cordelia!

Tal — jeg adlyder, Dit Ønske er en Befaling, Din Bøn er en almægtig Besværgelse, ethvert Dit flygtigste Ønske er en Velgjerning mod mig; thi jeg adlyder Dig ikke som en tjenende Aand, som stod jeg udenfor Dig. Idet Du byder, da vorder Din Villie, og med den jeg; thi jeg er en Sjælens Forvirring, der blot venter paa et Ord af Dig.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Du veed jeg holder meget af at tale med mig selv. Jeg har i mig selv fundet den interessanteste Person i mit Bekjendtskab. Stundom har jeg frygtet for, at jeg skulde komme til at mangle Stof i disse Samtaler, nu er jeg uden Frygt, nu har jeg Dig. Jeg taler da nu og i al Evighed om Dig med mig, om den interessanteste Gjenstand med det interessanteste Menneske — Ak thi jeg er kun et interessant Menneske, Du den interessanteste Gjenstand.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Du synes, det er saa kort jeg har elsket Dig, Du synes næsten at frygte for, at jeg kunde have elsket for. Der gives Haandskrifter, i hvilke det lykkelige Die strax ahner en ældre Skrift, der i Tidens Løb er bleven fortrængt af ubetydelige Taabeligheder. Ved ædsende Midler udslettes den senere Skrift,

og nu staaer den ældste tydelig og klar. Saaledes har Dit Die lært mig i mig selv at finde mig selv, jeg lader Glemsel fortære Alt, hvad der ikke handler om Dig, og da opdager jeg en urgammel, en guddommelig ung Urskrift, da opdager jeg, at min Kjærlighed til Dig er ligesaa gammel som jeg selv.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Hvor kan et Rige bestaae, der er i Strid med sig selv; hvorledes skal jeg kunne bestaae, da jeg strider med mig selv? hvorom? om Dig, for om muligt at finde Ro i den Tanke, at jeg er forelsket i Dig. Men hvorledes skal jeg finde denne Ro? Den ene af de stridende Magter vil bestandig overbevise den anden, at den dog er dybest og inderligst forelsket; i næste Øieblik vil den anden det. Ikke vilde det bekymre mig stort, dersom jeg havde Striden udenfor mig, hvis der var Nogen, der vovede at være forelsket i Dig, eller vovede at lade det være, Forbrydelsen er lige stor; men denne Strid i mit eget Indre fortærer mig, denne ene Lidenskab i sin Dobbelthed.

Din Johannes.

* *

Forsvind kun min lille Fiskerpige; skjul Dig kun mellem Træerne; tag kun Din Byrde op, det klæder Dig godt at bøie Dig, ja selv i dette Nu er det med en naturlig Gratie, Du bøier Dig ind under det Ovas, Du har samlet — at en saadan Skabning skal bære saadanne Byrder! Som en Dandserinde forraader Du Formernes Skjønhed — smal om Livet, bred om Barmen, Værten svulmende, det maa enhver Indrollerings Chef tilstaae. Du troer maaskee, det er Ubety-

deligheder, Du synes, at de fornemme Damer ere langt skjønnere, ak mit Barn! Du veed ikke, hvor megen Falskhed der er i Verden. Tillræd kun Din Vandring med Din Byrde ind i den uhyre Skov, der formodentlig strækker sig mange, mange Mile ind i Landet til de blaae Bjerges Grændse. Du er maaskee ikke en virkelig Fiskerpige, men en fortryllet Prindsesse; Du tjener hos en Trold; han er grusom nok til at lade Dig hente Brænde i Skoven. Saaledes er det altid i Eventyret. Hvorfor gaaer Du ellers dybere ind i Skoven; er Du en virkelig Fiskerpige, saa skal Du jo ned til Leiet med Dit Brænde mig forbi, der staaer paa den anden Side af Veien. — Følg kun Fodstien, der slynger sig legende mellem Træerne, mit Die finder Dig; see Dig kun om efter mig, mit Die følger Dig, bevæge mig, det kan Du ikke, Længselen river mig ikke hen, jeg sidder rolig paa Rækværket og roger min Cigar. — Til en anden Tid — maaskee. — Ja Dit Blik er skjelmsk, naar Du saaledes vender Hovedet halvt tilbage; Din lette Gang er vinkende — ja jeg veed det, jeg fatter, hvor denne Vei fører hen — til Skovens Eensomhed, til Træernes Hvidskeu, til den mangfoldige Stilhed. See Himlen selv begunstiger Dig, den skjuler sig i Skyer, den mørkner Skovens Baggrund, det er som trak den Gardinerne til for os. — Farvel min smukke Fiskerpige lev vel, Tak for Din Gunst, det var et skjønt Dieblik, en Stemning, ikke stærk nok til at bevæge mig fra min faste Plads paa Rækværket, men dog rig paa indre Bevægelse.

Da Jacob havde tinget med Laban om Betalingen for sin Tjeneste, da de vare blevne enige om, at Jacob skulde vogte de hvide Faar, og som Løn for sit Arbeide have alle de brogede, der fødtes i hans Flok, da lagde han Kjeppe i Vandrenderne og lod Faarene see derpaa — saaledes anbringer jeg mig selv overalt for Cordelia, hendes Die seer mig bestandig. Hende forekommer det som idel Opmærksomhed fra min

Side; fra min Side derimod veed jeg, at hendes Sjæl derved taber Interesse for alt Andet, at der i hende udvikles en aandelig Concupiscens, der overalt seer mig.

* *

Min Cordelia!

Hvis jeg kunde glemme Dig! Er min Kjærlighed da et Hukommelsens Værk? Om Tiden end slettede Alt ud af dens Tavler, om den udslettede Hukommelsen selv, mit Forhold til Dig blev lige levende, Du var dog ikke glemt. Hvis jeg kunde glemme Dig! Hvad skulde jeg da erindre? mig selv har jeg jo glemt for at erindre Dig; hvis jeg da glemte Dig, kom jeg jo til at erindre mig selv, men i det Øieblik jeg huskede mig selv, maatte jeg jo atter erindre Dig. Hvis jeg kunde glemme Dig! Hvad vilde da skee? Man har et Billede fra Oldtiden. Det forestiller Ariadne. Hun springer op fra Leiet og seer ængstelig efter et Skib, der for fulde Seil iler bort. Ved Siden af hende staaer en Amor med en Bue uden Stræng og tørrer sine Øine. Bag hende staaer en bevinget qvindelig Figur med Hjelm paa Hovedet. Man antager i Almindelighed, at denne Figur er Nemesis. Tænk Dig dette Billede, tænk Dig det lidt forandret. Amor græder ikke og hans Bue er ikke uden Stræng; eller var Du da bleven mindre skjøn, mindre seirrig, fordi jeg var bleven afsindig. Amor smiler og spænder Buen. Nemesis staaer ikke uvirksom ved Din Side, ogsaa hun spænder Buen. Paa hiint Billede seer man i Skibet en mandlig Skikkelse, der er beskæftiget med Arbeide. Man antager det er Theseus. Ikke saaledes paa mit Billede. Han staaer paa Bagstavnen, han skuer længselsfuld tilbage, han breder Armene ud, han har fortrudt det, eller rettere hans Vanvid har forladt ham, men Skibet fører ham bort. Amor og Nemesis sigte begge, en Pil flyver fra hver Bue, de ramme sikkert, det seer man, man forstaaer, de ramme begge paa

eet Sted i hans Hjerte til Tegn paa, at hans Kjærlighed var den Nemesis, der hævnede.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Forelsket er jeg i mig selv, siger man om mig. Det forundrer mig ikke; thi hvorledes skulde man kunne mærke, at jeg kan elske, da jeg kun elsker Dig, hvorledes skulde nogen Anden ahne det, da jeg kun elsker Dig. Forelsket er jeg i mig selv, hvorfor? fordi jeg er forelsket i Dig; thi Dig elsker jeg, Dig alene og Alt, hvad der tilhører Dig i Sandhed, og saaledes elsker jeg mig selv, fordi dette mit Jeg tilhører Dig, saa dersom jeg ophørte at elske Dig, ophørte jeg at elske mig selv. Hvad der da i Verdens profane Øine er Udtryk for den største Egoisme, det er for Dit indviede Blik Udtryk for den reneste Sympathi, hvad der i Verdens profane Øine er Udtryk for den mest prosaiske Selvopholdelse, det er for Dit helligede Syn Udtryk for den mest begeistrede Tilintetgjørelse af sig selv.

Din Johannes.

* *

Hvad jeg frygtede mest for, var at den hele Udvikling skulde tage mig for lang Tid. Jeg seer imidlertid, at Cordelia gjør store Fremskridt, ja at det bliver nødvendigt for ret at holde hende i Aande, at sætte Alt i Bevægelse. Mat maa hun for Alt i Verden ikke blive før Tiden, det vil sige for den Tid, da Tiden er forbi for hende.

Naar man elsker, saa følger man ikke Landeveien. Det er kun Ægteskabet, der ligger midt paa Kongeveien. Naar man elsker og spadserer fra Noddeboe, da gaaer man ikke langs Esrom Søe, skjøndt det dog egentlig kun er en Jagtvei; men den er banet, og Elskoven baner helst selv sine Veie. Man søger dybere ind i Gribs-Skov. Og naar man saaledes vandrer Arm i Arm, da forstaaer man hinanden, da bliver det klart, som før dunkelt forlystede og smertede. Man ahner ikke, at Nogen er tilstede. — Altsaa dette deilige Bøgetræ blev Vidne til Eders Kjærlighed; under dets Krone tilstode J den første Gang. Alt erindrede J saa tydeligt, den første Gang J saaes, den første Gang, da J i Dandsen rakte hinanden Haanden, da J henad Morgenstunden skiltes ad, da J Intet vilde tilstaae Eder selv, endsige hinanden. — Det er dog skjønt nok at høre paa disse Elskovens Repetitorier. — De faldt paa Knæ under Træet, de tilsvore hinanden ubrødelig Kjærlighed, de beseglede Pagten med det første Kys. — Det er frugtbare Stemninger, der maae bortødsles paa Cordelia. — Denne Bøg blev altsaa Vidne. O ja et Træ er et ret passende Vidne; men det er dog for lidet. Vel mene J, at ogsaa Himlen var Vidne, men Himlen saadan udenvidere er en meget abstrakt Idee. See derfor var der endnu et Vidne. — Skulde jeg reise mig op, lade dem mærke, at jeg er her? Nei, maaskee var jeg kjendt, og saa er Spillet tabt. Skulde jeg, idet de fjerne dem, reise mig op, lade dem forstaae, at der var Een tilstede? Nei, det er uhensigtsmæssigt. Der skal hvile Taushed over deres Hemmelighed — saa længe jeg vil. De ere i min Magt, jeg kan splitte dem ad, naar jeg vil. Jeg er vidende om deres Hemmelighed; kun af ham eller af hende kan jeg have faaet det at vide — af hende selv det er umuligt — altsaa af ham — det er afskyeligt — bravo. Og dog det er jo næsten Ondskab. Nu vel jeg faaer at see. Kan

jeg faae et bestemt Indtryk af hende, som jeg ellers ikke kan faae, normalt, som jeg ønsker det, saa er der intet Andet for.

---

* *

Min Cordelia!

Fattig er jeg — Du er min Rigdom; mørk — Du er mit Lys; jeg eier Intet, trænger til Intet. Og hvorledes skulde jeg ogsaa kunne eie Noget, det er jo en Modsigelse, at den kan eie Noget, der ikke eier sig selv. Lykkelig er jeg som et Barn, der Intet kan og Intet maa eie. Jeg eier Intet; thi jeg tilhører kun Dig; jeg er ikke, jeg har ophørt at være, for at være Din.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Min, hvad vil dette Ord betegne? ikke hvad der tilhører mig, men hvad jeg tilhører, hvad der indeholder mit hele Væsen, som forsaavidt er mit, forsaavidt som jeg tilhører det. Min Gud er jo ikke den Gud, der tilhører mig, men den Gud, hvem jeg tilhører, og saaledes ogsaa, naar jeg siger mit Fødeland, mit Hjem, mit Kald, min Længsel, mit Haab. Hvis der før ikke havde været Udødelighed, da vilde denne Tanke, at jeg er Din, gjennembryde Naturens vanlige Gang.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Hvad jeg er? den beskedne Fortæller, der følger Dine Triumpher; den Dandser, der bøier sig ind under Dig, idet

Du hæver Dig i yndig Lethed; den Green, Du et Øieblik hviler Dig paa, naar Du er træt af at flyve; den Basstemme, der skyder sig ind under Sopranens Sværmeri for at lade det stige endnu høiere — hvad jeg er? jeg er den jordiske Tyngde, der fængsler Dig til Jorden. Hvad er jeg da? Legeme, Masse, Jord, Støv og Aske — Du, min Cordelia, Du er Sjæl og Aand.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Kjærlighed er Alt, af den Grund har for den, der elsker, Alt ophørt at have Betydning i og for sig, og har kun Betydning ved den Fortolkning, Kjærligheden giver det. Hvis saaledes en anden Forlovet blev overbeviist om, at der var en anden Pige, han bekymrede sig om, saa vilde han formodentlig staae der som en Forbryder og hun ophøres. Du derimod, det veed jeg, Du vilde see en Hylding i en saadan Tilstaaelse; thi at jeg skulde kunne elske en Anden, det veed Du er en Umulighed, det er min Kjærlighed til Dig, der kaster en Afglands over hele Livet. Naar jeg da bekymrer mig om en Anden, da er det ikke for at overbevise mig om, at jeg ikke elsker hende, men kun Dig — det vilde være formasteligt; — men da min hele Sjæl er fuld af Dig, faaer Livet for mig en anden Betydning, det bliver Mythe over Dig.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Min Kjærlighed fortærer mig, kun min Stemme bliver tilbage, en Stemme, der har forelsket sig i Dig, overalt tilhvisker Dig, at jeg elsker Dig. O! trætter det Dig at høre denne Stemme? Overalt omgiver den Dig; som en mangfoldig,

ustadig Omfatning lægger jeg min gjennemreflekterede Sjæl om Dit rene, dybe Væsen.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Man læser i gamle Fortællinger, at en Flod forelskede sig i en Pige. Saaledes er min Sjæl som en Flod, der elsker Dig. Snart er den stille og lader Dit Billede speile sig dybt og ubevæget i sig, snart indbilder den sig, at have fanget Dit Billede, da bruser dens Bølge for at forhindre Dig fra atter at slippe bort; snart kruser den sagte sin Overflade og leger med Dit Billede, stundom har den tabt det, da bliver dens Bølge sort og fortvivlet. — Saaledes er min Sjæl: som en Flod, der har forelsket sig i Dig.

Din Johannes.

* *

Oprigtigt talt; uden at have en ualmindelig levende Indbildningskraft kunde man vel tænke sig i en bequemmere, mageligere, og især mere standsmæssig Befordring, at kjøre med en Torvebonde, det vækker kun i negentlig Forstand Opsigt. — I en snever Vending tager man imidlertid til Takke. Man gaaer et Stykke ud ad Landeveien; man sætter sig op, man kjører een Miil, der møder Intet; to Miil, Alt gaaer vel; man bliver rolig og tryg; Egnen tager sig virkelig bedre ud fra dette Standpunkt end sædvanligt; man har næsten naaet de 3 Miil — hvo skulde nu have ventet her saa langt ude ad Landeveien at møde en Kjøbenhavner? Og det er en Kjøbenhavner, det mærker De nok, det er ingen Mand fra Landet; han har en ganske egen Maade at see paa, saa bestemt, saa iagttagende,

saa tarerende, og saa lidt spottende. Ja min kjære Pige Din Stilling er ingenlunde bequem, Du sidder jo ligesom Du sad paa en Præsenteerbakke, Vognen er saa flad, at den ingen Fordybning har til Fødderne. — Men det er jo Deres egen Skyld, min Vogn er ganske til Deres Tjeneste, jeg tør tilbyde Dem en meget mindre generende Plads, forsaavidt det ikke skulde genere Dem at sidde ved min Side. I saa Fald overlader jeg Dem hele Vognen, sidder selv paa Bukken, glad over at turde føre Dem til Deres Bestemmelse. — Straahatten dækker end ikke tilstrækkeligt mod et Sideblik; det er forgjeves, De bøier Deres Hoved ned, jeg beundrer dog det skjønne Profil. — Er det ikke ærgerligt Bonden hilser mig? men det er jo i sin Orden, at Bonden hilser en fornem Herre. — Dermed slipper De ikke, her er jo en Kro, ja en Station, og en Torvebonde er paa sin Viis altfor gudfrygtig til ikke at at skulle bede. Nu skal jeg tage mig af ham. Jeg har en ualmindelig Gave til at indtage Torvebønder. O! maatte det lykkes mig ogsaa at kunne behage Dem. Han kan ikke modstaae mit Tilbud, og naar han har modtaget det, saa kan han ikke modstaae Virkningen deraf. Kan jeg ikke, saa kan min Tjener. — Han gaaer nu ind i Skjenkestuen, De bliver alene paa Vognen i Skuret. — Gud veed hvad det er for et Pigebarn? Skulde det være en borgerlig lille Pige, maaskee en Degne-Datter? Dersom hun er det, saa er hun af en Degnedatter at være ualmindelig smuk og ualmindelig smagfuld paaklædt. Den Degn maa have et godt Levebrød. Der falder mig Noget ind, skulde det maaskee være en lille Fuldblods-Frøken, der er kjed af at kjøre i Equipagen, som maaskee foretager en Fodtour ud til Landstedet, og nu tillige vil forsøge sig i et lille Eventyr. Vel muligt, Sligt er ikke uhørt. — Bonden veed ingen Ting, han er et Fæ, der kun veed at drikke. Ja ja, drik han kun, min Fa'er, det er ham vel undt. — Men hvad seer jeg, det er jo hverken mere eller mindre end Jfr. Jespersen, Hansine Jespersen, en Datter af Grossereren derinde. Jh Gud bevares, vi to kjende jo hinanden. Det var hende, jeg engang mødte i Bredgaden, hun kjørte bag-

lænds, hun kunde ikke faae Vinduet op; jeg tog mine Briller op, og havde nu den Fornøielse at følge hende med mit Øie. Det var en meget generet Stilling, der var saa Mange i Vognen, at hun ikke kunde bevæge sig, og gjøre Anstrig turde hun formodentlig ikke. Den nuværende Stilling er nok saa generet. Vi To ere bestemte for hinanden, det er klart. Det skal være en romantisk lille Pige; hun er bestemt ude paa egen Haand. — Der kommer min Tjener med Torvebonden. Han er aldeles drukken. Det er afskyeligt, det er et fordærvet Folkefærd disse Torvebønder. Ak ja! Og dog er der endnu værre Mennesker til end Torvebønder. — See saa nu er De kommen net op at age. Nu bliver De selv nødt til at kjøre Hestene, det er ganske romantisk. — De refuserer mit Tilbud, De paastaaer, at De er meget godt kjørende. De bedrager mig ikke; jeg mærker nok, hvor lumsk De er. Naar De er kommen en lille Smule ud ad Veien, saa springer De af, i Skoven kan man let finde et Skjul. — Min Hest skal sadles; jeg følger til Hest. — See saa! nu er jeg færdig, nu kan De være sikker mod ethvert Overfald. — Bliv nu dog ikke saa forskrækkelig bange, saa vender jeg strax om igjen. Jeg vilde blot ængste Dem lidt og give Dem Anledning til at Deres deres naturlige Skjønhed maatte forhøies. De veed jo ikke af, at det er mig, der har ladet Bonden drikke fuld, og jeg har jo ikke tilladt mig et fornærmeligt Ord mod Dem. Endnu kan Alt blive godt; jeg skal nok give Sagen en saadan Vending, at De kan lee ad den hele Historie. Jeg ønsker blot et lille Mellemværende med Dem; tro aldrig, at jeg overrumpler nogen Pige. Jeg er en Ven af Frihed, og hvad jeg ikke faaer frit, det bryder jeg mig aldeles ikke om. — „De vil vist selv indsee, at det ikke gaaer an, at fortsætte Reisen paa den Maade. Jeg skal selv paa Jagt, derfor er jeg til Hest. Min Vogn holder derimod forspændt i Kroen. Hvis De befaler det, saa skal den i et Øieblik indhente Dem og føre Dem, hvorhen De vil. Jeg selv kan destoværre ikke have den Fornøielse at ledsage Dem, jeg er bunden ved et Jagtløfte, og de ere hellige.“ — De tager derimod — Alt skal øieblikkeligt være i Orden —

See nu behøver De slet ikke at være forlegen ved at see mig igjen, eller i ethvert Tilfælde ikke mere forlegen end hvad der klæder Dem godt. De kan more Dem over den hele Historie, lee lidt og tænk lidt paa mig. Mere forlanger jeg ikke. Det kunde synes Lidet; mig er det nok. Det er Begyndelsen, og jeg er især stærk i Begyndelsesgrundene.

Igaar Aftes var der et lille Selskab hos Tanten. Jeg vidste, Cordelia vilde tage sit Strikketøi frem. Deri havde jeg gjemt en lille Billet. Hun tabte den, tog den op, blev bevæget, længselsfuld. Saaledes bør man altid tage Situationen til Hjælp. Det er utroligt, hvilke Fordele man kan have deraf. En i og for sig ubetydelig Billet, læst under saadanne Omstændigheder, bliver for hende uendelig betydelig. Mig kunde hun ikke faae i Tale; jeg havde maget det saaledes, at jeg maatte følge en Dame hjem. Hun maatte altsaa vente til idag. Det er altid godt for at bore Indtrykket desto dybere ind i hendes Sjæl. Altid seer det ud, som det var mig, der viste hende en Opmærksomhed; Fordelen, jeg har, er den, at jeg overalt bliver anbragt i hendes Tanker, overalt overraske hende.

Elskoven har dog en egen Dialektik. Der var en ung Pige, jeg engang var forelsket i. Ved Theatret i Dresden saae jeg ifjor Sommer en Skuespillerinde, der lignede hende skuffende. Af den Grund ønskede jeg, hvad der ogsaa lykkedes mig, at gjøre hendes Bekjendtskab, og overbeviste mig nu om, at Uligheden dog var temmelig stor. Idag møder jeg en Dame paa Gaden, der erindrer mig om hiin Skuespillerinde. Denne Historie kan blive ved saa længe det skal være.

Overalt omgive mine Tanker Cordelia, jeg skikker dem som Engle omkring hende. Som Venus bliver i sin Vogn trukket af Duer, saaledes sidder hun i sin Triumphvogn, og jeg spænder mine Tanker for som bevingede Væsener. Selv sidder hun glad, rig som et Barn, almægtig som en Gudinde, jeg gaaer ved hendes Side. I Sandhed en ung Pige er og bliver dog Naturens og hele Tilværelsens Venerabile! Det er der Ingen, der bedre veed end jeg. Kun Skade, at denne Herlighed varer saa kort. Hun smiler til mig, hun hilser til mig, hun vinker ad mig, som var hun min Søster. Et Blik erindrer hende om, at hun er min Elskede.

Elskoven har mange Positioner. Cordelia gjør gode Fremskridt. Hun sidder paa mit Skjød, hendes Arm slynger sig blød og varm om min Hals; selv hviler hun ved mit Bryst, let, uden legemlig Tyngde; de bløde Former berøre mig neppe; som en Blomst slynger hendes yndige Skabning sig om mig, frit som en Sløife. Hendes Øie skjuler sig bag dets Laag, hendes Barm er blendende hvid som Snee, saa glat, at mit Øie ikke kan hvile, det vilde glide, hvis Barmen ikke bevægedes. Hvad betyder denne Bevægelse? er det Kjærlighed? Maaskee. Det er dens Ahnelse, dens Drøm. Endnu mangler den Energi. Hun omfavner mig vidtløftigt, som Skyen den Forklarede, løst som en Luftning, blødt som man omfavner et Blomster; hun kysser mig ubestemt, som Himlen kysser Havet, mildt og stille som Duggen kysser Blomsteret, høitideligt som Havet kysser Maanens Billede.

Hendes Lidenskab vilde jeg i dette Øieblik kalde naiv Lidenskab. Naar nu Vendingen er gjort, og jeg begynder for Alvor at trække mig tilbage, da vil hun opdrive Alt for virkeligt at fængsle mig. Hun har ikke andre Midler dertil end selve det Erotiske, kun at dette nu vil vise sig efter en ganske anden Maalestok. Det er da et Vaaben i hendes Haand, som hun svinger mod mig. Jeg har da den reflekterede Lidenskab. Hun strider for sin egen Skyld, fordi hun veed, jeg eier det Erotiske; hun strider for sin egen Skyld, for at overvinde mig. Hun

trænger selv til en høiere Form af det Erotiske. Hvad jeg ved at opflamme hende lærte hende at ahne, det lærer nu min Kulde hende at fatte, men saaledes, at hun troer selv at opdage det. Dermed vil hun overrumple mig, hun vil troe i Dristighed at have overgaaet mig, og derved at have fanget mig. Hendes Lidenskab bliver da bestemt, energisk, sluttende, dialektisk; hendes Kys totalt, hendes Favnetag ikke hiatisk. — Hos mig søger hun sin Frihed og finder den desto bedre, jo fastere jeg omslutter hende. Forlovelsen brister. Naar dette er skeet, trænger hun til lidt Hvile, for at der ikke i denne vilde Tummel skal fremkomme noget Uskjønt. Hendes Lidenskab samler sig endnu engang, og hun er min.

Ligesom jeg allerede i salig Edvards Tid indirecte sørgede for hendes Lecture, saa gjør jeg det nu directe. Det, jeg byder, er hvad jeg ansees for den bedste Næring: Mythologi og Eventyr. Dog har hun sin Frihed her som overalt, jeg lytter Alt ud af hende selv. Er det der ikke iforveien, saa lægger jeg det først ind.

Naar Tjenestepigerne om Sommeren skulle i Dyrehaven, saa er det i Almindelighed en daarlig Fornøielse. De komme der kun eengang om Aaret, og derfor skulle de ret have Lige deraf. Saa skulle de have Hat og Schavl paa, og vanzire dem selv paa enhver Maade. Lystigheden er vild, uskjøn, lasciv. Nei da holder jeg paa Frederiksberg-Have. Søndag-Eftermiddag komme de der, og jeg ogsaa. Her er Alt sømmeligt og decent, Lystigheden selv stillere og mere ædel. Overhovedet det Mandfolk, der ikke har Sands for Tjenestepiger, han taber mere derved, end disse tabe. Tjenestepigernes mangfoldige Skare er virkelig den skjønneste Væbning, vi have i Danmark. Dersom jeg var Konge — jeg veed nok hvad jeg gjorde — jeg holdt ikke Revue over Linietropperne. Dersom jeg var een af Stadens 32

Mænd, jeg skulde strax andrage paa, at der nedsattes en Velfærds-Comitee, der ved Indsigt, Raad, Formaning, passende Belønninger paa enhver Maade stræbte at opmuntre Tjenestepigerne til et smagfuldt og omhyggeligt Toilet. Hvorfor skal der ødsles med Skjønhed, hvorfor skal den gaae ubemærket gjennem Livet, lad den idetmindste vise sig eengang om Ugen i den Belysning, under hvilken den tager sig ud! Men fremfor Alt Smag, Begrændsning. En Tjenestepige skal ikke see ud som en Dame, deri har Politivennen Ret, men de Grunde, dette agtede Blad angiver, ere aldeles feilagtige. Naar man da saaledes turde imødesee en ønskelig Opblomstren af Tjenestepigernes Klasse, vilde dette ikke atter virke gavnligt paa Døttrene i vore Huse? Eller er det for dristigt, naar jeg ad denne Vei viner en Fremtid for Danmark, der i Sandhed kan kaldes mageløs. Naar det blot maatte forundes mig selv at blive samtidig med dette Gyldenaar, da kunde man med god Samvittighed anvende hele Dagen til at gaae omkring paa Gader og Stræder og fryde sig ved Diets Lyst. Hvor sværmer min Tanke saa vidt og dristigt, saa patriotisk! men jeg er jo ogsaa her ude paa Frederiksberg, hvor Tjenestepigerne komme Søndag-Eftermiddag, og jeg med. — — — Først kommer Bønderpigerne, Haand i Haand med deres Kjærester, eller i et andet Mønster, alle Piger Haand i Haand foran, alle Karle bagefter, eller i et andet Mønster, to Piger og een Karl. Denne Skare danner Rammen, de staae gjerne eller sidde langs Træerne i den store Firkant foran Pavillonen. De ere sunde, friske, Farve-Modsætningerne kun lidt for stærke saavel i Huden som i Klæderne. Nu følge indenfor de jydske, fyenske Piger. Høie, ranke, lidt for stærkt byggede, deres Paaklædning lidt forvirret. Her var meget for Comiteen at gjøre. Man savner heller ikke en enkelt Repræsentant for den bornholmske Division: fermé Kokkepiger, men ikke gode at komme nær hverken i Kjøkkenet eller paa Frederiksberg, deres Væsen har noget stolt Frastødende. Deres Nærværelse er derfor ved Modsætningen ikke uden Virkning, jeg savner dem ugjerne herude, men indlader mig sjeldent med dem. — Nu følge Hjertetrop-

perne: Nyboders-Piger. Mindre af Vært, fyldige, fvulmende, fine i Huden, muntre, glade, vævre, fnakfomme, lidt coquette og fremfor Alt barhovede. Deres Paaklædning maae gjerne nærme fig til en Dames, kun to Ting er at iagttage, at de ikke have Schavl, men Tørklæde, ikke Hat paa, men høift en lille vims Kappe, helft maae de være barhovede. — — — — — See god Dag, Marie; fkal jeg træffe Dem herude? Det er længefiden jeg har feet Dem. De er dog vel endnu hos Conferentsraadens? — „jo" — det er vift en meget god Condition? — „ja" — Men De er faa alene herude, har Ingen at følge med ... ingen Kjæreſte, har han maafkee ikke havt Tid idag, eller venter De ham — hvorledes De er ikke forlovet? Det er jo umuligt. Den fmukkeſte Pige i Kjøbenhavn, en Pige, der tjener hos Conferentsraaden, en Pige, der er en Prydelſe og et Mønſter for alle Tjeneſtepiger, en Pige, der veed at pynte fig faa net og ... faa riigt. Det er jo et nydeligt Lommeterklæde, De holder i Haanden, af det fineſte Kammerdug ... hvad feer jeg, med Broderi i Kanterne, jeg vedder det har koſtet 10 Mk. ... der er faamænd mangen fornem Dame, der ikke eier Magen ... franſke Handſker .. en Silkeparaplye ... Og faadan en Pige fkulde ikke være forlovet .. Det er jo en Urimelighed. Erindrer jeg ikke meget feil, faa holdt Jens ogfaa ikke faa Lidt af Dem, De veed nok Jens, Grosſererens Jens, ham paa anden Sal ... See jeg traf rigtigt ... hvorfor blev De da ikke forlovet, Jens var jo en fmuk Karl, han havde en god Kondition, maafkee var han ved Grosſererens Indflydelſe i Tidens Løb bleven Politibetjent eller Fyrbøder, det var ikke faa daarligt et Parti ... De har beſtemt ſelv Skyld, De har været for haard imod ham ... „Nei! men jeg fik at vide, at Jens havde været forlovet eengang før med en Pige, fom han flet ikke fkal have behandlet kjønt." — .. Hvad maa jeg høre, hvem fknlde have troet, at Jens var faadan en flem Krabat ... ja de Garderkarle .. de Garderkarle, de er ikke til at lide paa ..... De handlede fuldkommen rigtigt, en Pige, fom De, er rigtig for god til at kaſtes hen til Enhver ... De vil faamænd nok gjøre et bedre Parti,

det indestaaer jeg Dem for. — — — — Hvorledes lever Frøken Juliane? jeg har ikke seet hende saa længe. Min smukke Marie kunde vist tjene mig med en eller anden Oplysning... fordi man selv har været ulykkelig i Kjærlighed, derfor bør man ikke være udeeltagende for Andre... Her er saa mange Folk.. jeg tør ikke tale med Dem derom, jeg er bange Nogen skulde belure mig... Hør blot et Øieblik min smukke Marie..... See her er Stedet, i denne skyggefulde Gang, hvor Træerne slynge sig sammen for at skjule os for Andre, her, hvor vi intet Menneske see, ingen menneskelig Røst høre, men kun en sagte Gjenlyd af Musikkens Toner... her tør jeg tale om min Hemmelighed... Ikke sandt, hvis Jens ikke havde været et slet Menneske, saa havde Du gaaet med ham her, Arm i Arm, lyttet til Musikkens Glæde, selv nydt en endnu høiere... hvorfor saa bevæget — glem Du Jens..... Vil Du da være uretfærdig mod mig... for at træffe Dig kom jeg herud... for at see Dig er jeg kommen til Conferentsraadens... Det har Du mærket... hver Gang det lod sig gjøre, gik jeg altid til Kjøkkendøren.. Du skal tilhøre mig... der skal blive lyst fra Prædikestolen... imorgen Aften skal jeg forklare Dig Alt... op ad Kjøkkentrappen, Døren til Venstre, ligeoverfor Kjøkkendøren.... Farvel min smukke Marie.... lad Ingen mærke, at Du har seet mig herude eller talt med mig, Du veed nok min Hemmelighed — — — Hun er virkelig deilig, der lod sig gjøre Noget ud af hende. — Naar jeg først faaer Fodfæste paa hendes Kammer, saa skal jeg nok selv lyse fra Prædikestolen. Jeg har altid søgt at udvikle den skjønne græske *αυταρκεια*, og især at gjøre en Præst overflødig.

Hvis det lod sig gjøre, at staae bagved Cordelia, idet hun modtager et Brev fra mig, kunde det interessere mig meget. Jeg vilde da lettelig overbevise mig om, hvorvidt hun i egentligste Forstand erotisk tilegner sig dem. I det Hele er og bliver Breve altid et ubetaleligt Middel til at gjøre Indtryk paa en

ung Pige; det døde Bogstav har ofte langt større Indflydelse end det levende Ord. Et Brev er en hemmelighedsfuld Communication; man er Herre over Situationen, føler intet Tryk af nogen Tilstedeværende, og sit Ideal, troer jeg, vil en ung Pige helst være ganske ene med, det vil sige i enkelte Øieblikke, og netop i de Øieblikke, hvor det virker stærkest paa hendes Sind. Om end hendes Ideal har fundet et nok saa fuldstændigt Udtryk i en bestemt, elsket Gjenstand, saa er der dog Momenter, i hvilke hun føler, at der er en Overvættes-hed i Idealet, som Virkeligheden ikke har. Disse store Forsonings-Fester maae indrømmes hende; kun maa man passe paa, at benytte dem rigtigt, at hun ikke fra dem vender udmattet til-bage til Virkeligheden, men styrket. Dertil hjælpe Breve, der bevirke, at man usynlig er aandelig tilstede i disse hellige Ind-vielsens Øieblikke, medens Forestillingen om, at den virkelige Person er Forfatteren af Brevet, danner en naturlig og let Overgang til Virkeligheden.

Kunde jeg blive jalour paa Cordelia? Død og Helvede ja! Og dog i en anden Forstand nei! Hvis jeg nemlig saae, at om jeg end seirede i min Strid mod den Anden, hendes Væsen dog vilde blive forstyrret, og ikke, hvad jeg ønskede — da vilde jeg opgive hende.

En gammel Philosoph har sagt, naar man nøiagtigt ned-skriver Alt, hvad man oplever, saa er man, inden man veed et Ord af det, Philosoph. Jeg har nu i længere Tid levet i Forbindelse med de Forlovedes Menighed. Nogen Frugt maa jo dog et saadant Forhold yde. Jeg har da tænkt paa at samle Materialier til et Skrift, betitlet: Bidrag til Kysses Theori, alle omt Elskende helliget. Det er iøvrigt mærkeligt, at der intet Skrift existerer om denne Sag. Hvis det da lykkes mig at blive færdig, vil jeg tillige afhjælpe et længe følt Savn. Skulde denne Mangel i Litteraturen have sin Grund i,

at Philosopherne ikke tænke over Sligt, eller i, at de ikke forstaae sig paa Sligt? — Enkelte Vink vil jeg allerede være istand til at meddele. Til et fuldstændigt Kys fordres, at det er en Pige og en Mand, der ere de Handlende. Et Mandfolke-Kys er smagløst, eller har, hvad værre er, Affmag. — Dernæst troer jeg, at et Kys kommer Ideen nærmere, naar en Mand kysser en Pige end naar en Pige kysser en Mand. Hvor der i Aarenes Løb er tilveiebragt Indifferens i dette Forhold, der har Kysset tabt sin Betydning. Dette gjelder om det ægteskabelige Huskys, hvormed Ægtefolkene, i Mangel af Serviet, tørre hinanden om Munden, idet der siges: velbekom's. — Er Afstanden i Alder meget stor, saa ligger Kysset udenfor Ideen. Jeg erindrer i en Pigeskole i en af Provindserne havde den ældste Classe en egen Terminus: at kysse Justitsraaden, et Udtryk, hvormed de forbandt en intet mindre end behagelig Forestilling. Oprindelsen til denne Terminus var følgende. Lærerinden havde en Svoger, der levede i Huset hos hende, han havde været Justitsraad, var en ældre Mand, og tog sig nu i Kraft heraf den Frihed at ville kysse de unge Piger. — Kysset maa være Udtryk for en bestemt Lidenskab. Naar en Broder og en Søster, der ere Tvillinger, kysse hinanden, er det Kys intet rigtigt Kys. Om et Kys, der falder af i en Julelæg, gjelder det Samme, item om et stjaalent Kys. Et Kys er en symbolsk Handling, der Intet har at betyde, naar den Følelse, den skal betegne, ikke er tilstede, og denne Følelse kan kun være tilstede under bestemte Forhold. — Vil man gjøre et Forsøg paa at inddele Kysset, saa kan man tænke sig flere Inddelings-Principer. Man kan inddele det med Hensyn til Lyden. Destoværre strækker Sproget her ikke til i Forhold til mine Jagttagelser. Jeg troer ikke, at al Verdens Sprog havde et fornødent Forraad af Onomatopoietika, for at betegne de Forskjelligheder, jeg blot i min Onkels Huus har lært at kjende. Snart er det smækkende, snart hvislende, snart kladskende, snart knaldende, snart drønende, snart fuldt, snart hult, snart som Kattun o. s. v., o. s. v. — Man kan inddele Kysset med Hensyn til Berøringen, i det tangerende Kys,

eller Kysset en passant, og det cohærerende. — Man kan inddele det med Hensyn til Tiden i det korte og i det lange. Med Hensyn til Tiden gives der ogsaa en anden Inddeling, og denne er egentlig den eneste, der har behaget mig. Man gjør da en Forskjel mellem det første Kys og alle andre. Det, hvorpaa der her reflekteres, er incommensurabelt for det, der kommer tilsyne ved de øvrige Inddelinger, det er indifferent mod Lyden, Berøringen, Tiden i Almindelighed. Det første Kys er imidlertid qualitativt forskjelligt fra alle andre. Det er der kun faa Mennesker, der tænke paa, det var da Synd Andet end at der var Een, der tænker derover.

* *

Min Cordelia!

Et godt Svar er som et sødt Kys siger Salomo. Du veed jeg er slem til at spørge; jeg maa næsten høre ilde derfor. Det kommer deraf, at man ikke forstaaer, hvorom jeg spørger; thi Du og Du alene forstaaer, hvorom jeg spørger, og Du og Du alene forstaaer at svare, og Du og Du alene forstaaer at give et godt Svar; thi et godt Svar er som et sødt Kys, siger Salomo.

Din Johannes.

* *

Der er Forskjel paa en aandelig Erotik og en jordisk Erotik. Hidtil har jeg mest søgt at udvikle den aandelige hos Cordelia. Min personlige Tilstedeværelse maa nu være en anden, ikke blot den accompagnerende Stemning, den maa være fristende. Jeg har i disse Dage bestandig forberedt mig ved at læse det bekjendte Sted i Phædrus om Elskov. Det electriserer hele mit Væsen, og er et ypperligt Præludium. Plato forstod sig dog virkelig paa Erotik.

* *

Min Cordelia!

Latineren siger om en opmærksom Discipel, at han hænger ved Lærerens Mund. For Kjærligheden er Alt Billede, til Gjengjeld er Billedet igjen Virkelighed. Er jeg ikke en flittig, en opmærksom Discipel? Men Du siger jo ikke eet Ord.

Din Johannes.

* *

Hvis en Anden end jeg ledede denne Udvikling, saa vilde han formodentlig være for klog til at lade sig lede. Hvis jeg vilde consulere en Indviet blandt de Forlovede, saa vilde han vel med et høit Sving i erotisk Dristighed sige: jeg søger forgjeves i disse Elskovens Positioner den Klangfigur, hvor de Elskende samtale om Deres Kjærlighed. Jeg vilde svare: Det glæder mig, at Du søger den forgjeves; thi den Figur hører slet ikke hjemme i den egentlige Erotiks Omfang, end ikke naar man drager det Interessante ind med. Elskoven er altfor substantiel til at lade sig noie med Snak; de erotiske Situationer altfor betydningsfulde til at udfyldes med Snak. De ere tause, stille, i bestemte Omrids, og dog veltalende ligesom Memnons Stottens Musik. Eros gestikulerer, taler ikke; eller forsaavidt han gjør det, er det en gaadefuld Antyden, en billedlig Musik. De erotiske Situationer ere altid enten plastiske eller maleriske; men det at To tale sammen om deres Kjærlighed, er hverken plastisk eller malerisk. De solide Forlovede begynde imidlertid stedse med slig Passiar, der da ogsaa bliver den sammenholdende Traad i deres snaksomme Ægtestand. Denne Passiar er tillige Initiativet til Forjættelsen om, at deres Ægteskab ikke vil mangle den Medgift, Ovid omtaler: dos est uxoria lites. — Naar der skal tales, er det ogsaa nok, at Een taler. Manden skal tale, og derfor være i Besiddelse af nogle af de Kræfter, der vare i det Bælte, hvormed Venus bedaarede: Samtalen og det søde Smigreri, det

vil sige, det insinuante. — Det følger ingenlunde, at Eros er stum, eller at det skulde være erotisk urigtigt at samtale, kun at Samtalen selv er erotisk, ikke fortabt i opbyggelige Betragtninger om Livs-Udsigter o. s. v., og at Samtalen dog egentlig ansees for en Hvile fra den erotiske Gjerning, en Tidsfordriv, ikke for det Høieste. En saadan Samtalen, en saadan confabulatio, er i sit Væsen ganske guddommelig, og jeg kan aldrig blive kjed af at samtale med en ung Pige. Det vil da sige, jeg kan blive kjed af den enkelte unge Pige, men aldrig af at samtale med en ung Pige. Det er for mig ligesaa stor en Umulighed som at blive træt af at aande. Det, der egentlig er det Eiendommelige ved en saadan Samtalen, er Conversationens vegetative Blomstren. Samtalen holder sig ved Jorden, har ingen egentlig Gjenstand, Tilfældigheden er Loven for dens Bevægelser, — men Tusindfryd Navnet paa den selv og dens Frembringelser.

* *

Min Cordelia!

„Min — Din" disse Ord omslutte som en Parenthes mine Breves fattige Indhold. Har Du lagt Mærke til, at Afstanden mellem dens Arme bliver kortere? O! min Cordelia! Det er dog skjønt, jo indholdsløsere Parentheſen bliver desto betydningsfuldere bliver den.

Din Johannes.

* *

Min Cordelia!

Er en Omfavnelse en Strid?

Din Johannes.

* *

I Almindelighed forholder Cordelia sig taus. Det har altid været mig kjært. Hun er for dyb en qvindelig Natur til at plage Een med Hiatus, en Talefigur, der især er Qvinden eiendommelig, og som er uundgaaelig, naar Manden, der skal danne den forudgaaende eller efterfølgende begrændsende Consonant, er ligesaa qvindelig. Stundom forraader imidlertid en enkelt kort Yttring, hvor Meget der boer i hende. Jeg er hende da behjælpelig. Det er som hvis der bag ved et Menneske, der med usikker Haand henkastede enkelte Træk til en Tegning, stod en Anden, der bestandig bragte noget Dristigt og Afrundet ud deraf. Hun overraskes selv, og dog er det som tilhørte det hende. Derfor vaager jeg over hende, over enhver tilfældig Yttring, ethvert løst henkastet Ord, og idet jeg giver hende det tilbage, er det altid blevet til noget Betydeligere, som hun baade kjender og ikke kjender.

Idag vare vi i Selskab. Vi havde ikke veklet et Ord sammen. Man stod fra Bordet; da kom Tjeneren ind og meldte Cordelia, at der var et Bud, der ønskede at tale med hende. Dette Bud var fra mig, bragte et Brev, som indeholdt Hentydninger paa en Yttring, der var fremsat af mig over Bordet. Jeg havde vidst at faae det indblandet i den almindelige Bordconversation saaledes, at Cordelia, skjøndt hun sad langt borte fra mig, nødvendigviis maatte høre det, og misforstaae det. Herpaa var Brevet beregnet. Var det ikke lykkedes mig at give Bordconversationen den Retning, saa havde jeg selv været tilstede til den bestemte Tid for at confiskere Brevet. Hun kom ind igjen, hun maatte lyve lidt. Sligt consoliderer den erotiske Hemmelighedsfuldhed, uden hvilken hun ikke kan gaae den Vei, der er hende anviist.

* *

Min Cordelia!

Troer Du, at den, der lægger sit Hoved til Elverhøi i Drømme seer Elverpigens Billede? jeg veed det ikke; men det veed jeg, naar jeg hviler mit Hoved ved Dit Bryst, og da ikke lukker mit Øie, men skuer ud over det, da seer jeg en Engels Aasyn. Troer Du, at den, der holder sit Hoved til Elverhøi ikke kan ligge rolig? jeg troer det ikke, men jeg veed, at naar mit Hoved bøier sig til Din Barm, da bevæges det for stærkt til at Søvnen kan nedlade sig paa mit Øie.

Din Johannes.

* *

Jacta est alea. Nu maa Vendingen gjøres. Jeg var hos hende idag, ganske hentagen af Tanken om en Idee, der aldeles beskæftigede mig. Jeg havde hverken Øie eller Øre for hende. Ideen selv var interessant og fængslede hende. Det vilde ogsaa have været urigtigt at begynde den nye Operation med at være kold i hendes Nærværelse. Naar jeg nu er gaaet, og Tanken ikke mere beskæftiger hende, da opdager hun let, at jeg var anderledes end jeg pleiede. Det, at hun i sin Eensomhed opdager Forandringen, gjør denne Opdagelse langt smerteligere for hende, virker langsommere, men desto mere indtrængende. Hun kan ikke strax bruse ud, og naar da Leiligheden tilbydes, har hun allerede udtænkt saa Meget, at hun ikke paa eengang kan faae det udtalt, men altid beholder et Residuum af Tvivl. Uroen stiger, Brevene høre op, den erotiske Næring afknappes, Elskoven spottes som en Latterlighed. Maaskee gaaer hun et Øieblik med, men i Længden kan hun ikke udholde det. Hun vil nu fængsle mig ved de samme Midler, som jeg har brugt mod hende, ved det Erotiske.

Paa det Punkt, om at ophæve en Forlovelse, er enhver lille Pige en stor Casuistiker; og skjøndt der i Skolerne ikke holdes noget Cursus derover, saa veed dog alle Pigebørn ypperlig Besked, naar der bliver Spørgsmaal om, i hvilke Tilfælde bør en Forlovelse hæves. Dette burde egentlig være den staaende Opgave ved Skoleexamina i det sidste Aar; og skjøndt jeg ellers veed, at de Afhandlinger, man faaer i Pigeskoler, ere meget eensformige, saa er jeg vis paa, at man her ikke vilde savne Afveksling, da Problemet selv aabner en vid Mark for en Piges Skarpsindighed. Og hvorfor skal man ikke give en ung Pige Leilighed til at vise sin Skarpsindighed paa den mest glimrende Maade? Eller vil hun her ikke netop faae Leilighed til at vise, at hun er moden — til at forloves? Jeg har engang oplevet en Situation, der interesserede mig meget. I en Familie, hvor jeg stundom kom, var en Dag de Ældre ude, derimod havde Husets tvende unge Døttre samlet en Kreds af Veninder til en Formiddags-Kaffe. De vare i Alt 8, alle i den Alder mellem 16 og 20 Aar. Formodentlig have de ikke ventet noget Besøg, Pigen har vel endog havt Ordre til at negte dem hjemme. Jeg kom imidlertid ind, og mærkede tydeligt, at de bleve lidt overraskede. Gud veed, hvad saadanne 8 unge Piger egentlig forhandle i et sligt høitideligt Synodal-Møde. De gifte Koner samles ogsaa stundom til lignende Møder. De foredrage da Pastoral-Theologi; især afhandles de vigtigste Spørgsmaal: i hvilke Tilfælde det er rigtigst, at lade en Pige gaae alene paa Torvet, om det er rigtigst at have en Contra-Bog med Slagterne, eller at betale strax; om det er sandsynligt, at Kokkepigen har en Kjæreste, hvorledes man skal blive det Kjæreste-Commers qvit, der sinker Madlavningen. — — — Jeg fik min Plads i denne skjønne Klynge. Det var meget tidlig i Foraaret. Solen sendte nogle enkelte Straaler som Jilbud om dens Ankomst. I Værelset selv var Alt vinterligt, og netop derfor vare de enkelte Straaler saa bebudende. Kaffeen duftede paa Bordet — og nu de unge Piger selv, glade, sunde, blomstrende; overgivne, thi Angsten havde snart sat sig, og hvad var der ogsaa at frygte

for, de vare jo paa en Maade mandsstærke. — Det lykkedes mig at henlede Opmærksomheden og Talen paa det Spørgsmaal, i hvilke Tilfælde en Forlovelse bør hæves. Medens mit Øie forlystede sig ved at flagre fra den ene Blomst til den anden i denne Krands af Piger, forlystede sig ved at hvile snart paa en snart paa en anden Skjønhed, frydede mit ydre Øre sig ved at svælge i Nydelse af Stemmernes Musik, det indre Øre ved iagttagende at afhøre det Sagte. Et eneste Ord var mig ofte nok til at gjøre et dybt Indblik i en saadan Piges Hjerte og dets Historie. Hvor Kjærlighedens Veie dog ere forføreriske, og hvor interessant at forske, hvor langt den Enkelte er henne. Jeg pustede bestandig til, Aandrighed, Vittighed, æsthetisk Objectivitet bidrog til at gjøre Forholdet friere og dog blev alt indenfor den strængeste Sommelighedes Grændser. Medens vi saaledes spøgede i Samtalens lette Regioner, slumrede der en Mulighed af med et eneste Ord at bringe de gode Pigebørn i en fatal Forlegenhed. Denne Mulighed var i min Magt. Pigerne fattede den ikke, ahnede den neppe. Ved Samtalens lette Spil blev den hvert Øieblik holdt nede, ligesom Scheherfad holder Dødsdommen borte ved at fortælle. — Snart ledsagede jeg Samtalen hen til det Veemodiges Grændse; snart lod jeg Kaadheden slaae sig løs; snart fristede jeg dem ud til en dialektisk Leeg. Og hvilken Materie indeholder ogsaa en større Mangfoldighed i sig, alt eftersom man seer til. Jeg bragte bestandig nye Themaer ind. — Jeg fortalte om en Pige, hvem Forældrenes Grusomhed havde tvunget til at hæve en Forlovelse. Den ulykkelige Collision bragte næsten Taarer i Øinene paa dem. — Jeg fortalte, om et Menneske, der havde hævet en Forlovelse og angivet tvende Grunde, at Pigen var for stor, og at han ikke havde ligget paa Knæ for hende, da han tilstod sin Kjærlighed. Da jeg gjorde ham den Indvending, at det dog umulig kunde ansees for tilstrækkelige Grunde, svarede han, jo de er netop tilstrækkelige til at opnaae, hvad jeg vil; thi intet Menneske kan svare et fornuftigt Ord derpaa — Jeg forelagde til Forsamlingens Overveielse et meget difficilt Tilfælde. En ung Pige slog op, fordi hun

følte sig overbeviist om, at hun og Kjæresten ikke passede sammen. Den Elskede vilde bringe hende til Raison, ved at forsikkre, hvor høit han elskede hende, da svarede hun: enten passe vi for hinanden og der er virkelig Sympathi, og da vil Du indsee, at vi ikke passe for hinanden; eller vi passe ikke for hinanden, og da vil Du indsee, at vi ikke passe for hinanden. Det var en Fornøielse at see paa, hvorledes de unge Piger brød deres Hoveder for at fatte denne gaadefulde Tale, og dog mærkede jeg tydeligt, at der var et Par af dem, der forstode den ypperligt; thi paa det Punkt, om at hæve en Forlovelse, er enhver ung Pige en født Casuistiker. — Ja jeg troer virkelig, det vilde være mig lettere at disputere med Fanden selv, end med en ung Pige, naar Talen er om, i hvilke Tilfælde man bør hæve en Forlovelse. —

Idag var jeg hos hende. Jilsomt, med Tankens Hast, henbøiede jeg strax Samtalen paa den samme Gjenstand, med hvilken jeg igaar havde beskæftiget hende, idet jeg atter søgte at bringe hende i Extase. „Der var en Bemærkning, jeg allerede igaar vilde have gjort; da jeg var gaaet, faldt det mig ind!“ Det lykkedes. Saalænge jeg er hos hende finder hun Nydelse i at høre paa mig; naar jeg er gaaet, mærker hun vel, at hun er bedragen, at jeg er forandret. Paa den Maade trækker man sine Actier ud. Denne Maade er underfundig, men saare hensigtsmæssig, som alle indirecte Methoder. Hun kan godt forklare sig, at noget Saadant, som det, hvorom jeg taler, kan beskæftige mig, ja det interesserer hende selv i Øieblikket, og dog bedrager jeg hende for det egentlige Erotiske.

Oderint, dum metuant, som om kun Frygt og Had hørte sammen, medens Frygt og Kjærlighed slet Intet havde med hinanden at gjøre, som om det ikke var Frygt, der gjorde Kjærlighed interessant? Hvad er det for en Kjærlighed, med hvilken vi omfatte Naturen, er der ikke en hemmelighedsfuld

Angst og Gru i den, fordi dennes skjønne Harmoni arbeider sig frem af Lovløshed og vild Forvirring, dens Tryghed af Trolsshed. Men netop denne Angst fængsler mest. Saaledes ogsaa med Kjærligheden, naar den skal være interessant. Bag ved den bor der ruge den dybe, angstfulde Nat, hvoraf Kjærlighedens Blomst springer frem. Saaledes hviler nymphæa alba med sit Bæger paa Vandets Overflade, medens Tanken ængstes ved at styrte sig ned i det dybe Mørke, hvor den har sin Rod. — Jeg har lagt Mærke til, hun kalder mig altid: min, naar hun skriver mig til; men hun har ikke Mod til at sige det til mig. Idag bad jeg hende selv derom, saa insinuant og erotisk varmt som muligt. Hun begyndte derpaa, et ironisk Blik, kortere og hurtigere end det lader sig sige, var nok til at gjøre det umuligt for hende, uagtet min Læbe af al Magt tilskyndede hende. Denne Stemning er normal.

Hun er min. Det betroer jeg ikke Stjernerne, som Skik og Brug er, jeg seer egentlig ikke hvad denne Efterretning kan beskæftige hine fjerne Kloder. Heller ikke betroer jeg den til noget Menneske, end ikke til Cordelia. Denne Hemmelighed beholder jeg for mig selv alene, hvisker den ligesom ind i mig selv i de hemmelighedsfuldeste Samtaler med mig selv. Den attenterede Modstand fra hendes Side var ikke synderlig stor, derimod er den erotiske Magt, hun udfolder, beundringsværdig. Hvor er hun interessant i denne dybe Lidenskabelighed, hvor er hun stor, næsten overnaturlig! Hvor er hun saa bøielig i at undgaae, saa smidig i at indsnige sig overalt, hvor hun opdager et ubefæstet Punkt! Alt er sat i Bevægelse; men i denne Elementernes Susen befinder jeg mig netop i mit Element. Og dog er hun ingenlunde selv i denne Bevægethed uskjøn, ikke sønderreven i Stemninger, ikke adsplittet i Momenter. Hun er bestandig en Anadyomene, kun at hun ikke stiger op i naiv Ynde, eller i unbefangen Ro, men bevæget af Elskovens stærke Pulsslag, medens hun dog er Eenhed og Ligevægt. Hun er fuldt erotisk rustet til Strid, hun kæmper med

Diets Piil, med Brynets Befaling, med Pandens Hemmelighedsfuldhed, med Barmens Veltalenhed, med Favnens farlige Tillokkelser, med Læbens Bøn, med Kindens Smiil, med hele Skabningens søde Længsel. Der er en Kraft i hende, en Energi, som var hun en Valkyrie, men denne erotiske Kraftfuldhed tempereres igjen ved en vis smægtende Mathed, der er udaandet over hende. — For længe maa hun ikke holdes paa denne Spidse, hvor kun Angst og Uro kan holde hende staaende, og forhindre hende fra at styrte om. I Forhold til saadanne Bevægelser vil hun snart føle, at Forlovelsen er for snever, for generende. Hun bliver selv den Fristende, der forfører mig til at gaae ud over det Almindeliges Grændse, saaledes bliver hun sig det bevidst, og det er mig Hovedsagen.

Der falder nu ikke faa Ytringer fra hendes Side, der tyde paa, at hun er træt af Forlovelsen. De gaae ikke mit Øre upaagtede forbi, de ere min Operations Speidere i hendes Sjæl, der give mig oplysende Vink, det er de Traad-Ender, ved hvilke jeg spinder hende ind i min Plan.

* *

Min Cordelia!

Du klager over Forlovelsen, Du mener, at vor Kjærlighed ikke behøver et udvortes Baand, der blot er til Hinder. Derpaa kjender jeg strax min udmærkede Cordelia! I Sandhed jeg beundrer Dig. Vor udvortes Forening er dog kun en Adskillelse. Endnu er der en Mellemvæg, der fjerner os ligesom Pyramus og Thisbe. Endnu forstyrrer Menneskenes Medviden. Kun i Modsætning er Frihed. Naar ingen Fremmed ahner Kjærligheden, først da har den Betydning; naar enhver

Uvedkommende troer, at de Elskende hade hinanden, først da er Kjærligheden lykkelig.

Din Johannes.

* *

Snart brydes Forlovelsens Baand. Hun selv er den, der løser det, for om muligt ved denne Løshed at fængsle mig end stærkere, ligesom de flagrende Lokker fængsle mere end de opbundne. Dersom jeg hævede Forlovelsen, saa vilde jeg gaae Glip af dette erotiske Saltomortale, der er saa forfererisk at see paa og et saa sikkert Tegn paa hendes Sjæls Dristighed. Dette er mig Hovedsagen. Dertil kommer, at den hele Begivenhed vilde skaffe mig en Deel ubehagelige Følger med Hensyn til andre Mennesker. Jeg vilde blive ilde lidt, forhadt, afskyet, skjøndt med Urette; thi hvor fordeelagtigt vilde det ikke være for Mange? Der er mangen lille Jomfru, som i Mangel af at være forlovet, dog altid vilde være ret tilfreds med at have været ganske nær derved. Det er dog altid Noget, om end, naar jeg skal være oprigtig, saare Lidet, thi naar man saaledes har puffet sig frem for at faae Plads paa Exspectance-Listen, saa er man netop uden Exspectance, jo høiere man rykker op, jo længere man rykker frem, desto mindre Exspectance. I Kjærlighedens Verden gjælder ikke Anciennetetsprincipet med Hensyn til Avancement og Befordring. Dertil kommer, saadan en lille Jomfru er kjed af at hensidde i uskiftet Bo, hun trænger til, at hendes Liv røres af en Begivenhed. Men hvad er da at sammenligne med en ulykkelig Kjærligheds-Historie, især naar man ved Siden deraf kan tage sig den hele Sag saa let. Man bilder altsaa sig selv og sin Næste ind, at man er med blandt de Bedragne, og da man ikke er qvalificeret til at optages i en Magdalene-Stiftelse, indlogerer man sig ved Siden deraf i Taareperſen. Man hader mig altsaa pligtskyldigst. Dertil kommer endnu en Division af dem, som en Anden heelt eller halvt eller treqvart har bedraget. Der gives i den Henseende mange Grader lige fra

dem, der have en Ring at beraabe sig paa, til dem, der hænge deres Hat paa et Haandtryk i en Contradands. Deres Saar oprives igjen ved den nye Smerte. Deres Had tager jeg med som en Tilgift. Men alle disse Hadere ere naturligviis ligesaa mange Krypto-Elskere til mit stakkels Hjerte. En Konge uden Land er en latterlig Figur; men en Successions-Krig mellem en Skare af Prætendenter til et Kongerige uden Land, det overgaaer selv det Latterligste. Saaledes burde jeg egentlig elskes og pleies af det smukke Kjøn som et Assistenshuus. En virkelig Forlovet, han kan dog kun sørge for Een, men en saadan vidtloftig Mulighed kan forsørge, det vil sige, saa nogenlunde forsørge saa Mange det skal være. Alt dette endelige Vrøvl bliver jeg fri for, og har tillige den Fordeel, ud efter at kunne komme til at træde op i en ganske ny Rolle. De unge Piger ville beklage mig, have Medlidenhed med mig, sukke for mig, jeg slaaer ganske ind i samme Toneart, paa den Maade kan man ogsaa fange.

Det er besynderligt nok, jeg bemærker i denne Tid med Smerte, at jeg faaer det angivende Tegn, som Horats ønsker enhver trolos Pige — en sort Tand, tilmed en Fortand. Hvor man dog kan være overtroisk. Den Tand forstyrrer mig ordentlig, jeg kan ikke godt lide nogen Hentydning dertil, det er en svag Side, jeg har. Medens jeg ellers overalt er fuldt bevæbnet, kan her endogsaa den største Klodrian bibringe mig et Stød, som gaaer langt dybere end han troer, naar han rører ved den Tand. Jeg gjør Alt for at faae den hvid, men forgjæves; jeg siger med Palnatoke:

jeg gnider den ved Dag, ved Nat,
Men ei jeg fletter ud den sorte Skygge.

Livet indeholder dog overordentlig meget Gaadefuldt. En saadan lille Omstændighed kan forstyrre mig mere end det farligste Angreb, den piinligste Situation. Jeg vil lade den trække ud, men det forstyrrer mit Organ og min Stemmes Magt. Dog vil jeg lade den trække ud, jeg vil lade sætte en falsk

ind; den er nemlig falsk mod Verden, den sorte var falsk mod mig.

Det er en ganske ypperlig Ting, at Cordelia støder an mod en Forlovelse. Ægteskabet er og bliver dog en ærværdig Institution, om den end har det Kjedsommelige ved sig, at den strax i sin Ungdom nyder en Deel af den Ærværdighed, som Alderen forskaffer. En Forlovelse derimod er et ægte menneskeligt Paafund, og som saadant saa betydeligt og saa latterligt, at det paa den ene Side er ganske i sin Orden, at en ung Pige i Lidenskabens Hvirvel sætter sig ud derover, og dog paa den anden Side føler Betydningen deraf, føler sin Sjæls Energi som et høiere Blodsystem overalt nærværende i sig. Hvad det nu gjælder om er, at styre hende saaledes, at hun i sin dristige Flugt taber Ægteskabet og overhovedet Virkelighedens Fastland af Syne, at hendes Sjæl ligesaa meget i sin Stolthed som i sin Angst for at tabe mig, tilintetgjør en ufuldkommen menneskelig Form, for at haste til Noget, der er høiere, end det almindelige Menneskelige. I denne Henseende behøver jeg imidlertid ikke at frygte, thi hendes Gang over Livet er allerede nu saa svævende og let, at Virkeligheden allerede for en stor Deel er tabt af Sigte. Desuden er jeg jo bestandigt ombord med, og kan altid spænde Seilene ud.

Qvinden er og bliver mig dog et uudtømmeligt Stof for Overveielser, en evig Overflødighed for Jagttagelser. Det Menneske, som ikke føler Trang til dette Studium, han kan for mig være hvad han vil forresten i Verden, een Ting er han ikke, han er ikke Æsthetiker. Det er netop det Herlige, det Guddommelige ved Æsthetiken, at den kun træder i Forhold til det Skjønne; den har væsentlig kun at gjøre med den skjønne Litteratur og det smukke Kjøn. Det kan fryde mig, det kan fryde mit Hjerte at tænke mig Qvindelighedens Sol udstraalende sig i en uendelig Mangfoldighed, spredende sig i en

Sprogforvirring, hvor hver Enkelt har en lille Deel af Qvindelighedens hele Rigdom, dog saaledes, at det Øvrige, der findes hos hende, harmonisk danner sig om dette Punkt. I denne Forstand er den qvindelige Skjønhed uendelig delelig. Kun maa den enkelte Deel af Skjønhed være harmonisk beherskket, thi ellers virker det forstyrrende, og man kommer til at tænke paa, at Naturen har ved denne Pige tænkt paa Noget, men det blev derved. Mit Øie kan aldrig blive træt af at haste hen over denne peripheriske Mangfoldighed, disse den qvindelige Skjønheds udspredte Emanationer. Hvert enkelt Punkt har sin lille Deel og er dog fuldendt i sig, lykkelig, glad, skjøn. Hver har Sit: det muntre Smil; det skjelmske Blik; det attraaende Øie; det hængende Hoved; det overgivne Sind; det stille Veemod; den dybe Ahnen; det varslende Tungsind; den jordiske Hjemvee; de uskriftede Rørelser; de vinkende Bryn; de spørgende Læber; den hemmelighedsfulde Pande; de besnærende Lokker; det skjulende Øienhaar; den himmelske Stolthed; den jordiske Blufærdighed; den englelige Reenhed; den lønlige Rødmen; den lette Gang; den yndige Svæven; den smægtende Holdning; den længselsfulde Drømmen; de uforklarede Sukke; den slanke Vært; de blode Former; den yppige Barm; de svulmende Hofter; den lille Fod; den nydelige Haand. — Hver har Sit, og den Ene ikke det, den Anden har. Naar jeg da har seet og atter seet, betragtet og atter betragtet denne Verdens Mangfoldighed, naar jeg har smilet, sukket, smigret, truet, attraaet, fristet, leet, grædt, haabet, frygtet, vundet, tabt — da lukker jeg Øiften, da samler det Udspredte sig i det Ene, Delene i det Hele. Da glæder min Sjæl sig, da banker mit Hjerte, da opflammes Lidenskaben. Denne ene Pige, den eneste i hele Verden, hun maa tilhøre mig, hun maa være min. Lad saa Gud beholde Himlen, naar jeg maa beholde hende. Jeg veed vel, hvad jeg vælger, det er saa stort, at Himlen selv ikke kan være tjent med at dele saaledes, thi hvad blev der tilbage i Himlen, naar jeg beholdt hende? De troende Muhamedanere de vilde blive skuffede i deres Haab, naar de i deres Paradis omfattede blege, kraftesløse Skygger; thi varme Hjer-

ter kunde de ikke finde, thi al Hjertets Varme var samlet i hendes Bryst; trøstesløse vilde de fortvivle, naar de fandt blege Læber, matte Øine, en ubevæget Barm, et fattigt Haandtryk; thi al Læbens Rødme og Øiets Ild og Barmens Uro og Haandtrykkets Forjættelse og Sukkets Ahnelse og Kysset Besegling og Berøringens Skjælven og Omfavnelsens Lidenskab — Alt — Alt var forenet i hende, der paa mig ødslede med hvad der var nok for en Verden baade her og hisset. Saaledes har jeg ofte tænkt over denne Sag; men hver Gang jeg tænker saaledes, bliver jeg altid varm, fordi jeg tænker mig hende varm. Skjøndt man nu i Almindelighed antager Varme for et godt Tegn, saa følger dog deraf ikke, at man vil indrømme min Tænkemaade det hæderlige Prædikat, at den er solid. Derfor vil jeg nu til Afverling selv kold tænke hende kold. Jeg vil forsøge at tænke Qvinden kategorisk. Under hvilken Kategori maa hun opfattes? under Væren for Andet. Det maa imidlertid ikke tages i slet Forstand, som om den, der var for mig, tillige var for en Anden. Man maa her, som altid ved abstract Tænken, afholde sig fra ethvert Hensyn til Erfaring; thi ellers vilde jeg i nærværende Tilfælde paa en besynderlig Maade faae Erfaringen baade for og mod mig. Erfaringen er her som allevegne en besynderlig Person, thi dens Væsen er altid at være baade for og imod. Hun er altsaa Væren for Andet. Man skal atter her fra en anden Side ikke lade sig forstyrre af Erfaringan, som lærer, at det er sjeldent man træffer en Qvinde, der i Sandhed er Væren for Andet, da en stor Mængde i Almindelighed er slet Intet, hverken for dem selv eller for Andre. Denne Bestemmelse har hun nu tilfælleds med hele Naturen, med alt det Feminine overhovedet. Hele Naturen er saaledes blot for Andet, ikke i teleologisk Forstand, saaledes at det enkelte Led af Naturen er for et andet enkelt Led, men den hele Natur er for Andet — er for Aanden. Saaledes er det igjen med det Enkelte. Plantelivet f. Ex. udfolder i al Naivetet sine skjulte Ynder og er blot for Andet. Ligesaa er en Gaade, en Charade, en Hemmelighed, en Vocal o. s. v. blot Væren for Andet. Deraf lader det sig

ogsaa forklare, hvorfor Gud, da han skabte Eva, lod en dyb Søvn falde paa Adam; thi Qvinden er Mandens Drøm. Ogsaa paa en anden Maade læres af hiin Fortælling, at Qvinden er Væren for Andet. Der siges nemlig, at Jehova tog et af Mandens Sidebeen. Havde han f. Ex. taget af Mandens Hjerne, saa var Qvinden vel vedbleven at være Væren for Andet, men Bestemmelsen var ikke, at hun skulde være et Hjernespind, men noget ganske Andet. Hun blev Kjød og Blod, men falder netop derved ind under Bestemmelsen af Natur, der væsentlig er Væren for Andet. Først ved Elskovens Berøring vaagner hun, før den Tid er hun Drøm. Dog kan man i denne Drømme-Existens adskille to Stadier; det første er det, da Elskoven drømmer om hende, det andet er det, da hun drømmer om Elskoven.

Som Væren for Andet er Qvinden betegnet ved den rene Jomfruelighed. Jomfruelighed er nemlig en Væren, der forsaavidt den er Væren for sig, egentlig er en Abstraction og kun viser sig for Andet. Det Samme ligger ogsaa i den qvindelige Ufkyld. Man kan derfor sige, at Qvinden i denne Tilstand er ufynlig. Der existerede, som bekjendt, heller intet Billede af Vesta, den Gudinde, der nærmest betegnede den egentlige Jomfruelighed. Denne Existens er nemlig æsthetisk nidkjær paa sig selv, ligesom Jehova ethisk, og vil ikke, at der maa existere noget Billede eller vel endog nogen Foreſtilling om den. Det er denne Modsigelse, at det, der er for Andet, ikke er, og ligesom først bliver synligt ved det Andet. I logisk Henseende er denne Modsigelse ganske i sin Orden, og den, der forstaaer at tænke logisk, vil ikke forstyrres af den, men glæde sig over den. Den, der derimod tænker ulogisk, han vil indbilde sig, at det, der er Væren for Andet, er i den endelige Forstand, som man kan sige om en enkelt Ting, der er Noget for mig.

Denne Qvindens Væren (Ordet: Existens siger allerede for meget, thi hun bestaaer ikke ud af sig selv) betegnes rigtigt som Ynde, et Udtryk, der erindrer om det vegetative Liv; hun er som en Blomst, som Digterne gjerne sige, og selv det

Aandelige i hende er paa en vegetativ Maade tilstede. Hun ligger ganske i Naturbestemmelse og er desaarsag kun æsthetisk fri. I dybere Forstand bliver hun først fri ved Manden, og derfor hedder det: at frie, og derfor frier Manden. Naar han frier rigtigt, saa kan der ikke være Spørgsmaal om noget Valg. Qvinden vælger vel, men dersom denne Vælgen tænkes som Resultatet af en lang Overveielse, saa er en saadan Vælgen ugvindelig. Derfor er det vanærende at faae en Kurv, fordi det paagjældende Individ har sat sig selv for høit, har villet gjøre en Anden fri, uden at formaae det. — I dette Forhold ligger en dyb Ironi. Det, der er for Andet, faaer Udseende af at være det Prædominerende: Manden frier, Qvinden vælger. Qvinden er efter sit Begreb den Overvundne, Manden efter sit Begreb Seirherre, og dog bøier Seirherren sig for det Beseirede, og dog er det ganske naturligt, og det er blot Tolperagtighed, Dumhed og Mangel paa erotisk Sands at sætte sig ud over, hvad der umiddelbart giver sig saaledes. Det har ogsaa en dybere Grund. Qvinden er nemlig Substans, Manden er Reflexion. Hun vælger derfor heller ikke uden Videre, men Manden frier, hun vælger. Men Mandens Frien er en Spørgen, hendes Vælgen egentlig kun Svar paa et Spørgsmaal. I en vis Forstand er Manden Mere end Qvinden, i en anden Forstand uendeligt meget Mindre.

Denne Væren for Andet er den rene Jomfrueligheed. Gjør den et Forsøg paa, selv at være i Forhold til en anden Væren, der er Væren for den, saa viser Modsætningen sig i den absolute Knibskhed, men denne Modsætning viser tillige, at Qvindens egentlige Væren er Væren for Andet. Den diametrale Modsætning til den absolute Hengivelse er den absolute Knipskhed, der i omvendt Forstand er usynlig som den Abstraction, hvorimod Alt bryder sig, uden at Abstractionen derfor faaer Liv. Qvindeligheden antager nu Charakteer af den abstracte Grusomhed, der er den karrikerede Spidse af den egentlige jomfruelige Sprödigkeit. En Mand kan aldrig være saa grusom som en Qvinde. Raadfører man sig med Mythologier, Eventyr, Folkesagn, saa vil man finde dette bestyrket.

Skal der beskrives et Naturprincip, der i sin Ubarmhjertighed ingen Grændse kjender, saa er det et jomfrueligt Væsen. Eller man forfærdes ved at læse om en Pige, der urørt lader sine Beilere sætte Livet til, saaledes som man saa ofte læser derom i alle Folkeslags Eventyr. En Blaubart dræber alle de Piger, han har elsket, i Bryllupsnatten, men han har ikke sin Glæde af at dræbe dem, tvertimod, Glæden er gaaet forud, deri ligger Concretionen, det er ikke en Grusomhed for Grusomhedens egen Skyld. En Don Juan forfører dem og løber fra dem, men han har slet ingen Glæde af at løbe bort fra dem, men vel af at forføre dem; det er altsaa ingenlunde denne abstracte Grusomhed.

Saaledes seer jeg, jo mere jeg overveier den Sag, at min Praxis er i fuldkommen Harmoni med min Theori. Den Overbeviisning har nemlig min Praxis altid været imprægneret af, at Qvinden væsentlig er Væren for Andet. Derfor har Øieblikket her saa uendelig meget at betyde; thi Væren for Andet er altid Øieblikkets Sag. Der kan gaae længere eller kortere Tid, inden Øieblikket kommer, men saasnart det er kommet, saa antager det, der oprindelig var Væren for Andet, en relativ Væren, og dermed er det forbi. Vel veed jeg, at Ægtemændene tale Noget om, at Qvinden ogsaa i en anden Forstand er Væren for Andet, hun er Alt for dem for hele Livet. Det maa man nu holde Ægtemændene tilgode. Egentlig troer jeg, at det er Noget, de bilde hinanden gjensidig ind. Enhver Stand har i Almindelighed her i Livet visse conventionelle Skikke og især visse conventionelle Løgne. Deriblandt maa denne Skipperesterretning regnes. At forstaae sig paa Øieblikket, det er ikke saa let en Sag, og den, som misforstaaer det, faaer naturligviis en saadan Kjedsommelighed for hele Livet. Øieblikket er Alt, og i Øieblikket er Qvinden Alt, Consequenserne forstaaer jeg ikke. Deriblandt er ogsaa den Consequens at faae Børn. Nu bilder jeg mig ind, at jeg er en temmelig consequent Tænker, men om jeg saa blev gal, er jeg ikke Mand for at tænke den Consequens, jeg forstaaer den slet ikke, til Sligt maa der en Ægtemand til.

Igaar besøgte Cordelia og jeg en Familie paa deres Sommeropholdssted. Selskabet opholdt sig for det Meste i Haven, hvor man fordrev Tiden med allehaande legemlige Øvelser. Blandt Andet blev der ogsaa spillet Ring. Jeg benyttede Leiligheden, da en anden Herre, der havde spillet med Cordelia, var gaaet bort, til at afløse ham. Hvilken Rigdom af Ynde udfoldede hun ikke, endnu mere forøreriſt ved Legens forskjønnende Anstrengelse! Hvilken yndig Harmoni i Bevægelsernes Selvmodsigelse! Hvor let var hun — som Dands over Enge! hvor kraftfuld, dog uden at behøve Modstand, skuffende indtil Ligevægten forklarede Alt, hvor dithyrambisk var ikke hendes Optræden, hvor udfordrende hendes Blik. Spillet selv havde naturligviis en særlig Interesse for mig. Cordelia syntes ikke opmærksom derpaa. En Allusion af mig til een af de Tilstedeværende om den smukke Skik at verle Ringe slog som et Lyn ned i hendes Sjæl. En høiere Belysning hvilede fra dette Øieblik over den hele Situation, en dybere Betydning imprægnerede den, en høiere Energi gjennemglødede hende. Jeg holdt begge Ringene paa min Stok, jeg stansede et Øieblik, verlede et Par Ord med de Omkringstaaende. Hun forstod denne Pause. Jeg kastede atter Ringene til hende. Lidt efter greb hun dem begge paa sin Stok. Hun kastede dem som af Vanvare begge to lodret iveiret paa eengang, saa det var mig umuligt at gribe dem. Dette Kast blev ledsaget med et Blik fuldt af ubegrændset Forvovenhed. Man fortæller om en fransk Soldat, der havde gjort Feltoget med i Rusland, at hans Been formedelst Koldbrand blev sat af. I samme Øieblik, som den smertefulde Operation var overstaaet, greb han Benet i Fodbladet, kastede det i Veiret og raabte: vive l'empereur. Med et saadant Blik kastede hun, selv skjønnere end nogensinde før, begge Ringe i Veiret og sagde ved sig selv: leve Elskoven. Jeg fandt det imidlertid ikke raadeligt at lade hende løbe løbsk i denne Stemning, eller at lade hende ene med den, af Frygt for den Mathed, der saa ofte følger ovenpaa. Jeg forholdt mig derfor ganske roligt og tvang hende ved Hjælp af de Omgivendes Tilstedeværelse til at

vedblive at spille, som om jeg Intet havde bemærket. En saadan Adfærd giver hende blot mere Elasticitet.

Dersom man i vor Tid kunde vente nogen Sympathi for saadanne Undersøgelser, saa vilde jeg udsætte det Priisspørgsmaal: Hvo er, æsthetisk tænkt, mest blufærdig, en ung Pige eller en ung Kone, den uvidende eller den vidende, hvem tør man indrømme mest Frihed? Men Sligt beskæftiger ikke vor alvorlige Tid. I Grækenland vilde en saadan Undersøgelse have vakt almindelig Opmærksomhed, hele Staten var kommen i Bevægelse, især de unge Piger og de unge Koner. Det vil man i vor Tid ikke troe, men man vil i vor Tid heller ikke troe, om man fortalte den bekjendte Strid, der blev ført imellem to græske Piger, og den høist grundige Undersøgelse, den gav Anledning til; thi i Grækenland behandlede man ikke slige Problemer løst og letsindigt; og dog veed Enhver, at Venus bærer et Tilnavn i Anledning af denne Strid, og at Enhver beundrer det Billede af Venus, der har foreviget hende. En gift Kone har to Afsnit af sit Liv, i hvilke hun er interessant, den allerførste Ungdom, og langt om længe igjen, naar hun er bleven saare meget ældre. Men hun har tillige, det maa man ikke negte hende, et Øieblik, hvor hun er endnu yndigere end en ung Pige, indgyder endnu mere Ærbødighed; men det er et Øieblik, som sjelden forekommer i Livet, det er et Billede for Phantasien, som ikke behøver at sees i Livet, og som maaskee aldrig sees. Jeg tænker mig hende da sund, blomstrende, yppig, udviklet, hun holder et Barn paa sin Arm, hvorpaa hele hendes Opmærksomhed er vendt, i hvis Beskuelse hun er fortabt. Det er et Billede, som man maa kalde det Yndigste, Menneskelivet har at opvise, det er en Natur-Mythe, som derfor kun maa sees kunstnerisk, ikke i Virkeligheden. Der maa heller ikke være flere Figurer paa Billedet, ingen Omgivelse, det forstyrrer blot. Forføier man sig saaledes hen i vore Kirker, saa kan man jo ofte faae Leilighed til at see en Moder træde op med sit Barn paa Armen. Fraseet nu det forurolí-

gende Barneskrig, fraseet den ængstende Tanke om Forældrenes Forventninger for den Lilles Fremtid begrundede paa dette Barneskrig, saa er allerede Omgivelsen saa forstyrrende, at om end alt Andet var fuldkomment, Virkningen dog var tabt. Man seer Faderen, det er en stor Feil, da det hæver det Mythiske, det Fortryllende, man seer — horrenda refero — Faddernes alvorlige Chor, og man seer — slet Intet. Forestillet som et Billede for Phantasien er det det Yndigste af Alt. Jeg mangler ikke Kjækhed og Raskhed, ikke Dumdristighed nok til at vove et Angreb — men hvis jeg i Virkeligheden saae et saadant Billede, jeg var afvæbnet.

Hvor Cordelia beskæftiger mig! Og dog er Tiden snart forbi, min Sjæl fordrer altid Foryngelse. Jeg hører allerede ligesom fjernt Hanen gale. Hun hører det maaskee ogsaa, men hun troer, det er Morgenen, den forkynder. — Hvorfor er dog en ung Pige saa smuk og hvorfor varer det saa kort? Jeg kunde blive ganske melancholsk ved denne Tanke, og dog, det vedkommer jo ikke mig. Nyd, passiar ikke. De Folk, der gjøre Profession af slige Overveielser, nyde i Almindelighed slet ikke. Imidlertid kan det ikke skade, at Tanken herom kommer frem; thi denne Veemod, ikke paa egne men paa Andres Vegne, gjør Een i Almindelighed lidt mere mandig skjøn. Et Veemod, der dæmrer som et Taageslør skuffende over den mandlige Styrke, hører med til det mandlig-Erotiske. Hertil svarer hos Qvinden en vis Tungsindighed. — Naar en Pige først har hengivet sig aldeles, saa er det Hele forbi. Endnu bestandig nærmer jeg mig til en ung Pige med en vis Angst, mit Hjerte banker, fordi jeg føler den evige Magt, der ligger i hendes Væsen. Ligeoverfor en Kone er det aldrig faldet mig ind. Den Smule Modstand, man ved Hjælp af Kunst søger at gjøre, er Intet. Det er, som om man vilde sige, at den giftе Kones Kappe skulde imponere mere end den unge Piges ubedækkede Hoved. Derfor har Diana altid været mit Ideal. Denne rene Jomfrueelighed, denne absolute Knibskhed har altid

beskæftiget mig meget. Men medens hun altid har occuperet min Opmærksomhed, har jeg tillige altid havt et ondt Øie til hende. Jeg antager nemlig, at hun egentlig slet ikke har fortjent alle de Lovpriisninger over hendes Jomfrueligheed, som hun har indhøstet. Hun vidste nemlig, at hendes Spil i Livet ligger i hendes Jomfrueligheed, derfor bevares den. Dertil kommer, at jeg i en philologisk Afkrog af Verden har hørt mumle om, at hun havde en Forestilling om de forfærdelige Fødselssmerter, hendes Moder havde gjennemgaaet. Dette har afskrækket hende og deri kan jeg ikke fortænke Diana, jeg siger nemlig med Euripides: jeg vil hellere 3 Gange gaae i Krig end eengang føde Børn. I Diana kunde jeg nu egentlig ikke forelske mig, men jeg negter ikke, jeg gav meget for en Samtale med hende, for hvad jeg vilde kalde en retskaffens Conversation. Til alskens Gjækkeri maatte hun netop egne sig. Min gode Diana har aabenbart paa een eller anden Maade en Viden i sig, der gjør hende langt mindre naiv selv end Venus. Ikke brød jeg mig om at belure hende i Badet, ingenlunde, men jeg vilde belure hende ved mine Spørgsmaal. Hvis jeg listede mig til et Stævnemøde, hvor jeg frygtede for min Seir, da vilde jeg forberede mig og bevæbne mig, sætte alle Erotikens Aander i Bevægelse ved at samtale med hende. —

Det har ofte været Gjenstand for min Betragtning, hvilken Situation, hvilket Øieblik der vel maatte ansees for det mest forføreriske. Svaret herpaa beroer naturligviis paa, hvad man attraaer og hvorledes man attraaer og hvorledes man er udviklet. Jeg holder paa Bryllupsdagen og især paa et bestemt Øieblik. Naar hun da staaer smykket som Brud, og al hendes Pragt dog blegner for hendes Skjønhed, og hun selv atter blegner, naar Blodet standser, naar Barmen hviler, naar Blikket famler, naar Foden vakler, naar Moen skjælver, naar Frugten modnes; naar Himlen oplofter hende, naar Alvoren styrker hende, naar Forjættelsen bærer hende, naar Bønnen velsigner hende, naar Myrthen bekrandser hende; naar Hjertet bæ-

ver, naar Øiet fæster sig mod Jorden, naar hun skjuler sig i sig selv, naar hun ikke tilhører Verden for at tilhøre den ganske; naar Barmen bølger, naar Skabningen sukker, naar Stemmen svigter, naar Taaren zittrer, før Gaaden forklares, naar Faklen tændes, naar Brudgommen venter — da er Øieblikket der. Snart er det for silde. Der er kun eet Trin tilbage, men dette er netop nok til et Feiltrin. Dette Øieblik gjør selv en ubetydelig Pige betydelig, selv en lille Zerline bliver en Gjenstand. Alt maa være samlet, det mest Modsatte forenet i Øieblikket, mangler der Noget, især een af Hoved-Modsætningerne, saa taber strax Situationen en Deel af det Forførende. Der er et bekjendt Kobberstykke. Det forestiller et Skriftebarn. Hun seer saa ung og saa uskyldig ud, at man næsten paa hendes og Skriftefaderens Vegne kommer i Forlegenhed, hvad hun egentlig kan have at skrifte. Hun løfter Sløret en Smule i Veiret og seer ud i Verden, som søgte hun Noget, hun maaskee ved en senere Anledning kunde faae Leilighed til at skrifte, og det forstaaer sig, det er jo heller ikke mere end Skyldighed af Omsorg for — Skriftefaderen. Situationen er ret forførerisk, og da hun er den eneste Figur paa Stykket, saa er der jo Intet til Hinder for at tænke Kirken, hvori det Hele foregaaer, saa rummelig, at der godt kan prædike flere og høist forskjellige Prædikanter paa eengang. Situationen er ret forførerisk, og jeg har Intet imod at lade mig anbringe i Baggrunden, især dersom Pigebarnet Intet har derimod. Imidlertid bliver det dog altid en høist underordnet Situation, thi Pigen synes i begge Retninger dog kun at være Barn, og altsaa maa der Tid til, før Øieblikket kommer.

Har jeg nu i mit Forhold til Cordelia bestandig været min Pagt tro? Det vil sige, min Pagt med det Æsthetiske; thi det er det, der gjør mig stærk, at jeg bestandig har Ideen paa min Side. Det er en Hemmelighed ligesom Samsons Haar, som ingen Dalila skal fravriste mig. Slet og ret at bedrage en Pige, det vil jeg vist ikke have Udholdenhed til;

men det, at Ideen er med i Bevægelse, at det er i dens Tjeneste jeg handler, til dens Tjeneste jeg helliger mig, det giver mig Strenghed mod mig selv, Afholdenhed fra enhver forbuden Nydelse. Er det Interessante altid blevet bevaret? Ja, det tør jeg sige frit og aabent i denne hemmelige Samtale. Forlovelsen selv var det Interessante netop derved, at den ikke gav det, man i Almindelighed forstaaer ved det Interessante. Den bevarede det Interessante netop derved, at den ydre Tilsyneladelse var i Modsigelse med det indre Liv. Havde jeg været hemmelig forbunden med hende, saa havde det kun været interessant i første Potens. Dette er derimod det Interessante i anden Potens og derfor for hende først det Interessante. Forlovelsen brister, men derved, at hun selv hæver den, for at svinge sig op i en høiere Sphære. Saaledes skal det være; dette er nemlig den Form af det Interessante, der mest vil bestræftige hende.

d. 16. Sept.

Baandet brast, længselsfuld, stærk, dristig, guddommelig, flyver hun som en Fugl, der nu først faaer Lov at udfolde sin Vingestrækning. Flyv, Fugl, flyv! I Sandhed, hvis denne kongelige Flugt var en Fjernelse fra mig, det vilde smerte mig, uendeligt dybt. Som hvis Pygmalions Elskede atter var bleven til Steen, saaledes vilde det være for mig. Let har jeg gjort hende, let som en Tanke, og nu skulde denne min Tanke ikke tilhøre mig! Det vilde være til at fortvivle over. Et Øieblik før, det vilde ikke have bestræftiget mig, et Øieblik senere, det skal ikke bekymre mig; men nu — nu — dette Nu, der er en Evighed for mig. Men hun flyver ikke bort fra mig. Flyv da, Fugl, flyv, løft Dig stolt paa Din Vinge, glid hen gjennem Luftens blode Rige, snart er jeg hos Dig, snart skjuler jeg mig med Dig i den dybe Eensomhed!

Tanten blev noget frapperet af denne Efterretning. Imidlertid er hun for frittænkende til at ville twinge Cordelia, omendskjøndt jeg deels for at dysse hende endnu mere i Søvn, deels for at gjække Cordelia lidt, har gjort nogle Forsøg paa at faae hende til at interessere sig for mig. Hun viser mig forøvrigt megen Deeltagelse, hun ahner ikke, med hvor megen Grund jeg kan frabede mig al Deeltagelse.

Hun har faaet Tilladelse af Tanten til at tage nogen Tid paa Landet, hun skal besøge en Familie. Det træffer sig meget heldigt, at hun ikke strax kan hengive sig til Stemningens Overvættes hed. Hun holdes da endnu nogen Tid spændt ved allehaande Modstand udenfra. En svag Communication vedligeholder jeg med hende ved Hjælp af Breve, saaledes grønnes vort Forhold atter. Hun maa nu paa enhver Maade gjøres stærk, især er det bedst at lade hende gjøre et Par Sving i excentrisk Foragt for Mennesker og for det Almindelige. Naar da Dagen til hendes Afreise kommer, da møder en paalidelig Karl som Kudsk. Udenfor Porten slutter min høitbetroede Tjener sig til. Han følger med til Bestemmelsesstedet og forbliver hos hende, til hendes Opvartning og Assistence i nødvendigt Fald. Næst mig selv kjender jeg Ingen, der er bedre skikket hertil end Johan. Selv har jeg indrettet Alt derude saa smagfuldt som muligt. Intet fattes, der paa nogen Maade kan tjene til at bedaare hendes Sjæl og at berolige den i en yppig Velværen.

* *

Min Cordelia!

Endnu have de enkelte Familiers Brandraab ikke forenet sig i et almindeligt capitolinsk Bystrigs Forvirring. Enkelte Soloer har Du formodentlig allerede maattet døie. Tænk Dig den hele Forsamling af Theevandsknægte og Kaffemadamer;

tænk Dig en Dame at have Forsædet, der danner et værdigt Sidestykke til hiin udødelige Præsident Lars hos Claudius, og Du har et Billede af og en Forestilling om og en Maalestok for hvad Du har tabt og hos hvem: gode Menneskers Omdømme.

Hermed følger det berømte Kobber, der forestiller Præsident Lars. Særskilt har jeg ikke kunnet faae det at kjøbe, jeg har derfor kjøbt hele Claudius, revet det ud og kastet det Øvrige bort; thi hvorledes skulde jeg vove at besvære Dig med en Gave, som ingen Betydning har for Dig i dette Øieblik, hvorledes skulde jeg ikke opbyde Alt for at tilveiebringe, hvad der blot eet Øieblik kunde være Dig behageligt; hvorledes skulde jeg tillade, at der blandede sig Mere ind i en Situation end hvad der tilhører den? En saadan Vidtløftighed har Naturen og det i Livets endelige Forhold trælbundne Menneske, men Du, min Cordelia, Du vil i Din Frihed hade den.

Din Johannes.

* *

Foraaret er dog den skjønneste Tid at forelske sig i, Efterſommeren den skjønneste at være ved sit Ønskes Maal. Der ligger i Efterſommeren en Veemod, som ganske svarer til den Bevægelse, hvormed Tanken om et Ønskes Opfyldelse gjennemstrømmer Een. Idag har jeg selv været ude paa det Landsted, hvor om nogle Dage Cordelia vil finde en Omgivelse, der harmonerer med hendes Sjæl. Selv ønsker jeg ikke at deeltage i hendes Overraskelse og Glæde derover, slige erotiske Pointer vilde blot svække hendes Sjæl. Naar hun derimod er ene dermed, da vil hun hendromme deri, overalt vil hun see Hentydninger, Vink, en fortryllet Verden, men Alt dette vilde tabe sin Betydning, hvis jeg stod ved hendes Side, det vilde bringe hende til at glemme, at for os er det Tidsmoment, hvor noget Saadant nydt i Fælledskab havde Betydning, tilbagelagt. Denne Omgivelse maa ikke narkotisk hilde hendes

Sjæl, men bestandig lade den stige op deraf, idet hun overseer det som en Leeg, der Intet har at betyde i Sammenligning med hvad der skal komme. Selv agter jeg i disse Dage, som endnu ere tilbage, at besøge dette Sted oftere, for at holde mig i Stemning.

* *

Min Cordelia!

Nu kalder jeg Dig i Sandhed min, intet udvortes Tegn erindrer mig om min Besiddelse. — Snart kalder jeg Dig i Sandhed min. Og naar jeg da holder Dig fast omsluttet i mine Arme, naar Du indfletter mig i Dit Favnetag, da behøve vi ingen Ring til at minde os om, at vi tilhøre hinanden, thi er ikke denne Omfavnelse en Ring, der er Mere end en Betegnelse. Og jo fastere denne Ring slutter sig om os, jo uadskilleligere den knytter os sammen, desto større Frihed, thi Din Frihed bestaaer i at være min, som min i at være Din.

Din Johannes.

* *

* *

Min Cordelia!

Alpheus forelskede sig paa Jagten i Nymphen Arethusa. Hun vilde ikke bønhøre ham, men flygtede bestandig for ham, indtil hun paa Den Ortygia blev forvandlet til en Kilde. Derover sørgede Alpheus saa meget, at han blev forvandlet til en Flod i Elis i Peloponnes. Sin Kjærlighed forglemte han imidlertid ikke, men forenede sig under Havet med hiin Kilde. Er Forvandlingernes Tid forbi? Svar: Er Elskovens Tid forbi? Hvormed skulde jeg sammenligne Din rene, dybe Sjæl, der ingen Forbindelse har med Verden, uden med en Kilde? Og har jeg ikke sagt Dig, at jeg er som en Flod,

der har forelsket sig? Og styrter jeg mig ikke nu, da vi ere adskilte, under Havet, for at forenes med Dig? Under Havet der mødes vi atter, thi først i dette Dyb høre vi ret sammen.

Din Johannes.

* *

* *

Min Cordelia!

Snart, snart er Du min. Naar da Solen lukker sit speidende Øie, naar Historien er forbi og Mytherne begynde, da kaster jeg ikke blot min Kappe om mig, men jeg kaster Natten som en Kappe over mig, og iler til Dig og lytter for at finde Dig, ikke efter Fodtrin, men efter Hjertebanken.

Din Johannes.

* *

I disse Dage, hvor jeg ikke personlig, naar jeg vil, kan være tilstede hos hende, har den Tanke foruroliget mig, om det noget Øieblik skulde faldet hende ind at tænke paa Fremtiden. Hidtil er det aldrig faldet hende ind, dertil har jeg for godt vidst, æsthetisk at bedøve hende. Der kan ikke tænkes noget mere Uerotisk end denne Passiar om Fremtiden, som da væsentlig har sin Grund i, at man Intet har at udfylde den nærværende Tid med. Naar jeg blot er tilstede, da frygter jeg heller ikke for Sligt, jeg skal vel bringe hende til at glemme baade Tid og Evighed. Forstaaer man ikke i den Grad at sætte sig i Rapport til en Piges Sjæl, saa skal man aldrig indlade sig paa at ville bedaare, thi saa vil det være umuligt at undgaae de to Skær, Spørgsmaal om Fremtid og Katechisation over Troen. Det er derfor ganske i sin Orden, at

Grethe i Faust holder en saadan lille Examination over ham, da Faust har brugt den Uforsigtighed at vende Ridderen ud, og mod et saadant Angreb er en Pige altid bevæbnet.

Nu troer jeg, Alt er bragt i Orden til hendes Modtagelse; hun skal ikke mangle Leilighed til at beundre min Hukommelse, eller rettere, hun skal ikke faae Tid til at beundre den. Intet er glemt, der kunde have nogen Betydning for hende, og derimod er der Intet anbragt, der slet og ret kunde erindre om mig; medens jeg dog overalt er usynlig tilstede. Virkningen vil imidlertid for en stor Deel afhænge af, hvorledes hun kommer til at see det første Gang. I den Henseende har min Tjener modtaget de nøiagtigste Instruxer, og han er paa sin Viis en fuldendt Virtuos. Han veed tilfældigt og skjødesløst at henkaste en Bemærkning, naar han faaer Ordre dertil; han veed at være uvidende, kort, han er mig ubetalelig. — Beliggenheden er som hun kunde ønske sig den. Sidder man midt inde i Værelset, saa seer man til begge Sider bort over enhver Forgrund, man har til begge Sider den uendelige Horizont, man er ene i Luftens vide Hav. Træder man nærmere hen til en Række af Vinduer, da hvælver fjernt i Horizonten en Skov sig som en Krands, begrændser og indeslutter. Saaledes skal det være. Hvad elsker Elskov? — et Indelukke; var ikke Paradiset selv et indelukket Sted, en Hauge mod Østen? — Men den slutter sig for tæt om Een, denne Ring — man træder nærmere til Vinduet, en stille Indsø dølger sig ydmygt mellem den høiere Omgivelse — ved Kanten ligger der en Baad. Et Suk af Hjertets Fylde, et Pust af Tankens Uro — den løsner sig fra sin Befæstning, den glider hen over Søens Flade, sagte bevæget af unævnelig Længsels milde Luftning; man forsvinder i Skovens hemmelighedsfulde Ensomhed, vugget af Søens Flade, der drømmer om Skovens dybe Mørke. — Man vender sig til den anden Side, da udbreder sig Havet for Øiet, som Intet standser, forfulgt af Tanken, som Intet

opholder. — Hvad elsker Elskov? Uendelighed. — Hvad frygter Elskov? — Grændse. — — Indenfor den store Sal ligger et mindre Værelse eller rettere et Cabinet, thi hvad hiint Værelse i det Wahlske Huus stod paa Overgangen til at være, det er dette. Ligheden er skuffende. Et Tæppe, flettet af Vidier, bedækker Gulvet, foran Sophaen staaer et lille Theebord, en Lampe derpaa, Magen til den der hjemme. Alt er det Samme, kun pragtfuldere. Denne Forandring tor jeg vel tillade mig med Værelset. I Salen staaer et Fortepiano, et meget simpelt, men det minder om det Fortepiano, der fandtes hos Jansens. Det er opslaaet. Paa Nodestolen ligger den lille svenske Arie opslaaet. Døren ud til Entreen staaer paa Klem. Hun kommer ind ad den Dør i Baggrunden, derom er Johan instrueret. Da falder hendes Øie paa eengang ind i Cabinettet og paa Fortepianet, Erindringen vaagner i hendes Sjæl, i samme Øieblik lukker Johan Døren op. — Illusionen er fuldstændig. Hun træder ind i Cabinettet. Hun er tilfreds, det er jeg overbeviist om. Idet hendes Blik falder paa Bordet, seer hun en Bog; i samme Nu tager Johan den, som for at lægge den tilside, idet han tilfældigt feier til: den har Herren vist glemt, da han var herude imorges. Deraf faaer hun nu for det Første at vide, at jeg allerede imorges har været derude, dernæst vil hun see Bogen. Det er en tydsk Oversættelse af det bekjendte Skrift af Apuleius: Amor og Psyche. Det er intet Digterværk, men det skal det heller ikke være; thi det er altid en Fornærmelse mod en ung Pige at byde hende et egentligt Digterværk, som om hun i et saadant Øieblik ikke selv var digterisk nok til at indsuge den Poesi, der umiddelbart skjuler sig i det Faktiske, og som ikke først er fortæret af en Andens Tanke. Det tænker man i Almindelighed ikke paa, og dog er det saa. — Hun vil læse denne Bog, dermed er Hensigten opnaaet. — Idet hun lukker den op paa det Sted, hvor der sidst er læst i den, da vil hun finde en lille Myrthegreen, hun vil tillige finde, at den har lidt Mere at betyde end at være et Bogmærke.

* *

Min Cordelia!

Hvad Frygt?! Naar vi holde sammen, da ere vi stærke, stærkere end Verden, stærkere end Guderne selv. Du veed, der levede engang en Slægt paa Jorden, der vel var Mennesker, men som hver var sig selv nok, ikke kjendte Elskovens inderlige Forening. Dog vare de mægtige, saa mægtige, at de vilde storme Himlen. Jupiter frygtede dem, og deelte dem saaledes, at af Een blev To, en Mand og en Qvinde. Hænder det nu stundom, at hvad der engang har været forenet, igjen sammenføies i Kjærlighed, da er en saadan Forening stærkere end Jupiter; de ere da ikke blot saa stærke, som den Enkelte var, men endnu stærkere, thi Kjærlighedens Forening er en endnu høiere.

Din Johannes.

* *

d. 21. Sept.

Natten er stille — Klokken er tre Qvarteer til Tolv — Jægeren ved Porten blæser sin Velsignelse ud over Landet, det gjenlyder fra Blegdammen — han træder indenfor Porten — han blæser atter, det gjenlyder endnu fjernere fra. — Alt sover i Fred, kun ikke Elskoven. Saa reiser Eder da, Elskovens hemmelige Magter, samler Eder i dette Bryst! Natten er taus — en eensom Fugl afbryder denne Taushed med sit Skrig og sit Vingeslag, idet den stryger langs den duggede Mark ned ad Glaciens Skraaning; ogsaa den iler vel til et Stævnemøde — accipio omen! — Hvor er hele Naturen saa ominøs! jeg tager Varsel af Fuglenes Flugt, af deres Skrig, af Fiskenes overgivne Slag mod Vandets Overflade, af deres Forsvinden under Dybet, af et fjernt Hundeglam, af en Vogns fjerne Raslen, af Fodtrin, der gjenlyde langt borte fra. Ikke seer jeg Spøgelser i denne Nattetime, ikke seer jeg det, som har været, men det, som skal komme, i Søens Barm, i Duggens Kys, i Taagen, som udbreder sig over Jorden og skjuler

dens frugtbare Omfavnelse. Alt er Billede, jeg selv er en Mythe om mig selv, thi er det ikke ligesom en Mythe, at jeg iler til dette Møde? Hvo jeg er gjør Intet til Sagen; alt Endeligt og Timeligt er glemt, kun det Evige bliver tilbage, Elskovens Magt, dens Længsel, dens Salighed. — Hvor er min Sjæl saa stemt som en spændt Bue, hvor ligge Tankerne tilrede som Pile i mit Kogger, ikke giftige og dog ret istand til at blande sig med Blodet. Hvor er min Sjæl kraftig, sund, glad, nærværende som en Gud. — — Af Naturen var hun skjøn. Jeg takker Dig, vidunderlige Natur! Som en Moder har Du vaaget over hende. Hav Tak for Din Omhu! Uforvanskет var hun. Jeg takker Eder, I Mennesker, hvem hun skyldte det. Hendes Udvikling det var mit Værk — snart nyder jeg min Løn. — Hvor Meget har jeg ikke samlet i dette ene Øieblik, som nu forestaaer. Død og Helvede, hvis jeg gik Glip deraf! —

Endnu seer jeg ikke min Vogn. — Jeg hører et Pidskesmæld, det er min Kudsk. — Kjør til paa Liv og Død, om saa Hestene styrtede, kun ikke eet Secund før vi ere paa Stedet.

d. 25. Sept.

Hvorfor kan en saadan Nat ikke vare længere? Kunde Alektryon forglemme sig, hvorfor kan da Solen ikke være medlidende nok dertil? Dog nu er det forbi, og jeg ønsker aldrig mere at see hende. Naar en Pige har bortgivet Alt, da er hun svag, da har hun tabt Alt; thi Uskyld er hos Manden et negativt Moment, hos Qvinden er det hendes Væsens Gehalt. Nu er al Modstand umulig, og kun saa længe den er til, er det skjønt at elske, naar den er ophørt, er det Svaghed og Vane. Jeg ønsker ikke at mindes om mit Forhold til hende; hun har tabt Duften, og de Tider ere forbi, da en Pige af Smerte over sin troløse Elsker forvandles til en Heliotrop. Affkeed vil jeg ikke tage med hende; Intet er mig modbydeli-

gere end Qvindegraad og Qvindebønner, der forandre Alt og dog egentlig ikke have Noget at betyde. Jeg har elsket hende; men fra nu af kan hun ikke mere beskæftige min Sjæl. Hvis jeg var en Gud, da vilde jeg gjøre for hende, hvad Neptun gjorde for en Nymphe, forvandle hende til en Mand.

Det var dog virkeligt værd at vide, om man ikke skulde være istand til saaledes at digte sig ud af en Pige, at man kunde gjøre hende saa stolt, at hun bildte sig ind, at det var hende, der var kjed af Forholdet. Det kunde blive et ret interessant Efterspil, der i og for sig kunde have psychologisk Interesse og ved Siden deraf berige Een med mange erotiske Jagttagelser.

fol. 3653 D